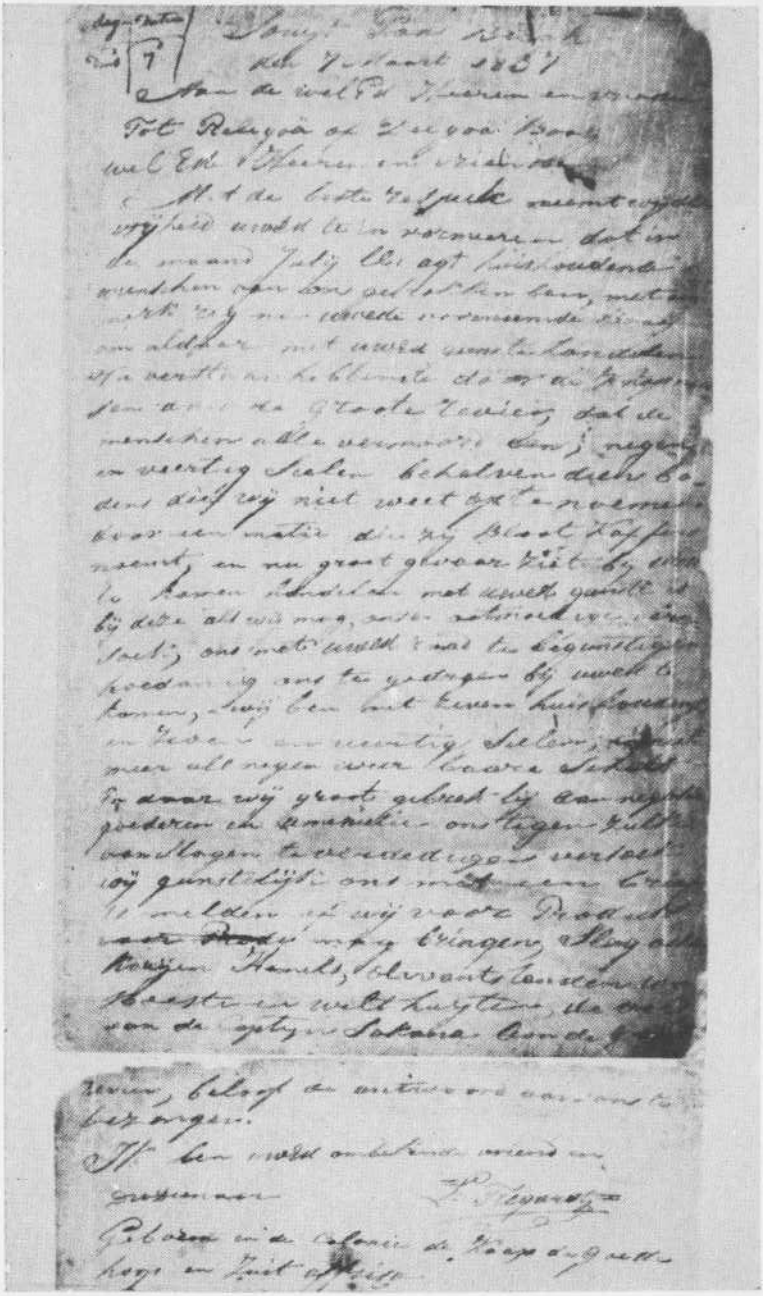

DIE DAGBOEK VAN LOUIS TRIGARDT

Uitgegee met
Inleiding, Aantekeninge en Glossarium

deur

PROF. T. H. LE ROUX

J. L. VAN SCHAIK, BEPERK; PRETORIA

Uitgegee deur J. L. van Schaik (Edms.) Bpk.,
Librigebou, Pretoria
Gedruk deur Nasionale Boekdrukkery
Goodwood, Kaap
Eerste uitgawe 1964
Tweede uitgawe 1966
Derde uitgawe 1977

ISBN 0 627 00476 8

Die fotostaat teenoor die titelbladsy
is verkry deur vriendelike bemiddeling
van die Staatsargief.

INHOUD

Geraadpleegde Bronne	ix–xi
Afkortinge	xii–xiii
Inleiding	xiv–xxxiv
Teks van die Dagboek	1–188
Aantekeninge	189–225
Glossarium	226–270
Bylaes	271–275

VOORWOORD

Die eerste keer wat die *Dagboek* van L. Trigardt pertinent onder my aandag gekom het, was op 'n jaarvergadering van die Suid-Afrikaanse Akademie vir Wetenskap en Kuns in Bloemfontein (ek meen in die jaar 1915), toe die waarnemende voorsitter, wyle oud-president F. W. Reitz, in sy voorsittersrede gewys het op die groot belangstelling wat Trigardt se Dagboek van die kant van die Afrikaner verdien en dit in dié opsig gunstig vergelyk het met Pepys' *Diary*. Kyk vir nadere besonderhede die Inleiding by hierdie uitgawe, §13.

Met my uitgawe van Trigardt se Dagboek was my doel in die allereerste plaas om 'n vertroubare teks aan die leser te besorg. My toeligting: Inleiding, Aantekeninge en Glossarium, is toegespits op die kultuurhistoriese en die taalkundige sy van die werk, veral op die laaste. Behalwe dit besit Trigardt se Dagboek groot waarde vir die historikus, die Bantoeloog en die natuurwetenskaplike, maar ek laat dit aan die betrokke vakman oor om hierop nader in te gaan.

In my toeligtinge maak ek dikwels melding van „my kontrei". Wat hieronder verstaan moet word, vind die leser nader aangetoon by my lys van bronne.

Toe ek die hoofde van die Departemente Afrikaans-Nederlands en van Afrikaanse Geskiedenis indertyd in kennis gestel het met my voorgenome uitgawe van Trigardt se Dagboek, het hulle eenparig groot belangstelling openbaar en in vooruitsig gestel gebruikmaking van die werk by hulle onderrig. Vir hierdie belangstelling en steun my opregte dank.

Twee beamptes van die Staatsargief in die Uniegebou in Pretoria het vir my – in hulle vrye tyd – afskrifte gemaak van die ms. van Trigardt se Dagboek: mnr. J. D. Bodel van die eerste (klein gedeelte – Preller se sg. „Eerste Dagboek") en mnr. D. C. Joubert van die res (die hoofgedeelte). Hulle het goeie werk gedoen, maar uit die aard van die saak moes ek die afskrifte met die oorspronklike vergelyk. Dit het ek gedoen: woord vir woord. Dit het meegebring dat ek geruime tyd in die Argief moes werk. Steeds het ek die grootste tegemoetkoming en hulpvaardigheid van elke beampte ondervind. Hiervoor my hartlike dank. Graag wil ek hier in die besonder noem die name van dr. J. H. Breytenbach en mnr. W. B. van der Vijver.

Die Nasionale Raad vir Sosiale Navorsing wil ek van harte bedank vir 'n milde bydrae ter dekking van die onkoste verbonde aan hierdie duur onderneming.

Ten slotte my opregte dank aan my uitgewer: die Firma J. L. van Schaik, vir die bereidwilligheid om hierdie werk uit te gee. Nadat ons oor die waarde van die ms. gepraat het en oor die behoefte aan 'n nuwe druk, was die firma dadelik bereid om die werk – lastige setwerk wat die teks van die ms. betref! – te publiseer en van begin tot end het ek steeds die grootste belangstelling en tegemoetkoming ondervind. Hiervoor my innige dank.

Pretoria, April 1964.

VOORWOORD BY DIE TWEEDE DRUK

Gouer as wat ons (my uitgewer en ek) gedink het, is die eerste druk van Trigardt se **Dagboek** uitverkoop. Ons hartlike dank aan almal wat die afset van die werk bevorder het. Hier dink ons veral aan mnr. D. P. Goosen, direkteur van die Suid-Afrikaanse Akademie vir Wetenskap en Kuns, wat baie gehelp het om die werk aan die man te bring.

Hierdie tweede druk is 'n herdruk van die vorige op die volgende drie punte na. By die verskyning van die eerste druk het ons nie oor hierdie informasie beskik nie.

1. **groote baatje:** Bl. 111 van die Dagboek (onder datum 11 Oct. 1837) lees ons: Die grote Snees, Wintvogel, liep nog met zijn **groote baatje** (terwyl die son blykbaar al hoog op was). **Groote baatje** het hier sonder twyfel die betekenis „jas", 'n betekenis wat my destyds vir Afrikaans nie bekend was nie en daarom ook nie in my Glossarium opgeneem is nie.

   Profe. S. P. Engelbrecht (emeritus-hoogleraar van die Universiteit van Pretoria) en H. J. J. M. van der Merwe (Universiteit van Suid-Afrika), beide afkomstig van die distrik Standerton (Transvaal), deel my mee dat **grootbaadjie** = „jas" gewoon was in die Standertonse wêreld in hulle jeug: vir die eerste wel so 'n 50 jaar gelede, vir die tweede ongeveer 30. Die WAT gee **grootbaadjie** in dieselfde betekenis, met byvoeging dat dit verouderde Oos-Transvaals is.

   Die woord is sonder twyfel 'n vertaling van eng. **great coat** in dieselfde betekenis. In die groot Engelse woordeboek van Murray (die N.E.D.) vind ons **great-coat/greatcoat** in die betekenis „a large heavy overcoat; a top-coat", met o.a. die volgende aanhaling (vir die jare 1661–65): None shall presume to come into Our Privy Chamber . . . in cloakes, or **great coats;** or in bootes (Vol. IV, p. 389[1]).

   Dit is dan nog 'n voorbeeld van Engelse invloed op die taal van Trigardt, wat anders baie gering is. Kyk Inl., par. 10, 9.

2. **Antjie Scheepers:** omtrent hierdie kranige vroulike lid van die Trigardt-geselskap en een van die weinige volwassenes wat behoue in Natal aangekom het (kyk Inl. by die Dagboek, bl. XIX), deel dr. S. H. Pellissier (oud-direkteur van onderwys v.d. Oranje-Vrystaat) interessante besonderhede mee in die tydskrif „Historia", Desember-nommer van 1965. Daar lees ons dat sy gebore is in 1806, in die distrik Swellendam, en oorlede is in 1878, in die distrik Ladybrand (O.V.S.). Sy het hertrou met 'n wewenaar Vermaak en het by hom nog 'n kind gehad, die seun Kornelis Vermaak, op wie se plaas sy oorlede is.

Deur die beywering van dr. Pellissier is 'n gepaste monument vir haar opgerig op die skoolterrein in Ladybrand. In die monument rus nou haar stoflike oorskot, wat opgegrawe is op die plaas Welgevonden in genoemde distrik; 'n grafsteen aldaar duie egter haar vorige rusplaas aan.

3. **Izaak Albach:** in die Dagboek is hy die uitlander met basterkinders (volgens Preller 'n Franssprekende Elsasser). Prof. S. P. Engelbrecht (voornoem) deel my mee dat hy in 'n huweliksregister van Beaufort-West, berustende in die Kaapse Argief, gevind het dat op 2 December 1821 getroud is „Isaak Albach van Parijs en Leentjie Lukas". Dit is stellig Izaak Alabach van die Dagboek. Gemengde huwelike was destyds toelaatbaar.

Waar die Dagboek tans uitverkoop is, gaan ons geredelik oor tot 'n nuwe druk. Immers, die groot waarde van Trigardt se Dagboek bring gebiedend mee dat die werk steeds verkrygbaar moet wees.

Pretoria, 21 Mei 1966.

A. GERAADPLEEGDE HISTORIESE BRONNE

1. Colenbrander, H. T.: *De Afkomst der Boeren* (Holland, 1902).
2. De Kock, H. C.: *Op Trichardt se Spoor oor die Drakensberge* (J. L. van Schaik, Pretoria, 1938). Afgekort: *De Kock.*

   Dis 'n brosjure van 51 bl. Die skrywer wil, deur ondersoek ter plaatse, veral vasstel Trigardt se roete oor die Drakensberg. Die bepaalde plek word aangeduie deur 'n bronsplaat ter plaatse.
3. Fuller, Claude: *Louis Trigardt's Trek across the Drakensberg* (Van Riebeeck Society, Cape Town, 1932; 173 bl.). Afgekort: *Fuller.*

   Die skrywer is entimoloog van beroep en maak veral studie v.d. Dagboek i.v.m. die tsetsevlieg: waar dit, vlgs. Trigardt, voorgekom het. Hy wys op die wetenskaplike waarde van die Dagboek in hierdie verband, o.a. op die gewasse deur inboorlinge gekweek. Hy sê (bl. 5): „Many of Trigardt's records have a real scientific value".

   Hy is ook baie geïnteresseerd in Trigardt sr. self en gee 'n raak en tekenende karakteristiek van hom.

   Fuller was nie Hollands-kundig nie, maar het die moeite gedoen om die Dagboek vry te laat vertaal in Engels, sodat hy dit vir sy doel kon raadpleeg.
4. Nathan, Manfred: *The Voortrekkers of South Africa* (Central News Agency, 1937). Afgekort: *Nathan.* „Part III" van hierdie werk (bl. 76-135) handel oor die Trigardt-Trek: dis waarderend en objektief; hy gee 'n mooi karakteristiek van L. Trigardt en van Antjie Scheepers.
5. Preller, G. S.: *Dagboek van Louis Trichardt* (Nas. Pers, Kaapstad, 1938; 2de verbeterde druk). Hiervan meer bepaald die breedvoerige Inleiding. Afgekort: *Preller, Inl.*

   Die Inleiding is die uitkoms van diep studie en ondersoek, en bevat breedvoerige mededelinge omtrent die Trigardt-familie, die Trigardt-Trek en die inboorlingstamme waarmee hy in aanraking gekom het.

   Preller kom te gou tot gevolgtrekkinge. Vir historiese doeleindes is sy teks goed te gebruik, maar aan die taalkundige sy weet jy nooit wat werklik in die ms. staan en wat hy gewysig het nie.
6. Punt, W. H. J.: *Louis Trichardt se Laaste Skof* (J. L. van Schaik, Pretoria, 1953). Afgekort: *Punt.*

   Die werk berus op bronnestudie en ondersoek ter plaatse. Hy maak baie werk van die aangewese woonplek van die Trigardt-Trek in Lorenço Marques; die grafte van die oorledenes aldaar; die lotgevalle v.d. oorlewendes en hulle oortog na Natal. Dr. Punt is die hooffiguur insake die „Tuin van Herinnering": die terrein waar die afgestorwenes v.d. Trigardt-Trek in Lorenço Marques begrawe is. Vgl. sy artikel in *Hertzog-Annale,* Jg. VIII, bl. 47: *Die Voorgestelde Gedenktuin.*
7. Thom, H. B.: *Die Geloftekerk* (Nas. Pers, 1949). Afgekort: *Geloftekerk.* Bevat waardevolle gegewens, o.a. omtrent die Trigardt-familie.

B. GERAADPLEEGDE TAALKUNDIGE BRONNE

Let Wel! In my toeligting verwys ek dikwels na „my kontrei". Daarmee bedoel ek die distrik Worcester, meer bepaald 'n gedeelte ooswaarts v.d. dorp – na die kant v. Robertson –, die gedeelte ook bekend as Oor-Hexrivier – Nuy, tussen die riviere Hexrivier en Nuy, v.d. Langberge aan d. noorde tot Breërivier in die suide.

1. *Afrikaanse Woordelys en Spelreëls* (7de druk, 1964; Nas. Boekhandel, Kaapstad). Afgekort: *Wdl.*
2. Bomhoff, D.: *Nieuw Groot Woordenboek der Nederlandsche Taal* (Gebroeders Belinfante, 's Gravenhage, 1857). Afgekort: *Bomhoff.*
3. Boshoff, S. P. E.: *Etimologiese Woordeboek van Afrikaans* (Nas. Pers, Kaapstad, 1936). Afgekort: *Etim. Wdb.*
4. Du Plessis-Muller, mev. S. F.: *Die Woordeskat van Louis Trichardt se Dagboek.* Tydskrif vir Wetenskap en Kuns, Jg. 17.
5. Halma, F.: *Woordenboek der Nederduitsche en Fransche Taalen.* (Ndl.-Fr., 4de druk, 's Hage en Leiden, 1783). Afgekort: *Halma.*
6. *Hertzog-Annale* (tydskrif v.d. Suid-Afrikaanse Akademie vir Wetenskap en Kuns: 1952 –; die laaste tyd 'n Jaarboek).
7. Koenen-Endepols: *Verklarend Handwoordenboek der Nederlandse Taal.* (21ste druk, 1946; met medewerking v. Heeroma en Verdeyen. Wolters, Groningen). Afgekort: *Koenen.*
8. le Roux, J. J.: *Praatjies oor ons Taal.* (Nas. Pers, Kaapstad, 1939).
9. le Roux, T. H. en le Roux, J. J.: *Middelnederlandse Grammatika* (4de druk, 1963; J. L. van Schaik, Pretoria). Afgekort: *Mnl. Gr.*
10. le Roux, T. H. en Pienaar, P. de V.: *Afrikaanse Fonetiek* (5de druk; Juta en Kie, Kaapstad). Afgekort: *Afr. Fon.*
11. le Roux, T. H. en Pienaar, P. de V.: *Uitspraakwoordeboek van Afrikaans.* (4de druk, 1962; J. L. van Schaik, Pretoria). Afgekort: *Uwdb.*
12. le Roux, T. H.: *Afrikaanse Taalstudies* (9de druk, 1962; J. L. van Schaik, Pretoria). Afgekort: *Afr. Taalst.*
13. le Roux, T. H.:—
    (i) *Taaloudhede* (Tydskrif vir Volkskunde en Volkstaal, Johannesburg, 1945 – ; kwartaalblad Jg. XIII, Afl. 3).
    (ii) *Die Onbepaalde Voornaamwoord* „'n mens" *naas* „mens" *in Afrikaans* (Standpunte, Jg. XIV, nr. 4).
    (iii) *Die Taal van L. Trigardt se Dagboek is in wese Afrikaans* (Standpunte Jg. XIV, nr. 5).
    (iv) *Uit ons Geestelike Erfnis* (Jaarboek v.d. Suid-Afrikaanse Akademie, 1961).
14. Louw, S. A.: *Afrikaanse Taalatlas* (Universiteit v. Pretoria, met steun v.d. Nasionale Raad vir Sosiale Navorsing, 1959 –; reeds 6 afleweringe het verskyn). Afgekort: *Afr. Taalat.*
15. Marin, P.: *Groot Nederduitsch en Fransch Woordenboek* (Ndl.-Fr.; 3de druk, 1752; Dordrecht, Amsterdam en Rotterdam). Afgekort: *Marin.*
16. *Middelnederlandsch Woordenboek* door Verdam en Verwijs (1885–1929; laaste deel voltooi deur F. A. Stoett; Nijhoff, 's-Gravenhage). Afgekort: *Verdam.*
17. *De Nieuwe Taalgids* (Wolters, Groningen; 1907 –).
18. Nyrop, Kr.: *Grammaire Historique de la Langue Française* (Copenhague, 1904). Afgekort: *Nyrop.*
19. Overdiep, G. S.: *Zeventiende-Eeuwsche Syntaxis* (3 dele; Wolters, Groningen, 1931–1935).
20. Pepys: *The Diary of Samuel Pepys* (uitgegee deur J. Smith; Dent and Sons, London, 1924; loop v. 1659–1665; 2 dele).
21. Salverda de Grave, J. J.: *De Franse Woorden in het Nederlands* (Muller, Amsterdam, 1906).
22. Sewel, W.: *Groot Woordenboek der Nederduytsche en Engelsche Taalen* (Dl. II: Ndl.-Eng.; Evert Visscher, Amsterdam, 1727). Afgekort: *Sewel.*
23. Smuts, J.: *Die Woordeskat van 'n Voortrekker* (Tydskrif vir Wetenskap en Kuns, Okt., 1959).
24. Van Dale: *Nieuw Groot Woordenboek der Nederlandse Taal,* bewerkt door Kruyskamp en De Tollenaere (7de druk, 1950; Nijhoff, 's-Gravenhage). Afgekort: *V. Dale.*

25. Van Haeringen: C. B.:–
(i) *Gramarie* (Van Gorcum, Assen; 1962).
(ii) *Neerlandica* (D. A. Daamen, 's-Gravenhage, 1949).
26. Van Helten, W. L.:–
(i) *Vondel's Taal*: *Etymologie* (Wolters, Groningen; 1881);
(ii) *Vondel's Taal*: *Syntaxis* (Wolters, Groningen; 1902).
27. Verdenius, A. A.: *Studies over Zeventiende Eeuws* (J. M. Meulenhoff, Amsterdam, 1946).
28. *Verklarende Afrikaanse Woordeboek* deur Kritzinger en ander (4de druk, 1961; J. L. van Schaik, Pretoria). Afgekort: *Verkl. Wdb.*
29. Winschooten, W.: *Seeman* (Johannes de Vivie, Leiden, 1681). Afgekort: *Winschooten.*
30. *Woordenboek der Nederlandsche Taal* door De Vries en ander (1882–; Nijhoff, 's-Gravenhage). Afgekort: *WNT.*
31. *Woordeboek van die Afrikaanse Taal* deur dr. P. C. Schoonees en ander (1950–; tans tot aan I gevorder; Staatsdrukker, Pretoria). Afgekort: *WAT.*

C. AFKORTINGE

afl. = aflewering
Afr. = Afrikaans
akk. = akkusatief
ald. = aldaar

bes. vnw. = besitlike voornaamwoord
bet. = beteken; betekenis
blykb. = blykbaar
bnw. = byvoeglike naamwoord
bv. = byvoorbeeld
bw. = bywoord

dies. = dieselfde
dl. = deel
Du. = Duits
dw. = deelwoord
d.w.s. = dit wil sê

eg. = eersgenoemde
eint. = eintlik
ekv. = enkelvoud
Eng. = Engels
ens. = ensovoort

fig. = figuurlik
Fr. = Frans

geb. = gebore
gen. = genitief
genl. = generaal
Germ. = Germaans
gew. = gewoon; gewoonlik
Glos. = Glossarium (by hierdie uitgawe)
Gr. = Grieks

Hd. = Hoogduits
hfst. = hoofstuk
Holl. = Hollands

iem. = iemand
imper. = imperatief
imperfek = imperfek/imperfektum
infin. = infinitief
intrans. = intransitief
i.p.v. = in plaas van

jg. = jaargang
jr. = junior

kol. = kolom
komp. = komparatief

l. = lees
Lat. = Latyn
letg. = lettergreep
lg. = laasgenoemde
luit. = luitenant
L.W. = Let wel

m.a.w. = met ander(e) woorde
m.b.t. = met betrekking tot
m.i. = myns insiens
ml. = manlik
Mnl. = Middelnederlands
mv. = meervoud

nat. = natuurlik
Ndl. = Nederlands
nl. = naamlik
nr. = nommer

o. = onder
onbep. = onbepaald
ong. = ongeveer
ons. = onsydig
oorspr. = oorspronklik
opm. = opmerking

pers. vnw. = persoonlike voornaamwoord

rel. = relatief
rel. vnw = relatiewe voornaamwoord
rl. = reël

sg. = sogenaamd
skr. = skrywer
snw. = selfstandige naamwoord
sr. = senior
sup. = superlatief
s.v. = sub voce (= onder daardie hoof)

t.a.p. = ter aangehaalde plek
teenw. = teenwoordig
telw. = telwoord
trans. = transitief

uitg. = uitgawe

v. = van
v.d. = van die
verl. dw. = verlede deelwoord
vgl. = vergelyk

vlgs. = volgens
voegw. = voegwoord
volg. = volgende
volt. dw. = voltooide deelwoord
vs. = versreël

waarsk. = waarskynlik
wd. = woord
wdb. = woordeboek
ww. = werkwoord

x = naas

INLEIDING

1,1. Die Familie Trigardt. Die Afrikaanse stamvader: Carel Gustaaf, was uit Swede afkomstig. Volgens Preller en Nathan het die familie uit Frankryk na Swede geëmigreer (Kyk Preller, *Inl.*, bl. XL III), maar oortuigende bewyse vir hierdie vermeende Franse afkoms word nie gegee nie. Die Afrikaanse stamvader was afkomstig uit Uddavalla, Swede (kyk Colenbrander en Preller, *Inl.* ald.)

Carel Gustaaf het vermoedelik in diens van die Oos-Indiese Kie. na die Kaap gekom. Hier trou hy met Susanna Kuun (van Duitse afkoms). Hulle het twee seuns, van wie die jongste: Carel Johannes, in 1753 in die distrik Stellenbosch gebore is. Hy trou met Anna Elizabeth Nel. Uit die huwelik word o.a. twee seuns gebore: Carel Gustavus en Louis. Die laaste word die skrywer van die Dagboek. Hy is gebore op 10 Augustus 1783. Volgens prof. Thom (*Geloftekerk*, bl. 72) is hy gebore in die destydse Kango-Wyk van die oorspronklike distrik Swellendam, m.a.w. in die buurt van die huidige Oudtshoorn. Hy is gedoop in Drakenstein (Paarl) op 10 April 1785 deur ds. Aling (*Geloftekerk*, bl. 73).

Louis se vader, nl. Carel Johannes, verhuis eers na Swellendam en later na Graaff-Reinet. Hier is hy 'n gesiene burger, o.a. offisier. Sy seun Louis word veldkornet. Hulle raak betrokke by die Graaff-Reinetse opstand.

Louis trou op 4 November 1810 met die 12 jaar jonger Martha Elizabeth Susanna Bouwer (oorspronklik Duits: Bauer) van Uitenhage. Uit hierdie huwelik word heelwat kinders gebore, maar etlike kom jonk te sterwe, soos deels uit die Dagboek blyk. Vier (4) van hierdie kinders is vir ons van belang, nl. Carolus Johannes (die oudste, geb. 3 September 1811), Petrus Frederik (die „Pieta" van die Dagboek), 'n seun Louis en 'n dogter Anna. Hierdie viertal is die enigste uit 'n talryke gesin wat – na 'n noodlottige verblyf van sowat veertien maande in die ongesonde Lorenço Marques – by die Voortrekkers in Natal aanland.

1,2. Spelling van die familienaam v.d. skrywer v.d. Dagboek, en vorm van sy voornaam waaronder hy bekend was. In sy eerste uitgawe van die Dagboek aanvaar Preller die spelling *Trigardt*, maar in die tweede druk vervang hy dit deur *Trichardt*, volgens hom „die mees algemene hedendaagse spelling" by lede van die familie. Vergelyk ook die naam van die Noord-Transvaalse dorp: Louis Trichardt. Die tweede spelling van die naam sal verband hou met die vermeende Franse afkoms van die familie.

Die skrywer teken sy naam herhaaldelik in die Dagboek maar nie altoos eners nie: soms met *-i-* in die eerste lettergreep, dan weer met *-e-*; aan die end van die tweede soms *-dt*, soms bloot *-d*. Die vorm *Trigardt* lyk my die gewoonste daar en daarom kies ek hierdie vorm. Dit is ook die vorm wat prof. Thom steeds gebruik in *Geloftekerk*. In die kennisgewing van Carolus van die dood van sy ouers (*Geloftekerk*, bl. 64) skrywe hy twee keer „Tregaardt"; in die boedelbereddering skrywe hy *Trigard* (*ald.*, bl. 67). Dat 'n persoon sy eie van verskillend skrywe, is vir daardie dae nie so bevreemdend nie, te meer as bedink word dat die uitspraak van *i* en *e* tog dikwels dieselfde is en was, en dat *d*/*dt* aan die end van 'n woord volkome eners uitgespreek word. In

ouer Nederlands is hierdie afwisselinge nie seldsaam nie. In die Engelse aanhalinge in *Geloftekerk* staan steeds „Trichard/Trichart". Kom die van voor in Engeland?

Nou wat die voornaam betref van die skrywer van die Dagboek; hier kom ons by iets interessants. Trigardt sr. teken sy voornaam nooit voluit nie, maar steeds bloot „L". Watter uitspraak moet daardie „L" voorstel? Ons mag veilig aanneem dat dit by hom *Lewies* was. Pretorius gebruik in 'n brief in die Dagboek drie keer die vorm „Lowies" (bl. 9 en 10) en Albach besig steeds, en herhaaldelik, dieselfde vorm. Nou was Pretorius se skryfvermoë baie swak en Albach was 'n Fransman, maar ons mag veilig aanneem dat hulle skryfvorm bedoel was om die uitspraak Lewies weer te gee. In die familieregister, die kennisgewing van dood en die boedelbereddering gebruik Carolus die vorm *Lowies* (kyk *Geloftekerk*). Meer as genoeg om aan te neem as seker dat Trigardt sr. se voornaam uitgespreek is *Lewies*. En dit is die klankwettige verafrikaansing van fr. *Louis*, wat tans uitgespreek word „Loe-ie", maar vroeër is die slot-*s* uitgespreek. Hierdie slot-*s* het stom geword in die loop van die 16de eeu (kyk Salverda de Grave, *Franse Woorden*, bl. 321 en *Nyrop* I, 465). Die -*w*- van „Lewies" het ontstaan as oorgangsklank. Ek weet dat in die huidige Nederlandse volkstaal *Lowie* gehoor kan word, maar ek vermoed dat die slot-*s* (dus *Lowies*) ook nog wel gehoor kan word, hoewel ek dit vir die huidige nie kan bewys nie. By Salverda vind ek die vorm nie, maar om in daardie werk – wat 'n skat van gegewens bevat! – 'n vorm te vind, word 'n toer deur afwesigheid van 'n behoorlike bladwyser.

Ek het in Wes-Kaapland verskillende beskaafsprekende draers van die naam „Lòuis" geken wat deur iedereen *Lewies* genoem is, bv. „Lewies Burger". In *Hertzog-Annale*, Jg. VII, nr. 16, bl. 164 volg. word herhaaldelik gepraat van „Lewies Nel". Mense wat dit kan weet, het my vertel dat genl. Louis Botha by familie en vriende bekend was as „Lewies".

De Kock (bl. 16) vertel ons dat die fontein van die Dagboek, aan die oostelike hang v.d. Drakensberg, nog bestaan en by die Naturelle bekend is as „Lebese-Fontein"; dat hulle afr. *w* verander in *b*. Dit sal dan nog 'n aanduiding wees dat Trigardt sr. se voornaam uitgespreek is *Lewies*.

1,3. Beweginge van L. Trigardt voor hy Kaapland verlaat. Na sy huwelik woon L. Trigardt op verskillende plekke in die distrikte Uitenhage, Graaff-Reinet en die latere Somerset-Oos. Hy neem deel aan landsake en word o.a. tot veldkornet benoem. Sowel hy as sy vader bots met die regering en vind dit raadsaam om 'n tyd lank ooswaarts uit te wyk, oor die Visrivier.

Met die sake van L. gaan dit intussen goed en hy bou 'n aansienlike veestapel op. Met die oog op meer weiveld stuur hy Carolus met 'n groot hoeveelheid vee na Kafferland. Sy seun Carolus bereken hierdie veestapel op 1300 beeste, 8000 skape en bokke en 33 perde (kyk sy *Herinneringen* by Preller, *Voortrekkermense* II, bl. 4). Hierdie syfers sal as ongeveer opgevat moet word, maar ook so blyk daaruit duidelik dat sy vader 'n vermogende man was. 'n Boer se rykdom het in daardie dae veral op sy veestapel berus, maar ons weet dat L. Trigardt ook plase besit het.

Aanvanklik bly L. Trigardt in sy woonbuurt, die latere Somerset-Oos, maar na 'n jaar of vier voeg hy hom, met sy gesin, by Carolus. Dit moet in ongeveer 1833 gebeur het. Sy vertrek sal o.a. verband gehou het met die omstandigheid dat hy deur die regering van wandade verdink is. Hy keer nie weer terug nie en verlaat Kaapland omstreeks 1835. Hy trek oor Grootrivier en vertoef enige tyd in Suidoos-Vrystaat, aan die Caledonrivier, voor hy hom noordwaarts begewe.

Vgl. Preller, *Inl.*, XLII volg; *Nathan*, bl. 77 volg. en Carolus se *Herinne-*

ringen. Die laaste vertel o.a. van heelwat blanke families wat saam met Trigardt was.

1,4. L. Trigardt verdink van te heul met inboorlinge en van mishandeling van slawe. Luit.-kol. Smith – die latere Sir Harry Smith – noem hom „that scoundrel", „that villain of a Boer" (*D'Urban Papers*, bl. 35; by Preller, *Inl.* LVIII; kyk ook Theal, *Kaffir War of* 1835, bl. 360, en Cory, *Rise of South Africa* III, bl. 258.). Hy word verdink van te heul met Hintza en word beskuldig van sy slawe te mishandel. As weerlegging van hierdie beskuldiginge is die Dagboek self voldoende en afdoende bewys. Daar leer ons L. Trigardt ken as hoogstaande, onkreukbare karakter; as moedig teenoor die inboorlinge onder allerlei omstandighede, maar tewens as billik en regverdig in al sy betrekkinge met hulle. En vergeet veral nie dat die gebeures van die Dagboek afgespeel is onder omstandighede totaal onttrek aan die oog van die wêreld: 'n wandaad daar gepleeg, sou nooit aan die lig gekom het nie.

2,1. Trigardt mik op Lorenço Marques. Trigardt wou nie na Natal nie maar na Lorenço Marques. Daarom rig hy sy koers so ver noord as Soutpansberg. As hy na Natal wou gegaan het, kon hy o.a. deur Kafferland gegaan het. Teen die tyd dat hy Kaapland verlaat, was verskillende ondersoekkommissies na Natal reeds terug, heen en weer oorland. Waarskynlik was Trigardt selfs in verbinding gewees met een van hulle, nl. met die Uys-Kommissie. Hoe ook al, ons mag aanneem dat hy nie onkundig was met 'n moontlike weg na Natal nie, maar dat sy kop noordwaarts gestaan het.

Vgl. Preller, *Inl.* LXIII.

2,2. Wie by L. Trigardt aansluit in Suidoos-Vrystaat. Sy eie huisgesin omvat nou reeds sy oudste seun, Karel (deur hom deurgaans Carolus genoem; geb. 1811 en getroud met Cornelia Bouwer) en sy tweede seun, Pieta (geb. 1819 en dus reeds weerbaar). Sy derde seun en naamgenoot: L. Gustavus, was nog maar 'n kind (geb. 1826). Dan was by hom die bejaarde huisonderwyser Daniel Peffer, reeds oor die 70 jaar. Preller spelle sy naam „Pfeffer", maar in die Dagboek self staan „Peffer". Volgens familieoorlewering van die Trigardts was hy 'n Hollander en huisonderwyser. Trigardt sr. was by sy dood 55 jaar en Peffer by sy heengaan reeds 78, sodat die laaste waarskynlik ook die onderwyser van die eerste sal gewees het. Dit kan dan verklaar waar Trigardt aan die baie Nederlandse woorde en uitdrukkinge kan gekom het, soos sy Dagboek bewys, terwyl sy eie taal tog in wese Afrikaans is en van die grofste vergrypinge teen die Nederlandse idioom bevat.

In Suidoos-Vrystaat sluit by Trigardt aan die volgende:—

1. Jan Pretorius: na Trigardt die selfstandigste van die geselskap, maar 'n lastige persoon om mee oor die weg te kom, 'n egte korrelkop.
2. Hendrik Botha, wat naas Carolus as wamaker gegeld het.
3. Gert Scheepers.
4. Hans Strijdom, 'n bywoner-tipe en
5. Izaak Albach, volgens Preller (*Inl.*, bl. XII) 'n Elsasser, wat onder Napoleon gedien het. Van beroep was hy hoefsmid en dien ook as sulks in die Dagboek.

Hulle was almal getroud – behalwe Peffer – met kinders. Almal het diensbodes gehad – behalwe dan Peffer –, o.a. Boesmans van Caledonrivier se wêreld.

Trigardt gee in sy Dagboek 'n paar vermaaklike staaltjies van Albach se Duits-Afrikaans. As Peffer ook 'n Duitser was – soos sy naam kan laat dink –,

sal Trigardt ook wel die een en ander van sy taal laat blyk het, wat ewenwel nooit gebeur nie.

2,3. Die rigting van die Trigardt-Trek. Hulle trek oorlangs deur die huidige Vrystaat en oor Vaalrivier; daarna wes van die huidige Middelburg deur Strydpoort tot aan Soutpansberg. Hulle probeer blykbaar om soveel moontlik naturellestamme te ontwyk, wat moontlik was deurdat die land deels ontvolk was deur onderlinge moorde.

2,4. Die Van Rensburg-Trek. Hierdie groep – onder leiding van Johannes Hendrik Janse van Rensburg: „Lang Hans" – was eintlik 'n aparte geselskap. Veiligheidshalwe het die twee geselskappe egter min of meer in mekaar se nabyheid gebly tot ongeveer by Strydpoort. Vandaar is die Van Rensburg-Trek vooruit en is nooit weer deur die Trigardt-Geselskap gesien nie.

Volgens Preller (*Inl.*, bl. LXVI) het die Van Rensburg-Trek bestaan uit nege (9) gesinne en neënveertig (49) siele, met nege waens. Sommige lede van beide trekke was familie van mekaar. Die doel van die Van Rensburg-Trek was blykbaar ook Lorenço Marques, wat hulle egter nooit bereik het nie: hulle is deur 'n inboorlingstam vermoor in Noordoos-Transvaal, ongeveer by die samevloeiing van die Limpopo en die Olifantsrivier. (Kyk Preller, *Inl.*, bl. LXII volg.). Dr. W. Punt het besondere aandag besteë aan die vermeende moordtoneel.

3,1. Verblyf v.d. Trigardt-Geselskap by Soutpansberg. Wanneer Trigardt se trek by Soutspanberg gekom het, is nie bekend nie, maar in Junie 1836 tref Potgieter se ekspedisie hulle reeds daar aan (vgl. Bronkhorst se verslag by Preller, *Byl.* III). Die Dagboek begin op 31 Julie 1836, maar uit verskillende toespelinge daarin vervat, is dit duidelik dat hulle by die aankoms van die Potgieter-ekspedisie reeds geruime tyd in die buurt van Soutspanberg vertoef het.

In hierdie wêrelddeel bly Trigardt se trek ruim 'n jaar. Hulle wag op die koms van Potgieter se mense, die „agterste mense" soos hulle genoem is, terwyl van die Van Rensburg-Trek gepraat is as die „voorste mense". Potgieter se ekspedisie het nog verder noordwaarts gegaan as Soutspansberg, maar is by Trigardt terug en vertrek weer van hom suidwaarts op 17 Augustus 1836. Trigardt het nooit weer iets van hulle verneem nie.

3,2. Trigardt op soek na die Van Rensburg-Trek. Voor die terugkeer van Potgieter van sy noordwaartse ondersoekingstog, vertrek L. Trigardt met 'n paar man om te kyk wat van Van Rensburg en sy geselskap geword het. Met hierdie soektog van Trigardt begin die eintlike *Dagboek*, nl. op 31 Julie 1836. 'n Paar van Potgieter se mense vergesel Trigardt. Inboorlinge deel hulle mee dat Van Rensburg en sy mense almal deur 'n naturellestam vermoor is. Deur 'n slinkse plan ontkom Trigardt aan 'n moontlike dergelike lot (kyk Preller, *Inl.*, bl. LXVII–LXVIII). Trigardt is terug by sy staanplek op 16 Augustus 1836 en die dag daarop (17 Aug.) vertrek die Potgieter-ekspedisie weer suidwaarts.

3,3. Ander lede v.d. Trigardt-Geselskap nog eens op soek na die Van Rensburg-Groep. 'n Paar dae na Trigardt se terugkeer verlaat vier families van sy geselskap hom om, op hulle beurt, na die Van Rensburg-Trek te soek. Die vier families het bestaan uit die van Pretorius, Botha, Scheepers en Albach. Na sowat ses maande keer hulle onverrigtersake terug en in 'n treurige toestand. Op hierdie tog is Scheepers oorlede.

3,4. Die Trigardt-Geselskap hou hulle onledig aan Soutpansberg. Gedurende die tyd van ruim een jaar dat die Trigardt-Trek aan Soutpansberg vertoef het, wagtende op die „agterste mense": Potgieter en sy trek, het hulle die tyd

nie ledig deurgebring nie. Hulle ploeë en saai; hulle maak tuin en plant; 'n watervoor word aangelê. Tydelike hartbeeshuise word gemaak; 'n smidswinkel word ingerig en die nodige reparasies word aangebring aan waens en trekgoed. Elkeen moes hom self help maar die een was meer bedrewe in hierdie rigting, die ander in daardie. Trigardt se oudste seun, Carolus, was – saam met Botha, die wamaker; Albach was die smid.

Hulle moes natuurlik in daardie wilde wêreld verdag wees op aanvalle van die kant van die inboorlinge en is ook een keer inderdaad aangeval. Hulle giet dus koeëls en sien die gewere na. Die karige voorraad huisartikels moes in orde gehou word en nuwes vervaardig. Wanneer die weiveld dit vereis, versit hulle na beter dele.

Die onderrig word nie verwaarloos nie. 'n Ruimte word ingerig as skool en die skoolgaande jeug word aangekeer; die bejaarde huisonderwyser Peffer begin met sy onderrig. Die feit dat Trigardt en sy geselskap hulle op hierdie wyse onledig hou en nie bloot aan die jag dink nie, lewer 'n mooi bewys van hulle moraal en lewensstandaard.

4,1. Trigardt verlaat Soutpansberg. Trigardt se doelwit was Lorenço Marques, soos reeds vermeld. Die verblyf aan Soutpansberg was bloot tydelik, om te wag op die „agterste mense": Potgieter en sy trek. Nadat geruime tyd tevergeefs gewag en ook niks verneem was nie – ten spyte van herhaalde valse berigte –, is besluit om na Delagoabaai te trek. Die tog het omstreeks Augustus 1837 begin.

4,2. Trigardt in verbinding met Lorenço Marques. Te voet het daar verbinding bestaan tussen Soutpansberg en Lorenço Marques. Inboorlinge het van tyd tot tyd heen en weer geloop en ruilhandel gedoen. Van hulle het Trigardt en geselskap weleens sekere artikels in ruil verkry, want uiteraard was daar behoefte aan klerasie- en negosieware. Trigardt het langs hierdie weg ook in briefwisseling getreë met die goewerneur in Delagoabaai. Ook het hy daaraan gedink om self daarheen te gaan en hom sodoende op hoogte van sake te stel, maar hy het sy afwesigheid as te gevaarlik beskou vir die agterblywendes en derhalwe van die plan afgesien. Daarom is besluit om met die hele trek na Lorenço Marques te gaan. Hy het geen eerstehandse kennis besit omtrent die roete wat gevolg moes word nie en hiervoor moes hulle later swaar boet.

4,3. Die Trek oor die Drakensberg. Die trek oor die uitlopers van die Drakensberge sou die uiterste verg aan moed, vernuf, volharding en uithouvermoë. Nadat tevergeefs na 'n deurgang deur die bergreeks gesoek was, is besluit om gewoonweg daaroorheen te trek. Die bergreeks was verskillend: aan die landkant makliker as aan die seekant. Aan die werk is gespring om bietjie pad te maak vir die opgaan; maar bo gekom, was dit 'n toer om die ander kant af te kom. Op verskillende plekke is gesoek na 'n deel wat – hoewel moeilik – tog beskou is as 'n moontlikheid om die waens onder te kry. So 'n berg het steiltes en rotslae, maar ook enigsins gelyker dele; maar om van die een na die ander af te kom, was baie moeilik. 'n Seker gedeelte moes die waens afgesleep word: die agterwiele is uitgehaal en 'n tak is onder die agteras bevestig om beskadiging te voorkom. Twee van die geselskap – Pretorius en Botha – het hulle waens uitmekaar gehaal en stuk-stuk na benede gelaat. Onthou moet word dat die kakebeenwa van destyds baie ligter was as die latere bokwa en uitmekaar gehaal kon word: die sykante (die leerbome) kon losgemaak word van die buik en die laaste gelig word van die onderstel. Ook só het dit egter moeite gekos en inspanning geverg om die kakebeenwa ook in sy onderdele te hanteer.

Die trek oor die berg het uiteraard langsaam gevorder; telkens moes uitgespan word en die een moes die ander help deur vars vge voor te haak; menige nag moes op die berg deurgebring word. Hier het die trekkers met allerlei teenspoed te kampe gehad: dit het baie gereent; die trekkers het baie vee verloor deur veesiekte, ongediertes, diefstal van die kant van die inboorlinge en vanggate van die naturelle vir wild bedoel. Tog, na 'n paar maande was al die waens en vee oor die berg en kon die trek voortgesit word na Lorenço Marques. Hier het hulle aangekom op 13 April 1838. Hier sou nog groter teenslae volg.

4,4. Drie seuns loop weg; die sedes van destyds. Onder die berg gekom, besluit drie seuns: onderskeidelik die seun van die weduwee Antjie Scheepers, van Botha en van Albach, om terug te keer na waar hulle vandaan gekom het – wat dit ook al mag beteken het. Hulle had genoeg van die teenslae van die trek, voorsien hulle van gewere, ammunisie en nog die een en ander en slaan voet in die wind. Na 'n paar dae kom hulle terug. Hoe nou met die gedrostes te handel? Trigardt sr. is van oordeel dat aangesien hulle behoue teruggekom en die vuurwapens teruggebring het – uiteraard 'n baie waardevolle besit –, die gebeure hierdie keer deur die vingers gesien kon word, maar hy het nie met Antjie Scheepers rekening gehou nie. Nou word 'n vermaaklike toneeltjie afgespeel en een wat tiperend is van die volksedes van destyds.

Antjie Scheepers – as weduwee verantwoordelik vir haar gesin – sou haar ouerlike plig nie versaak soos die gedagte van Trigardt sou meegebring het nie. Sy laat haar seun – reeds 'n weerbare skut – deur twee van die mans vashou en dien hom met twee stroppe 'n gedugte loesing toe. Na die aanskouing hiervan kon die twee vaders Botha en Albach nie anders handel as haar voorbeeld te volg nie. Elkeen loop sy eie seun dientengevolge goed deur (bl. 140).

5,1. Die Aankoms in Lorenço Marques. Op 13 April 1838 kom die geselskap in Lorenço Marques aan. Die ontvangs val anders uit as wat verwag was. Aanvanklik is daar groot teleurstelling in verband met hulle wapens, maar hierdie saak word gelukkig bygelê. Staanplek vir die lede van die geselskap moes egter aangewys word en weiveld vir die vee verskaf; deur die wisselvallighede van die trek was die veestapel geweldig uitgedun, maar weiding moes tog voorsien word. Ten spyte van aanvanklike teleurstelling en dwarstrekkery van die kant van daardie korrelkop Pretorius, word sake tog langsamerhand redelik geskik. Hierby kom mooi aan die lig die tak en leiersvermoë van Trigardt sr. Van die kant van die Portugese owerheid word baie vriendelikheid en tegemoetkoming ondervind. Groot teëslae van 'n ander aard staan egter voor die deur.

5,2. Siekte en Dood onder die Trekkers. Die maand April – die tyd waarop die geselskap in Lorenço Marques aangeland het – is die ongesondste tyd vir 'n malariastreek en die bodemgesteldheid by die Portugese fort was juis sodanig dat malaria daar 'n buitengewone vat gehad het. Gou word die trekkers aangetas en die een na die ander deur die dood afgemaai. Eerste beswyk die bejaarde huisonderwyser Peffer, nie lank daarna nie gevolg deur ander: 'n dogter van Albach; die huisvader Botha en weldra die vrou van L. Trigardt self: Martha, sy stille maar troue steun en raadgeefster. Die dapper leier het sover buitengewoon welgemoed gebly ten spyte van allerlei teleurstellinge en teenslae, maar nou is sy moed gebreek. Sy woorde by die heengaan van sy vrou – op 'n paar woorde na tewens die slot van sy Dagboek – is eenvoudig maar hartroerend. Die lus tot lewe het vir die oomblik by hom verdwyn, maar

weldra herlewe die moed by hom. Hy stuur sy oudste seun, Carolus – self 'n ondernemende gees – met 'n skip noordwaarts, op soek na gesonder oorde vir mens en dier.

5,3. Dood van L. Trigardt. Die eintlike Dagboek eindig met die dood van L. Trigardt se vrou, nl. op 1 Mei 1838. Slegs een optekening volg, maar op 'n heel ander plek, nl. aan die end van die sogenaamde „Eerste Dagboek". Hier lees ons die volgende sobere berig:

„1838. Aougus den 10de had ik een stille verjaarsdag, dog zal daaraan gedinken."

Dit is die allerlaaste optekening wat van sy hand bekend is. Hy probeer nog in verbinding te kom met die Voortrekkers in Natal maar sou dit nie belewe nie. Hy is in Lorenço Marques oorlede op 25 Oktober 1838, slegs 55 jaar en 2 maande oud, maar na 'n besonder woelige en veelbewoë lewe.

Vgl. Preller, *Inl.*, bl. XCIV.

6,1. Die Oorblywendes van die Trigardt-Trek kom by die Voortrekkers in Natal aan. 'n Engelse boot, die Mazeppa, onder bevel van kaptein John Tate, bring die oorlewendes van die Trigardt-Trek by Port Natal aan wal op 19 Julie 1839. Hulle was in gehawende toestand (kyk die *Zuid Afrikaan* van 6 Sept. 1839). Van hulle toestand in Lorenço Marques, soos aangetref deur kaptein Tate, gee hy die volgende aangrypende beskrywing:

> „a scene too heart rending for pen to describe awaited us – We found these poor creatures, with the exception of Tricharts family, utterly destitute, some being without a bed to lie on or a blanket to cover them ... toiling thro' a miserable existence, reduced by sickness and want to destitution and despair" (kyk *Geloftekerk*, bl. 61).

Die oorblywendes het bestaan uit:–

3 kinders van L. Trigardt, nl. Peterus Frederik ("Pieta"), L. Gustaf en Anna Elizabeth;
die weduwee Anna Scheepers, een dogter en vier seuns;
die weduwee Anna Botha, twee dogters en drie seuns;
die weduwee Breggie Pretorius en twee seuns;
Willem Strijdom ('n jong man), met twee broers en twee sustertjies;
Louw Albach en Izak Albach.

Alles tesame slegs 'n 25-tal!

(Kyk *Geloftekerk*, bl. 62.)

Die oudste seun van Trigardt (die „Carolus" v.d. Dagboek) het begin Julie 1838 noordwaarts vertrek – soos reeds vermeld –, op soek na gesonder oorde. Hy kom in Natal aan ongeveer die middel van 1840, waar hy hom weer met sy familie kon verenig, maar sy vrou en kinders (2 of 3) was reeds in Lorenço Marques oorlede (*Geloftekerk*, bl. 60).

6,2. Kinders van Trigardt sr. wat ons verder interesseer. Die oudste seun, Carolus, is terug in Natal in 1840, soos reeds vermeld. Hy hertrou met 'n mej. Erasmus en bereik, met sy gade, 'n hoë ouderdom: albei is in Middelburg, Transvaal, oorlede in 1901. Hy was 'n woelige gees en het nog verskillende togte onderneem. Hy laat *Herinneringen* na, wat in die Staatsargief in Pretoria bewaar word (R 95/94, bl. 32); ongelukkig nie self opgestel nie maar opgeteken deur Odé (staatshistorikus).

Die tweede seun, Petrus Frederik (die „Pieta" v.d. Dagboek), sterwe betreklik jonk, nl. in 1860 in die distrik Rustenburg, Transvaal. Die derde seun,

Louis Gustavus (die vader se naamgenoot) kom te sterwe in Pietermaritzburg in 1891.

Vgl. Preller, *Inl.*, bl. LI volgende.

7,1. Die Ms. v.d. Dagboek in die Staatsargief in Pretoria. Die ms. van die *Dagboek* van L. Trigardt berus in die Staatsargief in die Uniegebou. Die blaaie is ingeplak in twee leerbande, 'n dunner en 'n dikker band. Die dunner band bevat die sg. „Eerste Dagboek" – waaroor straks meer –, en die dikker band die res, naamlik die hoofgedeelte. In die eerste gedeelte is slegs een kant van die blad beskrywe, later is altwee kante beskrywe.

Die blaaie is beplak met 'n deurskynende sy, sodat die vingers van wie dit raadpleeg nie met die werklike papier in aanraking kom nie. Die papier – wat van 'n destyds goeie kwaliteit is – het oor die algemeen goed behoue gebly, maar aan die regterkant van 'n blad (waar jy omblaai) is dit meermale getand deur beskadiging in die loop van die jare en het die teks gevolglik daaronder gely: een of meer letters het verlore gegaan. Toe Preller sy uitgawe bewerk het, was die Dagboek blykbaar nog in gewone manuskripvorm, want hy merk meermale op dat 'n blad uitgeskeur is. In sy huidige vorm sou jy sonder meer nie kan vasstel dat so iets gebeur het nie, want elke blad is apart ingeplak en die paginering is van die Argief. Wat in die dae van Trigardt gebeur het, is die volgende: Iemand neem 'n vel papier en vou dit volgens 'n bepaalde formaat, ten gevolge waarvan hy 'n sekere aantal blaaie kry, al na die formaat. Hy lê verskillende op die wyse gevoude velle papier inmekaar en heg dit aan die rugkant – indien verkies – aanmekaar deur 'n seilgaring. Op dié manier het hy 'n skrif, 'n aantekeningboek. Hierin word allerlei opgeteken: 'n hoeveelheid graan aan iemand verkoop of van iemand gekoop; 'n bees wat gevrek het of 'n kalf wat bygekom het; 'n geboorte of 'n sterfgeval, ens. Maar dit kan ook gebeur, van tyd tot tyd, dat 'n berig of brief aan iemand geskrywe en daarvoor dan gewoonweg 'n blad uit die aantekeningboek geskeur word.

By Preller (*Inl.*, bl. XV volg.) is besonderhede te vind aangaande die toenmalige toestand van die ms. en oor die kwaliteit van die gebruikte papier.

7,2. L. Trigardt se Skrif. Trigardt het 'n flinke, eenvormige, duidelike, werklik mooi handskrif gehad. Versover sy skrif nie vergeel en verbleek het nie – wat ongelukkig die geval is, kyk verderop – lees dit goed. Na sy skrif te oordeel, sou jy sê dis iemand wat die pen al dikwels moet hanteer het. Die betrekking deur hom in die samelewing bekleë (hy was o.a. veldkornet van sy wyk) bring mee dat hy meermale die pen moet hanteer het. Ook vra 'n mens jou af of hy nie heelwat meer as die nagelate Dagboek geskrywe het nie. Die Dagboek soos oorgelewer, begin met sy soektog na die Van Rensburg-Trek, maar toe was hy reeds geruime tyd in die buurt van Soutpansberg en waarom sou hy nou juis op hierdie tydstip pas met sy Dagboek begin het? En nog voor hy aan Soutpansberg gekom het: toe hy geruime tyd in Suidoos-Vrystaat vertoef het. daarna sy maandelange trek van daar deur die Vrystaat, oor die Vaalrivier tot in Noord-Transvaal ... 'n mens vra jou af of hy dan nie lank vantevore reeds sy trek-wederwaardighede sal opgeteken het nie, te meer as jy bedink dat sy aantekeningboek – sy „Clat boek", soos hy dit noem – teruggaan tot die jaar 1830. Hieromtrent is ewenwel niks bekend nie en dit bly dus by veronderstellinge. Ook aangaande sy skoolonderrig is niks bekend nie, maar ek vermoed dat die huisonderwyser Peffer ook wel sy leermeester sal gewees het: hy was soveel ouer as Trigardt dat hy sy vader kon gewees het.

Die eenvormigheid van Trigardt se skrif val besonder op en die vastheid

daarvan. Deurgaans skrywe hy 'n gegewe letter op dieselfde manier, wat van groot hulp kan wees om in 'n gegewe geval (waar die ms. tans onduidelik geword het of moontlik beskadig is) vas te stel watter letter of letters oorspronklik in die teks sal gestaan het. Ek gee een voorbeeld. Die been van 'n *d* het aan die bokant 'n haal agterwaarts versover hierdie letter op die end van 'n woord staan: kyk na die foto van 'n bladsy uit die teks (bl. ii). So kan op grond van daardie „haal" vasgestel word of die ms. bv. lees „kant" (die historiese korrekte) dan wel „kand", wat dikwels by Trigardt ontmoet word.

Soos algemeen in daardie dae, en nog lank daarna, het hulle ink vervaardig van die bas van 'n bepaalde boom, bv. die waboom – 'n proteatipe – of van bepaalde bossies: daarom ook inkbossies genoem. 'n Pen is gesny uit die vlerkveer van 'n gans of een of ander wildevoël. Potlood is ook gebruik: die eerste soveel bladsye van die Dagboek is met potlood geskrywe.

Die tint van Trigardt se skrif is dikwels vervaal, vergeel in die loop van die jare en daar kan dit aansienlike inspanning verg vir die oë. Soms is sodanige letter nie te ontsyfer nie, maar met 'n goeie vergrootglas het ek oor die algemeen tereggekom.

Ter onderskeiding van die letters *i* en *e* moet die raadpleger van die ms. versigtig wees. Op sy beste word hierdie twee letters só van mekaar onderskeie: *i* bestaan uit 'n vertikale strepie met 'n hakie regs en 'n punt bo; *e* daarenteë het 'n ogie. Dikwels is die punt bo egter weggelaat in die een geval en die ogie in die ander; dan lyk hierdie twee letters baie eners. Vir die taal is dit van groot belang om vas te stel of ons te doen het met 'n *i* dan wel met 'n *e*.

7,3. 'n Fotostaat van Trigardt se Dagboek. Daar bestaan 'n fotostaat van Trigardt se Dagboek en wel in drie dele. Dis 'n baie getroue weergawe van die teks v.d. ms.; meermale het ek selfs ondervind dat die fotostaat duideliker is as die ms. Wanneer 'n raadpleger die fotostaat tot sy beskikking het, is die ms. oorbodig en dit beteken baie: immers, die ms. word slegs in uitsonderlike gevalle aan 'n raadpleër gegee. Jammer dat daar net een fotostaat bestaan, wat normaalweg berus in die Staatsargief in Kaapstad. Dis baie noodsaaklik dat daar soveel fotostate vervaardig word dat elke groot biblioteek in die Republiek een kan besit. Hierdie fotostate is gelukkig nie duur nie, maar my word van deskundige kant meegedeel dat 'n fotostaat deur middel van violetstrale vervaardig kan word wat die letter van 'n verbleekte ms. weer duidelik uitbring, aanmerklik duideliker as die teks self. Dis van die grootste belang dat in die naaste toekoms minstens een sodanige fotostaat van die ms. van Trigardt se Dagboek vervaardig word, ongesien die koste van vervaardiging, wat hier blykbaar baie meer is as in die geval van die ander, reeds bestaande.

7,4. Afskrifte van Trigardt se Dagboek. Volgens Preller (*Inl.*, bl. XXI volg.) bestaan daar twee afskrifte van Trigardt se Dagboek, egter slegs van die sg. „Tweede Dagboek" (verreweg die hoofgedeelte dus) en nie ook van die „Eerste" nie. Die een is handgeskrewe en vervaardig in 1895–96, die tweede is 'n getikte kopie van die vorige en gemaak omstreeks 1910. Volgens Preller is beide gemaak op aansporing van wyle dr. F. V. Engelenburg en deels ook op sy koste. Dit verbaas ons nie want wyle dr. Engelenburg het groot belangstelling gehad vir ons kultuur.

Weer volgens Preller is die handgeskrewe teks 'n „besonder noukeurige" weergawe van die ms., met slegs „enkele vergissinge en verskrywinge". Ten spyte van gedane moeite, kon ek die handgeskrewe eksemplaar nie ter insage kry nie. Die getikte kopie het ek daagliks tot my beskikking gehad. Vir historiese doeleindes is hy vertroubaar, maar wanneer dit iemand te doen is om presies te weet watter taalvorm in die ms. staan, stel hy jou dikwels teleur:

op heelwat punte word die taalvorm van die ms. nie getrou weergegee nie. Daarom is die fotostaat vir die raadpleger van baie meer waarde.

J. de Villiers Roos het ook 'n afskrif van die Dagboek gemaak (slegs van die sg. „Tweede Boek"), maar volgens Preller het hy hom by die afskrywe soveel vryheid toegelaat dat dit vrywel waardeloos word. Ek het dit tot my beskikking gehad (dit berus in die Staatsargief in die Uniegebou) maar om die redes deur Preller genoem, nooit ernstig gebruik of met die oorspronklike vergelyk nie.

7,5. Uitgawes van Trigardt se Dagboek. Preller het Trigardt se Dagboek twee keer uitgegee: in 1917 en in 1938; die tweede is 'n verbeterde herdruk van die eerste. Die laaste bestaan uit die teks, 'n lang, waardevolle inleiding, voetnote en bylaes. Hier word vir die eerste keer ook die sg. „Eerste Dagboek" weergegee, want genoemde afskrifte van so ewe bevat dit nie.

Preller vertel nie of hy self die sg. „Dagboek I" afgeskrywe het dan wel 'n afskrif laat maak het nie; wat die sg. „Dagboek II" betref, kry 'n mens die indruk uit verskillende opmerkinge ter plaatse dat hy as basis hier gebruik het die handgeskrewe kopie reeds deur my genoem. Dit blyk ewenwel oorvloediglik dat Preller die ms. self geraadpleeg het; nie alleen blyk dit uit allerlei opmerkinge deur hom gemaak nie, maar ook daaruit dat afwykinge in die getikte kopie van die ms. nie by Preller voorkom nie, maar wel die lesing van die ms. self.

Preller het waardevolle werk gelewer, des te meer wanneer onthou word dat hy in menige opsig pionierswerk verrig het, sonder die bronne en hulpmiddele van vandag tot sy beskikking. Die gebruiker van sy uitgawe moet egter op sy hoede wees wat die taal van die ms. betref. Preller wil die ms. weergee soos hy is, dus 'n diplomatiese uitgawe (hoewel hy nie hierdie woord gebruik nie), maar maak daarby tog van vryhede gebruik wat nie toelaatbaar is nie en – wat meer is – sònder dit te verantwoord. Soms laat hy die taalvorm soos dit is, maar dan weer verander hy stilswygend, met die gevolg dat die leser nooit weet wanneer hy wèl en wanneer hy nié verander het nie. Uit Preller se taalkundige opmerkinge in sy „Inleiding" blyk bowendien duidelik dat hy insake die regte van die volkstaal geen gesonde insigte gehad het nie. Vir historiese doeleindes mag Preller se teks veilig gebruik word, maar vir taalkundige doeleindes slegs met voorbehoud.

8,1. My uitgawe van Trigardt se Dagboek. My uitgawe van die ms. is 'n diplomatiese weergawe, met uitsondering van 'n paar ondergeskikte punte, waar afwyking ewenwel toelaatbaar is. My afwykinge is die volgende:—

1°. Trigardt spelle die werkwoord *zei* en die voornaamwoord *zij* eners, nl. albei „zij". Wanneer beide rededele op mekaar volg – wat meermale die geval is –, werk dit verwarrend, bv. in 'n geval soos „zij zij" (= het gesê hulle). Met gebruikmaking van die gepaste hakies (kyk §8, 2) skrywe ek die werkwoord steeds z(ei). Tereg skrywe Preller in sy uitgawe ook „zei", maar sonder hakies.

2°. Die tweede afwyking van my is die volgende. Waar Trigardt meermale 'n woorddeel los skrywe – om watter rede dan ook – waar so iets anders nooit gebeur nie, skrywe ek dit vas. Sodanige geval is die *ge-* van die verl. dw., wat by hom soms vas is aan die hoofwoord en soms los. Ek skrywe hier altoos vas, dus: *gedaan*.

3°. Ek wysig Trigardt se gebruik van die leestekens, maar gaan daarby behoudend en spaarsaam te werk. Trigardt gebruik baie leestekens maar sisteemloos en onhoudbaar.

4°. Dit wemel by Trigardt van hoofletters, maar daar's geen tou aan vas te knoop nie. Nòg erger: hy sal 'n eienaam, bv. „Gabriël," met 'n klein *g* skrywe, maar die naam van 'n dier, bv. paard, met 'n groot *p*, dus: „Paard". Weer het ek gewysig volgens hedendaagse gebruik, maar konserwatief te werk gegaan.

Hierdie afwykinge van my is toelaatbaar volgens die reëls deur my gevolg (kyk §8, 2), maar afgesien van genoemde paar punte, gee ek die ms. weer soos hy is.

8,2. Die Reëls deur my gevolg. Ek volg die reëls vir die uitgee van 'n ms. soos opgestel deur ons historiograaf dr. J. H. Breytenbach. Hierdie reëls sluit in hoofsaak aan by die van die „Historisch Genootschap van Utrecht", maar is aangepas by landsomstandighede.

Wat hier veral die aandag vra, is die volgende. Vierkantige hakies: [ ] word gebruik ter aanduiding van 'n letter of woord wat – om watter rede dan ook: beskadiging, vergissing, ens. – veronderstel word oorspronklik daar te gestaan het of te moes gestaan het; daarenteë gee ronde hakies: ( ) te kenne dat iets deur die uitgewer van die teks ingevoeg is. So spelle ek die verlede tyd van die Ndl. ww. „zeggen" steeds *z(ei)*.

Die reëls van dr. Breytenbach maak voorsiening vir nog 'n derde tipe van aanduiding, nl. waar die outeur van 'n ms. self hakies gebruik. In hierdie geval skrywe die Reëls voor die aanwending van 'n paar rustekens voor en agter die ingevoegde. Omdat Trigardt slegs 'n enkele keer self iets tussen hakies (en wel ronde hakies) geplaas het, sien ek heeltemal af van enige aanduiding in hierdie geval.

8,3. My Afskrifte van Trigardt se Dagboek. Ek het van die Dagboek van Trigardt, soos aanwesig in die Staatsargief in die Uniegebou in Pretoria, twee afskrifte laat maak: van die eerste gedeelte ('n paar tientalle bladsye) deur J. D. Bodel, van die tweede (hoofgedeelte) deur J. C. Joubert, beide werksaam in die Staatsargief. Vervolgens het ek die twee afskrifte woord vir woord met die ms. vergelyk, sodat ek kan instaan vir die korrektheid van my teks. Dis my tewens aangenaam om hier te konstateer dat die twee afskrywers goeie werk gelewer het.

9. Die Dagboek van L. Trigardt kultuurhistories gesien. Vir die Afrikaner is L. Trigardt se Dagboek van groot kultuurhistoriese waarde. Hier sien ons 'n aantal Afrikaners van verskillende inbors en verskillende beskawingspeil in hulle daaglikse doen en late. Ons maak kennis met hulle lewenswaardes; ons sien hoe hulle reageer onder allerlei omstandighede; veral neem ons waar hulle houding teenoor die inboorling, en dit alles terwyl hulle geheel en al onttrek was aan die oog van die buitewêreld en dus gehandel het volgens eie begrippe van fatsoen, billikheid en reg. Om hierdie redes wil ek die Afrikaner daartoe bring om persoonlik kennis te maak met hierdie waardevolle kultuurskat. Daarom gee ek die teks in sy oorspronklike vorm, los van aantekeninge en woordverklaring. Die gee ek elders apart, sodat die leser se aandag nie onnodig afgetrek word van die teks self nie. Wie in aantekeninge en woordverklaring belang stel, vind sy gading ter plaatse.

Die Dagboek besit ook groot historiese en wetenskaplike waarde in die algemeen, bv. waarom die Trigardt-Geselskap uit Kaapland weggetrek het; watter kennis hulle op hulle togte opgedoen het omtrent bodemgesteldheid, weer en wind; omtrent inboorlingstamme; omtrent plantegroei; omtrent veesiektes, ens., ens. Die suiwer historiese, asook die natuurwetenskaplike kant laat ek aan die betrokke vakman oor: die historikus, Bantoeloog, veearts, ens.

Ek wil alleen die Dagboek van Trigardt in verantwoorde vorm tot hulle beskikking stel, vir voordeel en dienste deur hulle daaruit te haal. Self beperk ek my tot die kultuurhistoriese en veral die taalkundige sy van die Dagboek, soos verderop nader sal blyk.

10,1. Taalkundige Waarde van Trigardt se Dagboek. Wat die geskiedenis van die Afrikaanse taal betref, besit die Dagboek van L. Trigardt groot waarde – baie meer waarde as op die eerste gesig vermoed sal word. In die eerste plaas het dit waarde ten opsigte van die kennis van Nederlands wat die Afrikaner van daardie dae besit het, want Trigardt wou Nederlands skrywe so goed en so kwaad as wat dit gegaan het. Hier sien 'n mens duidelik watter kennis van Nederlands die gemiddelde Afrikaner destyds besit het, want Trigardt is 'n goeie voorbeeld in beskawing en kennis van die deursnee-Afrikaner van destyds. Dit kan interessant wees om Trigardt se taal te vergelyk met die van ander Voortrekkers van daardie dae, bv. met die van Retief en Andries Pretorius. Hierop gaan ek nie nader in nie.

Trigardt se Nederlands wemel van growwe grammatikale foute en tog besit dit 'n vlotheid wat laat sien dat hierdie medium nietemin by die Afrikanervolk in gebruik sal gewees het en nie nou sommer lukraak aangewend is nie. En ten spyte van growwe fleksiefoute – soos reeds opgemerk –, word die leser van die Dagboek dikwels verbaas deur die gebruik van 'n Nederlandse uitdrukking wat alleen diegene onder ons vandag ken wat met Nederlands vertroud is. Hieroor later meer.

En tog – ten spyte van Trigardt se poging om Nederlands te skrywe, met minder of meer bewustheid – loer Afrikaans by hom steeds om die hoek! Kenmerkende Afrikaanse vorme soos *ek, hê, sê, wa* („vervoermuddel"), *perd,* en meer ander, kom nêrens in die Dagboek voor nie, maar daarteenoor kom telkens en telkens 'n taaleigenaardigheid te voorskyn wat nie Nederlands is nie maar suiwer Afrikaans. Dit word vervolgens nader aangetoon.

10,2. Die Taal v.d. Dagboek is in Wese Afrikaans. As jy ook die bes versorgde bladsy uit die Dagboek neem en aan 'n Nederlander voorlê, sal dié sê: Nederlands is dit nie. Lê jy dit vervolgens aan 'n oordeelkundige Afrikaner voor, dan sal sy uitspraak wees: Ten spyte van allerlei onafrikaanshede is Trigardt se taal tòg in wese Afrikaans. So is dit inderdaad. Ons weet reeds lank dat Afrikaans in Trigardt se dae bestaan het, maar as ons dit nie van elders geweet het nie, sou die Dagboek van Trigardt vir die bevoegde beoordelaar daarvan die bewys lewer. Die taal van L. Trigardt se Dagboek is in wese Afrikaans ten spyte van die sogenaamde Nederlandse kleed. Niks is in ons Afrikaanse kultuur oud indien gemeet met Europese maatstaf nie, maar vir òns toestande is die Dagboek van L. Trigardt 'n ou en waardevolle taalbesit in verband met die geskiedenis van die Afrikaanse taal.

In wat hier onmiddellik volg, word 'n aantal kenmerkende punte uit die taal van die Dagboek nader behandel, maar ek konstateer met nadruk dat ek die onderwerp nie wil uitput nie. Vir die ondersoeker bly daar baie punte oor vir nader studie. Die punte wat ek hier nader behandel, geld in hoofsaak Afrikaans, maar 'n enkele geld ook die Nederlandse idioom. Vgl. my artikel in „Standpunte", Jg. XIV, nr. 5: *Die Taal van Louis Trigardt se Dagboek is in wese Afrikaans.*

10,3. *ai* vir Ndl. *aai* by sowel die snw. as die ww. Daar's heelwat voorbeelde: kyk *Glos.* o.a. onder *ai.* Hierdie klankverskynsel is gewoon in Afrikaans, vgl. die *Uwdb.* Dit kom ook voor by Afr. *wai* = waai.

10, 4. *ander* = eersvolgende. Hierdie betekenis van ouer Nederlands (kyk

WNT s.v.) is beperk in huidige Afrikaans (kyk *WAT* I, bl. 195, 7°). In die Dagboek vind ons baie voorbeelde waar die betekenis sonder twyfel te vind is, al is daar enkele gevalle waar bedoelde betekenis moontlik verflou het. Ek gee die volgende voorbeelde: maar om 10 uur den *anderen* dag was wij nouwelijks klaar; die dag ... is twee ... rammen weg geraak. De *anderen* dag is wij gaan soeken; ging zij de *andere* dag eers weg; zij z(ei) ... dat zij hem de *ander* morgen een schaap vel geven zal; omdat de lijk meschien de *anderen* dag onregeerbaar weesen zal; A. zal de *andere* dag met zijn vee trekken; waar wij de *andere* dag water krijgen zal, ens. ens. Daar's baie meer duidelike voorbeelde.

10,5. *anderhalf* = „een en 'n half" het herleef sedert Afrikaans op skool onderrig word; daarvóór was dit taamlik onbekend, dog onder ouer Afrikaners (die hele vorige eeu en tot in die 20ste) was dit volstrek nie ongebruiklik nie. Vgl. *Mnl. Gr.* §210, opm. 2.

Op een voorbeeld na gebruik Trigardt steeds *anderhalf* en nié *een en 'n half* nie. Kyk *Glos.* Die behandeling by *WAT* is onbevredigend.

10,6. Die Infinitief kry -en by. 'n Kenmerk van die Nederlandsche infinitief is dat dit gewoonlik op *-en* uitgaan, bv. *blijv-en, mak-en,* ens. Waar die Nederlandse werkwoord soms bloot op *-n* eindig, gebruik Trigardt meermale vorme met *-en* agter die vorige: bv. *doen-en, gaan-en, slaan-en, zien-en.*

Voorbeelde:—

doenen (weleens ook *doene*): hij het zelf *doenen* ... ken; dat hij het niet *doene* moet; dat wij alsdan de moete *doenen* zal; haar ook geen kwaad *doenen* moet; hij beloofte dat *doenen* zal;

gaanen x *gaane*: na hem toe *gaanen* zal; dat ik op de jagt *gaane* wel; dat hij maar *gaanen* ken;

slaanen: dat zij hem de kop (?) *enslaanen* zal; of wij die weg *inslanen* zal;

zienen: kon hem niet mooij *zienen*; om reden dat wij hem niet goed *zienen* kon; dat hij dog mag *zienen* om kalmoes te krijgen; dat zij mijn zeer graag *zienen* wel.

Dis blykbaar slegs die infinitief, m.a.w. die afhanklike werkwoord wat hierdie vorm aanneem, nie die selfstandige werkwoord, bv. die presens nie. Hierdie verskynsel kom ook in Nederlands voor, kyk Van Haeringen, *Gramarie,* bl. 128 volg.

10,7. e vir ndl. i en i vir ndl. e. Hierdie verskynsel is baie gewoon in die Dagboek; soms is daar afwisseling, soms is dit sowat konstant. Weliswaar is dit nie steeds uit te maak of die ms. *e* dan wel *i* lees nie (vgl. §7,2), maar daar bly meer as genoeg gevalle oor waar sekerheid bestaan. Ek noem die volgende gevalle alfabeties:—

a) e vir i: *en* (voors.) = in: 190 beeste *en* getal; zouw de bos *engaan;* heef P. twee jonge osse *en* gespannen; *en* dezer voegen; geboren *en* de Colonie; wolke *en* de lug; kreupel *en* de blad; bij mijn *en* huis; werkte hij *en* de smits winkel; *en* gebroken Engels; *en* tijd van aanval; om 8 uur *en* de avond;
geng = ging (heelwat voorbeelde);
kenders (heelwat voorbeelde);
leg/leggen (baie voorbeelde);
stel swijgen;
venden = vinden (heelwat voorbeelde);
wel (ww.) = wil (sowat gewoon); ook die mv. *wellen;*

Wellem (persoonsnaam): gewoon;
weld (snw. en bnw.), bv. *welde* beeste (baie gewǫon);
wette = witte: die *wette* ooij; de *wette* menschen.

Meestal wissel die een klinker met die ander af, maar meermale is een daarvan sowat reël. Hierdie afwisseling is nie Standaard-Nederlands of -Afrikaans nie, maar kom in beide gevalle baie voor in die volkstaal.

b) i vir e: Daar's baie voorbeelde. Soms is die verskynsel konstant of minstens frekwent: soms is daar afwisseling. Veral voor nasaal is die oorgang frekwent, soms konstant; voor nie-nasaal is die oorgang minder frekwent. Ek gee 'n aantal voorbeelde alfabeties.

(i) Voor nasaal: *apsint* (sowat reël); *bringen* (byna steeds, ook in afleidinge en samestellinge); *Decimber* (steeds, net soos *Novimber*); *differint*); *dink/dinken*, bv. *dink* beelden; *flinnij*; *geschink; goevernemint*; *grins* (snw.); *in* (voegw.): baie voorbeelde, o.a.: is een bees vrekt *in* een is blijven leggen; dik *in* lang genoeg; *in* zal zien of ik niet met hem gaan ken; *in* voegte hij erbij (hierdie uitspraak is te hoor in beskaafde Afrikaans); *ind* (herhaaldelik): een *ind* nader/verder; een *ind* weegs; de ander *ind*; *instrumint*; *linkte*; *Lourins* (steeds en herhaaldelik): *momind*; *Novimber* (steeds, net soos *Decimber*); *omtrind* (baie voorbeelde en steeds); *presint* (= „geskenk" en „teenwoordigheid"); *rimkettang*; *stim* (snw. en ww.), ook o.a.: *bestimde, toestimming*; *timpees*; *tind* (= tent; deurgaans en herhaaldelik); *vind* (= vent); *wins* (ww. en snw.).

Soos bekend, word die *i* in ons spelling erken by baie woorde voor *ng/nk* (kyk *Afr. Wdl.*, bl. 16,4).

(ii) Voor nie-nasaal: *mis* (uitwerpsel v. diere; steeds en herhaaldelik); *nik* (= nek); op *zitten* (trans.); *sligte* famielie.

Hierdie uitspraak word in die spelling van Afrikaans nie erken nie en word dikwels as plat beskou; nietemin kom dit baie voor en onder beskaafsprekendes, maar dit kan verskil van streek tot streek.

10,8. eu = uu: hierdie spelling is haas konstant by die ww. *sturen*, bv. *steuren, steur, steurd*; *steurde*; *gesteur, gesteurd*. Die *uu*-klank word in ouer Nederlands op verskillende maniere voorgestel en soms ook deur *eu*, en veilig mag aangeneem word dat *eu* in hierdie gevalle bloot 'n spelling voorstel, geen uitspraak nie, m.a.w. dat by Trigardt *eu* in gevalle soos hier bedoel, die uitspraak *uu* voorstel.

Behalwe by genoemde werkwoord kom daar meer voorbeelde voor, maar die is nie so talryk nie. Ons vind: *deuren, deurde, gedeurt*, maar daarnaas ook *duiren* ('n ander spelling van *uu*); *eu* skyn egter sowat reël te wees. Dan 'n voorbeeld *deur* = duur: hoe *deur* de schaap gerekend is. Ook etlike voorbeelde van *gedeurig* en *gedeurende*. By *vuur* is dit gewoonlik *uu*, maar *veur* kom voor. Van *uur* het ek geen *eu* gevind nie.

10,9. Invloed v. Engels by Trigardt. As burger van Oos-Kaapland sou invloed van Engels by hom nie vreemd gewees het nie; tog is sy taal merkwaardig vry daarvan. 'n Paar onteenseglike voorbeelde kom ewenwel voor: *doos*: heb wij hem ... een *doos* alewee (engegeven; wel eng. *dose*); *gedrest*: daar was een (*'n naturel*) die *gedrest* was om te dansen ... Hij had een band om zijn lijf en omhang van muishond vel touwtjes; aan zijn beenen had hij klijne

kalbassies met klijne klippies in; *juts*: gaf de *juts* hem zoo veel te verstaan (*na aanleiding v. 'n hofsaak oor 'n onegte kind*). In my jeug was die gebruik van *juts* algemeen in my kontrei, bv.: volgende week sit die *juts* hier (*in ons dorp*): die *juts* moet nog uitspraak gee; die *juts* het hom gevonnis tot ... Ek kan my nie herinner dat „regter" gebruik is nie. Algemeen is ook gepraat van *seprieme coort* (= supreme court).

10,10. Verkorte Werkwoordstam. In Nederlands is dit gewoon om van die stam van 'n werkwoord te praat as die gedeelte wat oorbly na afkapping van die *-en* van die infinitief, bv.: van *lop-en* is die stam *loop*. Die vorm van die Afr. werkwoord is soms gelyk aan die Nederlandse stam, bv. *blaas, loop, voeg* respektieflik gelyk aan die stam van ndl. *blaz-en, lop-en, voeg-en*. Soms het Afrikaans naas die Nederlandse stamvorm ook nog ander gereduseerde vorme, bv.: naas *klaag* (ndl. *klag-en*) ook *klae* en *kla*; naas *ploeg* (ndl. *ploeg-en*), ook nog *ploeë* en *ploe*. Dan weer besit Afrikaans alleen die gereduseerde vorm, bv.: *bly* (teenoor Ndl. *blijv-en*), *kry* (teenoor Ndl. *krijg-en*).

By Trigardt – wat, soos ons weet, Nederlands wou skrywe – kom verskillende van hierdie gereduseerde vorme voor, nl.: *blij*: *blij* de beeste getal; *krij*: verder *krij* hij de vrisse spoor; *lij* = lei: Gert die haar wagen *lij; rij*: ik en C. *rij* te paard; toen ik weg *rij*; *vraa*: ik *vra* aan ouwe Botha.

Hier het ons weer 'n duidelike geval van Afrikaans wat om die hoek loer by Trigardt.

10,11. Merkwaardige Ou-Nederlandse Vorme by Trigardt. Dis merkwaardig dat Trigardt 'n paar ou-Nederlandse vorme gebruik. Hiertoe behoort:—

a) *begos* = begin/begin het: dat het ... na bakklijen *begos* te lijken. Kyk vir meer voorbeelde o. *begos* in Glos.

Van hierdie ou vorm gee WNT verskillende voorbeelde o. **beginnen**, ontleen aan sowel klassieke skrywers as aan die volkstaal. In my kontrei was dit in my jeug gewoon onder Kleurlinge, net soos *kos* = kon. Kyk ook *Mnl. Gr.* §231, opm. 5.

b) *osse* (as ekv.): een *osse* van Jan is ook weg. Kyk vir heelwat meer voorbeelde o. **osse** in Glos. In sommige gevalle in die Dagboek is nie met sekerheid vas te stel of dit enkelvoud of meervoud is nie; nietemin bly etlike voorbeelde oor waar die enkelvoud bo alle twyfel verhewe is.

In Middelnederlands was **osse** die gewone enkelvoud. Verdam gee **osse** as lemma, met **os** as byvorm. In later Nederlands, bv. in die 17de eeu, is *os* die gewoonste vorm van die enkelvoud, maar *osse* word nog ontmoet in dié funksie; kyk *WNT*. So kom die enkelvoud *osse* herhaaldelik voor in die Nederlandse Statenbijbel. Ek noem 'n paar bekende tekste:—

Ex. 20:17 (die Tiende Gebod): Gij en sult niet begeeren uwes naesten huys; gij en sult niet begeeren uwes naesten wijf, noch sijnen dienstknecht, noch sijne dienstmaegt, noch sijnen *osse*, noch sijnen esel, noch iet dat uwes naesten is.

I Tim. 5:18: Want de Schrift zegt: Eenen dorschenden *osse* en sult gij niet muylbanden.

Onthou dat die Afrikaner in die dae van die Groot Trek – en nog lank daarna! – die Bybel in die oorspronklike taalvorm, nl. die van die Nederlandse Statenbijbel, gebruik het, sodat die enkelvoud *osse* aan Trigardt bekend sal gewees het. Die vraag kom egter op of die ekv. *osse* nie ook in destydse Afrikaans bestaan het nie (moontlik nog bestaan). Immers, die ekv. *vye* – wat nog in Afrikaans bestaan (kyk *Taalat.* Afl. V, nr. 24) – is hiermee te vergelyk. Uit my kontrei ken ek dit nie, maar ek het destyds 'n vriend gehad uit die

distrik Wellington afkomstig wat die ekv. *vye* gebruik het, bv.: dis 'n mooi *vye* hierdie; dis vir jou 'n groot *vye* hierdie. Die mnl. vorm van die enkelvoud was *vige* (kyk Verdam). En in ons samestelling *vyeboom* sal die eerste deel: *vye-* geen meervoud wees nie, maar die ou enkelvoud, net soos by *appel/peer/perskeboom.*

c) *vrieg* (imperf. v. *vragen*): *vrieg* ik aan Doors wat ik tegens hen gesproken heb. Meer voorbeelde in die *Glos.*

Die vorm *vrieg* kom voor in die Nederlandse volkstaal. 'n Voorbeeld is ook te vind in 'n uittreksel uit die Dagboek van Susanna Smit (vrou v. Erasmus Smit en suster van Gert Maritz), soos gepubliseer in *Hertzog-Annale,* Jg. 10, bl. 42.

10,12. u uit swakbeklemtoonde o: prubeeren. Dis bekend dat in sekere woorde en in bepaalde lettergrepe 'n *o* deur baie Afrikaners as *oe* uitgespreek word, o.a. die *o* van *dosyn, kosyn* en *profeet.* Dit geld die *o* voor die hoofklem by woorde van vreemde (Romaanse) herkoms. Kyk *Afr. Fon.,* §237; *Afr. Taalst.,* bl. 198, 3° en *Uwdb.,* bl. XXXI, 15°. In die Uwdb. word heelwat voorbeelde gegee.

Van hierdie *oe*-uitspraak vind ons verskillende voorbeelde in die Dagboek; kyk Glos. o. **prubeeren.**

10,13. Die Verl. Dw. sonder ge- by Wwe. op -eeren. Dit kom veral by hierdie tipe werkwoord voor, maar ook 'n enkele voorbeeld elders. Ek noem die volgende voorbeelde:—

affronteerd: dat hij ... zoo *affronteerd* was;
passeerd: toen dat *passeerd* was; voordat de paardesterfte *passeerd* is; overmits de sterfte ... *passeerd* was;
prubeerd/prubeert: heb C. en J. het met koper *prubeert*; heb wij *prubeerd;*
schappeerd/schippeerd: twee ... mijden is *schappeerd;* dat Gert en Danster ook die nagt *schippeerd* is.

Ons vind 'n voorbeeld „*gepasseerde* jaar" en „*geprubeerd* heb", maar reëel is die vorm sonder *ge-*. Hieruit is wel dit te konkludeer: Trigardt se taal sal die vorm sonder *ge-* geken het, maar sy Nederlands het hom aan *ge-* laat dink. Die verbinding „*passere* jaar" het ek in my jeug baie gehoor in my kontrei.

Die vorm sonder *ge-* is veral by die werkwoorde op *-eeren* gebruiklik, maar kom ook elders voor, bv. *baklijd*: vijf en vijftig jaar oud geworden en nooijt *baklijd.*

Vgl. oor die weglating van *ge-* by die verl. deelwoord *Afr. Taalst.,* hfst. XVII: *Voltooide Deelwoorde sonder ge- by Werkwoorde op -eer.*

10,14. w as oorgangsklank. Van die oorgangsklank *w* vind ons verskillende voorbeelde in die Dagboek, o.a. *houwen*: bij mijn *houwen*; *kouwe* as bnw. en snw. (kyk Glos.); *ouwe* (baie voorbeelde).

Hierdie oorgangsklank *w* is gewoon in Nederlands, kyk WNT o. **houden, koud/koude** en **oud.** Vergelyk oor die oorgangsklank as spraakverskynsel *Afr. Fon.,* Hfst. X.

10,15. w uit b. Ons vind die volgende voorbeelde van hierdie klankoorgang:—

Gawie (persoonsnaam);
onpassawel: was de water *onpassawel*;
troewel weer (soms los, dan weer vas): baie voorbeelde.

Hierdie verskynsel is so algemeen in Afrikaans dat dit by sekere woorde ook in die spelling as wisselvorm erken word, bv.: *duwwel/d* x *dubbel/d, kriewel* x *kriebel, tawwerd* x *tabberd, troewel* x *troebel.* Ek was al student voor ek

agtergekom het dat dit histories *tabberd* is en nie *tawwerd* nie (in daardie dae 'n gewone benaming vir 'n vroueklédingstuk). Die uitspraak *onpassawel/d* van riviere het ek in my kontrei baie gehoor in my jeug.

Vgl. vir die oorgang van *b* tot *w Afr. Fon.* §409 volg. Daar en in die Uitspraakwoordeboek is meer voorbeelde te vind.

10,16. Die ie-uitspraak (die oorspronklike) **van ij.** Die uitspraak van Ndl. *ij* was vroeër *ie* by eg Germaanse woorde. Daarvan bestaan verskillende voorbeelde nog in Afrikaans, vgl. A. C. Bouman in *N.Taalg.* XXII, bl. 37 volg. By Trigardt vind ons van hierdie taalverskynsel die voorbeelde *oliwe* en *tieger*.

Die *ie* van *driegement* (= dreigement) is anders te beoordeel, kyk WNT o. **dreigen,** kol. 3276-3278: daar word van *dreigen* etlike voorbeelde met *ie* gegee uit 17de-eeuse skrywers.

10,17. Afrikaans loer om die hoek. 'n Paar treffende voorbeelde van hoe Afrikaans om die hoek loer in Trigardt se Nederlands is die volgende: *ons* = wij; *mijne/zijne/hare* selfstandig gebruik = Ndl. *de mijne,* ens.; *zij* as bes. voornaamwoord = Ndl. *zijn*. Ek gee 'n aantal voorbeelde:—

ons = wij: z(ei) Doors dat *ons* dat niet doen (wel); drie dagen zal *ons* loopen, dan is wij daar; die (nl. mielies) *ons* laate staan heb; overmits *ons* een nagt zonder water slapen moes; z(ei) wij dat *ons* aan de pad werken zal;

mijne/zijne/hare selfstandig gebruik: gewoonlik het Trigardt die lidwoord daarvoor, soos in Nederlands, maar sy taal besit tog 'n aantal voorbeelde sonder die artikel. Ek noem die volgende:—

mijne: met zijn vee ook bij *mijne* mag gaan; had wij *mijne* (nl. skape) nog niet allemaal door; *mijne* (nl. geweer) is altyd beter;

zijne: om te zien of het (nl. bokke) niet alle *zijne* is; C. heef *zijne* (nl. pale) ook ingeplant; z(ei) dat het niet *zijne* was; toen J. *zijne* (nl. geweer) zag;

hare: dat het hare is;

zij as bes. vnw. = Ndl. *zijn*; uit tientalle voorbeelde noem ek slegs die volgende: Hannes en *zij* zoon Willem; Sakana *zij* volk; zeven van *zij* volk; April *zij* honden; Jan *zij* Boesmans; Jan *zij* geweer.

10,18. Die Meervoud gelyk aan die Enkelvoud. Dis bekend dat daar in Nederlands en Afrikaans meervoude bestaan wat in vorm gelyk is aan die enkelvoud, bv. drie *jaar,* tien *pond*. Ek gaan nie verder op hierdie saak in nie, maar vergelyk *Mnl. Gr.* §159, opm. 1 en §160.

Trigardt gebruik heelwat meervoude wat gelyk is aan die enkelvoud. Ek noem die volgende:—

bees: z(ei) . . . dat hij *bees* soek;

betaler: twee kwade *betaler*;

captijn: moet alle *captijn* . . . komen;

geweer: ik liet alle *geweer* na de wagens bringen;

Kaffer: een partij *Kaffer*; kwam hij met 6 of 7 *Kaffer*; kwam vier *Kaffer,* ens.; heelwat voorbeelde;

kouij: die drie speen *kouij* van mijn;

piesang: een party *piesang*; een sak *piesang*;

spoor: aan haar (v.d. inboorlinge) *spoor* kon men zien.

In 'n paar gevalle gebruik hy 'n ou meervoudsuitgang. Ek noem die volgende:—

kinder: riep de *kinder*; met die *kinder* van mijn en Strijdom; had ik de *kinder* gezegt;

kalver: laat ik de kouij met de kalf bij de *kalver* jagen; twee *kalver*;
lammer: twee ooijen met *lammer*.

Tans word in Nederlands en Afrikaans aan hierdie laaŝte meervoude nòg 'n meervoudsuitgang gevoeg; vir Nederlands *-en* of *-s*: *kinderen/kinders*; *kalveren*; *lammeren*; vir Afrikaans *-s*: *kinders, kalwers, lammers*. Die ou meervoud vind ons nog in samestellinge soos *kinder-harp, kinder-koor*; *kalwerhok*; *lammer-ooie, lammer-vanger*.

11. Trigardt se kennis van Nederlands. Wat die Nederlandse buigingsvorme betref, maak Trigardt die grofste foute: gevalle soos: ik/wij *is*; ik/wij *heef* is gewoon; die artikel is by die onsydige snw. – op 'n paar uitsonderinge na – steeds *de* (soms *die*), selfs by die allergewoonste onsydige selfstandige naamwoorde soos: *de* paard, volk, been, getal, gevegt. Die vorm van die verlede deelwoord is opvallend korrek; die van die imperfek ook (hoewel hy by die sterk werkwoord nooit die meervoudsvorm gebruik nie), maar daarnaas gebruik hy vorme soos *kykte* (= keek) en *krijgte* (= kreeg).

Ten spyte van hierdie enormiteite, verbaas hy jou telkens deur 'n Nederlandse woord of uitdrukking te gebruik wat vandag alleen aan diegene van ons bekend is wat met Nederlands vertroud is. Ek gee die volgende voorbeelde, en daar's meer:–

aanslaan (v. honde) = begin blaf: *sloeg* de honden *aan*;
beter koop = goedkoper: dat ik 't aan de Vort veel *beter koop* kon krijgen;
boerte = grap: uit *boerte*;
doorhalen = slaan: nadat hij haar deftig *door gehaald* had met zijn wandel rottang;
in de leer zijn = afgerig word, geleer word: een os van Jan die ouwe Botha *en de leer had*;
peijsen = dink; nadat hij een wijnig *gepeijst* (had);
slag = soort: die *slag* van volk (= soort v. mense);
stoot = stamp: een *stoot* aan zijn wang;
voor (voors.) = op: een slag *voor* zijn bek;
iemand op de mat komen = betrap;
gebeterd = hersteld: 'n pasjent is *gebeterd*;
weerom = terug: sprong de bees *weerom*; was hy bevrees dat de bees niet *weerom* komen zouw;
gebleven = dood, gesneuwel: met die slag ... van M. zijn vader *gebleven* is;
tegenstand bieden: ik had goed *tegenstand bieden* (= dit het my moeite gekos);
of = asof; *of* zij (d. inboorlinge) van sins was ons te pakken;
wagten (refleksief) = oppas, jou in ag neem: nam mijn voor mij te *wagten* voor de een zoo veel als voor de ander.

Wat die haas konstante gebruik van die lidwoord *de* betref, wonder 'n mens of dit – meer of minder bewus – die neerslag is van die konstante Afrikaanse artikel *die*: *die* man/vrou/kind; en wat die baie *heb*'s betref, of dit onder invloed is van afr. *het*.

12. Trigardt se doel met sy Dagboek. Aanvanklik het hy dit sonder twyfel bloot bedoel as geskrif om allerlei in op te teken wat anders maklik die geheue kan ontsnap. Een van die eerste optekeninge in sy Dagboek lees dan ook so: *Clat boek* van L. Trigardt voor het jaar 1830 (lank voor die eintlike Dagboek begin). En die eerste items wat opgeteken word, nl. graan of geld wat iemand van hom geleen het, bewys duidelik die oorspronklike karakter van die geskrif. Ons vind hier ook verskillende geboortedatums opgeteken;

verder 'n paar spreuke en selfs iets uit die huisapteek. Dit alles pas in so 'n „memorieboek". Hierdie eerste optekeninge het ek verwyder na die „Bylaes": immers, hulle het niks te doen met die eintlike Dagboek nie: die verhaal van Trigardt se trek. Dit bewys egter duidelik dat hy sy aantekeningboek aangelê het lank voor sy vertrek uit Kaapland.

Aanvanklik dan bestaan die optekeninge in die Dagboek uit nuttigheidsnotisies, maar gaandeweg neem dit 'n ruimer karakter aan: besonderhede omtrent bodem- en landsgesteldheid, klimaatstoestande, veesiektes, inboorlingstamme, die tsetsevlieg. So kry die Dagboek ook natuurwetenskaplike waarde. Ons weet dat die entimoloog Fuller – wat nie Hollandskundig was nie – die Dagboek deels in Engels laat vertaal het om te verneem wat Trigardt te sê het oor die voorkoms van die tsetsevlieg in daardie streke.

Langsamerhand neem die Dagboek die karakter aan van 'n egte dagboek. Na aanleiding van hulle nogal langdurige verblyf aan Soutpansberg word allerlei opgeteken uit die daaglikse lewe: waar hulle mee besig was; reparasies aan allerlei voorwerpe; die bou van hartbeeshuise; saai en tuinbou; skoolonderrig; ook die lief en leed van die daaglikse lewe, soos onenigheidjies en rusietjies. Die Afrikaans van die Elsasser Albach word vermaaklik nageboots en hier veral merk 'n mens dat Trigardt gaandeweg vermaak daarin moet gevind het om die een en ander op te teken los van blote memorie-aantekeninge.

Die beskrywing van die tog oor die Drakensberge – wat oor die twee maande geduur het! – en vandaar tot in Lorenço Marques; hulle vestiging daar en die aanvanklike teleurstellinge; weldra siekte en menigvuldige sterfgevalle . . . hier vind ons 'n egte dagboek.

Die verblyf in Lorenço Marques word goed beskrywe deur W. Punt in sy „Trigardt se Laaste Skof". Deur sy bemoeiinge is die terrein van die graftes van die Trigardt-Geselskap gekoop van die Portugese owerheid en word 'n „Tuin van Herinnering" aangelê. Kyk *Hertzog-Annale*, Jg. VIII, bl. 47.

Terloops: die praktiese boer blyk uit die volgende. Trigardt vertel nêrens hoe water verskaf is vir daaglikse gebruik van die mens nie, maar die eerste wat hy vasstel op die reis is of daar water en weiding is vir die vee!

13. Samevattende Oordeel oor L. Trigardt se Dagboek. Die *Dagboek* van L. Trigardt is vir die Afrikaner 'n kosbare geestelike erfnis. Dit besit historiese, kultuurhistoriese en taalkundige waarde, maar is ook van algemeen-natuurkundige betekenis.

Wat die algemeen-natuurkundige sy betref, vind ons hier van die vroegste gegewens omtrent bodem- en landsgesteldheid van die noordelike dele van ons land; omtrent klimaat en siektes by mens en dier; oor waar die tsetsevlieg o.a. voorgekom het; omtrent gewasse wat die inboorlinge gekweek het.

Aan die historiese kant verskaf die Dagboek ons nuttige informasie omtrent verskillende inboorlingstamme, hulle woonstreke, onderlinge verhoudinge, leefwyse en middele van bestaan.

Op die algemeen-natuurkundige en die historiese betekenis van die Dagboek gaan ek verder nie in nie; dit laat ek oor aan die betrokke vakkundiges. Wat ek in hierdie verband veral wou doen, is die teks van die Dagboek tot hulle beskikking stel. Self bepaal ek my verder by die kultuurhistoriese en die taalkundige betekenis van Trigardt se Dagboek.

Kultuurhistories gesien, het die Dagboek van Trigardt vir ons groot waarde. Hier kry ons 'n groep Afrikaners te sien in hulle daaglikse doen en late, maar geheel en al onttrek aan die oog van die wêreld, sodat hulle rigsnoer dié is van eie lewensopvatting en fatsoensbegrip.

Dis nie 'n groot groep mense wat ons te sien kry nie, maar hulle is baie ver-

skillend van inbors. Dat dit die geval is, het groot voordele: immers, nou kry ons verskillende fasette te sien. Die geestelike leier van die groep is Trigardt sr.: 'n beskaafde, ondernemende, moedige en welmenende mens. Sy oudste seun, Carolus, is die haastige, opvlieënde mens: 'n onrustige gees, maar moedig en ondernemend. Sy broer Pieta is flink maar besadig, met meer gevoel vir sy medemens. Botha is 'n baie middelmatige mens. Ons kry hom van verskillende kante te sien, maar nie juis gunstig nie. Hy bly maar 'n tipe. Van Pretorius hoor ons baie: eiegeregtig, maar dadelik gereed om ander te laat verstaan dat hý geen baasspelery duld nie. 'n Egte korrelkop. Ons kry die Elsasser Albach van verskillende kante te sien; hy het deels 'n ander lewensbeskouing as die van die Afrikaner; hy het basterkinders; in Lorenço Marques aangeland, word sy keel gou droog en verlang hy na 'n versterkinkie. Dan is daar die bywonertipe Strijdom.

Die vroue staan meer op die agtergrond. Martha, Trigardt sr. se eggenote, is 'n beskeie mens maar een wat haar man by verskillende geleenthede verstandige raad gee. Dit neem hy ter harte. Hy is besonder geheg aan haar, wat treffend uitkom by haar heengaan. Die vroue van Pretorius en Botha bly tipes. 'n Heel ander persoon is Antjie Scheepers: 'n flinke, kranige vrou. Vroeg verloor sy haar man op die trek: op die soektog na die Van Rensburg-Mense, maar weduwee geword, handhaaf sy onder alle omstandighede haar posisie as hoof van 'n talryke gesin. Sy handhaaf die volksedes, waarvan die geval met haar gedroste seun 'n duidelike voorbeeld is. Liggaamlik was sy sterk: sy is een van die weinige volwassenes wat al die ontberinge van die noodlottige trek oorleef en by die Voortrekkers in Natal aanland. Luister wat Nathan (bl. 86) van haar sê:

> „one of those capable, independent, self-reliant women, wise in counsel, to whom the Boer people are indebted for so much of their strength".

Hierdie trekkers lê nie leeg toe hulle ruim 'n jaar by Soutpansberg gestaan het nie, in afwagting van die „Agterste Mense": Potgieter en sy trek. Nee, hulle bou hartbeeshuise, ploeë en saai; hulle repareer waens, trekgereedskap en die karige huismeubels. Die skoolonderrig word nie verwaarloos nie. Waré onenigheid is daar nooit; skinderpraatjies en rusies meermale. By alles is die verstandige Trigardt sr. die simpatieke raadsman en beslegter.

Van hierdie uiteenlopende groep mense – wat uiteraard in allerlei omstandighede teen oor mekaar te staan kom – is Trigardt sr. 'n bekwame geestelike leier. Hy is taktvol, mensliewend en billik; steeds hulpvaardig: toe hy ten gevolge van veesiekte en diefstal self groot gebrek had aan trekosse, wou hy dié geleen aan Antjie Scheepers en Botha nie terugvra nie; vir die oomblik was dit nie syne nie. Hoeveel sal hom dit nadoen? Hy kan besluite neem, maar weet ook om na ander se raad te luister. Hy is opgewek en besit humorsin. Hy besit ondernemingsgees; die moed verloor hy nooit. By die heengaan van sy troue metgesel is sy moed vir die oomblik gebreek, maar herleef weldra en stuur hy sy seun Carolus noordwaarts, op soek na gesonder oorde. Die Bybel word nooit direk genoem nie, maar dit bly vir hom 'n rigsnoer.

Hy is gesteld op fatsoen en taal, soos herhaaldelik blyk. 'n Paar keer lyk sy eie woordgebruik weliswaar in stryd hiermee, maar hou rekening met omstandighede en onthou: ander tye, ander fatsoensbegrippe. En dan: Wie ontspoor nie weleens nie?

In sy handelwyse teenoor die inboorlinge is hy versigtig maar moedig. By verskillende geleenthede getuig sy gedrag in hierdie verband van onverskrokkenheid. Trigardt sr. is 'n mooi voorbeeld van 'n beskaafde Afrikaner uit die

dae van die Voortrek. Luister na die karakteristiek wat twee Engelssprekende ondersoekers van hom gee, en beide is insiggewend en verdien aandag: –

Nathan sê van hom (bl. 87):

> „He did his duty as he saw it ... he had ... the will to persevere over obstacles and to continue to the bitter end ... He belonged to a breed which seems to have been produced plentifully in those days, men who were not afraid".

Fuller sê van hom (bl. 10):

> „a cautious man, but purposeful withal, firm in resolution, full of cosummate tact, as shown in his dealings with strange Natives, and when handling the medley of humanity of whom he was the leader".

Wat die taal van die Dagboek betref, dis 'n waardevolle bron vir die kennis van Nederlands wat die Afrikaner destyds besit het. Ons sien egter telkens en telkens hoe Afrikaans om die hoek loer. In wese is die taal van L. Trigardt se Dagboek dan ook Afrikaans, hoewel die outeur gemeen het dat hy Nederlands skrywe. Vandaar die groot waarde van die Dagboek vir die geskiedenis van die Afrikaanse taal.

Maar daardie tog van die Trigardt-Geselskap, daardie handjievol mense, die trek wat so noodlottig geëindig het in Lorenço Marques ..., was dit nie 'n onbesonne onderneming nie? Hoe ook al, dit was 'n tog waarby vernuf, ondernemingsgees en moed herhaaldelik ten duidelikste aan die lig gekom het en dit was 'n tog ter wille van die vryheid.

Met my uitgawe van L. Trigardt se Dagboek wou ek veral die leser tot die teks self bring. In wat ek oor die werk te sê het, wou ek nêrens uitput nie. Vir die letterkundige is hier stof vir skets en verhaal; vir die taalondersoeker is hier materiaal vir menige vrugbare studie.

Ten slotte dit. In my „Voorwoord" het ek *Pepys' Diary* genoem naas L. Trigardt se *Dagboek*. Die twee dagboeke verskil egter in haas alle opsigte. Die skrywer van die Diary was 'n geleerde man, wat in die hoogste kringe van die samelewing beweeg het en onder rustige omstandighede sy optekeninge te boek gestel het. L. Trigardt – hoewel beskaaf – was 'n gewone boer, wat onder die ongunstigste omstandighede sy Dagboek geskrywe het: in die veld en op trek; dikwels te midde van lewensgevaar. In een opsig is die twee dagboeke egter gelyk: elkeen verdien die aandag van sy volk. Ek het die laaste maande herhaaldelik die kennis getoets wat Engelssprekendes besit van Pepys' Diary: die een het dit in sy geheel gelees, die ander slegs in dele, maar ek het nie een ontmoet wat dit nié ken nie, sy dit ook slegs gedeeltelik. En nou: Hoe staan òns teenoor die Dagboek van L. Trigardt?

November 1963,
Pretoria.

(JULIJ 1836)

1836 den 31(ste) Julij van Matebies kraal getrokken 5½ uur terugh tot een valeij.

Den 1(ste) Aougus is wij gereden ..... 8½ tot aan de 2de verlies.

Den 2(de) dito tot aan de buffels laagten, 7 uur.

Den 3den Aougus tot de Sant Rivier, 8 uur.

Den 4(de) tot Groot Riviers drif, 6½ uur.

Den 5den tot de eerste Knopneus Kaptijn, 6 uur en 10 menuten.

Den 6(de) tot de Jü Koerie, 5½ uur.

Den 7(de) tot Padda Vontijn, 5 3/4.

Den 8st(e) tot Olivants Bos, 7½ uur.

Den 9de tot Suur Bier, 9½ uur.

Den 10de tot Matibee Tuijn, 5½ uur.

Den 11de tot de Surubele, 6½ uur.

Den 12(de) tot Sereties Tuijn, 5 1/3 uur.

Den 13de tot aan de draaij, 6 uur.

14 tot Massouw, 5¼ uur.

(AOUGUS)

Den 8(ste) tot Olivants Bos, 7½ uur. Daar heb G. Bronkors een rooi bok geschoten.

Den 9(de) tot Suur Bier, 4½ uur. Daar is de derde paard gebleven.

Den 10de tot de Matibee Tuijn. Die dag is een hartebees geschoten.

Den 11(de) tot Surubele, 6½ uur.

Den 12(de) tot Serities Tuijn, 5 uur 20 menuten. Heef Robperts een kameel geschooten om exspres een brief af te vaardigen aan Sybrand, maar om 10 uur den anderen dagh was wij nouwelijks klaar.

Den 13(de) tot de draaij. 6 uur heb wij een hartebees geschooten en een de been af, dog niet gekregen.

Den 14(de) tot Massouw, 5¼ uur. Daar heb ik Bap gelaten.

Den 15de tot den drif, 8 uur.

Den 16de tot na huijs, 7 uur.

Den 17de is de Kommissie vertrokken.

Den 18de is ik stil geweest.

Den 19de heef Carolus zijn tind gemaakt.

Den 20(ste) heef hij my tind gelapt.

Den 21(ste) is wij na een ander plek gaan keijken dog niet gevonden.

(SEPTIMBER)

15 Donderdag heef wij de een kand van de huijs klaar gedekt. Is een paard vrekt gn.Bok.

16 Vrydag heef wij de lammerschapen weg(g)ebragt nade brand; is een bees vrekt in een is blyven leggen. Heef wij de nagt regen gehad.

17 Zaterdag heef met de weer niets gedaan. Is die morgen drie beeste blijven leggen. Is de ander lammer schapen weg gesteurd.

18 Zondag heef ik zeven beeste laat af slagten die blijven leggen is.

19 Maandag is ik na Pieta gereden. Is twee beeste vrekt.

20 Dinsdag heef wij de lammers gespeend en de ooijen weg gesteurd. Is de hond(e)rtste bees gevrekt.

21 Is een bees vrekt: was hondert en een. Die dag was de elande voor ons op de vlaktes. Heef Carolus een sekoe na ge[g]aan maar niet gekregen.

22 Donderdag is twee beeste vrekt. Heef Kaalkop beloof Poemlana te bring.

23 Vrijdag is Pieta hier tehuys gewees. Is drie beeste vrekt.

24 Saturdag heef Pieta een eland geschooten. Is een kalf vrekt.

25 Sondag is Gusstaf hier gewees. Is een bees vrekt.

26 Maandag is Carolus aan de sloot gegaan. Is een bees vrekt en een paard gen. Souytman.

27 Dinsdag is Gusstaf te paard gekomen. Heef Carolus de tweede dag aan de voor gewerkt. Is twee beeste vrekt.

28 Wo(e)nsdag heef Carolus weer an de voor gewerkt. Is Pieta gekomen. Is wij gereeden om te schieten. Heef Pieta een wilde bees geschooten. Is een bees vrekt.

1836

29 Don(der)dag heef Pieta (en) Carolus den 3de dag aan de voor gewerkt. Is een bees vrekt. Heef de Kaffers van Kaalkop gezegt dat Poemlana nog daar is.

30 Vrijdag heef Carolus aan de voor gewerkt.

(OCTOBER)

1ste October Satirdag heef Carolus ook aan de voor gewerkt. Is Poemlana te huijs gebragt door Kaalkop.

2de Sondag is mijn vrouw bevallen van twee zoons, waarvan de jongste maar omtrind 3 of vier uur ouyd is geworden. Den 2de nagt is Mafier weggeloopen. Heef Doors een renoster geschooten.

3de is de andere ook overleden om 4 uur na middag.

4de heef ik 59 schapen na Pieta gesteurd. Was Rabouw die nagt weggeloopen. Heeft wij de overleeden begraven op Dinsdag.

5de Woensdag. Die dag is een bees blyven leggen. Die dag te vooren is twee vaderlantsche rammen weg geraak. De anderen dag is wij gaan soeken. Heb wij een gevonden die doot was en de andere is weer onder de trop geloopen. Die dag heef Ramma boyja zij vrouw, die by Kaalkop woond, beloof Doors zijn koorn en mielies, ook anderen goederen weerom te laate geven.

6de Donderdag heef wij aan de voor gewerk. Is een bees vrekt.

7de Vrijdag heef Carolus ook aan de voor gewerkt. Is twee beeste en twee os vrekt.

8st(e) Saterdag is wij gaan schieten dog niets geschooten. Is Rossetoe gekomen; heef twee (honde gebragt). Ook is Adonis die dag (ge)gaan met die kaffer om zijn beeste en goed te haalen.

Siliewiele zegt dat Ramma booya twe tien beeste en vier tien bokken en zes schapen van de Capityn Surubele genomen heef, om dat hij aan hem geschil bringen wil en zegt dat hij het nooyt gedaan heeft.

9de Sondag heef wij n[i]ets gedaan.

10de Maandag heef wij te voed gaan schieten. Heef wij een renoster geschooten en een wildebees de been af, dog niet gekregen.

Ook heef de cro(co)dil een kalf en een hond gevangen.
En die teef heef bij Calas een riet bok gevangen. Die heef Kalas en de veld laate lig(g)en, de vel voor hem af geslagt.

11 Dinsdag heef wij de renoster gehaald met de wagen. Is Rossetoe weer na zijn plaats gegaan en zijn volk zouw helpen om de dam te maaken maar zijn de zelfde dag alle vertrokken.

Ook heef Pieta 189 lammers gespeend en gest[e]urd.

12 Woensdag is Pieta hier geweest. Is een bees bij hem blijve liggen. Heef Carolus de sweepen gesneeden.

[*1*]*3 Don(der)dag* heef Carolus de dam gemaakt. Is een bees bij Pieta vrekt.

14 Vrydag heef wij weer aan de dam gewerkt maar is de dam weggedreeven.

15 Saterdag is Pieta hier gewees.

16 Sondag is Pieta agter een wolf gewees en onder een klomp elanden geraakt. Heef hij een geschooten. Heef Rossetoe de (koeskop) gesteurd en een tand heef de ander kleijn Kaffers gebragt.

17 Maandag heb Pieta twee elande gebragt; heef hij en Carolus geschooten.

18 Dinsdag is Rossetoe zijn Kaffers weg gegaan met de andere. Heef wij Kaalkop laate (roepen). Is Ponkoeja gekomen met twee Kaffers. Die nagt is het aan regenen gegaan.

19de Woensdag heb Carolus aan de peijpe gewerkt.

20ste Donderdag heef Carolus de buffels in de bergh gekregen. Is

van de jong lammers een wynig van de trop geraakt. Is Kaalkop hier gewees.

21ste Vrijdag is Pieta hier gewees. Had de leeuw een bees doot gebeeten en twee was vrekt.

22 Saterdag is Carolus aan de draijen gegaan. Heb ik een welde bees gekwets.

23 Sondag is de Kaffers met de kierie vertrokken na Massouw.

24 Maandag heef Carolus aan de laaije gegaan. Is Adonis te huijs gekomen met de Kaffers. Heef zy beeste gebragt en Malietie heef mijn een olivants tand gesteurd.

Adonis bragt tot antwoord dat de Kaffers zegt dat hij de Boesmans zijn volk is en dat hij de beeste van de Kaffers niet geven ken; dat hij een gemeen ..... is. Wat hij met de beeste maak

25 Dinsdag heef Carolus ook aan de laaij gewerkt. Is de water afgekomen. Heef de lammers en de beeste over de rivier gebleven.

26st(e) Woensdag heef Carolus weer aan de geweer gewerkt. Is Pieta hier gewees met Danster. Is een bees vrekt. Had de wolf een schaap uit de kraal en hij had een hond voor (de) stel. Is 3 speen lammers uit gebleven. Had de jakhals e(e)n gevangen.

27 Donderdag is Pieta hier gewees. Is weer een partij lammers agtergebleven. Mankeerd die avond 35 beeste.

28 st(e) Vrijdag is gegaan om 4 paarde te haalen.

29 Zaterdag is wij gereden om te jagten. Heb wij twee stukke wild geschooten: een eland en een cameel.

30 Sondag is Pieta verjaard. Heb wij die cameel laate haalen. Is een paard vrekt. Ook heb ik hem een brief geschreven dat de vee den 31(ste) na huis moes komen. Ook is Renoster arm die avond gekomen.

31 Maandag is Pieta niet gekomen. Met de onweer kon ik de wagen niet vroeggenoeg stuuren. Heb ik de Kaffers takke laate kappen voor vlijs.

(NOVIMBER)

1ste Dinsdag Novimber is Pieta met de vee na huis gekomen. Is een bees vrekt. Ook is Kaalkop .....

1836 NOVIMBER

17de Sondag ben wij vertrokken naa de Brak spruit.

18 Vrijdag is wij na de vee en de veld gereden. Krijg wij een leuw dog niet geschooten. Die nagt is een paard vrekt.

19de Saterdag omtrind 9 uur kwam Rammaboija zijn broeder; hij zouw voor Carolus vi(e)r jonge osse terruijl bringen. Brag hij een jarige kalf en v[r]aagt aan Carolus een slag schaap. Z(ei) ik dat hij de kalf maar slagten moes. Zij onder malkander z(ei) dat de zon warm word;

dat zij naa huis gaan wouw. Ik z(ei) dat zij maar gaan kan. Is zij vertrokken.

Omtrind een kwart uur daar naa kwam Moekapanee met een olivants tand om tuijn te maaken en Mapilie steurd een olivants tand en drie beeste aan de regenmaker.

[*20*] *Sondag* kwam Rammabooya zijn broer met een jonge os van vier jaar voor Carolus.

[*21*] *Maandag* is ik en Pieta na de vee gereden. Heb ik een kwagga geschooten en Doors een renoster gekwets. Is twee paarde vrekt.

NOVIMBER 1836

[*22*] *Dinsdag* heef wij de paarde soet melk ingegeven. Is een paard vrekt en drie was siek.

23 Woensdag heb wij drie jonge osse in gespannen; daarvan een met de juk laate loopen die niet trekken wouw. Is Rossetoe hier gekomen met 30 volk van hen om ons te besoeken met meel en koorn om velle te ruijlen. Heef wij agt vellen veruijld.

24 Donderdag heef ouwe Hannis twee jonge osse en gespannen en Pieta 4 met de twee eerste. Na middag zag Rossetoe een renoster loopen. Ging ik en Carolus en Doors met een Kaffer; heef ik hem geschooten en Doors gaf hem ook een schoot.

25ste Vrijdag heb ik gesteurd om het te halen.

26st(e) Saterdag heef Pieta de dekgoed gehaald en de scherm gedekt.

27st(e) Sondag heef Pieta de vellen over de scherm getrokken. Is ik gereden om een eland te schieten dog niet gekregen. Sondag nagt is een paard van Carolus vrekt.

28st(e) Maandag heef Carolus houijd gaan halen voor zijn en Doors zijn scherm. Is twee paarde vrekt.

DECIMBER 1836

5de Maandag kwam de Rooij Kaffer Captijn die Rossetoe heef laate roepen met omtrind hond[erd] man.

6de Dinsdag ben wij na de kraal gegaan, ik met Doors en Rossetoe met zijn komando. Hij is daar gebleven. Wij vond daar niets dat leeft als honde en hoenders.

7de Woensdag ben wij getrokken tot onse osse kraal. Is een paarde vul vrekt.

8 Donderdag ben wij getrokken tot de Captijns kraal.

9 Vrijdag was het zuijt ooste weer. Heb Rossetoe zijn vrouwe laat haalen Heef hij na Massouw gesteurd en na de captijn die op de regter hand van Massouw woond. Ook heef hij de Rooij Kaffer captijn haare vrouwens laat halen om hier bij Rossetoe te blijven tot dat vrede is. Die dag is een os blijve lig(g)en.

10de Saterdag heb Pieta 3 honden doot geslagen om voor de wolf te stel.

11de Sondag is hier een donder buij regen doorgetrokken. Kwam de Rooije Kaffers zeg(g)en dat Melitie een kraal van haar volk geplundert heef en een partij mijde weg(g)evoerd. Nog voegden zij er bij dat Malitie kwaat is omdat Rammaboija doot is omdat (dat) zijn vlug plek is als de Bloot Kaffers of Selecaats komd om oorlog te voeren.

DECIMBER 1836

[*1*]*2de Maandag* is Pieta en Carolus na de revier gereden. Die nagt heef wij een donderregen gehad.

13de Dinsdag heef Carolus zij scherm af getekend en de gate laate graven en dekgoed laate snijden. Is ik en Pieta na de rivier gereden om de kouij uit de modder te haalen.

Die nagt is Massouw zijn Kaffers en van zijn moeder (bij) de Blouw Bergh en nog twee ander kralen gekomen om vrede, met de bootschap dat Silippe en een oom van Rossetoe en R B vegte wil om de goed van Rammabooija. Nog bragt zij de klijn Bossemans mijd van Jan Pretorus mee.

14 Woensdag heef Rossetoe gesteurd om zijn comando te laate kommen. Heef ik houijt laate kappen voor mijn scherm.

15de Donderdag heb Pieta de scherm gemaak; is Carolus zijn geplijsterd. Ook heef de kaffers een vrede os gebragt op de regter hand van Massouw vandaan. Die dag ben de Rooij Kaffers Comando gekomen.

16de Vrijdag heef Pieta de vellen over de scherm getrokken.

DECIMBER 1836

17de Saterdag heef Pieta die kalvers stokken deur de n(e)usen gestooken en zijn katel in de scherm op gezit en gemat. Willem en Gert is op de jagt (ge)gaan. Heb een tijger bos kat gevangen.

18de Sondag ben wij met Rossetoe uit getrokken na de kraal die met Rammaboije zijn vee en goed gevlugt was.

19de Maandag omtrind 10 uur kwam wij bijde kraal; ontmoete wij Massouw en van de Blouw Berg ook die van Rossetoe zijn moeder. Vraag Rossetoe of zij de vee van zijn broer die doot is, afgeven wil. Zij beantwoorde dat met stil swygen. Daar op begon wij de strijd. Die van Massouw en zijn moeder ging de bos in en (na) omtrind twee uur daar gevogten te hebben, kwam zij uit met de vee: 190 beeste en getal en een wijnig schapen en bokken. Drie van de vijhand was gesneuveld: twee door Massouw zijn volk en een door een koegel. Toen dat passeerd was, ben ik met Pieta en Carolus na huis gereden en Rossetoe gaf ons tien man mede om de pat te wijsen. Wij kwam omtrind midernagt

te huis en Rossetoe zouw de andere dag komen met de vee. De comando was omtrind 10 of 12 hondert man sterk.

DECIMBER 1836

De geveg geschied op de volgende manier. Zij gaan de vijhand en gemoed met vluiten en praaten en schrijen en springen. Dat alle gaar geef een groot gerugt. Wij was tegen de kraal aan gerukt. Daar zij de eerste uit kwam, verdeelde wij de volk: die van Massouw ging op de regterhand om in de bos in; die van Blouw Berg ging op de linkerhand om. Toen de Massouws omtrind in de bos was, was de gerug zoo erg dat ik ze wou tot hulp gaan. Ik dagt dat de leste man van weer zijden doot zoude blijven maar toen ik aan rijden ging, z(ei) de captijns zoon, die de comando had, dat ik maar daar moes blijven. Ik was onverduldig dat wij verliesen zouw. Toen kwam de captijn van Rossetoes moeder haar Kaffers en z(ei) dat de volk de kraal al in is en dat ik niet meer schieten moet. Daar op ging hij weer voord.

Die gevegt geef groot gerugt maar wynig wol. En plaats dat ik dag dat van wederzijden geen man zoude overblijven – wat mijn niet scheelen kon –, was er twee gesneuveld door die van Massouws en ik en Pieta schoot eider een. Die Rooij Kaffers zouw bij ons de bos engaan maar wij kon hulluij niet en krijgen alstoen die beeste uit kwam. Nam zij van de voorste beeste een partij dat zij ook die naam wouw hebben dat zij beeste genomen had, maar Sostekoele, die Captijns zoon, nam het weer met geweld van haar.

DECIMBER 1836

20ste Dinsdag heb Mapelie aan mijn de bul kalf gesteurd en aan Doors en kouij tand. Rossetoe is niet gekomen.

21st(e) Woensdag is de kalvers gemerkt.

22 Donderdag is Rossetoe met zijn comando gekomen en bragt van 190 beeste hondert en een. Rossetoe nam voor zijn aandeel drie en dertig, de Rooij Kaffers Captijns eider drie en toen de ander Kaffers af betaald was, blijf er voor onse aandeel agt en veertig, waar van Doors vijf en Gabriël twee, Pieta vier, oude Hans twee, Wellem twee, Danster een (kreeg). Met de ander kon wij met Carel niet over een komen.

De naaste kraal en zijn moeder heb die dag eider een bees gebrag.

De 22ste den avond steurd Carel die beeste die Rammaboija en Selippie hem gegeven had, aan Rossetoe. Heb ik het laaten terug haalen.

23ste Vrijdag had wij die morgen zuit ooste weir. Ook is de Rooij Kaffers die dag na huis gegaan.

24ste Saterdag was het donker weer. Was Carel aan op pakken om

uit te trekken. Heef de Blouw Berg zijn kaffers vijf beeste gebragt. Rossetoe twee, Doors een en ik een.

25ste Sondag was het mis de morgen. De avond is Massouw gekomen. Heb een os voor Rossetoe gebragt voor slagten. Heb Rossetoe die aan Carolus gegeven. Is die Kaffers met de kierie gekomen met een tand en twee stukkies goed voor Carolus.

26ste Maandag morgen heb ik aan Massouw een bees gegeven om te slagten van de beeste die wij gekregen heb. Die nagt heef de leuw twee bokken dootgebeten en de wolf een.

27ste Dinsdag morgen was het troewel weer. Namiddag ben ik en Pieta na de vee gereden.

28ste Woensdag morgen had de leuw die nagt een kouij gevan(gen) dog niet doot gebeeten. Voor een schoot die Doors deet, nam hij de vlugd.

DECIMBER 1836

29ste Donderdag. Woensdag nagt heb de leuw een bees doot gebeten. Heb Carolus voor hem gestel. Heef hij een bok doot gebeeten in bij de stel is hij niet gewees. Een os heb hij met de nagel gekrapt. Donderdag heef Pieta twee jonge osse engespannen.

30ste Vrijdag heb Pieta zijn rieme opgehange. Heb Seritie hier geweest. Was daar bij Rossetoe een bok of 7 agt. Heb ik twee van genomen en een heef Massouw mijn weer af gebedelt.

31ste Saterdag. De Vrijdag nag heb wij regen gehad. Die avont was een paard siek aan de paarde siekte; de morgen was die paard doot.

JANNUARIJ 1837

1ste Sondag heb ik elf speen kalver na Rossetoe gesteurd om ze te speenen; hij beloof het op te laate passen. Den Vrijdag heb ik nog een speen kalf na Rossetoe gesteurd.

2de Maandag heef Pieta twee jonge osse uit gejaagt en twee die een maal in was. Omtrind 9 uur kwam de beeste wagter aan loopen dat bij de beeste een leuw was. Is Doors en Gabriël met omtrind 60 Kaffers daar op afgegaan en ik kwam ook bij met ouwe Hannis en zij zoon Willem. Heeft wij hem geschooten.

3de Dinsdag morgen is Doortje en Vijtje vertrokken. Heb Carolus Kaffers en Gert na gesteurd. Gert kwam na middag maar had niets gevonden en die Kaffers die na de Sant Rivier was, kwam ook; had ook niets.

Dinsdag avond omtrind 8, 9 uur is Carolus zijn vrouw bevallen van een vrisse dogter.

4de Woensdag had wij donkker weer de voor middag; na middag is ik en Pieta na de vee gereden.

JANNUARIJ 1837

5de Donderdag had wij na gissing nuwe maan. Woensdag nagt is een klomp beeste weg (ge)streeken. Heb de wolf een kouij de staard af en de bils weg gerukt. Heb wij de beeste geteld; was de getal en generaal —— 452, juis zoveel als daar weesen moes. Die middag was een paard siek en de nagt was hij doot, en de wolf had hem opgevreten.

6de Vrijdag morgen was de lug met mis betrokken.

7de Saterdag had wij mooije dag; die avond sterke noord ooste wind.

8ste Sondag is de Kaffers met een olievants tand gekomen voor Doors; heef hij 't aan Rossetoe gebragt om het aan de Knopneus Captijn te bringen tot een geschink zoo als hij zegt. De avond mis ik een mager zieke kouij. Zeg Poemlana dat zij twee dagen te vooren in de water moet gevallen hebbe.

JANNUARIJ 1837

9de Maandag had wij regen weer. Is ik na de vee gereden en Pieta ook.

10de Dinsdag was de lug betrokken. Is Pieta en Wellem op de tieger jagt gegaan. Heb wij een wilde vark en een jonge kwagga gevangen. Die nag had wij regen. Is die paarde uit de kraal gesprongen. Heb die wolf een vul gevangen.

11 Woensdag morgen had wij regen weer; na middag schoone weeder.

12de Donderdag troewel weer. Heb ouwe Hannis twee jonge ossen en gespannen en twee die en gewees is.

13de Vrijdag heb ik aan Jan Pretorus geschreven met Adonis en Sikietie en twee van Rossetoe zijn Kaffers. Heb Pieta een sleepsel takken gebragt en Carolus krijg een slaap plek van Doortje en Vijtje daar bij een vreetplek van ongedierte; ook een bol leuwe haar of die haar daar verteerd heef.

JANNUARIJ 1837

Wons. 25ste was het mist; die nagt had wij regen gehad; na middag is Pieta en Danster na de vee gereden. Kwam twee Kaffers die ik na Jan Pretorus ge[s]teurd had om hem te helpen, met een brief. Behelste als volg:

Voor tun 1837 – den 20 Jannuarij veeL geat Neef lowies tirgar u een Goet medag toe gewinst te heben van geZonheij en weij ben Drie Schoften van Zeridiejen dat gaat met ons braf Slegt en De Ziekte een dag een weignig beter en de ander dag weer Slegter, en ons os Dies zo ziek Det weij beijna niet wegt kan; en neef Gert Schepers vraagt als u blieft of u hem niet kan helpt met een Span os en een Dreijver en weij zal Daar om maar aan trek tot dat heij kom mit die osse; mijn kop ben

ook aal drie dagen zeer en zegt geegroet u alen en u alen van ons en Johannis Peterus Pretorieus.

De op schrift leuide: aan den Heer lowies tregart

Eigene handen

De eerste brief die ontfangen heb door Adonis was geschreven en dezer voegen:

Ziedie voor tun 1837 Den 17 Janwarij

velgat Nef lowies tregart u alen een goet morgen toe gewenst heben van gezont ik heb u brif ontvang maar ik moet u zegt dertig Schoft was ik ven hier tot waar ik omgedraaij ben en (bij) knop neus kapteijn Zakana daar heb ik ver ge loeij de knap zak gezin en ik heb een ge-Schre van een kind en zeijn Stroezes (gehoord) en aan Duskant een kap teeijn knopneus de Seg det Zakkana det heij twee kenders heb en Schapen, en Det almal ver[m]oor is op ou hans na (,) de Zou uijt wes met een paart (;) en mijn vrou en kleijns zikt is en Gert Schepers (;) 3 van zeijn kenders; 2 van neef hendrek lou en kleen isak; zeij (groet; van u neef) Johannis Petruis Pretorius.

De adres was geschreven:

lowies trgart, here.

Den 26st(e) was het de morgen een wijnig helder weer; na middag regen. Is Pieta na de vee gegaan.

Vrij. 27ste was er wijnig wolken in de lugt; omtrind 10 uur betrok de lug geheel; na middag had wij regen. Omtrind 3 uur na middag kwam Doors mijn zeggen dat een van de Rooij Kaffers gekomen is; die zegt dat Hendrick Potgieter zijn menschen ander kand van Sekwati is aan de rivier.

Satr. 28st(e) was het regen; had de wolf die nagt een bok weg; na middag klaarde de weer op; is ik en Goestaf na de vee gegaan.

Son. 29ste. De morgen had wij regen; om trind 8 uur klaar de weer een wijnig op. Heb ik aan Jan Pretorius een brief geschreven met de twee Kaffers, dat ik zijn brief den 25st(e) ontfangen heb, en dat wij hier alle dagen regen heb zoo dat ik niet steuren kon, en kon niet denken dat zij in de weer trekken zal; maar als de weer een wynig opklaar, zal ik Pieta morgen met de osse steuren; of de eerste mooye dag.

P.S. Neef Jan, zegt aan Neef Gert dat ik Pieta met een span osse voor hen steuren zal, en dat ik uit uwe brief verstaan heb dat UEdl. osse siek is; zal ik zoo veel mee steuren als ik heb; ken UEdl het in de andere wagens spannen waar het nodig is. UEd vriend en Neef L. Trigard.

Na middag is Pieta na de vee gegaan.

Man. 30ste de morgen heb ik Pieta met 30 osse na Jan [Pre]torus gesteurd, en voor Doors 8 schapen voor twee beeste gemerkt; ook de een b[u]l osse voor een bul kalf verruijld; een hamel gaf ik hem toe. De na middag is Carolus na de vee gereden. Die nagt had wij regen en sterke noorde wind. Die nagt heb de wolf een schaap weg.

JANNUARIJ 1837

Dins. 31ste was de lug de morgen met wolken dog sonne scheijn; de middag is Carolus na de vee gereden; die nagt had wij regen; de dag is een jonge merrie vrekt. Ook kwam een Kaffer van de Souytpan zeggen dat zij gehoord had dat de voorste menschen ander kand Sekwati is. Die bul osse gaat van de beeste getal af en een kalf van Pieta zijn koeskop kouij komt bij; blyft de beeste getal . . . . . 465.

FEBRIARIJ 1837

Woens. 1ste was de lug kouijt, met wint en regen; is ik na middag na de vee gegaan.

Dond. 2de had wij de morgen mes regen dog was de wend een wijnig gestild; de middag is ik en ouwe Hans en Isaak na de vee gegaan.

De avond omtrind 8 uur kwam Pieta van Jan terug met 105 beeste van hulluij dat de beeste daar zoo aan de Stop Siekte vrekt en de veld was te deurslagtig om te trekken; twee beeste is die dag bl[ij]ve staan en een is vrekt.

Vrijd. 3de was het de morgen mes: heb ik Rossetoe laate vragen om na de . . . . . beeste te zien om het hier te krijgen; heb hij gesteurd. De middag is ik en Wellem na de vee gereden.

Satr. 4de was de lug soel en met wolkken dog sonnescheijn; heb ouwe Hannes takken gesleept met de osse de morgen en zal na middag weer halen; de middag ruk de osse zijn touw aan stukkend; heef hij uitgespannen.

Sond. 5de had wij de morgen sonne schijn; die nagt was het regen; heef de wolf twee schapen weg.

Mand. 6de had wij regen van de gepasseerde avond; de middag is ik na de schapen gegaan, en Pieta en Gabriel; is 3 schapen vrekt. De avond heb ik de schapen en een trop gejaagt. Die (avond) is twee schapen vrekt en twee kalvers is weg gebleven.

FEBRIARIJ 1837

Dinsd. 7de was het nog geen mooije weer; de lug was betrokken en de wind was kouijt. De middag is ik en Carolus na de vee gereden. Die nagt is een kalf de nek verlegt; heb ik die laate slagten.

Woen. 8ste, de morgen, had wij vroeg sonne scheijn dog was de lug met wolken; na middag is ik en Carolus na de vee gereden en ouwe Hannes is ook gegaan. Kwam een riet bok op de werf; heef de honden haar gevangen. De avond was het helder weer.

Don. 9de kwam de son helder op — op de bergen was een wijnig mis wolken.

Nu gaat van de beeste getal af 2: de verlegte kalf en de swart witrug kouij van Doors. Blijf de beeste getal . . . . . 466. Jan Pretorus zijn beeste getal is . . . . . 106.

Tegen de avond is Carolus na de schapen gereden; die dag is ouwe Holland vrekt aan de paarde siekte.

Vrijd. 10de had wij noord ooste wind; was een mis bank op de Bergh. De morgen heef Rossitoe aan mijn een os verruij[l]d voor een ander os; ook is Carolus de morgen gereden om patates te graven op de Doorn Rug. Toen hij terugkwam, was het een mielie tuijn; de middag had wij regen.

Satr. 11de heb ik aan Jan Pretorus geschreven als volg:

Souijt Pans Bergh Den 11de Febriarij 1837 Geagte Vriend en Neef,

U.E.dl. een goede beterschap toe gewinst te hebben, doet ik UEd. door deze weeten dat ik Pieta al eer had gesteurd, maar die weer was zoo sleg alle dagen dat ik niet kon; maar als de weer niet erger word, zal ik hem Maandag of Dinsdag steuren met de osse. Wat UEdl. beeste aan gaat, ziet ik geen verbetering, maar ook niet dat ze erger word. Met Pieta zijn komste is bij Massouw twee beeste blijve staan, en van daar tot hier is twee doot: een jonge osse van u en een kouij van Negte Antje Scheepers.

Neef Jan, had ik eer geweeten dat u Adonis nodig had, kon ik hem eer gesteurd hebben, maar komd het niet eer te hooren als gister.

Jannie, als u meschien gelegentheid krijg, met een of de ander Kaffer, gelieve als dan zoo goed te wellen zijn aan mijn te wellen schrijven hoe of 't met UEdl. gaat.

Hier mede blijve wij met hertelijke groetenis U.E.dl, D.w. vriend en Neef

L. Tregardt

De middag is Pieta en Wellem na de vee gereden; na middag is een veers in een gad gevallen dog niet beschadig. Een kalf van mijn is bij Rossetoe aan de dik siekte doot; bly de gt. 463.

Sond. 12de had wij de morgen mist, de geheele nagt regen; de middag is Carolus na de vee gereden.

Man. 13de had wij de morgen regen, nam wij voor de dag de vee te verleggen een destantie van de Bergh af. De gepasseerde nagt had die

wolf drie doot gebeeten. Na midd[a]g had wij mooije weer; de avond had wij sterke regen en wind.

Dins. 14de was de morgen een kalf weg; had wij nog regen; na middag was de weer een wynig helder. Is ik en Pieta na de vee gereden. Die avond is een kreupel kalf uit gebleven; heef de wolf hem doot gebeeten. Blij de beeste getal . . . . . 462; van Jan Pretorus gaat een af, blijf . . . . . 105.

Woens. 15de had wij de morgen sonneschijn. Omtrind 8 uur trok de lug toe en de zuit ooste wind kwam op; de avond met son onder kwam Jan Pretorus te paard met een Kaffer bij mijn.

Dond. 16de was het de morgen mis; die nagt heb de wolf een schaap op gevreeten; die middag is Carolus na de schapen gereden; die dag is Jan Pretorus overgebleven.

Vrijd. 17de is Jan Pretorus en Pieta met 33 osse vertrokken om hullij wagens te halen, dat hun osse bijna alle ziek was, en Juffrou Schepers haar drie grootste kinders en Hendrik Botha zijn grootste kind ook siek is. Heb ik Pieta mede gesteurd om Juffrow Schepers haar wagen te drijven.

De na middag is ik en Carolus na de vee gereden en Wellem is ook gegaan; die dag had wij bijna de geheele dag regen; de nagt is een van Juffr. Schepers haar beeste doot; blijf de getal 104.

FEBRIARIJ 1837

Saterd. 18de had wij de morgen noord ooste wind en regen tot de avond; na middag is Carolus na de vee gereden. Die dag is van de Rooij Kaffers en van de rand, op de regter hand van Massouw, gekomen.

Sond. 19de kwam de suit ooste wind en regen op; omtrind middag was het sonne schijn; tegens de avond was het regen. De avond kwam de paarde wagter zeggen dat een paarde vul doot is. De agter middag is ik en Danster na de vee gereden; had een kouij van Jan Pretorus gekalf; is de getal . . . . . 105.

Mand. 20ste was het de morgen mis en de lug, maar boven en de lug was donder wolken.

De middag is een os van Jan Pretorus vrekt; na middag had wij sterke regen met donder weer.

Dinsd. 21 had wij de morgen zuit ooste wind en stuif regen; omtrind 10 uur had wij mooije weer tot de avond. De middag is Carolus na de vee gereden; heb hij een schaap gevonden die vrekt is.

Woensd. 22ste was de lug betrokken, met sware mist en stuif regen; de middag was het mooij weer; de na middag is ik en Danster na de vee gereden.

Dond. 23ste had wij de morgen mis, en wijnig regen, en zuit ooste wind. De middag is Carolus na de schapen gereden; de avond heb de Koeskop veers gekalf; komt de beeste getal op . . . . . 463.

Vrijd. 24ste: de morgen was de lug betrokken en het was zuit ooste wind, en het stuufte aan de gebergte. Die [dag] was een paard siek; is Carolus na de vee gereden. De morgen mis ouw Hannis een kouij van Hendrick Botha; die dag is een kalf vrekt. Blijf de beeste getal . . . . . 462 en Jan zijn beeste getal, als die een w(eg is), 103

FEBRIARIJ 1837

Sad. 25ste was de lug de morgen op de bergen mis; zouw Doors gaan met Carolus zijn paard — en beloof aan Carolus een os voor de paard. — na de Blouwe Bergh om een weg geloope vrouw van Rossetoe — de betaling van twee osse en vier beeste die hij voor die vrouw geef, terug te haalen.

Na muddag is Carolus na de [vee] gegaan te voed; Doors beloof twee stukke kleere te bregen voor Carolus.

Sond. 26ste had wij de morgen helder weer. Omtrind 10 uur liet Rossetoe mijn roepen. [Nam] ik Gabriel, en ouwe Hannis ging met mijn mede. Toen wij daar kwam, was daar Kaffers van hem die over een captijn klaagt dat hij oorlog voeren wil met hem om een vrouw van Rammabooij die bij die Captijn gevlug is, en dat Rossetoe haar laate weeten heb dat zij na hem moet komen. Ik vrieg of die captijn veel beeste had. Z(ei) hij aanstons van ja en wijst mijn hoedanig de hoorns van de osse staad. Ik vraagt of die gemelde vrouw daar geen vee gebragt heb met haar vlug. Z(ei) hij van nee. De middag is Carolus na de schapen gegaan.

Mand. 27ste was het warm weer en wij(nig) mis wolken en de lug; na middag is Carolus na de vee [ge]gaan; zag hij Jan Pretorus zijn wagen.

Dinsd. 28. De morgen zag wij met verkeijker de wagens aan komen. De morgen kwam Doors terug met de betaling voor de wegeloope vrouw van Rossetoe: zes beeste en een bok, en brag voor Carolus voor zijn paard die hij geleend had, twee jonge osse tusschen de vier en vijf jaar ouijd.

Toen Jan omtrind een kwart uur van mijn wagen af was, is ik en Carolus na hun gereden om hulluij daar te laate uit spannen, om eer te zien waar de gelegeste plek weesen zal voor te leggen tot wij verder klaar is om te trekken, of dat wij ondersogt heb hoe of waar de agterste en voorste menschen is, om alsdan een van die weegen in te slaan.

MAART 1837

Woensd. 1ste had wij warm weer; is wij aan 't oppakken gegaan. De morgen heb ik van de Kaffer een roije os ge[r]uijld voor een boeskop vers. Omtrind 10 uur kwam Jan Pretorus en Hendrick Botha om te hooren waar wij de beste plek krijgen kon om te leggen met onse [vee,

en] is wij over een gekomen omtrind onder kand mijn, een kwartier, bij een klomp doorns, aan de kant van een grote riet valtj.

Bij de beeste getal komd vier bij; komd de beeste getal op . . . . . 467.

Die twee osse van Carel, en de koeij met een kalf die Doors van Rossetoe gekregen heef voor zijn moeijte, heb Cornelia van hem genomen dog uit een spulletje.

De middag is Jan en Hendrijk Botha na Rossetoe zij kraal gegaan, met Gabriel, om het te bezien.

Dond. 2. De morgen met son opkommen laat Rossetoe mijn weeten dat de Kaffers gekomen is die hij na Sakkana gesteurd heb; ben ik na hem toe gegaan en ouwe Hannes met mijn.

Heb ik de Kaffers gevraagt na ouwe Rinsburg. Z(ei) hij dat Sakkanna zegt dat de Bloot Kaffers de menschen alle vermoord heb; en dat de Bloot Kaffers aan hem en zijn volk van de goed van de wagens gegeven heb, maar dat hij de goed allemaal weer op de wagens laat sette heb, en dat de wagens nog daar staad met de goed.

Ik vrieg of de wagens aan deze of overkand van de Grote Revier staad. Z(ei) hij dat hij niet gevraa[g]t heb, maar digte bij Sakkanna. En of hij niet gehoor heb of daar van de menschen of volk uit gekomen is. Z(ei) hij dat hij niet weet.

Ik vraag hem of hij niet gehoord heb hoedanig dat de menschen vermoord is. Z(ei) hij dat de Bloot Kaffers hulluij en de nagt aan gevat heb en dat zij drie klompen baas geraakt heb; en de vierde klomp zouw hullij overweldig hebben overmits dat hun amenietsie op gaf.

Ik vraagt of Sakkanna geen volk met gesteurd heb. Z(ei) hij van ja, dat hij een van zijn groot Kaffer(s) gesteurd heb maar dat die bij Rossetoe zijn moeder agter gebleven is; dat een ander Knopneus bij hem is gekomen en gezegt heb dat wij hem doot maken zal als hij bij ons komd; dat hij eer moet komen om te hooren

Heb ik hem laate weeten dat hij maar komen ken. Z(ei) Rossetoe dat hij hem zouw laate weeten dat hij de volgende dag komen moet.

Omtrind 12 uur de middag is ik vertrokken na de Doorns; was Jan met twee wagen aldaar; tegen de avond is een paard vrekt.

Vrijd. 3de had wij de morgen stuif weer; omtrind 10 uur brak de weer. Omtrind 2 uur kwam Adonis mijn zeggen dat hij bij Doors geweest is en dat Doors aan hem z[e]gt dat de Kaffers een brief voor mijn gebragt heb van de agterste menschen en dat hij die brief zelf bringen zal. Na middag kwam Doors en z(ei) dat de Kaffer zegt dat de voorste Rooijkaffer zeg dat hij die brief die ik hem gegeven heb, aan de menschen steurd met een olivants tand; dat de menschen wagten moet met trekken tot hij zijn koorn afgeoest heb, en dat die brief en tand weggesteurd is in zijn tegenwoordigheid.

Saterd. 4de had wij voor middag regen weer, namiddag mooije weer; is de Knopneus nog niet gekomen.

Sond. 5de had wij de morgen zuit ooste wind en wolken en de lug.

Maand. 6de laat Rossetoe mijn de morgen vroeg roepen dat zijn been seer was, dat hy niet komen kon; dat de Knopneus gekomen is. Is ik en Jan Pretorus gereden om te hooren wat de Knopneeus voor bootschap brag.

Toen wij daar kwam, vroeg Rossetoe of hij de Knopneus bij zijn huisen (zouw) laat kommen en of wij daar met hem zouw gaan praaten. Ik z(ei) dat hij hem maar kon laate roepen. Z(ei) hij aan mijn dat om mijn hij hem zouw laate komen maar dat hij anders geen besneden bij zijn huisen mag laat komen. Ik z(ei) aan hem dat wij daar ok heen kon gaan.

Toen wij daar kwam, vrieg ik hoe of het met ouwe Hannis Rinsburgh [zij]. Z(ei) hij dat de Bloot Kaffers hem met alle maal vermoord heb op de volgende manier: dat Sakkanna hem gezegt heb dat de Bloot Kaffers komando daar is, dat ouwe Hans niet moet aftrekken.

Z(ei) hij dat de Bloot Kaffers maar kom[en] ken; dat hulluij hem niet baas raken zal. Ben hij afgetrokken.

Toen heb ouwe Hannis, of de andere, een seekoe geschooten. Z(ei) Sakana dat hij die dag de Bloot Kaffers komando gez[i]en heb; dat hij de seekoe slagten moet; meschien zal de Bloot Kaffers hem dan niet krijgen en hij zal zien om hulluij voorbij te bringen; en dat hij die nagt moet wagt houden, dat de Komando die nagt komen zal, om dat hulluij ouwe Hans gezien heb. Maar hij gaf die sekoe aan zijn volk en hij trok voort. Die nagt hoorde hij de schooten tot tegens de dag. Is hulluij kruijd op geraak; heb hulluij de menschen over weldag en gruwelijk vermoord.

Ik vraagt of daar niet uitgekomen is. Z(ei) hij van nee, dat hij daar niets van gehoord heb.

Ik vraagt of de Bloot Kaffers die goederen van de wagens af genomen heb. Z(ei) hij van neen, dat die goederen nog alle gaar op de wagen ben; dat haar Captijn Sakana sulke sterke order daar omtrind gegeven had dat van die wagens niets moet genomen worden en dat hij zelfs goederen die de Kaffers aan hem had gegeven, weer op de wagens laat bringen heb.

Ik vrieg na de geweers van de menschen. Z(ei) hij dat die nog leg waar de menschen vermoord is, die een hier en die andere daar; en z(ei) dat ik van mijn volk kon mee steuren om 't te zien. Z(ei) ik van ja en dat ik de geweers zouw laate kommen. Rossetoe zouw zes volk geven, en ik een en Doors twee, of ook een.

Maar die van mijn had niet veel sin om te gaan; veranderde ik van besluit en z(ei) de anderen dag dat ik Adonis [g]aarne uit welde steuren,

en dat voor hem te swaar zoude komen om die twee togten te doen; en dat de laats gem. nie zoo lang wagten ken. Dat keurde Rossetoe ook goed.

Gaf ik een bootschap aan Sakana af en liet hem versoeken soo veel volk bij te geven als nodig is om de geweers uit te bringen; dat ik alsdan aan hem gaarne beloning daar voor doen wel. Hy z(ei) dat ik maar kon steuren, dat Sakana het doenne zal.

Maar toen hij vertrokken was, z(ei) Doors aan mijn dat toen hij vertr[e]kken zouw, z(ei) hij dat Sakanna zij volk bang weesen zal om de geweers te dragen. Z(ei) Doors aan hem dat hij dan maar aan de volk van Rossetoe zoo veel geweers moet geven als zij aan nam te dragen. Onder alle z(ei) de Knopneus dat Sakanna nog bokken heb en dat wij gerust volk kon steuren om te zien of het niet alle zijne is die hij heb.

Het was voor mijn of hij dat tot verschoning z(ei). Sprak ik en Jan Pretorus daar over. Z(ei) ik dat het geen verschoning is wand dat hij lig de bokken van hem wijsen ken.

Dinsd. 7de.

Souyt Pans Bergh
den 7 Maart 1837.

Aan de welEd. Heeren en vrinden tot Relegoä of Delgoä Baaij.

Wel Ede. Heeren en vrienden,

Met de beste respeck neemt wij de vrijheid uwEd. te invormeeren dat in de maand Julij ll. agt huishoudende menschen van ons getrokken ben, met oog merk reg na uwede. voornoemde Baaij, om aldaar met uwEd. guns te handelen.

Nu verstaan hebbende door de Knopneusen aan de Groote Revier, dat de menschen alle vermoord ben: negen en veertig sielen, behalven diens bodens — die wij niet weet op te noemen — door een natie die zij Bloot Kaffers noemt; en nu groot gevaar ziet bij UEd. te komen handelen, met uwed. gunste, is bij deze, als wij mog, onse ootmoedige versoek ons met uwed. raad te begunstigen hoedanig ons te gedragen by uwed. te komen.

Wij ben met zeven huis houdings en zeven en veertig sielen en niet meer als negen weer baare schuts. En daar wij groot gebrek lij aan negosie goederen en amenietie ons tegen zulke aanslagen te verdediegen, versoek wij gunstelijk ons met een brief te melden of wij voor produk mag bringen slag osse, kouijen, hamels, olivants tanden, wol, beeste en wilt huyten. De volk van de captyn Sakana, aan de Groote Revier, beloof de antwoord aan ons te bezorgen.

Ik ben uwEd. ombekende vriend en Dw. Dienaar

L. Trigardt.

Geboren en de Colonie de Kaap de Goede Hoop en Zuit Affrica.

P.S. Wij ben 5 of 6 dagen te voed van Sakana, wes waarts.

MAART 1837

Woesd. 8ste heb wij de schaap kraal bijna klaar gemaakt; is Rossetoe die dag bij ons gekomen; brag hij voor mijn drie kalbasse bier en brag een goede partij volk mede die ons helpen zouw. Maar zij heb niet veel geholpen; ging zij weer na huis; was Doors kwansuijs met de agter os sambok agter hunne vodden maar hij brag (g)een weerom. Die dag zouw de Knopneus weer terug [g]aan. De avond blijf ons paarde uit en een was siek.

Dond. 9de. De morgen zag wij de paarde niet ver van ons wagen af en die sieke was nog niet doot. De avond kwam Adonis zeggen dat van Mapelie zijn Kaffers na Rossetoe gekom is met dassies k[o]mbaarsen om het te veruij[l]en. De morgen laat Doors mijn vragen om een bok kapater om te ruilen voor een bok ooij dat hij siek was; heb ik hem een gesteur. De avond is Gabriel na Doors gegaan om na hem te zien.

Die dag heef Carolus takke gekap en Hendrick Botha heef huis gemaakt; ouwe Isaak heb zijn huis houten gehaald.

MAARD 1837

Vrijd. 10de de morgen brag de Rooij Kaffers twee osse om twee versse te ruijlen.

Ook kwam Mapelie zijn zoon met vijf van zijn Kaffers om te klagen dat die Captijn die na zijn vaders doot regeeren moes tot hij groot is, de regering niet aan hem welde geeven; en dat hij hem nu zijn vaders goed af genomen heb, te zeggen beeste.

Daar op heb ik Doors laate roepen en weer gevraagt. Z(ei) hij dat die Captijn een broers kind van Mapelie is, en dat een broer van Mapelie die regering op hem had zedert de doot van Mapelie en dat die broers kind de broer van Mapelie weg gejaagt heb, en die vrouw van Mapelie die de kind had die de Captijn weesen moed nu ook weg gejaagt en haar goed af genomen. Ik z(ei) aan hem dat hij maar wagten moed; dat ik nog andere dengen te onder soeken heb; dat ik volk na hem steuren zal en dat hij hem maar stil houden moet.

Die dag heef Carolus de beeste en schapekraal bijna klaargemaakt en Pieta en ouwe Hannis heef stokken aan gesleep.

Saterd. 11de. De morgen heb Pieta en ouwe Hannis takken aan gesleep voor de lammer kraallen en kalverhok.

De voorge avond heb ik en Carolus twee kouijen met kalvers verruijld aan de Rooij Kaffers voor twee osse; gaat van de beeste getal twee af; blijf de getal . . . . . 461.

Na middag om strek van 4 uur sterf een dogterje van Juffrow Schepers, met namen Anora Philippina Susanna Schepers, aan de koorssiekte na een siek bet van omtrind 5 maanden.

Ik was juis bij toen de kind sterf. Z(ei) ik Carolus dat hij de kissie

maken moed van de eene halve plank van mijn; gaf ouwe Hannis de planken daarvan.

MAART 1837

Sond. 12de. De middag omtrind 3 uur heb wij de lijk ter aarde besteld overmits dat wij geen behoorlijke verblijf had.

Tegens de avond dat de beeste na de kraal [kwam] wou ouwe Isaak zijn beeste uit jagen overmits hij die dag een kraal gemaakt had voor zijn beeste, maar Jan Pretorus z(ei) dat hij dat niet toe laaten zal; zo ging Albagh aan met zijn beeste. Wierd zij hand gemeen maar Aalbach nam de vlugt. Kwam hij bij mijn en sprak mijn daar over. Kwam Jan ook en toen ik hun bijde gehoord had, vond ik dat aan alle bijde kanten onverstand plaats vond en dat de grootste of meeste van de saak is dat zij en de vliegen geweest is voor de twee(de) keer en dat de een de ander wel voor de oorsaaker straf baar verklaaren; en mijn gevoelen is dat zij alle gaar omtrind eeven veel daar aan gedaan heb.

Ouwe Isaak wouw het weer vervatten maar hij wouw wagten tot hij hersteld was wand Jan (had) hem met die voorige keer een rib afgeschop, maar hij kon zoo lang niet wagten om zijn beeste uit te jagen. Toen hij bij mijn kwam klagen, wouw Jan hem weer slaan. Z(ei) ik aan Jan Pretorus dat hij het niet doen moet, dat het een oud afgeleeft man is wat hij daar aan slaat; hij moet hem niet moijen.

De avond kwam ouwe Albach weer bij mijn en sprak over de gemelde saak. Z(ei) ik aan hem dat ik aan hulluij saaken geen regte oordeul vellen kon wa[n]t dat het voor mijn gelijk dat zij eeven veel gelijk heb en dat ik die een zoo veel geloven moed als de ander, want dat zij mijn eeven goed behandelt heb. Maar als dat is dat gij niet gevraa[g]t heb om u beeste onder de andere in te jagen; dat het een aan gepresenteerde die[n]st is geweest —, dat Albach daar omtrind niet gedwongen kon weerde om, als hij niet ken, alsdan al de ander zijn beeste op te passen.

MAART 1837

Mand. 13de heb Carolus gegaan om houijd te kappen voor de hartbees huisen die wij gewoonlijk maak bij die gelegentheid. De morgen is Doors na Kaalkop gegaan met een partij Kaffers van Rossetoe en Carolus zijn paard.

De avond kwam Albach bij mijn zijn nood klagen, met zoo een aan haling dat hij verstoten word van alle. Z(ei) ik aan hem dat hij 't van mijn niet zeggen ken wand dat ik aan alle ons maats mijn plig betrag heb, en dat ik verwondert ben dat ik hooren moet dat zij alle op mijn kwaat is geweest toen zij van mijn af was en zoo veel gesproken.

Z(ei) hij dat hij niets anders gesproken heb als van de tabak van

Doors, waar mede ik hem overtuijgd met beste gevoelen van hem dat hij daar mede ook abuijs had: zonder met hem eenige twis reden te [zoek].

Dinsd. 14de is Pieta gereden om de houijd te halen d[ie Ca]rolus gekap heef, en ouwe Hannis en Botha is gereden om voor ouwe Hans [en] Juffrow Schepers huijs houten te ha[len]. Die morgen was Danster kreupel, kwans[uijs] om niet te l(ei)en. Jaagt hij twee verk[eer]de osse uit; kwam de een bij de ander. [Heb] ik hem een houw of 4 met een kie[rie ge]geven en ongelukkelijk met draijen [van] zijn kop krijg hij een letsel agter aan zij kop van de kierie, dog zonder gevaar. Toen Pieta weg was, heb ik hem de gaate laaten graven en toen [Pieta] kwam, heef wij het in geplant en Carolus heef zijne ook in [ge]plant.

MAART 1837

Woensd. 15de. Die nagt was Pieta zodanig aan de koors als ik nog niet beleeft had. Riep hij na zijn moeder; hoorde ik het. Heb wij hem kruijt en vlouwe asijn en gegeven en daarna een doos alewee, in toe gedekt. Is hij aan 't sweeten geraakt; is die koors gebroken.

De morgen is Carolus met de osse gegaan om de vellen te halen die wij niet kon oplaaijen toen wij van Rossetoe getrokken ben, en hij zouw mielies mee bringen. Ouwe Hendrick is met de osse gegaan met ouwe Hannis zij kenders om houd te halen voor Juffrouw Schepers haar huis.

Dond. 16de heb wij de huisen gelat en de mijne een laag omgedekt. Heb ik vier of 5 Kaffers gehuurd om de dekgoed aan te dragen voor een schaap; heb ik ze de avond betaald.

Die dag kwàm Doors van ouwe Kaalkop bij mijn en z(ei) dat ouwe Kaalkop zeg dat hij onder die Captijn niet staan ken wand dat hij weet dat zij hem de kop enslaanen zal zoodra als ik hier weg is; dat hij zoo lang blijven zal al[s] ik hier blijf; maar als ik vertrek, dat hij alsdan onder een ander captijn zal gaan woonen en dat hij niet om geef dat Rossetoe hem doot slaat, maar hij moet zijn moeder eers doot slaan dat hij 't ziet en dan hem; zal hij gerust sterven wand dat zij eers zijn vader dootgemaakt heb en zijn broer op hem gebrag, om hem als Groot Captijn te maken. Was hij zooveel als de werk man en zij als werk meester.

Doors z(ei) dat hij hem, aan hem gezegt heb om zes kalbassen bessies bier te bringen; 3 voor mijn en 3 voor Rossetoe.

MAART 1837

Vrijd. 17de heb Doors Gabriel laate roepen en ouwe Hannis heef riet gesleep voor zijn huis. — 3 Kouijen van Doors en Gabriel met kalvers gaat van de beeste getal af; blijf . . . . . 455.

Na middag kwan Doors en brag voor mijn en Carolus iede[r] een os en voor mijn een veers bij die hij mijn gaf; en de os voor Carolus was voor een die Carolus hem gegeven heb om te slagten. Kwam bij de beeste getal twee bij; kwam de getal op . . . . . 457. De Vrijdag nagt had wij de geheele nagt regen.

Saterd. 18de had wij regen weer; heb Carolus voor de schapen een scherm gemaak en ik is na de schapen gegaan.

Sond. 19de had wij troewel weer. Den (?) heb ik een sieke kouij late slagten. De morg[en] steurd Rossetoe mijn (een) mant met piesang met Sekoer, en twee beeste van Hend. Botha en Juffrow Schepers is en deurslag blijve leggen; zouw Sekoer laate afslagten.

Nu gaat de kouij van de getal af; blij de beeste getal . . . . . 456. Komt twee kouijen van Doors en Gabriel b[ij] met de speen kalvers; komt de getal van beeste op . . . . . 459.

Mand. 20ste had wij zuit ooste wind en wolke en de lug. Heb Pieta en Carolus dek goed aan gesleep met de osse. De morgen had Danster, die Adonis moes helpen met melken, een Kaffer bij Adonis gebragt voor zijn pard. Z(ei) Pieta waar om hij niet selfs helpen ken; dat die meijd die bij de Kaffer is zoo wonderlijk loop of zij de vuijle siekte heb. Had hij veel praatjes. Gaf Pieta hem een houw of wat over zijn karos. Ging hij aan schrywen of hij vermoord word. Gaat ouwe Lijs en Mietje aan schrijen; is Carolus daar op af gegaan en heb hem een loesing gegeven en Mietje ook een houw of twee drie; en ouwe Lijs krijg ook wat voor haar geschrij.

De na middag kwam Juffrouw Schepers met mijn vrouw, en Hendrik Bota en zijn vrouw bij mijn en Jan Pretorus, dat wij bij Carolus zat, die aan zijn huis werkte. Was ouwe Isaak bij ons en Doors was ook bij geval bij ons. Sprak Juffrouw Schepers ouwe Isaak aan wanneer dat haar overlede man gezegt had [dat] de bouwer van de wortel af niet gedeugd had, wat mijn vrouw dan deugen zal. Noem hij haar de plek op en wanneer, maar zij alle wis daar niets van en maak ouwe Albach tot een leugennaar. Maar Albach houijd zijn woorde staande, dat alle maal daar bij was en dat zij dat alle gehoord had.

Z(ei) Juffrouw Schepers waar om hij, Albach dan ook niet gezegt had wat hij van mijn gesproken had.

V[r]aagt ik wat het was. Z(ei) Jan en Juffrow Schepers dat hij gezegt had dat Albach gezegt had dat hij aan Rossetoe twe schapen gegeven had en dat hij voor hem een olivants tand gebragt heb, en dat ik die na mijn wagen laat haalen heb.

Vraag ik aan Doors of ik van Rossetoe een olivants tand gekregen heb en die tijd. Z(ei) van nee; dat Rossetoe die tand aan hem gegeven heb en dat hij voor Albach twee kalbasse bier gebragt heb en voor hem die tand, en dat het die tand is die hij nader hand aan Pieta gegeven heb voor een tand die [hij] van Pieta geleend had. Ook z(ei) Juffrouw Schepers dat Albach gezegt had dat ik Doors van hem af gerokt had.

Vrieg ik aan Doors wat ik tegens hen gesproken heb. Z(ei) van niets; maar toen zij alle vertrokken was, vraag Carolus aan Doors waar hij nu heen gaat, of hij weer na de Kaffers of zijn plaats gaat. Z(ei) mijn vrouw dat hij bij mijn kan blijven om dat wij zoo alleen was. Z(ei) hij van ja, dat hij, als ik daar blijf, bij mijn blijven zal.

Vraag ik aan Albach waar[om] hij dan zoo liegen moet. Z(ei) hij dat hij dat gezeg had, is waar; maar hij had zoo gedagt en waar om dat zij dan ook niet zeg wat zij gezegt had, dat zij zegt dat hij lieg.

Daar op z(ei) Juffrouw Botha dat Albach dan zeggen moes wat zij alle dan gesproken had. Z(ei) Albach dat zij alle gezeg had dat de Kaffers na hunne wagen niets bringen wou om te verruilen.

Z(ei) mijn vrouw dat alle maal weet zoo goed als zij dat de Kaffers na haar wagen ook niet gebrag heef, maar wel bij de scherming van de volk en dat alle maal daar gaat ruilen wat een eider wel, en dat het zoo sleg gesproken was als wat Albach gesproken had. Niemand andwoorde daar op een woord.

MAART 1837

Dinsd. 21ste had wij mooije weer; heb Pieta de morgen aan zijn of ons huis gegaan en Carolus aan zijne. Laat Rossetoe mijn roepen met Sekoor. Mijn vrouw en kinder zag er swaaregheid in, maar ik nam mijn geweer en Adonis om mijn geweer te dragen, en ouwe Hannis Strijdom gaat met zijn geweer en zijn zoon Isaak om de zijne te dragen.

Toen wij daar kwam, vraag ik aan de tolk wat het was dat hij mijn heb laate roepen. Hij z(ei) dat hij verheugd was dat zijn bro[e]r zij vrouwen gekomen is, en de grootste vrouw hem had laate weeten met de jonge vrouwen die zij gesteurd had (omtrind 20 en getal) dat hij volk steuren moet om zijn goederen te halen die zijn broer gehad heef, en dat zij ook komen zal.

Toen wij een poossie gezeten had, z(ei) ik dat ik van daag zijn kesten wel open maaken om te zien wat voor mooije goederen hij heb; z(ei) hij van ja. Een wijnig daarnaa ging ik en een huis die de verto[l]k mijn aan wijst en; maar ik vond niets als meel, koorn, mantjes en potten; wou ik uit gaa[n].

Z(ei) de tolk aan mijn dat daar nog een klijn kamertje is. Wijs hij mijn zelf en ging daar in, maar het was er zoo donker in dat ik niets zien kon. Ik voelde daar verscheije stukke goederen hangen. Z(ei) hij aan mijn dat ik maar voor mijn kon nemen wat voor stuk dat mijn aan staat. Ik nam een stuk voersits, maar toen wij buiten en de lig kwam, zag hij dat daar vuile plekke aan was. Nam hij het en z(ei) dat hij voor mijn een ander zouw gaan haalen en kwam met een stuk zits die de eene helfte gestreep en de ander he[l]f ronde bloemmen had, en brag voor ouwe Hannis ook [een] stuk voorsits. Daar op ging wij na huis.

Toen wij te huis kwaam, was Carolus zeer ontevrede dat hij van de

Ouwe dit en dat niet krijgen ken, en dat hij de anderen dag zal gaan en hij zal ook in zijn huis gaa[n] en hij moet hem ook een stuk goed geven. En als hij daarop dink hoe hij ons met de beeste gehad heef, wat voor schellmstuk, dat hij de ouwe verdoemde vind niet verdragen kan.

Hij sprak zoo opstinaat dat ik hem vroeg of het wangunstigheid is dat hij zooveel daarover spreek; en of hij gehoord heef dat als hij eits krijg, of wij daar ook over spreeken; en als hier honder[d] verstandige menschen bij sat, dat die daar geen ander oordeel over vellen zal of ken.

Zijn moeder rekende hem voor dat hij meer goederen ontfangen had van Rossetoe en Doors en van haar als zij gehouden had; ik z(ei) dat ik mijn schamen zouw voor de gedagte van wangunstigheid. Ik [zei] aan hem hoedanig ik aan hem een uitga[a]f heb en hoe wijnig ik daarentegen ontfang; hoe hij nog ontevrede wesen ken als ik eits ontfang van Rossetoe.

Daar op sweeg hij stil en stond op; is na zijn huis gegaan. Het was juis tegen volle maan.

Woensd. 22st(e). Is ouwe Botha en ouwe Strijdom gereden om wage houid te kappen, met de wagen, voor juffrow Schepers haar wagen en voor hune wagens ook. Ik had die dag niets te doen als de huis te late pleisteren, en Pieta heb de katel en de kuijp op gezit.

Woensdag had wij na gisseng volle maan. Ook heb mijn vrouw en Nietje, ouwe Hannis zijn vrouw, huis geplijster.

Dond. 23ste had wij de morgen noo[r]tweste wind dog niet sterk; heb Pieta de morgen de Kaffers bul os doot geschoten om te slagten en heb een span osse uit gejaagt om houd te haalen voor de School. Nu gaat een van de beeste getal af; blijf de getal . . . . . 458. De groot schapegetal in ruge belo[op] 3143; klijn lammer getal bedraag . . . . . 146; maak tesame . . . . . 3289.

Die span osse om de houid voor de School kon Pieta niet onder de beeste uitkrijgen overmits de beeste van de werf was. Zouw wij de School aftijkenen maar daar is niets van gekomen.

De avond kwam daar een wolf op de werf; heb Carolus een schoot na (gedaan) dog niet gekregen, hoewel hij (dag) dat dat raak was.

MAART 1837

Vrijd. 24ste heb Pieta [ge]gaan om de School houte te halen met de osse, en op een sleeptak; en Carolus is gaan mielies plukken en mijn vrouw en Juffrow Botha na Rossetoe gaan; mijn vrouw om een stuk geruijt en Juffrow Botha om welde als en andere kruiden voor haar siekte. Toen mijn vrouw gaan souw, ging Juffrow Schepers, Jan Pretorus en zijn vrouw (en Juffrouw Strijdom te samen en geselschap).

Omtrind midda[g] kwam ouwe Botha en ouwe Strijdom met hunne wage houd te huis. Had ouwe Botha twe welde beeste geschoten en had ouwe Strydom voor ouwe Daniel Peffer van zijn tuijn zes mielies, ses kom[kom]mers en tien geele wortels in mijn half aam medegebrag. Toen

de ouwe het zag, was hij ontevreden en z(ei) nu is 't hier bedorven en daar bedorven; hij had liever niets mede gebragt hebben.

Een wijnig daar na kwam Ga[b]riel Buis zeggen dat de Kaffer die zij bij haar hadden [zeg] dat ouwe Hannis Strijdom aan hem agt mieliês gegeven heb om te braïjen. Z(ei) de ouwe; Dieven wellen zij niet weesen en steelen ken zij niet laaten.

Agter midag kwam de geselschap na huis; een eider had een partij piesang en mijn vrouw had een bos soetriet; Carolus had een stuk voersits.

De avond blijf een lam van Jannuarij zijn lammerschapen uit.

Ouwe Strijdom had voor hun geen houd gekapt; hij z(ei) dat de wagen te swaar zoude komen en hij had een seere been. Bij de beeste getal komt een kalf bij: een kouij van mijn die gekalft heb . . . . . 459.

MAART 1837

Saterd. 25ste had wij ooste wind; heb Pieta dekgoed voor de School aan gesleep.

Omtrind middag zag wij de aa[s] vogels opvliegen; heb wij daar laate keijken; was het de wolf die Carolus twee avonden te voren geschoten had.

Sond. 26ste was het morgen mis op de veld. Kwam Doors de morgen en z(ei) aan ons dat Maaywaas gekomen was en dat de volk van Rossetoe met de Knopneus zeven dagen vertrokken was; dat zeven van zij volk mee was en zal vier geweers van ouwe Hans, of die menschen die vermoord is, meebringen. Ook z(ei) hij dat de Captijn daar Selippe bij is, nog vegten wel en dat Rossetoe zegt dat hij wagten wel tot de gras droog is en de bossies. Z(ei) wij dat het te lang deuren zal.

Hij liet mijn een schaap vragen en Doors ook een, die ik ze gaf. De morgen was van ouwe Hannis Strijdom een agter os en de blad kreupel. Z(ei) ik aan hen dat de os een kraak en zijn been heb, ten minste is de been half af; maar de Ouwe z(ei) dat de os weer gesont werden zal. De agter middag z(ei) hij dat de os zijn bee[n] mors af is. Ik z(ei) ik kon het zien; hij daarentegen z(ei) hij zal hem maar de kop af snijje; hij had nog van die hij en zijn (wagen spannen kon).

MAART 1837

Mand. 27ste. Is Jan Pretorus met de wagen gereden om bas te halen, en zijn vrouw en Juffrouw Schepers is mee gereden; ook is ouwe Botha en Carolus gegaan om houd te kappen voor de winkel, en Carolus zou met eens bas kappen.

Die morgen heb ouwe Strijdom die os de keel afgesneden; was de ronde murgbeen af gebroken. Hij wouw de helfte van de vlijs verruilen

voor schapen, maar die os was niet zoo groot als een kouij, zoo dat ik geen berekening maken kon op een os. Ik kon dinken dat niemand ruilen wouw.

De morgen is Pieta met Gabriel aan de School aan dekken gegaan; de middag was de dekgoed op. Was daar een Kaffer die van al die tijd bij ons was dat wij daar was gekomen. Laat Pieta hem roepen om dekgoed te sneijen; wouw hij niet komen. Is na hem gegaan en heb hem een paar houwen met een kierie gegeven, en daar was bij geval nog een passesier. Heb ik mee gejaagt en door de vertolk laate zeggen dat hij, en wie of hij is, hier bij mijn niet moet komen leggen om de volk van mijn de kost uit de mond te vreten en niets te wellen doen. Daar gaf ik Danster die sekel en z(ei) moes gaan palmiet snijden; een ander half uur daar na kwam Pieta en z(ei) dat ze bijna genoeg had.

MAART 1837

Dinsd. 28ste. De morgen heb Carolus en ouwe Botha, ouwe Albach en zijn Isaak, met ouwe Botha zijn wagen en Carolus zijn osse, gereden om de houd voor de winkel en voor mijn vrouw bas te halen. En Pieta heb voor de School de dekgoed aan gesleept en de School gedek.

Omtrind 10 uur kwam Rossetoe en Doors met twee (volk) van de Captijn [die] aan deze kand van zijn vrouw woond, en z(ei) dat die Captijn ook kruijd heb en wouw onse kruijd zien: of die ook zoo is als de zijne en of onse geweer ook zoo is. Toen zij het bezien had, z(ei) dat de kruijd ook zoo is maar de geweers is niet zoo groot. Wijs ik een klijnder; zeg zij van jaa.

Ik vraag of zij ook kogels heb waar zij mee schiet. Zij z(ei) van neen, dat zij maar met kruijd alleen schiet.

Ik vraag of ik niet van die Captijn kruijd zal krijgen. Z(ei) de vertolk aan mijn dat hij bees soek. Z(ei) ik dat hij van die kruijd een wijnig moet bringen; als het goed is, zal ik hem een bees geven als het genoeg is voor een bees; dat ik het wegen zal om te zien hoeveel lb. dat 't is, wand hij z(ei) dat het een kalbas vol is die de Captijn heb.

MAART 1837

Woensd. 29ste had wij de morgen regen weer; heb Carolus zijn trektouw gesneden en zouw hem ook dr[a]ijen, Pieta heb die dag voor hem een paar veld schoenen gemaakt.

Dond. 30ste had wij troewel weer; heb Gabriel voor zijn huis dek goed gesneden, met Danster.

De morgen steurd Doors een Kaffer en laat vragen om meester goed, dat zijn nek seer is. Laat mijn vrouw hem weet dat hij het met de leuwe vet moet smeerren die Rossetoe heb.

Albach brag een schaap en z(ei) dat Carolus zeg dat het een schaap

is die ik geruild heb. Ik bekeijk de schaap en de merk; z(ei) ik aan Albach dat 't mijn schaap niet en is. Z(ei) hij dat het Isaak zijn schaap is, maar die schaap had een slippie bij de merk van Isaak. De schaap blijf Isaak zijn.

Nietje is die dag gegaan om mielies te plukken. Ouwe Leena is mee gegaan. Vervolgens is zij na Rossetoes Kraal gegaan. Heef Doors haar een stuk geruijt gegeven, maar van Rossetoe krijg zij niets. Hij gaf aan ouwe Mietje een bos zoet riet; zij en Annie, die bij haar was, gaf hij niet eens om te eeten.

MAART 1837

Vrijd. 31ste had wij de morgen mis; heb Pieta de takken aan gesleep voor de Kreupel Kraal. Ouwe Strijdom was aan de scheijterij; had de nag geen oog toe gehad. Carolus heef zijn draai(bank) koppen gemaakt, ouwe Botha werk aan de vellinggen voor Juffrouw Scheppers haar wagen.

APRIL 1837

Saterd. 1ste had wij helder weer; de morgen zeg de vo[l]k dat de leuw die nagt op de werf geweest is dog geen schade gedaan. Omtrind 7 uur kwam Doors; steurd Rossetoe mijn 1 kalbas en een pot bier.

Z(ei) Doors aan mijn dat Kaalkop met ons baklijen wel; dat de Kaffer van de Souijt Pan gekomen is die een mijd aan hem betalen moet; dat [hij] zeg dat hij wagten wel tot zijn koorn geborgen is en dat Selippe dan komen moet; zal zij lieden na Maletie vlugten en daar vandaan zal zij komen om te vegten. Nog voegte hij er bij dat Selippe weer volk na hem gesteurd heb en dat hij gezegt heb dat Selippe niet meer steuren moed wand dat wij het gewaar worden zal.

Ik begon dat argwaan op te vatten omdat Kaalkop zedert de vrede niet eens gekomen is na mijn nog na Rossetoe, hoewel ik hem twee à drie maal heb laaten roepen, en Rossetoe ook; zoo dat ik raatpleegte om zulke driegende gevaar te gemoed te komen.

APRIL 1837

Wat mijn kwaat vermoede bekragtig, is dat het een vaste gebruik is bij die natie: na de oorlog moet alle Captijns na de grootste komen om hem te groeten, en een geschink mede bringen, het welk bij de groot Captijn een eer teken van opregte vrede beteken. Word dat niet gedaan, heb de Grootste Captijn de reg om de zulke op nuwe te beoorlogen en te runeeren, ook uit zijn land te jaagen.

Sond. 2de had wij helder weer; is Pieta na Doors gegaan en Danster [na] Gabriel. Carolus had een gevaarlyke puisie op de pols van zijn arm.

Mand. 3de is Pieta gereden om bas te halen met Gabriel en de kinders.

De morgen kwam Doors en Rossetoe; brag hij mijn vrouw een halffe [s]tuk geruijt; heb ik hem een bok voor gegeven en een schaap steert. Nam hij ook en hij moes nog eeten; moes hij flees hebben.

Onder alle vraag Rossetoe mijn wat wij met Kaalkop doen zal. Z(ei) ik dat ik hem eers zal laate roepen, alsdan te hooren wat hij zeg, en wel en tegenwoordigheid van Rossetoe zelf. Z(ei) Rossetoe van jaa.

APRIL 1837

Dinsd. 4de. Souw wij rijden om de disselboom te halen op ons onderste kraal; wouw ik de schapen eers tellen; tel ik omtrind 300 te min.

De getal moes omtrind 3100 weesen en ik tel . . . . . 2790.

Woensd. 5de heb ik de schapen geteld; tel ik de groot schapen 3024; lammers 200

3224

Ben wij na onder gereden om de disselboom te halen; ook de schroefpaal. Toen wij daar kwam, omtrind een ander ha[l]f uur was wij daar uit gespannen, kwam daar een renoster voorbij stappen; is ik en Jan Pretorus en Doors gegaan om hem te schieten. Gaf Jan hem de eerste schoot; ik schoot mis, door haastigheid dat ik op de geweer van Jan niet veel vertrouijd om sijn klijnte. Kwam de honde op de schoot en houd hem staande en een plek doorn boomen; ging wij op omtrind 20 stappen bij hem; schoot Jan hem en de kop een schoot of twee; zag ik dat hij niet veel om de schooten gaf. Ging ik en wouw hem schieten maar kon hem niet mooij zienen. Z(ei) ik aan Jan dat het niet lukken zal om reden dat wij hem niet goed sienen kon. Heb Jan hem een schoot of 6 gegeven, maar hij wou niet vallen; is hij op een anderk[an]t gegaan. Doors gaf hem ook vier schoten en ik een, maar Jan was aan de anderk[an]t en gaf hem daar ook 3 of 4 schoten. Toen roep hij mijn dat hij hem daar goed zien kon; gaf ik hem twee schoten; is hij gevallen. Had hij 12 of 13 schoten hoewel dat hij maar een schoot nodig had.

Dond. 6de heb wij de morgen een vroeg stuk genomen en de Kaffers gezeg de renoster aan stukken te snijden en na onse huis te bringen daar wij de nagt geslaap had. Ben wij gereden om kalk te haalen; heb Jan een welde bees geschoten en een gekwets, en (ik) kwets twee. Na middag ben wij na ons huis gereden; had de kaffers de vlees omtrind ¾ gedeelte gebragt, en de andere heb ik haar voor hunne mouite laate houden en heb de avond daar gebleven.

Vrijd. 7de heb wij na onse vroegstuk genomen te hebben, in gespannen en na huis gereden. Omtrind vier uur na middag kwam wij te huis. De avond blijf die span osse uit die wij voor de wagen gehad had.

Saterd. 8ste was de osse bij ons oude kraal, bij Rossetoe; brag Gabriel en Gert en Danster het omtrind 8 uur de morgen.

Omtrind middag was Jerimias zoodanig aan de koors dat wij bijna alle hoop op gaf; het deurde tot omtrind midnagt. Ging de oliwe pergasie an werken die wij hem die voorige avond had ingegeven. De morgen was hij een groote deel beter.

Sond. 9de kom Doors met twee Kaffers gen. Majaijai Daape en Leputaape, van de Captijn Asipe, met de volgende bootschap: dat bij Asipe twee Knopneusen is gekomen, gen. Mariepje met zijn zoon, van de Knopneus Captijn Marendeele: Dat hij, Maripje, gesteurd is van de menschen uit de Stad om bij mijn en die menschen een brief te halen, en dat de captijn Asiepe hen gesteurd heb op versoek van de Knopneus de brief bij mijn te halen, en vraag mijn om kost. Ik gaf hun een schaap en dag dat het meschien daarom te doen was, maar nam mijn voor haar een brief te geven.

Mand. 10de had wij de morgen regen weer; heb ik de brief af geva[a]rdig die na vol[g]. De gepasseerde nagt was Jeremias zoo sleg dat ik bijna de hoop op gaf; des morgens was hij een wynig beter; tegen de avond begon de siekte we[e]r en deurde tot omtrind 11 of 12 uur de nagt. Van de agste tot de tiende was van ouwe Strijdom 3 kinderen en zijn vrouw siek; van zijn kinders was siek Jan, Feijtje en Saartje.

De morgen is ouwe Botha aan een slag veer voor zij, Diederijck zijn geweer gegaan en kon het niet klaar krijgen; had de avond nog niets.

Sout Pans Bergh,
den 10de April 1837.

Aan de wel Ed. Heeren en vrienden tot Relagoä of Delgoa Baaij.

Wed. Heeren en vrienden,

Deze dient tot uwEd. invormatie en narigt, dat op den 10de dezer alhier 3 Kaffers uit uwEd. naam is gekomen een brief van ons te vragen, het welk tot een bewijs dienen moet, de welke een Knopneus zoude aangenomen hebben aan uwEd. te bringen, met name Mariepje.

WEd. Heeren en vrienden,

Ik heb en de maand Maart l.l. aan uwEd. Heeren en vrienden tot uwed. invormatie een brief geschreven, met een Knopneus van de Captijn Sakanna, dat in de maand Julij l.l., in wat er in de eerste brief meer volg. Onder aan heb ik geschreven als volg:

Heeren en vrienden,

Door deze is onse zeer vriendelijke versoek aan uwed. aan ons een wijnig klerasie goederen toe te zinden — als het mogte zijn dat uwEd. het vijlig oordeel — voor de waarde van hondert Rdrs. à agten veertig stuivers eider, aan linne, we[r]k gaaren en naalden, en zo[v]oort.

Waar voor wij uwEd. opregtelijk voldoen wel.

UwEd. Dw. Dienaar L. Tregardt.

Dinsd. 11de was de lug met wolken, dog geen regen tot omtrind 8 of negen uur de morgen.

Heb Carolus die morgen de koeskop ribbok os van de Kaffer geslagt, en Gabriel heb de veers bezien en stond goed dat de Kaffer te vreden weesen zal met de ruiling; heb Carolus aan Martha een bouijt en een stuk van de rib gegeven. Den morgen is [o]uwe Botha we[e]r aan de snelder gegaan en had de avond het nog niet reg goed gekregen.

Gaat van de beeste getal een af; blijf de getal . . . . . 458.

Woensd. 12de. Is ouwe Botha ger[e]den om koolh[o]ud en bas te halen, en Pieta om bas te kappen.

Omtrind middag is zij weer terug gekomen. Is ouwe Botha weer aan zijn slag veer gegaan, en heb de laatste staal van juffrouw Schepers verwerk en had nog geen een slag veer goed; het was de vijfte.

Dond. 13de ben Pieta gereden om mis te halen om de kalk uit te branden.

De avond kwam van Mapelie zijn Kaffers en brag een jonge os.

Vrijd. 14de. Is ouwe Botha, en Wellem Strijdom en Pieta en Gabriel Stanster gegaan om te jagten; heb ouwe Botha een welde bees geschoten.

De morgen vraag ik aan de Kaffers van Mapelie wat zij met de ossie maken wel die zij onder mijn beeste gejaagt heb. Z(ei) zij dat zij die gebragt heb voor mijn; dat zij met mijn spreken wel. Heb ik aan haar een schaap gegeven om te slagten en z(ei) dat ik met hun spreken zal.

Omtrind 8 uur kwam Doors met Pangoetje. Ik vraag aan Doors waarom dat zij ouwe Kaalkop doot slaan wel en dat Rossetoe van de andere schellemen geen werk maak die in zijn grond woond en schellemestukken doet; en alle leugens die van Kaalkop gesproken word wel hij over doot slaan.

Z(ei) Doors aan mijn dat hij daar om gekomen is, om met Pangoetje an mijn te zeggen dat het alle maal leugens is dat Selippe zijn Kaffers bij ouwe Kaalkop gewees is — en dat Pangoetje zeg dat Selippe zijn Kaffers zegt dat zij ouwe Kaalkop, als zij hem krijg, ook doot slaan wel, om dat hij uit de slag van Rammabooija gekomen is.

Ook z(ei) Doors mijn dat een groot kaffer van Rossetoe, met een broer van de Rooije lappies Captijn, die Captijn uit zijn plaats w[o]uw jagen en die Captijn is dat te hooren gekomen; is de broer ontflugt en die Kaffer is losgerukt; heb zij hem een assegaaij door de bouijt gegooijt. Daar op heb ik Rossetoe laate roepen door Renosterarm.

Omtrind 2 uur daar na kwam hij met 6 of 7 Kaffers van zijn grootste. Ten eersten vraag ik hem of die Kaffers gekomen ben die hij laate roepen heb van Kaalkop. Z(ei) hij van nee. Ik vraag waar om hij die Kaffer heb laaten roepen. Z(ei) hij dat hij Kaalkop niet somar zouw laat doot slaan hebben; hij zouw mijn eers gezegt hebben.

Ik vraag waarom dat hij Massouw ook niet laat reg maken wat aan

onse kand gebeurd is; dat het al bij de drie maanden is dat Massouw komd. Ik z(ei) aan hem dat Massouw de 3de dag hier moet wesen en als hij niet komen ken — ik weet dat hij een uitweeg maken zal —, ik zelfs na hem toe gaanen zal om met hem reg te maken. Hij belooff de andere dag te steuren na Massouw en hij moet de 3de dag presint weesen.

Rossetoe z(ei) dat hij honger heb, als na gewoonte als hij bij mijn komd. Ik gaf hem tot andwoord dat zijn bier nog daar en de huis staad, dat hij die moet laate halen. Z(ei) hij van nee. Ik z(ei) dat ik van hem niets hebben wel; dat hij de zijne houwe ken en ik de mijne, wand dat ik hem nog niets gevraagt heb als een halve s[t]ukkie geruijt en dat ik die niet van hem krijgen kon, en dat hij alles wat (hij) heb laate vragen (gekregen heb) en dat ik hem [n]ooijt eits gewygerd heb, en de eerste keer dat ik hem eits gevra[a]g heb, moet ik mijn schamen.

APRIL 1837

Daar op z(ei) hij dat hij na huis toe gaan wel; S(ei) ik dat hij maar gaan ken. Toen hij omtrind een honderd tree of vier, vijf weg was, steurd hij een Kaffer terug na Door[s] en liet hem versoeken zoo lang te blijven tot hij de geruit gesteurd heb die ik hem gevraagt heb; omtrind een 1½ uur kwam twee Kaffers en brag een stuk geruit en een halve stukkie blouw bafta, die ik hem weer dereck terug sont.

De morgen ging ik om te zien hoedanig ouwe Hannis Strijdom zijn vrouw gesteld was. Toen ik met haar sprak, was het voor mijn of zij sinneloos is en z(ei) aan ouwe Strijdom, haar man, dat hij haar moet laate leggen, dat het niet goed is dat zij op staad; is zij gaan leggen.

Daar op z(ei) ik aan ouwe Strijdom dat hij hem niet verbelen moet dat het de Satan is wat haar alles in print, zooals hij de morgen aan mijn z(ei) toen ik hem vra[a]g hoe of het met zijn vrouw is, wand mijn vrouw z(ei) de morgen aan mijn dat sij die nagt z(ei) dat daar slangen en de huis is; z(ei) hij dat de Satan haar dat in print.

Ik z(ei) aan de Ouwe dat hij het niet zeg moed wand dat zijn vrouw voor mijn sleg uit ziet.

Toen Mapelie zijn Kaffers weg ging, gaf ik haar nog een schaap; ging zij de andere dag eerst weg; de osse gaf zij mijn. Ik z(ei) dat als zij een maand wagten wel, zal ik komen en die saak ondersoeken.

Toen kwam bij de beeste getal een bij en een gaat af; die kreupel osse die ik laaten slagten heb; blijf de getal ..... 459.

Op een dag dat Jan Pretorus bij mijn en huis zat, dat wij niets had als een kalbas Kaffers bier te drinken, hoorde wij slagen vallen bij Juffrouw Schepers haar huis; kijk de kinders uit; was Juffrouw Schepers beseg om haar grootste kinderen eider en pak slagen te geven en z(ei) dat als Cornelis zoo gezont is om te praten, ken hij morgen ook schapen oppassen.

De anderen dag kwam Jan Pretorus en zijn vrouw bij mijn in huis en z(ei) dat juffrouw Schepers gister haar kinderen geslagen heb om dat Hendriena zoo uit gevaren ben tegens haar toen zij van de tuin terug gekomen ben, met de jongetjes kinders van ouwe Strijdom en van haar; die tuin is omtrind 3 kwart uuren van ons huis af, op een bergh gelegen. Toen zij te huis kwam, voer zij uit — en schelt woorden en drigementen reden voerende — en z(ei) dat mijn vrouw zoude gezegt hebben dat Hanna Schepers mooijer is als zij maar zij z(ei) Hanna Schepers ken haar moeijegheid en haar gat steken. Het staat voor eers vraaij genoeg voor een jonge juffrouw om zoo een taal te voeren. Nog voegde zij er bij dat Piet Tregard ook zegt dat hij liever na Hanna Schepers vrij als na haar, maar hij ken na zijn moer loopen.

Ik kon niet begrijpen wat Juffrouw Schepers voor die praatjes kon dat gesproken is van mijn vrouw en Pieta. Ook had de bastaard mijd van Albach haar ook beschendert eer zij van de Bergh af was; had gezegt dat zij zoo ver met de jongetjes alleen loop. Katrijn, dat was de mijd, z(ei) dat het niet waar is. Zij had gezegt dat zij voelen zal hoé het smaak als zij van de Bergh af komp; dat zij om haar gelagt heb toen zij de avond siek was toen zij van de bergh af gekomen is.

APRIL 1837

Saterd. 15de. De morgen omtrind 8 uur kwam Doors, en Rossetoe steurd mijn een slag os en de twee stukkies goed die hij mijn de vorege dag ge[s]teurd had, die ik terug gezonden heb. Ik z(ei) aan Doors dat ik niets van hem ontvangen zal voor dat Massouw gekomen is. Z(ei) Doors dat Rossetoe die Kaffers weggesteurd heb zoo als de dag aan brak. Daar op z(ei) Doors dat Adonis die os uit de kraal moet jagen, onder de beeste. Z(ei) ik dat hij de os moet terug steuren; verzekerde Doors mijn dat Massouw de anderen dag komen zal. Ik z(ei) aan Doors dat ik niet ontfangen zal voor dat de saak met Massouw afgedaan is en dat ik de goederen zoo lang hier houden zal; maar als Massouw op de bestim[de] tijd niet komt, zal ik de goederen terug steuren, en de os er bij.

Ik lied de Kaffers van Mapelie komen en laat door Doors vragen wat zij mijn te zeggen had. Z(ei) zij dat zij gekomen ben om een camando aan mijn te vragen; dat die Kaffer die en Mapelie zijn plaats regeer, hulluij doot maak. Ik z(ei) dat het nu niet gebeuren ken voordat de paarde sterfte passeerd is; dat zij een maand wagten moed; dat ik alsdan komen zal [om] de saak eens te ondersoek, of het de waarheid is al wat ik g[e]hoord heb. Zij had geen sin om [te] wagten, maar ziende dat ik apsoluit niet ander[s] wouw, beloof zij te wagten in zouw die dag vertrekken. Ik gaf haar een twee[de] schaap om op de weg te gebruiken.

Sond. 16de. Is Carolus na zijn tuin gegaan, ve[r]volgens na Doors;

z(ei) Doors dat Rossetoe de andere dag souw komen met zijn jonge volk om voor ons te laaten dansen, het welk een groote eer is die zij mee[n]de aan ons te doen. Die dag ben Pieta en Wellem en Danster uit jagten gegaan, heb zij een eland gekwets dog niet gekregen.

Maand. 17de. Omtrind agt uur de morgen kwam Doors en brag mijn een kalbas bier en ouwe Sanna een mantj[e] meel, en Rossetoe steurde mijn 4 kalbasse bier en een mantje boontjes met zij beste vrouw. Ik nam dat aan en Doors z(ei) die Kaffers die dag komen zouw om te dansen. Omtrind meddag kwam omtrind 30 mans en een spul meijde; zij brag twee trommels mede en eider had zijn vluit. Zij danste al om de trommels en blaaste onder de dansen op de fluiten; het geef bijna een duintje. Daar was een die gedrest was om te dansen als de mijde song en op de hande klapte; hij had een band om zijn lijf en om hang van muishond vel touwtjes; aan zijn beenen had hij klijne kalbasies, met klijne klippies in. Als de mijde song, had (zij) een klijn trommel waar zij met de handen de duintje slaat zoo als de andere song en op de handen slaat. Hij sprong zoo net en klugtig, en zijn kalbassies maak aan zijn beenen de selfde toon als die gesang wijs. Het was een raritijd en zeer klugtig om 't te zien.

Toen zij alle vertrokken was, z(ei) mijn vrouw dat wij alte gerust is omtrind die natie. Ik z(ei) als zij haar onrustig aan haar blijken laat, de vrees en achting vermindert die zij voor, en de vorige gevallen en in het toekomende nog pligtelijk agten souw, en z(ei) dat wij hunne werken met de meeste oplettentheid beschouwen moet: of die met de vriendelijke D.w. woorden over een komt. En om mijn gevoelens daaromtrind te zeggen, geloof ik dat de vrees hun tot vriendelijkheid dwing, en de swaar moedigheid om onse vriendschap te verliesen, tot d.w.heid.

APRIL 1837

Dinsd. 18de. De morgen omtrind 8 of 9 uur kwam Rossetoe, Doors en Massouw en brag d[e] betaling voor die twee bokken van Ja[n] Pretorus die zij doot geslagen heb met hulluij aftrekken, en een schaap van Albach die een Kaffer van Massouw doot geslagen heb met terug komste na myn toe; de betaling bestond uit klerasiegoederen, een kombaars van die natie haar eige maaksel,

1 stuk geruijt — à 8 elle,
5 elle witte linnen,
1 tinne arm ring.

Ik z(ei) dat Massouw zeg dat een Kaffer die bokken en die schapen van Albach gestolen had. Daar op gaf ik die goederen aan Pretoru[s] en Albach, om het voor hen te deelen. Ik z(ei) dat die twee klijn bokkies en die een schaap van Albach betaald was maar die diefstal niet, maar zij was vol daan en te vrede met de betaleng en ging aan delen.

Z(ei) mijn vrouw dat zij het delen zal als zij te vrede is; z(ei) zij van

ja. Gaf mijn vrouw de kombaars aan Pretorus en de 5 el linne aan Albach; de geruit scheeurt zij medden door, voor ejder de een helfte.

Zij was te vrede maar Albach z(ei) dat Jan Pretorus hem die ring kon toegeven om dat die kombaars meer waart is als die linnen. Ik zal 't zoo deelen en jij moet te vreden wesen, z(ei) Jan Pretorus en nam die ring, brak het door voor hem en Albach. Albach z(ei) dat hij te vrede is met wat hij krijg. Z(ei) aan mijn: was gij niet geweest, had ik niets gekregen, en dankte mijn voor mijn mouite die ik gemaak heb om Massouw het te doen betalen. Ik z(ei) dat ik het doet dat zij en toekomende de gewig van diergelijke dingen weet, en om de anderen niet te sterken. en 't vervolg.

Massaouw brag voor mijn een os om exschuis te versoeken dat hij zoo laang weg gebleven is, maar dat hij die Kaffer wouw laatte opsoeken en de kop afkappen en 't te bringen tot een waarteken.

Ik z(ei) dat hij mijn het moes laaten weeten hebben wat die reden was dat hij niet komd, dat ik het wis; dan had ik daar niet zoo groot om gegeven.

Pretorus en Juffrouw Schepers sprak Massouw aan over een beeste vel en een bok vel die hij geruild heb en niet betaald heb. Hij beloof het te betalen aan Juffrouw Schepers aan meel, en Jan ook aan meel. Ik zag dat zij niet wel was om die os die Massouw voor mijn brag. Z(ei) ik dat hij van mijn een kouij en een veers, en schlag schaap, een bokooij had. Albach z(ei) dat hij het weet maar van de bok niet; ik z(ei) dat hij vra[a]g ken.

APRIL 1837

Woensd. 19de had wij die nagt regen gehad.

Den 19de souw Rossetoe na zijn kind gaan, ander kand van hem, die een ouwe plaas herbouijd en nu siek leg, en zouw van daar na zijn moeder gaan, had hij mijn die vorige dag gezegt. Doors z(ei) aan mijn dat hij mee gaan wel. Z(ei) mijn vrouw dat hij dog mag zienen om kalmoes te krijgen; dat zij het betalen wel wat 't omtrind waard is.

Toen Rossetoe en Massouw vertrokken was, was Doors nog daar en geng ze na. Toen hij een wijnig van ons af was, kwam Pretorus hem na en vraag hem of Massouw al weg ben; z(ei) hij van ja. Z(ei) Pretorus dat Doors aan Massouw zeggen moed dat hij hem een (os moet steuren) en als die os niet over drie dagen hier is, dat hij hem dan zal gaan schieten. Dat z(ei) Gabriel aan mijn en presint van mijn vrouw. Ik z(ei) dat het niet goed is en dat Massouw hem daar niet aan te stooren heb. Die os die Massouw mijn gaf, komd bij de getal van 459 — maakt 460.

Woensdag kwam Siritie bij Rossetoe; kwam zijn wit Kaffer na mijn en brag voor mijn vrouw een prik tabak, die hij haar beloof had toen hij voor drie maanden bij Rossetoe was. Hij vraag een bokvel voor die tabak. Mijn vrouw z(ei) dat zij niet had; was hij te vreden. Z(ei) hij

dat zij 't nemen kon; dat hij het voor zij moeder gebragt heb; gaf zij hem harde vet van een bok. Zij z(ei) dat zij op een ander keer voor hem zal zorgen maar dat zij hem de ander morgen een schaap vel geven zal. Hij z(ei) dat Siriti mijn ook laat kos vragen.

Tegen de avond kwam Pangoetje en een vrouw van Kaalkop en brag mijn 2 potte en twee kalbasse bessies bier; hij z(ei) dat hij 't bring om dat ik geen bier gehad heef toen ik daar was om te schieten. De avond gaf ik hem een schaap; ouwe Hannis, zijn maat, gaf hem ook bier; Carolus krijg ook een kalbas bier. Pangoetje z(ei) dat het is om dat ik geen bier gehad had toen ik daaronder was maar ik begrijp het anders: dat het is om dat ik Rossetoe gezegt had om hem geen kwaad te doen, nog minder doot te slaan.

Dond. 20ste. De morgen had wij troewelweer; is Jan Pretorus gereden om bas te halen en zijn vrouw [en] Juffrouw Schepers is meegereden. Die nagt is een kalf doot; ik dagt dat hij doot gelegt is van de beeste maar toen het af geslagt was, zag ik dat haar lever geel en geswollen was. Gaat van die beeste getal af; blijf — 459. De morgen kwam de wit Kaffer van Siriti; gaf Martha hem die vel van de kalf en een stuk vlees.

APRIL 1837

Vrijd. 21ste. De morgen met hane kraaij is ouwe Strijdom zijn vrouw Alida Bronhors overleden, na een siek bet van 11 dagen. Ik vra[a]g an Strijdom houveel jaren dat zijn vrouw oud is geworden. Hij z(ei) dat hij het niet weet. Ik vraag wat jaar en wat maan[d] dat zij geboren is, of hij 't niet weet. Z(ei) van neen; dat haar ouderdom bij haar suster is, bij ouw Rinsburg zijn vrouw. Ik z(ei) aan hem dat overmits wij geen planken heb om een kist te maken, wij de lijk tegen de agtermiddag ter aarde zal bestellen, om dat de lijk meschien de anderen dag onregeerbaar weesen zal. Z(ei) hij aan mijn, wat ik daar omtrind doet, dat het wel gedaan is en dat hij dezelfde gedagten daar omtrind heb. De na middag om 4 uur of 5 uur heb wij de lijk ter aarde besteld.

Satrd. 22st(e). De anderen dag kwam ouwe Strijdom bij mijn en huis; zag ik dat hij wat meer getroost was over de doot van zijn vrouw. Vraagt ik hem hoelang dat hij met die vrouw getrouijd is geweest. Naa dat hij een wynig gepeijst [had] daar over, vraagt hij mijn wat jaar dat wij de droogte gehad heb. Mijn vrouw z(ei) dat wij zoo veel droogtes gehad heef. Ik vraag hem hoe oud zijn oudste kind is die hij bij die vrouw heb. Z(ei) hij 9 jaar; en hoelang hij getrouijd was toen zij geboren is; hij z(ei) niet lang: hy is eerst met haar voor komesaris geweest en toen is hij met haar getrouijd. Toen z(ei) hij dat hij vee[r]tien jaar met haar getrouijd gewees is.

Ik vraag hem hoe oud dat zijn oudste kind is. Z(ei) van 9 jaar. Ik vraag of die kind geboren is voor zijn trouwen. Z(ei) hij van ja. Z(ei)

ik aan hem dat hij alsdan geen veertien jaar met haar getroud kan geweest hebben. Z(ei) hij dat hij zoo vergeetagtig is. Ik vraag hem of hij niet weet en wat jaar de kind gebooren is. Z(ei) dat de ouderdom bij Swager Sijbrand is.

Eenige dagen na dat zijn vrouw onder de aarde was besteld, vraag ik hem om Jan, terwijl dat het een kind is die zijn vrouw had toen hij met haar getrouijd is, en dat hij nu bij zijn broeder Gys van der Sant niet ko[m]en ken. Z(ei) hij van ja. Z(ei) ik maar met die condietie ik zal hem met mijn eige op voeden, maar zal hem niet weer af geven als ik eerst kosten aan hem gedaan heb. U, z(ei) ik, heb reeds vier van u eigen en geen voetsel of deksel voor haar.

APRIL 1837

Saterd. 22 ben Carolus gereden om koolhoud te halen en Pieta is mee gereden om bas te kappen. Die dag is Doors hier geweest en z(ei) dat Rossetoe de anderen dag souw na zijn moeder gaan en hij souw meede gaan; ook heb ouwe Daniel de kinderen en de School gezit: Gusstaf, Louw, Albach en Diederik (en) de anderen.

Sond. 23ste heb Carolus de bas van de koolhoud af laate slaan om dat 't Maandag meschien te taaij weesen souw; die dag is Rossetoe en Doors na zijn moeder gegaan.

Mand. 24ste heb Pieta de tind op de wagen gemaakt en ik heb met Gabriel en Renoster arm 3 sleepsels takken gesleept voor de schaapkraal. Bij de beeste getal komd een kalf bij van de kouij van Pieta; maak ..... 460.

Dond. 20ste: de avond had wij swaare eclips in de maan.

Dinsd. 25ste heb Pieta aan een veld stoel gegaan, Carolus heb de brijpaal laate in graven en Carolus heb 3 stoeljes gemaak. Die nagt heb de groote, swarte kouij gekalf; komt de beeste getal op ..... 461.

Den 25(ste) is Diederik uit de School geloopen.

Woensd. 26ste is Carolus gereden om zijn mielies af [te] plukken, dat rijp is, met zijn vrouw, en ouwe Strijdom is meegereden en Martha gaf een meijd.

Die middag kwam Albach bij mijn en z(ei) dat hij met ouwe Botha verackoordeert is voor een dikketon voor de velling in zijn (wagen) te maken, aan schapen. Vraag ik hem hou deur de schaap gerekend is. Z(ei) hij dat zijn schaap 20 B en 3 rds. is. Z(ei) ik aan hem dat hij met de schaap ook ackoordeeren moet. Na middag kwam Albach en z(ei) dat Botha niet meer voor zijn schaap of hamel geven wel als 2 rds., maar, z(ei) hij, wat zal hij doen?

Dond. 27st(e) heb Pieta de beeste vel en de water laat goijen om het te laate brijen; Carolus heb de tanden en zijn zaag gemaakt.

Pieta heb een veld stoel gemaakt, Jan Pretorus aan zijn trap (gewerkt)

voor zijn wagen, ouwe Botha aan Juffrouw Schepers haar wage wielen en aan Albach zijn wagen wiel.

Na middag kwam Albach en had een stuk houd gebrag voor twee speeken voor zijn wagen; z(ei) Botha dat die houd groen is. Die houd had al by Rammabooij zijn tijd daar geleg, z(ei) Albach. Jan Pretorus z(ei) men ken met de bas van die stuk doorn houd nog vellen looij. Ik weet dat Albach bij Rammabooija zijn tijd niet eens daar is geweest; het was een ongegronde gissing.

Vrijd. 28ste heb ik Carolus aan zijn wage trap zien werk; ouwe Botha heb aan de wielen gewerk.

Saterd. 29 heb ik twee sleepsels takken gesleep voor de scherm aan de beeste kraal. De middag kwam ouwe Hans Kaffer van Maletie met de bootschap dat de menschen bij Makotekoot is; ook heb Maleettie mijn laate weten dat een brief van de menschen gekomen is bij de Captijn die de olivants tand aan mijn gebragt heb van de Roije Kaffers, en hij zouw de brief na Maleettie bringen; hij zal het aan mijn steuren. Ook laat Meleettie mijn weeten dat hij mijn Grootste Kaptijn is en blijf, al is de ander bij mijn, en dat Selippe zijn volk bij hem gewees is met die maan die doot is; dat zij komen zeggen heb dat wij die beeste van Maleettie genomen heb die hij bij Rammabooija gegeven heb om op te passen toen hij oorlog had. Om mijn te groeten, steurde hij mijn een stuk geruijd.

Carolus en Jan Pretorus heb koolen gebrand, ouwe Botha heb aan die wielen gewerk. Ouwe Hans Kaffer z(ei) aan mijn dat hij honger heb; heb ik hem een stuk van een schaap gegeven.

Sond. 30ste had wij de morgen koude weste lug; kwam Rossetoe zijn vrouw en dogte[r] met een kalbas bier en een mant patattis. Zij z(ei) dat zij om kost kwam; heb ik haar een jonge, sieke schaap gegeven, daar zij zeer vergenoegt mee was.

Carolus heb die dag voor ouwe Albach twee hoorn bekers gemaakt;. de avond heb ik aan Hans Kaffer van Maleettie een schaap gegeven om te slagt[en].

MEIJ 1837

Maand. 1 had wij de morgen zuit ooste wind en de wolke kwam aan de see kand dik en swaar op; heb Pieta de riemen gesneden; owe Botha werk aan (bijde) wielen. Carolus heb in de smits winkel lunsen en graaf eijsser gemaak, rim-ketang schaakzels, lunsen reggeslagen, ook gemaak. Tegen de avond is Gabriel na Rossetoe zijn kraal gegaan.

Dinsd. 2de: de morgen had wij de zelfde weer, eits meer stuif regen bij; de nagt heb April zij honden een jakhals gevangen. Omtrind 8 uur heb Carolus ouwe Albach aan speijker maken gekregen voor juffrouw Schepers haar leeren; hij was hoefsmid onder de regemind gewees, in dienst van Bonaparte. Na dat hij de eijser wat door elkander geslagen

had, had wij dat speijkers genoemd. Ik z(ei) aan Albach dat hij nog jonk ben; hij zal nog leeren.

De middag werk Pieta aan jukschijen met Carolus zijn groote slik schaaf; laat hij 't van de schroef af vallen; brak de handvatsel af.

Woensd. 3de ben Pieta met de wagen gereden, en juffrouw met haar kinderen, om haar mielies af te plukken; Cornelia is mede gereden; Carolus werk in die smits winkel; ouwe Botha aan de wielen. Ouwe Strijdom is ook meede gereden, met zij twee zoons, om zijn mielies te plukken. De avond kom juffrouw Schepers en had al haar rijpe mielies, omtrind een vragt.

Ouwe Strijdom kwam agter middag vragen. Z(ei) dat Gabriel laat weete aan mijn dat hij de anderen dag niet komen zal; hij zal ouwe Strijdom zijn mielies eers helpe af dragen. Die avond kwam Gabriël met de wagen mee. Z(ei) ouwe Strijdom de avond tegen hem dat ik gezegt heb dat hij morgen met hem moet mee rijden om zijn mielies te helpen af dragen. De anderen morgen vraag Gabriel mijn of ik aan ouwe Strijdom gezegt heb dat hij met hem moet mee rijden. Ik z(ei) dat ouwe Strijdom mijn gister gezegt heb dat gij hem gesegt heb dat gij van daag niet komen zal; dat gij hem eer de mielies zal helpen af dragen. Gabriel z(ei): waar heb hij mijn gekregen? Ouwe Hans is ooijt bij mijn geweest, of met mijn gepraat.

Toen ouwe Strijdom rijden wouw, vraag hij mijn om een paar makke ossen. Ik: waar moet die ossen trekken? Z(ei) hij naasvoor. Ik z(ei) dat hij dan die twee moes enspannen die ik hem op noemde. Z(ei) hij die os stoot. Ik z(ei) die os trek haar. Nee, hij trek hot. Ik z(ei) van nee, maar neem dan die en noem hem twee ander osse op. Z(ei) van ja.

Toen hij en span[n]en souw, vraag hij mijn of Gabriel met hem rijden kon. Ik z(ei) aan hem dat hij hem vragen moet, dat mijn het niet scheelen ken. Vraag hij hem; z(ei) hij van neen. Vraag hij om Gert, de Bosse man van Carolus. Die z(ei) dat hij te veel werk die dag had. Is hij na juffrouw Schepers gegaan en haar om een kind gevraagt; heb zij hem een gegeven; is hij eindelijk gereden om zijn milies te ha[len].

MEIJ 1837

Dond. 4de: Is ouwe Strijdom gereden om zijn mielies te halen. Carolus en Albach werk aan de wagen eijser arms, ouwe Botha aan zijn wielen, Pieta aan een veld stoel, Gabriël heb kool houd gekapt.

Vrijd. 5de heb ouwe Botha koolhouijd laat halen, Carolus heb sporen gemaakt voor zijn paard maar niet klaar gekregen, Pieta heb osriem ringen gemaak. De avond is Rossetoe te huis gekomen. De avond blijf de span osse die ouwe Botha ingehad heef, uit; kon hij 't niet krijgen; de nagt kwam de osse zelf na de kraal.

Saterd. 6de heb ouwe Strijdom klippe gereden voor de graf van zijn overleden vro[u]w. Omtrind 8 uur kwam Doors met Makatee en Pam-

goetje; brag voor Martha een stuk vo[e]rzits; vraag aan mijn een slag bees voor zijn vrouwe die hij gekregen heb van de captijn Rasieppe en brag en halveschoot kruijd van de Captijn, om het te prubeeren. Als die niet goed is, zal hij ander steuren. Ik nam aanstons een geweer om het te prubeeren maar 't was zeer sleg; z(ei) ik aan Doors dat hij hem moet laate weeten dat hij ander steuren moet.

Ik vraag hem of die Kaffers gekomen is die na Sakanna gesteurd is; z(ei) hij dat een gekomen is en 3 is siek. Die een is gekomen om het te zeggen, dat als zij gesont is, zij de geweers bringen zal. Ik vraag of die Kaffer bij de wagens zelf gewees is; z(ei) hij van jaa.

Nu gaat van de beeste getal af de swarte kouij van Carolus die haar doot geblouijd heb, de blouw witkop en de os Katman die ik aan Doors gegeven heb; blijf de getal — 457. Die kalf van de kouij van Doors gaat ook af.

Doors z(ei) mijn dat die Kaffers aan de regter hand van Massouw zegt dat bij hen 6 menschen gewees is om na pat te keijken maar niet gevonden heb; heef zij aan mijn laate weeten dat zij met de ander maan bij mijn weesen zal, dat is de maand Meij. Nog voegte hij er bij dat van Dunkaan 20 Kaffers bij Sakana geweest is, die komen keijken is of het waar is dat de menschen vermoord ben; dat hij en die menschen die bij hem op Port Natal is een comando op de Bloot Kaffers doen wel, die de menschen vermoord heb.

Die dag heb ouwe Botha en Albach messen gemaakt, Pieta os riem ringen, Carolus mes heften. Ik heb riemen opgehangen om te brijen van voor een schaap vel en de kost; owe Daniel Peffer maak en de School schoenen voor Juffrouw Schepers en mijn vrouw.

Sond. 7de. Is owe Botha en zijn vrouw na Rossetoe zijn kraal gegaan, om Doors aan te spreeken dat hij al haar goed weg draag en hij geef alles aan een ander, z(ei) juffrouw Botha aan Cornelia, Carolus zijn vrouw.

Ik vraag wat hij van haar weg genomen heb. Z(ei) mijn vrouw dat Doors een ouwe stukkend spiegel, een half voed omtrind groot, een dosie van omtrind een duim lang van blik; die vernissel bijna af gesleeten, en een kruijd hoorn met een lavooren kop (gekregen heb).

Ik vraag aan mijn vrouw wat Doors aan juffrouw Botha daar in tegen heb gegeven. Z(ei) mijn vrouw dat Doors aan ouwe Botha een os gegeven heb en aan juffrouw Botha twe stukken blouwe bafta. Ik dag dat de os voor niets gereken kon worden en dat de blouwe goed die waarde twee maal betalen kon. Juffrouw Albach en ouwe Strijdom is ook same gegaan, maar heb niets gekregen. Doors z(ei) aan hen dat de Stads menschen ook na ons komen zal. Ik merk dat aan voor verdigzel.

Mand. 8ste heb wij voor juffrouw Schepers takke gesleep; ook is ouwe Hans Kaffer vertrokken. Carolus heef Juffrouw Schepers haar tind op gebonden; ouwe Botha heb de wage arms aan elkander geweld. Ik heb voor Annie een schoen op de leest genaayd.

Dinsd. 9de: Is Carolus in Pieta gereden om bas en kool houd te kappen; ouwe Botha werk in de smits winkel.

De Knopneus Waaijwaaij z(ei) captijn Hinkoena, zijn baas, (heet) Rasiepa.

De middag kwam Pieta en Carolus met de bas en koolhouijd; had Carolus hem en zijn been gekapt en de bloed wouw niet op houden als de avond omtrind 10 uur. Heb wij daar uitgebrande aluijn op gestrouijd en een gienie op gelegt. De pijn ruk onder zijn bors op tot bijna en zij keel, dat hij geen ade[m] halen kon en had een brand van binnen. Heb wij een bok de keel af gesneden en de pens mis de water of sop daarvan uit gedrukt en hem (een) kommetje en gegeven. Sak de pijn af en de brand was geblust.

De middag kwam Doors met de Knopneus gen. Waaij-Waaij, en presenteerd mijn aan als ik met hem van mijn volk mee steuren ken, hij alsdan terugkeeren zal na de Stad en zal voor mijn goederen bringen waar ik om schrijf en wat die Stad menschen hem geef, maar ik moes hem een olivants tand geeven, dat hij zijn baas het wijsen ken dat ik hem omgekeerd heb. En zijn kralen zal hij bij mijn en bewaring laten, en ek moes hem een klij[n] tand geven: zal hij voor mijn een vaatje brande wijn bringen.

Ik vraag hem hoe of de Stad gelegen leg; hij moes het op de grond af trekken met houd kool. Trok hij het op deze aan wijssing dat (de) huisen op een eyland staad, maar als de water af of laag is, ken mins daar te voed komen.

Ik vraag hem hoelang hij loopen moed eer hij daar komen ken. Z(ei) hij van hier tot bij de Stad loop hij 11 dagen. Of daar boomen gepland staad? Z(ei) hij van neen; dat zij de drank bij de groot Stad met de schip haald. Of bij de Stad bosveld is? Z(ei) hij van ja.

MEIJ 1837

Woensd. 10de. De morgen kwam de Knopneus en z(ei) dat zijn broer niet om draijen ken voordat hij zijn kralen verruild heb voor tanden, en als ik zijn kralen ruilen wel voor een tand, brag hij 't. Ik wees hem een tand maar het moes dan een bulle tand weesen. Kwam wy over een dat hij mijn twee stukke kleren met zijn terug komst van de Stad, bij geven zal: een tand gaf ik hem voor 2½ el flinnij, 2¾ elle voerzits, en een tand gaf ik hem voor zijn terug gaane voor mijn na de Stad; zouw hij aan zijn baas geven. 1 Klijne tand vraag hij mijn; zal hij voor mijn brande wijn bringen. Een schaap gaf ik hem en aan Gabriel ook een schaap.

Dond. 11 heb ik de brief met Gabriel en de Knopneus Waaij-Waaij af gevaardig Ouwe Botha heb na de Doorns gesteurd met zijn wagen, Pieta draij aan een pijp steel. Jan Pretorus heef zij tind op zijn wage gelap; o[u]we Botha is op jagt gegaan; ouwe Strijdom heb kolen ge-

brand voor Carolus; Carolus heb riemen op gehangen om het te brijen. De avond kwam ouwe Botha; had hij een eland kouij gekwets dog niet gekregen.

Vrijd. 12de. Is Pieta gereden om koolhoud te kappen; ouwe Botha laat mis op rapen om de wage banden op te trekken van juffrouw Schepers haar kinderen. Ik was verwondert dat ouwe Botha de avont te voren aan mijn z(ei) dat als wij niet aanstons vertrek, hij die wielen zal laate leggen om dat 't alsdan nog drogen ken; en zij wouw haar kinderen naa haar tuin steuren. Carolus werk in de smits winkel; ik maak een trektouw.

Na middag kwam Sara van Doors met een mant patatis en z(ei) dat Doors een Kaffer doot geschoten heb, dat die Kaffer getoverd heb. Ik z(ei) aan haar dat zij Doors zeggen moet dat hij de anderen dag komen moet, dat ik op de jagt gaane wel.

Satrd. 13de. De morgen kwam Doors de morgen vroeg en z(ei) dat de Kaffer van zijn meester goed in zijn koorn bier gestrouijd heb; Renoster arm zouw het gezien hebben. Heb hij Doors geroepen; had hij zijn meester goed nog bij hem. Heb Doors hem onder een kierie gehad; vlug hij na zijn boog en pijlen; zat hij en de huis; schoot Doors hem aan zijn een zij twee ribben af. Heb de Kaffers hem gevangen en een been af geslagen; z(ei) dat hij nog towerderij in de „door" van de kraal begraven had. Wie die uit halen zal, zij moet hem daar bringen. Z(ei) de Kaffers: wie zal u daarheen bring? Wij heb jouw al aan stukkend gekapt. Heb zij hem verder doot geslagen. Rossetoe z(ei) dat is niets; hij zal een ruiker laat komen om de meestergoed uit te halen.

MEIJ 1837

Carolus heb schoen speijkers gemaakt; ik heb een trektouw gedraaid; ouwe Botha heb messen van Juffrouw en hem gemaakt; Jan Pretorus heb ook een mes voor hem gemaakt.

Tegen de avond kwam ouwe Strijdom mijn zeggen dat ouwe Botha kwaat is op Carolus. Met dat hij dat z(ei), hoorde wij hard spreken bij de winkel. Ik stond op om te zien wat het was; hoorde ik de gekeijf van een vrouw en scheld woorde reden voerende die geheel buiten sporig was. Ik ging er na toe om te zien wat voorgevallen was. Toen ik daar kwam, was het ouwe Botha zijn vrouw en ouwe Botha, met Carolus; had grote rusie met elkander. Ik vraag aan Carolus wat het was. Z(ei) hij dat hij een mes die ouw Botha voor juffrow Schepers gemaakt heb in zijn handen genomen had, om 't te zien, en eer hij daar om dag, brak de mes een stuk af. Z(ei) ouwe Botha tegen hem dat zoo met hij een mes maak, het aan stukkend is; z(ei) aan Carolus hij moet die mes aan die vrouw betalen. Carolus z(ei) dat hij het d[o]en wel, dat hij messen heb of wat zij daar voor hebben wel.

Daar op is hij na juffrouw Schepers gegaan; gaf hij haar een mes

uit zijn sak. Zij wouw het niet aan nemen. Gaf haar de mes, hoewel tegen haar zin. Hij, uit boerte, dat het met hem zoô gaat als met Jan met de ouwe merrie: die is van de vliegen doot, en nu is het van de rijen na mijn om de osse te halen. Haar dogter Hendrina was juis bij; brag het ten eersten aan haar moeder over.

Carolus was weer bij ouwe Botha in de winkel; was zij alle bij te vreden, z(ei) Carolus aan mijn. Hij was met ouwe Botha weer en gesprek over de mes; dat hij het uit rekte dat hij een kouij[d] smit is en hij niet.

Onder de praaten kwam juffrouw Botha met haar dogter aan gewaaijd en voer en scheldwoorden uit, zoo als wij gehoord heb. Onde[r] de wijl had zij en haar dogter niet een op gehouden met keijven, en ouwe Botha en Carolus sprak zoo sterk tegen elkander dat het voor mijn na bakklijen begos te lijken. Z(ei) o[u]we Botha dat hij weet dat Carolus sterker is als hij maar dat het op doot en leven gaat. Ik kon, nog niemand die daar bij was, kon een woord daar tegen spreken want het wa[s] eene gevloek en geschel van die vier dat ik verbaas blijf staan.

Op les hoorde ik dat Carolus z(ei) of ouwe Botha hem met de mes drijgde en nam een stuk houijd op en z(ei) dat hij hem moes steken. Ging o[u]we Botha in de deur van de winkel staan. Laat Carolus de stuk houijd staan en stap na hen toe, en met dat ouwe Botha zijn kop draide, sloeg hij hem met zijn vuist omtrend zijn oor; viel hij ten ondersten boven. Toen was het met schellen en vloeken met juffrouw Botha en haar dogter nog ruijm een graat erger.

Ik vraag aan Carolus waar om hij het doet. Z(ei) hij wat ik van hem gestolen heb; dat hij mijn voor een dief schel. Z(ei) hij aan ouwe Botha dat hij een verdoemde dief is. Vraag ouwe Botha wat hij gestolen heb. Z(ei) Carolus die ooijen van Paatje daar en Calidon, die Paatje van ouwe Albach geruij[l]d heb. Ik s(ei) aan Jan Pretorus dat als een vrouw met mij zoo spreek, met vloeken en schellen, dat ik het niet verdragen ken en weet niet al wat ik doen zouw, maar zal het niet verdragen. Toen zij te lang aan houijd, ging Carolus na haar toe; heb ik hem weggejaagt.

Toen alles voorbij was, sprak ik ouwe Botha aan (terwijl hij z(ei) dat hij noijt gestolen heb) over de schapen; dat Diederik, zijn stief soon, die drie ooijen voor hen geeigent heb aan Calidons Revier. Vraag hij of hij dan daar geweest is. Ik z(ei) aan hem: Die drie ooijen die Louw Albagh onder u schapen uit gekend heb voor die die ik van Albach geruild heb, heef u die een gehouden; dat het een ooij van Dederek is; dat zij nog bij haar moer loop. Z(ei) ik aan hem; als hij weeten wel hoe of het met die ooij is, zal ik u het zeggen en als u mijn niet geloven wel, ken u Jan Pretorus vragen, hij weet het zoo goed en nog beter als ik.

Toen Louw en Pieta kwam, vraag ik of zij de ooijen gekregen heb. Z(ei) Pieta dat zij twee gebragt heef; die een, zeg ouwe oom Hendrick, is Diederick zijn en ik had die al gemerk; heef hij de bruinbonte ge-

houwen voor de witte die ik gemerk had. Toen z(ei) ik: die wette ooij daar die een bij liep, is ook ouwe Albagh zijn; die is onder Jan Pretorus zijn schapen gekomen, met nog een ooij met een lam en een brant siek schaap.

Toen Louw en Pieta gekomen is en dat z(ei), vraag Jan Pretorus aan Louw of hij niet maar van ouwe Albach zijn schapen onder u schapen gezien heb. Z(ei) Louw dat hij nog een of twee ooijen met lammer daar gezien heb. Vraag Jan hoe die ooij lijk. Z(ei) Louw die een ooij heef zoo sprikkels aan haar kop. Z(ei) Jan dat het die ooij is die de Bosseman van hem uit de veld gebragt heef met de lam. Is Louw de anderen dag gegaan en heb de ooij uit gevangen, en de anderen was meschien onder Piet Grobler zijn schapen; heb hij niet gekregen. Toen z(ei) ouwe Botha dat hij mijn een ander ooij geven zal voor die ooij. Ik sloeg hem het af, dat hij die ooij maar houden ken, dat hij daar genoeg overtuig was om mijn het te geven.

Souijt Pans Bergh,
Den 11de Meij 1837.

Aan de wel Edele Heeren en vrienden tot Relagoä of Delgoä baaij.

W.e.Ed. Heeren en vrienden,

Met de beste resspeck neemt wij de vrijheid Uwed, te informeren dat in de maand Julij 1836 agt huis houdende menschen van ons getrokken ben met hunne famielie en eigendom, negen en veertig sielen, behalven diens boden — die wij niet weet op te noemen —, met oog merk reg na Uwede. op gemelde baaij, om alda[a]r, met Uwed. goedgunstigheid, te mogen handelen.

Nu verstaan van de natie aan de Grote Revier, dat de menschen alle vermoord ben — door een natie die men Bloot Kaffers noemd — en nu groot gevaar ziet bij Uwed. te kunne komen, daar wij groot gebrek lij aan klerasie goederen, en amenietie om ons te verdedegen tegen sulke aan slagen — nu is bij deze, als wij mag, onse ootmoedigen versoek aan Uwede. of wij voor pr[o]duck mag bringen slag ossen, kouijen, hamels, wol, beeste en wet beeste huiten.

Zoo het mogte weesen dat Uwed. het gunstiglijk oordeel, gelieve alsdan ons met een brief te melden; den brenger Gabriel De Buijs en de Knopneus Waaij-Waaij zal het ons behandigen. Wij ben met zeven huis houdengs en ses en veertig sielen, en slegs negen weerbare schuts.

Ik ben, WeEd. Heeren en vriende, UwEd. opregte vriend en Dw. Dienaar,

L. Tregardt.

Gebooren in de Colonie de Kaap de goede hoop.

P.S. W.e.E.d. Heeren en vrienden,

Als UwEd. ons toe vertrouwen wel

de waarde van 50 of 60 rixd., à agt en ve[e]rtig stuivers eider, aan klerasie goederen, aan linne werk, gaare, naalden in soort, enige vingerhouden en naaij ringen, gelieve het aan den bringers De Buijs, Waaij-Waaij af te geven, met de rekening en wat voor produck.

Mijn vrouw versoek om 3 lb. tee, 5 lb. koffij, 5 lb. suiker.

MEIJ 1837

Sond. 14de. Is Jan Pretorus met zijn vrouw en juffrow Schepers, Cornelia [en] Pieta, met de jongetjes kinderen, na Doors in Rossetoe zijn kraal gegaan, en Hendriena is met de vrouwen meegegaan; heef Doors voor hen patattas en mielies laate kooken; ou[we] Botha heef mes heften gemaakt.

De morgen kwam Diederick met een schaap ooij die ouwe Botha mijn steur voor een ooij die Diederick aan Calidon vals geeijgent heef. Z(ei) ik aan hem dat het aan Calidon zijn ooij was; hoe het komt dat het nu mijne ooij is. Z(ei) hij dat Carolus gezegt had dat hij die ooijen uit vangen ken; dan kon hulluij nader zien of het niet ooijen is die Paatje geruijld heb. Z(ei) ik aan Diederick; toen ik aan u gezegt heb dat die twee ooyen die ik goed kon, geruilde ooijen is, dat u toen zegt dat het u ooijen is, en u vader en moeder ook, en die een die ik niet kon, was naderhand ook uwe ooij.

Onder ons gesprek kwam Louw Albach bij geval bij. Z(ei) ik: wagt, ik zal Louw vragen. Ik z(ei): Louw, waar om heb gij die bruin bonte ooij niet uit gevangen aan Calidon toen gij en Pieta gegaan is om te zien of die schapen die ik van u vader geruild heb, niet onder ouwe Botha zijn schapen is? Z(ei) Louw dat hulluij gezegt heb dat die witte ooij hulle zijn is die Pieta al gemerkt had; dat de ooij nog bij haar moer loop. Daar op z(ei) ik aan Diederick dat die witte ooij daar die ander bij loop, ook ouwe Albach zijn ooij is; dat gij die ook verkeerd geeigent heb, en dat hij die ooij weg neemen moet, dat ik haar niet hebben wel. Daar op z(ei) Diederick dat zijn vader gezegt heb als ik de ooij niet hebben wel, moet ik haar aan Carolus geven; hij moet die ooij onder mijn schapen laaten. Z(ei) ik dat als zijn vader die ooij aan Carolus geven wel, hij het zelf doenen of geven ken; is hij met die ooij weer weggegaan.

MEIJ 1837

Mand. 15de ben Pieta gereden om zijn mielies te haalen, met Wellem van ouwe Strijdom en Koot en Gert van Juffrouw Schepers, en verder ons volk. Carolus heb vo[o]r Juffr. Schepers een trektouw gedraaijd.

Dinsd. 16de. Is Jan Pretorus gereden om bas te halen; Carolus ben na Rossetoe gereden; ouwe Botha werk in de winkel. De morgen heb ik aan jufrw. Schepers drie slag hamels gegeven.

De middag kwam Carolus en z(ei) dat die dag in zijn tegenwoordigheid twee bootschappen, of wel drie gekomen is. Zijn moeder laat hem weeten dat langs de Olivants Revier een partij menschen af komt. Zijn zoon, Rossakoela, kwam zeggen dat Maletie zijn Kaffers vlugt; dat de menschen twee of drie kraalen heb doot geschoten. De Rooijkaffers captijn laat ook weeten dat de menschen met zoo een menigte aan kommen is dat hij niet weet waar zoo veel vandaan komt. Ik z(ei) dat zij heel wel liegen kan.

De morgen was ik bij Jan Pretorus en z(ei) als hij mielies hebben wel, dat daar nog drie tuinen is daar daar niet geplukt is; z(ei) hij van ja. Toen ging ik na ouwe Botha en wins hem goede morgen. Hij ontfang mijn vriendelij[k] nadat tusschen hem en Carolus de rusie is geweest. Nadat wij zoo wat gepraat had, vraag ik hem of hij die dag uit schieten of jagten rijd. Z(ei) hij van neen, dat 't te laat weesen zal om zijn wagen reg te maken. Z(ei) ik aan hem of hij meschien geen mielies hebben wel. Vraag hij of daar nog is. Z(ei) ik van ja; daar is nog drie tuinen; als hij hebben wel, ken hij maar haalen.

Carolus zeg dat Rossetoe zijn moeder hem laat weten heb dat de Kaffers van Sakana niet komd; is dat drie van die hij gesteurd heb mee is na de Stad, met de brief die ik geschreven heb, en de ander wag tot hij komt. Carolus z(ei) dat hij aan Doors gezeg heb dat wij Adonis steuren moet om te zien of het waar is. Z(ei) Doors dat ons dat niet doen [moet]; wij zal die Kaffer laat do[ot] slaan. Nog voegte Rossetoe d[aar] bij dat Selekaats wagt tot de [gro]te revier laag is of de water [af]geloopen is, om te kunnen ko[men.]

Woensd. 17de ben ik, ouwe Botha, Jan Pretor[us, Pie]ta (en) Willem gereden om te jagten en met eens te zien na plek voor ons vee en de winter.

De morgen steurde ik om Door[s te] roepen om mee te rijden; was [hij] gegaan om de mielies af te pl[uk]ken die ons laate staan heb; [heb] ik Jan en Botha gezegt om [het te] plukken als zij het hebben [wil.]

MEIJ 1837

Woensdag is wij gereden; is ouwe Botha buiten dat wij weet vooruit gegaan; op de vlakte rij Diederick van ons af; b[en] wij, te zeggen ik, Jan Pretorus, Pieta (en) Wellem van Strijdom, gereden om te zien hoe of de veld voor ons vee is om alda[a]r te gaan voor de winter. Krijg wij eers een eland; die is ons ontsnap. Heef wij uit gespannen, om te eeten; ben wij weer in gespannen; ging ik en Jan voor de wagen uit; zag wij een koedoes kouij; ging ons voorbij voor de wagen geraas, omtrind de plek daar wij na toe ging om het te bekeijken. Krijg wij een partij olivanten, een jonge bul en de anderen kouijen met kalvers.

Toen de kinders zoo na was met de wagen dat zij de olivanten zag en de osse vervaard wierd, is zij een [ei]nd op zij weg gevlugt met de

wagen; schoot ik een kouij de bouijt been af; nam de andere de vlugt. Is Jan onder laaijen van mijn geweer hun voor geloop; kwam zij weer terug; ging Jan hun om van de andere kand; gaf hij een een schoot. Geng een partij [op] de vlug en de andere blijf bij de gekwetste staan. Schoot Jan de jonge bul; kwam [h]ij na mijn kand; gaf ik hem een schoot dat hij doot viel; was de gekwetste, met een vers en een jonge bulletje en een kalf, staan. Schoot ik de vers, om bij de gekwetste te komen; viel ook doot. Toen gaf ik de gekwetste nog drie schooten en Jan een, maar de geweer was niet reg viks met de steen; liet wij haar staan; dag dat zij de andere morgen nog daar weesen zouw. Toen de een groote doot was, roep ik Pieta toe dat hij komen moet; zouw hij de een jonge schieten. Schoot hij hem twee schooten maar niet doot; heef wij hun laate staan, om de gekwetste de ander morgen doot te schieten.

MEIJ 1837

Dond. 18de: de [morgen] vroeg ging ik en Jan om te zi[e]n of de gekwitste nog daar of doot is; was zij weg; ging wij op haar spoor een end weg; vond wij haar; heef hij haar doot geschoten. Is wij terug gegaan; had de kinders een tand van de veers uit gekap; heb wij de tanden uit gekapt. Is ik en Jan gegaan (mits dat het te laat was om verder te rijden) of wij niets kon krijgen maar vond niets; ben wij de avond daar gebleven.

Vrijd. 19de ben wij na de vlakte gereden om te zien of wij niet (in) vlakke veld kon schieten; krijg wij een klompje kwaggas en welde beesten. Schoot Jan een kwagga maar niet gekregen en ik schoot mis; ben wij gereden omtrind de Swarte Koppies. Heb wij uit gespannen; ben wij gegaan om te schieten maar niets gekregen; hep wij ingespannen en reg uit gereden na huis; heb ik een sprin[g]bok geschoten.

Saterd. 20ste kwam Jan Pretorus, ouwe Albach en juffrr. Schepers de morgen bij mijn en z(ei) dat de tien osse die ouwe Botha op de jagd gehad had, uit gebleven is. Alb z(ei): Almagte, Carol, mijn eenigs os is wek. Hoedan, ouwe Isaak? Die hos ouwe Hinderk gister uit span het, is allekaar wek. No kister ik kom daare bij ou Henderik; ikke vraa Isaak waar de hos. Ikke wel somar stuur Isaak, hij moet loop kijk de hos; owe Henderik ze Diderik moet oppas de hos; Isaak help slag de wele bees voor hem. Rek, ow Lowies, Diderik was mijn jonke; hij had niet slaap en de huis van nak.

Jufr. Schepers zeg haar eennig drie osse die zij nog in spannen ken, is daar bij. Zoo mit als zij met de osse werk, blijf de osse uit. Ik hëb nog altijd gegeven, maar nu geef ik niet me(e)r; en als men niet geef, zal het meschien niet goed w[ezen].

Jan z(ei) dat is nu al drie maal dat de osse uit blijf. Als daar ongedierte bij komt en de osse loop uit elkander, waar krijg wij het weer? Paarde heb wij niet om het op te soeken. Ik z(ei) dat als de osse onbeschadig gevonden word, de onrustigheid alleen genoeg is; dat als het mijn over kwam, ik voor een tweede en een derde keer mijn wel zoude wagten als het van mijn eigen was, nog te beter als daar van anderen bij is.

To[e]n de vee de morgen weg was na de veld, kwam Door[s] met Makate en die ouwe olivants tover Kaffer, die zoo verwondert was dat wij drie olivanten geschoten had, en had zoo spijd dat zij niet mee is gegaan met de wagen om de flees van de olivanten: zij wouw gaan om de flees te halen. Beduide ik haar de plek daar de olivanten leg. Ik had twee slurpen mede gebrag, wouw ons volk het niet eeten; gaf ik het aan Makate en Doors; nam voor hem ook een stuk.

Vraag ik aan Doors of hij de osse van ouwe Botha niet gezien had. Z(ei) dat de Kaffers de osse ander kand de kraal in de hoek gekregen heb; dat ouwe Henderik de Kaffers bij de kraal gekregen heb toen hij daar kwam.

Van de beeste getal gaat twee af: de sieke swarte kalf van de trop beeste en de veers kalf van Gabriel, die Doors aan de Kaffers gegeven heb voor de bewerken van zijn koper tot ringen; blijf de beeste getal . . . . . 455.

MEIJ 1837

Toen wij uit schieten was, heb een van de Kaffers kouijen gekalft; komt de getal (op) . . . . . 456.

Ouwe Botha heb op zijn tog niet meer geschooten als een welde bees en een spring bok.

Sond. 21ste had wij de morgen donder weer en regen, de na middag zuit ooste weer, kouwe.

Had de schimmel kouij gekalf; komt de getal (op) . . . . . 457.

Maand. 22 had wy kouwe zuit ooste wind, dog geen regen. Heb ouwe Botha en Albach de wageband gekort van Albach; na de eete heef Botha koper gesmolten voor koegels. Kwam ouwe Strijdom ons zeggen dat de klij pot smelt maar de koper niet; hij heb drie koegels gegoten, dog meer tin als koper.

Carolus en Albach souw een laaijstok aan elkander wellen; kon het niet aan elkander krijgen da[t] het goed was. Eers heb Carolus en Jan het met koper prubeert aan elkander te laate loopen; wouw het ook niet vast blijven.

Dinsd. 23ste ben Pieta en Jan Pretorus, Jufr. Schepers met haar kinderen [en] Jan zijn vrouw Cornelia gereden om mielies te plukken, met

twee wagens. Toen zij weg was, kwam Doors met zijn vrouw [en] drie of vier Kaffers van Rossetoe; bragh die kalf die Pieta van Rossetoe geruild heb. Ik vraag aan Adonis of hij die kalf van Pieta ken. Z(ei) hij van ja; z(ei) ik dat hij die geven moet.

Toen is Carolus en Albach aan de laaij stok van vooren aan weer begonnen, een stuk eijser aan de kop[er] van de laaij stok te sitten. Nadat zij 't 6 of 7 maal in de vuur voor de blaas balk gehad heef en braaf gebrand en verbrand had, was 't op les dan goed; maar zoodra als Carolus aan veilen gaat om het reg te veilen, zag hij dat het nog los was. Toen hebben zij een eijsere kierie van de Kaffers eijser een van gesmeed; die was dan waarlijk dik in lang genoeg. Maar toen het omtrind lank genoeg gerekt was, was het op een plek bijna al weer te dun, daar de eijser een losse plekkie had.

Woensd. 24ste kwam een Kaffer met een blouw schimmel kween voor een veers te ruilen. Carolus wouw een os geven; wouw hij 't niet doen. Is ouwe Strijdom na jufr. Schepers gegaan om haar het aan te bieden. Zij kwam en nadat zij het had bekeken, ging zij om de veers aan te wijsen die zij geeven wouw. Toen de Kaffer die veer[s] zag, stond hem 't niet aan; heef zij hem een ander gegeven.

De avond kwam Jan mijn zeggen dat ouwe Botha en ouwe Albach na de Wind Kraal trek als wij van hier vertrek. Ik z(ei) dat ik daar niet na toe trekken [zal]; dat 't te veel uit de koers gaat en die weg te veel dobbetj heef voor de vee, en de veld meschien af gevreten is van de sprinkhaanen.

De avond was (mijn) en Albach zijn schapen door elkander. Tegen de avond heb Pieta Danster gesteurd om de paarde bij Doors te halen, overmits de sterfte volgens de gepasseerde jaar passeerd was.

MEIJ 1837

Dond. 25ste. De morgen met dat wij de schapen bij Albach (brag), z(ei) de ouwe aan mijn dat wat ik dink van Ouwe Botha, of hij hem zal laate betaalen; hij het twee vellingh in mijn waa gezet; ik ook gehelp daar zoo, ou Lowies. Ik warrem gemaak de eijser; das waar, ou Lowies. Ik nie keslaan; ou Hendrik keslaan mijn wiel. Noo daan, daar's die vrouw zijn arm. Ook ik het warm kemaak, maar das waar: ouwe Henderik keslaan, ou Lowies; ik nie keslaan. Ik twee schaap al kebetaal. Noo de vellink, das een diktoon; mijn schaap, das maar twee restaal.

Gester ik het kemaak voor owe Hendeerik een tank. De heel dak zoo ik maak, hij ies stukken. Noo gistraan hij ies klaar, mijn hand zoo seer. Hij had juis een seere hand.

De morgen kwam Doors en Rossetoe met een partij van zijn groot Kaffers na mijn, overmits ik die paarde laat halen heb; dag zij dat ik die morgen vertrekken zouw. Hij brag mijn een kalbas bier. Men dag dat het min genoeg was om afscheijd te nemen. Ik gaf hem een schaap om

te slagten, in een bok en een schaap vel vraag hij mijn; heb ik hem gegeven.

Toen wij zoo wat gepraat had van de regen en mooije weer, z(ei) hij dat een Kaffer die hier agter de bergh gewoond had, bij een suster van de gemd. Kaffer, uit de gevankenis is na Souijt Pan en souw wagten tot hij met Selippe reg gemaakt heb. Is hij nu met de Souijt Pan zijn Kaffers gekomen en de Kraal beset, en die mijd de kop en geslagen. Vraag hij mijn of hij hem daar zal gaan pakken.

Ik vraag hem waar om hij die saak niet reg gemaak heb toen de Kaffer is komen klagen. Z(ei) hij dat hij hem gezegt heb om te wagten, en dat hij hier agter de bergh twee keer volk van hem doot gesla(gen) heb; z(ei) hij dat hij vrees dat hij meschien met de Selippe samen spannen zal en hem pakken zal. Z(ei) ik aan hem dat als hij zoo veel buiten zijn orders gedaan heb, hij hem maar pakken ken, maar hij moet het eers bij hem ondersoeken. Hij zouw dan van Kaalkop zijn Kaffers steuren.

De morgen heb Pieta en Wellem gegaan met een tak en osse daar voor van ouwe Strijdom, om houijd te haalen voor de wielen; is Diederik meegegaan en Pieta om bas te halen.

De morgen heb . . . . . .

MEIJ 1837

Vrijd. 26ste had [o]uwe Botha de banden van de wagens in de vuur gezit. Toen het dan warm genoeg was, zouw hij het op trekken, maar zij kon van de dri geen een op krijgen. Hebbe zij dat weer in de vuur gezit. Toen is een op gekomen; de ander was te klijn; moes de wiel klijnder gemaak worden. Albach zijn was [d]e bant te klijn; moes gerekt worden. Toen dat alles gedaan was, hebben zij dat alweer d(aa)r in 't vuur gezit. Met optrek[k]en was Albach zijn band te groot en de ander te klijn. Mijn vrouw had die dag haar wagen reggepak en Pieta de zijne.

De morgen kwam Doors met zijn klijn vrouw. Begrijp! zij gelijk omtrind negen of tien jaar. Brag aan mijn vrouw een mant patatas en een grote mant meel; heb ik hem een schaap gegeven. De avond hebbe zij de band van Albach weer gekort; was hij weer te klijn, z(ei) Albach.

Sad. 27st[e]: zoo als dag was, kwam Albach bij mijn. S(ei) dat zijn Boesmans en Jan zij Boesmans alle weg is. Hebben wij de spoor op gezogt; vond Pieta en Jan Pretorus de spoor na de Bergh. Maak wij een overleg om Doors van een kant de Bergh op te nemen en wij aan de ander kant. Z(ei) ouwe Strijdom dat hij Willem na Doors gesteurd heb en laate weten heb dat Jan en Albach zij volk allemaal weg is; dat hij Kaffers in de bergh moet steuren.

Ik z(ei) waar om hij mijn niet gezegt heb dat hij steurd; had ik Doors laate weeten dat hij komen moet om met hem te spreken hoedanig hij steuren moet. Ik z(ei) aan Jan dat wij een wijnig wagten moed; dat zij

alsdan een wijnig geruster weesen zal als dat wij de jagt te vroeg aan vaard.

Ouwe Albach was de morgen aan mis rapen voor de wage banden; Carolus vleg voor hem een sweep. Toen de ban[de] warm was, is wij alle bij gegaan wat daar was; heb wij de twee banden dog op gekregen.

Van de beeste getal gaat af de kouij van Makata, met de kalf en Langhaar van Pieta; heb Doors voor hem uit gejaag; gaat van — 457 af, blijf . . . . . 454.

De avond toen de melk in huis was, kwam Adonis na gewoonte binnen; wierd hem cassewiel gevraag of hij de Bossemans niet die dag gezien heb. Andwoord hij van neen, maar dat hij weet waar zij is. Vraag wij waar. Z(ei) hij dat wij wagten moet; dat hij ons zeggen zal waar zij is. Wij moet hem maar late begaan.

Toen Jan Pretorus na zijn huis was, z(ei) Adonis aan ons dat Doors hem ook gevraag heb om, als wij vertrek, bij hem te blijven. Had hij gezeg dat hij mijn kind is; hoe dat hij blyven ken? Had Doors gezegt dat hij de Boesmans nemen zal.

Nog voegde hij er bij dat hij Danster ook gevraagt heb. Heb hij aan Danster gezegt dat hij ons zeggen zal waar die Kraal is en dat wij die kraal alsdan aan stukkend schieten zal. Hij z(ei) dat hij nu zeggen zal dat hij nu ook bij hem blijven zal en dan aan hem vragen waar de Bossemans is; dat hij ook bij haar gaan blijven wel, om te zien waar de kraal is waar zij is. Nog voegte hij er bij dat hij omtrind weet waar die Kraal leg. Ik z(ei) dat hij maar moes doen wat hij ken om dat uit te voeren.

Sond. 28ste. De morgen omtrind 8 uur kwam Doors met de Bosse mans meijd van Albach en z(ei) dat die mijd de avond te vooren bij de Kraal gekomen is, en dat zij zeg dat Doors haar na haar baas bringen moet; dat de Hottentot of haar man haar met geweld weg genomen heb. Wouw Albach haar een loesing slagen geven. Z(ei) ik aan hem dat hij het niet doene moet, want als zij de oorsaak of overhebber van de loope was, zij niet zelfs had gekomen en dat hij in het toekomende haar niet weer te wagten ken weesen. Doors vond dat hij het ook afkeur. Ik z(ei) het aan Jan ook, dat zij alle het weeten moes om de anderen en de handen te krijgen. Albach hoorde mijn en laat de slagen blijven, maar beloof haar dat zij niet vrij wesen zal.

Toen Doors bij mijn en huis was, vraag ik hem wat nuis? Z(ei) dat Rossetoe mijn laate weeten dat ik de andere dag niet vertrekken moet, overmits de Kaffers in die na Sakana gegaan is, met de Knopneus aan 't kommen is; dat zij van dag hier weesen zal, bij hem.

Ik vraag of zij geweers van ouwe Rinsburg bij zig heb. Z(ei) hij dat hij 't niet weet; dat hij niets als sakken gezien heb daar zij goed in heb, maar niet weet wat het is. Ik z(ei) als het is dat zij geen geweers bij zig heb, dat ik niet geloof dat de menschen alle vermoord is. Daar op z(ei) Doors dat zij iets hebben moet tot een waarteken. Hij z(ei) dat het vijf

Kaffers en drie Knop neusen is. Doors zijn mijt Sanna brag voor mijn vrouw een bakkie honing en een wijnig grontboontjes; gaf mijn vrouw haar een stuk vlees en zoo een ende ander.

Toen ouwe Botha de wielen omtrind agt of tien dagen de houd werk klaar gemaakt had, toen hij het op branden zouw, zag men dat de houijtwormen in de Doorn houte speeken was. Z(ei) ouwe Botha dat Koot (dat is een zoon van juffrouw Schepers) dat doot steeken moet met een doorn; die gaten was bijna door gefreet. Hij z(ei) aan Koot hy moet terdegen keijken en steek het altoos doot.

Mad. 29ste. De morgen vroeg kwam Doors met de Knopneus en de Kaffers; vraag ik of hij met hen gesproken had; z(ei) van ja. Vraag ik wat zij gebragt heb. Z(ei) hij: een spiegel, ouwe Hans zijn verkijker, een lijf gespe en een versleeten vuurslag. Ik z(ei) dat nadat zij het te voorscheen had gebragt, dat ik zulks nooijt geloven zal en z(ei) dat het goed is die de menschen weg[gegeven] of voor eits gerings verruild heef en gaf ik het haar weer terug. Z(ei) vertelde mijn een hele partij blouwe blommetjes die niets beduide, het welk ik met stil sweijgen beantwoorde.

Ik z(ei) aan Doors dat Gert en Danster ook die nagt schippeerd is en dat Jannuarij zegt dat zij hem ook mee hebben wouw; en toen hij niet wouw, z(ei) zij aan hem dat hij niet zeggen moet dat zij na de Kraa[l] gaat; hij moet zeggen dat zij uit gaat, weer agter uit.

Dinsdag den 30ste. De morgen kwam Rossetoe en Doors op dat wij die dag vertrekken zouw en brag twee van zijn volk om mijn te helpen tot waar wij zouw gaan leggen. Ik gaf hem een veers van mijn beeste ras, om reden dat hij mijn al lang gevraag heb om een van mijn aard bees. Hij gaf mijn een stukkie blouw goed en z(ei) dat het de dankie was.

Toen wij en huis was z(ei) ik aan Doors dat die volk van mijn zegt dat hij de Bossemans op gemaakt heb. Hij welde hem verschoonen, maar de volk overtuigde hem zoodanig dat hij het niet ontken kon als door heeten liegen. Ik z(ei) dat hij mijn gevangen was totdat de Bossemans te voorscheijn is.

Ik ging uit en roep Rossetoe op seij en Door[s], mijn vertolk; z(ei) hem zoo als het was en wat ik gehoord had. Rossetoe z(ei) aan mijn dat ik de geweer van hem moet laaten haalen. Ik vraag hem een Kaffer. Z(ei) hij dat ik een van mijn volk steuren moet, het we[l]k ik deet. Hij z(ei) dat Doors hem wel doot schieten met die geweer in ik moet dog sorgh dragen zoo veel als ik ken om de gewe[e]r uit zijn handen te houden. Ik z(ei) van ja. Ik z(ei) dat hij het aan mijn en Jan Pretorus [en] Carolus ook gevraag heb om Rossetoe uit de Kraal te jagen, dat hij Groot Captijn in de plaas ken weesen.

Toen ik weer in huis komd, had Doors anders niets gedaan als huilen. Ik dag dat het maar uit scheijn kon weesen en droeg hem alles voor en overtuig hem door de volk van mijn, dat hij op les z(ei) dat hij dan de schuld maar dragen zal.

Toen ik de geweer in handen had, z(ei) ik het hem. Hij z(ei) dat hij gaarne wel na huis gaan. Ik z(ei) dat hij hier moed blĳven tot de Bossemans komd; dat Rossetoe hulluij zal laate op soeken. Wierd hij kwansuis zoo bedroef dat hij weer aan huilen gaat.

MEIJ 1837

Ik z(ei) dat ik dat voor vier maanden geleden al gehoord had maar had stil geswegen, om te zien of het de waarheid is en nu over tuig zijnde, durf ik spreken.

Tegen de avond z(ei) ik aan hem dat hij maar gaanen ken maar hij moet zien dat de Bossemans uit de bergh komd. Hij z(ei) dat hij die de loop neemd als hij hulluij krijg, doot schieten zal. Ik z(ei) dat ik de geweer bij mijn houwen zal tot ik de laaij daar in gemaakt heb, wand hij heb dog maar [e]en schoot kruijd en een op de geweer. Ik liet hem dan gaan om de Bossemans op te soeken; ik wouw hem vashouden maar dag om te zien hoe hij hem gedragen zal. Ik voor mijn pard stelde wijnig geloof in zijn belofte. Hij zouw haar dan zoo en zoo slaan als hij ze krijg.

Toen ik de geweer laate haalen heb, liet Rossetoe nog een stukkie groot geruijt haalen en gaf mijn die ook en z(ei) dat ik dog sorg moet dragen mog dat Doors geen geweer in zijn Kraal bring, wand dat Doors hem doot schieten zal. Ik beloofde 't hem. Toen hij na huis ging, kwam hij bij Carolus en versogt hem in bijsonder dat die geweer in zijn huis blijven mag, dat hij gerust kan weesen.

MEIJ 1837

Woensdag den 31ste. Ben wij vertrokken tot op de vlakte over de rivier; heb Siekiete een doode wolf gevonden. Men kon aan hem niets (zien) als dat hij van andere wolven met bakalijen doot gebeeten is. De dag te voren had een kouij gekalft. Laat ik de kouij met de kalf bij de kalvers jagen en de paarden; stoot die kouij een vul dat hij de selfde nagt vrekt is. Toen wij uit gespannen was, is Jan, Carolus, Jufrw. Schepers [en] ouwe Botha gegaan om as te branden, van de brak bos op de Kaffers Kraalen. Pieta en Wellem Strijdom is gegaan om te jagten; heb Pieta een hartebees gekwets dog niet gekregen; een pouw heb hij ook gekwets.

JUNIJ 1837

Donderdag den 1ste. De morgen omtrind 6 uur kwam Doors met vier van de gedeserteurde Bossemans; de een van Carolus, gen. Gert, is ontsnap. Wij gaf de klijne alle drie geen slag maar die van ouwe Albach krijg negen en dertig op zijn rug.

Bij de beeste getal van 454 komt de swarte kouij die de vul doot ge-

stoot heb haar kalf bij en de veers die ik aan Rossetoe gegeven heb gaat af; blijf de getal van . . . . . 454.

JUNIJ 1837

Den 1ste is wij over gebleven om as te branden; omtrind twee uur na middag ben Doors weer na huis gegaan. Toen hij weg zouw gaan, z(ei) hij dat hij nu zoo als een mijd is, hij heb nu geen roer. Ik z(ei) dat overmits hij geen kruijd heb, ik de geweer houden zal totdat Carolus de laaij gemaak heb. Hij z(ei) dat hij wouw gaan om palmiet te halen al heb hij dan maar een schoot. Ik z(ei) dat het zooveel is als n[iets] en dat ik Carolus zoo als ik daar komt, [de] geweer zal late maken. Hij z(ei) als die tw[ee] loop goed was, zouw hij die nemen. Ik z(ei) dat die niet gebruikt ken worden. Hij z(ei) de loop is goed. Z(ei) ik dat de laaij aan stukkend is. Ik vraag hem wanner hij komen zal; ä, z(ei) hij, ik zal nouw maar kom.

To[e]n hij omtrind twee uur weg was, kwam Kaffers met een ooij en drie lammers [voor] mijn en Jan Pretorus. Toen hij de m[orgen] met de Bossemans kwam, gaf ik hem een schaap voor de volk die met hem was, en de assegaaijen. Toen hij mijn go[ede] dag z(ei), z(ei) ik aan hem dat hij na Gert soeken moet om hem en de handen [te] krijgen; hij z(ei) van ja.

Vrijdag den 2de. Ben wij getrokken tot de leste water; ben ik en Jan en Wellem in Pieta uit gegaan om te jagten. Heb J[an] een kwagga geschoten; niet gekregen; en Pieta een kwagga en een welde bees gekwets. Is hij en Willem gereden, met de honden, om te zien of zij de welde bees niet krijgen ken. Ouwe Strijdom is ook uit gewees, maar kwam ook en had niets geschoten.

Saterdag den 3de. Ben wij getrokken tot bij de vontijn. Met rijden die dag is van Carolus zijn waagen, door een stoot, vijf speeken half af geslagen en een klijn kalf is weggeraak. Een jonge hond is Willem gaan soeken maar niet gevonden. Danster is te paard terug gereden om na kalvers te soeken die men dag terug geloopen was. De avond sprak ik met Pieta; gaf hij mijn geen andwoord maar een suure gezigt, waar ik boos om worden ken; was ik met een jukscheij agter hem; kon hem niet krijgen.

Toen wij uit gespannen was, is ouwe Botha uit jagten gegaan; heb hij een schoot na een weld swijn gedaan dog niet gekregen. Verder krij hij de vrisse s[p]oor van omtrind zes buffels, z(ei) hij de avond.

Sondag den 4de. Ben wij niet getrokken; de morgen was de kouij terug geloopen daar die kalf van weg was; heb ik Adonis gesteurd; krijg hij de kouij maar geen kalf.

Willem is weer gegaan na de hond te soeken; heb hij 't gevonden. De morgen is Pieta met Jan Stanster uit jagten gegaan; omtrind tien uur is Carolus na de schapen gegaan.

De morgen ging ik na Jan om te zeggen dat ik die dag niet verkiest te trekken. Was ouwe Botha bij Jan; sprak hij van de buffels spoor. Z(ei) ik dat hij als wij daar komt, niet alleen gan moet om te jagten op de buffels; dat hij met ons alle gaan moet; ken weij meschien als dat de een misluk, de ander dog lukken ken. Z(ei) hij van ja en Jan stemde het ook toe.

Sondag avond blijf van mijn een klomp beeste uit. Die kalf die weg geraak is, gaat van de beeste getal af; blijf de getal . . . . . 453.

JUNIJ 1837

Saterdag den 10de. Heel vroeg is Jan Pretorus gegaan na de ooijen te zien die uit gebleven is de vorige dag; Pieta en Willem gaat op de jagt; Carolus werk aan zijn speeken; Jan krijg een wolf omtrind een koegelschoot van ons wagens af; heb hij een schoot na gedaan dog niet gekregen. Pieta heb een eland gekwets; kon zij hem te voed niet bij komen.

Sondag den 11de. Met son opgang is Pieta en Danster met de paard en os gereden om na de eland te soeken [die] hij gekwets had. Toen de vee uit de kraal gaan souw, kwam Sekoer zeggen dat [bij] de vontijn een olivants bul is; dat hij af gaat na de revier. Is ik en Carolus te paard, en Jan te voed, gegaan; heb wij hem twee schooten gegeven; kon wij hem met de slegte paarde en te voed niet bij komen. Schoot Carolus een streep kruis koedoes kouij; is wij terug gekeerd en liet de olivand loopen. Toen Pieta kwam (had) hij de eland niet gekregen; had hij twee welde varken geschoten en de een niet gekregen.

Maandag den 12de. Heb Carolus de blaasbalk opgezit, Pieta en Willem Strijdom heb een gad gemaakt om kalk en te branden; ouwe Botha werk aan een blaas balk.

Dinsdag 13de. Maandag avond kwam een partij l[e]uwen na ons wagen of kraa[l]en toe; nam Carolus zijn t[w]ee geweers en ging er na toe; was de honden met een leuw in de revier en die ander was aan de ver kand op de wal. Heb hij een schoot na hem gedaan; na alle waarschijnlijkheid niet mis, zoo als wij de morgen aan de spoor zien kon. De morgen is ik, Jan, Carolus, Pieta en Kobus van jufr. Schepers op de jagt gegaan, te paard, te voed en met een os. Heb Carolus een eland geschooten; st[e]urde wij Danster met de os om de wagen te halen; kwam Wellem Strijdom met de wagen. Ik en Carolus is toen de eland af geslagt en op gesneden was, na huis gereden. Jan is verder gaan jagten; krijg hij een hele partij elanden en op een bul die hij schieten wouw, wijgerde zijn geweer; kwam hij zoo terug bij de wagen.

Toen zij aan 't rijden was bij de eerste rivierje, brak de disselboom aan twee; is Pieta, Wellem [en] Kobus daar gebleven. Jan is met Pieta zijn paard na huis gekomen.

Toen wij de avond te huis kwam, was daar een gerugte versprijd dat

wij gegaan is om Kaffers beeste te halen en de Kaffers doot te schieten. Ik vraag wie dat gezegt had. Z(ei) mijn vrouw dat ouwe Albach dat aan ouwe Botha gezegt had; dat ouwe Botha zegt dat als hij het geweeten had, hij alsdan ook mede gegaan zoude hebben.

Ook vertelde men dat Louw Albach zegt dat Carolus de avond naa geen l[e]uw geschoten heb; dat de l[e]uw boven bij de doode olivanten gebruld heef. Ik z(ei) hij zal dat uit korswellen gezegt hebben, wand ik had zelfs de morgen op de spooren geloopen en gezien waar de leuw de wal uit gesprongen heb toen Caro[ol]s de schoot deet; maar men versekerde mijn dat hij dat meen, dat het niet zoo is als wij zeg. Ik z(ei) dat als Louw zoo spreek, van mijnent wegen hij niet verwondert behoef te weesen als ik hem vijf en twintig riemslagen voor zijn maars laat geven, ook uit korswillen.

Woensdag den 14de. Gaf wij aan Renoster arm, die met Doors en Rosekoela mede gekomen is, Jan zijn disselboom na de wagen toe en ik en Carolus rij te paard na. Heb wij de wagen op de gang gemaak; maakte wij een omslag om wild, maar kon niets vinden.

Doors z(ei) aan mijn dat Sekoer hem gezeg had dat hij Dinsdag moet komen. Ik z(ei) dat ik hem gezegt had om Sondag te komen; dat wij Maandag zouw gaan schieten. Hij wouw de morgen vroeg weer gaan maar toen ik weg rij om de wagen te halen, is hij gebleven tot ik gekomen is. Heb wij hem en Rossekoela en Sekoer in Magielie eenige vlees gegeven; is zij vertrokken. Ook vraag Rossekoela voor Rossetoe ook wat vlees. Is zij dan eindelijk vertrokken.

Omtrind middag kwam Renoster arm weer met twee Kaffers zeggen dat onder in de revier agt olivanten staad. Ik laat mijn beduiden waar het omtrind is; was het te ver om die dag nog na toe te rijden; nam ik voor om de andere dag te gaan.

Doors had mijn een kalbas bier gebragt; voor dat hij weg ging, vraag hij of die bier nog niet gewerk had. Ik z(ei): gij wel dat zelfs weer uit suipen; bringt dan hier. Nam hij dan een goede bakvol. Vraag ik hoe dat het is; z(ei) hij dat het nog niet gewerkt had. Wij nam dan eider een tuig. De avond kwam Jan; had hij een eland gekwets en een koudous bul, twee kwaggas en een vark (had) hij geschoten.

JUNIJ 1837

Donderdag den 15de. Ben wij gereden om de kwaggas te halen: ik, Jan, Pieta, Willem Strijdom en Kobus, en een Kaffer. De Kaffer had wij voor de vogels voor uit gesteurd. Z(ei) dat hij een leuw gezien had; dat hij daar aas moet hebben. Toen de wagen op geladen was, ging ik en Jan om te zien of wij de leuw niet krygen kon; vond wij een os van Jan die ouwe Botha en de leer had, en een schaap (aan de vel) die de leuw gevangen had. Wij liet de wagen komen; leg de beenen, daar nog wijnig vlees aan was, met de vel op de wagen en liet het na huis bringen.

Ging wij aan de over zij van de kloof sitten om te zien of de leuw niet na de aas komen zal.

Toen wij een kwart uur daar was, zag wij een partij rooije bokken; ging ons voorbij. Een wijnig daar na kwam vier anderen; had wij drie jonge honden die van benauwtheid voor de bokken aan blaffen gaat; moes ik haastig schieten. Schoot ik een de blad af maar kon hem niet en de handen krijgen; een hond van Albach was ook na maar van haar selven niet veel deugden; kwam en had ook niets gevangen.

Toen wij te huis [kwam], kwam een Kaffer van Massouw aan ons zeggen dat over die rivier daar wij af gekomen ben, zoo veel menschen aan komen is. Hij beduiij Bloot Kaffers, Mantatees, Cornaanders, die bij de menschen is. Ik z(ei) dat hij mijn geen leugens vertellen moet; dat ik het niet verdragen zal; dat als hij lieg, ik hem een goede loesing met slagen geven zal. Hij z(ei) ik moet volk met hem meesteuren eer ik hem seer maak; drie dagen zal ons loopen, dan is wij daar. Hij z(ei) hij zal eers na huis gaan en de volk die daar gewees is zelfs vragen; die volk is nog bij zijn plaats; de ander dag komt hij weer.

Carolus en ouwe Albach kort juis twee dagen op een naaf band; had zij hem tot de helfte verbrand; de eijser wouw dan niet wellen. Ik dag dat de smits niet ken[ni]s genoeg heb.

Vrijdag den 16de. Ben Pieta, Jan en Goestaf gegaan om tintstokken te kappen; ouwe Botha maak een huis; Carolus heb twee naaf banden op getrokken en daar na kolen gebranden; ik laat een scherm maaken van Renoster arm, voor een beeste vel.

Den 15de, de avond, sat Pieta, Diederik, Louw en Wellem Strijdom bij ouwe Strijdom zijn wagen; hoorde ik, Jan Carolus en ouwe Strijdom, die alle bij mijn wagen zat, een verwart geschreuw van ouwe Strijdom zijn klijn kinderen. Men dag ten eersten dat de heele boele en volle brand was. Wij ging ten spoedigste daar op af; was het Wellem Strijdom en Louw Albach die hand gemeen was over Henderina, ouwe Botha zijn stief dogter, Louw zouw gezegt hebben dat Willem jaloers is op hem omtrind die mijsie. Wellem had de onderlaag. Men z(ei) dat Willem de eerste sloeg en Louw slaat hem tegen de disselboom. Kon hij niet rittereeren; viel hij over de disselboom; sprong Louw toe op hem. Heb Pieta hen weer van elkander gemaak; w[o]uw Willem niet weer een tweede keer slaan. Daar op ging ouwe Strijdom aan vloeken en swetsen; wouw Louw met een huis lat slaan. Nam wij hem die af en z(ei) dat hij het niet doen moet; dat hij hem moet laate begaan; dat het kinders is. Liet hij hem bepraaten.

De anderen dag z(ei) Hendriena dat zij dat ook goed gemaakt wel hebben dat gezegt is dat zij en de rivier op Louw Albach zijn schoot gezit heb. Ik z(ei) of van op de schoot sitten dan wat komen zal en z(ei) van rugtrekken komd niets. Du Pree had in de veld met een mijsie die schaap herster was, rug getrokken; had de mijsie na verloop van tijd een kind; wierd Du Pree ook beschuldig: dat hij en de veld bij haar

gewees is. Z(ei) hij van ja maar dat hij niets gedaan had als met haar rug getrokken; gaf de juts hem zoo veel te verstaan dat het dan wel zijne weesen kon als hij zoo ver met haar gekorsweld heb. Vraag hij of van rugtrekken dan ook een kind komen ken. Du Pree wierd voor zoover voor onschuldig gehouden.

Saterdag den 17de. De morgen had de leuw een os van mijn gevangen bij ons kraalen. Die dag is Jan na de vee gegaan; krijg hij een eland daar zijn honden mee baklijd; gaf hij hem een schoot; kwam de eland reg na ons kraalen. Z(ei) de kinders dat de honden met de leuw baklijd. Ging ik, Carolus en ouwe Strijdom daar op af; kwam wij de eland tegen; deet Carolus een schoot maar mis en mijn geweer wijgerde; deet Carolus nog een schoot door zijn kam een houw. Loop een Kaffer hem voor en Pieta keerde hem en de revier; stak de Kaffer hem doot. Was het een gekwetste eland van de leuwen; was mank in (de) heeup. Tegen de avond maakte ik, Carolus en Pieta een stel voor de leuw omtrind de plek daar hij de os gevangen had, bij de pens van de os.

De morgen heb Pieta tind stokken met zijn kalvers gehaald; Carolus maak een smits tang; ouwe Botha is op de jagt gegaan. Na middag is Pieta gegaan om houd te kappen voor ons huisen; ouwe Botha heb niets geschooten.

De avond tusschen ligt en donker gaat de schoot van de stel los. Wij gaat alle daar op af met honden en de volk met haar geweer. Ik was de voorste bij de stel en keijkte na de lijn; zag ik dat die lijn af was. Keijkte ik na spoor; zag ik assegaaijen leg(g)en. Ik (raapte) het op; zag ik dat het Gert Bosman zijn was. Roep ik na hem drie of vier maal; krijgte geen andwoord. Z(ei) ik of hij meschien en de sloot op mag weesen; ging ik tien of twaal[f] stappen voor. Kwam ik hem op de lijf; had hij de kogel dwars door zijn bouten. Ik z(ei) dat hij op souw staan; z(ei) hij dat zijn been af is. Riep ik twee van mijn volk om hem na huis te bringen. Toen zij hem de sloot uit had gebrag, leijde zij hem bij zijn handen; zag men dat de kogel agter zij bouijt beenen door was. Carolus ging dan weer om te keijken hoe hij de schoot had; z(ei) hij dat zijn instrumint tusschen zijn beenen af is.

JUNIJ 1837

Sondag den 18de. Maar de morgen z(ei) de volk toen ik na hem vraag, dat hij de nagt gewaterd had. Ik vraag of hij voor of agter water. Z(ei) de meijd Mietje van neen: die ding die u zeg dat af is, is gloo niet af; hij pis voor bij de punt. De koegel moet hem door de kand van zijn murg been getroffen hebben want ik en Pieta krijg op de plek daar hij de schoot gekregen heb, een stukkie been van de kop van zijn bouijt been en hij klaag dat die been zoo seer doet.

Toen de vee na de veld was, is Pieta na de as bossies gegaan om as te branden; Carolus was aan kool houd kappen. Z(ei) ik dat hij lie[ver]

wagten moes tot Maandag, maar dat Pieta die bossies niet langer kan laate staan om dat de tijd voorbij gaat en de koolhoud niet. Van de beeste getal gaat de os die de leuw gevan[gen] heb af van . . . . . 454; blijf . . . . . 453.

Maandag den 19de. De morgen is Carolus aan tappen maaken gegaan; kon hij het niet wel begrijpen om de schuinste te neemen; laat hij ouwe Botha versoeken hem te komen wijsen. Ouwe Botha laat hem weeten dat hij een speek bringen moet, dan zal hij hem wijsen. Hij z(ei) de speeke is alle in de wiel, hoe wel ik een bringen. Hij voour uit en sche[l]d woorden en z(ei) op les: Ik gaat nouw die o[u]we kerrel doot slaan.

Ik z(ei): Prubeer doet hem kwaat! Gij is onverstandiger als hij.

Wouw hij die wiel uit de scherm bringen; ruk hij een speek af; nam hij die hamer; sloeg hij nog twee aan stukkend.

Ik z(ei): Slaat maar, kind; gij moet het maken. Toen wouw hij ouwe Botha dan soo en zoo slaan.

Ik z(ei) dat hij het niet doen zal; dat het wind is wat hij maakt; dat daar honderde van mans is die zijn neus en zijn gat steeken ken in dat hij met zijn preteurs niet zoo is als hij zegt.

Die morgen krijg Pieta een steek en zijn nek; kon hij niets doen. Heb ik met Goestaf, Jan en Renoster arm houd gekap voor de huis; ouw Albach maak aan een tang. Die dag was de eijser goed die eers niet gedeugd heb; hij kwam mijn het wijsen. Ik z(ei): Ja, ouwe Isaak, julluij is nog jonk; gij zult nog leeren.

De na middag kwam een groot Kaffer van Rossetoe met vier van zijn moeder haar Kaffers en brag voor mijn een mant patattas en een sak piesang, en voor Carolus ook een sak; een kalbas bier steurde hij mijn.

De avond vraag Sekiete mijn om zijn vrouwe en kinderen te gaan halen bij Sepiela. Z(ei) ik dat ik Rossetoe zal vragen om een beestewagter; dat ik Adonis alsdan met hem steuren zal. Hij z(ei) dat hij gaarne wouw dat ik een kind met hem steurd om die vee voor mijn te ontfangen. Z(ei) ik dat ik met Jan morgen spreeken zal in zal zien of ik niet met hem gaan ken.

JUNIJ 1837

Dinsdag 20ste. De morgen gaf ik aan de Kaffer van Rossetoe een schaap voor hun alle en z(ei) hem dat hij aan Rossetoe een beeste wagter vragen moet voor 15 dagen. Hij nam die bootschap aan.

Pieta gaat aan de huis; Carolus werk aan zijn wiel; Martha heb haar seep op gezit. Omtrind middag had jufr. Scheepers haar Kobus onder de agter os sambok. Diederick had gezegt dat Kobus hem verwijt dat hij van zijn overleden vader een ooij vals geëigent heb. Had Diederick aan Wellem Strijdom gezegt Koot oppassen moet; dat hij hem krijgen zal.

Ouwe Albach zijn dogter Lalie had aan Hendrien gezeg dat Jan zijn Bossemans ouwe Botha de naam gegeven heb van Hamelsteerd. Jan en ouwe Botha was niet te huis; ging Breggie, Jan zijn vrouw, na Albach en z(ei) dat het niet waar is; Jan zijn Bossemans zal het niet doen; als Jan komt, zal zij Lalie een pak slagen laate geven van Jan. Ouwe Albach z(ei) dat hij het niet hebben wel dat Jan zijn volk moet slaan; hij zal het zelfs doen. Nam een knuppel; had hij Lalie daar onder.

Jan en ouwe Botha heb vellinggen gekap voor Jan zijn wagen en verder is zij gaan jagten, dog niet geschooten.

JUNIJ 1837

Woensdag den 21ste. Ben Pieta, Willem, Jan en Koot van jufr. Schepers gereden om dekgoed te haalen met de wagen, Koot om as te branden voor zijn moeder. Carolus werk aan zijn wiel. Tegen de avond kwam juffr. Schepers mijn en Carolus vragen met haar mee te gaan na Albach; Lalie zouw gezegt hebben dat overleedene Gert Schepers in Albach zijn huis aan Calidons Revier, in tegenwoordigheid van ons, (gezegt heb) dat juffr. Botha een onegte kind ben en dat het zoo sligte famielie is; dat zij niet nodeg heb hun voor baas of meester te erkennen! Ik was verwondert over die rede van die mensch en z(ei) dat als het de waarheid was, ik overleeden Gert uit de droom zoude geholpen hebben, wand hoewel dat ouwe Geere onegte kinderen heb, weet ik zeer wel dat zij van de eerste vrouw en egt gebooren ben!

Vraag ik Lalie waarom zij zoo wat zeggen ken. Zij antwoorde dat het onwaar is dat zij dat gezegt heb. Ik vraag aan Hendriena wanner zij haar dat gezeg had. Z(ei) zij: gister, eergister, voor eergester. Ik vraag waar dat het was. Zij andwoorde: in de rivier. Ik vraag wie bij haar was. Z(ei) zij: zij was alleen. Vraag ik wie ik nu gelooven zal. Z(ei) zij, ik kon haar gelooven. Ik z(ei) na regten ken ik haar al zoo min gelooven als Lalie.

Zij begon van ouwe dingen. Z(ei) ik dat haar daar niet na gevraag word; dat wij alleen verlang dat zij bewijs wat zij zeg, wand dat zij bij gevolg voor leugenaar blijven ken. Z(ei) zij dat Lalie het aan haar moeder ook gezegt heb. Ik vraag wanner. Z(ei) zij bij onse o[u]we kraal. Vraag ik waar (om) haar moeder dan op de ogenblik daar (niet) werk van gemaak heb. Z(ei) jufr. Schepers dat Catarijn dat gezegt heb en dat de Bossemans van Jan ouwe Botha de naam gegeven heb van Hamel Steert. Catarijn wouw Hendriena onder een lat krijgen. Z(ei) ik dat zij het prubeeren moet; ging zij weg.

Ik z(ei) aan jufr. Schepers dat de een zijn ja zoo goed is als de ander zijn nee en als een slagen krijg, de ander ook, wand dat zij alle bij verdient heb. Ik z(ei) dat als ik mijn gevoelen daar over zeggen moet, dat als zij goede vrienden is, zij met malkander spreek, de een zoo veel als

de ander; en als zij kwade vrienden word, zoo als kinders die een van de ander vertellen wel wat zij same gesprooken heb.

Verder z(ei) ik aan Hendrina dat [zij] nooijt eits zeggen moet wat zij niet bewijsen ken; of zij haar niet schaam om voor leugennaar te staan, wand als ik wis dat het de waarheid is wat zij zegt, Lalie niet kon vrij weesen: een man te beschuldigen die doot is, meschien tot speijd voor de vro[u]w en kinderen. Ik z(ei) aan Lalie zij en het toekomende niet weer van een kind eits moet zeggen aan andere menschen, maar wel aan vader of moeder en dat op de ogenblik.

JUNIJ 1837

Donderdag den 22ste. Carolus brand koolen; ik, ouwe Albach (en) Louw werk aan de School timmerasie. Na middag omtrind vier uur kwam Pieta met een vragt riet en palmiet. Jufr. Schepers had voor haar een rondawel klaar en ouwe Botha. Jan maak voor hem een zoo als een wagetind.

De middag kwam de ouwe Kaffer met de pot die de poot uit is en een partij brag pampoenen (en) boonen ter ruil. Bij jufr. Botha kon zij niet over een komen. Riep de meijden die ouwe Kaffer; kwam hij bij mijn en z(ei) dat de Klijn Noijen hem geslagen heb: hij had een knop op zijn oog. Vraag ik wie het was. Z(ei) men dat het Hendriena is.

Vrydag den 23ste. Pieta dek aan de huis; Carolus brand kolen; ouwe Strijdom help koole branden; Jan is na de vee gegaan.

Saterdag den 24ste. Carolus maak smits tangen; Pieta maak de hek voor de huis; ouwe Strijdom laat blaasbalk trekken. De morgen kwam ik bij Jan. Z(ei) hij dat Adonis gister bij hem gewees is; dat wij moet gaan met Sakieti. Adonis zegt dat daar veel schapen en meer beeste is als ons beeste; maar, zei hij, weij moet schieten.

Ik z(ei) aan hem dat als het zoo is als die Kaffers zegt, dat het een groote onreg is die aan Mapelie zijn zoon gedaan word; en dat die Kaffer mijn met veel leugens is tevoore gekomen, maar dat ik het eers ondersoeken zal als wij daar zoude komen; dat ik Doors gaarne meede wel hebben om een goede tolk te hebben; als hij niet komt, zal ik hem laate roepen. Jan z(ei) aan mijn als daar schapen is, moet wij aan de arm vrouw ook wat geven. Ik z(ei) als wij wat krijg, zal weij haar beeste ook geven.

Omtrind 10 uur de morgen kwam Cornelia zeggen dat de krokodel uit de water leg. Ging Carolus met zijn geweer; schoot hij hem. Hij was agt en een half voet lang.

Woensdag den 21ste. Steurde Rossetoe Sekoer om mijn beeste op te passen en die Kaffer die kom seggen is dat de agterste menschen drie dagen van ons is — aan de revier daar wij van de rand mede af gekomen is, of aan de over sij van die rivier —, om ons die menschen te wijsen, maar hij ontsnapte eer hij hier was. Sekoer z(ei) dat hij aan hem

z(ei) dat hij een soo[r]t van wortel graven wouw; is hij niet weer bij hem gekomen. Carolus en ouwe Albach werk aan een hamer en tangen.

JUNIJ 1837

Sondag den 25ste. De morgen werk Carolus en Albach aan een groot hamer. Kwam ik bij hen in de winkel; zij had de hamer juis aan elkander gekregen. Z(ei) Carolus en Albach dat ouwe Daniel Peffer zoo over zijn hamer raas. Ik z(ei) aan Carolus dat 't zijn saak is, wand als hij ziet dat zijn hamer aan stukkend gaat en stil swijg, heb hij als uwe werk klaar is, geen hamer. Het was beter dat gij het zelfs zag en zeg aan de Ouwe dat gij die hamer zal maaken als de ander klaar is, maar niet stil swijg tot hij praten moet en dat voor onverstand aan merkt. Ik zouw ook niet gaarne zien dat mijn gereetschap verrenneweerd word en stil moet swijgen. Zij had die hamer dan aan elkander, maar deet ouwe Strydom een verke[e]rde slagh; had hij een kraak; dat was dan bij die ouwe wel plek.

Ik en Willem Strijdom en Goestaf en Jan heb de School gedekt; de Kaffers mijden heef die huis geplijsterd. Ouwe Albach klink voor zijn seeppot een hoepel na middag.

Tusschen lig en donker zag de kinderen dig aan ons huis en kralen een wolf. Ging Carolus met een geweer er na toe; schoot hem de een agter been af. Loop de honden van alle kanten op de wolf toe; vlug hij de water in. Heb wij hem met klippen zoo lang gestenig tot de volk op les assegaaijen brag. Heb Pieta hem twee à drie goijen gegeven. Stak ik hem daarna doot. Een geweer brag Wellem bij; deet ik een schoot na hem dog mis. Ik z(ei) aan Albach dat het meschien zijn lammer wolf is; of hij geen speijt heb. Hij z(ei) van ja, hij dink het is hij.

Maandag den 26ste. De morgen had wij een b[u]ij regen. Carolus en Albagh werk aan een hamer; in de nagt is een Kaffers kalf vrek. Gaat van de beeste getal af; blijf ..... 453.

Ik en Goestaf (en) Jan heb de School klaar gedek. Ouwe Botha is gaan jagten; heb twee elanden gekwets. Die avond had Carolus en Albach de hamer klaar.

Dinsdag den 27ste. De morgen heb ouwe Daniel de kinders weer en de school gezit; Carolus en Albach kord de ban[d] van Carolus zijn wage wiel; ouwe Botha is gaan soeken na zijn gekwetste elanden. Eer middag was, had Carolus en Albach die band twee keer afgebrand.

Omtrind middag had zij de band aan elkander.

Effen na middag kwam ouwe Albach met een stuk van een ouwe ploegschaar; vraag ik hem wat hij daa[r] van maaken wel. Z(ei) hij: ikke wil zoo vouw, soo rek; als weer dan die pen maak rond, soo en spierhaak; kan zoo klijn rinkie algaar zulke goed kan tog maak. Ou Henderik — ja, ou Lowies, ow Henderik tog maak mijn em boom voor nimmedal. Ikke kan tog maak.

Toen Albach aan zijn speerhaak besig was, kwam ik bij hem; trok ouwe Strijdom blaasbalk voor hem. Z(ei) hij: Ow Hans vrij bij Antkie; altmis hij zal krij ook. Ikke zien hij zoo sorg orar; schaf bij die scherm alkaar zoo. Maar moet oppas: almis hij krij bees stok als ikke. Zol bang zoo ikke wel praat; zoo zal verstaan, zal hoor is goed, is nie goed kan tog hardloop. Ja, ou Lowies, rek dus waar; zal zoo maak ikke.

Een mal ik had zoo kakrij ik had kevrij een weed vrou, daar op Nuvel. Zij had mij mak kamaak, aldaa zij had mooij kapraat, mijn zaam, een dan zij zee: Wat je dink, verdom Vrans man? Zij gee mijn die beesstok ater mijn schoublat. Kat keloop; noijt nie ikat weer kekom kepraat. Ikke zee nie zal ver jouw zoo kaan, ou Hans; ikke had zo kekrij. Rek, ou Lowies, das waar, had zoo kakrij ikke. Moet oppas, ou Hannis, ver jouw ook zoo kaan nie.

Na middag kwam Doors met Rossetoe zijn broeder. Rossetoe steurde mijn een kalbas bier, en een mant meel brag Door(s), die zijn vrouw steur aan mijn vrouw. De avond heb ik hem een schaap te eeten (gegeven); aan de ouwe Kaffer die de bier gebragt heef, gaf ik een jaagsiekte ooij, hoewel niet onbruikbaar.

JUNIJ 1837

Woensdag den 28ste. Omtrind 8 uur zouw ik en Door[s en] Pieta gaan om te jagten; de avond souw Carolus ook mede rijden maar de morgen werkte hij en de smits winkel aan (een) hand hamer.

Ouwe Botha had zijn elanden die hij gekwets heb, heef hij niet gekregen; heef hij een ander gekwets. Toen ik dat hoorde, z(ei) ik ouwe Botha zal al de weld kwetsen, dat oples niet een gezont is.

Omtrind 8 uur de morgen is ik, Jan en Doors gegaan om te jagten en Pieta en Wellem is na een ander kand uit gegaan. Zij heef niets geschooten; ik heb drie kwaggas geschooten en een de been af, en een renoster gekwets bij voor branden van de geweer. Doors heb twee schoten mis geschiet. Jan heb geen schoot gedaan.

Donderdag den 29ste. Is Pieta, Wellem (en) Doors met twee Kaffers gereden om de kwaggas te haalen; Carolus klaag over een steek agter zijn schouders; heb die dag kolen gebrand. Ouwe Strijdom bak zijn speeken uit en een gad en de zand.

De morgen laat ouwe Botha Carolus vragen om zijn smits tang en raspe; laat Carolus hem weeten dat toen hij verlege was met zijn speeken, wouw hij hem niet helpen. Gaa[t] nu maar, z(ei) hij aan de bode.

Mijn vrouw z(ei) het aan mijn. Ik z(ei): En Carolus gebruik ouwe Botha zijn hamer omtrind een week lang. Ik z(ei) voor mijn zouw ik mijn schaamen als ik dit doen zoude.

De avond vraag ik Carolus wat ouwe Botha hem voor gereedschap heb laate vragen (wand Cornelia had dat aan mijn vrouw zoo gezegt). Z(ei) hij aan mijn dat ouwe Botha hem laat vragen heb om zijn smits

tang en een ronde vijl, door ouwe Albag; moes het op zijn naam vragen. Vraag hij aan Albag wat hij dan werken wil. Z(ei) hij: met de vijl wel hij een vurk voor hem maken en ouwe Botha zijn tang wel hij ook maken. Toen merk hij dat [o]uwe Botha die vijl laat vragen om zijn slag veer te vijlen en die tang om zijne mee te maken, heb hij aan Albag gezeg dat als ouwe Botha hem eits wel laate vragen, hij op zijn naam moet laate vragen, dan ken hij het krijgen; maar nu ken hij het niet geven wand dat voor hem lijk of het een soort van een slinter is. Carolus z(ei) dat hij met owwe Botha goed het wellen praten dog dat de kwessie uit de were[l]d was die zij met elkander gehad had. Draide hij hem zijn rug toe. Daar op is zijn vermoede dat ouwe Botha met slenters met hem te werk gaat om hem door een ander, niet op zijn naam, eits te late vragen, wat hij niet aan hem gedaan heef toen hij hem om zijn voor hamer heb laate vragen.

JUNIJ 1837

Vrijdag den 30ste. De morgen is Pieta, Carolus en Danster gereden om elanden te jagten, Danster met de pak os; ouwe Strijdom is gegaan met agt ossen om voor mijn en hem eider een desselboom te halen; voor midag was hij terug met zijn disselboomen. De morgen is Doors na huis gegaan met zijn schapen ende kouy en kalf van Gabriel; gaat van de beeste getal af van 453;
blijf . . . . . 451.

Omtrind middag kwam Carolus en Pieta aan gewakkeld. Zij had dan twee ela[n]d kouijen gekregen en had eider een schoot gedaan; Carolus zijn geweer had voorgebrand en Pieta zijn geweer ging los eer hij het meende. Verder krijg zij een klomp leuwen, dog niet na geschooten. Carolus zeg hij was bang; Pieta beandwoord dat met stelswijgen. Carolus had een stuk pijpklip gevonden; het was van de beste die wij hier nog had gekregen. Gaf hij mijn de avond drie pijpen van; het had de groote van omtrind 30 pijpen. Het had een vraaije koleur: swart gevlamt, en wit en rood, geel, groene koleur. Sommige bloemen had peerse koleuren. Carolus z(ei) aan mijn dat Jan Pretorus hem twee à drie maal gevraag heb om een van die pijpen maar dat hij hem niets tot andwoord heb gegeven, omreden dat toen zijn leste pijp en mijn leste aan stukkend was, hij hem gevraagt hep om een pijp ter leen tot als hij weer krijg, hij hem alsdan twee tot vergoeding geven zal. Gaf hij hem zij pyp uit zijn zak en vraag of hij roken wel; z(ei) hij hem het nog eens uit drukkelijk maar hij gaf hem geen antwoord.

JULIJ 1837

Saterdag den Iste. Is Wellem aan zijn huis gegaan en Pieta zal hem helpen; Carolus en Albag zal de wage band rekken die een wijnig te

klijn is. Omtrind 8 uur kwam de weste wind op. Heb Carolus pype gemaak; ouwe Botha werk aan een geweer laaij.

De nagt hoorde wij honden blaffen; vraag ik de morgen aan Sekoer wat dat voor honden mog gewees zijn. Z(ei) hij dat hij het niet weet; meschien is (het) van hulluij volk die komen jagten is. Ik verhaalde de morgen aan ons geselschap de stukkie van kaptijn Kees, een Hottentots captijn en vroeger tijd, die een doortrapte schellim was, maar altoos zeg weer wis in te wikkelen bij den regter. Als hij een schellimstuk gedaan had, of laaten doen heb, wis hij altoos hem vrij en onschuldig te verklaren. Eens was er een comando op hem gekomandeert; nam de overste een haan mee om hem de morgen te wekken, dat hij hem niet meschien vergissen mag te laat te beginnen. Maar toen de haan de morgen kraaijde en captijn Kees het hoorde, deet hij zijn volk verstaan dat het eits is dat niet regt was: wand dat hier in de nabijheid geen haane is. Vlugte hij op een hooge bergh die nabij zijn woning was, om te zien wat gebeuren zoude. Toen het lig begon te worden, zag hij zijn geheele kraal omring van de Comando. Riep hij den overste toe: Als gij mijn hebben wou, moes gij de haan niet mede gebrag hebben.

Sondag den 2de. Had wij de morgen koude weste wind, dog niet sterk. Ik moes die dag voor Jeremi veldschoenen maak en voor Goestaf de zijne snijden. Die dag heb een van de Kaffers kouijen gekalft; komt de getal op ..... 452.

JULIJ 1837

Maandag den 3de. Ben ik, Pieta, Carolus en Danster — met de pakos en wij te paard — gereden op de jagt. Ten eersten krijg wij een elandsbul. Heef Carolus een schoot na gedaan dog nie gekregen; is Pieta hem na gejaagt maar door de ongelegenheid van de veld, kon hij hem niet schieten.

Toen Pieta bij ons terug kwam, zag wij zeven elands kouijen en ee[n] renosters kouij; de elanden nam van ver voor ons de vlugt. Heb wij de renoster bij gereden; is ik en Carolus haar bij geloopen; gaf ik haar een schoot agter haar blaijen door. Viel zij neer en stond weer op. Gaf Carolus haar een tweede schoot; liep zij een heuwel over; kwam Pieta en Danster met de paarde. Toen wij op de heuvel kwam, kon wij haar niet weer en gezegt krijgen. Is wij de elanden om gereden; kwam die ons verbij. Deet wij eider een schoot dog krijg niets; heb wij hen nog eens bij gejaagt met onse slegte paarden, omtrind onder. Schoot ik en Pieta weer dog krijg niets; ben wij terug gekeerd om de renoster verder op te soeken maar kon haar niet vinden.

Toen wij te huis kwam, hoorde wij dat Jan en ouwe Botha ook eider bijzonder uit was op de jagt. De avond kwam Jan; had elanden gekregen maar kon niet bij komen; twee leeuven had hij ook gezien. Ouwe Botha had ook genoeg weld gezien maar kon ook niet bij komen. Zijn

vrouw was zeer onvergenoeg en z(ei) dat hij hier dig aan de huis gelegen heb; dat hij te sleg is om eits te schieten. Ouwe Botha beantwoord het stil.

JULIJ 1837

Dinsdag den 4de. De dag te vooren had de Kaffers vier osse gebragt, ter ruil voor veersen; twee was drie jaar en twee was een jaar. Ouwe Albag z(ei) hij had de Kaffer gezeg het voor hem te bringen en ouwe Botha z(ei) hij. Z(ei) ouwe Albag dat Botha maar ruilen ken. Had Botha die Kaffer vier beeste aangewesen maar kon de avond niet overeen komen. Z(ei) de Kaffer hij krijg kouij; zij ken morgen ruilen. Ouwe Botha z(ei) aan Jan dat hij van die beeste van Henderick Pot[gie]ter geven ken, dat hij het met hem maken zal. Z(ei) Jan van jaa; als hij het met Potgieter maken ken, zal het geen kwaat wesen. De morgen kon zij niet een worden met vier; gaf Botha vijf: twee die siek was van hem en twee gezonde, en een van Hendrick Potgieter zijn kinderen.

Toen de vee na de veld was, kwam Jan bij mijn en z(ei) dat Jufr. Schepers haar melk kalvers de avond te voren uit gebleven is en die een van hem, vier en getal. Zag men vogels waaijen; is hij gegaan om te zien wat het was. Carolus kap houijd voor een huis; ouwe Strijdom help hem en zy zoon Isaak, Pieta en Willem heb zes van zijn jonge osse en gespannen.

Maandag den 3de heb Jufr. Schepers drie van haar grootste kinderen in de school gezet: Cornelis, Kobus en Hanna, en Giedieon — die omtrind vier à vijf dagen had school gegaan — uit genomen overmits de School huis te klijn was. De morgen is Cornelis en Koot gegaan om schapen te soeken die de vorige dag is uit gebleven, met de kalvers. Omtrind middag kwam Cornelis maar had de kalvers niet gekregen; hij had de beeste hooren (bulk) of dat meschien daar was.

JULIJ 1837

Woensdag den 5de. Dinsdag heb Jan een kwagga geschooten en met de osse na huis gebragt. Diederik en de kinders van jufr. Schepers heb dertig schaapen gekregen die uit gebleven was de voorige dag; 2 was op gevreten. Carolus gaat van dag aan zijn band aan rekken; Pieta gaat keijken of hij de renoster niet vinden ken, met Danster; ouwe Botha werk aan zijn geweer laaij. Carolus zouw zijn wage band optrekken; brak zijn welplek en die van Sijbrand aan twee; kon hij 't weer van voor af wellen. Toen hij (het) weer en de vuur had en ouwe Albagh bij, brand zij weer drie vingers met de eerste keer af; zouw zij dan een stuk in wellen. Pita had een streepkruis koudou gekwets, Jan een eland. De agter middag kwam de Dikbeen Kaffer met twee jonge bullen voor veerse te ruilen.

Donderdag den 6de. Werk Carolus en Albag aan de band; Pita had zijn jonge osse in gespannen en twe sleepsels takken gehaald. Ik wouw de een bul van de Kaffer ruilen voor een die geen hoorns had en een schaap ooij toe g[ev]en. Z(ei) dat het niet zijne was maar hij zouw de eigenaar dat zeggen.

De middag kwam drie Kaffers van Rossetoe aan mijn zeggen dat zijn moeder mijn laate roepen en brag voor mijn vrouw een sak piesang. Ik vraag aan de Kaffers waar om zij mijn laate roepen. Z(ei) zij dat zij mijn zeer graag zienen wel. Gevraagt hebbende na haar siekte en of Rossetoe na huis is, z(ei) zij dat zijn moeder gezond is en dat hij nog daar is. De avond had Carolus en Albagh de stuk en de band vas.

Vrijdag den 7de. Carolus (en) Albagh wel Sijbrand zijn wel plek; ik en Pieta zal rijden om te jagten. De na middag souw zij de band op trekken; brak een welzel aan stukkend. Ik en Pieta is ook niet gereden op de jagt.

Saterdag den 8ste. De morgen is Carolus en Adonis na Rossetoe zijn moeder gegaan, met de Kaffers die mijn is komen roepen. Ik en Danster is gereden om te jagten maar niet geschoten. Pieta is na de beeste gegaan. Ouwe Strijdom heb een kwagga geschooten; had zijn twee zoons bij hem.

Sondag den 9de. Is ouwe Strijdom gegaan om de kwagga te halen met de osse; Pieta moet na de beeste gaan overmits Adonis niet te huis is en Jannuarij niet genoeg is bij de beeste. Ik en Gustaaf is na de schapen gegaan; krijg wij de wagters sonder de schapen. Zij sat bij een vuur en slag een schaap die de been gebroken had. Is wij de schapen na gegaan; haalde wij de trop bij de huis in de paarde wij. Een klomp krijg wij die van de trop agter gebleven was. Heb ik die een wagter, Katos, een stoot aan zijn wang gegeven en hem gevraag waar om hij die schapen zoo alleen moet laate loopen. Z(ei) hij dat zij de schaap geslagten heb. Ik vraag of sij de schaap niet bij de huis kon afslagten. Ik vraag of zij een schaap moet slagten en de ander laaten loopen.

JULIJ 1837

Maandag den 10de. Had wij troewel weer; is Pieta en Danster na (de) beeste gegaan; Isaak zal na de paarde keijken; Wellem moet met mijn na de schapen gaan. Die dag heb van Pieta een bok ooij uit gebleven die gelamt heef; en die schapen krijg ik en Wellem die agtergebleven was. Maandag den 10de heb Martha haar seep opgezet.

Dinsdag den 11de. Is Pieta en Danster gereden om na de bokooij te soeken; namiddag kwam hij en kon de bok niet vinden. Jannuarij pas de beeste alleen op. Agter middag is ik na de schapen gereden; had Katos de bok gevonden.

Tegen de avond kwam Carolus en Adonis. Had hij voor eijsser zeven pikken gekregen die zij hem gegeven heb, daar hij om eijser vraagte.

Verder gaf Rossetoe zijn moeder aan hem een stuk geruijt en een gemaakte vrouwe jas of mantel, van roije kassemier. Rossetoe gaf hem twee klijne stukkies geruijt. Een jonge os gaf zijn moeder aan Carolus, om te slagten; heef hij hem mee gebragt. Twee bokken is voor hem geslag. Een sits gaf zijn moe[der] voor mijn vrouw; het was blouw. Met zijn terug koms is hij bij Massouw vernagt. De morgen gaf Massouw hem een voersits en een pek.

Carolus had een Kaffer gezeg voor ouwe Albagh twee groote osse ter ruil te bringen (op Albagh zijn versoek). Kwam hij op de bestelde dag met hem en bragt zeven ossen, daar een kween bij was. Heef Albagh zes van geruild, voor veersies en kalvers.

Zoo te zeggen met Carolus zijn komste na huis, kwam een riet bok hem voorbij loopen; z(ei) de Kaffers aan hem dat hij de bok schieten moet voor haar. Schoot hij de bok de twee bouijt beenen af. Schrik een Kaffer zoo danig voor de schoot dat hij genootsaak was hem agter te laten, omtrind ¾ uur van de plek af, bij een kraal. Hij z(ei) dat hij zoo veel pijn bij zijn sleutel beenen aan zijn hals heb. Hij zouw dan de ander dag komen; een pik heb hij bij hem; zal hij mee bringen. Jan was uit jagten; had een koudoe geschoten dog niet gekregen.

Woensdag den 12de. Heb Pieta met zijn ossen drie sleepse[l]s takken gesleep; Albagh heb de morgen de osse geruild; Carolus en ouwe Strijdom kap koolh[o]uijd. Toen zij omtrind ¼ uur gekapt had, is de Ouwe gegaan, met zijn honden i[n] zijn zoon Isaak, om welde varkens te jagten. Omtrind 3 uur na middag kwam hij; had hij twee gekregen maar zijn honden liep verkeerd; krijg niets als een kalf van Albagh die apsent was; is opgevreeten. Jan is gegaan om na de koudoe te soeken die hij de vorige dag meen geschoten te hebben; o[u]we Botha is met hem mede gegaan. Zij heef niets geschooten en ook niets gevonden.

Met de Kaffer die de osse gebrag heef, kwam eenige met klerasie goederen ter ruil. Z(ei) Albagh dat die Kaffers het voor hem gebragt heb, uit zijn order of versoek. Heef Jan zijn vrouw een stuk geruijd geruild en de ander heef hij en zijn kenderen alle genomen: Louw, Isaak, Katarijn, Lalie, Marie. Toen het alle verhandelt was, hoorde ik van Carolus dat hij die Kaffer gezegt had om met de osse klerasie goederen meede te bringen. Ik was verwondert dat Albag mijn z(ei) dat Antje Botha ook handelen wouw; dat hij haar het belet heef: hij had gezegt dat het voor hem gebragt was.

Donderdag den 13de. Heb Pieta twee jonge basterd vaderlandsche osse in gespannen om takken te sleepen voor een klijn bokkraal.

Die middag kwam ik bij Jan. Z(ei) hij of hij en Pieta niet met de vee boven in de rivier sal gaan leggen; dat de veld daar mooij is. Ik z(ei) van ja: dat ik het aan Pieta gezegt heb dat wij daar zal gaan zien hoe of de veld daar is, en onder op een ander plek. De avond kwam Albagh bij mijn en vraag of hij met zijn vee ook bij mijne mag gaan. Ik z(ei) van ja. Hij z(ei) Jan gaat ook; z(ei) ik van ja.

Die vorige dag z(ei) Pieta aan mijn dat Carolus Jufr. Schepers haar smits winkel geruild heb voor twee ossen: Somer- en Ribbok; dat hij krijg de ambeeld, blaasbalk, een tang, de ouwe eijser werk en schawen.

Vrijdag den 14de. De morgen heb ik een sieke kalf van een jaar oud (late) keelafsnijden; gaat van de getal af en die osse die Carolus van Rossetoe zijn moeder gekregen heb, komd bij; blijf de getal op ... 452.

Donderdag den 13de heb ouwe Botha een eland geschoten, is hij van morgen met de wagen gaan halen, een van zijn gekwetste. Nu zal de gekwetste minder worden. Toen hij de eland afgeslagt had, wouw hij zijn kogel uit snijden overmits hij zeer verlegen om loot was, dat het zoo schaars was om aan te komen. Was het een pijl van een Kaffer. Ik is met Danster gereden om na de plek te zien waar wij de vee leggen zal, heb ik twee kwaggas geschoten en een gekwets.

Saterdag den 15de. Is Pieta en Wellem gereden om de kwaggas te halen, met twee Kaffer. Carolus en Albagh wel de band van gester af; de eijser deug alweer niet; tot het eenmaal luk, dan ken zij weer goed wellen en zal 't nu wel alles goed krijgen.

De morgen heb Pieta twee gansen geschoten; Jan heb 6 smeeëenden geschoten dog een niet gekregen. Omtrind middag kwam Koot, de soon van juffrouw Schepers, van de schapen; had hij een elands kouij geschoten. Is hij en Jan gegaan met een span ossen om het te halen. Toen Pieta bij die kwaggas kwam, had twee wolven de een ha[l]f opgevreten.

Sondag den 16de. Is Pieta en Danster gegaan om te jagten overmits hij Maandag met de vee uit moet trekken en de weld aan die kand schaars was; wouij hij zien of hij geen eland schieten kon. Ouwe Strijdom prubeer een pek te maken; meschien heb hij in de week geen tijd. Men geloof als men op Sondag werk, dat men de week niet hoef te werken. Pieta heb niets geschoten.

Maandag den 17de. Heb Pieta de kouij doot geschoten om te slagten. Die morgen heb wij de lammer schapen weg gesteurd, boven in de rivier, met April en een Kaffer van Rossetoe; die ken de anderen dag weer komen. De paarde en Jan zijn vee gaat alle mee. Pieta en Wellem en Jan gaat met de pakwagen om bij de vee te blijven. Albagh zouw ook met zijn vee gaan, maar hij help Carolus aan zijn band van zijn wagen branden, of wellen. Sondag agter middag, dat de wind stil was, zouw zij de band de lap en zitten; brand zij hem geheel aan stukkend. Maandag maak zij weer een nulap. Voor Pieta heef ik een slag hamel mee gegeven. Tegen de avond had Carolus en A[l]bagh de lap bijna klaar, sonder branden. Ik heb die (dag) na de kreupele en sieke schapen (gaan) zien, met twee klijne Kaffers. Ouwe Strijdom en zijn zoon Isaak help de blaasbalk trekken. De Maandag had wij donder weer en wijnig regen; als aan de bergh heef sterk geregent.

Dinsdag den 18de. De morgen vroeg was Carolus en Albag, ouwe Strij[dom] en zijn zoon Isaak bij de smits winkel om die dag de band te wellen; de lap was klaar die zij Maandag gemaakt had; zij zouw het

dan wel regkrijgen. Albagh zal de andere dag met zijn vee trekken. De morgen was een van de kouijen die Pieta mee genomen heef om te melken, teruggeloopen; kwam tegens de dag.

Omtrind 10 uur had de opgemelde smids de band aan elkander; de puntjes was een bietje los maar dat was dan niets. Zij was vrolijk en plesierig, maar als die band brand, dan is het een rusie. Dan hoord men: Jij heb de schuld, Albag, zeg Carolus; Albag zeg: Mijn heem, Carl, ik het kezee ver jou die plek is nie koed.

Na middag zal Carolus een poot en zijn moeder haar pot maken; hij heef zijn eige winkel. Toen die band aan elkander was, brag Albag een kalbas bier en vraag mijn of ik ook drinken wouw. Ik z(ei) van ja. Roep hij ouwe Strijdom ook; zij waren afgemat van werken. De avond had Carolus voor de poot en de pot geen eijser en de band kon hij niet vas krijgen: die nagels en de hoepel breek emmers aan stukkend. Hij z(ei) dat Jan Mijnhard altoos een stukkie eijser uitsmee tot een band en dat hij die twe enten aan elkander draai, maar hij heb nu geen e[ij]ser.

JULIJ 1837

Woensdag den 19de. De morgen is Danster met Pieta zijn kalvers en een kouij weer na de Kraal gegaan. De morgen is Hendriena ook in de school gegaan, als schoollier.

Albagh zal niet trekken: hij heb zijn bijlen nog niet geslijp voor kraal maken; zal hij den 20ste trekken. Ouwe Botha werk aan Jan zijn wagewiel; Carolus werk in de winkel aan de pot; de ban[den] en de poot wel hij en maken die hij gister niet kon klaar krijgen, maar had hem weer bedag; is hij aan ouwe Strijdom zijn speeken voor de wagewiel aan werken.

Donderdag den 20ste. Kwam van de Rooij Kaffers met 1 stuk blouw bafta à 6 elle, 1 stukkie gestreep, een kombaars en een gemaakte jurk. Heb ik de blouw en gestreepte voor Marta genomen, de kombaars voor [o]uwe Daniel en alles betaald. Carolus [en] ouwe Strijdom werk aan zijn speeken, ouwe Botha aan Jan zijn wiel van zijn wagen.

Woensdag liet ouwe Botha door Diderik die swaaijhaak aan Carolus vragen, die Carolus zegt dat hij het bij de winkel gekregen heb van juffrouw Schepers. Donderdag heb Carolus hem weer laate halen, dat hij het bij ouwe Strijdom zijn wiel nodig had. Tegen de avond z(ei) ouwe Strijdom ouwe Botha heb gezeg als hij gedaan heb, moet hij het weer bringen en nam het weg. Z(ei) Carolus en mijn presint: Morgen heel vroeg heb ik het nodig, om de borsten van de speeken af te trekken.

JULIJ 1837

Vrijdag den 21ste. De morgen toen de son op was, s(ei) Carolus aan ouwe Strijdom dat hij de swaaij haak moes gaan halen. Z(ei) ouwe

Botha zijn vrouw dat zij het niet geven ken overmits ouwe Hendrik niet daar was. Toen ouwe Botha (terug was) met zijn jonge ossen, die hij en gespannen had om het mak te maken, ging ouwe Strijdom na Botha om die swaaijhaak te vragen. Z(ei) ouwe Botha had hij geweeten dat het Carolus zijn haak was, had hij het niet laate vragen, maar Antje Schepers zeg dat het hare is.

Daar op z(ei) ik dat Carolus zeg dat Antje hem het bij de winkel gegeven heb en vraag Carolus het weer. Z(ei) van ja: Zij heb hem die met Koot na gesteurd, dat zij het niet zag toen zij hem de andere gereetschap gaf die zij hem bij de wenkel gaf. Dan is het ongelukkig, z(ei) ik, als men van juffrouw Scheepers eits of wat leen, dat ouwe Botha het ken laate vragen of haalen, of ik klaar is of niet; dat het voor mijn lijk juis of hij een vreemde schaap eigent.

De morgen gaf jufr. Schepers haar zoon Kobus slagen: hij had de vorige dag met Diederik gaan jagten; is een partij van haar schapen uit gebleven. Heef zij Cornelis met hem gesteurd om te soeken en ik is ook gegaan. Heb zij 24 gekregen maar aan de haar mis zij nog drie of vier. Ik heb drie schapen gekregen die de ongedierte verscheurd heef.

De avond to[e]n het donker was, kwam twee Kaffers van Rossetoe. Toen zij digbij de huis kwam, roep zij. Steurde ik Adonis na haar toe. Toen zij kwam, haar gevraagt hebbende wat haar komste was, z(ei) dat Rossetoe mijn laat roepen; dat op de berg bij een kraal van zijn Kaffers een partij van Seleppi zijn volk gekomen is en heb die van hem uit haar huise of plaats gejaagt, en dat hij haar daar na onder een krans vas gekeerd heb; dat ik komen moet om haar met de geweers daar uit te schieten; dat hij al zijn volk ront om haar nag en dag laat wag houden. Ik vraag hoeveel volk het is. Z(ei) zij een klomp maar niet te weten hoeveel het is. Hoelang dat het is dat zij die volk daar vas gelegt heb? Drie dagen, z(ei) zij.

Saterdag 22ste. De morgen laat zij mijn zeggen dat zij weer na huis gaan wel. Z(ei) ik aan Adonis dat hij haar zeggen moet dat mijn paarde niet hier is; dat ik morgen komen zal.

Omtrind 8 uur heb ik de lammerschapen en de kreupele en sieke schapen na boven gesteurd, ook Pieta zijn osse, met Danster, Goestaf, Jan en Jefta. Ouwe Albagh stueurd zijn vee ook mee met de lammer schapen. Carolus (en) ouwe Strijdom werk aan de wiel. De morgen z(ei) Carolus aan [mijn] of hij de dissel boom na de ouwe maken kon. Ik z(ei) dat hij zijn werk maaken moet; dat de stuk houd zoo krom is dat als ik een ander stuk krijgen ken, ik die niet gebruiken zal. Carolus z(ei) dat de wielen klaar is; niets (later) als Maandag wel hij de banden optrekken. Ik z(ei) dat de disselboom niet (goed) is; ik (souw) zien om een ander stuk houd te krijgen.

Die jonge bok van ouwe Botha die onder mijn schapen is gewees van de vlij bij Rossetoe, heb Katos van morgen na ouwe Botha gebragt.

De kouij die geslagt is, gaat van de beeste getal af van ..... 452; blijft de getal ..... 451.

De agter midag is ik na boven na Pieta gegan. Jan had toen zij daar gekomen ben, een koedoe geschoten; Pieta heb de tweede of derde avond een wolf geschoten.

Sondag den 23ste. Heef ik de bok ooijen met de lammers na Pieta gesteurd met Goestaf en Jan; Isaak en ouwe Strijdom is mee gegaan. Adonis was de morgen siek. Is Poemlana met Jannuarij met de beeste gegaan. Carolus is ook de dag na de beeste gegaan.

Toen ik bij Pieta kwam, z(ei) ik aan hem dat de trop schapen zoo met geweld af val dat wij genootsak is om die ook na hun te steuren. Z(ei) hij dat als wij al de schapen hier bring, wij over een maand weer trekken moet. Ik z(ei) als de vee hier geen maand blijven ken, hoe dat ik het dan daar een maand zal houden. Z(ei) hij dat wij oom Jan dan ook niet verdrukken moed, wand hij heb ook mager vee. Ik zeg aan hem hij moet mijn dan aan wijsen waar oom Jan zijn vee heen steur; zal ik zien.

JULIJ 1837

Maandag den 24st(e). Heb ik de trop schapen weg gestuurd; is ik, Carolus, ouwe Strydom en Isaak gegaan om kraal te maaken. Heb ik zeven slag schapen hier gelaaten en een is geslag; aan ouwe Strijdom heb ik ook een [ge]geven. Die dag heb wij de tropkraal klaar gemaak; heb wij de trop bij Pieta zijn kraal laate slaapen.

Dinsdag den 25ste. Heb wij de trop kraal en een lammer kraal gemaak; heef wij de trop daar laate slapen; ik en Carolus is bij gebleven.

Woensdag den 26ste. Heb ik de lammerkraal op geruimd in dig gemaak; zal Pieta en Wellem de lammerschaapen de avond daar heen bringen en daar bij slaapen. Is ik na huis gegaan (en) Carolus de morgen vroeg om zijn wage band en ouwe Strijdom zijn op te trekken. Toen ik te huis kwam, was Carolus zijn aan twee en ouwe Strijdom zijn was de romp te groot; hebben zij dat weer alles verhelp en Carolus zijn band op getrokken. Ouwe Strijdom (zijn) brak toen weer aan stukkend. Hebben zij die weer ge[we]ld aan een kand, was het op een ander welplek weer aan stukkend; was de kolen op. Z(ei) ouwe Strijdom hij zal dan kolen branden, maar die leste plek was altoos zoo toen Swager Sijbrand hem gekord heb. Ik z(ei): O[u]we, het zal niet houden. Het zal houden; hij is altoos zoo gewees. Ik z(ei) hij moes wagten tot de band opgetrokken is.

JULIJ 1837

Ik heb gezegt dat ik en Pieta zouw gaan zien waar oom Jan zij vee heen steurd, of ik mijne niet voorbij steuren ken. Is wij op een klipkoppie gegaan; wijs hij mijn het aan. Z(ei) ik dat als oom Jan die veld

alleen gebruik, dat hij alsdan hier wel drie jaar woonen ken eer hij de leste af gewijd zal hebben met zyn vee; maar ik zal mijn vee hier na boven leggen; zal ik de veld na boven laate bewijden. Toen z(ei) Pieta dat ik de beeste dan daar onder kon houden. Ik z(ei) aan hem dat als ik die beeste daar een maand houijd, een groote deel van de mager beeste blijf leggen, maar dat ik zien zal wat ik doen ken en zal jouw niet vragen om bij de vee te blijven: ik zal zelf bij komen. En als geij bij oom Jan blijven wel, ken jij het doen, om zijn gat op te passen. En als gij braaf voor hem op gepast en gewerk heb, prubeer dan: houijd u hand oopen en verso[e]k hem daar te kakken tot drie maal toe; zal U wel een paar harde keutels in u hand hebben.

Ik vraag hem of hij geen agt gegeven heb wat ik van de Kale Spruit aan hen gedaan heb tot aan Calidon: zijn schapen, beeste en paarde dag en nagt laat oppassen en zij wagen een lijder voor gege[ve]n, dat u wagen zelfs zonder lijer was, en de pak wagen ook. En toen mijn volk alle weg ging, dat voor alle mijn vee niemand had als Katos en ouwe Leä, heb ik Bossemans gehaald voor hem en voor mijn. Toen die weg was, heb ik van ouwe Dansser volk gekregen en voor hem weer Bossemans gehaald. Toen die weg was, heb wij met hem gereden; heb hij voor hem twee klijne gevangen.

Toen was wij onder de Mantateesen; kon hij alle dagen volk krijgen voor vel en vlees. Was hij menig maal te suinig; behelp hij hem met de klijne volk; is hij veel van zij vee kwijt geraakt en op les zijn paarden. Nog heb ik nooit na gelaten, als aan hem iets mankeerd, alle hulp die ik doen kon, bij te zitten. Zelfs heb ik hem — wat ik bijna niet kon — aan hem vijf pond kruid geleend, dat wij bij elkaander blyven zal om, en cas van aanrandeng, hem en ons te verd[e]digen!

En ik voor alle mijne mouite en mildadigheid die ik aan hem bewesen heb, niet een woord tegens hem nog tegens een ander gesproken heb, dat het te veel is wat ik aan hem gedaan heb! Wat was de geval? En plaas van ik dan u! Eersten[s] wouw hij mijn blameeren bij die menschen in mijn afwesentheid, als u moeder het juis gehoord had en hem, en presint van onpartijdigen menschen, overtuig en hem zelf tot leuge[naar] gemaakt, dat hij zelfs getuigen was tegen hem.

2. Toen ons osse siek was, dat wij voor vijf wagens slegs een halve span bruikbaare osse had, laat hij ons leggen daar men dag niet raatsaam te wesen malkander te missen of agter te laten. Wouw hij met een rusie van ons af gaan, had ik geweld, toen hij meschien dagt dat hij geholpen was. En toen hij met zijn goede maats en de vliegen geraakt was, kwam zij [en] eene rusie en baklijen daar uit en moes mijn weer om hulp vragen. Heb ik aan alle gedaan wat ik kon en wel daar niets voor hebben als alleen een vriendelijke gezigt; maar het [zal] moejelijk wesen het van ouwe Botha te krijgen wand hij heb van jonks af de asijnpag gehad en nu hij ouijd geworden ben, word de asijn suurder.

Ik wel van de laatste zooveel zeggen en hebben als van de eerste, en

alles wel ingezien, is het een dubbelde waag op zulke keerels (te) vertrouwen en tijd dat wij en gebreken blijf of raak. Ik is alle dagen voor mijn leste weldaat de zelfde dankie te wagten als voor de eerste; de leste heb ik zoowel aan hen als aan de anderen mijn volk en osse tot diens gegeven: tien of elf dagen lang 33 osse en vier folk, en twee maal gesteurd ander half dag ver.

JULIJ 1837

Donderdag den 27ste. Heb ik aan Pieta en Willem een pot gesteurd; ouwe Strijdom brand kolen. Namiddag had ouwe Strijdom dan zijn koolen uit gebranden; gaat zij weer aan branden. Ouwe Strijdom doet goed tegenstand de band niet bij de kraak zal af gezit en weer geweld worden: hij zal houden, het was altoos zoo. Zijn vrees was dat de band te klijn worden zal in hij heb geen eijser. Men dag dat hij voor de koolen branden vrees.

Mijn vrouw had aan Pieta meel en een pampoen gesteurd; zouw de ouwe myden mijn pijp mee brengen; verloor zij die op de weg. Laat Pieta mijn vragen om kwaggas vellen, dat hij een huis maken wel; zal ik hem morgen steuren. Dinsdag heb ouwe Botha een elands bul geschoten; heb zijn vrouw aan Martha een stuk van de rip gesteurd, maar mager.

De middag heef Carolus en ouwe Strijdom de band op getrokken. Toen het omtrind op was, brak het op de welplek weer los en drie vellingen aan stukkend. (Heb) de ouwe haastig twee gekapt en Carolus zal het inmaken.

Woensdag den 26ste heb Deederick een slang doot gemaakt; was 14 voet lang en een bouijt dik. Toen ik van de vee te huis kwam, kwam Sekoer en z(ei) dat de Kaffers van Selippe uit was en dat zij een van Rossetoe zijn volk gedoot heb met de uit barsten; en dat Rossetoe mijn laate weeten dat een Kaffers comando bij Mapelie voorbij is na de kant die na de groot revier leijd.

JULIJ 1837

Vrijdag den 28ste. Had wij schone weer. Is Carolus aan ouwe Strijdom zijn wage wiel gegaan; het zal morgen klaar wesen. Toen Carolus aan zijn eige wiel en ba[nd] werk, zoomit als daar eits aan manke(e)rd, kwam de Ouwe het ten eerste zeggen: de band is verbrand, maar tesedert dat zijne aan stukken breek, is hij niet eens komen zeggen.

Vrijdag den 28ste. Is ik na Pieta gegaan; had hij zijn huis bijna klaar. Toen ik daar kwam, z(ei) dat de leuw Donderdag nagt bij hem op de werf was. Sloeg de honden aan; kwam de leuw met de honden — die na hem vlug — en zijn slaap drie of vier treeden van hem en Wellem en Danster. Hij wijsde mijn de spoor. Had hij daar geen klijne heijning

voor de wind geslagen, was de leuw met de honden ongetwijveld op haar gewees. Hij sprong en zijn slaap en wouw de schaap kraal in vlugten; was hij verkeerd en bijna voor de leuw. Wellem [en] Danster vlug hem na, in tot haar zelve gekomen, z(ei) Wellem dat hij zijn geweer moet vatten en hij vergeet zelf om de zijne te nemen. Danster had een stuk vuur en was en de heyning gekropen. De leuw ging weg zonder schade te doen. Ik herinderte hem dat ik hem gezegt heb dat hij een digte heijning om zijn slaap plaas maken moet; dat het goed is voor de leeuws en alle aan val.

Saterdag den 29ste. De morgen heb Pieta in Wellem de laatste laag aan de huis gedekt; na middag is ik en Wellem gegaan om te zien of wij niet een stuk wild schieten kon. Mijn ge[weer] was vuil geschoten; z(ei) ik dat ik het maar alleen zal af schieten op een waag. Wij kon na een [ge]ruime tijd gegaan te hebben, niets krygen dat wij schieten kon. Op les zag wij van ver twee stukken weld maar kon niet zien wat of het was. Z(ei) Wellem dat het leuw is. Ik z(ei) van nee; dat is te groot en de nekke is te lang. Zouw wij gaan om het te schieten. Loop wij een klompie kwaggas op de lijf, maar zij wierd ons gewaar en vlugte voort. Is wij haar voor geloopen; heb ik een een schoot gegeven. Loop wij ze na; deet ik nog twee andere schooten maar door dat mijn geweer niet schoon was, brand het voor; schoot ik mis.

Sondag den 30ste. Is ik na huis gegaan. Toen ik bij Jan kwam, was zijn vrouw met haar kinderen ook bij hem: Ik vraag of het daarom is dat hij na mijn niet komd en z(ei) waarom zij met mijn niet meede is gekomen; had wij dog geselschap op de weg. Jan z(ei) aan mijn dat juffr. Schepers ook aan kommen is; dat zij haar schapen hier heen bring. Ik z(ei) dan ken ik goed geselschap op de weg ontmoeten. Hij z(ei) jufr. Schepers ken aanstons hier wesen. Ik z(ei) meschien heb ik mijn kans verkeeken wand [h]oorde klappen van een sweep. Het was mijn kinders die school (toe) gaat; kwam na Pieta kuiren. Daar op is ik dan voort gegaan.

Omtrind een mijl anderha[l]f gegaan hebbende, kwam ik jufr. Schepers tegen. Zij had haar geheel(e) huis gezin bij haar schaapen en van ouwe Botha ook kenderen. Ik wins haar goede morgen en z(ei) dat zij de weg die vo(o)rbij gaat bijna genomen had. Z(ei) zij dat myn kinderen zoo was gegaan en dat zij haar had gevolg, maar zij zag de kraalen; is zij af gegaan met haar schapen. Ik vraag haar of zij de avond daar blijf; z(ei) zij dat zij aanstons weer komd. Na mijn vrouw haar welstand gevraagt hebbende, z(ei) zij dat zij nog vris ben. Ik z(ei) haar goeden dag en vertrok.

Ik was eeven te hui[s] gekomen of ouwe Strijdom kwam van de jagt. Hij had een welde vark gekregen, maar de gras was te dik voor zijn honden. Hij z(ei) dat hij zoo veel elanden gekregen had; een bul groter als de andere. Ik z(ei) aan Carolus dat wij gaan moet om te zien of wij

haar niet krijgen ken. Is ik en Carolus met zijn Isaak, die ons wijsen zouw waar de elanden gewees is.

Toen wij daar omtrind door was, kwam een geweldige vuur en de gras; kon wij niet voorbij. Was daar een kwagga of agt; heb wij die bekropen om voor ons volk vlijs te schieten. Toen wij op een dertig tree bij was, zouw Carolus een of twee schieten. Schoot hij met voor branden van zijn geweer geheel mis; loop zij de bult over; kon ik niet schieten. Ik vraag Isaak waar zij de vark gekregen heb. Hij wijs mijn de plek en z(ei) dat de vark voor de honden in (de) gras leij en tusschen de honden op sprong, en heef de honden rond gejaagt en toen op de vlug geng; maar de honden kon hem niet vangen en zij wouw hem niet beijten.

Maandag den 31ste. Carolus en ouwe Strijdom klink de nagels in de wielen; Carolus zal in de zijne speijkers slaan. Een, de schilderbonte Kaffers kouij, heb van dag gekalf; komt de beeste getal op . . . . . 452.

AOUGUS 1837

Dinsdag den 1ste. De nagt omtrind twee uur hoorde wij een gedruis van beeste en de beeste ging aan bulken. Ik stond op om te zien wat het was, maar zag niets en kon niet bespeuren dat aan de beeste kwaad geschied was. Mijn vrouw z(ei) als het maar niet ouwe Pakaan is (een hond van ouwe Strijdom die snags rond gaat om de wagen te besteelen). Zij z(ei): Toen ik bij Pieta was, hoorde ouwe juffrouw Albagh afgrijselijke rumoer en haar wagen, waardoor zij on[t]waakte. Maakte haastig alles op de been; zag zij hem in de wagen. Zij dat het was een leuw en wouw vlugten; zag haar kinders dat het de hond was. Kwam hij zoo geweldig met de honden van Albag door de beeste dat die voor hem bijna op de vlugt ging.

De morgen was Jan en Pieta haar beeste een groote deel onder mijn beeste. De span grote osse die Pieta daar had, was alle maal; van de kouijen was hier een en van zijn jonge osse zag Goestaf en Jan zeven. Ik kon ze niet alle die hij daar had.

Ik wis niet wat mijn op de ogenblik te doen stond overmits mijn vrouw de nag niet vris was en begon te klagen, en haar tijd was nabij. Wagte ik na een bootschap van Pieta en Jan. Mijn gedagte was dat de leuw de beeste uit de kraal gejaagt heb en meschien schade gedaan heb.

De middag kwam Pieta te paard en Jan en Albagh te voed. Had Pieta twee l[e]uwe gekregen en een partij van de beeste gekregen die hij met Danster na Jan gesteurd heb. Jan en Albagh had bij de aas gewees daar de leuwen bij was; het was van Albagh zijn schapen die meschien uit gebleven was. De beeste is alle weer tereg gekomen.

Omtrind 12 uur is mijn vrouw bevallen van een wel geschapen dogter. Juffrouw Botha was, uit gebrek van ouwe vrouw, die werk meester,

waarvan zij haar heel wel kwijte, aangezien zij het uit noothulp waarnam.

Ik z(ei) aan Pieta dat hij de avond blijven kon om te zien of zijn jonge osse alle hier is en de kouijen die hij daar gehad heef. De avond z(ei) hij aan mijn dat de osse en de kouijen alle hier is die daar gewees is.

Woensdaag den 2de. Is Pieta na de vee gereden en ik heb Sekieti met een span osse gesteurd dat Pieta de pak wagen bringen moet om een disselboom in te maken. Sekieti moet de ander morgen slag vee bringen overmits ik nu niet verhuisen kon. Die dag heb de swarte kouij die ik van Rossetoe geruild heb voor de slagkouij, (gekalfd); komt bij de beeste getal bij; is de getal . . . . . 453.

Donderdag den 3de. Om 8 uur kwam ouwe Albagh van zijn vee na huis; ik ging voor tijdkorten kuiijeren terwijl ik niets te doen had. Kwam ik de Ouwe tegen omtrind hondert stappen van ons huis af. Hij z(ei) mijn goede morgen in ik aan hem de zelfde. Vertelde hij mijn dat Catrijn en Marie voor Pieta schender: Pieta daar gekom, bij de lam schaap, vra ver Katrijn een spel; hij kom bij Marie; Pieta hij vra ook een spel voor Marie. Hij zee voor Koot: zoo ik karoep mijn Bosman; kavraa voor hem; hij zal nie lie nie. Ik neem voor haar bij Jan; kavra de Boes(man); hij kazee ja, Katrijn (en) Marie het zoo kezee: Pieta had keslaan; ik had kewoel. Ja, ou Lowies, wat hij meen daar mee? Pieta kavraa voor haar de speld; is gekwaat. Pieta kwam kort na hem. Ik wouw hem niets vragen, om te zien wat hij mijn daarvan zeggen zouw. Hij een wijl tyds daar, of hij z(ei) dat ouwe Isaak zijn basters aan schender is; dat hij en Wellem en Danster agter haar gejaagt heb toen hulluij die dag de elanden gekregen heb. Dat heed zij liegen. En van de speld z(ei) Pieta dat hij en Wellem bij elkander was en hij had een doorn en zijn ha[n]d; vraag hij haar of zij geen speld heb bij haar; z(ei) zij van neen. Is hij en Willem zoo voorbij gegaan en Marie had gezeg.: als Pieta na haar gekomen had toen hij haar gevraagt heb na de kalvers die weg was — zat Wellem niet ver van hem af, zouw zij de rug over geloop hebben. Pieta z(ei) dat hij en Wellem klaar was om de myden van ouwe Albagh vas te maken, maar Jan z(ei) dat hulluij het niet doen moet; ouwe Albagh zal het doen. Heb ouwe Albag haar alle bij vas gehad en eider een drag slagen gegeven.

Hij z(ei) dat de leuw een schaap van ons gevangen heb en een osse van Jan is ook weg van dat de beeste de nagt uit de kraal geschrikt is, en Albagh zijn beeste is ook vannag uit de kraal gewees.

Ouwe Albagh z(ei) aan mijn dat hij mijn eits zal (vertellen) als ik hem niet spotten zal. Ik z(ei): O nee.

Ik kaloop die dag; ik zoo kaloop. Ouw Lowies weet: ik loop zoo; kij voor mijn. Gert voor kaloop; ikke nie kakijk. Ik loop zoo gunter. Ik vra: Waars de kop daar anderkand de kraal? Gert hij huil. Ik zoo door

kaloop; ik kom bij de krans weer. Ou Lowies weette, hieronner kom ikk[e] donker daar.

Pieta heb zeven schapen voor slagten gebragt. De agter middag is Pieta weer na boven gegaan en Albagh is ook na zijn vee gegaan. De nagt was de leuw dig aan ons kralen; voor zijn gebrul en reuk ging de beeste op de loop; was wij met de volk aanstons op de been; ging de leuwe voorbij.

Carolus was van Sondag zoo koorsig, en pijn en zyn rug en kop, dat hij niets doen kon; en Saartje van ouwe Strijdom van zelfde. Carolus had een aluwe pergasie ingenomen; was hij een wijneg beter en Sarie ook, was ook beter als zij gewees is.

AOUGUS 1837.

Vrijdag den 4de. Was ik zeer verwondert dat Vija uit name van haar vader! Neellie kwam vragen om de hoender eijer die zij de avond geleend had om souijs te maken; dat zij en huis niet had. De nes was agter de kraal; was het moejelijk en de donker om het te krijgen. Ik vraag of het meschien niet al is dat hij had. Men versekerde mijn van neen; dat hij een hele partij heb. Nelie had de klijne van haar moeder te suigen; heb ik Jeremi gesteurd; hij moes dan gouw komen.

De middag kwam Rossekoela en Sekoer; hij z(ei) dat zijn vader hem gesteurd had om te zien of ik nog gesont ben. Hij brag mijn drie kalbassen bier en piesang. De avond z(ei) hij dat Rossetoe mijn laaten weten dat een van de gevlugte captijns van Rammabooij met zijn moeder bakalij; dat ik komen moet om hem te helpen.

Ik vraag waarom hij dan niet eer gezegt heb, toen ik dig aan hem gelegen heb; dat de veld nu zoo sleg is en ik met mijn vee alle dagen rond trekken moet. Z(ei) hij dat de Kaffer gevlug was en nu ik weg is, gekomen ben. Ik z(ei) dat het alsnu niet doenlijk is maar dat ik zien en hooren zal wat mijn maats zegt.

AOUGUS 1837

Saterdag den 5de. Om zeven uur kwam Rossekoela mijn zeggen dat hij na huis gaan wel; ik z(ei) van ja. Vraag hij mijn de schaap vel d[i]e geslag was, met de kop; heb ik hem gegeven. Ik z(ei) aan hem dat hij een wynig wagten zouw; dat ik op de jagt gaan wel aan de zelfde kand. Toen wij klaar was, gaf ik voor zijn vader een bouijt van de schaap.

To[e]n wij bij mijn beeste wagters kwam, z(ei) Poemlana dat hij een partij elanden gezien heb. Is wij op zijn beduiden gegaan; krijg wij elanden maar de wind draide verkeerd; nam zij de vlug. Dee ik een schoot van ver, maar krijg niets hoewel dat de kogel goed klapte. Verder krijg een parteij welde beeste; die nam de vlug. Toen is ik en Isaak regs

om gegaan; krijg wij tien harte beeste; die vlugte van ver. Krijg een klomp kwaggas; heb ik een jonge van geschoten.

Toen wij te huis komd, wa[s] Jan daar gewees om zijn vrouw te halen. Hij had zoo een lekker stuk pampoen gebraaijd; zij zou het met hem komen eeten. Toen de school uit was, was hij aanstons met haar de rivier op. Ik z(ei): als Louw maar lang zal suigen.

Sondag den 6de. Is Pieta na huis gekomen om de tinten op de wagens te binden. Z(ei) hij dat Takara met zijn famielie schappeerd is. Hij z(ei) dat de leuwen die nagt bij zijn kraa[l] gewees is; heb hij een schoot op de gebrul gedaan; is zij vertrokken. Aan de schoot zouw hij zeggen dat het raak was, wand na die schoot hoorde hij maar een brullen.

De avond tusschen lig en donker kwam van Seriti drie Kaffers en z(ei) dat Gabriel aan kommen is; zij zouw met hem gekomen wesen tot Massouw. Twee van de Stads menschen zijn volk is bij hem met geweers en hij heef ook een geweer; hij zouw voorbij mijn en Rossetoe gaan na Doors. De avond, zeg hij, zouw hij twee dagen bij Rossetoe rusten en alsdan na ons komen. Z(ei) ik dat ik denk dat hij lieg wand zijn avond en morgen praatjes komd niet over een. Gabriel is bij ouwe Rinsburg zeyn wagens ook gewees en dat ouwe Rinsburg zoo veel Blootkaffers doot geschoten heb. Toen ik de morgen met hem spreken wouw, was hij na boven om zijn geruilde schapen te halen, zoo dat ik niets wis als van horen zeggen.

Maandag den 7de. Omtrind 8 uur kwam Sekoer en zeg dat Rossetoe mijn (laat) weeten dat Gabriel niet na mijn wel komen; dat hij voorbij wel gaan na Doors. Is ik, ouwe Strijdom (en) Carolus gegaan om hem voor te weesen. Op de weg z(ei) Sekoer aan ons dat hij versekerd is dat hij, Rossetoe, niet voorbij gaan zal. Is wij tot daar gegaan om hen in te wagten. Wy was omtrind twee à drie uur daar, hoorde wij een schoot. Wij z(ei) dat het meschien Gabriel wesen zal. Kwam hij met de Knop-[n]eeusen en twee soldaten van de vort, toe behoorende aan de kroon van Portigal, zoo al[s] zij ons en gebroken Enge[l]s z(ei). Z(ei) zij dat aan de vort geen man gevonden kon worden die mijn brief leesen kon. Heb zij de brief na een naas aan geleegen plaas gesteurd, maar daar was niemand die ook leesen kon. Z(ei) de hoof van de vord dat Gabriel wagten moes tot de schepen van de Stad komd, die hij alle dagen te wagten is, maar Gabriel z(ei) dat hij niet wagten kon. Heb de Comedant hen met hem mede gegeven om met ons te komen, dat hij bang zouw weesen dat de natie ons vermooren zal.

Ik z(ei) aan hem dat het mijn mening is, maar dat ik vrees voor de Natie, om dat ik gehoord heb dat de minschen die en getrokken is, alle vermoord is; en vraagte hem of hij niet weet of het de waarheid is. Z(ei) hij van ja, dat Sokana met de Bloot Kaffers het gedaan heb; in, voegte hij er bij, de Comedant wel met Dunkaan een Comando uit maken, met zijn volk en Dunkaan zijn, om Sakana te vernielen, om dat hij dat geda[a]n heb. Ik z(ei) als hij vijligheid zag voor mijn, ik alsdan

trekken zal; waar voor hij mijn bedankte en z(ei) dat het goed weesen zouw dat de Goeverneur mijn 't laate weeten dat als ik verkiest te komen, zij bijde met mijn komen moet.

Het was te laat om na huis te gaan; z(ei) ik aan Rossetoe dat hij een Kaffer steuren moet om mijn vrouw te zeggen dat ik daar blijven zal tot Gabriel komt. Wij had geen tolk; toen wij daar kwam, heb wij met beduiden hem het laate verstaan. Hij was aanstons klaar.

Ik vraag hem de avond waar ik slapen zal. Z(ei) en de huis; wijs hij mijn aan. Ik vraag hem of daar wegeluisen en is. Z(ei) van ja; en al de huisen is. Z(ei) ik dat ik alsdan liever buiten slapen zal; heb wij de nagt kouijd door gebragt. Ik z(ei) dat ik de morgen vro[e]g gaan wouw; dat hij vroeg mog opstaan.

De morgen zoodra het dag was, kwam hij bij ons; heb wij klaar gemaakt. Ging ik uit zijn kraal; is hij met mijn gegaan; ruilde hij van de Knopneussen een stukkie witte linnen; gaf hij mijn. Toen wij weg gaat, is hij met mijn en eind weegs mee gegaan.

Kwam Gabriel bij; z(ei) aan mijn dat ik hem helpen moed; dat zijn broer hem pakken wel. Ik z(ei) dat ik hem gezeg heb toen wij bij hem was, dat hij het doen moes en dat nu de veld zoo sleg en droog voor de vee is, wij bijna alle dagen trekken moet, ik het nu bijna niet doen ken maar dat ik mijn maats daar over spreken zal.

Dinsdag den 8ste. Is wij omtrind middag te huis gekomen; heb ik aan Gabriel een schaap gegeven. Gabriel z(ei) dat hij siek gewees is; dat het zijn afzijn en terugkoms zoo lang gemaakt heb.

Woensdag den 9de. De morgen kwam Waaijwaaij en vra[a]g aan mijn de olivandstand die ik hem beloof heb als Gabriel van de Stad komd. Ik z(ei) dat hij niet volgens zijn belofte gedaan heb; dat hij met Gabriel zouw gaan tot in de Stad en alsdan tot tolk voor hem dienen zouw. Z(ei) hij dat hij zijn kind gesteurd heb; het was zijn swager; maar niet te min, ik gaf hem die tand. Vraag hij mijn een bees om te slagten; gaf ik hem ook voor zijn gedane diens. Wouw hij van mijn de grote olivands tanden ruilen. Z(ei) ik dat ik het voor die groffe goederen niet doen ken wand dat het voor mijn wijnig bruikbare goederen bij is. Heb mijn vro[u]w een stuk geruijt geruild voor en jonge bulletand en een koujetand.

Omtrind 3 uur kwam Doors. Ik z(ei) aan hem dat de hoof van de Stad de twee soldaten met Gabriel en Waawaa mee gesteurd heb om ons te bringen als wij het verkiest. Ik z(ei) dat terwijl hij met hen Kaffers spreken (ken), hij haar zeggen moed dat ik nu niet op de ogenblik trekken ken, om reden dat Waaijwaaij zegt dat de veld afgebrand is waar wij door trekken moet; dat ik nu wagten moed tot de regen; dat het voor haar meschien te lang deuren zal om te wagten; dat ik eers een tog doen wel na de vort om te zien hoe de veld is en hoe na ik met mijn vee bij de Stad blijven ken. Z(ei) Waaij-waaij dat die twee soldaten bij mijn blyven moed tot hij komd; als hij zijn goed verruild heef, dat hij

alsdan met myn zal gaan na de vord. Ik z(ei) dat ik mijn in die tusschentijd zal gereet maken voor die tog.

Gabriel had van de Stad kleren gekregen; hij [was] goed en de pluijen; zag Doors hem. Sloeg Carolus hem voor of hij niet wouw mee trekken. Hij z(ei) dat Gabriel zeggen moet; Gabriel, z(ei) hij, is de oudste; waar hij gaat, zal hij ook gaan. Ik z(ei) dat ik hem niet dwingen wel maar als hij het verkiest, zal ik hem mee nemen; in als hij verkiest daar te blijven, ken hij 't doen; maar dat hij met mijn met de tog moet mee gaan; kan hij zelfs zien in ik zal ook kijken of het mijn daar aan staad. Z(ei) hij van ja. Hij vraag of hij een wagen krijgen ken om zijn goed te halen. Ik z(ei) de pak wagen. Z(ei) Carolus hij zal met zijn osse rijden wand Doors zal alleen niet te regte komen met de ossen.

De agter middag is Pieta en Jan na de vee gegaan: Pieta om slag vee te halen en Ja[n] na zijn vee. Sekiti heb, is me gegaan om de slag vee te bri[ng].

AOUGUS 1837

Donderdag den 10de. Heb Pieta 6 schapen gebragt. De morgen kwam Koot van juffr. Schepers zeggen dat de leuw een os[se] van jufr. Schepers die nagt gevangen heb. Is zij en Jan zijn vrouw gegaan om de vlees te bewerken. Pieta gaat aan de tind van zijn wagen; de mijne had hij de vorige dag gemaakt. Carolus heef aan de soldaat Louwrins zijn geweer en schroef gemaak, voor de staal veer, en hij zouw de een geweer een staal op klinken maar zijn dril boor was niet goed; hij zal het anders maken.

Ik heb Pieta gezegt voor mijn een paard te bringen; zal ik na de vee rijden en hij zal die wagens regmaken, en Maandag zal wij trekken.

Ik heb van Waaijwaaij een stuk geruid geruild voor twee koeije tan-[den], vier doekkies voor twee D.o. tanden; Carolus vijf elle voersits voor twee tanden; ouwe Strijdom twee stukkies blouw goed voor een halve bulle tand.

De middag is ik na de vee gereden; de avond heef Jan voor de le[u]w een stel gemaak. De nag is de leuw voor de stel gekomen. De morgen laat Jan mijn vragen of ik ook mee gaan wel om de leuw op te soeken; dat de leuw braaf blouw en aljimmers gaat leggen. Is ik en Wellem mee gegaan; krijg wij de leuw. Toen de honden blaf, kwam de leuw na ons toe; op een distantie blijf hij leggen. Souw ik hem schieten; wijgerde mijn geweer. Schoot Jan onder hem in, maar geheel mis. Wouw ik mijn geweer de steen scherp slaan; brak het; had Jan gelaaijd met dat ik een ander steen op setten zouw. Schoot Jan hem op de week in; kwam hij weer een ind nader; blijf hij leggen en wa[s] een wynig daar na doot.

Vrijdag den 11de. Is ik en Wellem na de schapen gegaan; had wij stuif weer. De avond hoorde wij donder weer seer ver druis. Toen wij

souw gaan slapen, was de weer bij ons zeer sware slagen maar niet veel regen.

Saterdag den 12de. Is ik met Wellem langs de rivier op gegaan om te sien hoe de veld is; maar ziende dat de veld nog slegter word, ben wij terug gekeerd. Die dag heb Jan zijn en juffrouw Schepers haar en zijn wagens op gebrag; Pieta heef haar wagen gedrijwen met mijn ossen.

Sondag den 13de. Ben ik na huis gekomen en Wellem en Danster moet morgen vroeg komen; zal wij de wagens op bringen. Van de beeste getal gaat die bees die ik aan Waaijwaaij gegeven heef af; blijf de getal . . . . . 452.

De agter middag kwam Rossetoe en z(ei) aan mijn dat ik met hem mog gaan, om Seleppe te gaan schieten. Z(ei) ik dat ik nu niet ken om dat ik voor mijn vee een goede plek soeken moet; dat mijn vee van armoed vrek. Z(ei) dat ik anderkand van de Rooij Kaffers keijken moet, dat daar goede veld voor vee is en goede water. Z(ei) ik van ja.

Maandag den 14de. De nagt had wij harde rijp. Rossetoe kwam vroeg aan mijn zeggen dat hij mee gaat na boven, zoo als ik hem verstond. Ik z(ei) ja, maar kon denken dat hij weer bedelen wouw, zoo als alle Kaffers of Swarte Natie gemeenlijk doet.

Omtrind 10 of 11 uur is wij vertrokken: ik, Carolus, ouwe Strijdom, ouwe Botha en ouwe Albagh. Wij heb veel moete sukkelen met de lesgenoemde haar ossen die bijna ongeleerd was, dat de moe(i)te niet (waard) was; moes wij de wagen uit stoten. Toen wij bij Jan kwam, had hij die dag te voren een koedoes bul geschoten; gaf zijn vrouw aan de myne een blad en aan ouwe Strijdom ook wat vlees. Z(ei) Jan dat klijn Albag ook een eland geschoten had.

Avond te voren was Wellem alleen bij de vee; was de avond 5 van ons paarde apsent. Kwam Wellem met soeken bij Louw en z(ei) dat zij merrie ook weg is; hij moes ook komen om het op te soeken. Lagte hij Wellem uit en z(ei) dat het te donker was; het was juis tegen volle maan. De ander dag morgen kwam hij ook niet. Wellem kon niet wagten. Heb hij Danster laate soeken; is hij alleen na onder gekomen om de wagens te helpen op bringen.

Ik z(ei) aan Wellem dat als Louw hem zoo wijnig aan zijn merri[e] stoor als zij apsint is, dat hij alsdan haar bij hem oppassen ken, wand dat het niet de eerste keer is dat hij zoo een vlouwe exschuis maak als die merrie verstrijk. En ik heb Albag dat gezeg dat die merrie somtijds alleen ver strijk; dat hij als ik hem het laate weten, hij Lo[u]w of Isaak steuren moet om te helpen soeken, maar zij heb tot nogtoe niets anders als vlouwe exschuisen gemaak.

De avond gaf ik Rossetoe een schaap en winste dat het de leste mog wesen wand ik ben zijn gebedel al lang moe.

Dinsdag den 15de. Is Pieta, Wellem en Danster gegaan om te jagten, voor de volk te schieten. Rossetoe kwam de morgen aan mijn zeggen dat hij na huis gaat; z(ei) ik van ja. Vraag hij mijn nog eers of ik met

hem gaan wel, dat de volk van Selippe hem doot maken wel. Ik z(ei) dat waarom hij mijn plagen moet; of hij niet ziet dat mijn vee van armoed vrek en ik hem gezegt heb dat ik plek of gras soeken moet voor de vee. Was hij tevreden. Toen verhaal hij mijn dat hij van Doors gehoord heb, of hij heb hem hooren spreken met Gabriel, dat de twee volk van die Stad bij mijn blijven moet tot de Bloot Kaffers komd; die zal myn beeste halen. Ik vraag waarom Gabriel mijn dan daar niets van gezegt heb. Z(ei) hij dat hij het niet weet.

Omtrind 9 uur kwam Danster; brag tien schapen die Katos de vorige dag verloord had. Hij z(ei) dat een van die schapen van de jakhals in de nek gebeten is maar zij heb geen doode gevonden. De morgen kwam een jonge schaap. Z(ei) die volk dat het een malle schaap is. Z(ei) ik aan Carolus dat hij de schaap moet late bringen om de keel af te snijden. Vraag ik aan Carolus of die schaap mal is. Z(ei) dat April zegt dat hij mal is.

De morgen heb ik Louw laate weeten met Danster dat hij zijn merrie weg nemen moet; kwam hij. Z(ei) ik het hem zoo als ik aan Wellem gezegt heb en z(ei) aan hem dat hij ook maar een bastaard is; dat hij hem niet verbeelen moet dat ik verpligt is zijn merrie op te passen als hij daar gaar geen belangen (e)n stel als zij apsent is, en als hij mijn daar omtrind te veel voor zijn dienaar gebruiken wel, ik hem vyf en twintig riemslagen geven zal, zoo als die slag van volk als hij is toe komd.

De middag is ik en Carolus gegaan om te zien of wij niet schapen krygen ken die verscheurd is of nog meschien lewendig is, maar vond niet als een die opgevreten was. Pieta heb niets meer gekregen als de tien. Heb hij een kwag[g]a geschoten maar toen zij bij hem kwam, stond de kwagga op en ging voort, dat zij hem niet krijgen kon.

Toen wij te huis kwam, een poos tijd daarna, hoorde een geweer schoot, omtrind Jan en jufr. Schepers haar wagens. O[u]we Strijdom ging daarheen; z(ei) zij aan hem dat een geweer met smeeren is los gegaan — dog zonder eimand te beschadigen — in haar zoon Kobus zijn handen. Ouwe Strijdom z(ei) dat de zelfde geweer eens ook zoo is los gegaan tusschen een partij paarden en menschen, dat alle verwondert was dat niets beschadig was.

Die morgen toen wij van de onderste kraal na de bovenste trekken zouw met de wagens — zijnde den 14de Aougus —, is Gert Bosseman de morgen vroeg vertrokken. Men dag dat hij vooruit gegaan was om dat hij niet gaan kon van de schoot door zijn bouten voor de stel, maar wij vond hem op de weg niet en bij de kraa[l] ook niet. Toen maakte wij die gedagten dat hij hem zoo gehouden heb of hij niet gaan ken.

Woensdag den 16de. Had wij de morgen troewel weer. Met trekken na boven heef de rooijwitrug kouij van Carolus die hij van Pieta geruild heb, gekalf; komt bij de beeste getal een bij; is de getal . . . . . 453.

Pieta en Wellem is vanmorgen na de schapen gegaan; heb Pieta een kwagga geschoten maar niet gekregen; zijn een been was af.

Donderdag den 17de. Was het ooste wind en mis in de lug; is Pieta en Wellem na de schapen gegaan, met de honden. De nagt was mijn vrouw haar klijne kind bijna de geheele nagt door aan een soort van vloute. De morgen z(ei) mijn vrouw dat ik Goestaf steuren moed om een wijnig oude kolonie en gloversouijt bij jufr. Schepers, of Jan zijn vrouw Breggie, te halen of te laate vragen. Kwam jufr. Schepers en juffrouw Pretorus zelfs. Heb zij haar ten eersten kappeva in gegeven: dat wouw niet helpen; daarna gloversouijt, om te zien of het niet veranderen wouw.

Goestaf maak voor hem en Jerimie veld schoenen; Carolus maak voor de twee soldaten eider een paar; gister heb Carolus voor mijn een paar gemaakt. De avond kwam twee Kaffers van Doors en brag een hand vol palmiet — daar hij zoo veel beloof heef te steuren — en een snoer kalmoes voor mijn, en Carolus ook een; maar heef tegens mijn niets gesproken. Ouwe Strijdom heb gister 16 stroppen op gehangen, om het te berijden. Pieta en Wellem is na de vee gegaan; heb Pieta een kwagga de been af geschoten.

Vrijdag den 18de. Is ik en Jan gegaan, met Danster, om na de pat te zien na de Poort van Sekwatie, daar wij af gekomen ben. Ben wij de eerste dag gegaan tot aan de Hoolrevier; souw wij om draijen. Z(ei) wij tegen elkander dat het voor ons beter was door te gaan tot de poort. Wij had geen eete mee genomen; krijg wij vier elanden; schoo[t] ik een en Jan zij geweer wijgerde. Kon wij de eland niet krijgen. Op de bloed spoor en end weegs gegaan, kwam wij de elanden weer bij; schoot Jan een kouij van agter op de bouijt; kwam wij omtrind bij. Schoot ik mis en haar vervolg hebbende, schoot Jan bij voorbranden van zijn geweer mis. Kwam haar de derde maal bij. Schoot ik mis; was zij door de ongelijkheid van de veld ons uit het gezig geraak. Na lang soeken vond Jan haar, op de lijf loopende; was zijn geweer niet geladen; kon hij niet gouw schieten; was zij hem weer uit gezigt. Op de koers vont hij haar; schoot hij haar met de 5de schoot doot. Heb wij zoo veel vlees en murg beenen genomen als wij voor (de) andere dag nodig had. De nagt heb wij onder (een) oliwe boom geslapen; het was zeer kouijt. Hoewel dat wij en dunne baatjes was, kon wij de nag door bringen; wij had een goede vuur aan gemaakt.

Saterdag den 19de. Heb wij een vroeg stuk genomen; is wij voort gegaan. Had wij een ontsaggelijke holte en steylte door te gaan. Op de Plaate gekomen zijnde, was het over middag; sat wij onder een koele bos te rusten. Zag ik drie Kaffers loopen; heb wij ze aan geroepen en gevraagt of wij aan die kand aan de revier komen kon. Zij antwoorde van neen; dat aan die kand geen wagen afkomen kan. Vraag wij waar wij dan de beste aan de revier komen kan. Wijs hij ons aan de linkerhand twee spitse koppies; daar woon een Kaffer; daar gaat een mooije weg af. Is hij met ons gegaan omtrind een half uur en de avond kwam

wij daar, maar wij zag dat het te schuijns en te stijl was. Vra[a]g wij hem of daar geen vliegen is die de vee beschadigen zal. Andwoorde hij van neen. Die Kaffer gaf ons en zijn kraal een plek om die nag te slapen, en een partij gras om op te slapen en een wijnig houijd. Ik vra[a]g hem water; brag zij een kalbas en een wijnig slegte bier. Is hij gegaan na een ander kraal, die een suster van Rossetoe toekomd; brag hij een kalbas bier. Z(ei) hij dat hij bij haar is gewees en gezegt heb dat ik bij hem is en dat hij niets heef; heb zij mijn de bier gesteurd. Heb wij die nagt door gebragt met veel kouijden wan[t] zij had wynig houijd.

AOUGUS 1837

Sondag den 20ste. De morgen zouw die Kaffer ons wijsen waar wij langs trekken moet en of wij geen vliegen krijgen zal. Toen wij het bezien had, versekerde hij met de andere dat daar geen vliegen is. Ik nam mijn voor om zelfs te zien of het de waarheid is voor dat ik aan trekken ging. Wij sag dat de weg te steijl was; nam wij voor om te trekken; ging wij weer terug, na huis.

Toen wij van de Kraal af ging, sag wij een partij koedoes, kwam va[n] de volk en z(ei) dat wij een schieten mog. Schoot ik een de voor been af; heb zij die genomen. Vraag die de hoof van haar was mijn om de vel. Z(ei) ik van ja.

Is wij voort gegaan; krijg nog een klomp; die nam de vlug. Krijg weij vier bullen; heb ik een een schoot gegeven. Ging die ouwe Kaffer hem na tot waar de koedoes en een bos ging. Was een partij renosters; is hij om gedraid. Kwam hij aan mijn zeggen dat hij met ons gaan zal ons de [b]os te wijsen; dat hij bij mijn een vel soeken wel. Ik z(ei) van ja. Is wij gegaan tot aan de Sterke Rivier. Heb wij twe groote klompe koedoes gekregen maar zij nam de vlugt. Heb wij daar ons wijnig eeten klaar gemaakt voor ons middag maal. Ben wij voort gegaan; heb wij op de weg twee à drie klompen elanden gekregen maar niet geschoten, dat het te ver was om het te halen na ons huis. Met dat de son onder was, kwam wij te huis. Toen wij te huis kwam, had mijn zoon Jeremie zij voed verbrand met een kool vuur die hem en zijn veld schoen gevallen was en niet uit kon krijgen. Het was de dag tevoren gebeurd en had nog veel pijn aan die wond. Mijn vrouw z(ei) dat Sekietie gegaan is de zelfde dag dat ik van huis gegaan is, om zijn vrouw en kind te halen.

Maandag den 21ste. Is Pieta en Wellem op de jagt gegaan; heef Pieta een kwagga geschoten en die dag met de osse gehaald. De middag was Jan bij mijn; sprak wij met die twe volk van de goeverneur van de vort. Z(ei) [z]ij dat zes dagen anderkant Dunkaan Engelse woon. Toen wij hen die volk deet uit duiden en of zij vee heb, bemerk wij dat het Affrikaanders moet weesen en maak ons gedagten op Moolman: wand [z]ij z(ei) dat zij veel vee en paarden heb, en de drag omtrind zoo als wij; ook vrouwen en kinderen. Zij z(ei) dat twee met hen gesproken heb die

de Blootkaffers taal sprak; dat het Engelse is die daar woont en zij een vort heb aan Kaap Natal.

Carolus en Louw Albag zouw de ander dag gaan om te zien of in de weg geen vliegen is, bij Masouw om na de rivier. Jan zouw een end weegs trekken, om na Carolus te wagten.

De avond kwam Sekieti en z(ei) dat de moeder van de mijd haar niet geven wel om dat hij maar een bees gegeven heb; dat hij niet weet hoe hij maken zal. Ik z(ei) dat ik ook geen beeste meer had om hem te geven. Z(ei) van ja. Ik vraag hem na de weg aan deze kand van de Poort. Hij z(ei) dat daar een voet pat door gaat, maar wij moet drie diepe kloven of revieren door die te stijl is voor een wagen.

Dinsdag den 22ste. De morgen had ik geslagt voor Carolus; had ik drie à vier onpartijdige Kaffers uit gehoord; bemerk ik dat wij die weg bij Massouw niet door ken als door de hoek van de vliegen.

Daar op is ik, ouwe Strijdom, Carolus (en) Pieta na Jan en ouwe Botha (en) Albag gegaan; heb ik haar dat voor gedragen en z(ei) dat mijn gevoelen is dat wij de weg bij Sekwati om nemen moet; dat ik Sekieti gevraag heb of wij de Poort boven om en overkand voorbij ken. Z(ei) hij van ja; dat wij tusschen Sekwati en Makotoko door moet; dat het bosveld is maar niet vaste bos.

Kwam wij over een die weg in te slaan; dat wij alsdan buiten gevaar van vliegen is. Jan zouw tot bij mijn komen die dag en de andere dag zouw (wij) gesamentlijk vertrekken. Is (i)k aan op pakken gegaan.

Pieta kwam mijn zeggen dat tante Antje mijn laate vragen om haar te laate helpen tot bij ons. Ik z(ei) van ja. Jufr. Schepers en [o]uwe Botha heb mijn, jufr. Schepers drie en ouwe Botha twee osse gevraagt. Had ik haar gesteurd en laate weeten dat als zij op de plek is waar zij na ons wagten zouw, (zij) mijn de osse steuren moet tot wij weer trekken zal.

Ik had mijn volk bij elkander laate komen en haar gevraag of wij die weg inslanen zal. Zij was verblijd dat wij alsdan de vliegen niet behoef te vresen en beloof mijn te volgen waar ik gaan wel.

De witte kalf die Carolus van Rammabooij gekregen heb, is vrek; gaat van de beeste getal af; blijf (de) getal . . . . . 452.

Toen ik aan 't oppakken was, heb ik 15 lb. kruijd uit gezit om en tijd van aanval bij der hand te hebben, en z(ei) aan Pieta dat wij kogels gieten zal waar wij de eerste dag kan overblijven, dat wij met de oppakken geen tijd heb.

Woensdag den 23ste. Ben wij vertrokken tot boven onse osse kraal, bij kuijle water die onder vontijnen en de laagtes geef. De morgen telde ik, Pieta en Carolus de beeste; ik tel 6 te min, Pieta 5 te min, Carolus 7 te kort. Ik z(ei) aan de beeste wagter dat hij op letten moet of hij geen beeste mis aan de haar.

Die dag is wij gelukkig over weg gekomen met de wagens. Juffrouw Schepers had mijn gevraag om twee agter osse en een voor; heb ik

haar gegeven. Ouwe Botha vraagte mijn om twee voor osse; heb ik hem gegeven. Toen wij op de uitspanplek kwam, vraag ik aan Adonis of hij geen beeste mis. Z(ei) hij van neen; dat de beeste alle is; hij heb ze daar gezien.

AOUGUS 1837

Donderdag den 24ste. Ben wij getrokken tot omtrind de Rooij Kaffers captijn, daar Rossetoe gewoond heb. Toen zij de wagens zag, kwam zij bijna alle uit de kraal na ons, om de wagens te zien, zoowel mijde en kinders als mans. Terwijl wij de Kaffer kende, stelde ik dat en geen ar[g]waan. Zij brag ons van alles wat zij had, om vellen en vet te ruilen.

Met trekken had die dag een Kaffers kouij gekalf: de bruin witrug; komd bij de getal een bij; is de getal . . . . . 453.

De morgen heb Carolus en Pieta de beeste getel; zouw het allemaal weesen.

Vrijdag den 25ste. De morgen kwam de captijn Masappa; brag mijn twee kalbasse bier — heb ik hem een jonge tijgervel gegeven die de Kaffers van Mapelie mijn de vorige avond gaf — en vraag mijn om hun te helpen dat zij haar goed van de groot Kaffer van Mapelie (terug krijg dat hij) haar ontnomen heef. Ik z(ei) dat zij wagten moet tot ik voor mijn vee een goede plek heb; dat ik alsdan zien zal of het de waarheid is wat zij mijn verteld heb.

Toen wij ons osse een wijnig laate vreten had, is wij ingespannen. Om[trind] een ander ha[l]f uur gereden hebbende, wouw een van de soldaten gen. Lourins voor op de pak wagen klemmen bij Wellem Strijdom, die dat niet gewaar wierd als dat hij over de disselboom viel. Wouw hem bij de arm krijgen; had de mouw en zijn hand en wouw hem optrekken; trok de mouw uit zijn arm; fiel hij voor de wiel, die hem de eene over zijn bouijt liep en de ander over zijn kruis. Ik was voor; riep zij; liep ik aanstons daar op af. Heb wij (hem) op de agter kis van de wagen, op een sak met veeren geleg en kruit en vlouwe asijn in gegeven.

Op de uitspan plek gekomen zijnde, klaag hij dat hij niet wateren ken. Wij had hem tarmentijn en gegeven. Z(ei) mijn vrouw dat zij een wijnig wagten moed; zal wij hem harlimmer olie in ge[ven] voor de watere. Toen hij dat in had, heb wij hem met termentijn en vet laate smeeren.

Omtrind de helfte van de schof viel ouwe Strijdom zijn haar agter wiel, de vellingen en speken te gelijk af; had hij de naaf alleen. Heb wij hem een van mijn wielen op een tak gesteurd.

Toen wij uit gespannen was, is Jan, Pieta (en) ouwe Botha op de jagt gegaan; heb Jan een welde bees geschoten. Ouwe Strijdom kwam omtrind 8 uur en de avond bij ons.

Saterdag den 26ste. Ben wij getrokken tot aan de Sant Rivier. In 't rijden heb ik een schoot na een kwagga gedaan dog niet gekregen. Toen wij omtrind 5 of 6 hondert tree van de uitspanplek was, schrik de osse

van jufr. Schepers voor de osse van o[u]we Strijdom, die zijn zoon Isaak — in plaas van agter de wagens — neffens de wagens jaag. Ging juffrouw Schepers haar wagen (en van) Pieta (en) Carolus, en de pakwagen op de hol en juffrouw Schepers haar klijn zoon Gert, die haar wagen lij, (kwam) onder de osse en wagen door; zijn een been gevaarlijk gewond dog niet aan stukkend, en een gad agter in zijn kop. Wij heb dat aanstons verbonden, met natte tabak op geleg.

Ik vraag aan Isaak waarom hij niet luister als een bejaard mens hem in ordentelijkheid eits verbie; dat door zijn ongehoorsaamheid die kind alzoo wel kon verongeluk weesen; dat zulks alsdan niet te vergeten was. Wouw hij mijn geen andwoord geven. Heb ik hem (een houw gegeven) om hem af te schrikken; en de moeder die zeer ontevreden was, moes wij troosten.

To[e]n wij op de uitspanplaats kwam, was mijn klijn kind zoo sleg siek dat wij alle menuten haar laaste snik te wagten was. Het deurde de geheele nagt door. Jufr. Schepers en jufr. Pretorus was de halve nag bij mijn vrouw; was zij een wijnig aan rusten geraak; is zij gaan slapen.

Sondag den 27ste. Heb wij de morgen schapen van Jan die onder de mijne was, uit gevangen en Wellem met een span osse de wiel terug gesteurd met Isaak. Goestaf heb ik met 8 osse gesteurd om een kwagga te halen die ik de vorige dag geschoten heb; is Carolus meede gegaan.

Ouwe Hans Kaffer van Maletie kwam die dag te voren — zoo als wij uit souw spannen — en brag een olivants tand. Ik vraag hem na de agterste menschen maar hij wis van haar niets. Hij kwam de morgen om kos vragen. Heb ik hem een afjag gegeven. Wat de klijne kind betrof, zij bleef eeven siek.

De middag is Jan na zijn vee gegaan; heb hij 3 rooijbokken geschoten, de een niet gekregen.

Maandag den 28ste. Is ik, Pieta, Jan, Goestaf en een Kaffer op de jag gegaan; loop wij tot twee maal renoster op de lijf op dertig veertig tree. Wouw ik niet schieten dat wij varse elands spoor zag. Ouwe Botha is ook uit gegaan; kwam hij rooijbokken, kwaggas en renosters bij. Lij hij op een kwagga aan en sloeg de snelder af; gaat de geweer uit de rus los; schoot hij de kwagga de rug af. Ouwe Daniel is ook uit gegaan, hoorde ik van Jeremie toen ik te huis, of bij mijn wagen kwam; ik was bevrees dat hij uit zouw blijven en de wagens niet weer venden ken.

Toen ik bij de wagens kwam, had ouwe Strijdom zijn naaf onderhanden; had daar zoo wat aan gekapt. Ik (vraag) hem of hij ouw Botha gevraagt heb om hem te helpen. Z(ei) hij van ja. Ik vraag hem waar o[u]we Botha is. „Hij leg daar onder de wagen", z(ei) hij. „Wat heb hy dan gezeg?" „Ik moet de naaf rond maken, dat de banden op gaat". „En, ouwe Hannis," z(ei) ik, „ken u dat niet doen zonder dat hij u het wijs? Trek het met de passer rond, volgens de band, en kap het dan rond."

Heef Carolus dat gedaan; is daarmee na ouwe Botha gegaan en in

veertien steeken de naaf opgestoken; had zij de eerste keer een speek gad te min.

Dinsdag den 29ste. De morgen was ouwe Strijdom en Botha aan de speekgaate booren; heb ik de helf en Carolus en ouw Strijdom de ander geboord.

Omtrind middag z(ei) ik aan Carolus dat hij aan een doot kissie moet gaan; dat ik ziet dat de klijne alle menuiten swakker word en haar einde niet ver is. Om een uur, zoo als zij omtrind geboren is, is zij overleden, op Dinsdag den 29ste Aougus 1837. Pieta is de voor middag na de vee gegaan; toen hij te huis kwam, was zijn susterje overleden.

Toen de kissie klaar was, z(ei) ik dat hij haar daar enleggen moet en dan in een ander kis setten tot zij begraven word, dat wij geen huis had. Ik lied aan de graffie gaan zoo ver als zij die avond komen kon, om het na behooren te maken, overmits de aarde droog en ha[r]d was.

Woensdag den 30ste. Om 12 uur z(ei) mijn vrouw dat zij verkies dat de lijkie maar ter aarde zal besteld worden. Heb Carolus de menschen bij elkander gero[e]p; is zij ter aarde besteld.

Ouwe Strijdom zijn wagenaaf was klaar; is Carolus aan de romp op zitten gegaan. Ouwe Strijdom zit de blaasbalk op om de band te korten.

Daar kwam een Kaffer van Rossetoe zeggen dat Doors de avond komen zal en zal veel nuis bringen. Gevraagt hebben wat voor nuis, z(ei) hij dat twee Knopneussen om pekken gekomen is en was zoo haastig. Z(ei) dat zij ons wel in wagten om ons beeste af te nemen. Ik vraag van wat voor captijn dat die Knopneussen was. Z(ei) hij dat Door[s] het weten zal. Ik aan hem dat ik gaan zal waar ik heen wel; die het doen wel, ken het prubeeren.

Van de beeste getal gaat de kalf van de swarte kouij van Pieta af; blijf . . . . . 452.

De morgen te voren heb ouwe Hans Kaffer mijn om kos gevragen. Heb ik hem vandeze morgen een schaap gegeven. De agter middag is Pieta van Danster na de vee gereden.

Donderdag den 31ste. Zouw de band op getrokken worden; was het aan stukkend. Hier had men de swarigheid de band was te klijn en plaas van te groot. Pieta is na de vee gereden; heb hij een rooijbok geschoten. Ouwe Strijdom heef kolen gebrand en de dewikken in de wiel gezet; Carolus heb de vellingen reggemaak. De morgen kwam daar en gerugte dat er omtrind Albag zijn wagen een leuw in een sloot was. Wij aanstons daar op af, met de honden en geweers; was het een bees van Jan; was van de wal gevallen.

SEPTEMBER 1837

Vrijdag den 1ste. Heb Carolus en Albag de band gekord en gerek; het ging dan gelukkig. Pieta heb gelooijde vellen gerek. De avond had zij de band op getrokken.

Saterdag den 2de. Ben wij getrokken tot op de eerste drai van de revier, aan de boven kand van ons. Toen wij nabij de uitspanplek was, zag wij een partij elands bullen. Toen uit gespannen was, heb ik, Carolus (en) Pieta met ons slegte paarde gereden, en Jan ging te voed. Heb ik eèn van geschoten en met de osse aan gesleept; heb ik een eider een stuk van gegeven.

Tegen de avond z(ei) de kinders die bij de paarde was, een paar hondert tree van ons wagen af, dat daar een renoster was met een klijne. Ging ik, ouwe Strijdom, Wellem en Pieta daar op af. Schoot ik haar de blad af; heef Pieta haar doot geschoten.

Toen wij bij ons wagens kwam, was daar 5 Knopneusen met klerasie goederen gekomen. De avond toen het pas donker was, laat zij mijn zeg[g]en door een van mijn volk dat zij met mijn handelen wouw voor olivands tanden. Ik z(ei) dat hij haar zeggen moet dat ik niet en de donker handel; dat ik morgen met haar handelen zal als ik haar goederen gezien heb, of het mijn aan staad; en dat zij daar zij is, haar stil houden moet, niet in de donker te loopen; dat ik haar zeker doot schieten zal; dat het bij al de Kaffer bekend is en dat ik haar het ook zeggen moet. De nagt omtrind twee uur kwam een van mijn volk zeg[g]en aan de anderen dat de Knopneusen alle weg is; dat hij haar heb hooren loopen.

Sondag den 3de. De morgen zag men dat zij geflugt is van haar vuur. Zij had eenige van haar pagagie goederen laat vallen en aan haar spoor kon men zien dat zij hard gelopen had. Ik z(ei) dat zij meschien de gedagte maak dat wij dink dat zij van de volk van Sakanna is, die de menschen vermoord heb, om dat haar zulke sterke order de avond gaf en order niet gewoond was.

Maandag den 4de. Ben wij getrokken tot waar de Santrivier en de Takkaroes Rivier in malkander loop. De vee was agter; was wij verpligt te wagten tot Sekieti komd om ons te onderregten wat voor weg wij in moet slaan, en of het wel de Matjes Rivier was die in kwam. Toen Sekieti kwam, was het een ander rivier.

Toen ons vee alle bij de wagens was, tegen de avond, kwam vier Kaffer met een tweejarige bul, ter ruil voor een veers. Toen zij bij ons was, was een Kaffer gen. Takkaroe er, die bij mijn gewoond had en weg[g]eloop is; hij — zijn schild en assegajen bij de andere — was met lege handen. Ik vraag hem waar hij na toe ging. Antwoord hij dat hij met die Kaffer mede gekomen is om mijn te zeggen dat Maletie mijn beeste haalen wel en dat hij exspres gekomen is om mijn 't te zeggen.

Ik (vraag) hem van wie hij het gehoord had. Z(ei) hij dat hij alle dagen zoo hoor. Ik z(ei) dat hij mijn geen leugens vertellen moet; dat ik hem daar niet na vraag.

De avond toen wij gegeten had, liet ik hem roepen. Hij was bij Sekietie zijn veur en slaapplek. Ik vraag hem waar hij slapen wel en of hij wel weet mijn te vragen, als hij bij mijn komd, waar hij die nag door bringen zal, en was geresolveerd hem vas te houden tot ik Meletie laate roepen

had; om alsdan kok en koks maat ruisie te laate maken, om te zien of ik niet uit ven[den] kon waar de spek gebleven is. Maâr met dat ik op stond, nam hij de spad en Carolus en Sakana agter hem aan, met twee jonge honden, die hem gedeurig aan zij karos vatte maar kon hem niet in de handen krijgen — Carolus met zijn geweer en Sakkana met een stuk brand houd.

Hij had aan Carolus gezeg dat Maletie die zelfde nag komen zal. Ik z(ei) daar op dat ik hen zoo veel vertrouw als Maletie in al de anderen, en dat mijn gedagte is: als een kans ziet om beeste te haalen, geen van alle het laaten zal. En nam mijn voor mij te wagten voor de een zoo wel als voor de ander en die bij mijn komd, zoo ver te vertrouwen als ik hen ziet.

SEPTEMBER 1837

Dinsdag den 5de. Ben wij getrokken tot aan Albags Gat. De morgen vraag ik aan Sekietie of Takaroe weer gekomen is. Andwoord hij van neen. Waar zijn geweers was? Z(ei) daar bij zijn vuur. Laat ik het komen en deelde het aan mijn volk uit, en lied de andere komen. Z(ei) aan die met de bul gekomen was dat als zij gekomen is om de bul te verruilen, zij niet bij die menschen gaat die osse ruild en vraag of zij ruilen wel, wat zij hier bij mijn maak met die bul? Is zij bij Albag gegaan en vertrokken.

Met dat de vee weg was van de wagens aan de over sij van de rivier, sag juffrouw Schepers een partij Kaffers aan komen, met een heele spul honden. Ik nam de verkeijker; was het tien in getal. Zij kwam reg voor mijn wagen setten.

Ik ging ten eerste na haar toe en deet haar met wijsen vers[t]aan wat zij met de assegajen bij mijn komd haalen of doen. Ik had geen tolk. Zij wijsde mijn dan ook zoo wat, maar kon niets begrijpen door die geraas van haar honden. Wierd ik onverduldig en nam een ongemaakte sambok: eers over de honden; toen die weg was, over haar. Nam zij de vlug de revier door; geng zij setten.

Zij had drie van haar veld schoenen laate leggen; riep de kinder(s) haar toe; kwam een aan om het te haalen.

Riep ik Danster die bij de osse was, dat hij komen moet om te tolken. Ik laat hem vragen wat zij met de assegaijen bij mijn komd, wat of zij doen wel. Andwoord hij dat zij weld slagten wel als ik schiet. Vraag ik hem hoe of ik het weeten zal of hij welt slagten wel en als hij weld slagten wel, hij zijn mes bringen moet; of zij niet gehoord heb dat ik laate weeten heb aan de Kaffer allemaal dat die bij mijn komd, met lege handen komen moed, of dat ik haar voor vijhand aan merken zal die met de menste geweer komd. Z(ei) dat hij het nu aan alle zeggen zal; dat zij het niet geweeten had.

Ik laat hem zeggen voor mijn tabak en koorn te bringen waar ik de

avond uit spand, mees om hem weer wat gerus te maaken. Hij beloofde 't dan te doen.

Van daar ben wij getrokken tot waar de bossies en kaale veld omtrind scheij. Toen wij uit gespannen was, is Pieta en Wellem terug gereden na de vee. Wij had even uit gespannen of daar lij een os van Botha en een vang gat. Met uit halen was Botha en Albag de eersste bij. Naas aan was nog een gat; wouw Albag en Botha de eerste bij (wesen); wou Albag agter uit trappen; viel hij in de andere gat.

De middag toen wij uit gespannen was, z(ei) ik aan Carolus dat als hij wis hoe lelijk het voor een ander mens is als hij zulke dingen doet, hij het niet weer doen zal, wand hij had aanstons toen ik de Kaffers daar af schrikte met de ongemaakte sambok, zijn geweer en wouw doot schieten. Ik had goed tegenstand bieden maar kon hem niet tot terug keeren krijgen als nadat ik hem voor verdoemde wentmaker had uit [ge]maak, dat hij dagte dat ik reg kwaad was.

Tegen de avond waar wij uit gespannen was, kwam een helepartij mijden en eenige mankaffers met boonen, pampoenen, koren en een stuk voersits ter ruil. Heb mijn vrouw de voersits geruild voor een schaap en de andere heb ook (van de) andere wat geruild. Het was te laat voor haar na haar kraal; loeseerden zij de nagt aldaar.

Woensdag den 6de. De morgen vroeg kwam die Kaffer die mijn de tabak beloof had en koorn. Handelde wij het van hem. Lied wij ons vee gaan niet ver van ons wagens af; viel een os van mijn en een gad; kwam Poemlana riemen halen. Is ik, Carolus en ouwe Strijdom gegaan en heb de os uit geholpen met veel moeijte, hoewel dat wij wel 10 of 12 man bij elkander was met Kaffers en ons volk.

SIPTIMBER 1837

Van daar ben wij getrokken tot aan de Renoster Pad of Hasekraal, aan de Sant Rivier. De agtermiddag brag de meijden een schaap vel die de wel[de] bees die been af getrapt had en niet gaan kon; had zij die de keel afgesneden en de vlees late leggen om dat het zeer mager was.

Adonis z(ei) dat een Kaffer veers, die blouwe met de roode plek langs de steerd, is (gekalf); komd de beestegetal op . . . . . 453.

Toen wij uitgespannen was, is ouwe Strijdom terug gegaan na de vee; de honden (had) twee hasen in de gaten gejaagt; heb Danster alle bij uit gehaald.

De schimmel kouij van Sekietie met de kalf gaat van de beeste getal af; blijf . . . . . 451.

Donderdag den 7de. Ben wij getrokken tot voor de poort van de Sant Rivier. Is ouwe Botha uit jagten ge[g]aan overmits hij de vorege dag niets gekregen of geschoten had. De middag is ik en Danster gereden; heb ik twee rooijbokken geschoten.

Tegen de avond kwam ouwe Botha, Diederick en Isaak Albagh

de jonge. Had ouwe Botha twee renosters geschoten, z(ei) hij De eerste was een kalf; heb de schoot op de bouijt van agter, maar de kogels is te lig, het is niets als tin, en die kouij was zoo kwaad dat hij niet bij kon komen de kalf verder doot te schieten. De tweede was een jonge die de hoorn omtrind een span lang gelijkte; heb hij twee schoten gegeven: een met tin en de ander met koper. Diederick en Albagh gaf haar ook eider een schoot; is zij gaan leggen. Heef hij geroepen; stond zij op; is zij weer een entje gegaan; is zij weer gaan leggen. Heb zij gew[ag] om te zien of zij niet vrekken zal, maar ziende dat het niet gebeur, heef zij weer geroepen. Schut zij met de kop en blijf leggen; heb zij nog een tijd gewagten; is zij weggegaan om voor donker bij de wagens te komen.

Toen de vee na de wagens kwam, hoorde ik van jufr. Scheper[s] dat Albag zyn twee Bossemans weg is. Ik z(ei) aan Pieta dat hij na Jan zijn vee moet haastig gaan, dat die van Jan meschien nog niet weg is. Ik was niet versekerd dat Jan bij zijn vee was. Toen Pieta bij de vee kwam, z(ei) hij het aan Jan. Ging zij na die de beeste op pas; was die al weg en de een had hij nog. Was een groote deel van zijn beeste weg. Is hij en Pieta te paard gereden met dat het duister wierd en krijg het ten alle gelukte.

Vrijdag den 8ste. Ben wij stil gebleven overmits ouwe Botha zij renosters wouw ha[n]dhaven. De avont te voren brag hij mijn zeven tinne kogels voor loote. Ik z(ei) dat ik niet heb die zoo is, maar ik zal zoo veel loot geven als de gewig van de kogels. Heef Pieta het gelijk gemaak in presintie van Diederick. De (ouwe) tammelde om te gaan. Toen men dagte dat hij terug kon wees of laate weeten kon hebben, was hij nog niet weg. Ik z(ei) meschien maak hij taije kogels.

Heel vroeg de morgen was Carolus te paard weg om rooij bokken te schieten. Om 8 uur kwam hij; had hij een spring bok de been af geschoten. Rooij bokken kon hij niet krijgen mar een welde bees heef hij mis geschoten.

Toen ons vee na de veld was, bin ik na Jan Pretorus gegaan, alleen om geselschap. Kwam ouw Albagh en vraag aan Jan of hij loop kijk.

Jan andwoorde: Waar zal ik loop?

Z(ei) Albag: De verdoem Boesman moet maar d[oot] maak, hee.

Jan zei: In toen de Bosseman aan de slagen siek was, sprak jij alle dagen daar over.

Z(ei) Albagh: Wanneer ikke kepraat? Nooijt ik had kepraat. Ik had kevank de Boesman; nooijt ik had kabring; ik kad doot kemaak.

Daar op z(ei) ik aan Albag dat hij met die Bosman niet goed handeld, wand als aan de vee de menste versuimt word daar de Basters voor wesen k[on], moker gij op de Bosseman.

Andwoord Alb[ag]: Hij is Boesman; hij moet dat doen.

Ik z(ei): A[ls] de Basters het zoo of zoo doen wel, moet de Bosseman het ook doen; in als het in uwe oogen niet goed is, slaat gij de

Bosseman. Ik z(ei) aan Albag dat daarom hij met alle de Basters niet en deugte en [dat] hij een ouwe schillem is; dat ik hem ken. Ik z(ei): Aan de een schaap aan Vaal Ri[vier] heef ik u al leere kennen.

Andwoord hij: Wat uit gemaak is, is uitgemaak. Als mijn klij[n] goed verbruij, ikke straf.

Ik z(ei) ja, maar zoo als aan Vaal Rivier, slaat gij over de ba[s]ter op de grond, maar z(ei) ik aan Jan (jij) weet dat hij die slagen verdient heb wand dat hij hem gezeg heb die schaap uit te vangen.

En, zeg ik aan hem, als zij eimand blameer, dan maak gij het uit en straf al zoo als met de kinder[s] van mijn en Strijdom; moes gij het in mijn presint ui[t]gemaakt hebben. Z(ei) hij: Waar was gij? Antwoorde: Was niet te ver, en z(ei) aan hem dat hij met die basters voorsigtig gedrage[n] moet, dat het niet weer gebeur dat zij of hij een of de ander onschuldig blameer.

Hij z(ei) dat ik haar ken krijgen; dat ik haar straffen ken. Ik z(ei) dat ik het niet vraag, maar dat hij in het toekomende beter doen moet.

Omtrind middag kwam Botha; was zijn renosters alle bij weg; kan hij het niet krijgen. Na middag om 2 uur kwam ouwe Hans Kaffer van Maletie, met een ambassadeur, om over de praten te spreken die de Kaffer van Rossetoe aan mijn gezeg heb. Hij verontschuldig hem en alles en z(ei) dat Maletie mijn kind is; hoedat Rossetoe zijn Kaffer dat zeggen ken.

Ik z(ei) dat ik dat niet geloof heb om dat het van gemene volk gezeg word; dat als het de waarheid was en ik het uitgevonden had, ik Maletie al lang gepakt had. Ik z(ei) aan hem de geval van Takaroe. Z(ei) hij dat hij hem op de weg gekregen had; dat hij zeg dat hij schapen weg(g)egooijd heb in ik hem weggejaagt heb.

Hij brag mijn 6 klijne mantjes met koren en boonen; daar bij 3 kalbassen bier. Ik lied ouwe Strijdom van elk kalbas in een bak goeiijen en gaf het hem. Hij nam het ten eersten en vraag meer. Ik gaf hem nog wat en gaf aan mijn maats [t]oen ik gedronken had. Jan z(ei) dat hij de middag een renoster geschoten had maar niet gekregen.

Saterdag den 9de. Ben wij getrokken tot aan de Duive Kop aan Santrivier. Toen wij uit gespannen was, zag wij een partij hartebeeste. Is ik, Carolus, Pieta en Danster gereden — ouwe [Strijdom is] te voed gegaan — om te jagten. Heb ik, Pieta en Carolus eider een schoot na de harte beeste gedaan dog niets gekregen; is Carolus en Pieta agter een klomp; heef Carolus een geschoten. Ik en ouwe Strijdom zag 3 renosters; schoot ik na de kouij en ouwe Strijdom schoot na de jonge, maar geen van bijde doot; ik schoot de mijne te laag door. Kwam Carolus en Pieta weer bij ons; is Carolus en Strijdom na de wagen gegaan; ik en Pieta is verder gereden. Krijg wij een spul rooij bokken; is Pieta daar agter aan gegaan maar niets geschoten. Krijg ik 8 of 9 elanden; schoo[t] ik een kouij ook te laag door en niet gekregen. To[e]n ik weer terug keer, krijg ik de zelfde renoster. Schoot ik de kouij en wouw de jonge ook

schieten maar met zoo als ik bij was, op een dertig stappen, draide de wind eensklaps; kwam hij op de wind op mijn af; moes ik vlugten overmits het te kaal van bossen was; kon ik mijn niet verbergen. Maar van de wind af draide; nam hij de vaar[t] voorbij; heb ik een schoot van ver gedaan, over heen, en liet het staan.

De avond vraagte ik aan ouwe Botha of hij niets geschoten had. Z(ei) van nee, hij had maar alleen een vogelstruis nes gevonden met 11 eijeren; een klomp roij bokken heb hij ook gekregen. Was bij een renoster; kon hij niet schieten. Ik vraag waarom hij de renoster niet geschoten heb terwijl hij zoo dig bij hem was. Z(ei) hij drai altijd zijn gad na hem toe. Ik dagte dat hij voor zijn geweer bang was, om dat hij de klijne niet kon doot krijgen. Ik z(ei): Als die renoster die ik geschoten heb, ook weg mog wesen als wij morgen met de wagen daar komt.

SEPTIMBER 1837

Sondag den 10de. Ben wij gereden om met mijn pakwagen de vlees te halen; was de jonge nog bij de doden. Wij souw haar dan schieten. Ik z(ei) een moes gaan en haar bekruipen, wand de wind was goed. Ging wij om, met oogmerk ho[o]f wind te hebben in dan een af te gaan die haar schieten souw. Z(ei) Carolus hij zouw dan prubeeren van ver; schoot hij over heen. Hij floog in 't rond; blijf zij staan. Schoot Jan hem, zoo als wij zag, agter de blad; nam zij de vlug wind af, halfmaans wijs. Kwam hij onder de wind en kwam op de wind aan. Ik ten eersten dat wij staan moet blijven en hem van vo[o]r op schieten als hij na bij ons komd. Ging hij voorbij en vlugte, met de honden, dig aan ons wagen voorbij.

Wij laaijde de gedeeltes die wij nodig had op en ik gaf de andere aan ouwe Hans Kaffer; hij brag een part van de vlijs na ons wagens en steurde de Kaffer om de andere ook te halen. Kwam de Bosseman(s) van Albag en Jan bij de Kaffers en nam haar de vlys die zij wouw, af; joeg ze op loop met de honden van Albag, die zij bij hen hadde. Ook nam zij haar een bijl af dat eindelijk haar geweer is.

Men vraagte waarom zij de Bossemans niet gevangen had. Andwoorde zij dat de Bossemans gezegt had dat zij mijn volk is; was zij bevrees haar kwaat te doen. Jan vraagte haar om de avond te gaan spioenen na vuur. Z(ei) zij dat zij in de donker voor ong(e)dierte vrees.

De avond is Jan, Pieta, Louw Albag (en) Isaak Albagh de jonge gegaan; liep zij de vuur waar de Bossemans zat, digt bij. Wierd de honden haar gewaar en sloeg aan; na[m] zij de vlugt; Vond zij de mijd alleen.

SEPTIMBER 1837

Maandag den 11de. Had wij betrokken lug; ging ik na Jan om te horen wat wij doen of laten zal met trekken of blijven. Z(ei) hij dat het

goed zouw weesen als wij die dag blijf, wand dat het de leste bossies veld is die wij krijg en als wij op de kale veld onweer krijg, is wij zonder houd; zal het niet gaan. Ik z(ei) dat het mijn gefoelen ook is die mijn tot hem gebrag heef. Ouwe Botha was bij; z(ei) wij hem het ook; hij was ook te vrede.

Bij geval z(ei) Jan aan mijn dat hij van voornemens is de Bossemans aan Albag niet weer te geven in zijn diens, omreden dat Albag haar onverstandig behandelt en hij zijne door die weg kwijd raak; waar door hij alsdan in gebreken blijf, en Albag hem helpen kan zonder de Bossemans en hij niet.

Ik moes hem gelijk geven wand het herindert mijn dat jufr. Scheper[s] mijn gezeg heb dat Albag de Bosseman[s] somtijds onschuldig slagen geef. Zij had mijn twee à 3 keeren op genoemd dat een [van] de schapen van Jan onder die van Albag gelopen was. Vraag hij hoe het komt. Z(ei) de Bosseman dat hij voor was en Isaak agter. Is Isaak gegaan om kwaggas te schieten en toen hij het zag, was de schapen te na aan elkander. Eer hij bij kon wesen, was het onder malkander. Krijg de Bosseman slagen. Een dag of wat daar na kwam de schapen te vroeg na zijn zin bij de wagen. Vraag hij aan zijn dogter Catrijn waarom zij de schapen zoo vroeg bring. Z(ei) Catrijn zij zal komen wanneer als zij wel en zal niemand daar na vragen. Gaf Albag de Bosseman slagen.

En Jan noemde mijn ook op wat hij meer als eens getuigen van gewees is. Ik dat hij, als het alles zoo is, de regt heb om het te doen, dat wij niet verder in gebreken raak. Na dat hij Albag het gezeg had, kwam hij en z(ei) dat Albag te vreden is. Ik z(ei) dat het nog beter is als dat hij daar op tegen had.

De agter middag dat ik van mijn vee kwam, z(ei) ouwe Strijdom dat Albag zeg dat hulluij zijn mijd, dat een Bosseman is, ook af nemen zal. Z(ei) dat hij aan hem gezeg heb wie het doen zal als hij haar niet mishandelt? Albag z(ei) dat hij die volk van Calidon mee gebragt heb en heef haar zelfs gevangen. Had Strijdom daar op gezeg dat als die basters eits bij de vee verbruid, hij de Bosseman slaat. Vraag Albag wanneer hij hem geslagen heb. Z(ei) Strijdom: Daar heb gij hem met de jukscheij ook aan katswink geslagen toen de baster van de schapen gegaan is.

Ouwe Botha (en) ouwe Strijdom is die dag op de jag gewees maar niets gekregen.

Dinsdag den 12de. Ben wij getrokken tot onder de Gansen Kraal, aan de Sant Revier. De morgen toen wij aan inspannen was, kwam ouwe Hans Kaffer mijn zeggen dat zijn Kaffer een Bosseman gevangen heb. Het was die van Albag en de klijne van Jan is ontsnap. De vorige dag heb de Kaffers hen bijde ook gekregen maar kon zij geen in handen krijgen. Toen wij uit gespannen was, is Pieta en Wellem na de vee terug gegaan.

Jan was in rijden na zijn vee gegaan en kwam bij de schapen van

Albag. Z(ei) hij aan de Bosseman dat hij na zijn schapen gaan moet. Antwoord de Bosseman dat hij bij Ouwe Baas blyven wel. Jan z(ei) dat hij het hem ander(s) zeggen zal en z(ei) hem dat hij gaan moet. Is de Bosseman gegaan na Ja[n] zijn schapen.

Toen is Jan na de wagens gekomen en sprak met Carolus daar over [dat] de Bosseman bij hem niet komen wel. Z(ei) hij dat hij verplig is hem vas te houden om die schade voor te wesen die hij alle dagen te wagten is als de Bosseman bij ou[we] Albag is, of los, wand dat zijn beeste een keer uit gebleven is, in het veld, en hij gelukkelijk het weer gekregen heef, maar dat hij niet staat maaken ken dat hij het in een toekomende weer venden zal zonder groote schade.

Toen wij nog sprak, kwam die kinders van jufr. Schepers zeggen dat Louw Albag die Bosseman van Jan zijn schapen genomen heb. Jan z(ei) dat een met hem gaan moet na Louw, om te horen wat de reden is dat Louw hem niet eers aan spreek als hij zulks doen wel. Ging ik met hem meede.

Jan vraag aan Louw waar of de Bosseman is. Z(ei) hij bij die schapen. Jan vraag bij wat voor schapen. Bij die schapen. Jan z(ei) dat hij hem bij zijne gezet heb. Z(ei) Louw hij hoord bij die schapen. Jan z(ei): Hoe durf gij het doen? en ging na hem toe; gaf hij hem een met zijn regter hand en een met zijn linker hand, waar van hij een wond aan zijn linker oog kre(e)g. Wouw Jan hem verder met de handen of vuijs slaan, maar dat ziende, nam hij zij wandelrottang en gaf hem daar een houw vier of vijf meede. Nam Louw de vlug.

Jan had mijn gezeg dat hij de baster mijd, Catrijn, ook die dag onder zijn wandel of kuijer rottang gehad heef om dat zij, toen hij de Bosseman na zijn schapen steurde, z(ei) dat de drie assegai[jen] die de Bosseman heb, hulluij toe komd; hulluij heef het geruild. Z(ei) Jan aan haar dat zij het nemen moet. Toen hij het van de Bosseman genomen had, wou zij het niet nemen als na dat hij haar deftig door gehaald had met zijn wand(e)l rottang.

Toen hij met Louw klaar was, riep hij de Bosseman en brag hem bij zijn wagen en sloot hem vas, overmits het reets de vierde keer is dat hij de klijne goed van Jan weg nemen wel, van zijn vee. Ik z(ei) aan Jan dat hij wel zouw doen als hij twee of drie getuigen nam en zeg Albag wat zijn mening is met de Bosse mans van hem te nemen, en wat zijn vooruitzig daar omtrind is, of Albag het meschien niet zelfs goed keuren zal, hoewel dat ik wijnig goed van hem te wagten was. Jan keurde het ook goed.

Ouwe Botha heef die dag een welde bees geschoten. De agter middag kwam ouwe Hans Kaffer mijn zeggen dat Maletie de anderen dag komen zal; dat hij toen ik in getrokken is, niets aan mijn geven kon; dat hij het nu geven wel. Ik z(ei) aan hem van ja, dat hij maar komen ken.

Toen ons vee dig bij de wagens was, riep Jan mijn, ouwe Strijdom,

Botha, en Carolus met hem te gaan na Albag. Lij Albag op zijn wagen. Z(ei) Jan dat hij op mog staan; dat het nu te laat is nog te slapen. Z(ei) Albag dat hij zoo hoofpijn heb. Ik z(ei) 't is meschien sinking die hem in zijn hoof plaag.

Nadat wij en posie gezeten en gestaan had, z(ei) Jan dat hij hem zeggen wel wat zijn mening is: dat hij die Bossemans niet van hem neemt om de dienst, maar dat hij ziet dat zij bij hem geen goed doen wel en zijn vee daardoor en gevaar loop, zoo als hij zelfs getuigen moet; dat hij de Bosseman vast houden zal, om te beletten dat hij geen gelegenheid krijgen ken de klijne van zijn vee te nemen; en dat hij en wij alles geprubeerd heb met slagen: eers een wijnig en voor de derde keer negen en dertig slagen hem heef gegeven, overmits wij toen drie van ons volk door hem kwijt is geraak. Dat alles wel nog niet helpen.

Daar op z(ei) Albag dat de Bosseman veel schapen van hem aan kand gemaakt heb en was te vreden, als alleen, z(ei) hij, dat Jan hem niet gezegt heb dat hij de Bosseman weg genomen heb. „Dat heb ik keze, das waar."

Jan antwoorde of hij hem niet gezegt heb toen hij de mijd gebragt heef, de morgen toen hij bij hem gekom is. Z(ei) Albag dat hij „kedink das kors wel. De mijt, ik kee nie om; maar ik de Bosmans banje onkoste kedaan, van Calidon."

Daar op antwoorde ik dat zoolang als de Bossemans bij hem het wellen blijven, (g)een van alle hem de minste betoond heb dat wij de Bossemans van hem (willen) nemen. Antwoord hij van neen: Da ikke ken niet zee.

Nu z(ei) ik aan hem als hij nu wat te zeggen heb, moet hij spreken. Antwoord Albag: Nee, nies nie.

Daar op z(ei) Jan als hij de Boesseman hebben wel, ken hij hem nog krijgen, mits dat hij hem in versekerd(heijd) houijd, dat hij de zijne niet weg neemt van zijn vee. Antwoord Albag: Nee, dat ik ken nie doen. Daarom, ik ken niks zee. Daar op heef Jan de Bosseman vast gehoud.

De avond riep ik Sekieti en vraag hem hoe of wij de andere dag trek(k)en moet om bij water te komen. Z(ei) hij dat wij nu bij onse pat is; wij ken hem nu niet meer vragen. Ik z(ei) wa(a)r om hij mijn dan de poord aan(ge)zegt heb die wij doortrekken ken, om de om weg niet te nemen, zoo als wij gekomen ben. Z(ei) hy wij ken die poort niet door maar als wij Sekwatie aan de regter hand laat leggen, ken wij door.

Ik vraagte hem of wij water door die kale veld krijgen zal om aan de revier te komen. Z(ei) hij dat bij die droge kuilen aan de anderkand grote water is, en van daar kan wij over komen bij de reviertje die na de Boeloela loop.

Ik merkte dat hij ons expres zoover gelijd heb om bij Mapielie digte bij te komen. Riep ik hem alleen, met Jan en Adonis, en z(ei) hem dat ik hem gezeg heb dat hij ons over de kale veld bringen moet, waar wij voor ons vee een goede gelegentheid heb; dat wij alsdan terug zal keeren

na Mapielie en die Kaffers die mijn bokken heef, om haar geen agterdog te geven. Z(ei) hij van ja.

Woensdag den 13de. Ben wij getrokken tot aan de Strijdoms Gat; was wij in ons pad die wij gekomen is. Wij had schaars water. De avond vraagte wij Sekietie waar wij de andere dag water krijgen zal vo(o)r al ons vee. Beduide hij ons de droge kuilen daar wij met ons komste zonder water blijven moes, maar aan de ander kand, z(ei) hij, is water genoeg voor ons vee.

Ik merkte dat (de) schof voor ons vee groot wesen zouw. Vraag ik hem of hij niet nader water weet al is het een om weg. Z(ei) dat aan de linker hand, een wijnig nader, grote water is die loop. Z(ei) ik dat wij alsdan die zullen inslaan.

Hij maakte dat ik begos te dinken dat hij ons mislijd, wand hij had zoo veel dr[aa]ien en zijn storie dat ik bijna geresolveerd was hem bij de kop te vatten en vas te houden, zoo als de Bosseman.

Ik vraag hem waarom hij mijn dan gezeg heb — toen ik hem gevraag heb of wij altoos water hebben zal tot aan de Baloela Rivier — wij uit de Sant Rivier langs een ander rivier op gaat tot op de Bokkraal Hoogte, en dan over tot een andere rivier die in de Baloela loop. Z(ei) hij dat die rivier bij plekken geen loop heef en dat het de zelfde rivier is die hij gemeend heb; het is juis een vontijn, toen wij het reg uit gevraagt heb.

Ik dagte dat mijn volk begos tegen zin te krijgen om na de vort van de Portigees af te trekken. Z(ei) ik aan de kinders, en Jan, wat mijn gedagte daar omtrind is in waar mijn kwaad vermoede op gegrond is. Zij had de zelfde gevoelen daar over. Z(ei) Carolus dat hij het aanstons weeten zal door de een soldaat Antonie; ging hij weg. Een posie weg gewees hebbende, kwam hij en z(ei) dat die twee soldaten hem gezeg heb dat al de volk weg wel, maar ouwe Mietje houw haar tegen; zij wel niet weg. Ik z(ei) aan de kinders dat wij nu terdegen toe moet zien en, zonder agterdog te geven, opletten moet, dat zij geen gelegentheid krijg buiten ons weten te ontsnappen.

Ik vraag Adonis wat hij van Sekieti dink: hij is tolk gewees, met Mietje en Danster. Antwoord hij: hij weete nie. Toen Sekieti na zijn vuur was en Adonis, dat wij alleen was, z(ei) ik aan Jan dat men niet weten ken of Sekieti bevrees is dat wij zijn saak bij Mapelie zal steeken laat. Z(ei) hij ook. Ik z(ei) dat ken meschien zijn hele dra[i] wesen, dat hij ons zoo te zeggen uit de koer[s] lijd.

Donderdag den 14de. Van Strijdoms Gat ben wij getrokken tot aan de Verkeerde Fontijn. Jan had die morgen een grote, ongeleerde os ingespannen. Die wouw niet meeloopen, nog minder trekken. Kwam wij laater bij ons vee als gemeenlijk; vraag ik aan Adonis waar die water is. Z(ei) hij: Ikke wittinie, Baas. Ik vraag of hij Sekietie niet gevraag heb. Antwoord hij, met zijn kop schuttende: Neeë. Vraag ik hem waar Sikiti is. Z(ei) hij: Daarso; Bergh.

Ik rijd nog een wijnig verder; steurde ik Danster na Sekiti, hem te vragen waar die water is. Kwam Danster en wij daar bij die riet. Toen wij daar kwam, was het Kaffers tuinen, die doenmaals droog was en na riet geleekte. Rijd wij nog een ind verder, omtrind een 7 of 8 hondert tree; vond wij niets. Ik z(ei) dat het voor myn scheijn of wij bedrogen word, en z(ei) dat wij maar uit spannen zal en na de vee terug rijden moet. Was ouwe Strijdom voor uit gegaan om te zien of hij geen water krijgen kon, of wij door Danster niet verkeerd is gereden.

Toen wij uit gespan(n)en had, was ik heel geackoordeert Sekie(ti) vas te setten tot hij ons water aan wijs, wand wij dagte dat zij ons in een droge plaas gebragt had om ons en (de) steek te laaten, dat wij als dan geen tijd ken hebben haar te vervolgen. Zag wij Strijdom winken. Ik ging hem te gemo(e)d. Hij kwam ha[r]d aangeloopen; zag hij dat de wagens uit gespannen was. Was hij onvergenoeg. Hij z(ei) groot water; hij loop sterk. [Ik] vraag waar of de water heen loop. Z(ei) hij, met zijn vinger wijsende, zoo heen. Ik of ons vee suipen ken; of die water niet diep loop. Neen, z(ei) hij; loop op de vlakte.

Toen wij bij de wagens kwam, z(ei) aan de kinders dat zij inspannen moet; dat de water te ver is van de wagens. Ging ik na Jan en z(ei) het hem. Z(ei) hij voor die een nagt is het niets. Z(ei) ik dat als de vee de laaste bij die water is gewees, het reets donker is; moet zij die end van daar weer terug komen. Z(ei) hij ook van ja. De vrouwen had haar hoenders uit de hokken gelaten; moes zij 't weer vangen, maar de hoenders kreeg die dag meer voer als andere dagen: eider vrouw had een gedeelte mielies om haar hoe[n]ders te paijen.

Den avond kwam Jan. Sprak wij dat het een moije plek is om terug te gaan na de Bokke Kaffer en Mapelie; wij zouw dan de andere dag gaan tot die Kaffers d[i]e met ons gaan zouw, als wij van daar de andere dag morgen Mapilie wekken kan. De morgen blijf het steken; is wij niet gegaan en de Sondag was na bij. Als wij de andere dag niet daar kon weesen, kon wij niet eer as Sondag daar weesen. Dag ik grote werkstalligheid te maken, maar liever te wagten tot Sondag voorbij was. Jan vraag mijn of wij gaan zal. Ik z(ei) dat die volk nu in het veld [bij] die vee is in ik haar niet gevraag heb of wij morgen daar wesen ke[n].

SEPTIMBER 1837

Vrijdag den 15de. Ben wij aan de Ver[keer]de Vontijn stil gebleven. Is Jan en Botha gegaan na water te zien daar Sekieti ons het aangewesen heb; had de rivier geen water. Krijg zij per geluk een partij Kaffers; die wees haar kuilen aan digt aan de rivier. Wouw zij een of twee van die Kaffers mee hebben om haar, door een vertolk, te vragen waar wij verder water krijgen ken. Is een een ind weegs meegegaan; nam hij de vlug.

Saterdag den 16de. Ben wij getrokken tot aan de Salpetervontijn. Bij

de beeste getal komt bij de rooij witrug Kaffers veers haar kalf, die van Katas en de poeskop van Carolus haar kalvers; komt de getal op . . . . . 454.

Toen wij uitgespannen was, kwam Sekieti mijn vragen om te gaan zien of vóór wat[er] is. Ik z(ei) van ja. Tegen de avond kwam hij en Poemlana; z(ei) dat de rivier grote water heb maar de gras is af gebrand. Wij had ons vo[or] genomen de Sondag te trekken overmits de veld zeer koud was, maar hij z(ei) dat het hier beter is als daar. Z(ei) ik dat wij dan de Sondag blijven zal.

Sondag den 17de. Is ik met Danster gegaan om te zien of wij die Poort door kon komen; was het te ver; is ik teruggekeerd. De avond was Jan bij een vogelstruijs nes om de vogel te sch[i]eten. Kwam daar een wijnig kwaggas; heb hij een gekwets dog niet gekregen. Salpeter [ken] men boven de vontijn en de vlijen zoo [ve]el rapen als men hebben wel, en zoo vraij [als] ik het nog niet gezien heb. Met . . .

SEPTIMBER 1837

Maandag den 18de. De morgen (na) onse vroeg stuk is [ik] en Pieta gereden na de Poort; kwam wij beij een verkeerde, daar niets door kon as nouwelijks een mens en baviaannen. Wij kwam de avond 7 uur bij de wagens. Jan was uit gewees; had een eland gekwets; Botha heb niets geschoten. Die dag heb April zijn kouij gekalf; komd bij de beeste getal een bij . . . . . 455.

Dinsdag den 19de. Ben wij getrokken tot de Bokkraals Nek. Met dat wij om een groote wal rijd, kwam een hond die uit de wal sprong aan de hotkand, waar voor de osse schrikte. Tot gelukte de voor osse de schijen aan stukkend brak; vloog de andere om en kwam reg na de wal. Liep ik voor; krijg ik haar tot stilstand. Toen uitgespannen was, is Carolus en Antonie terug gegaan na de vee te zien; wij had schaars water.

De morgen had wij ons ossen laate vreten voor wij in spannen zouw; was ons vee voor uit. Zoo als wij aan inspannen was, kwam in de twintig Kaffer aan loopen met assegaijen, eennige met scheld vellen. Laat ik haar door Danster vragen waar zij natoe gaat. Z(ei) zij dat zij vellen ruilen wel voor koren; zij had twee bondeltjes koren in haar karossen gebonden en een klijne mantje koren. Laat ik haar door Danster zeggen als zij vellen ruilen wel, moet zij met geen assegaaijen komen maar met koren, en of het koren is die (zij) bring met zooveel. Nam zij het (met) argwaan op en wouw mijn die koren geven. Z(ei) ik dat zij ten eersten maken moet dat zij weg komd of dat ik [op] haar vuuren zal, en nam [mijn] geweer in Pieta de zijne. Nam zij de spat. Daar was drie blijve staan, [die] aan de andere z(ei) dat zij de assegaaije weg gooijen moet, maar zij liep zonder op houden voort; blijf die geen assegaaijen had, alleen staan. Z(ei) zij dat zij voor de andere Kaffers bevrees is die met haar oorlog heb; dat zij daar om de assegaayen had mede genomen.

Ik z(ei) dat ik het niet weten kon in dat zij met geen assegaaijen bij mijn komen moet; al is het een, zal ik doot schieten. Toen wij op Bok Kraals Nik uit gespannen was, z(ei) de kenders van jufr. Schepers dat zij een leuw gezien had dig bij Jan zijn vee, d[i]e ver agter was. Is Jan er na toe gegaan; was niets bij zijn vee gekomen.

Woensdag den 20ste. Is wij getrok[k]en na de Bokkraal. De morgen z(ei) Albagh aan de kinders dat een partij van zijn beeste weggestreken was. Ik zag Louw daar rond dr[aa]ijen; vraag ik wat het wesen mag. Z(ei) Pieta dat van haar beeste weg is; dat zij daar na soek. Ik was verwondert: men dagte dat hij spelde soekte, om dat men van de wagens daar zo goed zien kon dat daar geen beeste is al daar hij was soekende. Met trekken na de Bokkraal vond de kenders van Botha een Kaffer die vermoord is door andere Kaffer: aan de steken en wonden die hij aan zijn hoof had. Bij hem leij zijn schild en een of twee assegajen die de steelen door gebroken was.

De avond had wij donder weer en wijnig regen tot omtrind mid nag; was de weer voorbij; is ik gaan slapen.

SEPTIMBER 1837

Donderdag den 21ste. Om 8 uur de morgen is Jan, Botha en Pieta gegaan om de Poort van Pasela te bez[i]en; of wij met ons wagens daar door ken komen, overmits het voor ons zes schoften nader was. Ons koorn en mielies was op; bedag ik Sekiti na de Kaffers te steuren om koren te laate bringen voor vellen. Toen Sekiti kwam, was het te laat om te gaan. Tegen de avond kwam Jan en Pieta; z(ei) dat de Poort te nouw was om door te komen.

Vrijdag den 22ste. Ben wij getrokken tot aan Leas Kraal. De nag omtrind 3 uur stond ik op en zag. Z(ei) ik aan mijn vrouw dat de volk van nag geen vuur maakt; dat mijn gedagte is dat zij alle weg is. De morgen zag ik dat mijn vermoede maar alte waar gegrond was, wand ik had geen haar van Swarte. De morgen ging ik en Carolus zien waar de spoor na toe ging. Zag wij dat zij reg na een Kaffers Kraal gaat die daar niet ver van daan leij. Ik z(ei) dat wij haar maar zal laaten staan wa[n]t dat met onwillige honden sleg jagten is. Ik zat de een soldaat en de Knopneus die de soldaaten bij haar had, bij de beeste en Pieta bij de schapen; gaf juffrouw Schepers een van haar kinders bij Pieta. Was zij nog te swak; gaf ik Goesstaf bij. De paarde liet ik van ouwe Strijdom zijn Bossemans mijd jagen. Hij wouw haar bij de schapen zitt(e)n; z(ei) Pieta dat hij haar bij de schapen niet nodig heb.

Die dag te voren is ik en Carolus gereden om te jagten; heb ik een eland twee schoten gegeven dog niet gekregen; J(an) twee kwaggas geschoten en niet gekregen.

SEPTIMBER 1837

Saterdag den 23ste. Ben wij getrokken tot aan de Gra(a)fwater. Wij moes de water en de sant graven voor ons gebruik, hoewel wij voor de vee op een disstantie en de rivier genoeg had dat lopend was.

Sondag den 24ste. Ben wij getrokken tot door de klijn poord overmits wij geen drink water had. Toen wij en zou spannen, kwam daar drie Kaffers. Z(ei) dat zij na ons toe kom, dat die Kaptijn haar gesteurd had. Ik had hem die dag te voren laate weten met drie die bij ons kwam met haar geweers, dat zij zoo niet komen moes maar met lege handen, en z(ei) dat zij aan de Captijn zeggen moet dat hij waar ik de dag uit spand, hij voor ons alle koren en mielies bringen moet, dat als zij vellen hebben wel.

Toen wij aan rijden zouw gaan, nam wij twee voor lijders. Toen wij een end gereden had, kwam de Captijns zoon uit naam van zijn vader; brag mijn een kalbas bier. Ik gaf hem een te drinken van zijn bier; daar na riep ik mijn maats en dronk de ander alle op de momind uit.

Toen wij uit gespannen was, ging Pita met de vee aan de overzij van de revier af; is ik na middag na hem gereden. Met terug komen, viel twee beeste in vang gaten en verscheije schapen en bokken. Ik sont ten eersten; laat het bij de wagens weeten. Is de zoon van de Captyn zelfs met zijn volk mede gegaan om de beeste uit te halen. Een os van Albag was ook in een gad gevallen. Wij krijg het alle levendig uit. De avond heb ik hem (een) schaap gegeven; sliep hij bij ons, waar ik hem een plek gaf.

SEPTIMBER 1837

Maandag den 25ste. Ben wij getrokken tot onder de klijne poord. Viel die morgen vier beeste in gaten; een was beseerd: mo(e)s wij de keel af snijden; en een schaap brag die volk van de Captijn ons na, maar wat zij niet gebrag heb, weet ik niets van te zeggen.

Hij souw dan met ons gaan tot aan de Boloelas Revier. Sliep hij die nag bij ons en z(ei) dat hij voor de schapen zouw op passen waar hij slapen zouw. Ik z(ei) van ja en wees hem een plek aan waar hij het juis verkiest. Ik z(ei) aan de kenders: Laat hem maar daar slapen; hij is onder schoot. Als hij eits beginnen wel, ken wij het zien; en doet dan een goede trek. Maar wij wierd niets gewaar.

Dinsdag den 26ste. Ben wij getrokken tot Oude Sabietas Kraal. De morgen telde wij de beeste; mankeerd aan de getal 5 beeste. Met trekken verlies Albag zijn merrie paard; heef hij Catrijn deftig af geloest dat zij hem het die dag bij tyds niets van gezegt heb. Toen wij in spannen zouw, was van mijn een os apsent. Dag men dat hij met de beeste is mee gelopen of met een van de maats haar beeste.

Woensdag den 27ste. De morgen toen wij de osse uit jaagte om te trekken, was de os niet te vinden. Telde wij de beeste; mankeerd weer 5 aan de getal; was het 10. Ik maakte aanstons gewag en steurde Kaffers uit; liet haar zeggen dat nu negen beeste mankeerd; dat zij het opsoeken moet terwijl het bij haar plaats is weg geraakt. Ik nam een paard om te zien of ik geen s[p]oor of bees vinden kon. Wouw ik een kind meenemen. Z(ei) Jan dat hij mee rijden zal. Is wij gereden maar kon geen vaste s[p]oor vinden; is wij terug gereden na de wagens.

Nam ik een Kaffer en z(ei) hem dat hij mijn bij de Captijn brengen moet, dat ik hem spreken wel. Brag hij ons bij een ander Captijn, die beloofde het te laaten opsoeken. Z(ei) ik aan Jan dat hij maar terug rijden moet; dat ik zal gaan zien waar hij uit gespannen was of die os meschien niet daar in een gad gevallen is.

Toen ik omtrind daar was, zag ik een partij roof vogels sitten en rond vliegen. Ging ik zien wat het beduide. Zag ik dat die os daar in een weije gad gestaan heb en dat zij hem daar in doot gestoken moet hebben: aan de bloed en mis die buiten de gad leij. Ik (zag) een partij Kaffer bij mijn. Vraag ik haar met wijsen waar of wie die os gedoot heb. Daar was een die mijn met zijn twee handen wijste na de naaste kraal. Wou ik na de Captyn, maar ziende dat het te laat was, nam ik de koer[s] na ons wagens.

Een half uur omtrind gereden hebbende, was ik in een heijning die rond om met vang gaaten was. Zag ik een voet paatje die door de hijning lijde daar een opening was. Nam ik voor die henning daar door te rijden, maar zoo als ik voor de hyning kwam, was daar een vang gad die ik niet eer zag als met dat mijn paard de poot op telde om in te trappen! Ik rukte de paard zoo kord in als ik kon, dat hij op de kand van de wal trapte. Schoot zijn twee voorste poten de wal in; moes ik weg pakken. Ik sprong op eenne kand en rukte de paard op zoo veel ik kon, dat ik een voorpoot op de wal had. Sakte hij op zijn zij in, dat zeer gevaarlijk was. Ik poogte hem uit te krijgen maar te vergeefs.

Een kwart uur te voed was een Kaffers kraal; ging ik zoo spoedig na toe als ik kon. Haar huisen is omring met een hijning of muur van haar koorn stronken. Zog ik naa een ingang. Half om zag ik een. Liep ik en riep haar bij haar volks naam, maar met dat zij mijn zag en hoor roepen, nam zij alle de vlug na de ander kand. Ik blijf staan roepen maar kon niemand krijgen. Is de kraal in gegaan, maar had veel mouijte om haar mee te krijgen. Ik wijsde haar op mijn vingers hoeveel komen moet. Toen wij bij de paard kwam, was de son juis onder; de paard was bijna doot. Toen wij klaar was, dat hij weer nouwelijks gaan kon, was het donker. Ik z(ei) en beduide van haar eenige met mijn te gaan en gaf haar die paard en mijn gewcer te dragen; ik zouw de paard aan jagen. De paard ging scheef (weg); ik dagte niet hem te huis te krygen. Omtrind 9 uur kwam wij bij de wagens.

Ik welde aan die schepsels die mijn zoo ver geholpen heef, te eeten

geven. Z(ei) ik dat zij bij die andere gaan moet die de vee gejaagt heb; dat zij een schaap heb en haar daar (ont)vangen moet; dat ik haar morgen een schaap geven zal voor haar moe[ij]te. Zij lied 't haar gevallen.

Toen ik bij de wagen kwam, z(ei) men dat Louw en Isaak Albag, toen zij gegaan is om de merrie te halen, de Kaffers juis op de mat kwam dat zij de os zoo doot gestoken had. Zij had de een hoorn afgekapt. Toen zij hem en Albag zag, heb zij de loop genomen.

Ik had de voet pat gezien die zij getrapt (had) van de Kraal na de os en weer terug. Z(ei) ik aan mijn maats dat wij de morgen vroeg gaan moet en die Kraal gaan besoeken en zooveel nemen als van ons weg is, en voor ons moe[ij]te ook betaling. Wij kwam dan over een dat wij met de derde wag die ons wekken zouw, gaan moet om voor lig dag bij de Kraal te wesen; maar toen zij mijn wakker maakte, kraide de haan. Z(ei) ik dat het te laat is, maar Jan houd aan dat wij wel voor dag voorbij kon komen en als het dag word, zal wij na de regter hand weg slinger, door de bossen. Ik laat mijn gezeggen en bepraten. Is ik, Jan, Pieta, Diederik, o(u)we Botha, en Louw Albag, Antonie en Sakana gegaan, ik en Pieta te paard.

Toen wij weg gaan zouw, gaf wij aan Carolus, ouwe Strijdom en ouwe Albag de vee en wagens over, wat zij doen moes en kas van aanranding.

Wij ging dan een parig voor, om (van) de negen beeste van mijn en de een van Jan de waarde te brengen, en voor ons moeijte aan al ons maats wat te geven. Maar zoo als wij bij de Kraal voorbij zouw gaan daar ik gezegt heb dat zij ons zien zal, kwam wij een klomp schapen en bokken met twee Kaffer digte bij (te zien). Ik z(ei) aan Pieta dat hij zouw gaan zien of daar geen van ons bij is en rijd stapsvoeds voort. Kij[k] en z(ei) dat de merrie niet bij de schapen loopen wel met hem, dat hij het niet reg zien kon. Wij had niet veel tijd; rijd wij voort.

Toen wij een wijnig verder was, hoorde wij dat zij op haar been vluitjes blaaste. Ging wij voor tot over de kraal daar die os [ge]wees was, of wij voorbij gaan wouw, maar ziende dat zij de vlug nam, rijd wij na de kraal toe. Zag wij dat zij met haar bokken vlugte en geen beeste. Z(ei) ik dat zij meschien de beeste uit de kraal gesteurd heef, dat zij ons te wagten was; dat wij haar maar gerus moet maken tot morgen of overmorgen. Zal wy de boel sloop.

Ik rijd rond om haar woning en kraallen, om te zien of daar geen beeste spooren uit gaat. Zag wij dat zij en geheel maar een kouy met een kalf en de kraal had gehad. Z(ei) ik aan Jan dat de beste wat mijn gedagte is dat wij haar maar stil laaten moet tot zij weer wat geruster is, en dan de bokken alle nemen tot zij ons beeste bring en ons moe[ij]te betaal.

Daar was nog van haar dig bij de Kraal. Steur wij Antonie na haar om te spreken maar zij wou niet bij hem komen. Z(ei) zij dat bang is. Pieta wou haar met de paard een paar keer bij rijden maar zij nam de vlugt. Z(ei) ik dat de beste is dat wij haar laat blijven en morgen of

over morgen dan onse slag waar neemd, dat wij betaald kan wesen en ons mouijte ook. Wij zouw het dan doen.

Toen wij een geruime tijd bij haar kralen was gewees en alles wel bezien had, zag wij dat zij een aansienlijke partij bokken had in haar kraal. Z(ei) ik dat als wij die bokken heb dat wij ons betalen ken en ons moe(ij)te ook, maar wij moet haar maar gerus maken wand dat wij die bokken nu niet alle krijgen ken; dat zij de eene klomp hier en de andere daar en de bossen zal drijven dat als wij wat krijg, de moe(ij)te niet wesen zal.

Toen wij de spoor van de bokken zag, z(ei) Jan dat wij haar agter na gaan moet, dat zij niet ver gaan zal met de bokken; ik en Pieta moes met de paarden op de koers uit rijden op een vrisse galop en zij te voed; zouw ouwe Sakana op de spoor setten. Wij jaagte op de spoor en krijg verkeerde s[p]ooren van de dag te vooren, die ons van de koers lijde; was wij heel verkeerd. Toen wij het zag, is wij weer na de koers gereden, om te zien waar ons voet gangers was, maar vond geen spoor of voed ganger. Is wij weer terug gekeerd, of wij niet mes had; dat die spoor meschien de regte was. Toen zag wij dat het de verkeerde spoor was en dat die spoor na de linker hand moet wesen. Moes wij weer dig bij de kraal de spoor nemen.

Zag wij dat spoor reg na een bos rand gaat; dat wij met de paarde niet in kon en haar niet bij kon komen, wand zij te ver voor was. Z(ei) ik aan Pieta dat wij bij die kraal zal gaan wagten tot Jan komt en ons paarden laate vreten. Heb wij daar omtrind twee uur gewagt. Z(ei) ik dat wij door de rivier moet rijden dat wij hoger is, dat Jan ons van ver zien ken, of ten minste ons paarden. Daar stond een grote witgat boom niet ver van een Kaffers kraal; is wij onder gaan zitten.

Toen wij na lang gewag te hebben niets zag, maakte wij agter dog dat Jan meschien voorbij mog wesen. Z(ei) ik dat wij maar na ons vee gaan zal; is wij aan 't rijden gegaan. Kwam een Kaffer mijn roepen, dat ik komen moet om bier te drinken. Meteen zag ik een Kaffer met een kalbas bier. Hij had een goede komplot bij hem, zonder assegaijen, maar een eider had een goede kierie. Ik z(ei) aan Pieta dat zij nu assegaijen nodig heb. Ik z(ei) aan die die de bier had dat hij het bij die boom bringen moet. Zat hij het daar neer. Klom ik van mijn paard. Liet ik haar van Pieta zeggen dat zij maken moet dat zij weg komd, het welk zij ten eersten deet. Riep ik drie van haar; z(ei) ik dat hij drinken moet van zijn bier. Nam ik daar na ook een goede tuig.

Ik vraag haar na de beeste; antwoorde zij van neen, dat zij niet weet waar het is. Na Jan (vragende), z(ei) zij dat hij na die kand is. Heb wij nog een ruime tijd gewagt, dat wij verstaat door hem dat Jan nog agter is. Maar ziende dat het tijd word om bij tijds te huis te zijn, is wij voor gereden bij ons vee en wagens; was niets gebeurd.

Tegen de avond kwam Jan met zijn makkers. Ik ging zien en horen wat hij uit gevoerd had om dat ik gedagt had dat hij wijnig krijgen

zouw. Hij had dan vier beeste: een grote kouij, een veer[s] kalf van een jaar, een jonge osse van twee jaar en een koeskop bulletjie van ook omtrind een jaar. Ik: Gij heb dog wat gekregen. Ja, z(ei) hij maar het is de mouijte niet. Verder z(ei) Jan dat het beeste is die Antonie genomen heb; dat hij hem gezeg heb dat het te min is: dat het de moe[ij]te niet bedraagt, maar dat hij z(ei) zal het maar halen.

Toen hij met de beeste kwam, z(ei) Jan dat hij aan hem gezeg heb dat hij de beeste maar moet late lopen; z(ei) o(u)we Botha dat hij het maar houden moet; heb zij dat meegebrag. Op de weg z(ei) Jan dat aan hem gezeg heb dat hij hem de kouij geven moet. De avond z(ei) Aantonie aan Pieta dat Jan hem een van de beeste gevraagt heb en ouw Botha ook een, maar dat hij gezegt heb dat hij het eers hier bringen zal.

De anderdag morgen z(ei) de kinders onder malkander dat Jan de kouij krijg, ouwe Botha de bonte osse, Diederik de bulletje en Louw de veers. Hoor Antonie dat en zag toen de beeste weg ging dat zij de beeste alvier onder Jan en ouwe Botha haar beeste jaagte. Ging Antonie en jaag ze alle uit; kwam Diederik en jaag ze weer onder die van Jan; ging Antonie weer en keerde ze weer terug. Ging ouwe Botha en z(ei) dat het verdoemt is dat als hij die twee niet hebben wel die hij terug gekeerd heb voor Antonie, dat hij een krijg. Ik hoorde ouwe Botha zeggen: dat waaragtig niet.

Daar op heef Antonie de beeste laate gaan en men z(ei) dat hij gezegt heb dat hij ze de avond alle zal doot steken. Z(ei) ik aan Lourins dat hij aan Anthonie zeggen moet als hij bij hem komd (wand Anthonie was toen ik het hoorde, met mijn beeste weg), dat hij het niet doen moet; dat ik eers met Jan en Botha daar over spreken zal.

Ik was verwonderd dat ik hoorde dat zij de beeste gedeelt had onder haar, daar geen verlies plaas gevonden had als alleen aan mijn en Jan! Maar ik sweeg stil: zag dat daar niets goeds van worden zouw om dat Antonie die beeste genomen had en bij die deling hij niets ontvangen had. Ouwe Botha z(ei) dat het voor zij moete is.

De aagter middag zat ik bij Pieta zijn wagen te schrijven; kwam Jan bij mijn wagen; heb ik hem niet gezien. Sprak hij tegen mijn vrouw dat hij hoorde dat Antonie bij de vort klagen wel bij de goeverneur. Ik z(ei): tegen mijn heb hij dat niet gezegt en vraag aan wie dat hij zulks gezeg heb. Z(ei) mijn vrouw dat Jan zeg dat hij zoo hoor. Daar op is ik na de beeste gegaan overmet[s] Antonie over hoof pijn klaagte en Sakana met twee Kaffers alleen was bij de beeste, en de Doorns. Kwam Carolus met mijn. Wouw twee kouijen die klijne kalwers had, terug loopen. Z(ei) ik dat wij die nemen moet na de wagens, bij de kalvers. Toen wij daar kwam, was het redelijk laat. Z(ei) ik dat wij de vee maar aanstons moet late komen.

Toen de vee bezorg was, kwam Jan en sprak over die praten van Antonie en z(ei) dat 't brutaal genoeg is dat hij al die beeste doot steken wel en als hij hem nu al met de vort dreig, dat het voor hem dan de

meer beterste is dat hij hier die revier ophoud en gaat maar weer uit. Ik z(ei): Dat is u saak; gij moet weten wat u doet. Z(ei) Jan dat hij niet neuken moet; dat het hem niet veel let of hij neem zijn roer en schiet hem dat hij bars.

Ik z(ei) aan Jan dat als hij hebben wel dat ik spreken moet, hij ordentelijk spreken zal. Z(ei) ik als ik hem raden moet en van mijn gezeg wel wesen, dat hij alsdan met zulke dreigementen niet komen moet, want dat die schepsels dat bij ons niet verdient heb.

Toen z(ei) men dat ouwe Albag en ouwe Botha zeg dat Lourins gezegt heb dat ik al die beeste aan Antonie gegeven heb. Ik laat ouwe Botha roepen door Goestaf; laat hij met Gustaf weeten dat zijn hoof zoo zeer is dat hij morgen vroeg komen zal.

Donderdag den 28st(e). Heb wij niet getrokken. Heb wij de kraal gaan besoeken daar ons vee is weggeraak.

SEPTIMBER 1837

Vrijdag den 29ste. Ben wij getrokken tot onder aan de Sant Rivier; is die dag twee beeste van Albag in gaten gevallen.

Saterdag den 30ste. De morgen kwam de Captijn met de res van de betaling die hij beloof had de dag te voren; brag hij twee bul kalvers van een jaar en een bok en een schaap. Had wij 14 schapen en bokke met malkander en 8 beesten met die Antonie genomen had. Vraag ik aan Jan wat wij doen z[o]uw, of wij te vreden wesen ken of niet. Z(ei) Jan dat het nu aan onse kand wij de eer behoud, wij het maar effen maken moet. Wij had twee gevangen van hem die Antonie gevangen genomen had. Toen wij klaar was met de vee, vraag ik aan Antonie of hij haar geven wel. Z(ei) hij dat wat ik doet, hij te vreden is. Z(ei) ik dat wij haar geven zal.

Ben wij getrokken tot onder aan de Sant Rivier. Gaf de Captijn mijn volk mede tot aan Balola, met orders dat zij mijn daar goed bringen moet; vooral na de gaten te zien, dat ik geen vee verlies. Maar zij gehoorsaamde wijnig daar aan, wand de kinders trappeerde haar dat zij vee ziet in de gaten en stil swijg.

Toen wij dan ons betaling bij malkander had, z(ei) ik aan Jan dat wij het maar moet reg maken. Ik z(ei) dat hij van de schapen voor zijn mallers die weg is, ken nemen. Nam hij een hamel die de grootste was en een kapater van de grootste, en een jonge ram en nog een schaap. Van de twee jarige ossies nam hij een voor zijn vers; Pieta nam voor zijn twee bokken een schaap en een bok.

Wij laat ouwe Botha roepen om te horen wat hij van de kouij zeggen zal, of Jan die krijgen ken voor zijn veers. Was hij gaan houd kappen voor zijn leer boom — die de dag te voren met hollen van de wagens gebroken was — te kalvateren. Toen hij kwam, vraag Jan hem of hij de kouij ken krijgen voor zijn veers. Z(ei) hij: Als het niet anders weesen

ken. Z(ei) ik dat hij niet zeggen moet: als het niet anders wesen ken; dat hij reets weet dat hij niets verlies heb; dat hij maar zeggen moet of hij het voor zijn moe[ij]te neemt wand anders weet wij niet wat wij aan hem doen moet.

Z(ei) ik aan Jan dat hij maar een van de twee grootste ossies nemen ken als hij daar mee te vreden is; zal ik met de ander te vreden wesen. Hij z(ei) dat hij de stomp oor nemen zal. Ik z(ei) dat het mijn de zelfde is wat hij neemt. Toen die Kaffer dag dat ik betaald was, had ik niet de helfte van mijn beeste betaald.

SONDAG DEN 1 OCTOBER 1837

Heb wij niet getrokken. De morgen zag de kinder[s] dat de leuw een schaap weg had en z(ei) het niet eer als de avond.

Maandag den 2de. Ben wij getrokken tot aan Baloela. Mankeerde de morgen een os van mijn. Z(ei) ouwe Strijdom dat de os meschien onde[r] de beeste wesen zal maar toen wij aan Balola kwam, was de os daar niet. Steurde ik aanstons drie Kaffers terug, maar zij vond de os niet; brag zij een schaap die en een gat gevallen was. Die dag is twee beeste in een gat gevallen; was een veers van Carolus doot.

Dinsdag den 3de. Is ik de morgen gereden met Gusstaf om na de os te soeken en z(ei) aan de Kaffer die bij ons was dat hij mijn die vier Kaffers moet mee geven, en rijd voort. Steurde hij mijn een, die de graaf en riemen had. Toen ik daar kwam daar ik dag dat de os omtrind was, kwam daar negen Kaffers met mijn tegelijk. Zij deet haar bes om mijn die os uit te helpe halen, maar het was te laat: hij kon niet meer leven. Is ik en Gustaf terug gereden, en nam twee Kaffers mee en liet daar. Heb ik die van Sekwati gesteurd om de vlees te halen, en Wellem met de pakos; hij kwam de avond laat terug. Die dag z(ei) die Kaffer van Sekwatie dat hij de avond of de morgen vroeg een steuren zal om ons de weg en water aan te wijsen; hoe of wij trekken moet. Ik z(ei) van ja, dat het goed is.

Woensdag den 4de. De morgen vroeg kwam een stuk of tien Kaffers. Vraag ik waar die (was die) hij gesteurd zouw hebben. Kwam daar een bejaard man voor den dag. Hij had de schellemagtigste wesen des werelds. Hij had een lange gesprek en houd staande dat wij en die koers geen water krijg. Hij presenteerde dat wij de Captijn een man steuren moet en hem vragen om volk met ons te (late) gaan die de weg weet. Ik z(ei) als daar geen water is, wat dat wij alsdan de moe[ij]te doenen zal van een dag of ses hier te blijven om na de weg te zien, want hij had gezeg dat de Captijn dat laate weten heb.

Ik laat hem vragen of hij niet een om weg weet daar wij door ken komen. Sprak hij van geen water meer maar grote, vaste bergen, daar geen wagen door ken als alleen vee en voet volk. Ik z(ei) dat hij de Captijn zouw gaan zeggen dat als hij verkiest, hij na mijn komen mog

overmits ik geen tolk heb om mee te nemen; dat die ik nemen ken van de wagen getrap is en niet gaan ken. Steurde hij dan twee man na de Captijn om hem te laate weeten dat ik hem gaarne spreken wel. Ik wouw maar alleen hooren of hij beter liegen kon als zijn gezant.

Omtrind 5 uur kwam hij met zijn gevolg, die zeer wijnig in getal was. Ik had hem laate weeten dat hij van zijn grootste raats vol[k] zouw meebringen. Hij brag mijn een aanzienlijke olivants tand en twee kalbasse bier. Z(ei) hij dat het een presint is die hij mijn brag. Ik dankte hem, ik dankte hem kwansuis; wouw zien of zijn werken ook zoo wesen zal als zijn geschenk. Ik vraagte hem of hij geen weg bekend is na de vort; dat de Goeverneur van de vord mijn die twee man (die ik hem wees) gesteurd heb om met mijn te komen en mijn te gelijden tot de vort, en aan de andere kand geen weg vinden kon als door de vliegen. Z(ei) hij dat een bergh van de Captijn Soboesa schuins voor ons voorbij gaat, tot de Poort van Boelaala, en geen weg is als voor vee en te voed, maar dat als ik volk hebben wel, za[l] hij geven. Ken ik zelfs gaan zien, maar dat aan deze kand van Massouw een weg is die onderkand van de Poort van Baloela door gaat, maar dat ik alsdan de zelfde weg terug moet gaan. Ik z(ei) dat ik eers aan die kand zal steuren en dan aan de andere kand. Als de zon onder was, laat hij mijn vragen of hij bij die bos die nag slapen mog. Z(ei) ik van ja en gaf hem de avond een schaap. Die dag heb Pieta bij de vee twee welde hoenders geschoten.

Donderdag den 5de. De morgen heef ik een schaap voor Carolus geslag, voor mondbehoefdens om na pat te gaan zien. Hij vraagte aan ouwe Botha of hij met hem gaan wel; z(ei) Botha dat hij hoof pijn heb. Nam hij Aantonie en vier Kaffers die Sekwatie hem gaf mede te nemen om hem de water en naaste weg aan te wijsen waar de voet pat de Bergh over gaat.

Omtrind middag kwam Jan van der Sant, gen. van Pieta, en z(ei) dat Pieta mijn laate weeten dat de schapen in de rivier was om te drinken en de honden in de riet gejagt heef; schrikte de schapen voor de honden; heef zij zes lammers doot getrap; twee van hem en vier van mijn. Ik steurde vijf Kaffers om het te halen, het welk zij haastig verregte.

OCTOBER 1837

Vrijdag den 6de. De morgen steurde Sekwatie mijn met zijn Groot Kaffer (die zoo veel is als zijn af gesant) een kalbas bier en laat mijn weten dat zij een schaap en de gaten gevonden heb, die de Maandag met onse kom[s]te na Baloela in gevallen was. Zij brag die schaap; gaf ik den bringer een goede stuk vlees en aan de gezant een vel. Aan de Captijn zont ik een van de doot getrapte lammers die goed en de vlees was gewees.

De avond om 9 uur hoorde wij een schoot; kon wij denken dat Carolus was. Wij was onverduldig om te hooren wat hij voor een uitslag

bringen zouw omtrind de weg, wand de Kaffers had ons versekerd dat daar omtrind geen pad hoegenaamd te vinden is. Wij buiten hoop en geresolveerd als wij maar een weg vinden kon, om de wagen uit elkander te halen en bij stukken door te bringen, als het niet ander[s] wesen kon. Toen Carolus kwam, z(ei) ik aan Jan dat ik hem niet vragen wel; dat wij hem zelfs zal laaten vertellen. Mijn vrouw vraagte hem of hij pad gekregen heb. Z(ei) hij dat hij drie wegen gevonden heb die wij ligtelijk door ken komen. Wij alle verblijd te horen dat wij nu hoorde dat wij hoop had dog (langs) een te reg te komen. Hij z(ei) dat de Poort juis voor een wageweg gegrontves is, wand dat het niet wijer is als een gemene wageweg, maar buitendien is daar naas aan een nek daar wij zonder de wagens te remmen, over kan komen.

OCTOBER 1837

Na dat wij onse schade vergoeding van de Kaffer genoten had, kwam Jan bij mijn en z(ei) dat hij met ouwe Botha in gesprek is gewees over de schaden en vergoeding die wij gekregen had en wat hij voor zijn moe[ij]te als prinsipaal, genomen heb, uit scheijn van reg die hij meende gehat te hebben op die vier beeste die Anthonie genomen heef. Had hij, Jan, hem uit geleg dat die beeste genomen is na dat de Captijn Raseppiela belooft had de tien beeste te betalen die weg is, waar wij hem overtu[i]gte blijken kon geven dat zijn volk twee van die beeste gedoot heb en twee bokken van Pieta in haar kraal gevonden had; dat hij daar om tegen had om die beeste te nemen, wand die Captijn brag die vier beeste en de rekening van ons schade vergoeding.

Vraagte hij aan Botha uit wat reg hij dan als prinsipaal over die beeste disputeerde, ook gever en nemer was na zijn welgelieven. In de eerste had hij aan hem, Jan, de kouij toe geleg; aan hem twee: een osse en de bulletje; aan Louw de veer[s] kalf. De anderedag kon Louw de veers voor zijn merrie van twee jaar krijgen en Diederik zouw een hebben en hij een, en Jan de kouij, maar Antonie wierd vergeten. Toen Anthonie aan spraak maak op die beeste, dat hij het genomen had en gezeg had dat hij het eers bij de wagens bringen zal en dan zien wat daarmee te doen staad, deelde hij de beeste met Anthonie en ontnam Jan de kouij en Louw de veers; krijg hij twee en Anthonie t[w]ee. Kon hij geen andwoord geven.

Antwoord zijn vrouw dat wij altijd van die Kaffers gekregen had als van ons eits door de Kaffers aan kand raak. Z(ei) Jan wat wij dan wel gekregen had. Z(ei) zij: van Massouw heb hij en Albag de goed gekregen voor de schapen en bokken die de Kaffers van haar doot geslagen heb. Vraag Jan aan haar of zij dan opgegeven en bewesen heb dat van haar door de Kaffers schaap of bok of eits anders is aan kand gemaak. Z(ei) zij dat aan de Salpeter Valij een bok van haar is weggeraak. Jan antwoorde dat die bok door de Kaffers niet aan kand geraakt is

wand dat zoolang wij daar die twee dagen stil gelegen had, geen Kaffer bij ons is gewees, in of die Kaffers die hier zoover van da[a]n leg, dat dan betalen moet.

Verder z(ei) Jan dat het daarom is dat zulle met geen mens in vrede leven ken als hij sulke regten gebruik, en als die Kaffers van hem eits steel en hij zijn betaling voor zij gestolen go[e]d terug krijg dat sleg de waarde van verlies bedraag, hij de reg moet hebben daar ook van te ontfangen; hij alsdan al zijn goederen maar kunnen nemen.

Ik z(ei) dat ik Botha dat ook gezeg heb dat als hij op dien aard eits na hem trek, zoo als met die beeste, het eer na een diefstal gelijk [d]an na eits anders.

De avond toen ik hem laat roepen, li[et] hij weeten dat hij hoofpijn had. Is hij de morgen gekomen. Hied hij liegen dat hij zouw gezegt hebben dat ik die beeste aan Anthoni gegeven heb. Z(ei) hij dat hij de beeste genomen had en dat hij aan Antonie gevraagt heb dat hij de twee ossies mog krijgen en Jan de kouij, en dat Antonie beduide dat daar een grote trop beeste loop, of hij zeggen wil dat hij die de anderen dag zouw halen.

Ik vraag hem als hij die beeste genomen heb, waarom hij Antonie dan om beeste vragen moet en uit wat reg hij die beeste voor hem neemt van die Kaffers, daar hij niets verlies heb; dat wij alleen gegaan is om mijn en Jan zijn schaden vergoeden van de Kaffers te nemen, het welk wij bewijsen kon. Sweeg hij stil.

Ik z(ei) dat hij zijn kinderen met een soort van dieve of roverij voor gaat; dat zij zulks van hem ziet en dink dat het reg is al wat hij doet; zij en sulke stappen volg (en) door regterlijke wetten kunnen gestraf worden.

Saterdag den 7. Wouw wij de morgen onse rijs aannemen. Z(ei) Carolus en Anthonie dat zij gaarne zoude zien dat wagten wouw tot Maandag. Ik z(ei) 't aan Jan. Liet wij ons gezeggen zonder veel daar over te dinken. Mijn een wagen was speeklos; liet ik de wielen in de water smijten. Z(ei) ouwe Strijdom dat ik het niet doen moet, dat de nave rotten zal; dat het daarom is dat zijne naaf verrot is. Ik moet het liever laat nat gieten. Ik vraag hem of het van die water die men daar op giet en als het regent, het niet verrotten ken.

De beeste getal moes weesen, met (de) swartwit rug kouij en de klijne swarte Kaffers kouij haar kalvers . . . . . 457.

Is e[e]n in de gat doot; negen aan de getal weg; nog een os en de gat doot en een aan de getal te min. Drie die de Kaffer betaald heb, komd bij.

Nu gaat en geheel af van	457
	12
Komt 3 bij; is	445
Nu komt bij	3
Is de getal	448

Jan is uit jagten gewees; heb een kwagga geschoten. Ouwe Botha heb vandag vier rooij bokken met een schoot geschoten 'dog geen gekregen, wat mij wonder doet dat hij van de lever op die plek gevonden heb in geen bok blijf leggen. Vrijdag heb Botha twee weldebeeste geschoten; een niet gekregen.

Sondag den 8ste. Saterdag avond kwam Sekwatie bij ons. Laat ik hem vragen om vier van zijn volk tot door de Poort van Baloela; dat ik haar voor haar dienste tot loon geven zal een eider een vel en vet. Z(ei) hij van ja en wat ik hem geven moet, dat ik geven ken wat of ik wel. Ik z(ei) dat ik een kreupele kouij met een kalf heb, dat ik hem die geven zal. Dankte hij mijn. De morgen laat ik de kouij met de kalf uit jagen voor hem.

Gaat van de beeste getal twee af; blijf ..... 446.

Maandag den 9de. Ben wij getrokken tot op de Drai van de Baloela en ontmoette niets dat aanmerkenswaardig was.

OCTOBER 1837

Dinsdag den 10de. Ben wij getrokken tot de leste drai boven de Poort. Die dag is twee beeste in gaten gevallen dog niet beschadig. D[i]e dag kwam een Kaffer en brag een stuk tin voor een schaap of bok; het had omtrind de swaarte van 4 of 5 lb. Ik nam het om dat ik niet weeten kon hoe 't nog afloopen kon, dat ik het nodig hebben kon hoewel de soldaten mijn versekerd dat ik 't aan de vort veel beter koop kon krijgen.

Woensdag den 11de. Ben wij getrokken tot voor Baloelas Poort. Laat Jan zijn Bosseman Kijster zijn schapen de leste onder die van mijn loopen; had wij veel moe[ij]te om het weer zonder veel stooren aan de vee uit te krijgen. Kijster blijf de avond uit. De morgen lij hij dig bij de wagen en slaap. Zouw wij de res van de schapen uitvangen; was hij zoo traag en lomp. Heb ik hem een paar klappen lang[s] zijn ooren gegeven. Die grote Snees, Wintvogel, liep nog met zijn groote baatje. Riep hem om een schaap uit te brengen. Maar hij had ook zoo veel tijd dat onverduldig wierd en gaf hem een slag voor zijn bek. Merkte ik dat het Jan niet aan stond.

Sprak mijn vrouw dat ik het liever soo laaten moo(g)en en ik ziet dat Jan daarom lag en wel geen kwaad van mijn schade en moe[ij]te zien; en als aan hem eits van een ander mans onderdaan gebeur, hij zoo geduldig niet is als hij van mijn en een ander verlang; en z(ei) de gevallen mit ouwe Isaak en Louw die hij geh[a]d heef: dat hij dan om zoo te zeggen onbehoorlijke instruminten gebruik. Zelfs z(ei ik) die geval die hij met mijn eige volk gehad heef daar hij volgens reg ongelijk had, en dat het op zoo een lijfstraf is af geloopen.

Donderdag den 12de. Ben wij getrokken tot onder voor de Poort. Is die dag 6 beeste in gaten gevallen. Twee daarvan was wij verplig de

keel af te snijden: een bul os van mijn en een koeij van Carolus. Die dag is een hele partij schapen en gevallen dog geen doot. Een klijne kalf van Jan is uitgebleven en een van mijn die brag die Kaffers de morgen met nege schapen die ook uitgebleven was. Wij had die Kaffers bij de beeste laate slapen. Hoorde zij de schapen; heef zij het gehaald en een kraal bij de beeste gemaak.

Vrijdag den 13de. Heb wij de beeste laate halen en bewerk; is wij die dag overgebleven.

Saterdag den 14de. Ben wij getrokken tot boven Garmanis Poort. Is Jan en ouwe Botha gegaan na de weg te zien, maar zij kon ons niet verder als een halve trek schof de (weg) beduiden. Jan heef een renoster die dag geschoten en de Kaffers gezegt en gewesen voor hem flijs te vlekken, en de anderen dag zouw hij komen om het te halen.

Had twee kouijen den 13de gekalf; is zij met trekken omgekeerd na ons ou plaas, daar zij gekalf had. Heb wij een Kaffer gesteurd; brag hij ze de ander dag omtrind 10 uur. Die Kaffer[s] die Sekwatie ons mede gegeven heb, liep de morgen alle terug. Is ik en Pieta gereden om te zien wat van de kouijen worden zouw. Kwam wij de Kaffer tegen met de kouijen en twee jonge honden die van mijn de dag te voren is terug geloopen.

Sondag den 15de. Heb wij niet getrokken.

Maandag den 16de. Ben wij getrokken tot over ra Gramanis Poort, een halve schof slegs. Is ik en Carolus gereden om de weg verder te bezien tot een trek schof ver. De morgen kwam de Kaffer van Sekwati met die volk van Garmanie die met ons gaan zouw. De avond kwam Diederick en brag drie vliegen. Z(ei) hij dat het van de zelfde is, of presies zoo gelijk als die haar vee bij de Knopneusen doot gestoken heef. Jan z(ei) dat die vliegen doot is, dat hij niet reg zien ken, maar dat het voor hem is of die te groot van kop is en eits swarter. Z(ei) Diederek dat die een wijnig blouwer is en wat geelder aan de gat. Ik z(ei) dat ik bij de Brakspruit gezien heb dat juis zoo gelijk als die ons osse en paarden gestoken heef bij de Knopneusen. Ik z(ei) dat bij die onder schijd niet gesien ken worden of het de zelfde is, en of de clamaat dat mee bring weet wij ook niet, maar dat die aard van veld en bossen een grote differint is.

Dinsdag den 17de. Ben wij getrokken tot aan Nelsonsdrif. Blijf ouwe Albagh zijn wagen in de drif staan; heb ik tien osse voor gehaakt en hem daar uit gesleept. Ouwe Botha z(ei) dat Albag niet hebben wouw dat hij zijn osse zouw voor haaken, maar mijn vrouw z(ei) dat Albagh hem gevraag heb in dat hij gezegt heb dat hij de osse krijgen kon als ze uit gespannen is. Kwam Albag; was Botha aan uit spannen. Z(ei) Botha dat hij hem niet helpen kon; dat hij zoo lam is. Botha nam dereck zijn geweer; is uit jagten gegaan.

Tusschen de 14de en 15de October had wij de nagt omtrind 11 of

tusschen 11 en 12 uur sware eclip en de maan; de maan was en geheel swart.

Bij de beeste komt de drie swarte kouijen haar kalvers bij, en twee die in de gaten doot is: de kouij van Carolus en de bul os van mijn, gaat af; blijf de getal ..... 447.

OCTOBER 1837

Woensdag den 18de. Ben wij getrokken tot voor de tweede poort, bij de Kaaijmans Gat; heef de krokodel of kaaijman een schaap en een bok van mijn gevangen. Wij had die dag een zeer slegte weg van hoog doorns, dat wij bijna zonder kappen niet door kon. De Gramanies Captijn gaf ons volk volgens order van Sekwatie mee: twee om te lijen en twee bij die vee. De lijders nam de loop van voor de ossen eer wij op de uitspanplaas was en die bij de vee was, bij Pieta, laat de beeste vier schapen zoo te zeggen doot trap(p)en waar hij bij stond. Heef Pieta hem onder zijn kierie gehad; ging de leste die avond van ons op een na, die bij ouwe Albag was.

Tegen de avond is Carolus gereden om na pad te zien. Zoo als die Kaffer ons gezeg heb, kon wij de andere dag weer bij Baloela komen; zouw wij de anderen dag trekken.

Carolus en ouwe Botha z(ei) dat in de pad een ind weegs klippen in de weg was, maar dat wij het kon uit gooijen met rijden en hier en daar een tak te kappen is. Ik z(ei) dat 't beter was dat wij eer morgen gaat zien, wand dat het mogelijk ken wesen dat wij waar zij niet gewees is, wel werk ken hebben, dat wij meschien de avond zonder water moet blijven en dan niet ingereg is of verder weet of wij de revier af ken komen, wand die Kaffers alle zeg dat de revier na onder vas tusschen de bergen loop. Dan ken wij zien of wij niet de Poord door ken komen.

OCTOBER 1837

Donderdag den 19de. Is ik en Jan Pretorus gereden om te zien hoe of de weg is die langs de revier af gaat. Een ind wegs gereden hebbende, is wij op een spitse koppie gegaan om te zien na de weg die wij de dag trekken moes. Zag wij dat de revier zoo vas tusschen de gebergte in loop dat wij en geen week tijd kans ziet om daar door te komen. Z(ei) wij de een tegen de andere dat wij aan de regter hand van Baloela moet gaan zien of wij geen water krijgen kan, en hoe de weg daar is gelegen. Ik z(ei) dat de ouwe Kaffer ons gezeg heb dat aan die kand een revier loop na Baloela. Wij sag een berg; z(ei) ik dat wij moes gaan zien of aan deze kand geen revier af loop. Is wij gereden; zag wij van ver een revier, of het mog een weesen. Toen wij daar kwam, was het loopend water. Heef wij de paarden af gezaald en een wijnig uit geloopen, dat wij kon zien hoedanig 't langs de revier af geleek. Wij sag de

revier af maar kon niet goed zien of wij door kon, maar zag dat de bergen los is, dat wij aan de eene of de andere kand pad mog vinden. Is wij terug gereden. Kwam wij zoo als donker was, bij de wagens. Wij z(ei) toen ons gevraag wierd na de weg en water, dat wij een nag zonder water slapen moet, maar dat wij een middag schof trekken zal; als die vee gesuipt heb, dat wij alsdan de anderen dag niet zoo veel noot heb voor de vee, wand dat voor ons anders geen raad is te bedenken van hier tot daar te komen, of wij moet na regen wagten. Dat ken meschien te lang deuren.

Ouwe Botha had de dag te voren een rooij bok ram geschoten; leij en de pad kord bij ons wagens; heb hij de bok toe gemaak. Maar toen wij niet trekte, heef hij het met de osse laate halen. Ik en Jan heef die dag met ons ryden geen weld gezien als twee klompies rooij bokken en vier renosters; een grote leuw spoor stond de morgen dig aan mijn schapen. Toen wij weg rijde, zag wij het eers.

Vrijdag den 20ste. Heb wij ons vee eers tot middag gehouden en eers laat water suipen, toen weggesteurd. Wij zouw dan na rijden overmits ons een nagt zonder water slapen moes. Kwam wij die avond laat bij de vee, bij de Klip Nek. Ons vee kwam de leste omtrind 10 uur in de avond bij ons wagens; mijn beeste was de leste. Kon Wellem en Anthonie en Sakana niet weg krijgen. Is ik terug gegaan met een sweep. Toen ik dig bij haar was, hoorde ik een schoot. Ik kon niet denken wat het beduide. Stond ik een wijnig te luisteren maar niets hoorde. Riep ik aan Wellem en vraag wat het was. Z(ei) dat de beeste niet loopen wel. Is ik met de swe[e]p bij gekomen; zag ik dat zij in de haakdoorns was. Z(ei) ik aan Wellem dat wij aan de onderk(an)t moet komen, en met klappen en schreuwen ging zij voord. Wij had die dag een zeer slegte weg te rijden.

Saterdag den 21ste. Ben wij getrokken tot aan de Wit Rivier. Tegen de avond, met water suipen, versmoorde van mijn 12 schapen en een sloot daar een wortel voor was, waar zij tegen aan geloopen (was); heef Pieta de wortel af gesneden; was de 12 doot,

Jan zijn Bossemans mijd is die dag agter gebleven, mees van luiheid.

Sondag den 22ste. Is wij stil gelegen; was die dag van Carolus een kouij en de modder gevallen, dog onbeschadig uit gekregen.

Maandag den 23ste. Is Carolus en Louw Albagh gegaan om pad te soeken langs de Witte Rivier af; zij zouw een dag of vier uit blijven. Sondag morgen toen ik op stond, vraag ik aan Pieta of de wolf of leuw geen schaap weg heb. Z(ei) dat hij niets zien ken met de gras. Ik z(ei) dat de schapen van nagt zoo sterk geschrik heb dat ik niet twijfeld of dat was ongedierte die onder de schapen was. Ik ging rond om te zien of ik niets merken kon. Zag ik een partij aasvogels; had de leuw een kouij en een schaap gevangen. Pieta z(ei) dat hij de morgen voor hem en Koot van de kouij geloopen is; dat zij dagte dat het een wolf was. Ging wij na de spoor zien.

De Saterdag is twee van de magere kalvers van mijn en Pieta blijve staan en de kouij die de leuw gevangen heef en de sieke ribbok Kaffers kouij; gaat van de getal af; blijf de getal . . . . . 443.

Ouwe Botha is uit jagten gegaan maar niets gekregen,

Dinsdag den 24ste. Is Jan en ouwe Botha op de jag gegaan; heef Jan een rooije bok geschooten. Z(ei) zij dat zij niets gezien heb als een welde bees; heb Jan gekwets, en twee renosters. De dag te voren was daar twee olivanten; heef zij ook niet gezien. Ik en ouwe Strijdom heb de beeste vellen over mijn wagen getrokken.

Op een dag aan Baloelas Rivier z(ei) Anthonie dat die Kaffers van Gramanie onder malkander praat dat zij gehoord had dat de wette menschen zooveel is die komt, maar dat zij ziet dat het zoo wijnig is en zoo veel vee heb; en zij heef zoo honger: of zij van sins was ons te pakken.

Sprak mijn vrouw dat ik wel zouw gedaan hebben als ik mijn vee verkogt had en een wijnig gehouden had, wand om die vee wil zij op een doortrekkende man aanval doen.

Ik z(ei) dat ik te lang zouw en de gang gebleven hebben als ik dat gedaan had, maar dat ik het ook van mening was; dan had ik agterdog gemaak of die mund hier wel gangbaar mog wesen. Ik z(ei) dat ik het nu voor een geluk rekend wand had ik wijnig mee gebrag, had ik meschien nu geen eeten. Daar op z(ei) boertende: waar is, ken af gaan en waar niets is, gaat het zoo hondvotsig toe.

Daar op z(ei) Jan of wij niet ziet hoe het met die gaat die wijnig mee gebragt heef.

Carolus z(ei) aan mijn dat schade die wij geleden had; dat ik liever de vee daar moes verkogt hebben en de geld in de wagen gepakt hebben; dat het minder gevaar en makkelijker zouw gewees hebben.

Ik z(ei): Had gy mijn dan daar eits van kunne zeg(g)en, wat ons weder varen zouw en als een ander mijn dat zeggen zouw die met die moe(ij)te van oppassen belas is, zouw ik dat toe geven, maar gij die de minste zorg daar voor heb en de wijnigste daar voor doet, kon maar stil swijgen, wand ik zal zien om klaar te raken zonder dat gij u zal ver seeren. Ik ken nu nog een arm geven, als (g)ij mijn helpen wel. Maar, voegte ik er bij: Daar is zooveel dat gij gedaan en gelaten kon hebben, waar om dat niet gelaaten en gedaan? En gij behoef mijn niet te helpen oppassen; ik zal zien klaar te komen. Ik z(ei) dat het geen kind betaam een vader of moeder te contuluuren. Als hij mijn raden kon, kon hij mijn dat daar gezegt hebben wat gebeuren zouw. Alsnu is het te laat en spreek geen woord meer.

Daar op was Carolus geaffronteerd en kwaad. Hij snee aanstons een kreupele bok ooij van hem de keel af, om van zijn eige kos te hebben en z(ei) en vervolg aan zijn moeder dat als de soldaten na huis gaat, hij somar mee gaat om daar te blijven.

Ik z(ei) dat het lykte of Carolus mijn plagen wel met zijn vertrek,

maar als hij wis hoe wijnig ik daar om geef, hij het n[i]et doen zouw. Ik z(ei) dat die meent dat hij stond, moog toezien dat hij niet vald; en dat men geen verdiensten hebben ken waar men behoorlijk van leven ken, zonder moe(ij)te en zorg, zoodat mijn het de zelfte is of ik werk en oppas met trekken of met stil blijven. En goed bekend is dat sommige van ons daar niets vandaan gebrag heef als wat hij aan zijn lighaam had; zelfs geen kost voor zijn vrouw en kinderen. Als daar dan zoo gemakkelijk te leven was zonder oppassen, zulke dan niets had.

Ik sprak somtijds over de murmureeren van de Kinderen Israëls en z(ei) dat wij beter doen zouw als wij God voor zijn beschermende hand danken zouw en ons gedagten daar op stel hoe het in ons land gegaan is met die daar gebleven is: die goede ingezetene was (en) op les van de Goevernemint eeten moes ontfangen, en wij nog de een de ander geven ken; ook nog altoos gespaard is voor de swaard.

OCTOBER 1837

Woensdag den 25ste. De middag kwam klijn Jan met de Bossemans mijd na de wagen; z(ei) dat hij haar onder een bos kreeg; dat zij lij te slapen.

Met son onder gaan kwam Carolus en Louw van de pad soeken. Wij was allemaal nuschierig om te weten hoe of zij het gevonden had, maar Carolus ging een twee à dri stappen van ons vuur voorbij en z(ei) niets als goede avond. Ik heb zitte wagten wat hij ons zeggen zouw maar toen het donker was, wis ik nog niets. Is ik na Louw gegaan.

Z(ei) Louw dat wij de revier af ken komen, maar wij moet pad maken. En omtrind zes schoften voor ons vee is zij ver gewees en was nog niet door al de bergen daar de rivier door loop. De leste bergh die zij gezien heef daar de rivier door loop, scheijn of het de leste wesen zal. Hij z(ei) dat die poord voor hem nouw gelijk.

Ik vraag hem of zij geen weld gezien heb. Z(ei) hij dat zij een groote trop buffels gekregen heb maar Carolus was bang om te schieten; hij had geen plek om weg te komen als de buffels op hen aan komd.

Ik vraag of zij eits geschoten heef. Z(ei) hij dat Carolus twee gansen en een rooij bok ram geschoten heb, en een streepkruis koedoe gekwets en een rooij bok ram ook gekwets.

Ik vraagte na de gras. Z(ei) hij dat de veld zoo mooij is waar zij om gedraid is en dat het nog altoos moijer word.

Donderdag den 26ste. Ben wij getrokken tot onder voor de Wit Riviers Poord. De nagt kwam de tijger; nam een bok en een klijne weg en een beet hij de kop aan stukkend.

Vrijdag den 27st(e). Is wij getrokken waar Witrivier en Baloela loop. Is Jan, ouwe Botha, Albag en zijn zoon gegaan om pad te maken. Carolus is mees gegaan om te zien hoe de pad de beste langs kan gemaak worden.

Saterdag den 28ste. Ben wij getrokken tot voor de derde drif; had wij veel moeijte met mijn schapen door de water.

Sondag den 29st(e). Is ik en Carolus gereden om te zien waar wij de Maandag de avond komen kon; wij zag groot moe(ij)te met de driften.

Maandag den 30ste. Ben wij getrokken tot door de vijfde drif. Toen wij een drif door was, krijg wij de Bothas Revier. Was ouwe Botha eers met zijn wagen en een modder gad en toen aan een ruigte pol; had wij wel omtrind anderhalf uur nodig om die wagen uit te krijgen. Van daar door de Sant Drif; kon de osse bijna gen wagen door trekken. Digtebij had wij de Houd Drif; was vol losse klippen dog ging het goed door.

Pieta is vandag agtien jaar. Heb hij die avond een partij hoenders laate slagten; had wij de avond een goede maal, met eenige toe spijsen van boonen, en zoovoort.

Op een morgen z(ei) ouwe Albag aan Carolus dat zij schapen die avond schrikte; ging hij zien wat het was. Liep hij ouwe Botha op de lijf; had een schaap gevangen. Hij maakte aanstons een groote geschreuw; liet hij de schaap los. Ik z(ei) dat ouwe Albag mijn ook gezeg heb dat ouwe Henderik nog niet zijn dingetjes wel laate staan. Maar ik heb niet gevraag, en hij niet gezeg wat voor dingetjes het is. Ik z(ei) aan Carolus dat ik Albag zoo min vertroud als hij ouwe Botha; dat ik niet geloof als hij gelegentheid krijg, hij zijn dingetjes laten zal.

Dinsdag den 31ste. Is wij getrokken tot door de zevende drif; was ons osse die dag niet presint toen wij en spannen wouw.

NOVIMBER 1837

Woensdag den 1. Ben wij getrokken tot door de Klipdrif; was de tiende drif.

Donderdag den 2de. Ben wij getrokken tot door de Sant-Poort; had wij de 13de drif. De avond z(ei) Pieta dat hij een vlieg gekregen heb en had die vlieg aan Jan gewesen; dat het van de zelfde is die haar vee doot gestoken had. Gaf hij mijn die vlieg ook; vloog hij uit mijn hand, maar ik genog gezien dat het van de zelfde is. Wij vraagte aan de andere wagters of zij niet gezien heb. Z(ei) Jan zijn klijn Bosseman dat hij een bij de wagen gekregen heb; wouw hij hem doot slaan; vloog hij weg.

Vrijdag den 3de. Is ik en Jan Pretorius gereden om te zien of wij de berg door ken overmit[s] Carolus zeg dat hij de rivier door de bergh kon zien, maar niet door de poord is gewees.

Toen wij een drif door was, krijg wij vliegen aan ons paarden. Is wij gereden tot voor de poord daar Carolus is om gekeerd, maar zag dat de rivier daar niet door loop. Is wij verder af gereden maar ziende dat voor ons geen kans is om de rivier af te komen, is wij terug gekeerd.

Omtrind drie uur na middag, met af rijden, krij wij een trop buffels.

Heb Jan een van gekwets en ik schoo[t] na een bul die wij op de lijf rijd, maar onder door. Een eind gereden, krijg wij twee renosters maar niet na geschoten. Verder krijg wij een olivant; heb wij twee schoten gegeven om haar uit de weg te krijgen. Een draai verder krijg wij twee sekouijen; heb wij ook zoo gelaten. Toen wij terug kwam, krijg wij vier troppe buffels (en) twee klompe olivanten. Die buffels was zoo onnosel dat zij dertig, veertig tree van ons af blijf staan. Ik z(ei) dat het te laat is om te schieten; dat ik hoop heb om uit de vliegen te komen. Wij heb de dag veel koedoes gekregen maar niet geschoten.

Wij kwam de avond omtrind 8 uur bij ons wagen en z(ei) dat wij de revier niet af ken komen. Ik z(ei) aan Carolus had hij maar die poord ook door gegaan, kon hij gezien hebben dat wij niet langs de revier af kon komen en dat wij dan seker uit de vliegen was gebleven; dat wij nu voor al ons moe(ij)te niets heb al[s] dat wij en de vliegen is. Hij z(ei) dat hij geweten heb dat het zijn schuld wesen zal dat wij in de vliegen is.

Ik zeg: Neen, kind; zoo niet gemeend. Louw is mee gegaan om dat hij de vliegen ken en hij heb niets gezien, en om dat de veld hier goed is langs de revier, (was) wij alle haastig dat de vee gras krijgen zouw. Maar dat verander de saak had wij geweten dat wij niet door de bergh of langs de rivier af kon, maar op u woord dat de rivier door de bergh loop, is wij af getrokken. Nu is wij en de vliegen en ken de rivier niet af.

Saterdag den 4de. Z(ei) ik dat wij een schof terug trekken moed overmits wij daar geen vliegen gezien heb. Z(ei) Jan dat ouwe Botha zeg dat hij een lage plek gezien heb waar hij dink de berg overtekomen; dat wij eers moet rijden om te zien of wij daar met de wagens over komen ken. Ik z(ei) dat wij liever een schof terug trekken moet; dat het meschien als wij weeten wel hoe het aan de andere kand gelegen is, 3 of vier dagen mee heen gaat en dat wij by of zotezeggen in de vliegen is. Z(ei) Jan dat wij de vee na boven steuren ken.

Ouwe Botha z(ei) als daar een pad over te maken is, behoef wij niet weer de sware sant door te rijden. Daarop is ouwe Botha en Pieta gereden om na die nek te zien, of wij niet over ken.

Ik zat Wellem die dag bij de schapen en Cornelis van Juffrouw ook, uit haar orders. Isaak en ouwe Strijdom was bij de beeste. De agtermiddag kwam ouwe Strijdom en z(ei) dat de beeste alle bij malkander was. De avond kwam Isaak met omtrind de helfte van de beeste. Is hij en ouwe Strijdom gegaan; kwam zij de beeste tegen, dat zij aan kommen was. Die dag heb de roode kouij gekalf; komd bij de getal een bij; komd de getal op . . . . . 444.

Sondag den 5de. De middag kwam Pieta. Z(ei) dat zij geen pad kon krijgen waar een wagen op ken en dat de mis op de bergh leg, dat zij aan de ander kand van de bergh niet zien ken. Is hij om gedraid; en

dat ouwe Botha zeg dat hij kans ziet met de wagen op te komen als wij ze uit malkander maak.

De avond kwam ouwe Botha. Z(ei) dat hij aan deze kand drie paaijen gekregen heb, maar en de ander kand geen een plek daar de vee of wagen af ken: het is eene krans. Maar hij had dan een nek gezien daar de berg van de ander kand een hoek in geef; wel hij nog de andere dag eers gaan zien of wij daar niet over ken.

Ik z(ei) aan Jan dat ik aan Pieta hooren ken dat het te vergee[f]s is dat wij hier na een pad soek; dat wij liever op trekken moet dat wij na boven kijken ken: of daar geen weg te vinden is.

Z(ei) Jan dat ouwe Botha goede moet heb. Ik z(ei) dat ouwe Botha zelf twijfeld, wand dat ik hem in u presint gevraag heb waar de nek na toe gaat: na de linker hand of regter zij. Hij dat hij het niet reg weet, maar hij dink na de regter hand. En dan ken wij bij de berg niet komen wand hier komd geen ander kloof af van de berg als de krans poord, daar geen bees of schaap door ken.

Daar z(ei) Jan: Waar om zouw hij het dan zeggen? Ik z(ei) dat ik het niet weet. Ik vraag aan Pieta of daar nog een kloof op gaat waar zij gewees is; z(ei) van nee. Z(ei) ik dat het dan de Krans Poort is. Moet hij maar hier gaan kijken; zal hij het aanstons zien.

Jan z(ei) dat het meschien een van die kloven weesen ken daar zij op gegaan is. Ik z(ei) als daar pad op gaat, zouw zij dat gezien hebben. Z(ei) Jan dat Pieta meschien niet goed op gelet hebben. Vraag ik Pieta; z(ei) hij dat hij dan niet zal goed op gelet hebben.

Ik z(ei) dat ik mijn schapen hier niet langer houden ken of ik moet het publiek in de vliegen laat loopen, en dat het te vergeefs is dat wij hier na pad soek wand als die nek na de regter hand loop, is het de Krans Poord en na de linker, is het de grote Krans Kloof, zoo dat wij bij de berg niet komen ken.

Jan z(ei) dat hij goeden moet heb, dat Pieta zeg dat hij daar niet wel op gelet heb. Ik z(ei) dat ik aan Pieta zijn reden hooren ken dat wij hier geen weg vinden ken.

Daar op z(ei) Jan: Waar om zeg hij dan dat hij daar niet zoo op gelet heb. Z(ei) ik om dat hij ouwe Botha niet voor de kop stooten wel, en ik hoor dat ouwe Botha zelf twijfeld.

Z(ei) Jan dat hij aan mijn gezeg heb dat wij vergeten heb ouwe Botha te vragen waar wij de nek bij komen mot, of aan wat kand. Z(ei) ik dat ik hem waaragtig gevraag heb waar gij bij zat en dat hij aan mijn gezeg heb dat hij het niet reg weet; en al had wij hem gevraag waar de nek bij komen moet, wat kan hij ons dan meer gezeg hebben?

Z(ei) Jan, half kwaad zijnde, dat ik niet zoo waaragtig moet zeggen als hij met mijn spreek. Ik z(ei) dat hij mijn dat af vorder, wand als men hem eits of wat zeg al word hij overtuig, hij nog daartegen strij en appelleer. En als men dan u vragen andwoord, word gij kwaad; en daar geef ik wijnig om. Ik z(ei) dat hij met de bergen juis zoo gespro-

ken heb en hij tot drie maal toe gezien heb dat hij zoo ver mis had en niet wellen weeten; en dat ik altoos stil geswegen heb, maar nu het op mijn verderf aankomd, ken ik niet swijgen.

Toen Jan weg was, z(ei) Pieta dat waar om ik dog niet liever stil geswegen heb; dat nu door hem twis komd. Ik vraag: Wat voor twis? Als Jan kwaad wesen wel, ken hij maar kwaad wesen.

Maandag den 6de. Is ik de morgen na ouwe Botha gegaan. Vraag ik hem of hij na de nek gaan wel om na pad te zien. Z(ei) hij van ja maar dat hij daar ook trekken zal als wij het goed keurde; dat hij aanstons weer terug weesen ken; dat hij vroeg loopen wouw. Maar ouwe Albag wouw Louw niet mee geven. Gister avond z(ei) hij dat Louw kon mee gaan. Ik z(ei) dat hij daarom gaan kon; dat als hij komd tegen de avond (en) hulp nodig heb, ik hem helpen zal; maar dat ik niet gaarne zouw zien dat een man agter blijf. Is hij en Louw gegaan.

Toen wij in gespannen was, was van Jan twee osse weg. Heb ik eenige tijd gewagt; z(ei) dat maar de wagens in de drif kon brengen onder de wijl zijn osse wel kon komen. De eerste wagen, van ouwe Strijdom, ging gelukkig door; de tweede was Carolus zyn. Had ouwe Strijdom de lijtouw; nam de drai te kord; viel de wagen op zijn tind. Daar was niets aan stukkend, als een leerboom had een kraak en die tind, die zeer sleg was, ook verschyde bogen aan stukken.

Carolus was kwaad; z(ei) dat ouwe Strijdom te kord gedraid heef. Maar ik z(ei) dat die tak in de pad lij en hij niet ander[s] loopen kon. Ik was aan de kand daar die drai was, maar kon de osse niet weg krijgen; en (als) hij, Carolus, de agter os van ver weggekeerd had, (was) die wagen voorbij gekomen.

Hij wouw de wagen bij zijn ziel daar laate leggen. Ik z(ei) dat het niet de eerste wagen is die om vald; dat ik tot vijf maal de ongeluk gehad heb en de beste is weer reg te maken zonder zoo veel praten. Die tind saagte Carolus af; pakte wij de andere goederen weer op de wagen; is wij getrokken tot onse laaste schof.

Eer wij klaar was met Carolus zijn wagen, kwam ouwe Botha en Louw; was de nek boven een krans daar men niet op kon.

Dinsdag den 7de. Is ik en Carolus gereden om te zien of wij geen pad krijgen kon waar wij (tereg kon) als wij de wagens met de vee maar over kon krijgen, wand wij had met malkander gesproken dat wij de wagen zouw laate staan en ons vroue en kinder(s) en vee na de vord bringen; als dan middelen in het werk stellen zal om de wagen te halen.

Wij vond dan een mid(d)elrug daar wij, als wij braaf werken, wel een pad de berg op maken ken in aan de ander kand af vond wij, na la[n]g soeken, een weg daar nouwelijks een wagen door ken, hoewel niet alte gevaarlijk. Ik z(ei) aan Carolus dat wij hier omtrind geen ander weg vinden ken (en) wij prubeeren zal de pad te maken, als ons maats ons helpen wel.

Wij kwam de avond omtrind 8 uur bij ons wagens. Mijn maats kwam aanstons na mijn om te horen hoe of ik het gevonden had. Ik z(ei) het haar zoo als het was; zouw wij de andere dag aan de pad gaan.

Donderdag den 9de. De morgen ging wij gesamentlijk aan het werk; de vrouwen en kinderen zouw ook helpen. Toen wij bij de eind van de pad komd daar wij beginnen zouw, z(ei) ik aan Jan Pretorus dat wij zien moet hoe wij de pad maken zal. Is wij voor uit gegaan in de anderen ging aan het werk. Toen ik en Jan de eerste hoogte op was om na pad te zien, hoe wij de beste door de bossen en klippen kon komen met de pad, z(ei) Jan dat die werk voor ons te swaar wesen zal; dat hij dink dat wij die plan zal moete veranderen. Ik stemde (h)et hem toe, maar z(ei) dat wij na de een en de ander kand, op een grote desstantie, geen weg vinden zal. Ik herinderde hem hoe ver wij van boven de rivier af en na onder is gewees (en) geen plek gevonden heb daar wij over ken als hier.

Hij z(ei) dat wij de Honing Nes Poord mot gaan bezi[e]n of wij die niet door ken na de bergh; hij wouw dan gaan. Ik z(ei) dat mij voed zeer is, maar om van de nodeloose loop af te komen, z(ei) hij dat hij met ouwe Botha gaan zouw.

Is wij weer terug gekeerd; zag wij weer de werk. Z(ei) hij dat wij met ons mag veertien dagen nodig hebben zal om die pad klaar te maken. Ik z(ei) van ja, dat ik dat gezeg heb dat als wij werken wel, wij alsdan de weg klaar maken ken, maar niet zonder veel werk. Ons werks volk was de eerste steijlte bijna uit toen wij terug komd. Z(ei) ik aan Carolus dat wij maar na de wagen gaan zal; dat die werk te swaar wesen zal voor ons.

Jan en ouwe Botha zal gaan om te zien of wij de Beijenes Poord niet door ken komen. Ik z(ei) aan Jan toen hij gaan zou, dat hij niet verder gaan moet eer hij die poord bezien heb, wand dat Pieta zeg dat het zoo afgrijselijk nouwte is, met krans aan bijde kanten; en dat hij niet uit blijven mog; dat ik, als wij de poord niet door ken, ik met de paard rijden zal om na een ander weg te zien. Maar kwam de avond niet.

Ons vrouwen was onvergenoeg dat wij de werk staan liet, wand zij was verblijd te horen dat wij een pad kon maken; dat wij de wagens niet behoef te laten staan.

Donderdag middag z(ei) Pieta dat die poord zoo nouw is dat daar niets door ken. Z(ei) ik aan Albag en de Strijdoms dat wij maar weer aan die pad gaan en zal hem oop kappen; als wij geen andere weg venden ken, is wij verpligt die te maken.

Woensdag den 8ste. Ben wij op getrokken tot onder de berg. Had wij een sterke rivier water en gras voor ons vee voor die tijd dat wij meende daar te blijven.

Vrijdag den 10de. Ben wij gegaan om de pad door te kappen. Omtrind middag kwam ouwe Botha en Jan; had geen weg gevonden. En de Poord had zij ook nog niet bezien; moes de andere dag bezien wor-

den. En als wij die door ken, heb wij niet nodig die klip- en bos hoogte te maken. Ik z(ei) dat Pieta zeg dat daar niets door ken als de water en de ongedierte; weet hij niet.

Ouwe Botha z(ei) dat wij ons hier zal doot werken; dat wij liever na een ander plaatje of klooffie moet keijken. Ik vraag waar wij die venden zal. Zoo ver als wij die rivier af komt, ken wij bij de bergh niet komen en hoe ver is ik en Jan de revier af gewees. Als wij nu verder soeken moet als wij weet dat niet te vinden is, kan wij liever die pad maken. Is wij aan die werk gebleven. Die avond had wij de bosse door gekapt,

Saterdag den 11de. Ben wij de morgen aan de klippen gegaan; de avond had wij de bos hoogte nabij gewonnen. Ons werk volk was 18 en getal: 17 manlijk en een klyn Bosmans mijd van juffrouw Pretorus. Mijn maats keurde goed dat wij de Sondag de res van de bos hoogte zal maken, om dat wij alsdan de helfte van de bergh op kan zonder veel pad te maken. Ik z(ei) dat ik niet graag zien zouw dat Sondag gewerk word; dat die eenne dag ons niet helpen zal als wij niet door komen moet en dat het meer tot ons ongeluk weesen ken, om dat wij God daar mee vertorend.

Sondag den 12de. De avond miste wij een kouij. Z(ei) ik dat die kouij Woensdag toen wij na de bergh getrokken is, nog niet weg was; dat wij die beeste tellen zal, om te zien of daar niet meer mankeerd.

Maandag den 13de. Is wij weer aan de werk gegaan. Ik is gebleven om die beeste te tellen; mankeerde die kouij alleen aan de getal. Daar is bij gekomen, Maandag, van Pieta Koffij en de drie-speen kouij van mijn haar kalvers; drie bij 444
maak 447
Een van de zeven en veertig die weg (is, is) de roode Kaffer kouij . 446

Dinsdag den 14de. Komd twee kalvers bij de beeste getal: die scheefhoorn kouij van Pieta en die schee(ve) kouij van mijn; komt de getal (op) . . . . . 448.

De morgen zouw wij de bergh met de wagens beginnen. Ik z(ei) dat wij die ossen eers moet late vreten en dan eers een wagen op bringen en de agter middag drie. Dan blijf nog drie staan daar de vrouwen en kinderen mee komen ken als wij die vee op bring. De avond had wij vier wagens op de eerste hoogte.

Jan Pretorus en ouwe Botha had same gemaak om haar wagens alleen uit te bringen. Zij spande voor ons in; zij had twintig osse in. Zij zouw dan de eene wagen van Jan eers uitbringen, tot omtrind de helfte van de bergh en de na middag ouwe Botha zijn. Ik z(ei) dat zij blij weesen mag als zij een tot bij de vontijn krijg.

Wij ging met mijn pak wagen de eers[te] op; kwam gelukkelij[k] boven, ook met twintig ossen. Jan en Botha brag Jan zijn wagen tot omtrind de vontijn; was het te laat om ouwe Botha zijn op te bringen. Wij had die bergh aan brand gestoken met pad maken; verbrand die

berg, dat wij voor ons vee om zoo te zeggen geen gras had als bijna op de bergh.

Woensdag den 15de. De morgen laat wij de ossen vroeg uit jagen, dat zij eers en de wij mag weesen als wij inspannen zouw. Jan en Botha span de morgen vroeg in haar twintig ossen. Ik z(ei) dat wij wagten zal tot wij dink dat die ossen wat gevreten heef; dat wij alsdan nog tijd genoeg heb. Jan en Botha kwam niet verder als onder de eerste stijlte; blijf die ossen staan.

Ik z(ei) aan de kinders dat wij maar beginnen moet. Wij spande van de beste ossen 16 in de wagens omdat wij die dag te voren met de drie wagens ook 16 ossen in gehad hep; in mijn wagen, die de swaarste was, (daarentegen) 18.

Toen wij bij Pretorus en Botha kwam, was bevrees dat wij bij de wagen niet voorbij zal kunnen komen. Vraag ik aan Jan of die ossen niet vatten wel. Z(ei) hij dat die osse van Botha te sleg is; dat hij voor zijne jammer had; die van Botha eers had agter gespannen, zyn span voor en nu zijne agter is, wel niet meer als zes van de agterste vatten.

Ik z(ei) dat ik hier een ingespan[n]e span osse heb; dat wij die voor setten ken om te zien of dat niet gaan zal. Maar d[i]e van haar was zoo steeks geslagen en gegooijt met klippen dat die ook niets do[e]n kon.

Ik z(ei) dat ik gewellig zouw weesen om mijne die in de wagens is, in te haken maar dat ik vrees dat zij mijn wagen dan zal staan laaten, dat het te veel is twee wagens voor een span daar uit.

Botha z(ei) van ja. Z(ei) ik dat wij op de eene kand een pad voorbij maken ken. Is wij uit gereden. Kwam omtrind zeven uur in de avond bij de eerste water; was mijn vrouw met die vee. Zij had aan genomen met de kenders de lammer schapen te jagen. Botha blijf de avond daar.

De morgen blijf daar twee klijne kalvers. Z(ei) Pieta aan ouwe Botha dat hij zoo goed mog wesen die te halen tot bij zijn wagens; als die kouijen terug komd, alsdan bij zijn wagen te houden overmits het te laat wesen zal om het te halen. De avond liep die kouijen af. Die een kwam terug en die een beijt die leuw bij ouwe Botha zijn wagen doot. Heij heb een schoot na hem gedaan dog wouw hij de kouij niet laaten; sleepte de aas weg: was de morgen nog bij de aas, niet ver van de wagen.

De morgen steurde ik Isaak Strijdom en Cornelis Schepers met die eene kouij om de kalvers te halen; kwam Diederik haar tegen; vertelde het aan haar. Was zij te angstig; kwam zij zoo terug. Is ik en Carolus de agter middag (gegaan) en de kouij gebrag. Botha gaf zijn Vrederik om het te jagen. Botha z(ei) dat ik dog hem helpen mog dat hij daar uit komd. Ik z(ei) dat mijn wagens nog niet boven is, maar als ik de mijne op heb, ik hem osse ge[ve]n zal en de kinders bij. Zijn vrouw deet niets als huilen; zijn stief dogter begon ook.

Donderdag den 16de. Z(ei) ik dat wij die osse zal laate rusten. Is

Jan na die Kaffers aan de ander kand van de berg. Ik krijg hem tegen de berg; z(ei) hij dat hij wouw zien om een paar van de volk bij ons te krijgen. Z(ei) om wat te doen? dat die Kaffer meschien kwaad wesen ken; dat hij zien moes Anthonie bij haar te bringen om te hooren of hij haar kend. Z(ei) hij dat hij de Bosseman heb. Ik z(ei) dat wij niet weeten ken hoe of die Kaffer ten opsigten van ons weesen ken. Z(ei) hij als zij ons maar die pad wouw helpen maken.

De avond brag hij twee; het was van de captijn Marokkana. Die dag z(ei) men dat Jan gezeg heb dat hij voor hem patattas, koorn (en) mielies halen wil en zijn vrouw en kinders, met zijn vee, daar bij de Kaffer bringen tot wij die pad gemaakt heb, wand zij anders van honger sterven moet. Hij had nog genoeg vlees om van honger te sterven.

Vrijdag den 17de. De morgen z(ei) ik aan de kinders dat zij de wagen haalen ken die nog op de hoogte staad. Kwam Jan bij mijn; z(ei) dat die middel rug daar ik en Carolus gedagt heb af te komen waar hij doot loop, een krans heb daar niets af ken, maar dat hij een paatje gekregen heb daar wij ons vee mooij af krijgen ken, waar wij die pad gekregen heb aan de linkerhand. Hij z(ei) dat wij de wagens daar ook ter nouwer noot af bringen ken, maar dat wij ons vee met ons vrouwen over bringen moet in dan de pad maken; dat de gras daar zoo moy is. Ik z(ei) als wij die Kaffers vertrouwen ken, was het een goeden stuk; dat ons vee met onweer hier niet houden zal maar dat het voor ons een grote moe(ij)te wesen zal.

Onder(wijl) dat weij sprak, kwam Jan zijn klijn Jan uit namen van zijn moeder vragen of hij ouwe Botha van dag nie zal uit helpen. Na eenige tijd gewag te hebben, z(ei) hij dat hij die vee moet laaten loopen en aan de volk zeggen dat zij zien moet dat de vee niet uit malkander loop. Niet lang daar na kwam zijn vrouw vragen of hij Botha niet vandag zal uit helpen. Haar beandwoord hij met stilswijgen.

Ik was verwondert dat Jan zoo wijnig belangen stelde in een saak daar hij die ander in gebragt heb. Ik had swarigheid om uit te komen. Zij sprak daar heel lig over. Was mijn gedagten dat zij dag dat zij geen nood had, en met mijn meschien te veel moe(ij)te hebben souw.

Ik liet de wagens alle bij de vontijn bringen in de avond mijn vee. Botha had een stel gemaakt voor de leuw; kwam een wolf voor: zijn rug af. Die dag z(ei) jufr. Schepers dat Juffrouw Botha aan haar vraag of Jan aan mijn geen ossen gevraag heb om haar wagen uit of haar man uit te helpen. Z(ei) zeij dat zij het niet gehoord heb. Ik z(ei): Had Jan mijn gevraag, zou ik hem zoo veel ossen kunnen gegeven hebben om bij de zijne te spannen dat een goede span uit maakte.

Ons schapen en bokken vrekte tegen de berg; maakte wij te same ons vee, met de vrouwen, over te bringen en de wagens te laten staan. Ik stelde swarigheid om dat wij de Kaffer te veel gelegentheid geven moed ons een kwade pard te kunnen speelen. De avond z(ei) Carolus

het aan mijn dat zyn gevoelen ook zoo is. Jan z(ei) die Kaffers lijk voor hem beleef. Ik z(ei) dat een schellem zoo juis moet wesen.

Ik liet de Kaffers roepen door Sakana; zij was bij Jan zijn wagen. Toen zij kwam, vraag ik haar wie haar hoof is of captijn. Zij andwoorde Marokkana. Ik vraagte haar waar zijn plaats is waar hij woond. Z(ei) zij: waar Jan bij gewees is. Ik vraagte haar of de captijn ons niet volk geven zal om ons te helpen de pad te maken. Z(ei) zij dat de meeste volk met Magramanie en een slag is gebleven; dat zij nu een wijnig is.

Ik merkte dat wij van haar niet veel hulp te wagten weesen moet; veranderde ik van taal en vraag haar of zij voor ons de andere dag niet mielies, koorn (en) boonen ter ruil bringen kon. Z(ei) zij van ja. Ik gaf haar eider een stuk vet. Beloofde zij het vas. Ik z(ei) dat wij voor vellen en vet ruilen ken. De andwoord was ja.

Saterdag den 18de. Komt bij de beeste getal de bleek roije kouij die de kalf niet hebben wel, die van Adonis, die schelder bonte Kaffers kouij, en gaat af de koeskop gesnede bul Maandag van Pieta die de leuw heb doot gebeten; gaat van twee van de 446

2

---

en komt 3 bij de getal 444

447

Sondag den 19de. Den morgen vraag ik aan mijn makkers of wij aan de pad gaan zal of niet. Ik z(ei) dat ons vee aan vrekke gaat van de dors; dat ik bedag heb hoe eer wij van de berg af komen ken hoe liever het voor ons vee wesen zal. Zij keurde het alle goed, wand van een eider was schapen en bokken doot en siek. Is wij aan het werk gegaan.

Toen wij de vontijns hoogte omtrind de helfte had, roepte Wellim ons van ver toe; kwam hij na ons loopen. Wij dagte alle dat bij de vee onheil gebeurd was door de Kaffers. Wij steurde aanstons ons vrouwen en kinderen na de wagens. Carolus ging mee om bij de geweer(s) te komen. Kwam Wellem zeggen dat de leuw en os gevan(gen) heb; dat het na de agter os van Carolus gelijkte. Wij steurde aanstons ons geweers (te) halen. Ging wij daarop af, maar wij kon hem niet krijgen. Onder tusschen kwam de wind op en de bergh viel eensklaps onder mis. Eer het avond was, had wij regen op de bergh.

Wij had de vee de morgen op de bergh gesteurd, om de avond aldaar te blijven, om reden dat de weg te moejelijk was de morgen op en de avond af te komen voor de vee. Carolus souw een stel maken. Ik ging na Pieta om te zeg(g)en dat de vee af komen moet. De mis was zoo dik dat wij bijna niet zien kon; als bij nagt. Blijf de avond van ons beeste uit, Zoo als donker was, ging het sterk aan regenen en de wind waaijde sterk. De morgen had ik dertig doode. Albag z(ei) dat hij vijftig

had, Jan zes; jufr. Schepers had ook twee of drie en Botha ook wat. Een speen kalf was ook doot van mijn; gaat van de getal een . . . . . 446.

De weer was de morgen nog even als de avond. Z(ei) ik dat ik de mijne na onder steuren zal. (Heb) ik en Pieta met de kinders de vee af gebrag. Ouwe Strijdom is dog mee gewees, maar kan de avond daar niet blijven. Carolus kwam de avond ook. Die dag had wij onder warm weer, maar de avond zoo als donker was, ging het aan regen. Wij had geen veur aan brand; kon wij nouwelijks voor ons veur krijgen. Kwam de leuw; nam twee schapen weg.

Maandag den 20ste. Is wij met de vee af gegaan; is een sieke merrie weg geraak.

Dinsdag den 21ste. Was de weer nog niet gestild in de berg. Is ik, Carolus (en) Jan bij de vee gebleven. Heb wij twee geweers voor de leuw vas gemaak waar hij de schapen gedoot heb; een lewendige bond wij daar vas, die wij dagte niet veel weert te wees. De nagt hoorde wij de leuw gestadig brullen. Dagte wij dat hij schieten zouw, maar de morgen had hij ni(e)t bij de stel gewees. Op de berg is 8 of 6 beeste gebleven; heb een kouij, de rode wit uijer, gekalf; komt een bij de getal . . . . . 447.

Woensdag den 22st(e). Had wij helder weer; z(ei) wij dat ons aan de pad werken zal. Is ik, Carolus, Jan en zijn klijn (Jan) (en) Cornelis op gegaan. Was Albag, Strijdom, Botha en twee van Albag zijn kinderen en Botha de morgen vroeg aan het werk. Ik z(ei) aan Carolus dat hij maar met Cornelis en Albag gaan moes; dat ik gaarne schrijven wouw. Is Jan met hem gegaan. Toen wij de morgen na de pad maken zouw gaan, z(ei) ik aan Pieta dat hij de avond de geweers moet over haalen en een oude lammer ooij en de stel binden.

Toen Carolus weg was, een wijnig daarna, kwam tien of twaalf Kaffers met mielies ter ruil. Een eider was verlegen. Had wij een wijnig tijd nodig om alles te ruilen. Toen wij klaar was, z(ei) ik dat als zij helpen wel die dag aan de pad te maken, ik haar een bok — die daar juis was gebleven toen de vee af gegaan is en siek van de taa scheen — geven zal; en nog een die af geslagt was, en vet om het mee te koken. Zij was te vreden; ging derick voort.

Zij vraagte mijn of zij een daar laten ken om de eeten voor haar klaar te maken. Ik z(ei) van ja. Ik bleef bij de wagens om dat al de mans alsdan van de wagens was. Carolus, Jan en Albag z(ei) dat zij vlijtig werkte tot zij dagte ver genoeg te zijn.

De avond kwam de weer op en het gaat aan regenen; is zij weg gegaan. De morgen kwam vijf met een bak mielies; die z(ei) dat de andere na huis was en zij zouw ook gaan. De weer was donker op de berg. Z(ei) ik dat wij dog niet werken ken; dat het niets was. Cornelia had Sakanna gesteurd om melk te halen voor haar klijn dogter; brag hij de leuwe vel meede. Hij had allebij de geweers af gelopen: de eene schoot was eene schoot eits te ver na agter en de anderen was (in) zijn agter

bouijd, been af; lij hij niet ver van de stel. Heef die kinders nog ses schoten op hem gedaan.

Die nagt heef de rode wetlies veers van mijn gekâlf; komd de getal op . . . . . 448.

Donderdag den 23ste. Ben Carolus, Jan, Albag, Botha en drie van Albag zijn kinderen (en) ouwe Strijdom gegaan om de pad tot op de bergh te maken; was de bergh de gantsche dag onder mis; is zij niet gegaan.

Vrijdag den 24ste. Is zij gegaan en heef de pad gemaakt tot tegen de Groen Nek, de laatste hoogte. Z(ei) klijn Albag dat Pieta heb laate weten dat als wij die berg over wesen wel met die ossen, het hoog tijd is; dat verscheije beeste en osse siek is.

Diederick had een schaap gebrag met de pak os. Vraag ik. Hij z(ei) dat een bees van Pieta de swarte scheytery heb, het welk de beginsel is van de siekte en geen vaster bewijs om het te geloven. Wij was allemaal neerslagtig voor die tijding. Maakte alle overleggen: hoe wij kruijd en loot mee voeren zal; de een z(ei) zal van zijn wagen een kar maken, de ander zal het laaten staan. Ik z(ei) als wij de buik en leeren af gooijt en bring de stellen over, ken wij op gelyke grond van vier of ses osse, of kouijen laate trekken en nog wat op de stel pakken. Wij was in de grootste verlegentheid van de wereld en had de hoop bijna op gegeven, maar mijn gedagten heb laate gaan. Z(ei) ik ik hoop de Allemagtige zal het ten beste schikken voor ons; wat Hij doet, is wel gedaan.

Saterdag den 25st(e). Wij had de Vrijdag avond helder weer. Had ik Pieta laate weeten de Saterdag mor[gen] de vee op te bringen, om maar zoo ras wij ken te zien over te komen, al was het met een stel van een wagen om ons amenietie mee te voeren. De nagt val de berg opnu weer onder mis en regen, tot de morgen. Z(ei) ik aan Jan dat de weer te sleg is ons vee op te bringen; dat wij niets uit voeren ken; dat ik Pieta zal laate weeten dat hij blijven moet. Is Carolus gegaan. Steurde hij Goestaf zijn geweer te haalen.

Ik vraagte aanstons na de beeste. Z(ei) Goestaf dat Pieta mijn laate weeten dat het een leugen is dat hij mijn laate weeten heb dat de beeste siek is; dat hij aan de beeste niets zien ken omtrind die siekte. Ik was verheug dat het een leugen was die zij verteld heb. Goestaf z(ei) dat een veers van Pieta gekalft heb, een roode; komd bij de getal een . . . . . 449.

Wij had de geheele dag troewel weer; de na middag was het een wijnig helder. De avond had de bergh weer een mis bank de geheele nagt door.

NOVIMBER 1837

Sondag den 26ste. De morgen is Albag gegaan. Jan heef gesteurd om slag schapen te halen. Laat Carolus mijn weten dat ik hem dog moet

laate weeten wat of ik doen wel. Ik z(ei) aan Albag dat als wij morgen weer heb, zal ik hem schrijven als hij mijn een geven ken die (de) brief bezorg. Hij presenteerd zijn Isaak aan. Cornelia z(ei) dat een van Carolus zijn veerssen gekalf heb, de roode wetlies; komd bij de getal bij . . . . . 450.

Maandag den 27ste. Heb wij twee wagens over de Klip Hoogte gebragt. Was een kouij van Jan de morgen doot en verscheije beeste siek. Had de scheele roode kouij gekalf; komt een bij . . . . . 451.

Dinsdag den 28ste. Hep wij de andere wagens over gebrag. Had wij regen tot omtrind de andere dag tegen negen uuren.

Woensdag den 29ste. Heef wij (op) de Groen Hoogte de pad verbeterd. Is Pieta en Diedirick na de vee gereden overmits Wintvogel z(ei) dat een partij beeste weg was. De avond kwam zij en z(ei) dat daar niet aan mankeerd als dat de tijger drie schapen van Jan doot gebeten heb. Had hij gesteld; wygerde de geweer. Ook had hij een klijne kalf en de nek gebeten.

Donderdag d(en) 30ste. Hep wij de wagens op de Groen Hoogte gebrag met veel moe(ij)te, wand de grond was nat geregend. Die morgen is een paard vrekt aan een siekte, die wij niet (mee) bekend is, omtrind zoo als de beeste vrekt: aan een soort van Bossiekte in ons land.

DECIMBER 1837

Vrijdag den 1ste. Is wij gegaan om na pad te zien, waar wij de beste ons wagens af ken krijgen. Wij ging dan eers na de pad die Jan Pretorus gezien had, maar vond dat die geheel ommogelijk was te maken om ooijt een stuk van een wagen over te bringen. Z(ei) wij dat wij zouw zien na die ik en Carolus van ver gezien had, maar ouwe Botha z(ei) dat daar een bank en grote klippen is; dat wij die ook niet af ken.

Ik en Jan is gegaan om te zien of wij die wagens met stukken bij de Kaffers voet pad ken af krijgen. Hij z(ei) dat als wij die wagens daar door heb, wij het weer in malkander steken ken in alsdan in de weg is die wij af rijden ken.

Ik z(ei) dat het beswaarlijk gaan zal al ons wagens bij stukken door te bringen, om dat men met lege handen beswaarlijk daar door ken. Ook z(ei) ik hoedanig wij de buik en leeren daar door krijgen zal, en al ons goederen, dat een klijne daar met zijn lege lighaam niet door ken.

De avond z(ei) aan Botha dat wij die wagen daar door bringen ken; dat twee man altoos een stel met twee wielen daar door ken bringen. Ik z(ei) dat ik gedag heb dat twee man beswaarlijk een wiel door bringen ken, maar, z(ei) ik, wij moet niet met een man spreken: wij zal morgen met de leste man gaan dat een eider het zien ken en dan horen wat wij doen zal. Anders gaat het zoo: als die een zijn wagen door is, doet hij aan de anderen zoo veel als hij wil maar niet zoo veel als hij ken en doen moes, zoo als het met Botha gegaan is toen Jan met hem af ge-

sproken had hun wagens alleen op de vontijn te bringen. Moes ik met mijn ossen zoo te zeggen agt wagens op bringen. Had Jan geen werk wand zijn wagen was boven. Ouwe Botha blijf drie dagen onder de hoogte staan eer ik hem kon op helpen en nu is het tijd dat wij vooraf ziet wat wij doen zal of ken.

Mijn vrouw, juffrouw Schepers (en) juffrouw Pretorus z(ei) dat zij een gelegentheid gevonden heb; dat haar gedagten is dat als wij werken wel, daar een pad af kan gemaak worden. Zij zouw ons de anderen dag het aan wijsen.

Was de berg onder mis; kon zij de plek niet vinden; vond ouwe Strijdom het.

Ik, Jan en (o)uwe Botha is gegaan om te zien wat Botha van die Kaffers pad zeggen zal. Wij zouw alle mee nemen maar Botha z(ei) als wij met ons drie is, ken wij genoeg zien. Toen wij op de berg was, z(ei) Jan dat wij de wagens tot op die bank bringen ken en ging die pas af. Dat was vaste klippen en stijl, en wijste waar die wagen kon blijven staan.

Ik sweeg stil om te horen wat Botha zeg(g)en zouw; tot zoo ver sprak hij niets. Ging wij dan de Kaffers voet pat af. Op de eerste bank blijf Botha staan. Ik ging agter Jan af; kwam Botha ons na. Toen wij omtrind door was, z(ei) ik in presint van Jan dat ik tot nog toe geen kans ziet om een agter wiel hier door te bringen. Toen wij door was, wagte ik na Botha zijn antwoord, maar hij sprak niet.

Daar ging een klomp spooren van bokken of schapen de berg af. Z(ei) Jan dat die Kaffers van ons schapen gestolen heb. Ging ik op de spoor omtrind een twintig stappen. Zag ik dat Jan met Botha sprak. Wouw ik weten wat Botha z(ei) maar toen ik by haar kwam, sweeg hij stil. Vraag ik Botha of hij kans ziet om al de wagens hier door te bringen zonder groot gevaar. Z(ei) dat hij geen w(i)el door krijgen zal want dat een wiel hem hier baas is.

Jan z(ei) dat winste dat hij een krans kon krijgen om de wagens en goederen af te sakken. Ik z(ei) als die krans van boven was dat men van boven bij kon komen, kon wij het hier doen. Hij kijkte na boven; z(ei) hij dat daar een groene streep af komt; dat wij moet gaan zien. Ik stimde met hem, maar wis wel dat het niet mogelijk was. Wij zouw dan gaan; wij zouw dan eers eider een p(ijp) tabak roken.

Toen wij gaan zouw, z(ei) ik dat wij eers na de Houd Boskloof moet gaan om te zien of wij die door ken; als wij meschien de krans niet bij komen ken van boven, en als wij bij de vrouwe haar pad af ken of bij Strijdom zijn. Ander(s) is het soeken van boven voor niet.

Ik had Jan gevraagt of wij die Bos kloof door ken. Z(ei) hij dat hij een wolve paatje per geluk gevonden had. Ander(s was) hij de Kloof niet door gekomen. Ik vraagte of men daar geen vee door jagen ken. Z(ei) hij dat als men een bok een riem om zijn hooren bind, men die daar af bringen ken.

Toen wij bij de Boskloof kwam, z(ei) ik dat wij hier moet kijken na pad; dat die twee Kaffers ons gezegt heb dat wij ons beeste hier door jagen ken. Wij vond daar dat als wij werken wouw, twee driften gemaak kon worden.

Van daar is wij na de water val gegaan, daar hij de wolve paatje per geluk gevonden had. Vond men dat een wage pad te maken was, zoo als wij winsten kon en al ons vee zon(der) maken door ken jagen. Ik liet mijn gedagten gaan: waar om de man dus liegen moes; wat hem daar toe vergte, maar vond niets daar hij het (om) nodig had als dat hij een slapheid aan de andere doen wouw om de Kaffers pad af te gaan; of: waar hij met zij verkeerde sijnstima heen wel ons van malkander te maken, dat hij baas over die bij hem zijnde ken wesen in mijn niet ken verwennen te doen wat hij wel of goed keur.

Hij wouw dan dat wij na de krans moet gaan. Ik z(ei) dat wij die middel rug op gaan zal en ziet hoedanig die is, om dat Jan die ook zoodanig gemaakt heef dat men die ook kwalijk af ken.

Saterdag den 2de. De avond z(ei) Carolus en Strijdom dat die pad lig te maken is; dat men bijna de agter wielen niet behoef uit te trekken en hoegenaamd geen schuinste in de pad komd. Pieta is met de vee tot op de vontijn gekomen. Isaak Strijdom en Isaak Albag, de jonge, zouw de kouijen met de klijn kalvers jagen, 12 of 14 en getal. Is een kalf weg(g)eraak; is de kouij terug gelopen en de andere dag was nog een kalf weg. De kouij en kalf heef zij de andere dag gevonden.

Bij de beeste getal komt de bonte veers van Pieta haar kalf; die van mijn die weg gewees is haar kalf bij; maak . . . . . 453; de kouij van Carolus die vrekt is, gaat af; blijf de getal . . . . . 452.

DECIMBER 1837

Sondag den 3de. Is Pieta met de vee op de bergh bij ons gekomen. Jan Pretorus z(ei) dat hij zijn wagen bij de Kaffers voet pad af dragen zal. Ik, Botha, Strijdom (en) Albag souw voor ons een pad maken daar wij de wagens de agter wielen zal uithalen en af sleepen, met de handen of ossen.

Maandag den 4de. Is Jan vertrokken na de Kaffers pad en wij aan ons pad aan werken. Toen wij aan werken was, z(ei) Botha dat Jan die dr[i]e osse die hij hem gegeven heb om te leeren en te drijven, genomen heb zonder hem het eens te zeggen; en zijn voortouw en juk die hij in zijn gebruik heb ook. Hij z(ei) of Jan zijn melk vaatje ook weg hebben zal.

De avond had wij ons pad over de helfte klaar en Jan was aan goed af bringen. Anthonie en Sakkanna is de morgen de bergh af na de Kaffers gegaan, om haar te zeggen voor ons mielies ter ruil te bringen. Hij kwam de avond zoo als donker wierd; z(ei) dat zij de volgende dag komen zouw.

Ik vraagte of hij niet gevraag heb waar om zij niets voor ons ter ruil bring, daar zij mijn beloof heb. Hij z(ei) dat zij aanstons vraag of wij pad maa[k]. Z(ei) hij van neen. Z(ei) zij dat zij alsdan bringen zal, maar dat zij bevrees is dat wij haar zal laten pad maken. Sakana is de Kaffer voed pad ui[t] gekomen; was het te laat; is hij bij Jan gebleven.

Toen wij aan de pad werkte en zeer moe was van grote klippen uit de pad te rollen, zat wij een pijp tabak te roken. Z(ei) ik dat ik niet ondekken ken wat de reden is dat Jan zijn wagen de bergh af dragen wil, daar men het af slepen ken. Antwoord ouwe Albag dat hij zeg dat hij voor zijn ossen jammer is, dat zij de wagen weer om de Boskloof trekken moe(t). Ik z(ei) dat ik gedagt heb dat hij bang is voor de bossiekte voor zijn beeste. Ik z(ei) dat ik mijn verbeel dat ik als een gek doen zouw als mijn ossen het slepen ken, als ik het dragen zouw; en als hij voor zijn ossen jammerte heb, waar om moet ik dan mijn wagens ook dragen.

Dinsdag den 5de. Had wij de morgen sware mis op de bergh; kon wij niet vroeg aan de pad werken; was wij de avond nog niet klaar met de pad.

De morgen had Pieta, Wellem (en) Diederick Catrijn vas gehouden en een pak slagen gegeven. Met dat zij nog besig was, kwam Albach en z(ei) aan mijn dat ik komen moet om te zien. Is ik dereck gegaan en gevraagt. Z(ei) de kinders aan mijn dat Catrijn alle slegte dingen van haar spreek, dat zij met ware bewijs overtuigde. Hied zij het liegen.

Wat het was? Zij had gezegt dat die luisen die zij aan haar heb, zij het van Wellem krijg, en Pieta en Diederick had haar de pruimbessies af genomen die zij voor ouwe Lena gepluk heb. En toen zij het aan Albag z(ei) dat zij lieg, z(ei) hij als zij zoo sleg niet was, zij niet zoo spreken zouw. Zij had het bij al de wagens rond verteld en toen hied zij het liegen.

Toen Albag haar de andwoord had gegeven, z(ei) zij alsdan haar eige regtigheid zal doen, want dat het nu reets de tweede keer is dat zij soek haar eer te roven.

Ik z(ei) aan Albag als het zoo is, laat haar dan zien dat zij met de kinders klaar komd, wand dat ik haar in u gezeg (gezeg) heb de eerste keer dat als de kinders aan haar eits zeg of doet dat niet betaamd, zij dereck na de ouder van de kind moet gaan en aan die zeggen wat haar is weder varen.

Toen zij omtrind haar loesing had, z(ei) ik aan de kinders dat zij nu te vrede wesen moet. Ik z(ei) aan Albag dat ik daar niets aan doen ken wand dat hij haar gestraf heb en ik haar gezeg heb, en zy wel niet luister na hem zoo min als na mijn. En de kinders zal op zoo een wijs haar naam sien en hooren schinden; word verbitterd en zal op les een ongeluk begaan, wand die saksewaktie die zij van hen ontfang, is meer om haar te sterken en haar ondeugentheid als om haar te tugten.

Toen z(ei) Albag dat zij het verdient heb; dat hij daar niet om geef

ma[ar] dat zij zoo brutaal zijn ketel om gelopen heef. Die kinders z(ei) dat hij Wellem een stoot gegeven heb en toen is de ketel om gevallen. Ik z(ei) aan Albag dat hij alle harten bij zijne beproeven moet dat hij over zij ketel zoo affronteerd was. Hoedanig zal de jongelingen niet weesen om haar karakter en haar naam van eer te behouden. U ketel, als gij het weer op teld en reg zit, is hij weer eerlijk, maar als zij het zoo laat, is haar naam voor altoos geschonden. Hij gaf mijn en alles gelijk.

De agter middag in het veld kwam Pieta en Cornelis met mijn schapen na de water; kwam Albag zijn schapen na aan haar; riep Lalie dat Cornelis het keeren moet. Kerde hij het en de plaats dat zij het doen moeste.

Toen de schapen weer bijna onder malkander was, ging zij aan schellen en gruwelijk vloeken op Pieta en Cornelis, tot dat zij op les z(ei) dat het van speulsheid is dat zij met de schapen agter haar gad aan loop. Is Pieta naar haar gegaan; had zij een groote stuk houd en de handen en wouw hem slaan. Heb hij haar een of t[w]ee slagen met zijn hand gegeven en haar gezegt dat hij haar betalen zal als hij bij de wagen komd. De avond had hij en de anderen haar een loesing gegeven.

Anthonie scheen ontevreden te zijn en sprak tegen mijn vrouw. Zij kon hen niet verstaan en z(ei) aan Lourins in gebroken Engels dat zij wagten moet tot ik komd.

Toen ik van de werk kwam, was het bij donker. Heb ik haar en Albag laate roepen en haar gevraag wat zij aan mijn vrouw zeggen wouw. Z(ei) Lourins dat Anthonie wel zeggen dat waar om de kinders niet wagt tot ik komd, en dat ik haar straffen moet.

Ik z(ei) dat ik haar de voornaamste gezeg heb: dat als aan haar eits geda(a)n word of gezegt, zij niet ombetamelijk doen moet maar aan de ouders te zeggen. Dan kon ik haar assesteeren, maar zij schel en vloek de kenders uit zonder reden. Ken ik de kinder(s) niet beletten haar te verdedigen, en als zij bij Albag assetentie had gekregen, had zij seker na hem gegaan.

Ik z(ei) dat zij haar eige vader tot leugenaar maak en voor een boef rond schindert. Zelf zeg zij dat Albag na haar vrij, haar eige vader, en bij de Bossemans mijd van hem die bij Jan is, houijd. Dat met haar niets anders te doen staad als: de roede is voor de rug van de dwaas.

Toen ik haar alles onder haar verstand gebragt had, z(ei) zij dat bij haar regter de wet is. Als een schinder rond gaat om alles aan malkander te schinder, en hij krijg een pak slagen en gaat klagen, de saak ondersogt word door de regter en (als) het word waar bevonden, de schinder de punt van zijn tong af gesneden en hem dan laate lopen.

Woensdag den 6de. Was het weer mis op de bergen; kon wij niet heel vroeg aan de pad gaan. Toen ik nog niet op was, hoorde mijn vrouw dat Lalie weer wat gesproken had dat niet en deugde; z(ei) dat ik gaan moet om te horen.

Ik ging na Albag en vraag wat er te doen was. Z(ei) hij dat Lalie in

zijn presint dat hij haar berispe wouw over het geen gedaan en gesproken had, in gruwelijke scheld woorden uit barste. Had hij haar een slag gegeven, maar dat wel niet helpen.

Ik aan Albag dat als zij niet te vreden is, ik haar het zal doen betalen. Albag z(ei) dat hij het niet betalen ken. Ik z(ei) dat hier geen reg bank is; ben wij verpligt om ver(dere) moelijkheid voor te weesen en kwaad te strafven, haar een behoorlijke lijf straf te geven. Z(ei) aan de kinders dat zij haar vas houden mo[et]. Heb ik haar met een riem een losse loes[ing] gegeven en haar gevraagt of zij te vreden we[se]n zal. Zij beloofde het voor een tweede maal weer. Ik herindert haar de belofte die zij gedaan had over juffrouw Schepers en Hendriena; dat zij nu beter doen moet of dat wij verpligt wesen zal na de wet met sulke te handelen. Z(ei) zij dan dat zij haar stil gedragen zal.

De avond was wij met ons pad op hondert stappen na klaar. Die dag had een rode kouij van mijn gekalf en de Kaffers kouij haar kalf is weg gewees; is gevonden. Een swarte veers heb de ander morgen gekalf; komt bij de getal drie; komt de getal op . . . . . 453.

Donderdag den 7de. Heb wij ons pad klaar gekregen en nam ons voor in twee dagen de wagen af te bringen. Jan had de 5de dag zijn wagen en goederen nog niet af.

Vrijdag den 8ste. Had wij de gehele dag sware mis op de bergh, dat wij met de wagens niets kon beginnen; de nagt had wij regen.

Saterdag den 9de. Was de regen en mis tot over middag. Heb wij met mijn pakwagen prubeerd af te gaan. Het ging beter als ik of wij gedagt heb. Wij had de agter wielen uit getrokken en een tak onder de as laate slepen, dat de bouten niet vas ken haken of af breken ken.

Daar is in de bergh een opdragende bult daar wij de w[i]elen souw en steken. Het was tegen de av[ond]; gunde wij ons die tijd niet. Wou wij de wagen daar door late slepen; was het te swaar; kwam de wagen aan een grote, onregeerbare klip. Heb wij de wagen laate staan en de vier osse met de jukken laat uit klimmen. Het ging knap, maar dog boven mijn verwagting: ik had gedagt dat geen ingespanne osse daar uit klimmen kon.

Bij de beeste getal komt de swarte kouij die Wellem geleerd heb bij Rossetoe haar kalf; de makke rode die Pieta aan Calidon geleerd heb haar kalf; komd de getal op . . . . . 455.

Sondag den 10de. Had wij de morgen helder weer en weste wind; niet sterk. Omtrind 11 uur stak de weer in de weste kand op en de wind kwam uit zuit oos. Was ik op nuiws weer onweer te wagten.

De avond was een swarte veers siek; blijf in de veld leg(g)en; was de morgen doot. Gaat van de getal een af; blijf . . . . . 454.

De morgen z(ei) ik aan Anthoni dat hij en Sakanna gaan mog, als hij het verkiest, na de Kaffers en haar te zeg(g)en voor ons mielies en tabak ter ruil te bringen, overmits wij niets meer had als vlees; en dat hij zien

moet om haar met hem mee te bringen wa[n]t dat zij de eerste keer beloof het, tot twee maal toe, en niet gekomen.

Mijn vrouw gaf voor de moeder van de Captijn een bokvel en een schaap steerd aan Anthonie: dat zij haar volk met mielies steuren moed; dat zij het ruilen zal voor vellen en vet. Jan had de dag te voren twee vellen gesteurd; heb hij bijna een knap sak vol gekregen. Toen Anthonie gaan zouw, z(ei) Lourins da[t] hij same gaan zouw en nam Sakanna mee.

Maandag den 11(de). De morgen zouw wij de wagens af bringen; was een gedeelte van ons ossen weg. Ik z(ei) dat het voor Wellem te veel beeste is; waarom dat Botha niet een van zijn kinder(s) meegesteurd heb; nu moet wij weer een dag versuimen. Ik liet Pieta en Diederick de wagen tot op de pad trekken en toen heb wij de pak wagen af gebragt. Op de leste steijlte nam wij de drai te kord; kwam de wiel aan een klip. Maak wij de sleep tot daar de agter wielen op leij los en remde een wiel. Ging de osse aan lopen maar kwam gelukkig af tot onder. Het was te laat om nog een wagen af te bringen; nam wij voor de andere dag ons maat regels beter te nemen.

Dinsdag den 12de. Had wij de geheele dag onweer, dat wij niets doen kon. Heb ik de trop schapen af gesteurd met Pieta en de lammerschapen houd ik daar tot de weer een wijnig op klaren mog. Maar het bleef tot de avond; kon ik die schapen niet late vreten, dat het te donker van de mis was.

Woensdag den 13de. Heb ik de lammerschapen afgebragt, maar daar was een goede deel kaput: een grote dertig. Ik z(ei) aan Pieta dat ik weer na de wagens gaan zal overmits Jerimias en Annie alle bijde siek is aan de koors, en Cornelia twee klijne kinders heb (en) alles alleen doen moet. Ik had Wellem gezegt de beeste ook af te bringen. De paarden was nog van de vorige dag weg.

Jan had zijn wagen de agte dag nog niet met af dragen ten vollen af en gereet. Woensdag avond heb hij zijn schapen af tot bij zijn wagens. Ik agte het voor mijn geluk dat ik mijn van Jan Pretorus niet heb late bepraten mijn wagens af te dragen. Ik had berekend dat hij zes dragers voor zijn wagen kon uit maken, in hij draag — ik wel min zeggen — zeven of agt dagen. En wij kon voor agt wagens tien dragers uit maken; hoelang zouw wij niet gedragen hebben en die onweer die wij tusschen die tijd gehad heef? Wij was in een maand tijd niet klaar gekomen met goede dagen, in met onweer was twee maanden gemoeyd.

DECIMBER 1837

Donderdag den 14de. Heef Wellem de beeste onder bij Pieta gekregen; is Carolus na boven gekomen. Had Wellem de paarde gekregen; was twee paarden opsent. Souw Wellem de andere dag opsoeken.

De middag heb ik Goestaf na Pieta gesteurd; hem laate weeten dat hij mijn de andere dag de osse steuren moet. Toen was, met de onweer,

vier kalvers verlooren gegaan door agteloosheid: twee van mijn, een van Carolus en een van Pieta.

Vrijdag den 15de. Heb Pieta de osse gesteurd; mankeerd vier aan de haar. Wellem z(ei) dat zij onder de beeste gebleven is met uit jagen; stelde ik mijn gerus. Botha steurde na Jan om te zien of de zijne bij Jan mog weesen; was daar een. Nu mankeerd drie: een van mijn, een van Carolus, een van Botha. De middag heb wij Carolus zijn wagen af gebragt met veel moejelijkheid, wand wij moes de wielen tegen de berg in steken en weer uit halen, en de weg is zoo nouw dat men geen plaas ken krijgen om te staan, dat men de wielen uit of in krijgen ken. Het ging dan gelukkig met de wagen tot op de eerste bank daar wij het wouw hebben. Wij had de dag mooije weer maar de avond begon de weer op te steken; de bergh viel onder mis en het begon te regenen.

Jan had de morgen zijn wagen gereet; zouw het af bringen. Omtrind tien stappen van de plaas daar hij stond, viel de wagen ondersten boven. Ik vraag waar Jan zijn wagen is dat ik het niet ziet. Nam ik de keijker; zag ik dat de wagen lij en hij en zijn vrouw, met de Bossemans, goed uitpakte. Hij had de wagen eer wij met de onse onder was, weer op de been en engespannen, maar hij had slegs drie hondert stappen gereden of de osse ging aan glijen op de gras en vervolgens aan hollen. De lijder voor weg, de wagen over een klip; lij het voor een tweede keer.

De eerste keer had niets gebroken als alleen de voor boog van zyn tind, maar de tweede keer was alleen zijn tind geheel aan stukkend. Hij maakte het ten eersten weer gereet zonder tind; is hij een endsweegs af gereden daar hij geen gevaar had. Wij had toen twee wagens op de eerste bank zonder ongeluk, met haar vragten.

Saterdag den 16de. Had wij de morgen zoo slegte weer dat wij niets doen kon. Had wij een wagen de takken bij gebrag: als de weer een wijnig op klaar, het af te bringen. Toen wij zag dat de weer niet verandert tegen de avond, heb wij takken gekapt voor al de wagens, zoo veel wij nodig hebben zal.

Pieta had klijn Gert van juffrouw Schepers gesteurd om mielies te halen. Steurde ik Koot mee en laat aan Pieta weeten dat hij mijn drie slag schapen steuren moet. Botha en Albag liet eider een komen.

Sondag den 17de. Heb Botha takken aan gesleep. Ik z(ei) dat ik mijn ten eenemaal voor genomen heb Sondag niet te werken.

Maandag den 18de. Heb wij de takken aan de wagens gebonden; had wij de avond klaar.

Dinsdag den 19de. Heb wij mijn en Pieta zijn wagens af gebragt. Het ging zoover nog wel, maar mijn sleeptak met de swaarste goederen: als kruijd, loot, koegels, souijt en eijserwerk, trekte aan een klipbank vast, dat wij het voor donker niet los kon krijgen. Liet wij 't staan. Dekte de kruid kist met vellen voor de regen en mijn vrouw haar klere kist. De avond ging het aan regenen tot de andere dag; is ik gaan sien of de goederen niet beschadig mog wesen. Was de kruid kist dri vinger en de

water in de vel daar het op stond. Was de vel om gebonden: kon de water niet uit loopen. Ik maakte het ten eersten netjes toe, dat de regen het niet beschadig kon, maar was verpligt het de geheele dag daar te late blijven.

Woensdag den 20ste. Had wij de geheele dag regen; kon wij niets doen. De agter middag is Cornelia en Koot gegaan om mielies van de sleeptak te halen. Heb zij ons kouijen meegebragt, maar vijf daarvan was de morgen weg, met de ossen; is na Pieta gelopen voor de regen.

Donderdag den 21ste. Had wij sware mis op de bergh; was het zoo nad dat wij verpligt was te wagten met de wagens tot middag. Heb wij mijn sleeptak en Botha zijn wagen af gebrag, en juffrouw Schepers haare een endweegs tegen de berg laate staan, overmits het donker wierd.

Vrijdag den 22ste. Is wij met de ossen gegaan om jufr. Schepers haar wagen af te halen. Toen wij een eind weegs af was, brak de voortang van de oude wagen in de as af. Heb wij de tind en leeren af gesleep, dat zij haar goederen in bergen kon voor de onweer en voor haar en haar kinderen. Wij liet haar helpen haar voornaamste goederen af (te) bringen. Tot geluk was het over de helfte van de bergh; kon zij het spoedig af krijgen.

DECIMBER 1837

Op een dag dat wij op de berg na mooije weer wagte, kwam van de Kaffers in z(ei) dat de Captijn Sakanna souw laate roepen. Ik z(ei) aan Louwrins dat als de Captijn het doet, hij Sakanna niet steuren moet; dat als hij wat te zeggen heb, hij komen moet of een van zijn voornaamste uit zijn naam.

Donderdag den 21ste kwam een van zijn grootste, sooveel als ambassadeur, in z(ei) dat de Captijn alleen maar zeggen wouw dat de volk bang of bevrees is voor onse komste, maar dat hij niet bevrees is wand dat zijn volk bij ons komd. Ik was niet tegenwoordig toen hij kwam; kon ik Lourins niets zeggen, wat mijn gedagten was, maar nam mijn voor zoodraa als ik onder de berg was, ik hem mijn gedagte te zeggen: dat van ons drie beesten of ossen apsint is; dat het meschien haar bevrees maak.

Saterdag den 23ste. Heb wij de leste wagens en goederen af gebrag; 't ging dan gelukkig. Jan is na ons gekomen mit zijn vrouw. Toen wij op ging om de leste wagens te halen, is hij mee gegaan en heef geholpen, hoewel dat wij zijn hulp niet nodig had.

Toen Jan bij mijn was, dat wij zoowat gepraate had van regen en mooij weer, z(ei) hij: Begrijp, Kijser is weer apsint (dat is zijn klijne Bosseman). Ik vraag wat de oorsaak is. Hij z(ei) hij en groot Wintvogel zouw scha[ap] oppassen. Heb zij een grote hamel geslagt of de keel af gesneden en geen tijd gehad om daarvan te braijen; heb zij de bors en steerd, ook een stuk van de bouijd af gesneden en dig aan zijn wagen

in een boom geborgen. Merkte hij het de andere dag aan de roof vogels. Toen Kijser het zag, pakte hij hem onvermerk weg; is hij hem nagegaan maar kon hem niet krijgen. Heb hij Wintvogel aan de oog bouijt gebonden en goed door gehaald. Hij z(ei) dat hij hem een haal over zijn oog gegeven heb per ongeluk; dat die nog dik is en hem hender!

Ik kon hem daar geen andwoord op geven maar dag bij mijn selven: als zij eeten genoeg krijg dat ordentelijk is, zij zulks niet doen zal. Toen ik mijn gedagten verder liet gaan, herenderde mijn dat hij de Bossemans van Albag genomen heb; dat en slegte behandeling de oorsaak wesen zouw dat zijne ook door dies van Albag schappeerd. En ziet nu, dat zij bij hem nog veel minder goed doen wel en straffer behandelt word, wand in de lijf en op de lijf straf is ongepermeteerd. Albag zijn handelwijs mit de Bossemans kon ik niet goed keuren, maar die van Jan (tot) verbetering, nog minder, overmits hij ombarmartiger straf als Albag.

Sondag den 24ste. Is de kinders van Botha (en) jufr. Schepers gegaan na de Kaffers om mielies en meel te ruilen; Albag zijn bastaards is ook gegaan en Isaak Strijdom.

Maandag den 25ste. De morgen toen wij op stond, was Isaak Albag, de jonge, Kootje van jufr. Schepers, een zoon Frederick, een zoon van Botha, apsint. Albag z(ei) dat zijn Isaak zijn geweer en al zijn kruijd heb mee genomen, ook koegels; jufr. Schepers z(ei) dat haar Kootje een geweer met bandelier en kruidhoren had mee genomen; van mijn was een geweer weg, die Carolus bij hem had, die mijn tweehondert Rrd. waard was, en mijn koste hondurt zeven en dertig Rrd. Van die twee soldaten had zij al haar kruid en lood weg genomen; van Daniel Peffer had zij anderhalve rol tabak, een hemd, een onderbaatje, gare, naalden, naaij ring, een mes; uit Carolus zijn bandelier was koegels. Isaak Strijdom z(ei) dat zij de avond hem ook mee hebben wou toen hij aan slaap was, maar hij wis niet dat zij loopen wouw. Botha liep aanstons na. Ik z(ei) aan Carolus dat hij mee gaan kon om dat ik bevrees is dat zij Pieta de paarden zal ontsteelen. Hij had veel praatjes, dat die geweer weg was. Ik z(ei) dat hij daarvoor niet zoo veel over spreek; dat hij liever moet zien haar en handen te krijgen. Hij zouw dan de een de oor af snijden en dan zouw hij alle maal doot schieten.

Ik z(ei) dat ik maar zelfs gaan zal; dat ik ziet dat zij de paarden ook en handen kryg. Is ik gegaan en Carolus ging dan mee; ik nam Isaak Strijdom met mijn.

Toen wij bij Pieta kon sien, zag wij de paarden en Strijdom z(ei) dat hij bij de paarde een zag. Is wij aanstons afgegaan; blijf de paarden staan.

Toen wij bij Pieta komd, z(ei) ik hem in wijnig hoe het was en z(ei) dat hij de paarden moet halen laaten. Ik z(ei) aan Carolus dat hij met Botha gaan moet en te zien haar voor te komen, maar hij scheen geen groote lus daar toe te hebben en voerd en scheld woorden uit dat hij

met zijn afgematte lighaam, moet loopen; dat hij de leste doot schieten zal. Ik z(ei) dat hij alsdan maar blijven moet, wand ik zag dat ouwe Botha hem better bedroefde over de vonnis die over zijn kind, minder jarig, uit gesproken word en z(ei) dat hij met Carolus geen tree mee gaat. Ik z(ei) dat ik met hem gaan zal; dat Carolus maar blijven moet. Carolus z(ei) dat hij de een de oor af snijden zal in dan doot schieten. Z(ei) Botha dat als hij zijn kind doot schied, hij hem ook doot schiet. Ik z(ei) aan Botha dat wij gaan zal; die o(u)we man deet anders niets als weenen.

Toen wij omtrind een kward uur gegaan had, z(ei) ik aan hem dat ik spoor ziet die mijn voor komd of het haar spoor is. Wij nam de koers na de rivier daar wij dag haar voor te wesen, maar een wijnig verder zag wij dat het haar spoor is die ik gezien had, en dat zij ons reets voor was. Is wij haar een groot eind weegs na gegaan maar ziende dat onse pogeng te vergeefs is, z(ei) Botha dat het voor hem scheen of wij haar niet bij komen zal, wand dat wij agter is in zij voor sterker weg gaat als wij op haar spoor; dat wij liever sien moet haar met paarden na te sitten.

Ik stelde het in zijn keur en wouw zoo veel bij dragen als ik kon, om alles weer te reg te helpen. Is wij gegaan. Presenteerde Carolus hem zijn paard aan. Ik z(ei) dat hij voor Diederik de mijne krijgen ken, maar dat hij Albag om de zijne vragen moed en dan twee hebbende, zal het eenigsins gaan want d[i]e van mijn ken mijn niet dragen. Was het niet, zouw ik zelfs met hem rijden.

Ik vraag aan Albag om zijn paard tot behulp van de ander en z(ei) dat het zijn belangen ook is, maar hij had aanstons draijen; dat was dan Louw zijn en het was een vulletje. Ik z(ei) van en haar vierde jaar. Toen presinteerde Pieta zijn merrie aan; zouw Botha dan ryden, maar een wijnig daar over gepeijns hebbende, z(ei) hij dat (voor) hen swarigheid ziet van haar te vervolgen met de kind. Ik z(ei) dat als ik paarden heb, ik haar al was het alleen na rijden zal in haar tot haar plig bringen of gevangen nemen zal. Hij z(ei) dat als hij zij gedagten gaan laat, als hij te paard komd, dat de Baster hem voor sitten zal en mogelijk hem doot schieten zal om de paarden, en te voet komd men haar niet voor. Ik z(ei) als men doen wel, dat zij heel gemakkelijk te krijgen is maar dat ik alleen maar bevrees is van huis te rijden of gaan, voor andere toe vallen als ik van huis is.

Tegen de avond is Carolus en Botha na ons wagens gegaan; ik is bij de vee gebleven en zouw de andere dag zien de vee over te laaten komen.

Dinsdag den 26ste. Had wij regen weer; kon ik de vee niet laate trekken. De avond had wij stadige regen.

Woensdag den 27ste. Had wij nog de zelfde weer. Agter middag kwam Marie Albag zeggen dat daar volk is die haar vader zijn helfte beeste in een kloof vaskeerd. Ik vraag of zij zien kon wat voor volk dat het is. Z(ei) dat hij een wette kros heb en dat zij hen van nabij niet gezien heb.

Ik z(ei) aan Albag dat hij Louw zijn geweer moet laate halen; dat ik na Pieta gaan zal en te paard komen. Hij z(ei) dat ik met hen gaan moet; dat hij geen geweer heb. Ik z(ei) dat hij Louw zijn geweer nemen moet; dat ik na de kenders gaan zal in ging voort.

Toen Pieta en Diederik daar kwam, wij de beeste in de kloof. Na mijn gedagte was de mijd benouijd om de beeste te halen uit de bossen; heb zij dat verdigt. Ouwe Albag z(ei) dat zijn gedagte is dat zijn Isaak die beeste daar ingejaagt heb. Hij stond en roep hem bij zijn naam en z(ei) dat hij maar komen moed; dat hij hem niet slaan zal. Dan vloek hij weer en z(ei) wat voor schillem klijnjong hij is maar al wat hij deet, was te vergeef[s] gearbijt.

Donderdag den 28ste. Was de weer nog niet helder. Z(ei) ik aan Pieta dat ik gaan zal om te zien hoe ver zij met de werk gekomen is en zal dan de vee laate komen. Ik nam slag vee voor een dag vij[f] of zes mee. Toen ik bij de wagens kwam, had zij aan de wagen geen hand tot werken gezit; en de pad was een wijnig onnodige kleppen uitgehaald.

Ik z(ei) dat wij gaan moet om de voor tang uit de bos te halen en de lank wagen. Het was aanstons alles presint. Liet de voorste uit malkander halen en de stuk houd beslaan voor de tang en de lank wagen.

Toen ik bij de wagens kwam, vond ik de groot Kaffer die de captijn gesteurd had mijn te laten weten dat Sekwatie mijn heb laten af sp[i]oeneeren en dat hij mijn beeste zal laten halen; dat zijn volk die wippen in de bergh heb van die volk van Sekwatie gekregen en haar uit gehoord heb. Ik z(ei) dat mijn gedagten heel anders is over die stuk, maar dat ik daarom zien zal wat gebeuren zal. Maar ik is van gedagten dat hij bevrees is dat van mijn beeste weg is en dat aan hem zal gevraagt worden; beschuldig hij Sekwatie vooruit. En mijn gedagten is dat hij de beeste heb. Ik laat hem zeggen dat ik mijn beeste halen sal bij wie het wesen moog. Ik z(ei) aan Carolus dat hij gaan mog met de kinders om de vee de andere dag te bringen.

Vrijdag den 29ste. Ben Pieta met de vee op gekomen tot bij de wagens. Toen zij bij de wagens de bergh af kwam, kwam de drie gedesterteurde, met namen Isaak Albag, de jonge, Kootje Schepers, Frederick Botha, bij Pieta en Diederick Besuidenhoud. Toen zij bij de wagen kwam, vraag wij haar na de reden waar om zeij zulks gedaan heb. Z(ei) dat zij wouw uit gaan na ons gewese land, maar toen zij drie dagen weg was, begon Frederick berouw te krijgen. Z(ei) hij de vierde morgen dat hij om dr(a)ijen wel na zijn ouders, en had de geheele nagt niets (als) gehuild. Toen begos Albag medelijden met hem te krijgen en geng ook aan huilen. Is zij om gekeerd na de wagens maar Koot wouw niet, maar ziende dat zij aan loopen ging, is hij nagekomen. Zij had een rooij bok geschoten en een welde hoender.

Wij vond alles wat zy weg genomen of gestolen had als 36 koegel van Anthonie, en kruid mankeerd ook van hem; een toom van ouwe Albag; twee osse riemmen van Carolus.

Albag vraag mijn wat ik met zijn kind doen wel. Ik z(ei) terwijl zij zelfs gekomen ben en de goederen bijna alles weer gebragt heb, ik haar voor det maal alles vergeven wel, voor mijn pard. Z(ei) jufr. Schepers dat zij niet te vreden is voor dat haar zoon een loesing gehad heef. Riep zij Carolus en een paar anderen; liet hem vast houden; heef zij hem met twee stroppen een loesing gegeven, en Albag zyn zoon ook; toen Botha zijn zoon ook.

Carolus heef Albag zijn zoon een slag met de vuijst gegeven boven zijn oog, dat hij een wond had. Ik vraag hem waarom hij zulks doet. Z(ei) hij dat de Baster te trots is en zijn voor komst. Ik z(ei) dat hij het aan de ouders laten moet; dat een eider ouder zijn kind na zijn gevoelen straffen ken. Na dat zij haar loesing gehad had, vergeef wij het haar voor det maal alles.

DECIMBER 1837

Saterdag den 30ste. Had wij regen; kon wij niet veel doen. Wij had jufr. Schepers haar wagen weer bijna aan elkander, en de pad had wij ook (niet) veel aan gedaan met de regen weer.

Sondag den 31ste. Had wij nog regen en onweer. Zeij wij dat ons vee tegen de berg niet aan leven blijven ken; heb wij de vee afgesteurd tot op de leste rif van de bergh.

Ik z(ei) dat wij de beeste tellen moet om te zien hoeveel aan de getal manke(e)rd. Telde ik en Carolus alles te samen; was de getal en generaal . . . . . 490. Gaat af van jufr. Schepers 21; Botha 7; twee van Jan; twee van Anthonie. Alles te samen . . . . . 32. Blijf de getal voor mijn en mijn kenders . . . . . 458; daar moes wesen . . . . . 466; dus komd op de getal agt te kord.

Aan de haar mis wij drie van Carolus; twee osse en een veers; van mijn een os; van Pieta een veers kalf.

De Vrijdag avond was Pieta en Wellem Strijdom hand gemeen. Ik vraag wat de oorsaak was. Z(ei) Pieta dat Wellem van hem aan Cornelia leugens verteld heb, en van Cornelia dan weer aan hem; dat het reets de tweede keer is dat hij dat doet; dat hij zouw gezegt hebben dat hij aan mijn zeggen zal dat Wellem na de beeste niet wel keijken; dat ik hem aan de wagewiel vas maken moet in hem een pak slagen geven. En hij had hem niets meer gezegt als dat hij de halve dag bij de kraal blijf en dat daar reets beeste weg is en vier kalvers verongeluk is; dat als ik het hoor en ziet, het mijn niet aangenaam wesen zal.

Ik z(ei) aan Wellem waar om hij niet aan mijn kom zeggen heb als hem eits wedervaard; dat hij aan anderen gaat vertellen dat de praat zoo groot word, meer als alles waard is; en dat hij in het toekomende het niet weer doen moet, maar bij mijn te komen klagen.

Hij z(ei) dat Neeltje hem daarna gevraagt heb. Ik z(ei) wat dat hij dan nog nodig had haar het te zeggen; of hij dan niet weet dat zij van

een hoender stuitje gevreten heb, wand ik dag dat zij het zoo groot gemaakt had om dat zij stil sweeg toe Wellem haar nåam noemde.

Kwam Carolus en wouw haar met een stok slaan. Nam ik een jukscheij en z(ei) dat hij prubeeren moet zijn handen aan haar te setten. Nam hij zijn twee kinderen en zouw dan weg gaan. Is hij een en(d)je van de wagens gegaan tot wij aan slaap was; is hij weer gekomen.

O(u)we Strijdom komd bij mijn klagen dat Carolus zijn kinders bij de vee geslagen heb; Isaak en Wellem ook. Ik vraag aan Carolus waar om hij dat gedaan heb. Z(ei) hij dat hij Isaak een houw met een kierie voor zijn maars gegeven heb om dat hij Wellem niet helpen wouw de kouijen met kalvers onder de beeste uit jagen; en Wellem heef hij twee houwen gegeven om dat hij hem van de melkkluijtjes niet geven wouw en geef hem niet als van de jongste kalver kouij een dop melk.

Ik z(ei): Carolus, ik heb u gezegt als gij gaat om de vee te halen, dat het weer eene rusie wesen zal. Hij z(ei) dat Pieta en alle maal hem daar zoo deerlijk voor de spot gehouden heb. Ik vraag Pieta. Z(ei) hij dat Carolus de avond hem slaan wouw en schopte al haar melk op de grond uit, dat zij de avond niets te eeten had, wand haar vlees is die dag uit haar scherrem uit gestolen. Wouw hij niet slagten om de vlees mee te voeren; moes zij de avond zonder eeten blijven.

JANNUARIJ 1838

Maandag den 1ste. Ben Pieta met de vee af getrokken tot onder de leste rif; is ik hem nagegaan, om te zien waar een gelegen plaas te vinden is met de vee te leggen, dat ik het de beste berijken ken van de wagens.

Tegen de avond kwam de gesant van de Captijn bij mijn. Ik z(ei) aan hem dat hij aan de Captijn zeggen moet dat ik moe ben; dat hij mijn een kalbas bier steuren moet, en dat hij de volgende morgen bij mijn komen moet: dat ik hem gaarne spreeken wel. Hij had geen ander bootschap als mijn de pad voor de vee aan te wijsen. Toen hij gaan zouw, gaf ik hem een schape bouijt voor de Captijn.

Hij kwam voor de avond weer terug en z(ei) dat de Captijn om excheus vraag dat hij geen bier heb, maar dat hij zal laten maken en de morgen bij mijn komen.

Dinsdag den 2de. De morgen kwam de Captijn en brag mijn een kalbas pap bier en z(ei) dat hij ander heb laten maken. Hij zeij dat hij met mijn gaan zouw tot waar ik verkies te blijven; dat ik de beste plaas verkiesen ken waar ik met mijn vee gaan wel. De dag met trekken is drie schapen vrekt.

Toen wij op de plaats kwam daar ik die nagt blijven zouw om de andere dag verder te zien na de beste gelegentheid, kwam een Kaffer met een wijnig honing. Wouw hij verruilen. Het was te min en te sleg om daar eits voor te geven. Nam de Captijn het van mijn te eeten. Tegen

de avond is hij vertrokken. Hij had een en twintig man met hem. Hij beloofde de anderen dag weer bij mijn te komen.

Met son ondergaan was Louw Albag zijn schapen langs de rivier; hij was zelfs bij. Vang de tijger een bok van mijn die onder zijn schapen was om het te speenen. Hij liet mijn 't ten eersten weeten. Ik geng en maakte een stel, met de kop van de bok.

Woensdag den 3de. Ging Diederick na de stel. Kwam mijn zeggen de geweer en de rus geslagen is en dat de kop van de bok weg is; ook heb de tijger van de nagt twee schapen weg. Wij ging op de sleepsels en vond de schapen; maakte ik twee geweers vas. De avond had wij zoo sterke regen, tot omtrind 1 uur in de nag.

Donderdag den 4de. Kwam Diederick mijn zeggen dat de tijger bij de stel niet gewees is, maar da[t] hij weer twee schapen weg heb. Wij ging de sleepsels na; was het een schaap in een bok. Ging die dag met de schapen; maakte Diederick twee stellen. De avond had wij regen tot bijna de morgen.

Vrijdag den 5de. De nagt is de tijger bij de stel gewees; wijgerde een geweer en de een was in de rus, zoodat wij nog niets had.

JANNUARIJ 1838

Saterdag den 6de. Kwam Pieta met de osse; z(ei) dat zij van Dinsdag alle dagen regen in de berg gehad heef; dat het te glat is om de wagen af te bringen; dat zij Carolus zijn wagen alleen af heb gebragt toen de regen kwam; dat hij de ossen heb mee gebragt. Ik steurde Wellem met de pak os met een sak meel. Hij zouw na de os gaan soeken die de berg uit gestreken was; in Jan had hem gezien en beduit waar hij hem gezien had. De avond had wij een regen dat alles onder water was; de regen deurde tot bijna dag.

Sondag den 7de. Kwam Wellem terug; z(ei) dat de berg onder mis leg; dat hij na de os niet is gegaan. Ik z(ei) waar om hij niet gebleven is om ná de mis of als het niet regen, te soekken: dat de os verstrijken zal. Hij z(ei) dat Mieas soo siek is dat hij geen nag of dag rus heb; dat zijn moeder gedeurig met hem setten moet. Ik wouw derek gaan maar het was te laat.

Maandag den 8ste. Zouw ik de morgen vro(e)g rijden; was de paarden de avond uit gebleven. Carolus z(ei) dat Koot de paarden gaan haalen zouw. Hij kwam en z(ei) dat hij de paarden niet vinden ken. Ik z(ei) dat de paarden bij de beeste was toen ik terug gekomen is van de jagt; dat ik haar ander[s] zelfs gebragt zouw hebben. Diederick is de morgen vroeg gegaan met Koot; krijg zij de paarden ombeschadig. Ik nam Goestaf met mijn en de Captijn had mijn wynig honing gesteurd; nam ik voor Mias. Ik gaf orders wat Pieta doen moes bij alle gevallen.

Toen ik klaar was om te rijden, kwam de gesant en z(ei) dat de Captijn mijn een mant meel gesteurd had en als ik vet heb, moes ik hem een

wijnig sturen. Ook moes hij de bier kalbas mee bringen als het leeg was. Ik z(ei) dat ik op de ogenblik geen vet heb maar dat orders geven zal aan hem te steuren zoodraa als daar geslag word. Hij brag een pot die mijn vrouw mijn steurde; gaf ik hem een bol harde vet voor beloning.

Anthonie was met de vee mee gegaan met Pieta voor de regen in de bergh. Wij had een hud gemaakt van gras en boven beeste vellen over; was het voor de regen redelijk digt, maar de eerste avond had wij geen sloot om de hut gemaakt; kwam de water onder in dat wij nouwelijks zitten kon, wand het was te laag gebouijt om in te staan. Omtrind middernagt was de water weer uit ons hut gesak; kon wij nouwelijks leggen op de natte gras die ons voor bedde goed dien. De andere dag z(ei) ik aan Diederick dat ik met de vee gaan zal; dat hij de huis moet regmaken. De avond was een sloot om gemaak; kon wij die nag uit de water leggen.

Toen ik bij de wagens kwam, was Mias een wijnig gebeterd. Ik vraag of na de os niet een is gaan soeken. Z(ei) men dat de mis nog op de berg leg; ook z(ei) men dat de twee Spaanse rammen ook alle bij en de leste opregte weg is, maar dat de mis op de berg leg. Ik z(ei) dat het dog geen regen is; dat men de spoor wel zien ken om het op te soeken. Ik vraag of van de andere schapen niet weg is. Z(ei) Cornelia van neen. Ik vraag of daar getal van is. Z(ei) zij van neen maar dat zij haar door gezien heb; dat zij niet aan de haar mis. Ik z(ei) dat het onseker is om te weten of daar niet aan mankeerd.

Dinsdag den 9de. Is ik de bergh uit gegaan om te zien of ik van de os of rammen niets vinden kon, maar vond niets als spooren van de dag of de nagt van de os.

Ik vraag aan Isaak Strijdom — kwam uit namen van zijn vader een stuk vlees vragen; brag hij mijn de bootschap dat de rammen weg is — of daar niet een was om in de weer na de schapen te zien. Z(ei) hij dat hij me[t] Carolus gegaan is om tind stokken te kappen en klijn Gert in Piet moes de schapen oppassen. Die heef Carolus ook mee genomen en toen zij kwam, was het te laat. Ik z(ei): U vader laat mijn vlees vragen en daar gaat mijn os en rammen verloren. Ik z(ei) aan Pieta dat hij hem een stuk vlees geven moet.

Ik had de morgen gesteurd om de ossen bij Pieta te halen; hij moes zelfs mee komen om de wagens af te bringen, om dat het die dag helder weer was. De middag kwam de weer uit de weste kand weer op maar trok ons voorbij. Tegen de avond kwam Pieta met de ossen.

Woensdag den 10de. Had wij de morgen sware mis aan de bergh. Ik z(ei) aan Pieta dat wij maar vroeg beginnen moet met de wagens; dat wij tegen de avond meschien regen hebben zal. Toen wij vijf wagens af had, begon het te regenen. Was de pad te glad om de twee leste af te bringen; blijf o(u)we Albag en Strijdom staan.

Omtrind vier uur na middag kwam Anthonie van de vee. Ik vraag

hem of het nog alles wel was. Z(ei) hij van ja als alleen dat de tijger de nagt een schaap van Albag doot gebeten heb en dat die kalf die weg was, ook nog apsent is.

Verder z(ei) hij aan Lourins dat daar Knopneusen gekomen is van Sakana om na haar te soeken; dat de Goeverneur een hoge Knopneus die bij de Vort woond, gesteurd heb om na haar te soeken bij Rossetoe; dat hij gehoord heb dat ik de twee soldaten vas gemaakt heb en weer naa de Kaap getrokken is — dan weer gehoord zoud hebben dat zij doot is en dat de groot Makwamba op de weg na Rossetoe was, bij Sakana gehoord heb dat wij hier is; die vijf gesteurd heb om haar te zeggen dat Goeverneur orders gegeven heb waar zij de soldaten krijg, zij met haar komen moet; dat ik een man met haar mee geven moet, tot bij de vort.

Ik z(ei) dat ik geen man missen ken in dat ik hier niet zoo lang blijven ken tot zij van de vord weer terug komd, wand dat als ik voort trekken ken, ik onder die tijd bij de vord weesen ken als zij weer terug komd. Carolus en mijn vrouw z(ei) dat wij dan liever omkeeren moet wand dat wij geen tolk heb bij de Makwambas en de wege ombekend is. Ik z(ei) dat als ik een brief aan de Goeverneur steurd met die Knopneus waar ik is, dat hoewel de Goeverneur het niet lesen ken, hij de dag en datum wel zien ken. Veranderde zij van gedagten. Ik z(ei) dat als bij voorbeeld de Goeverneur haar dat tot ongehoorsaamheid wel rekenen, ik aan spreeklijk blijf en dat ik niet geloven ken dat de Goeverneur mijn of haar het kwalyk nemen zal. Was zij tevreden in stimde het met mijn toe.

Ik merkte dat Anthonie na huis verlang; dat het de heele saak was. Hij z(ei) dat wij die Makwambas met ons mee nemen moet; dat zij een wijnig goederen ter ruil heb; als wij onder de berg is en alles reg heb om te trekken, zij weer bij ons wesen ken. Ik z(ei) van ja. Ook z(ei) Anthonie dat aan de vort veel Franse schepen gewees is; dat het Vranse goederen is die zij heb.

Mijn vrouw z(ei) dat zij nu geloven moet wat Rossetoe gezegt hep, dat zij gekomen is om ons te halen, en de andere maak haar klaar om ons schapen en beeste te nemen. Lourins z(ei) dat hij niet van ons wel gaan; waar wij sterf, hij ook sterven wel. Hij sprak met Anthonie en veranderde van besluit en zouw blijven.

JANNUARIJ 1838

Donderdag den 11de. Was het nog altoos regen. Z(ei) Pieta of hij niet met de lammerschapen de bergh af gaan zal. Ik z(ei) van ja en slag vee de andere dag op bringen. Ik z(ei) dat als de ossen af is, hij haar als het de andere dag mooij weer is, mee bringen moet. Anthonie z(ei) dat hij met Pieta same gaat wand dat de berg te veel regent. Louw-

rins had voor hem een hud van beeste vellen gemaakt voor de regen; zei dat hij in zijn wagen blijven zal.

Vrijdag den 12de. Was het de morgen regen weer in de berg. Kwam Sakana met vier Knopneusen met een wynig klerasiegoederen ter ruil. Zij wouw niets als voor bulle tanden ruilen. Lourins z(ei) dat ik haar vragen moes met ons mee te gaan als wij de berg af mag komen. Ik vraag haar hoof die bij haar was, wat ik haar voor beloning geven moet als zij mijn vee help jagen en ander werk help doen. Z(ei) hij dat ik hem een tand moet geven en als ik de andere wat geven wel, ken ik het doen als ik wel. Ik ruilde twee stukjes goed uit noodrif voor een tand: een stukkie grof wit linnen en een stukkie streep goed. Ik wouw kouijen tan(de)n verruilen maar zij wouw het niet doen; z(ei) dat zij geen order (heb).

JANNUARIJ 1838

Van de beeste getal gaat die een bul os af en twee komd bij: de kwaje kouij van Pieta en Boekenus haar kalvers; komd de getal voor mijn op ...., ..., ..., ..., ... 459.
En 't generaal ...., ..., ..., ..., ..., 491;
gerekend twee en dertig voor vreemd.

De Knopneusen ging na Sekwatie en een z(ei) dat hij (by) ons blijven zouw, bij ons vee. Ik gaf daar geen andwoord op; wouw zien wat haar mening wesen mag.

Tegen de avond kwam ons slagvee en ossen. Pieta kwam met de draagos; hij brag mijn een bamboes sweep stok zoo mooij als ik in ons land wijnig gezien heb. Hij z(ei) dat zij digte bij ons vee kraal een bos van bamboes gevonden had; dat wij nu geen houd stokken van noden heb.

De avond laat Jan mijn weeten dat hij gister de spoor van de os op de berg gevonden heb; dat bij de os spoor een jarige kalf spoor stond.

Saterdag den 13de. Heb wij de leste wagens de twee[de] rif van de bergh af gebragt en de overige van de dag de andere met de leste gebragt tot op de waterval.

Toen wij aan inspannen was, zouw ik gaan om na de os te soeken. Kwam de klijne Bosmans mijd van Jan uit naamen van haar baas mijn zeggen dat zijn twee Bossemans de avond te voren is gekomen, die weg gelopen was, en zeg dat zij die os gezien heb. Had hij hem, Groot Wintvogel, gesteurd om hem te halen. Is ik niet gegaan.

Tegen de avond kwam zijn klijn Jan met een bootschap dat Wintvogel gekomen is en zeg dat de os de loop genomen heb toen hij bij hem komd, na de vontijn, en wouw hem niet late keren; maar dat hij weet waar de os zijn slaapplaas is. Als ik de andere dag steuren wel met ander ossen, hij Wintvogel mee geven zal. Ik z(ei) van ja. Als u vader

het doen wel, zouw mijn lief wesen, en dat ik seker steuren zal de morgen vroeg.

Sondag den 14de. Heb wij de wagens bij de waterval door gebrag en de drif gemaak, om dat het niet veel werk was. Toen wij door was, z(ei) wij dat wij nu sien moet wat weg wij nu zullen en slaan: die Jan gevonden heb, of die bij ons was. Bij Jan moet wij twee dagen trekken eer wij onder is, en bij ons is de weg zeer hard, maar een korte stijlte. Wij was in een lange bedinken daar over. Wij ging de weg bij ons bekeijken. De eerste was te moejelijk. Eindelijk nam wij voor de Bos Kloof te maken. Ik had de Captijn laate weeten dat hij Maandag zijn volk (steuren moet) die hij mijn beloof heef te steuren. Laat hij mijn weeten dat hij de volk Dinsdag steuren zal. Is wij Maandag aan de werk gegaan.

De morgen laat Jan mijn en Albag (en) jufr. Schepers vragen om hem af te helpen tot bij ons op de waterval. Ik laat hem weeten dat Pieta na de vee is de morgen vroeg, en klijn Albag en Isaak Strijdom ook; dat ik niemand heb, maar dat ik zelfs gaan.

JANNUARIJ 1838

Maandag den 15de. Heb wij een eind van de pad gemaak; is Jan na ons gekomen. Heb ik Pieta met de ossen afgesteurd en aan hem gezegt dat hij zien moet om de vee te verleggen; dat de gras nader is voor de vee.

Dinsdag den 16de. Is wij weer aan de werk gegaan. Kwam de Kaffers omtrind dertig of veertig man; heef wij haar de pad laate oop kappen en de losse klippen uit goejen. Omtrind drie uur na middag had wij klaar met kappen. Z(ei) zij dat zij na haar hu(ij)sen gaan wel, om wat te eeten. Ik z(ei) van ja en dat zij Donderdag weer komen zal. Dat kon ik niet toe stimmen. Zij beloofde dan de andere dag weer te komen, maar ik sloeg daar wijnig geloof aan. Ik beloofde haar voor haar te slagten als de pad klaar is, dat ik met de wagens af komen ken. Zij was dan te vreden en gaf goede beloften, maar ik z(ei) dat ik geloof dat het al wesen zal wat wij krijg.

Die Kaffer d[i]e als hoof bij de werks volk was, z(ei) dat hij een partij beeste gezien heb: of die niet verloren is? Ik vraag aan (hem) waar hij het gezien heb. Z(ei) Lourins dat hij zeg agter die pund van de krans, digte bij waar wij aan de pad werk. Ik dat het Jan zijn beeste wesen zal en gaf daar verder geen agt op.

Woensdag den 17de. Heb wij niet gewag na de Kaffers; is aan de Pad gegaan. Omtrind een uur kwam een dogter van Albag, gen. Marie; z(ei) dat de ossen de avond uit gebleven is toen Pieta na de vee gegaan is; dat zij een partij osse gekregen heb en dat daar nog een klomp mankeerd; ook heb zij Kaffers spoor op de osse spoor gezien. Ik z(ei) dat ik gaan zal en ziet waar de spoor na toe gaat, en zouw eers na de Cap-

tijn gaan om het hem te zeggen en te vragen om volk die de osse op soeken zal.

Zoo als ik een end weegs gegaan heb, kwam ik Pieta te paard tegen. Z(ei) hij dat de Kaffers zeven van de osse weg heb en een heef zij geslagt. Ik vraag wat voor osse. Z(ei) hij Vriesland, die pak os, heb zij geslagt en Robbert, Liefhebber (en) Wiegeland van jufr. Schepers, Blouwberg van ouwe Botha; en de kouij van Carolus met de kalf manke(e)rd. Ik z(ei) dat die kouij met de kalf terug gelopen is, na de wagens. Dan z(ei) hij, mankeerd nog vier ossen.

Ik vraag aan Botha en Carolus wat ons nu het beste te doen staad. Wij maakte geen lange beraming. Kwam wij over een dat wij verder ondersoek doen moet waar de andere ossen gebleven is, en dan na de Captijn gaan en te zien om het betaald te krijgen. Ik vra(a)g aan Pieta of hij Kaffers gezien heb bij de kraalen. Hij z(ei) dat zij gevlugt is op de bergh en dat bij de os ook geen was.

Ik nam Pieta (en) ouwe Botha, en Lourins ging mee. Toen wij bij de eerste kraal kwam, steurde ik een van die Kaffers na de Captijns moeder om haar Groot Kaffer te roepen, wand die kraal ly een wijnig op zij de weg die ons na de kraalen daar de os was, gelijde. Toen wij omtrind de kraal over was, kwam wij twee of drie Kaffers tegen. Vraag ik na de Groot Kaffer. Z(ei) zij dat hij na Pieta, na de vee kraal is, om te horen van de ossen en die os die doot is. Ik vond een Kaffer over de kraal. Z(ei) ik dat hij aan de Captijns moeder vragen moet mij een wijnig bier te steuren; dat wij hier eenige tijd wagten zal.

Toen wij een wijltje gewagt had, kwam een mijd met een pot bier. Ik z(ei) aan Lourins dat hij aan haar eers van de bier te drinken moet geven. Zij dronk met een gerus gemoed. Heb wij eider een tuig genomen. Is wij voort gegaan. Ik nam drie Kaffer van die kraal mee, maar naderhand was een helepartij bij ons.

Toen wij bij de os kwam, zag ik dat het de pakos niet was, maar Liefhebber. De vlees was bedorven. Z(ei) ik dat zij de vel in horens na Pieta bringen moet, in de vlees na de Captijn en zijn moeder.

Wij ging verder om te zien waar de andere osse beland was, maar vond geen sporen. Wey, ik steurde van de Kaffer om van die kralen te roepen. Kwam bij ons een die een sere bouijd heb, die niet weg vlugten kon. Die z(ei) dat hij gezien heb dat zij drie ossen doot gemaakt heb: een met grote horens, en dat hij gezien heb dat die volk met de ossen in de tuijn die nagt geslapen heb.

Onder die tijd kwam die Kaffers die wij gesteurd had en brag van de kraal twee stukke vlees van de os. Z(ei) zij dat de Kaffers alle weg gevlugt is. En die tijd dat wij daar na de spoor zogte en keijkte, kwam twee Kaffer van de gevlugte bij ons, van die kand daar de vlees van (de) os lij. Vraag (ik) waar de vlees vanda(a)n komd die in haar huisen gevonden is. Z(ei) dat twee klijn goed van haar die bij de tuin gewees is, de vlees gebragt heb in dat zij niet gevraagt heb waar zij daar aan

gekomen is. Ik z(ei) dat zij de klijne voor den dag moet bringen. Z(ei) zij dat die geflugt is. Is de een gegaan om haar te halen, maar het wierd laat eer hij komd. Is wij na ons wagens gegaan.

Toen wij over de Captijns moeder was, z(ei) ik dat zij ons een pod bier moet bringen. Toen wij een tuig gedronken had, zouw wij gaan. Was het bijna donker. Z(ei) Lourins dat hij niet uit houden zal met lopen; dat hij bij haar blijven zal in morgen met haar komen om de pad te maken.

Ik nam twee om ons de weg te wijsen en voor te gaan, dat wij de weg vinden kon. Wij liet haar ons geweers dragen, om dat wij wel bewust is dat zij met de geweers niet uitvoeren ken. Zij gelyde ons goed wand wij was overtuig dat wij zonder haar de weg niet goed zouwde gevonden hebben. Wij kwam laat bij ons wagens. Z(ei) ik dat zij bij de wagen kon slapen en gaf haar wat te eeten. Is ik gaan slapen. Omtrind twee uur de nagt val bij ons een buij regen; is zij vertrokken.

Ik had Pieta van de kraal daar de os doot gemaakt was, af gesteurd te paard, na de vee, en hem gezegt de wagten goed te houden in de nagt. Ik en Botha z(ei) terwijl dat wij niet met ons wagens bij ons vee is, ken wij met de spul niets beginnen. Wij zal maar blouw, blouw laate blijven tot ons wagens de berg af is; dan te zien wat wij doen ken om voor ons schade wat in de handen te krijgen.

Donderdag den 18de. Heb wij weer aan de pad gewerk. De Groot Kaffer kwam ons helpen. Brag een kalbas bier en z(ei) dat hij de osse vellen en horens bringen zouw (zoo) gouw als hij kon.

Vrijdag den 19de. Heb ik aan de pad helpe maken tot na de middag omtrind 3 uur. Is ik met ouwe Strijdom, Goestaf en Jerimie na de vee gegaan. Wellem kwam met drie ossen om de os op de berg op te soeken, en zal ouwe Strijdom voor zijn pard beeste oppassen zoo lang als de pad gemaakt word; zal Wellem voor zijn pard werken.

Saterdag den 20ste. De morgen heb Jan Wintvogel gesteurd om de os op de berg op te soeken die agter gebleven is. Hij moes een rook maken boven en de wage pad als hij de os gevonden had. Tegen de son onder gang zag wij de rook; is Wellem met de osse gegaan; blijf de avond uit.

JANNUARIJ 1838

Ik was bij Pieta bij de vee, maar eer ik de vee weg laate gaan heb na de veld, steurde de Captijn van zijn volk na mijn en laat mijn weten dat ik Sakanna na hem steuren mog; dat hij mijn wat te zeggen heb. Ik z(ei) aan die gezant dat ik Sakana steuren zal, maar de Captijn moet met hem komen en zelfs met mijn spreken.

Hij kwam aanstons en z(ei) dat van zijn volk spooren van omtrind honderd man gezien heb. Onder dat hij nog sprak, kwam zijn broeder en z(ei) dat die volk die nagt bij een klijne plaatse van zijn volk ge-

slapen heb en de morgen vroeg die weg ingeslagen heb daar mijn vee alle dagen wij: om de wagters te vermooren en al de vee weg te nemen.

Ik vraag wat voor volk dat het is. Z(ei) zij dat die Captijn na Massouw zij kand uit woonde. Ik laat hem zeggen door Anthonie dat hij aan die volk zeggen moet dat zij maar komen moet en mijn vee voor zig nemen ken. Nog voegte hij er bij dat ik bij de nagt ook oppassen moet, dat zij snags ook steelen zal.

Ik nam mijn geweer en Goestaf, Jerimie en Anthonie ging met zijn geweer ook met mijn. Ik z(ei) aan Pieta en Diederick de dreigeminten en dat wij niets gelooven zal, maar zal op onse hoeden wesen. De avond plaatste ik de wag onder de buite kand van de beeste daar ik dagte dat zij de beste gelegentheid had om in te komen. Pieta en Anthonie had de eerste wag. Omtrind tien uur in de avond kwam zij bij de beeste. Schoot Pieta en Anthonie; liep zij voort zoo ha[r]d als zij kon. Wij was aanstons alle op de been. Z(ei) Pieta dat zijn gedagte is dat hij niet mis geschoten heef. Ik vraag hoeveel volk hij gezien had. Pieta z(ei) twee; Anthonie z(ei) hij had drie gezien.

Sondag den 21ste. Heb ik Pieta, met Goestaf en Jerimie, na de wagens gesteurd. De morgen kwam de Groot Kaffer met de osse vel en horens die zij van mijn gestolen heb, en brag de leuwe vel van Jan Pretorus meede. De morgen ging wij zien of wij niets op de spoor zien kon. Krijg wij een schuldvel die zij weg gesmeeten heb toen Pieta de twee de schoot deet. Pieta kwam de na middag vroeg weer terug.

Die nagt omtrind een uur had Pieta en Anthonie de wag. Kwam de Caffers met haar drie; nam zij een bees uit de trop. Een hondert stappen ver sprong de bees weerom. Pieta z(ei) dat hij niet kon schieten of hij moes de bees same nemen. Was hij bevrees dat de bees niet weerom komen zouw; was hij geresolveer de bees met Kaffer na te loopen. Kwam de bees weer terug. Een kward uur daar na kwam zij weer; schoot Anthonie. Ik was aanstons gereet maar zij was weg. Anthonie z(ei) dat de Kaffer driemaal gevallen heb en weer op gestaan heb. Wij (vond) zijn assegaaij en knop kierie in de donker, maar kon niets meer vinden. Ik z(ei) dat de kogel de assegaaij getroffen heb. Meschien heb hij ook wad getroffen. Anthonie z(ei) dat het nie[t] mis is; dat de Kaffer niet aanstons weg kon komen. De vuurlig van Anthonie zijn geweer had Pieta in de gezig geslagen, dat het hem belet(t)e de Kaffer te kunnen zien.

Maandag den 22ste. Is ouwe Botha gekomen om de osse te halen, dat de pad klaar is. Het was te laat om de osse weg te steuren.

Dinsdag den 23ste. Heb ik Pieta met de osse gest(e)urd; ouwe Botha is daar gebleven. Is Diederick gegaan; ouwe Albag is gebleven; heb Louw gesteurd. Carolus zeij dat hij die dag nog vier wagens de kloof af gebrag heb.

Woensdag den 24ste. Heb zij de wagens af gebrag tot op de leste hoogte; zonder ongelukken.

Donderdag den 25ste. Ben zij met wagens gekomen tot bij ons vee; had zij een kettang van Pieta zijn wagen vergeten. Het was juis twee maanden en tien dagen dat wij de bergh de eerste wagens had op gebragt, tot op de eerste hoogte. Maar had de omweer ons niet belet, had wij de helfte tijd niet nodeg gehad om de pad te maken en de wagens op en af te bringen. Het was voor ons de blijste dag die wij gehad had in alle onse tegen spoed.

Vrijdag den 26ste. Heb Pieta en ouwe Strijdom gegaan om de twee leste wagens te halen onder de leste hoogte: de pakwagen en die van Strijdom; het was ombeschadig.

JANNUARIJ 1838

Saterdag den 27[ste]. Zouw wij ons wagens door de revier trekken overmits de gras aan die kand in de nabijheid af gewijd was van ons vee, en wij had veel te kalvateren aan ons wagens en trekgoed: om ons leste tog aan te vatten. Zoo als wij ons verbeelde, zouw wij in een maand tijd zonder tegenspoed aan de Vord kunnen wesen.

Sondag den 28ste. Heb wij de wagens door getrokken. Die dag liep van mijn trop een partij bokken en schapen onder die van Jan Pretorus. Met na de wagens komen van de vee liep de bokken van de schapen en de wagter niet veel deug bezat, dat een Bosseman was; laat het lopen.

Daar was die dag tot geluk een swakke kalf agter gebleven op ons ouwe kraal. Steurde ik Wellem Strijdom; hij moes Isaak mee nemen. Die was luij genoeg; liep niet de halve pad mee: kwam hij weer; z(ei) dat Wellem hem om gesteurd had. Wellem kon de bokken in de donker niet de revier door krijgen; laat hij het daar staan.

Ik steurde Pieta aanstons met hen; Diederick ging mee. Toen zij daar kwam, had de tijger een bok gevangen. De anderen was alle weg. De morgen vroeg is Pieta en Diederik gereden maar kon niets vinden. De Captijn kwam juis de morgen. Z(ei) ik het hem. Steurde hij aanstons volk uit. Ik nam Go(e)staf en ging ook.

JANNUARIJ 1838

Maandag den 29ste. De avond had wij nog geen bok gevonden. Ik had de spoor gevonden, maar kon het niet goed oordeelen als de avond dat ik hoorde dat daar van vee niet gewees is, wand daar was volkspoor op. Dag ik dat het de wagter was gewees die een hoek of pund van zijn schapen daar gekeerd had, maar toen was ons gedagten alle maal dat de Kaffers het weg had.

Dinsdag den 30ste. Wouw ik de spoor verder vervolgen. Omtrind agt uur in de morgen kwam vijf Kaffers met vijfentwintig bokken. Laat de Captijn mijn weten dat het al is dat hij gekregen heb; maar of daar meer in de bossen is, weet hij niet. Ik was verblijd dat ik wat weerom

krijg. Ik gaf een slag schaap voor de Captijn. De ses ossen die de Kaffer weg heb, gaat van de getal; blijf de generale getal .... 484.
Nu komd een bul bij 1:
tot Klijn Das gekalf heb, komd 8 kalvers bij 8
493.

De paarden raak de morgen dig bij de wagens op een ogenblik weg; steurde ik Gusstaf. Loop door verkeerde dink beelden verkeerd; kon hij de paarden niet krijgen. Is ik met hem gegaan. Had niets aan mijn voeten; heb ik Koot met hem gesteurd en klijn Albag is ook gegaan. Krijg zij de spoor te laat; kon zij de paarden niet vinden. Blijf de paarden de avond uit. Ik z(ei) dat het een geluk wesen zal als wij de paarden weer krijg.

Woensdag den 31ste. De morgen is Pieta, Koot, Carolus, klijn Albag (en) Frederick van ouwe Botha gegaan om de paarden op te soeken. Pieta en Koot zouw gaan om vooruit te soeken en de anderen zouw de spoor vervolgen. Toen zij een kwartier omtrind van de wagen was, z(ei) Carolus dat hij kakken wouw (z(ei) hij de middag to[e]n hij komd en geen paard gevonden had). Is de andere zomar voort gegaan; kon hij haar niet weer venden. Hij was overal gewees en ver, maar kon niets vinden. Ouwe Strijdom was die dag beeste wagter, met zijn Isaak. Krijg hij de paarden; was de vul weg. Sekerlijk door de tijger gevangen.

Tegen de avond kwam Pieta met de andere; had zij niets als de spoor zeer ver gezien, maar kon het op les niet verder krijgen. Is zij om gekeerd.

Ouwe Botha z(ei) de morgen toen ik aan de voor tang van mijn pak wagen gaan zouw, dat ik maar mijn ander werk maken ken; dat hij het maken zal: hij had ouwe Albag zijn tind in de maak, maar die was niet veel werk meer aan te maken. Ik dankte hem in z(ei) dat ik nog veel te doen had. Ik heb aan mijn touw gegaan.

Tegen de middag kwam Masiepana met twee osse v[e]llen die zij geslagt heb; d[i]e van jufr. Schepers was onbruikbaar verrot. O(u)we Botha had de vorige vel voor zijn os genomen, wand zij brag de hoorns van zijn os en de vel van mijn os. Maar de vel was ingerold: de haar na binnen. Had ik na de vel niet gekeken, wand de hoorns was de bewijs; maar hij had het genoegsaam kunnen zien wand de zijne blouw, en de mijne swart. Ik steurde hem zijn os zijn vel, met mijn os zijn vel; brag hij een kouije tand. Heb ik aan ouwe Botha gegeven, en met die twee brag zij ook een tand die was voor Louwrins in Anthonie: dat zij met mijn spreken moet, dat ik met haar niet vegten mog.

FEBRIARIJ 1838

Donderdag den 1ste. Hep Botha de tang van de wagen klaar gemaak; ik mijn touwwerk, Pieta zijn wagen reg gemaak; Jan voor jufr. Sche-

pers haar tind op haar wagen gemaakt. Carolus heef bij Botha geholpen. Ouwe Strijdom en zijn zoon Isaak pas de beeste op, Willem en Diederick de schapen. De avond z(ei) Willem en Diederick dat zij een schaap gevonden heb van mijn, die de Bossemans van Jan de keel af gesneden heb die dag toen zij de schapen onder malkander gemen(g) heb, wand daar was niet een ander bij die schapen. En juis waar zij die schapen en de drai van de revier bij malkander gekeerd heb, heb zij die schaap in de water gesmeten, meschien toen zij Pieta heb zien komen met de beeste, en van die dag is zij nog met haar vee aan die kand niet gewees. De schaap was de keel af gesneden en open gesneden en de ingewand uitgehaal, in alles sorgvuldig in de water verborgen.

Toen zij met de schapen dig bij ons wagen was, stond de Bosseman van Jan tusschen de schapen en die schapen van Jan was bijna weer onder die anderen. Z(ei) Wellem waarom hij zijn schapen niet aan een kand keerd. Stond Jan daar niet ver vandaan; vaar hij uit of hij Wellem zoo op de vel branden wouw. Ik z(ei) dat hij groot genoeg is om hem te weeren als zoo wat plaas zouw vinden.

Vrijdag den 2de. Heef wij ons werk zoo ver gebrag met repareren dat wij meende Saterdag klaar te wesen, om Maandag te kunnen vertrekken. Alleen was ons swarigheid op wat wijs wij de Kaffer zouw betalen voor ons ossen, daar wij niets van haar in handen kon bekomen. De tijd om haar vee af te spoeöneeren, wouw wij ons niet gunnen in om (te vertrekken) zonder haar eits aan te doen, vond wij niet voor ons vylig. Wij nam ons voor op ons vertrek enige van haar in handen te krijgen in vas te houden tot wij betaald zouw worden. Ik was van voornemen de hoofden te fangen in te houden tot de betaling zal gebrag worden, maar Lourins en Anthonie z(ei) dat wij liever de gemene vatten moet wand de andere alsdan bevrees zal wor[den] dat wij de Captijns vang en bij ons niet zal komen om wat voor ons ter ruil te bringen, in wij zonder dat niet door trekken ken als met grote gebrek aan ons gewone toe spijsen in wat ons voor broot diende. Ik sweeg daar op stil; dagte te doen wat ik de beste kon om haar te (laten) voldoen voor ons gestolen vee.

Mijn vrouw vraag mijn of Jan weet dat zijn Bossemans de schaap geslagt heb, of ik hem dat gezegt heb. Ik z(ei) van neen, dat ik onrustig is daar van te spreken, dat de Bossemans schapperen zal, maar zal op mijn hoeden wesen dat zij die gelegentheid niet weer krijg.

Saterdag den 3de. Was ouwe Strijdom, met zijn Isaak, beeste wagters. De avond was een kalf van mijn apsent. Wellem z(ei) dat het de scheele kouij haar kalf is. Isaak z(ei) dat de kalf ziek is, maar niemand meer wis het.

Wij had de avond ons reparasies aan ons wagens klaar. Ik vraa aan ouwe Botha de avond wat die tang van de wagen kost die hij gemaakt heb. Z(ei) hij als ik hem maar een wijnig kruid en loot geeft. Ik z(ei)

dat ik dat niet te missen heb. Daar op bleef hij stil en ik z(ei) ook niets meer.

Sondag den 4de. De avond vraag ik of die kalf niet gevonden heb. Zij antwoorde van neen. Nu gaat van de getal die schele kouij haar kalf af; blijf de getal ..., ..., ..., ... 492.

Maandag den 5de. De morgen zouw wij vertrekken. Wij had de Kaffers die dag besteld veel mielies en meel voor ons vertrek aan te bringen, in dan ons slag waar te nemen van haar zoo veel te vangen als wij kon, om ons betaling van haar daarvoor te vragen. Maar daar kwam niet veel in die kwam, ging de een voor en de ander na weg. Op les kwam daar vier man en nege myden of agd mijden; ontsnap ons drie mans, in een ouwe mijd liet wij met de bootschap gaan dat als zij de betaling voor de osse bring, wij de vrouwen en de man zal late gaan.

Toen wij klaar was, is wij vertrokken tot door de Hoeks Rivier, bij een klijne laagte. Daar was van ons honden agter gebleven; zouw Pieta en Carolus rijden om het te halen. Niet ver van ons wagens ontmoete zij een Kaffer met zijn volle wapens. Hij had haar zoo gouw niet gezien, of hij nam de vlug. Joeg zij hem bij, maar hij wouw niet sta[a]n maar liep na de kand daar ons wagens was. Maakte zij kwaad vermoede op he[m]; gaf Carolus hem een schoot lopers van agter maar hij ging voort en Pieta zij geweer brand de pankruid tot drie maal af. Liet zij hen staan.

Toen zij een wijnig weg gereden was, zag zij omtrind een twintig met haar wapens; had de koers reg na ons wagens. Is zij weer na de wagens gereden en ons dat gezegt. Is ik en Jan, Pieta (en) Louw Albag gereden om te zien of wij haar niet atrappeeren kon, maar wij vond niets. De avond z(ei) ik dat wij drie tesamen op de wag zal zitten in de voornagt; zoolang de maan scheij[n]d, twee of een te slapen in als de maan onder gaad, moet alle maal wakker en gereet wesen.

Omtrind een uur val daar schoot in ons lager. Sakanna maakte mijn wakker; vrieg wat het was. Z(ei) Carolus dat hij na een Kaffer geschoten heb. Maar wij wier(t) verder niets gewaar als de wolf was gestadig om ons lager, maar de honden drijf hem altoos weg: kon wij horen.

Die dag is de koeskop kouij van Willem en Legger van mijn haar kalvers weggebleven, en Rooijbloet van Pieta heef bij gekalf. En om dat Legger haar kalf niet bij geschreven was, komd een bij en een gaat af; blijf de getal ..., ..., ..., ..., ..., 492.

Dinsdag den 6de. Ben wij getrokken tot aan de Draij Rivier. De morgen is ik en Botha gereden met de kouijen om de kalvers op te soeken, maar heb niets gevonden. Jan heb zij Bosseman gesteurd om zijn hond te halen; heb hij gebragt. Hij z(ei) dat hij zooveel Kaffers spoor gezien heb [die] terug gaat langs de weg die wij gereden heb.

Woensdag den 7de. Ben wij getrokken tot aan de Klipplaat Rivier. Omstreek van 3 uur kwam drie Kaffers bij ons. Ik was met Jan bij de water, dat wij ons gewassen had voor de warmte. Kwam Anthonie mijn roepen.

Ik vraag haar waar zij na toe ging. Z(ei) zij de vee gezien heb. Is zij na mij gekomen en voor mijn een wijnig honing gebragt.

Waar zij woonde? Z(ei) dat zij in de veld woond, aan de kand van Baloela.

Ik vraag haar na de gelegentheid van de veld. Z(ei) een van haar dat hij met mijn gaan zal tot aan Baloela waar ik door ken gaan. Ik gaf hem een schaapvel en een stuk vlees. Hij wijste mijn waar hij de nagt zouw gaan slapen en de andere morgen vroeg weer bij mijn komen, en zal voor mijn hoonig bringen. Ik z(ei) aan mijn maats dat mijn gedagten is dat zij na ons gesteurd is van die ons ossen gestolen heb, en dat wij die nagt goede wagten houden moet.

Donderdag den 8ste. Ben wij getrokken tot aan Baloela. De morgen zoo als wij klaar had met inspannen, kwam zij met haar drie in weer met een partij honing, en z(ei) dat zij van Masiepana zijn volk gezien heb; dat zij bij haar geslapen heb die nagt. Hij had laate weten aan mijn dat hij bij Baloela bij mijn komen zal met een olivants tantje, om de volk te lossen die ik gevangen heb, en dat hij alsdan met die Kaffers zal gaan vegten die ons ossen geslagt heb. Ik z(ei) van ja.

Toen wij omtrind een uur of twee van Baloela was, kalf de een kouij. Heb wij de kalf op de wagen gereden; loop de kouij terug. Toen wij uit gespannen was, z(ei) ik aan de Kaffer dat hij de kouij haalen moet. Is hij gegaan. Toen de son onder was, kwam hij en z(ei) dat hij de kouij niet venden kon.

Ik had de avond de voor wag in liet de kinders slapen tot over middernagt; zouw haar wagten beginnen. Tegen de dag sat Carolus bij zijn wagen op de wagt; kwam de Kaffers onder de schapen. Het was zoo een damp van stof dat hij niet zien kon. Hij gaf een harde schreeuw na mijn. Ik sprong de wagen uit; nam mijn geweer; vraagte waar de Kaffers is. Z(ei) hij: Daar aan de andere kand. Liep ik daar op af en Pieta was bij ouwe Strijdom zijn wagen op de wagt. Kwam ook bij. Hoorde hij een bok schreuwen en zag de bok. Schoot daar over heen. Ik ging met Pieta om de schapen; liep de klijne honden op de spoor, maar wij zag niets. Carolus z(ei) dat vijf Kaffers op hem toe gelopen heb door de schapen. Ik vraag waar om hij niet geschoten heef. Z(ei) dat hij van de stof niet zien kon die de schapen met woelen door malkander maakte.

Vrijdag den 9de. De morgen heb ik Wellem en Koot gesteurd om te zien waar de kouij beland is. Zij kwam en kon niets vinden. Wij ging zien of wij geen spoor vinden kon. Zag wij vier sleepsels waar zij schapen weg gesleept had tot de schoot van Pieta gevallen was. Kon wij geen sleepsel verder zien, maar Kaffers spoor. Ik z(ei) dat wij een wijnig beter op ons hoeden wesen moet op de wagt.

FEBRIARIJ 1838

De morgen toen wij gaan zouw om te zien of wij de drif door kon komen, riep men ons terug; z(ei) dat Masipana komd. Toen wij bij de wagens komd, z(ei) men dat Anthonie en Louwrins na hem is gegaan om hem te halen. Zij kwam en z(ei) dat hij zeg dat hij bevrees is bij mijn te komen; dat hij twee klijne olivants tanden gebragt heb om de volk uit te ruilen, en alsdan zal hij gaan vegten met die volk die de osse geslagt heb.

Ik z(ei) aan Anthonie en Louwrins dat zij aan Masipana zeggen moet als hij niet zelfs met mijn komd spreken, hij maar gaan moet en niets meer. Toen zij weer op die plek kwam, lij de olivants tanden daar maar hij was niet te venden. Is wij in gespannen en na de drif gereden, maar het was te laat om ons vee en wagens allemaal door te bringen. Z(ei) ik en Botha dat wij liever wagten zal tot morgen vroeg.

Saterdag den 10de. De morgen ging ik na de drif; was de water een hand breet die nagt af geloopen. Z(ei) ik aan Pieta dat hij inspannen moet; dat wij maar beginnen zal. Was de paarden apsint. Is ik met Gusstaf gegaan en de paarde gehaald; was de wagens ingespannen op een na. Ik z(ei) dat de water vermeerdert; was de water onpassawel. Is wij die [dag] over gebleven.

Kwam van die Kaffers aan de overzij voor de drif; z(ei) dat de Captijn haar gesteurd had omdat hij die nagt hooren schieten had. Wij had de avond ons wagen in goede kring getrokken in zouw de wag bij de schapen houden.

Toen wij de avond zat te eeten, zat Carolus op zijn wagen; kwam een Kaffer reg na de schapen. Liep hij met zijn geweer door de schapen; wouw de Kaffer vlugten; schoot hij maar de Kaffer ging voort. Is wij met de honden na gegaan dog niets gevonden.

Omtrind middernagt zag Wellem twee Kaffers voor een leeuw aan; maakte Pieta wakker; ging het de schapen om. Zag Carolus aan zijn kand de schapen schrikken. Zag hij om; was twee Kaffers dertig tree van de wagen. Schoot hij met lopers; blijf een leggen. Die een ging weg. Die gebleven is, had zijn pijl en boog met gif, zijn bijl en knopkierie.

Pieta was die dag bij de beeste, met Isaak Strijdom en klijn Wintvogel. De na middag is ik ook na de beeste gegaan. Van de beeste getal gaat de kouij gen. Wituijer af; blijf de getal .... 491.

Ouwe Albag z(ei) dat hij die dag een plek gevonden had daar die

Kaffers met haar drieën die nagt gezeten had. Lij een plek bloet en van die plek af heef zij met haar twee een weg gelijd die zijn beenen zoo te zeggen meesleepte. Men had de gedagten dat het de een is d[i]e Carolus de eerste geschoten heb, wand men kon de lopers hooren slaan.

Sondag den 11de. De morgen was de water nog te sterk, dat wij niet door kon. Omtrind agt uur kwam dertien van de zelfde Kaffers Captijn voor de water. Z(ei) dat ik Sakkanna door steuren mog, dat zij alsdan door komen zal met een bootschap van haar captijn. Ik z(ei) dat Sakanna door gaan moet; is zij met hem gekomen. Z(ei) die de hoof zouw zij[n], dat zijn captijn hem gesteurd had aan mijn te zeggen dat hij aan al zijn volk gezegt heb: als zij van mijn eenig ding steeld en zij word doot geschoten, zij haar zelfs doot maak; en dat ik een man na hem steuren mog: zal hij zelfs na mijn komen.

Ik vraagte aan Lourins en Anthonie of zij het goed keurde. Z(ei) van ja. Heb ik Sakkanna met haar mee gesteurd. Met dat het donker wierd, kwam Sakanna met drie van zijn grootste Kaffers. Z(ei) dat hij de ande[r] dag komen zal en brag mijn een kalbas appel bier. Wij dronk die aanstons uit wand mijn maat was juis bij mijn wagen; egter niet voordat wij haar een proef eers liet uit drinken.

Maandag den 12de. Heef wij de geheele dag schapen door gejaagt en had de avond niets door als een wijnig van Jan. Ik z(ei) aan de Captijn dat hij mijn de andere morgen vroeg tien man steuren moet om mijn te helpen. Hij z(ei) van ja en (ik zei) dat ik geen vee door de water heb als alleen ons wagens, maar als hij volk meesteuren wel: als die vee voor die drif komd, ik hen een schaap geven zal om te slagten. Hij z(ei) dat hij arm is maar dat hij voor mijn een olivants tand gebragt heb en een kalbas bier.

Toen hij gaan zouw, vraag hij mijn een pot om in te koken en liet drie volk daar om die schaap te halen. Ik gaf haar een schaap en vraagte hem nog tien man bij de andere; dat ik voor haar slagten zal als de vee door de water is. Hij z(ei) ook van ja.

De nagt omtrind twaalf uur hoorde wij schieten over kand bij de schapen. Wij was aanstons alle op de been. Riep ik haar toe wat het was. Andwoord Pieta dat het leuwen was die een schaap gekwest heb maar niet weg gekregen.

Dinsdag den 13de. De morgen vroeg zouw de volk komen om te helpen; maar de son was hoog op, was daar nog niet. Z(ei) ik of hij ons meschien voppen wel. Steurde ik Carolus door. Zoo als hij door was, kwam hij zelf met die volk. Steurde twintig maan door.

Toen de eerste klomp schapen door was, zag ik dat meer vo[l]k daar niet te veel wesen zal. Z(ei) ik aan hem dat hij meer volk in de water steuren moet, dat geen schaap verongeluk; zal ik voor hem en zijn volk een os slagten. Hij zond aanstons alle man bij; toen was het omtrind zestig man die hij bij zette. Het ging spoedig met ons door jagen, wij had voor middag al ons schapen door als alleen twee: een van mijn

en een van Jan of Albag heb de loop genomen. Van Jan is drie vertrapt; was doot; anders was het gelukkig gegaan.

Toen wij klaar had met doorjagen, vraag ik hem of hij die os mee nemen wel of hier slagten. Hij andwoorde wat ik deet was wel gedaan. Liet ik de os halen en schoot het doot. Z(ei) ik dat hij nu maar ken laten slagten. Toen ik schieten zouw, stond zij alle te kijken na de schoot; maar zoo als de schoot viel, sloeg zij alle maal ondersten boven van schrik.

De agter middag toen hij weggaan zouw, vrieg hij mijn om een bok ooij. Ik z(ei) van ja. Z(ei) hij dat die ooij geen man heb, dat zij niet aan telen ken. Ik z(ei) dat ik geen ram heb maar dat ik hem een bok geven zal die met lam is. Was hij te vreden.

Zijn oom had een stuk blouw bafta à 7 elle. Wouw Albag ruilen voor een schaap. Wouw hij het niet doen; hij vraagte een bok. Z(ei) Louwrins het aan Albag. Die ouwe Fransman wierd zoo boos dat het niet veel scheelde of hij had Lourins en de ouwe Kaffer alle bij onder een jukscheij gekregen. Daar na kwam Lourins met die ouwe man bij mijn en vraag mijn het voor hem en Anthonie te ruilen voor een bok. Ik vraag of hij geen schaap hebben wel. Z(ei) hij van neen; een bok. Ik z(ei) aan de Captijn dat hij de andere morgen komen ken om de bokken te halen. Hij z(ei) van ja.

Toen hij gaan zouw, vraagt ik hem hoe of zijn naam is. Z(ei) hij Marmanelle Omsana. Ik z(ei) dat ik al die cappetijns haar namen op mijn boek schrijf om niet te verge[te]n in aan mijn naatie te zeggen wie van haar goed of sleg is.

Aan de berg woon Morokkana of Soekororo. Z(ei) hij dat ik zijn naam niet zoo schrijven mog, wand dat die captijn niet goed is die mijn osse geslagt heb; ik moes zijn naam in de boek lesen. Was hij te vreden.

Van de beeste getal gaat ouwe Bakker af; blijf de getal .... 490.

Woensdag den 14de. Kwam Marmanelle Omsana met zijn oom om zijn bokken te halen. Ik vraag hem of mijn beeste in die veld vrekken zal. Z(ei) hij van neen. Ik z(ei) dat ik hier van Dinsdag af vliegen gezien heb in hier ook; dat het reet[s] agt dagen is dat ik de vliegen ziet. Hij z(ei) dat over de Baloela (n)ooijt geen volk met vee of anders gewoond heb; maar al loop de beeste door, het is een veld. Zijn beeste heef nooijt gevrekt.

Ik vraagte hem waar ik nu langs trek(ken) moet. Z(ei) dat hij mijn zijn Groot Kaffer mee geven zal; die zal ons gelijden. Is wij in gespannen en van de Kaffers Drif getrokken tot omtrind een uur aan de ander kand, aan Baloela. Z(ei) de Kaffer dat wij hier slapen moet wand dat wij de revier hier verlaten in de water te ver is om verder te rijden. Tegen de avond kwam Baloela af; was de rivier veel hoger als hij gewees was toen wij niet door kon met ons vee.

Donderdag den 15de. Ben wij getrokken tot aan de Bergen Rivier, dig bij ons patwijser zijn plaats. Voor dat wij uit gespannen was, ging

ik en Carolus met hem na de water. Was de water te sterk om door te rijden, nòg voor ons vee om het door te krijgen. Is wij omtrind een ½ mijl van de rivier uit gespannen.

Vraag hij mijn om na zijn kraal te gaan maar ik moes hem een man mee geven. Ik z(ei) aan Sakanna dat hij met hem gaan moes. Tegen de avond kwam hij weer en brag mijn een kalbas bier. Hij z(ei) de captijn de andere dag komen zal met de volk die voor ons koren en wat zij ter ruil heb, te bringen.

Onder alle z(ei) hij dat hij een veel beter weg bedag heb voor ons na de Vort als de Mageetsie af, dat bos veld is; dat hij Mageetsie aan de linkerhand laate wil en hem boven door gaan, waar de rivieren klijn is en de veld kaal, zonder dikke bossen. Nog z(ei) hij dat als ik hem goed betaal, hij met mijn gaan zal tot bij wat voor Captijn van de Makwambas ik hebben wil, maar dat ik hen en voorraad betalen moes. Ik vond daar swarigheid in, dog op de zeggen der wijsen dat daar twee kwade betalers is: die vooruit en die nooijt betaald. Ik z(ei) dat ik de andere dag met hem daar over spreken zal. Die na middag is ik en Pieta gereden om langs de revier af een drif te soeken, maar de water was te sterk om een drif te kunnen zien.

Vrijdag den 16de. De morgen vroeg kwam de patwijser zijn vrouw met een matje voor mijn vrouw en een kalbas bier voor mijn. Mijn vrouw gaf haar een bokkevel en een wijnig vet.

Toen de son moij op was, z(ei) ik aan de kinders dat zij na een bees moet zien die wij slagten ken. Z(ei) Pieta mijn een; heb ik haar doot geschoten. Gaat van de getal af; blij(f) de getal 489. Een kouij van H. Potgieter bij Botha heef gekalf; blijf de getal .... 490.

Toen wij ons kalbas bier uit had, z(ei) Botha dat als een Kaffer met hem gaan wel, hij de drif zal gaan bezien en hoe ver het is. Z(ei) ik dat aan ons patwijser; gaf hij een Kaffer mee. De water was te sterk zo dat hij aan de drif niet zien kon of het mooij is of niet.

Saterdag den 17de. Laat de Captijn met een man weten dat hij komd. Hij kwam een half uur daar na; brag mijn vijf kalbassies bier. De volk brag een wijnig mielies, ook een wijnig de meeste van de kalanderen uit gevreten. Wij ruilde het uit gebrek. Ik vraagte hem wat de naam van de revier is daar wij voor leg. Z(ei) hij de rivier hied Omtate, de bergh OmSana; de grote berg hied Rammakoote. Toen mijn schapen na de veld ging, heb ik hem een schaap gegeven om te slagten; steurde hij die na zijn plaas. Hij had vijfensestig man bij hem, zonder geweer; als alleen enige had zijn kierie met een kop, andere een simpele kierie. De water was nog te sterk en ons klijn vee krijg zoo veel bosluisen dat wij het niet redden kon. Begon wij te dugten dat wij sleg weg komen zal. Men dag dat de tijd van bosluisen voorbij zouw gaan; vermeerdert het nog dagelijks.

Terwijl de water nog te sterk was dese morgen, z(ei) ik dat wij liever op ons plaats moet blijven; dat alsdan de bosluisen dog niet zoo

veel aan de schapen komd als op een nuiwe plek. Jan z(ei) ook: zoo is mijn gedagten over de bosluisen, wand de meeste is hier juis aan de vee en veel is af gevangen, en op een varse plek komd het op nuiw weer aan. Blijf wij die dag nog over.

De middag kwam de captijn met zijn raad om te ackoordeeren met mijn over de volk die hij met mijn mee geven zouw om de weg te wijsen die de beste is na de Vort. Hij had een lange raad. Eindelijk kwam hij met de pad wijser over een dat hij drie man zouw geven met de pad wijser. Ik vraagte aan hem wat ik die volk geven moet. Z(ei) hij dat hij niet zeggen ken; dat ik zeggen moet wat ik geven zal. Vraag ik aan de pad wijser wat ik hem geven moet. Z(ei) hij schapen en bokken ken ik geven maar bees niet, wand dat heb zij niet.

Toen vraagte ik hem hoe ver dat hij meegaan zal. Z(ei) hij zoo ver als ik hebben wel. Z(ei) ik aan Anthonie en Lourins dat zij zeggen moet tot bij wat voor captijn zij het beste verkies, dat zij bekend is. Z(ei) Lourins en Anthonie dat hij gaan moet tot bij de captijn Masankkana, een Maquambas captijn die zij kende, van d[i]e van de Vort.

Vraag ik hem hoe veel dagen hij te voed gaat van hier tot bij de captijn. Z(ei) hij vier dagen. Presinteerde ik hem vier schapen aan voor zijn porsie. Z(ei) hij dat ik aan de andere volk niets hoef te geven. Z(ei) ik als zij vellen en vet hebben wil, zij vragen ken; zal ik haar geven. Was zij ook te vreden.

Toen wij verackoordeert was, z(ei) hij dat ik hem drie ooijen en een klijne ram geven mog. Z(ei) ik dat ik hem die ram toe geven zal. De avond heb ik hem die schapen gegeven. Ik kon van mijn eerste l(o)t niet aanstons vinden; gaf Carolus een van hem. De Captijn vraag mijn of hij de nagt bij mijn lager slapen kon. Ik z(ei) oja; ik zal hem vlees te eeten geven en melk als hij daar mee te vreden is. Z(ei) hij van ja.

Sondag den 18de. De morgen z(ei) wij onder malkander dat de water een wijnig gesakt is: dat het beste voor ons is na de drif te trekken; dat wij alsdan Maandag vroeg beginnen kan met ons vee door te bringen. Toen wij voor de drif kwam en uit gespannen had, ging wij zien hoe de water was. Wouw wij die dag nog de vee en wagens door bringen, maar met beeste zag wij dat het te laat deuren zouw om al de schapen door te bringen. Heb wij de beeste weer terug laate halen en de avond gebleven. De Captijn is met ons mee gegaan tot bij de drif. Wouw hij de avond na huis gaan; wouw de volk 't niet hebben, wand zij wouw regen hebben: haar mielies verdroog en het zouw niet regen voor dat wij de revier door getrokken is. Moes hij blijven tot wij door de revier was de andere dag; hij liet hem gezeg(g)en.

FEBRIARIJ 1838

Maandag den 19de. Heb wij de vee en wagens gelukkig door gebragt; was het te laat om verder te trekken; is wij voor de drif gebleven. Toen

de vee en wagens door was, liet hij mijn zeggen dat hij na huis gaat. Ik z(ei) van ja; dat wij nu klaar heb. Gaf ik hem een schaap en aan zijn volk ook een. Hij had vijftig man met hem.

Dinsdag den 20ste. De morgen kwam een captijns zoon met een mooije olivants tand voor mijn en z(ei) dat zijn vader doot is; dat zijn moeder het voor mijn steurd. Hij was verseld met de raat volk van de Captijn. Z(ei) hij dat zijn moeder met mijn zelfs zal spreken als ik omtrind haar plaats komd. Ik z(ei) dat het goed is; dat ik verblijd is als ik goede menschen op de weg aan tref, en gaf hem een schaap voor hem en zijn volk te slagten.

Van de rivier Omta is wij getrokken tot aan de rivier Mabeti. Aan de over zij lij een plaats.

Woensdag den 21ste. Ben wij getrokken tot over de hoek van (de) bergh, langs een klijne rivierje dat staan(de) water had. Ik z(ei) aan de pad wijser waar die water voor die vee is. Hij wierd verbaas en liep de rivier af. Kwam hij zeggen dat voor ons en voor de vee een wijnig verder ook water is.

Hij steurde een Kaffer na de mijd die daar captijn is om voor hem eeten te halen en die Kaffer moes roepen als hij in de donker komd. Toen agt of negen uur in de avond was, riep hij. Ik steurde Anthonie om hem te halen. Was zij met haar vijf. Ik vraag waar om zij zoo veel in de nagt bij ons lager komd. Z(ei) dat zij voor ons pad wijser eeten brag. Ik z(ei) dat aan de pad wijser, dat hij haar zeggen moet dat zij derek weer na haar huis gaan moet; dat hier voor haar geen plaas is om te slapen in ons lager. Hij was bevrees om het zoo te zeggen. Z(ei) hij dat zij weer na huis gaan moet en aan haar meesteresse, haar captijn zeggen dat zij geen regen moet maken; ik geen regen hebben wil; dat ik daar om kwaad is, wand het begon effen te druppen. Is zij weer weg gegaan. Ik z(ei) aan haar dat zij aan de juffrouw zeg[gen] moet dat zij de morgen vroeg bij mijn komen moet; dat ik haar spreken wel.

Donderdag den 22ste. De morgen vroeg kwam zij met vier of vijf van haar volk. Liet haar vragen wat zij mijn te zeggen heb; dat haar zoon mijn gezegt heb dat zij met mijn zelfs spreken zal. Zij ging met haar raad een wijnig van ons en de andere af zitten en houd met haar een lange raad. Z(ei) zij aan mijn dat bij haar een Kaffer is die haar uit haar regering schoppen wil; ik moet die doot slaan.

Ik vraag haar waar hij vandaan komd. Z(ei) dat van dat de Bloot Kaffers haar verreweerd heb, is hij bij haar gekomen en haar om plaas gevraagt in haar veld. Heb hij eers bij gezeg dat haar volk haar doot slaan wel. Heb zij hen toegelaten die volk aan kand te maken in nu wel hij captijn wesen in haar plek en zeg dat zij een vrouw is; dat zij geen captijn wesen ken; hij zal 't wesen.

Ik liet haar zeggen dat ik die Caffer zelfs vragen zal in als als het zoo is als zij zeg, zal ik haar versoek toestaan; maar zij moet haar volk bij bringen, die hem overtuigen ken met de waarheid, wand dat ik niet

voor de onregvaardige [s]trijen wel. Ik liet haar zeggen dat ik als ik bij haar plaas komd, haar een schaap geven zal om te slagten.

Ik laat haar vragen hoe haar naam is. Z(ei) de groot Kaffer van ons: Masalie, en die tegenpartij van haar hied Magoehie. Toen wij daar kwam, z(ei) men dat wij geen water die avond halen kon. Is wij daar gebleven en zouw de saak ondersoeken.

Ik vraag waar de Captijn is. Z(ei) de volk van haar dat hij olivantstanden laate halen heb om dan daar mee te komen, het welk een vaste gebruik is bij haar: als de captijn komd, hij wat mee bringen moet; anders is het geen vrede koms. Hij zouw dan die dag komen, maar de avond was hij nog niet daar. Zij steurde die dag verschijde geschenken van mielies, bier, ezo. Ik nam het alles aan en gaf haar de avond een goede slagschaap.

Vrijdag den 23ste. De morgen was de veld zoo nat dat wij niet vroeg trekken kon; heef 't gedeurt tot omtrind 11 uur. Was zij on te vreden dat wij niet wagten wouw tot dat wij het reg gemaakt heb. Z(ei) ik dat zij zoo lang geweten heb dat wij komd en waarom zij dat niet (reg maakte, dat) ik niet langer als ander halfdag wa[g]ten moes. Men dink dat ik lang genoeg gewagt heb.

Toen wij in gespannen was, z(ei) de padwijser dat de Captijn daar was. Liet hem roepen. Z(ei) hij aan mijn dat (de) Captijn kwaad is dat hij hoor dat die mijd hebben wel dat ik hem dooden moet.

Ik vraag hen wie hier captijn in die contrij is. Z(ei) zijn twee grootste die bij hem was dat toen de Bloot Kaffers haar verjaagt heb, zij na de Maquambas gevlugt is en zij vader na de gebergte; in toen de oorlog voorbij (was), zij weer naar haar plaas is gekomen; en met de slag in de maand Septimber van Magramanie zijn vader gebleven is; hij nu in zijn vaders plaas is gekomen en zij in haar plaas blijf. Ik z(ei) aan hen als het zoo is, hij geen ongelijk heb.

De pad wijsers z(ei) dat hij die avond waar wij uitspan zal, hij bij ons komen zal. Ik z(ei) dat hij niet bevrees hoefte te wesen, dat hij vrij en gerus komen ken. Is wij getrokken tot aan de rivier Donsee.

Ons pad wijser z(ei) dat die captijn zeg dat als ik weg is, hij die vrouw die regeer, met al haar volk, dootslaan zal. Ik z(ei) dat hij het niet doen moet; dat ik het regmaken zal als hij komd.

Toen wij uit gespannen was, z(ei) de pad wijser dat de vrouw aan mijn heb laten (weten) dat ik aan die captijn zeggen moet dat hij haar geen kwaad doen moet; dat zij mijn een olivants tand steuren zal. Ik z(ei) van ja.

Toen wij ingespannen was, kwam zij, haar zoon (en) haar tegen partij eider met een grote zestig of zeventig man; brag een goede olivants tand die omtrind zes voeten lang was maar niet heel dik. Eerst kwam haar raad in z(ei) dat die captijn die olivants tand aan haar heb gegeven (om) aan (mijn) te geven, dat ik hem geen kwaad doen moet. Ik

andwoord van ja, maar ik moes hem zeggen dat hij als ik weg is, haar ook geen kwaad doenen moet.

Daarop liet ik hem met zijn raat persoonen roepen om agter de waarheid te komen. Liet hem vragen wie hier de hoogste captijn is. Andwoord hij dat de vrouw de hoogste is. Lied ik hem zeggen wat ik gehoord had en of hij beloven en na komen wel dat hij die vrouw en haar regering gerus en ongestoord laten zal; zelfs haar op volge(rs) na haar, wand zij was van een hoge ouderdom: na gissing een hoge zeventig jaaren. Hij beloofde alles zonder eits tegen te hebben dat hij gedaan had of doen zouw.

De ouwe vrouw vraagte mijn een brief: als van mijn natie na mijn komd, ik haar carakter aan die bekend mog maken, dat haar geen kwaad mogte gebeuren. Daarop versogte hij mijn ook in de brief zijn goede karakter te stellen, dat hij ook gerus kan wesen als van mijn natie na mijn komd. Ik z(ei) dat het te laat is om het klaar te maken wand het was reets al schemer; dat ik het morgen zal maken in aan die man geven die mijn gelij tot haar leste volk. Daarop is zij bij(de) met haar volk vertrokken. Ik gaf haar een slagschaap.

De jonge captijn had een oom van hem bij. Ik lied die zeggen dat ik hoor dat zijn broerskind geen goed van mening is; dat hij na hem zien moet dat hij op geen verkeerde wegen gaat (en) wat regt is altoos en zijn oogen houd, wand dat zijn ongeluk en zijn volks verderf haas geboren zal worden; in hij mag zijn exempel aan Magramanie nemen en aan Rammabooij. De ouwe man beloofde het mijn het met de monde alles na te komen en zijn wakend oog op hem te houden.

Saterdag den 24ste. De morgen was ons trek tuig te nad om te trekken; ging ik hooren van mijn maats wat zij daar van z(ei). Is wij die dag overgebleven. De morgen blijf een sieke kouij van mijn in de lager leggen; heb ik die door de Caffers laat afslagten voor haar. Gaat van de getal een af; blijf de getal ..., ..., ... 489.

Agtermidag kwam Jan zijn klijn Bosseman zeggen dat de leuw een bok gevangen heef. Wij ging aanstons daar op af te voed, omdat het digt bij de wagens was. [Was] hij met een bok door de water. De water was te sterk met de geweer goed door te komen. Deet Jan, ouwe Strijdom en ik eider een schoot na hem; liet hij met de leste schoot de bok vallen, maar hij ging voort. Wij blijf daar eenige tijd zetten. Deet ik en Jan weer eider een schoot maar ook mis. De avond met dat wij zat te eeten, schrikte Albag zijn schapen; had hij twee doot gebeten.

De avond toen de beeste in de lager was, zag wij verschijde osse en beeste die siek was; omtrind zoo als die beeste aan de soutpan is gewees. Begon wij te dugten dat wij sleg weg komen zal wand die siekte ons tot twe à driemaal veel schade heef aan gedaan.

Sondag den 25ste. De morgen steurde ik een Kaffer om bessies te plukken. Omtrind hondert vyftig stappen van ons wagens kwam hij een leuw op de lijf die hem dreigte. Kwam hij het zeggen, dat de

leuw gezien had en voor hem gevlu[g]t heef. Is ik en Jan daar op af gereden met de honden; nam hij de vlug. Heef wij hem nagereden; heb Jan hem geschoten.

Maandag den 26ste. Ben wij getrokken tot aan de rivier Matamhaale. Wij had die dag hooge gras en sleg voor vee, maar aan de rivier was het veel beter. Toen wij uit gespannen had, (zag) wij een leuw aan de over zij van de rivier eers voor een weld bok aan. Hij liep een rug over; zag wij dat het een leuw was.

Dinsdag den 27ste. De morgen met breken van de dag hoorde wij de schapen schrikken. Liep Wellem, die de wag had; zag hij aan de honden dat het een leuw is. Ik riep aanstons na de wag; was Wellem aldaar; hoor ik hem klappen met de sweep. Ik zat voor op de wagen; kwam de beeste aan na mijn wagens. Was de leuw bij Jan; had hij drie schapen doot gebeten en twee gekwets. Ik was nog voor op de wagen, hoorde ik een bok wurgen, meteen de schapen schrikken. Ik nam mijn geweer en liep op de schrik van de schapen; nam hij de vlug. Had hij een bok en een schaap doot gebeeten. Ik kijkte waar de schapen eers geschrikt had; vond ik nog twee schapen doot. Toen was het bijna lig. Schrik de schapen aan de ander kand. Had wij geen vermoede dat het een leuw kon wesen maar toen het heel dag was, zag wij dat hij daar drie doot gebeten had en twee gekwets. Carolus zag haar waar zij na toe ging. Toen de son op was, nam ik, Jan en Pieta de paarden en rijd met de honden na omtrind de koers. Had de honden de spoor. Niet ver had de honden de leuw en een nouwe bos sloot. Hitste wij de honden aan; kwam zij agter de honden uit. Zag wij dat het een wijffie was. Wij stond klaar als zij uit zouw komen maar zij was te gouw de bos in, en de hoge gras belette ons haar te kunnen schieten. Wij hitste de honden altoos aan; ging zij de sloot onder door; zag Jan haar. Eers wijgerde zijn geweer en ik schoot haar de been onder de bouijt af; hinkte zij de bos weer in. Heb Jan en Pieta haar eider een schoot gegeven; was zij doot.

Toen wij bij de wagen kwam, zag wij de captijn aan komen met omtrind hondert twintig of dertig man. Hij brag mij een olivants tand, mielies, bonen, water lemoennen. Ik vraagte na zijn naam. Z(ei) ons pad wijser Seuwhoe. Ik z(ei) hem dat de leuw de nag zoo veel kwaad gedaan had. Z(ei) hij dat het twee leuwe is die daar houd, maar wij had maar een gezien. Van daar ben wij getrokken tot aan een klijne rivierje die in de Matamhaale loop, omtrind over de leste Kaffers.

Woensdag den 28ste. Zoo als wij de morgen klaar was om intespannen, z(ei) ons pad wijser dat die Captijn agt van zijn volk gegeven had tot na de Maquambas; dat die volk nu terug gaat die met hem mee gekomen is. Ik z(ei) van ja en gaf de Captijn een schaap, die hij slagten kon. Ons pad wijser ging met de volk voor de wagens uit, als na gewoonte, maar toen ik de eerste hoogte over was, vraag ik waar hij was, wand ik zag de neuwe volk alleen voor de wagen. Z(ei) men dat hij

komd. Toen wij op de uitspan plaas was, vraag ik waar Masonkkwana is: dat was de naam van ons pad wijser. Had gene hem gezien. Ik z(ei) dat hij ons gevopt heb, maar ons twee soldaten wouw het niet en de eerste geloven. Maar toen wij uitgespannen was, zag zij dat hij alle zijne goederen had af gesteurd met zijn volk, zelfs zeijn geweers. Was mijn vermoede maar al (te) waar gegrond.

Wij heef die dag niet ver getrokken wand ons klijn vee was zoo veel van kreupel, door de bosluisen. Wij was aan een klijn rivierje dat sleg water had voor ons vee. Toen herinderde mijn dat ik gezeg heb dat toen hij z(ei) dat ik hem vooruit betalen moes, dat daar twee kwade betaalders is: die vooruit betaald, in die nooijt betaald.

Tegen de avond z(ei) men dat een Kaffer komd met een tand die hij aan Carolus zouw verruilen. Die zegs mans was vier en getal en zij kwam om met ons te gaan tot bij Maslankkana, de eerste Maququambas captijn. Ik z(ei) niet ja en ook niet neen, maar dag te zien wat het worden zouw.

MAART 1838

Donderdag den 1ste. Met breken van de dag begon het te regenen uit zuitoos. Toen de zon omtrind anderhalf uur op was, kwam een Kaffer met de gezegte tand. Had nog een man bij hem; vraag hij aan Lourins en Anthonie om voor die tand een van de mijden te ruilen. Zij had met hem een lange gesprek daar over. Eindelijk kwam zij na (mijn) en z(ei) mijn dat. Ik z(ei) dat hij de betaling voor die osse halen moet, ken hij al de volk krijgen; maar voor die tand ken ik niets geven. Ging die Kaffer hem met zijn makkers weg pakken. Krijg Lourins de grootste om de lijf en na veel roejen, krijg hij hem op de grond. Liep Anthonie Sakana toe; gaf hem slagen met de vuijst. Sakana sloeg hem met een koper ring die hij in zijn arm had een gad agter in zijn kop. Ging ik daar op af en z(ei) dat zij het niet doen moes. Hij sprak van beeste; zouw hij het gaan wijsen waar het was. Z(ei) hij dat het die captijn zijn beeste is daar wij vandaan kwam. Wij hoorde van de andere Kaffer dat hij en zijn makkers van over Baloela Kaffers is. Kon wij leg denken dat het van Masiepana zijn volk is. Nam Pieta, Diederick (en) Wellem eider een paard en reed haar na om haar gevangen te nemen, maar kon haar niet vinden.

De oude z(ei) aan mijn dat hij geen vrouw heef; dat hij verkies met mijn mee te gaan. Ik van ja. Gaf Lourins een riem om hem en bewaring te houden. Hij was dan te vreden, maar ik kon hem niet los laten wand anders was zijn belof maar voor niet. En ik wouw zijn versoek zeer graag doen geworden dog voor mijn verlies hem ook te houden tot tijd en wijlen de betaling voor de osse komd, en alsdan de gehele boel te laten gaan. Wy had de geheele dag regen, dat wij niet trekken kon; is wij die dag gebleven.

Vrijdag den 2de. Ben wij getrokken tot aan de Sant Drif, een klijn rivier die uit de vlakke veld spruit en af loop na de Matamhale. Wij zag die dag kameele en andere weld spoor. De veld was niet te veel bossen voor vee, maar een wijnig suur en de heuvels hoge gras maar niet zoo als dig bij de bergh. De leegtes had de meeste gedeelte water en vlijagtig.

De nagt omtrind een uur had ouwe Strijdom de wagt met zijn zoon Isaak. Streek de beeste uit; wierd juffrouw Schepers het gewaar. Steurde zij haar zoon Cornelis om het terug te keren. Eer hij bij de voorste was, die omtrind twee hondert stappen van de lager af was, schrikte de beeste om; hoorde hij een bees brullen die de leuw gevan(gen) had. Hij maa[k]te aanstons gewag, maar te vergeefs. De honden liep toe maar kwam spoediger terug als zij daar heen is gegaan.

Saterdag den 3de. Zoo als het schemer dag was, zag jufr. Schepers twee leuwen van de aas af lopen. Toen de son op was, nam ik, Jan, Carolus, Pieta en Louw Albag de paarden en honden, maar kon de leuwen niet venden wand wij had maar twee grote honden in een jonge hond; kon wij de honden de bos daar wij meende dat de leuwen in was, niet en krijgen.

De morgen zoo als de son op kwam, kwam Anthonie met de groot Kaffer die ons voor lijdsman diende. Z(ei) dat wij trekken moet; dat de water zoo ver is dat wij het ander[s] niet halen ken en de eerste water te na leg voor een trek schof. Ik z(ei) dat die gras te nat is om de klijn vee door te jagen en als het zoover is, dat ik dan liever bij de eerste water blijf, wand dat ik als ik zoo trekken moet, niet ver komen zal met de klijnvee, die zoo kreupel is, en swak lammers. Toen ingespannen was, z(ei) ik aan Pieta dat hij zeggen moed dat die vier mijden die op de pakwagen zit, de ruggens op moet af klimmen in loopen. Als het gelijk is, ken zij weer op de wagen zetten, wand dat de wagen te swaar is met de beeste vlees die daar op is. Nam Lourins en Anthonie haar twee myden en ging op Albag zijn wagen zitten.

Toen wij op de eerste rug of hoogte was, kwam een Kaffer van de beeste en z(ei) dat een bees doot is. Riep ik Lourins, maar hij was agter bij Albag. Heef Carolus die Kaffer met zeggen en wijsen gezeg dat hij de os af slagten moet en de vlees voor zig te nemen, de vel en horen voor hem de andere dag, voor hem na te bringen.

Toen wij bij de eerste rivier kwam, vraag ik aan de Kaffer of de andere water ver is. Z(ei) hij dat wij nu halfpad is; dat die valij zoo ver leg als wij gekomen ben. Ik zei dat die schof ver genoeg is voor ons vee. Ben wij daar uit gespannen. Vraag hem hoe of die rivier bij haar hied. Antwoord hij Koemoerie.

Sondag den 4de. De morgen met dat de dag brak, liep een kouij de lager uit. Zoo als zij dertig tree van de (lager) was na de ander ind van zijn wag, hoorde hij de gerug. Liep Carolus, Pieta (en) ouwe Strijdom toe. Wijgerde Carolus en Strijdom haar geweers; schoot Wellem en

Pieta, en Strij[dom] zijn geweer ging ook los. Liet hij de kouij loopen; had haar de neus en in de strod gebeten. Tegelijk was de leuwen rond om ons lager maar kon geen schade meer doen. Wij had een slegte plek, om de Sondag te blijven. Z(ei) wij de een aan de ander dat wij liever trekken moet; dat de Kaffer zeg dat waar wij die dag uit spannen zal, een gelege plek is voor ons vee en voor de leuwen. Wij had die dag bos veld en zuuragtig, dog niet zoo als wij gehad heef van de hoek van de berg.

Ben wij getrokken tot aan de rivier Ommasloesloetoe. Had wij staan(d) water; een wijnig brak.

Van de beeste getal gaat drie af: twee die de leuw gevan(g) he(e)ft (en) en os van Carolus gn. Vrijman, en twee komd bij de veers van Carolus haar kalf en de rode vetpens veers haar kalf; blijf de getal 488. Wij had verschijje beeste die de alle gemeene siekte had, maar niet zoo veel als wij uit de Souijtpan gehad heef.

Maandag den 5de. Ben wij getrokken tot aan de rivier Loäsie. Wij had de dag bos veld, maar de gras was soeter; weld zag wij ook, maar niet veel. Aan ons regter hand liep een groote rivier. Ik vraagte aan de Kaffer hoe zij die rivier noemd. Z(ei) hij dat de rivier hied Motamhari; dat die rivier aan de regter hand van de Vord in de see loop, dat wij die niet behoef door te gaan.

Dinsdag den 6de. Ben wij getrokken tot aan de revier Liepopa. Toen wij na de Loasie trekken zouw, z(ei) ons pad wijser dat hij verstaan had dat in die weg die wij trek vang gaten is; dat hij vooruit gaan wel om te sien waar wij voorbij komen ken. Ik z(ei) van ja, en dat hij na de Maquambas Captijn gaan moet en hem vragen om volk die ons om de gaten bringen ken zonder schade. De morgen kwam de volk; brag mijn vijftien waterlamoenen, dre manten boonen die onder de grond draag (en) een renoster hoorn. Z(ei) die daar baas is op die plaats dat hij geen tanden heb; dat het al is die hij geven kan. Ik z(ei) dat ik te vreden is met hem; als hij maar zorg dat van zijn volk mijn niet besteeld, wand dat ik niet goed is als ik dieven of schelmen doot schieten moet; dat ik zeer grag met vrede trekken wel. Hij beloofte dat doenen zal wat hij kan en zal mijn een goede weg wijsen en vo[l]k mee geven tot de naaste captijn.

Toen wij omtrind de halve schof getrokken had, riep zij agter: Stilhouden! Ik, mijn wagen was voor wagen die dag. Ik vraag wat het was. Z(ei) men dat Albag zijn een voor wiel al de spaken af is tot op de naaf. Toen ik dagte dat zij aan kalvatere was, kwam Albagh en vraag of wij uit spannen zal; dat daar overal water is. Ik z(ei) dat het hier te ruig van bossen is voor ons vee; dat hij de maat van zijn naaf, de linkte nemen ken en zijn osse met de ander wagen late mee gaan; ken hij een wiel van de uit spanplaas terug bringen; dat de Kaffer zeg het is niet ver daar wij gaat uit spannen. Toen uit gespannen was, was Carolus zijn wiel de beste; heef hij zijn wagen gehaald.

Woensdag den 7de. Had wij regen weer de na middag. Botha was de morgen vroeg aan de wiel gegaan; had hem de avond bijna klaar. Carolus heef voor hem twee jukken gemaakt; ik en Gustaf heb jukscheijen gemaakt; Jan heb ook een paar scheijen gemaak; Pieta en Isaak Strijdom heef beeste opgepassen.

De avond vraag ons pad wijsers voor (de) regen bij de Maquambas en haar hu(is) te gaan slapen. Ik z(ei) van ja. Vr[aag] ook wanneer zij na huis gaat. Antwoor(de) zij: Als wij van hier vertrek. Zij zou(w) dan de andere dag weer komen.

Donderdag den 8ste. Had wij troewel weer maar geen regen; had Botha de wiel vroeg klaar op de band optrekken na. De avond had hij de band op maar hij had een kraak. Vraag Albag mijn om een beeste vel om daar een lap om te sitten. Ik gaf hem een.

Ons pad wijsers was van die avond af weg; is niet weer gekomen.

Vrijdag den 9de. Ben wij getrokken tot aan de ri(vier) Outombee. Die dag is vijf schape(n) van mijn vrekt, aan een soort van nintas; en van Jan en Albag ook.

Carolus had die dag zijn osse door malkander geslagen; was een jonge os uit juk. Wouw hij en Pieta die inspannen; ging de os aan stooten. Ik ging, dat het zoo lang deurde, ook er na toe. Heb zij hem met een makke os bij ge(brag) en in gespannen. Carolus gi(ng) dispuraat te keer, met vloeken op die agter wagens, dat nie(mand) hem is komen helpen. Ik z(ei) (als) hij zoo kwaad is en die osse zoo gruwelijk slaat en door bring, zal ge(en) mens u komen helpen.

Hij had een (os de) neus aan stukkend geslagen en de andere met de mes gesneden. Ik z(ei) dat hij die osse door bring; dat hij n(iet) meer heb en ik ook niet meer heb die gesont is.

Toen wij voor die dr(if) kwam, is ik door gegaan om te zien hoe of die pad is. Raak een os van mijn wagen overtou[w]; werk Pieta om het reg te maken. Was Carolus weer aan praten. Z(ei) Pi(eta) dat hij voor nimmedal op de a(nde)r menschen vlo[e]k; dat hij die (o)sse zelf om klaar geslagen he(b). Kwam hij woedent; wouw hij aan (d)ie os ook helpen. Ik z(ei) als hij zoo kwaad is, moet hij maar (liev)er op zij gaan wand dat ik de os niet zoo behandelen wel a(ls) de zijne. Met zijn weg gaan stamp hij Pieta met zijn vuijs na zijn gezegt. Ik z(ei) dat hij maken m(oet) dat hij weg komd. Wouw hij nog verder op ander slaan. Heb ik hem ee(n) stamp weerom gegeven. Hij sprak (v)an oude dengen en dat hij Pie(ta w)el krijgen zal over die stamp die (ik) hem gegeven heb. Ik vraag (of hij dan alleen gepermiteerd is te slaan en te doen wat hij wil. En als) over die kinders die in mijn (hoeden) staad heerschappij voeren w(il), moet hij wagten tot ik doot is; dat ik nooijt toelaten zal dat hij buiten reden een van haar (mis)handelt. Ik vraag hem wat Pieta (ge)daan heef, dat hij mijn het z(eg)gen moet. Als het niet goet is, z(al) ik hem zelfs daar over sla(an) en nog niet toelaten dat (hij als) barbaar zijn woede op hem (koel).

Saterdag den 10de. Ben wij getrokken tot over de captijn Halowaan. Die eerste drif die wij (ingaan)en zouw, nam Pieta zijn osse de draaij te kort; kwam zijn voor(wiel) aan een boom; brak de disselb(oom) voor die tang af. Wij stak aanst(ons) die zelfte weer in de wagen en reed voort.

Toen uit gespannen was, kwam die captijn met dertig man. Hij brag mijn twee potten bier. Z(ei) dat hij zeer arm is; dat hij van bier leef. Ik gaf hem een kreupel schaap en vraag hem na de be(ste weg) die na de Vort lijd. Z(ei) hij dat hij van zijn volk zal mee geven (tot) bij de ander captijn. Ik z(ei) dat het (goed is) dat ik van alle captijns die goed w(as) volk gehad heef. Met dat het sch(emer) begon te worden, ging hij na zijn (huis; was) Anthonie en Lou(rins nog bij de wagen. Zei de Masoot van Carolus dat hij agter gaan wouw na) water. Z(ei) wij dat wij maar na de water rijden zal en steuren en zien wat aan hem manke(e)rd wand hij had niet laate weten dat hij het wis.

Toen uit gespannen was, steurde ik Pieta en Gusstaf terug. Was hij besig om zijn wiel de band te wiggen; kwam hij met zon onder gang bij ons.

Pieta z(ei) dat hij veel vliegen gezien heb aan de paarden. Dat verdubbelde onse vrees wand ons beeste en osse was bijna alle siek en begon agter te blijven met jagen. Ik vraag de Maquambas die bij ons was of hier in hunne tijd beeste of vee gewees is. Z(ei) zij van ja. Ik vraag of zij mijn mis kralen kon aantonen. Zij wijste mijn dig bij ons wagen. Ging ik meteen er na toe in zag dat het een oude kraal moet gewees hebben. Carolus en Botha ging uit om te zien of zij geen weld zag. Kwam zij en z(ei) dat zij ook zoo grote kralen gezien heb, daar zij lang op moet gewoond hebben. Was wij verstomd dat als de vliegen die vee doot, die vee zoo lang hier kunnen gewees hebben. Wij nam ons voor zoo spoedig voor(t) te trekken als wij met ons sieke vee kon.

Wij had die gehele schof klip ruggen gehad daar wij over is getrokken en bossen, maar niet ruig en ook niet veel hoge bomen. De gras was droog en losse veld. Aan de rivier was het een wijnig beter; de gras was soet en niet zoo hoog als (bij) de andere rivieren.

Donderdag den 15de. Ben wij getrokken tot aan de rivier Wiensaana. De naaste captijn was Clensana. Had wij die dag sekouijen; heb wij agt geschoten. De Captijn zouw ons volk mee geven, maar zij is niet ver gegaan of zij was alle weg, op twee na, die voor de wagen uit ging om de weg te wijsen. Het was de andere dag. Ik schoot twee sekouijen, Carolus een, Pieta een, Jan een, Botha een; een lij en twijfel tusschen Jan en Albag de jonge.

Vrijdag den 16de. Ben wij getrokken tot bij een groot Kaffer met namen Clewaan. Daar was veel sekouijen. Wouw ik voor hen een schieten maar mijn geweer was niet schoon gemaakt; ging niet viks los. Trof ik de seekoe niet goed en Carolus schoot een vier schoten in de kop, maar niet doot, zoo dat wij niet een kreeg. Daar had van Carolus

een os blijve staan, met namen Vluijt, en van mijn die grote swarte Kaffers kouij. Die os gaf wij hem voor zijn volk die hij o[ns] mee geven zouw om ons vee te helpen jagen.

Toen wij dig bij de uitspan plaas was, was een grote partij olivanten dig bij ons wagens en nam de koers reg na de wagens toe. Ik, ouwe Strijdom (en) Pieta was voor door de drif. Nam ons geweers. Schoot ik een met de eerste schoot. Die bleef een vier hondert tree van daar staan en de ander ging voort. Ik reed met Pieta en twee Knopneusen om te zien of zij doot was toen uit gespannen was, maar zij was nog op die plek maar niet doot. Heb wij haar late staan.

Saterdag den 17de. Ben wij getrokken tot aan de Olivants Drif aan, aan de zelfde rivier Wienssaana waar wij de olivanten gekregen heb. Heb Botha een rooij bok geschoten en Pieta een kwagga.

Sondag den 18de. Z(ei) wij onder malkander dat de beste voor ons is maar sagjes voort te trekken — wand ons vee word alle dagen swakker —, dat wij zoo na aan de Vort komen mag dat wij het berijken ken als wij niet verder komen ken. Is wij getrokken tot aan de Sekoe water. Heb ik twee sekouijen geschoten en Carolus een: voor de Captijn z(ei) ons groote man die ons de weg aan wijsen zouw. Pieta schoot een welde bees om mager v[l]ees.

Die dag is twee kalver(s) agter gebleven: een van Carolus en een van mijn. Nu gaat van de beeste getal af vier: de os Fluit van Carolus en de grote swarte Kaffers kouij; blijf de getal van beeste .... 486.

Maandag den 19de. Ben wij getrokken tot over de captijn Macolaan, (aan) de zelfde rivier Wienssaana. Blijf die dag drie beeste staan: de bul van mijn, een kouij en de bruin geelbek kouij van Pieta, de klijne Kaffers kouij. Gaat van de getal vijf af: de twee kalvers en de drie beeste; blijf de getal .... 482.

Die rivier af had wij bosagtig veld, maar langs de rivier groote kale plekken; de gras is niet suur en scheen gezont, maar het was braaf droog. Toen wij uitgespannen was, kwam de groot Kaffer mijn zeggen dat hij na de Captijn gaan welde. Ik z(ei) van ja en dat hij ons bier steuren mog. Is Lourins met hem gegaan.

Dinsdag den 20ste. Ben wij getrokken tot over de kraal van de captijn Macodelana, daar zijn zoon nu de regering had na zijn doot. Lourins kwam die morgen toen wij besig was met in spannen: hij z(ei) dat het verder is als hij gedagt had. Die groot Kaf[fer] z(ei) dat de Captijn die avond bij ons komen zal en zal voor mijn een olivant tand bringen. Tegen de avond kwam hij met een grote partij volk. Z(ei) hij dat hij mijn volk geven zal tot bij de Vort. Hij versogte mijn de andere dag morgen voor hem een sekoe te schieten die niet ver van zijn plaas was. Ik beloofde 't hem. Z(ei) dat hij na huis gaan wel. Z(ei) van ja. Ik gaf hem twee schapen voor zijn geschink: was een koeje tand.

Die dag is een bees van mijn blijve staan; blijf de getal .... 481.

Hij brag mijn een pot bier en met Lourins steurde hij mijn een kalbas met bier. Ik nam 't aan.

MAART 1838

Woensdag den 21ste. Ben wij getrokken tot onder aan de rivier Wunssaana. Die dag met water suipen van de schapen nam een Maquamba een schaap. Zag Willem het; liet hij (de) schaap los. Wijs Wellem het aan die bij hem van die volk was om die vee te helpen jagen. Die andere z(ei) dat hij hem doot schieten moes, maar hij nam de vlug.

De morgen is ik en Pieta gereden om te zien voor de Captijn seekoeijen te schieten. Schoot ik een en Pieta twee. Z(ei) ik dat het genoeg was. Een jonge os die Cornelis in spannen wouw, (is) weg gebleven; twee volk is terug gegaan maar kwam de avond niet.

Donderdag den 22ste. Ben wij getrokken tot aan de rivier Comati. Z(ei) de Knopneusen dat de rivier vol was. Hij had water maar niet veel, maar door de grote van de rivier kon wij hem beswaarlijk door. Toen wij uit gespanne was, z(ei) die volk van Makoedelana die ons de vee zouw helpen door bringen, dat ik voor haar een sekouij schieten mog; dat zij blijven zal tot wij door is. Mijn spek was juis op. Is ik, Pieta, Strijdom (en) Cornelis (gegaan); ik nam met Pieta en Gusstaf paarden, de andere te voet. Schoot ik twee, Pieta een maar niet gekregen. Wij nam van een de spek en liet de vlijs en de andere voor haar.

Toen wij dig bij de Comatie was, bleef twee beeste die siek was in de mod(d)er. Steurde ik Anthonie met Knopneusen om het uit te halen, maar het kon niet weer gaan. Gaat van de getal drie af met die ossie die agter gebleven is; blijf de getal .... 481.

Vrijdag den 23ste. De morgen jaag wij de beeste de rivier door. Lourins had gezeg dat de water niet diep was. Ging de beeste te laag aan de over (zij) uit; versuip drie van de sieke en een vang de krokodel. Twee bijt hij dat die kwalijk lopen kon. De avond moes wij die beeste weer door bringen.

Nu gaat van de beeste getal Joeman en Witbol van Pieta, Regter van Carolus (en) Roman van mijn: is vier; blijf de getal ..., ... 477.

Saterdag den 24ste. Zouw wij de schapen door jagen. De avond had wij mijne nog niet allemaal door. Ik z(ei) dat wij maar door bringen moet zoo veel als wij enigsins ken. Z(ei) Jan en Albag dat zij niemand heb die bij haar schapen slapen ken aan de over zij; dat zij het de andere dag vroeg zal door bringen. Toen ik dat hoorde, z(ei) ik of wij versekerd is als wij de schapen door bring de andere dag, wij de wagens ook door krijgen zal.

Sondag den 25ste. Wij wouw geen tijd verliesen: heb wij de schapen alle door gebragt. Is van Al(bag), zoo als hij zeg, wel een twintig verdronken, en van mijn zal ook wel zoo veel doot wesen met sieke die die (revier) niet door swemmen kon. Van Jan is ook wat gebleven.

Maandag den 26ste. De morgen vroeg heb wij in gespannen. Is wij na de drif gereden die aan die bove kand was en ,niet zoo diep voor de wagens. Het ging beswaarlijk maar egter gelukkig, als alleen Bota kon niet door komen. Heb Jan tien van zijn osse voor gehaakt. De vrouwen en kinderen kwam met de Knopneusen haar boot door. Zij had die zij van bas van boomen maakte en van blokken die zij uit holde. Ik had nog een en een halve vaatje kruid; liet ik ook daar op setten. Toen wij door was, gaf Carolus haar een os d[i]e in de water blijve staan is, voor haar moe(ij)te. Zij moes hem de vel in een hoorn bringen.

Wij had ons vee besteld na de drif te komen. Is wij een eind af gereden maar toen wij zag dat het zon onder was in het begon te regenen, z(ei) ik dat wij maar uit spannen zal; is ek weer na de schapen gereden. Ik kwam daar donker en 't begon te regenen. Had ik met de kinders niets te eeten. Wellem z(ei) dat de vogels de schaap die ik geslag heb, die dag opgevreten heb, door toedoen van Sakana. Nu bleef die schapen van Jan en Albag twee nagten zonder haar. Ik had de voor wag. Toen mijn wag omtrind om was, begon de regen zoo sterk dat ik de kinders niet onder de matje kon uit late gaan met haar geweers. Blijf wij de geheele nagt in de regen. Het was de derde nagt die ik door bringen moes zoo als Philip Raats zeg, uitgenomen de Bastaard mijd.

Van de beeste getal gaat wat agtergebleven is nog af Witsenbergh van Carolus en Duiker. Moes daar wesen met jufr. Schepers en Botha zijn, en haar beeste en ossen .... 477.
De kreupele veers die de krokodel gebeten heb, gaat af; blij .... 476.
De kreupele ossie van Carolus gaat af; blijf de getal .... 475.
Pieta en Carolus tel .... 459.
Mankeerd aan de getal .... 18.
Nu gaat van de 459
twee af: de kreupele veers en de kreupele ossie van Carolus; blijf 457.

Twee mis wij aan de haar: een os van .... gen. Rooijland en Tiegerbergh van Pieta. Ik z(ei) aan de groot Kaffer dat hij zouw volk steuren om te zien; dat die beeste meschien die nagt met de onweer en regen verstreken is. Die hij steurde, kwam en z(ei) dat die beeste niet te venden is. Vraag hij mijn dat hij mog terug gaan na zijn huis. Ik z(ei) dat hij blijven zal tot die beeste voor den dag komd, of dat ik hem vas maken zal. Maar Antonie en Lourins z(ei) dat zij het niet goed keurde, om dat de Vort met die volk handel en zij mog meschien van de Vort soldaten die gesteurd word om te handelen, daar over de kop (en)slaan, maar dat ik het aan de Goeverneur van de Vort bekend maken moet; dat zij dink dat ik het betaald krijgen zal. Ik z(ei) aan de groot Kaffer dat ik de beeste de morgen tellen zal en hen zeggen hoeveel manke(e)rd; ken hij het aan de Captijn zeggen; ken hij uitvenden waar die beeste beland is. Hij zouw dan wagten, maar hij (zouw) bij de kraal slapen.

Dinsdag den 27ste. Ben wij voor de regen weer stil gebleven. Ik zouw

de beeste op gaan soeken maar was niet gerus voor de rivier: als die af komd, dat ik niet door zal komen wand de volk z(ei) dat zij de water te wagten is. Moes ik het zoo laten, dat tegen mijn zin [s]terk woelde. Egter moes ik mijn bedwingen maar nam mijn voor vroeg of laat die Captijn, als ik geen beter assestensie van hem ontfang, waar te nemen.

Woensdag den 28ste. Ben wij getrokken tot aan de Makouijwe Valij. Heb Carolus een geschoten. De morgen vraag ik na ons groot Kaffer, maar hij kwam niet voor den dag en de beeste was ik kwijt. De Captijns naam daar wij ons bevind, was Contolaan.

Donderdag den 30ste. Had wij de gehele dag zo te zeggen regen; heb wij niet getrokken. Daar verlies Albag zijn laaste paard, en een van mijn swager Van Aard die ik bij mijn had en een kouij van Jan Pretorus. Die siekte vermeerdert dagelijks met de beeste, dat wij de hoop bijna op gaf.

Macouwe Falij, den 30ste Maart 1838.

De captijn Contolaan mag men vertrouwen. Hij heef ons goed en trouw behandelt; bloof aan alle nakomende de zelfde te doen. Zijn veld leg aan deze kand van de rivier Comati. Hij heef mijn versog zijn goed cara(kter) te geven, op dat hij het bij gevolg aan alle andere kunnen tonen. Hij heb ons ook de beste weg door late bringen.

Ik ben uw dienswillige vriend en Dienaar,

L. Trigardt.

Vrijdag den 30ste. Ben wij getrokken tot aan Slawaana; de captijns naam is Masaasie. Wij had die dag sware bosveld en sant grond, zoo dat wij trekken moes tot donker eer wij water bekomen kon. Die dag is negen sieke beeste doot en staan gebleven. Die beeste gaf ik de vlees aan die volk die met ons gekomen was, en de velle en horens moes zij voor mijn bij de Captijn bringen. Gaf ik hen een vel en horens van een witten os.

APRIL 1838

Niets als eenige stukke vee gegeven voor eeten en hij was met mijn ten volle te vreden. Hij heb mijn drie van zijn volk mee gegeven tot na de Vort, maar of zij zoo ver gaan zal, weet ik niet.

Ik ben uwdw. vriend en Dienaar,

L. Trigardt.

De adres was;
Aan de vrienden
die na mij komen mog.

Woensdag den 4de. Ben wij getrokken tot aan de Eerste Falij. Daar was veel sekouijen. Heb Carolus, Botha en Pieta eider een geschoten; ik

heb een gekwets; Jan heb ook twee of drie gekwets. Toen wij bij de water was, kwam Keijster, de klijn Bosseman van Jan, zeggen dat Ragel overleden is aan de koorsiekte. Heb Jan haar begraven.

Toen wij aan schieten was, was daar veel schoten gevallen voor dat ik de gelegentheid (had) een schoot te doen en zij had niet een doot geschoten. Schoot ik een sekouij. Men dag dat hij doot was maar de schoot was een wynig te laag. Z(ei) ik uit boerte dat zij zooveel met de water naijers blaf en schiet niet een doot. Was Jan zoo veel geaffrontteerd dat het niet veel scheelde of wij had met hem moeten twisten. Ik had niemand genoemd, niemand geblameerd, maar hij was toornig dat zijn geweer verslegt word.

Carolus z(ei) dat hij niet een sekouij geschoten heb zoo lang als wij bij malkander is; als die geweer goed is, moes hij van zoo lange tijd en veel schoten een geschoten hebben. Ook z(ei) hij dat ik altijd een ander zijn ding sleg maak en mijne is altijd beter. Ik z(ei) dat hij zijn ding voor in zijn broek heb. Z(ei) hij dat het mijn niet raak al had hij ook twee voor in zijn broek.

Donderdag den 5de. Ben wij getrokken tot bij de groot valijen in Siriti; heef een bees blijven staan. Toen wij uit gespannen was, kwam van Macondijn zes volk om te zeggen dat hij de andere dag komen zal; dat hij die dag te veel regen gehad heef. Ik gaf haar een schaap te slagten. Zij zouw mijn de andere dag de weg aan wijsen. Carolus schoot die dag een krokodel. Pieta een makouw en Jan ook een.

Vrijdag den 6de. Ben wij getrokken tot aan de twee valijen. Zouw wij voor Macondijn sekouij schieten; viel het ongelukkig uit dat wij met de wind en ongelegentheid niet een kon doot schieten. Een sprong uit de een falij en liep na de ander. Pieta schoot hem door de nek; ouwe Strijdom schoot hem geheel mis; mijn geweer was juis af geschoten en was vuijl; kon ik de kogel niet gouw af krijgen. Schoot Jan toen hij in de water ging; Anthonie schoot met lopers; de Kaffers steekte algeduurig aan de agter beenen, maar alles kon niet helpen. De sekouij ging de valij in; was vrij.

Int rijen kwam de Kaffer Hawie bij ons; wouw Anthonie gaan, maar hij z(ei) dat 't te ver is. Z(ei) hij dat hij de andere dag gaan zouw.

Saterdag den 7de. Ben wij getrokken tot op de grins van Makoijer en Sirindi. Is vier beeste blijve leggen en die vorige dag drie, de witpens os en een kouij.

Macondijn vraag mijn om zijn carakter; gaf ik hem de na volgende.

Sieriende den 7de Maart 1838.

Macondijn is bij de Fort voor een goed man bekend en heef mijn ook goed behandelt; beloof aan alle witte menschen de zelf(de) te doen.

De captijn Madoekombe st[e]urd mijn met zijn groot Kaffer drie kal[bas]se honing en een mant rijs, soet en suiker riet: een helepartij.

Laat mijn ook vragen om een bri(e)ffie; als daar na mijn menschen komd, dat zij hem geen kwaad mog d[o]en. Ik gaf hem drie schapen en z(ei) dat ik het doen zal. Daar op gaf ik hem de na volgende brief. Ik vraag aan Lourins of hij die man ken en hoe hij bij de Fort bekend is.

Makooijer, den 7de April 1838.

De captijn Moedoekoombo is bij de Vort voor een goed man bekend. Versoek mijn aan alle witte menschen te zeggen dat zij hem geen kwaad mog doen als zij in zijn land komd. Hij beloof aan alle witte menschen goed te doen. Hij heef mijn goed behandelt.

L. Trigardt.

De adres was: Aan alle
witte menschen
die hier komen mog.

Toen uitgespannen was, is Anthonie en Carolus gegaan na die man die gekomen is na ons van de Goeverneur, en zouw de andere dag weer komen. Hawie brag voor Anthonie en vlesje rom van zijn vader.

APRIL 1838

Sondag den 8ste. Heb wij na Carolus gewagt. Omtrind vier uur na middag kwam hij met St. Maria en Anthonie. Z(ei) dat de Goeverneur geen soldaten steuren wouw. Heef hij hem aan gepres(in)teerd na mijn te komen en met mijn na de Fort te gaan. Hij dat de Goeverneur kwaad was dat Anthonie of Lourins niet zelfs gekomen is: dat zij weet dat hij geen man heef die mijn brief lesen ken. Ik verschoonde mijn met dat ik niet op mijn kon nemen een te steuren en had geen man die ik mee kon geven, of ik zouw moeten blijven leggen. P(r)esenteerde hij mijn een bri(e)f te schrijven an de Goeverneur uit mijn naam, na dat Anthonie en Lourins hem onse tegen spoed had gezegt.

Hij brag een kalbas rom van omtrind tien bottels die de Goeverneur mijn steurde en een mediesijn bottel suiker voor de sieke; heef mijn vrouw aan de sieke gedeelt. De avond gaf hij mijn tot presint een hemd van gestreepte, goede stof; een onder baatje van swart vluweel en een witte over bro[e]k; aan Carolus had hij gegeven een hemp, een witte boven baatje en een broek van witte stof. Ik gaf hem de avond Pieta zijn wagen tot slaapstee en aan zijn volk gaf ik een schaap te eeten.

Maandag den 9de. Ben wij getrokken tot bij de kraal of plaas van de Kaffer Comanie. Heef die dag zes beeste blijven staan. Toen wij uitgespan(n)en was, kwam Comanie; brag mijn twee manten Patatas, een mant rijs en een pot bier, die ik aan Lourins (gaf). Ik z(ei) dat hij wagten moet; dat hem vlees te eeten geven zal als mijn schapen komd.

Wij sag de schuit van St. Mar(i)a langs de rivier op seijlen. Z(ei) hij

dat hij orders gegeven had voor hem rijs t' ruilen bij de kraalen aan de bove kand. Daar was die dag zes beeste blijve staan..Z(ei) aan die mijn de proviesi gebrag had dat hij de vlees nemen ken in vellen en horens voor mijn.

APRIL 1838

Dinsdag den 10de. Ben wij getrokken tot aan Marakwijn. Is die dag twee beeste en Carolus zijn paard blijve leggen. Ik vraag aan St. Maria of ik mijn sware goederen niet met de boot zouw kunnen (late) gaan na de Fort. Z(ei) van ja, wand ons osse was zoo swak dat wij nouwelijks over die weg kon komen, door de swaarte van de weg: wand wij had gedeurig sware sant en (d)uinen door te rijden. Ik had aan Anthonie en Lourins eider een paar kouijen tanden gegeven. Set zij ook af.

Woensdag den 11de. De morgen zat wij ons goederen af. Ik en Carolus had twintig tanden: veertien bulle en zeven kouij tanden. De morgen kwam drie grote mannen; brag mijn veel proviesie en honing. Gaf ik haar een kouij en aan een twee schapen. Die sprak gebroken Engels. Hij was ten vollen te vreden met zijn ontfangs. De avont te voren had een mijn vier hoenders en rijs (en) suiker riet gebrag met haar tweeën. Die gaf ik een vette kouij die niet gaan kon.

Woensdag ben wij getr[ok]ken tot omtrind Maboto. Blijf die dag ses beeste staan. Heb ik door de groot man van die kraal of plaas laate af slagten en de vellen en horens aan mijn te bringen voor de flees. Hij brag mijn drie hoenders, een pot bier, soetriet en suiker riet, die zij kanatoos noemde.

De avond liet St. Maria mijn zeggen dat hij de morgen vroeg met Anthonie na de Fort rijden wel als ik hem paarden geven ken; dat hij de andere dag weer bij mijn wesen zal; dat hij alleen de Goeverneur van onse koms verwettigen wel en (vragen) waar hij ons plaasen zal.

Donderdag den 12de. De morgen toen de haan kraaijde, liet St. Maria mijn wekken. Z(ei) dat hij gaan wouw na de Fort met Anthonie, te voet. Ik z(ei) dat hij Pieta de paarde moet late op salen en liever te paard rijden. Is hij en Anthonie gereden en zouw de zelfde dag weer bij ons komen, ons te zeggen waar de Goeverneur ons plasen zal. Hij had ons een falij besteld daar wij die dag moes uitspannen; dat hij daar bij ons kom zal. Maar toen wij bij Maboto kwam, hoorde wij dat de water aan de bestelde falij uit gedroogt was. Is wij uit gespannen bij de Fontijn Salati, dat de leste water was na de Fort. Ik z(ei) aan Lourins dat hij een man steuren moet om St. Maria dat te doen weten. Z(ei) hij van ja maar hij had grote verlangen zelfs te gaan. Z(ei) ik dat hij zelfs gaan kon en daar zelfs kennis van te geven aan St. Maria.

Toen ik uitgespanne was, kwam Jik van Masakana en z(ei) dat zijn captijn mijn een olivants tand steurd, zoo als de andere captijns gedaan heb; da[t] hij niet minder wesen wil en als ik aan de Fort is, zal hij bij

mijn komen en met mijn spreken. Ik z(ei) van ja, dat ik het liever ziet als dat hij hier bij mijn komt; dat ik alledagen veel moejelijkheid heb. Ik gaf Jik een schaap voor hem en die bij hem was. Brag hij mijn een olivants tand uit namen van zijn captijn. Moes ik hen geven drie schapen en een bees, om de Captijn zijn hard lek(k)er te maken. Ik gaf het hem; is hij weggegaan.

APRIL 1838

Vrijdag den 13de. Omtrind 8 uur kwam St. Maria en z(ei) dat wij gaan moet. Was de beeste in het veld; heb wij ze late halen en engespannen. Kon wij niet zoo veel ossen die trekken kon, krijgen. Z(ei) ik dat wij de wagen van Strijdom en mijn pak wagen zal laten staan, hoewel dat ik het niet nodig had mijn wagen agter te laten. Wouw ik mijn ossen van Botha en jufrw. Schepers niet nemen, dat zij agter zouw blijven. Omtrind drie uur na middag kwam wij aan de Vort. Wij deet verschijde schoten met ons geweers, maar wierd niet beantwoord. Toen wij de werf in kwam, was de Comedant met de soldaten bij de voorste wagens; dat was mijn en Pieta zijne, was de eerste. Wijs zij ons een plaas aan daar wij de wagen alle trekken moes. Wij trok ze alle daar, volgens bevel van de Goeverneur.

Toen uit gespannen was, liet de Goeverneur mijn met alle die met mijn was, te zeggen mans en vrowen, roepen. Ik z(ei) dat de vrouwen niet komen kon; dat zij begeer een wijnig te mogen wagten. Kwam de bootschap van ja; dat wij mans ten eersten komen moes. Ik was vuil van met (t)e werken met ossen en wagen, maar trok haastig een hemd aan die ik presint gekregen had van St. Maria, en een paar sokkies en een paar schoenen die hij, St. Maria, gesteurd had te verkopen; had ik genomen. Trok ik aan. Ging wij gesamentlijk, te zeggen ik, Jan Pretorus, Hendrik Botha, Carolus, Isaak Albag; en Pieta ging mede.

Toen wij binnen was en aan de Goeverneur onse gro[e]te af gelegt had, die zijn amt waardig was, laat hij mijn zeggen, door Lourins en Anthonie, dat ik hem de waarheid zeggen moet: wat de reden is dat ik daar van ons land is weggegaan.

Ik z(ei) aan zijne Edelheid: 1ste, dat de grins van twee Colonies door de Swarte Natie is ver(r)inuweerd geworden; 2de, dat de Goevernement alle slaven op vrije voeten steld; 3de dat de Goevernement de Africaander tot soldaat vraag. Daar op heb ik gezeg dat ik na de Portigiese kuste gaan zal.

De Goeverneur z(ei) dat hij dat aan de Goeverneur van Mosenbiek raporteeren moet, hetwe[l]k de hoof plaas is van de oos kus aan Africa, toe behoorende aan de Kroon van Portigal.

Ik z(ei) hem dat met mijn negen wagens meer is mede gekomen, zoo als ik hem in mijn brieven geschreven heb; en dat ik verstaan heef

dat die menschen alle vermoord is; negen en veertig in getal, behalven diens boden.

Daar op z(ei) de Goeverneur dat hij ons plaas geven zal waar wij wonen ken na onse verkiesing. Daar mede had wij gedaan. Ik op en maak mijn complemint; ging na mijn wagen.

Nouwelijks was ik daar of de Goeverneur laat mijn roepen! Ik ging ten eersten: vond mijn makkers nog bij de Goeverneur in huis. Na mijn complemint gemaak te hebben, vraag ik wat zij Edelheid mijn te belasten heb.

De Goeverneur antwoorde mijn dat het de gebruik hier in de Fort is dat alle geweers bij de Comedant in de Huis staan moet. Ik mer[k]te aanstons dat op ons eenige argwaan gesteld is geworden. Z(ei) ik dat als het de orders van zijne Edelheid is, hij het doen ken; dat ik niets tegen Majesteids orders hebben of doen wel.

De Goeverneur had mijn drie geweers toe gelijd bij zijn orders dat hij aan mijn z(ei)de, die ik houden kon. Ik z(ei) dat als het zijn orders is, ik geen begeer en liet de leste halen. Hij nam het dan in zijn huis.

De avond liet hij ons alle roepen: mans, vrouwen en kinderen. Was wij al(le) bij hem in huis. Hij, zijn vrouw en alle offesiers scheen verblijd te zijn van onse gelukki[ge] doortog en aan koms bij hem. Ons wierd onthaald met koek (en) tee te drinken. Gedeurende dat wij daar was, kon ik ni(e)t te huis krijgen wat de schielijke verandering was van onse aan koms omtrind ons geweers. Toen wij bij onse wagens was, sprak wij daar over. Z(ei) ik dat ik met de Goeverneur spreken zal in na mijn gefoelen, de geweers bij ons krijgen zal.

Toen wij bij ons wagens w[as], kwam St. Maria en versogt ons mans bij hem te komen. Is ik, Jan, Botha (en) Carolus gegaan. Z(ei) St. Maria dat de Goeverneur zijn verlangen is dat een man met hem spreken moet; dat hij alsdan alles zal te regten maken (dat z(ei) hij door Lourins en Anthonie).

Z(ei) Pretorus dat niemand voor hem spreken hoef; dat hij voor hem zelfs spreken zal!

Ik z(ei), en Botha, dat hij alsdan voor ons alle spreken mog.

Z(ei) Pretorus: Ik spreek voor niemand en niemand hoef voor mijn te spreken.

Ik z(ei) dat het volgen[s] St. Maria, Lourins en Anthonie zeg, de Goeverneur zijn verlangen en wins is. Z(ei) Pretorus dat hem niemand geroepen heef; hij is baas van zijn zelven. Ik z(ei) dat hier niet een is die zeg dat een over hem ba[as] wesen moet maar alleen dat het de Goeverneur zijn wins en verlangen is met een te spreken.

Daar op z(ei) Carolus dat het de Afrecaander zijn ongeluk is als zij wat beginnen wel, dat alle maal haar eige baas wesen wel; dat door die weg alles verkeerd kom. Botha wouw Pretorus ook te regten helpen maar hij blijf bij zijn verkeerde gedagten. Wouw ik Pretorus dat onder zijn verstand bringen dat hij daaromtrind geen goed gevoelen had, maar hij

bijtte mij(n) zoo hard (toe) dat ik verpligt was hem zijn verkeerdheid rond uit te zeggen, en dat hij niet dinken moet dat hij met zijn swagers te doen heb en dat hij aanstons met zijn geweer dreig.

Vraag hij wie hij gedreigt heb. Z(ei) ik: Anthonie wouw gij ook schieten dat hij bars! maar dat ik ziet dat hij een liefhebber is van baklijen; dat hij met Carolus moet baklijen; dat hij ook graag baklijd. En ik is vijf en vijftig jaar oud geworden en nooijt baklijd. Hij ken dinken dat als hij uitdeelt, hij meschien zooveel ont fangen ken als hij uitdeelt.

Daar v[i]el veel praatjes. Z(ei) ik aan Carolus dat hij stil swijgen moet in ging en een ander vertrek. Is Pretorus na de wagens gegaan. Ons hospes had zoo mooij en genomen dat hij de andere dag niet wes wanneer wij vertrokken is.

Saterdag den 14de. Verstond ik door Lourins en Anthonie dat Pretorus na mijn de dag te voren met de Goeverneur had gesproken; dat hij mijn niet kende maar dat zijn vader hem met mijn mee gesteurd heb om kruid en koegels te kopen en dat hij dan komen moet om zijn vader te halen. Z(ei) ik dat ik weer na de Goeverneur gaan zal om mijn geweers, wand toen kon ik lig raijen waar de knoop lij.

Ik vraagte aan zijne Edelheid wat ik met mijn kinderen die agter de vee gaat, doen zal zonder geweer en de Maqua[m]bas gaat met haar geweer en de veld, en als daar meschien vijand komd? Z(ei) zijne Edelheid dat die in de veld bij de vee gaat met geweers gaan mag, maar de avond w[eer] bij de Komedant in huis te bringen. Dat verwonderde mijn zeer; dag op de Hottentots in oude tijden in ons land.

Daar op vraag ik aan zijne Edelheid: Als het komt te gebeuren dat de vijhand en de nagt komd (en) mijn geweer bij de Komedant in huis staad, moet ik het daar halen? Als ik komd, is mijn vrouw en kinderen meschien vermoord. Zodoende ken ik mijn vrouw en kinderen volgens mijn eet en plig niet beschermen. De Goeverneur was een man van goed gevoelen; stimde met mijn mee. Zelfs zijn gemaal, die een mens lievend juffer was, z(ei) dat het haar gevoelen ook was. De Goeverneur z(ei) dat het de waarheid is al wat ik z(ei), maar dat hij de stim niet alleen voerde; dat de Goeverneur die gesteurd heb om ons te halen, overleden is eer wij hier was en dat nu alle de offesiers met hem de stim voer, te weten de komedant en twee comesaressen; dat hij de grootste comesaris zal late kommen en horen wat of hij zeg.

Toen hij komd, was hij een klijne, magere en heel blouw van coleur man. Hij had met hem een lange gesprek daar over maar hij kon hem niet zoo ver krijgen. Zijn vrouw kon niet swijgen; wierd de klyn Swartje kwaad; is hij weggegaan en z(ei) dat hij alsdan niets zeggen k[o]n.

De Goeverneur z(ei) aan mijn dat hij het niet ander[s] maken ken, maar dat hij mijn drie geweers permiteeren zal. Carolus z(ei) dat hem het leet doet dat hij zijn geweer prisenier maak en hem niet; dat hij

veel liever gezien had dat hij hem bij zijn geweer genomen had. Geng hij weg en ging aan huilen.

Ik z(ei) aan zijne Edelheid dat ik veel liever gezien had da[t] zijne Edelheid mijn in de bos gelaten had: kon ik mijn geweers bij mijn hebben in cas van aanranding en gerus sterven als de vijhand mijn overwind, en dat ik alsdan liever weer in de bos gaat.

De Goeverneur z(ei) dat het alles de waarheid is wat ik zeg en dat hij nu alle de stimhebbende mannen bij hem zal late komen en daar over spreken. Ik dankte hem en boog mijn en geng uit. De Goeverneur z(ei) nog dat hij alsdan mijn zal late roepen, waar ik hem ook voor dankte. De Goeverneur was comedant in de goeverneurs levenstijd.

Toen de Commesaressen en Comedant bij he(m) was, had zij een lange raad met malkander. Eindelijk liet zij mijn roepen met Lourins en Anthonie. De Goeverneur z(ei) dat alles regt gemaak is; dat wij al ons geweers bij ons krijgen ken; dat ik [d]an de andere halen ken bij de Comedant. Ik dankte hem voor zijne goedheid. Is ik gegaan.

Was Pretorus en Albagh niet te vinden. Is ik met Carolus en Pieta gegaan en de gewe(e)rs gehaald. En mijn kru[id] die ik nog had, had ik de Goeverneur versogt in bewaring te nemen. Moes de commedan(t) in mijn presint wegen en een brive geven bij alle tijden aan mijn uit te geven tot mijn gebruik. De vaatjes weeg te samen zes en negentig en ½ lb.

Ik liet alle geweer na de wagens bringen.

Toen Jan zijne zag, vraag hij waar om de Goeverneur nu al ons geweers gegeven heef. Carolus z(ei) dat een eid[er] voor hem zelfs spreken moet waar hij nu gewees is; dat hij niet gesproken heef voor hem, maar Pretorus gaf geen andwoord.

Toen de vee de avond kwam, z(ei) Pieta dat hier geen water is voor ons vee. Had wij van voren aan weer moete, maar de wagters z(ei) dat de beeste water gehad heef. Z(ei) Pieta van neen. Is hij en Anthonie gereden maar kon geen water vinden. Z(ei) Anthonie dat aan de andere kand water is; dat hij de andere dag vroeg met mijn rijden zal en te zien na die water.

Sondag den 15de. Is ik en Anthonie gereden na de water te zien. Wij vond veel zijvering maar niet dat de vee suipen kon. Pieta laat de vee onder die tijd gaan waar ik hem gezeg had dat water is. Kwam hij bij de tuin van de Heer Denijs. Was de meeste water, maar Botha (en) Jan ging met Pieta. Liet zij de beeste drinken. Kwam de Heer de Nijs; sprak over zijn rijs. De Kaffers was bij die de rijs kende. Verstond Pie[ta] en Botha niet wat de Heer sprak en kende geen groejent rijs, maar Pieta merkte dat hij geen goed sprak. Ging de beeste keeren. Z(ei) en wijs hij met en sprak in gebroken Engels dat hij zal „vijt", en dre[i]gte na de beeste.

Pieta z(ei) dat aan mijn dat de Beeste niet veel schade gedaan had voor die driegeme[n]t. Is ik na De Heer Denijs gegaan en presenteerde

hem de schade te betalen; en verschoonde mijn dat wij geen groejent rijs kende, maar dat ik hem de schade betalen zal. De Heer verschoonde hem en z(ei) dat hij niet hebben wel; dat hij het niet zoo gemeend had.

De Goeverneur z(ei) dat het niet mooij is dat mijn kinders agter de vee in de veld gaat; dat ik de Captijn vragen moet van zijn volk te huuren, en ik moet eider man twee vaam Donker, kos (en) een rds. geven voor een maand. Hij z(ei) dat hij de Captijn gezegt heb volk te vragen en bij mijn te bringen die het doen wel. Ik z(ei) dat ik vijf man nodig heb.

De avond dat ik bij St. Maria sat te praten, kwam de Heer Denijs ons besoeken en sprak veel over die geval van de beeste en zijn rijs; tot zijn verschoning dat het van de vijne rijs is die hij uit Sevalen gehaald had, en zoo sware timpees gehad had — die 14 dagen gedeurd had — dat zij geen nag of dag bekennen kon; juis op de beste grond gezaaiyd had om in die aard te komen. Ik z(ei) dat mijn het alzoo veel leet doet; dat ik hoop ook van die aard te krijgen. Z(ei) dat ik hebben zal.

APRIL 1838

Maandag den 16de. Heb ik de andere dam laate maken van de captijn die de Goeverneur gezegt heb die ik vragen moet en met hem verackoordeert was voor sieke beeste. Heb ik hem voor eider dag twee beeste gegeven die blijve staan is. Hij had die dag vrouwe en mans in de werk maar ik kreeg wijnig water.

Dinsdag den 17de. Is mijn vrouw, Goestaf, Jerimi, Annie en ouwe Daniel tegelij[k] siek geworden aan de koors.

Ik vraag aan de Goeverneur of hij goed mog vinden dat ik mijn vee een gedeelte uit leg bij de naaste water; dat het voor mijn zooveel moete geef. Zij had de nagt een tuin van een sarsant vertrapt. Z(ei) hij van ja. Heb ik van de beste beeste twee hondert agt en sestig weg(g)esteurd.

De man wouw niets hebben voor de schade. Z(ei) ik dat ik hem een of twee schapen geven zal. Hij z(ei) als ik wil. Ik z(ei) dat ons beeste bij malkander loop; dat ik voor mijn pard dat uit genegentheid geef, om zijn schade niet te pretendeeren.

Dinsdag heb ik de pak wagen late komen. Toen de wagen stil gehouden wierd, dat ik belasten zouw waar het staan moet, liep Albag na de wagen en z(ei) aan de Bosseman dat hij na zijn wagen komen moet; (wand Bosseman was siek; was altoos op de pakwagen met trekken).

Toen uit gespannen was, vraag Albag: Wintvogel waarso? Cornelis z(ei) dat hij hem na Jan zijn huis heb zien lopen. Albag z(ei): Dan, ik kaat haal. Hij ging onvermerk en vond hem niet daar; kwam hij; was Wintvogel bij zijn wagen. Een poosie tijd daar na liet Jan hem roepen na hem. Albag en Jan had strijd en veel lawaaij wierd van weerskanten gemaakt. Ging Albag na de Goeverneur en klaag over Jan. De Goever-

neur z(ei) dat Lourins en Anthonie mijn versoeken mog aan Pretorus te zeggen dat hij de Bosseman aan Albag geven moet, wan[t] hij had de saak van Lourins en Anthonie gehoord. Z(ei) Lourins dat ik het niet doen zal, om dat Jan als ik hem eits zeg dat ik ziet dat verk(e)erd is, altoos rusie maken en baklijen wel.

Liet de Goeverneur mijn en Carolus roepen. De Goeverneur z(ei) dat ik hem de waarheid zeggen moet wie de Bosseman toe komd; Jan of de Vransman. Ik z(ei): De Vransman, want hij heb hem mee gebrag. Z(ei) de Goeverneur aan Jan dat hij de Bosseman aan (Albag geven moet).

APRIL 1838

Woensdag den 18de. Heb ik de schapen weg gesteurd met Pieta en Kootje van jufr. Schepers, na dat ik de Captijn gevraag had of het met zijn toestimming is dat zijn volk meegaat met de vee. Hij had niets tegen; zelfs de volk (niet). Ik houijd de kreupele en sieke — was hondert agt en veertig — en eenige voor slag schapen. Die volk daar was verblijd dat hij daar komd; presenteerde hem huis en kralen voor hem te maken.

De middag was mijn vrouw zoo sleg siek dat wij bijna alle hoop op gaf. Kwam de Goeverneurs vrouw, die veel kennis van de siekte heb, en brag haar zoo ver dat zij weer bij haar kennis kwam.

Toen de schapen weg was, had ik de kinder(s) gezegt de Sarsant een schaap te geven. Z(ei) Carolus dat hij een ontfangen had.

APRIL 1838

Donderdag den 19de. Is Pieta weer gekomen; z(ei) dat de wolf daar plaag.

De middag dat mijn vrouw een wijnig beter was en weer bij haar volle kennis, maakte ik de lijs van de zielen die met mijn gekomen is, daar de Goeverneur mijn om gevraagt heb. Ik schreef het als volg: —

Lijs van alle zielen die met mijn aan de Fort Lourinse Marquis is gekomen: —

getal der gehuide persoonen	5
weduwenaar	2
weduwe	1
jongelingen boven de 16 jaar	8
ben(e)den	14
dogters boven de 16	4
ben(e)den	7
	—
Is de getal Christen	46

met de vier bastaard kinders van Albag.

Mantatees boven de 16 jaar	1
Bossemans boven de 16	3
ben(e)den	3
Getal der zielen	53

Fort Lourins Marquis,
den 19de April 1838.

L. Trigardt.

Twee Mantatees myden is schappeerd — is niet opgegeven — na dat wij eenige dagen aan de Vord was gekomen. Wij steurde van de naaste captijn volk na. Zij versekerde ons dat zij niet weg komen zal.

APRIL 1838

Vrijdag den 20ste. Was mijn vrouw en alle sieke redelijk. Ik had zeven die lij, met Wellem Strijdom en Jan, de stiefkind van ouwe Strijdom. De morgen toen ik opstond, was ouwe Daniel op en zat koffij te drinken. Vraag ik hem hoe of hij is. Z(ei) hij redelijk en z(ei) dat ik verblijd was dat te zien, dat alle sieke redelijk is. Maar omtrind drie uur na middag was de ouwe zoo swak van de koors dat hij buiten kennis was, en bleef zoo de gehele nagt. De siekte vervatte bij alle sieke.

De middag is Lourins met de schuitmannen gekomen, om met mijn te ackoordeeren wat ik voor de houd geven zal zoo groot als St. Maria zijn huis. Ik liet hem met haar ackoordeeren voor Donker, dat is negotie goederen.

APRIL 1838

Saterdag den 21ste. Met hane kraaij is ouwe Daniel overleden, in den ouderdom van 78 jaar, 2 maanden en 7 dagen. Ik liet de Goeverneur zeggen dat hij overleden is en waar ik de lijk ter aarden bestellen mog. Ik liet hem begraven en betaalde zijn begraffenis. Ik kon niet doen wat ik wouw, wand mijn vrouw was zoo sleg die morgen dat wij niet dagte dat zij de avond zien zouw.

De Goeveneurs vrouw kwam en z(ei) of ik goed vond dat zij haar en haar huis nam. Ik z(ei) van ja. Vraag ik aan mijn vrouw maar door zinne loosheid kon ik niets van haar krijgen. Z(ei) de Jufr. dat wij haar maar bringen moet; dat zij de camer berijd heb voor haar. Heb wij haar weg gebrag.

Zij bleef buiten kennis tot de morgen. Kwam Pretorus zijn vrouw bij haar; vraag zij bij wie zij in huis is en wanneer zij hier gekomen is. Z(ei) jufr. Pretorus haar hoe het was. Zij was zeer verwondert.

Ik ging de morgen vroeg zien hoe zij de nagt had door gebrag, wand ik

heb geen tijding gekregen. Kon ik niet sleg dinken wand de Jufr. had mijn beloof als zij de minste slegter word, te late weten en het was tegen mijn over. Zij was bij haar volle kennis, hoewel seer swak, maar ik hoopte dat zij met Gods hulp weer herstellen zouw en dankte God voor zijn barmhartigheid, hoewel dat ik niet versekert kon zijn van haar herstelling.

Ouwe Botha lij ook reets twee dagen aan de zelfde siekte. Na dat ik met mijn vrouw gesproken had en Gods wonder werken beschouyd had, en onsse togten en siektens, z(ei) ik dat ik na ouwe Botha gaan wel, om te zien hoe hij gesteld is. Ik vond hem zeer swak, dog een wijnig beter als hij is gewees.

APRIL 1838

Sondag den 22ste. De morgen was alle sieke een wijnig beter. Zat ik bij mijn vrouw op haar kamer. Liet de Goeverneur mijn roepen met hem de vroegstuk mede te eeten. Kwam de Kaf[fer] van Maboesa met eenige geschenkke voor de Goeverneur, en brag de bootschap dat de Goeverneur de beeste die van hem bij hem is, ken laate halen. Ik vraag aan Anthonie wat voor beeste dat het is. Hij z(ei) dat voor een reeks van jaaren Saboesa oorlog had, en de Goeverneur en dertijd gevraag had volk bij te sitten. Had zij een grote partij beeste genomen tot buit, waarvan de Goeverneur een deel toe kwam. De volk kon die beeste niet wegnemen door dat zij bevrees was voor aan val. Liet het staan tot zij te huis of aan de Vort gekomen zouw wesen en meer volk kon meebringen. Maar toen zij kwam om de beeste, wouw hij het niet af geven of zij moes vegten. Is die volk zoo na de Fort gegaan. Nu had hij van ons komste gehoord; dat wij zooveelle naties is door gekomen met zooveel vee, en de sterkste natie verslagen heb. Is hij bevrees dat de Goeverneur met ons op hem komen zal en hem alles afnemen.

APRIL 1838

Maandag den 23ste. Is ouwe Strijdom van de vee gekomen; z(ei) dat het nog alles wel was, als alleen een kouij is doot. De middag kwam Lourins met de schuiten die de houyd voor mijn huis gaan kap heef. Hij z(ei) dat zij niet al de houd gebrag had maar alles is gekapt; zij zal de andere bij parte wijs bringen.

Wij had die dag een goede mark, wand wij had zes doode en siekke beeste voor houd, mielies, eijeren en andere eetwaarren. Voor een half el van de grofste linnen of bafta ruild men vier hoenders.

De sieke was die dag een wijnig beter, als alleen Gusstaf had hevig de koors en mijn vrouw z(ei) dat zij zoo dorstig was. Z(ei) de Juffrouw dat zij haar medizyn ingegeven had en dat die de dors werk, en dat veel waterdrinken de koors bringen zal.

Ouwe Strijdom z(ei) dat hij en Pieta verstaan heb door een Knopneus dat die twee mijden gevan(g) is die hier uit de Fort schappeerd is.

APRIL 1838

Dinsdag den 24ste. Is o[u]de Strijdom weer na de vee gegaan. Heb ik met hem gesteurd 46 sieke beeste.

De morgen was alle sieke redelijk, zelfs mijn vrouw, die de swakste was. Ik dankte de Almagtige voor zijn genade aan ons bewesen en hoopte dat ons sieke herstel(d) mog worden.

De middag kwam Lourins mijn zeggen dat die Knopneus een wijnig eeten verlang, op de weg die (hij) de houd voor de huis halen moet. Ik (gaf) hem beeste vlees dat hij genoeg had en z(ei) dat hij lange houten bringen moet, zoo als die van St. Maria zijn huis. Hij z(ei) van ja.

Woensdag den 25ste. De morgen was mijn vrouw zoo onvergenoeg dat zij geen water krijgen ken zoo veel als zij verlang. Zij wouw dan vertrekken. Ik herindert haar hoe swak zij gewees is en door hulp van de Juffrouw die, naas God, haar behoudenis was — haar zoover gebrag heef dat zij bijna de sterkste is van de sieke, daar zij de swakste was en voor doot bij de Juffr. in huis gebragt is. Ik z(ei) dat ik mijn over (de) Heer en Juffr. bejammert; dat (als ik) van haar sprak, de tranen hem over de wangen rolde en zijn vrouw, die zeer onvergenoeg schene, of zij eits van de onvergenoegen van mijn vrouw bemerkt heb. Ik z(ei) aan de Heer en Juffr. dat het niets als de dors (is) die haar onsteltenis maa[k], maar dat ik haar gezegt heb dat de Juffr. haar met haar soep medecamenten heb in gegeven die veel water drinken belet, hoewel zij versekerd is dat het zeer veel dors verwekken zal en daarom haar de water zoo te zeggen toemeet. Zij liet haar dog bewegen.

Vraag zij een hoen geroosterd. De Juffr. gaf aanstons de kok daar kennis van en z(ei) dat hij een jonge duif nemen moet. Toen het klaar was, brag de Juffr. het, met geroost(e)r(d) broot. Zij (at) het alles met goede aptijd. Een wijnig daar na was zij weer omtrind vergenoeg.

De Heer en Juffr. was al zoo verblijd als ik zelfs. De Goeverneur versogt mijn met hem de vroeg stuk te eeten. Ik nam het met plasier aan.

Omtrind tien uur kwam Pieta van de vee en z(ei) dat het nog alles wel was. Tegen de avond kwam een corpraal bij de Goeverneur raporteeren [dat] Catarina, een dogter van Albag, overleden is. Een wijnig daarna kwam Albag zelfs; vraag waar hij de lijk ter aarde bestellen zal. Ik dag dat het te schielijk was om daarvoor te sorgen maar toen Albag weg was, hoorde ik dat hij rom had.

Donderdag den 26ste. De morgen was alle sieken redelijk, als alleen een dogter van Albagh was nog buiten haar kennis. De middag kwam Cornelis van de vee kraal; z(ei) dat zijn broer Kootje en ouwe Strijdom siek is. Ik steurde aanstons Pieta met Cornelis te paard, om te zien of

zij haar niet na de Fort ken krijgen. Die nagt is Ouwe Jong schappeerd. Heb ik de morgen kennis van gegeven aan de Goeverneur en de Knopneus gen. Gawie na gesteurd.

Vrijdag den 27ste. Is Pieta met Kootje gekomen van de vee; is Cornelis daar gebleven. Heb hij de schapen voor de klerasie goëderen meegebrag die hij van de comedant van de Fort gehandelt heef, alsmede voor de schoenen die ik en hij gekogt heb, op den 13de April 1838: de zelfde dag dat wij aan de Fort gekomen is.

Ouwe Botha was zoo sleg ziek dat wij bij[na] de hoop op gaf, de geheele dag door. De avond toen wij slapen zouw, is Carolus na hem gaan zien; was hij niet beter.

APRIL 1838

Saterdag den 28ste. De morgen liet de Goeverneur mijn zeggen dat de Knopneusen zeg dat bij haar kralen een partij olivanten staad; of ik het gaan schieten wel. Ik z(ei) van ja. Zijne Hoogheid z(ei) als het mog wesen dat wij een doot schiet, moet wij hem laate roepen; hij wel het gaare zien. Ik z(ei) dat alle dagen geen vang dagen is, hoewel jag dagen.

Is ik, Pieta, Carolus en Anthonie gegaan. De olivanten stond in een digte, vijne bos, een wijnig te ver. Maak de Knopneusen een allarrim met haar trommel en vluiten; kwam zij omtrind onder schoot. Daar was een die de grootste tanden had. Z(ei) ik dat ik die schieten zal maar hij was tusschen de ander; kon ik [niet] goed schieten, maar wagte na die dat hij goed staan mog. Viel in de bos een schoot van de Knopneusen; ging die olivanten aan loopen; kon ik niet schieten van de boom daar wij op stond, die gins en weer swaaijde. Schoot Carolus, Pieta, Anthonie en meer soldaten maar de olivanten ging met de schoten weg. Deet ik ook een schoot van ver.

Aan de ander kand was ook Knopneusen; keerde haar, kwam zij weer terug. Schoot wij uit de boom maar geen die wij zien kon die swaar gekwets was. Ging zij weer voorbij. Voor de derde keer kwam zij weer, ma[ar] ging ons een wijnig te ver voorbij. Kwam zij reg na de Knopneusen, die op een gemeen boomje zat, Schoot een van de boom; ging zij die voorbij. Was een ander boomtje; zat twee op. Liep de grote bul de boompie omver en stoote een de hele been open. En de andere is ontkomen, zeg zij, maar mijn gedagten is dat hij doot is. De Knopneusen wierd schu; kon zij de olivanten niet weer om krijgen. Is wij weer terug gegaan zonder een doot te schieten.

Ik ging na Zijne Hoogheid en z(ei) hem hoe 't was gebeurd, en de ongeluk van de Neger, zoo als zij die natie noemde. Zijne Hoogheid vraag mijn een paar [paar]de, dat hij die middag een kuijertje buiten de Fort doen wou[w]. Pieta liet de paarde halen maar 't was te laat na zijn zin; z(ei) Zijn[e] Hoogheid dat hij wagten zal tot de andere dag. Ik z(ei) van

ja en gaf orders de paarde voor Zijne Hoogheid alsdan in gereetheid te houden.

Mijn vrouw was de geheele dag door zeer swak, dog zonder koors of pijn. En ouwe Botha was buiten kennis van de vorige nagt tot de avond dat wij de twee nagt waake (hield).

APRIL 1838

Sondag den 29ste. [O]mtrind 8 uur liet Jan mijn roepen dat ouwe Botha dat af leggen zouw. Is ik (gegaan); ging dadelijk zien hoe of hij gesteld was, maar owee, toen ik hem zag, zag ik duidelijk dat de doot met grote schreden nader! Ik vond de Heer Denijs en nog een vriend die met mijn daar was gekomen, van de zelfde gevoelen. Na dat ik een wijnig daar gewees was, is ik weer gegaan om te zien hoedanig mijn lieve vrouw gesteld was, want de Jufr. had haar op kruijen gestoof voor de geswil die zij aan haar gehele lighaam had. Ik vond haar zeer swak, dog zonder pijn. Zij z(ei) aan mijn dat zij zoo dronken in haar hoof is en op haar maag zoo beswaard is, en dat zij voor haar slegte hoop heb.

Ik kon mijn droefheid niet verbergen. Z(ei) ik aan haar dat zij haar exempel aan de anderen nemen moet, die zoo lang zoo swak gewees is in dog door Gods goedheid weer hersteld is geworden, en hoemeer zij haar gemoed met wanhoopen beswaar, haar herstellingen veragterd.

Jerimias was de vorige dag op gestaan; kwam haar besoeken voor de tweede keer. Omtrind middag kwam de bootschap van Jan dat ouwe Botha een verwisseling gedaan heb na de euwigheid. Ik kon niet van mijn sieke af; is ik niet gegaa[n]. Ik z(ei) aan Pieta dat hij na de v[ee] rijden moet en te zien hoe ou(we) Strijdom gesteld is; en als het m[og]-te zijn dat hij sleg is, hem te brengen met zijn wagen.

De agter middag z(ei) Jan dat het de beste weesen zal de lijk ter aarden te bestellen. Wij had soldaten om ons te help. Heb wij hem weg gebrag. Toen wij een end weegs weg was met de lijk, liet de Goeverneur mijn roepen. Ik dag dat het van wegens mijn vrouw was; is ik om gekeerd. Met mijn terug koms vraag jufr. Botha mijn of ik de goedheid hebben wel haar overleden man zijn ouderdom, en wanneer hij overleden is, behoorlijk op te schrijven. Gaf zij mijn een briefje daar zijn ouderdom op stond, aldus: 1799 Is Geboren Pieter Johannis Hendrick Botha, Den 15de Maart op een Vrijdag.

De avond was mijn vrouw zoo sw[ak] dat zij (aaneen) eilhoofdig was. Ik bleef bij haar tot omtrind 11 uur in de avond; wouw zij slapen. Z(ei) zij dat, dat zij slapen wouw. Ik z(ei) dat ik alsdan na Goestaf gaan zal en als het mogte weesen da[t] zij swakker word, ik de Jufr. zeg[gen] zal mijn te laten roepen.

Maandag den 30ste. Om 8 uur kwam Pieta van de vee. Z(ei) de schapen in bokken vrek of de schapen gijle siekten heb. Ik had de Captijn laate roepen om te ackoordeeren voor de kralen te maken, maar was nog niet gekomen. Hij vraagte mijn na de welstand van zijn moeder. Ik z(ei) dat zij veel beter is als zij giste[r] en eergister gewees is, maar Gusstaf is wijnig of niets beter.

De morgen versogte de Goeverneur mijn bij hem te eeten. Na dat wij gegeten had, is ik na mijn kamer gegaan. Kwam Zijne Hoogheid bij mijn; vraag mijn om de merrie van Pieta te kopen; wat ik vragen zouw. Ik z(ei) dat het Pieta zijn merrie is, dat hij zeggen ken wat hij hebben wel. Z(ei) Pieta veertig rds. Z(ei) Zijne Hoogheid dat ik het op een lappie papier met zyverletter maken mog. Ik deet het.

Toen Zijne Hoogheid det zag, maak hij dertig onder in z(ei) dat hij soveel geven wel. Ik z(ei) dat als hij te missen heb, mijn een klijne, jonge laten mog, die omtrind 13 of 14 jaar oud is, voor Pieta met hem te gaan, dat hij zoo alleen is bij de kraal. En als Zijne Hoogheid aan Pieta twee slavies geven wel voor die [m]errie, al is die een een wijnig klijn-[de]r, ken Zijne Hoogheid haar krijgen. Hij z(ei) van ja: dat hij nu een za[l] late komen en als hier een (schip) komd van Mosambiek, zal hij de ander ook geven, Ik: Zij(ne) Hoogheid gelieve alsdan de grootste nu te laate komen. Z(ei) Zijne Hoogheid van ja.

Omtrind 3 uur ging ik na mijn lieve vrouw. Z(ei) de Jufr. dat ik haar weer een keer door de vertrek sagjes bij haar armen lijen mog, dat zij een wijnig haar lighaam tot beweging bring. Toen ik met haar in de voor vertrek was, liet ik haar een wijnig sitten; liet de Jufr. haar mond open mak(en). Z(ei) zij dat zij haar de ton[g] schoonmaken moet; dat zij groot gevaar ziet als dat niet gedaan word. Ik brag haar weer op haar (ka)mer en met veel mooij praten van mijn liet zij de Jufr. het to(e).

Ik bleef bij haar tot sononder, om te zien of zij de koude koor[s] weer tegens die tijd dat de son onder ga(at), krijgen zouw, maar zij was bevrijd. En de tijd dat zij alle avonden het krijg, was voorbij. Z(ei) de Jufr. dat zij Goestaf ook schoon maken moet. Had hij, als na gewoonte, de koude en daar na de heete k(oors). De Jufr. had hem de mond schoon gemaakt. Ging zij een stukkie broot voor Goestaf halen om hem te ee(ten) te geven.

Met dat zij weg ging, kwam jufr. Schepers mijn roepen; dat mijn vrouw zoo sleg siek o(p) de ogen blik geworden is. Ik lie[p] met aller [e]ijl na haar k(amer; vo)nd haar sprakeloos! Ik regte (haar op). Kwam zij een wijnig tot haar zelven. De Jufr. brag mediezijnen die haar weer bij haar kennis brag.

Z(ei) de Jufr. dat ik en de kinders gerus slapen moet; dat haar gedagten is dat zij morgen sterker wesen zal als nu. En wouw niet hebben

dat, als zij haar verkiesing zeggen moet, dat wij bij haar de nagt waaken zouw; dat zij zelfs de nagt waken zal.

De droefheid overweldig mijn zoodanig dat ik niet dagte de andere dag nog te leven.

MEI 1838

Dinsdag den 1ste. De morgen toen de haan kra[aij], stond ik op om te zien of ik niet [te] horen kon komen hoe mijn lieve vrouw gesteld mog wese[n], maar dat was alles stil in [de] huis. Ging ik weer leggen maa[r] kon niet slapen. Is ik weer [op g]estaan met de tweede hane [kraaij]; was het nog niet dag. Heb ik [met o]ngedult de tijd af gewagt dat [de J]ufr. haar deur open mog make[n].

Ik steurde Carolus om aan te [klop]pen en na zijn moeder ha[ar toe]stand te vernemen. Hij kwa[m terug en] z(ei) dat zijn moeder redelijk is, m[aar] zeer swak.

Ik ging ten eersten na [haar] en z(ei) haar goede morgen. Zij sp[rak zo]o sag dat ik bijna niet verstaan [k]on wat zij z(ei).

Ik vraag haar of [mijn li]eve vrouwe mijn kende. Zij an[twoord] of zij mijn dan niet kennen [zouw, m]aar zoo belemme[r]t dat ik b[ijna ni]et verstaan kon wat zij spra[k. Toe]n zag ik dat mijn gevoelen maar [te] waar gegrond was; dat ik haar nie[t met] gezontheid zien zouw!

Van die o[genblik na]m de droefheid zoodanig de over[hand over] mijn dat ik niet wis wat ik deet [of spr]eken zouw. De Kinders weende [met mijn], het welk mijn nog meer [en m]eer beswaarde gemoed b[edroefde. Ik] nam afschijd van [haar voor dit leven] en dagte haar [in de huis des Hemelschen Vaders weer te zien, en klaagte bij Hem niet maar bid dat] Hij mijn tot hulp mog komen. [De] wille des Heeren moet geschieden [en alle] onse moete en sorg was te vergee[fs].

Omtrind elf uur nam de Allemagtige [G]od haar weg! met vaste vertrouwen in . . . . . ik ben! dat mijn waarde en teer bemind[e] Lijf een salige verwisseling gedaan heb. Egter ken ik mijn ni[et] troosten. De droefheid overstilp mij[n] . . . . . zodanig dat ik bijna buiten mijn ke[nni]s raakte. De Heer en Jufr. troost[e mijn], maar voor mijn is geen troos o[p aa]rde!

Ik had Carolus een kis laate maken voor haar doot, toen ik za[g dat] daar voor haar wijnig hoop was. [De av]ond was het klaar. Jan Pretorus had [de volk late] versoeken hem te helpen.

Mijn [liefste] en Dierbaar Pand wierd van mij[n voor] eewig genomen!

1838 Aougus den 10de had ik een stille verjaarsdag dog zal daar aan gedinken.

L.T.

AANTEKENINGE

Bl. 1 *(die ble. verwys na die van die Teks).*

31 Jul. 1836. In die ms. staan die jaartal 1835, wat ek — saam met Preller — verander in 1836: uit die gebeurtenisse is dit duidelik dat dit 1836 moet wees. Bo die datum 29 Sep. staan dan ook werklik die jaartal 1836.
Met 31 Julie begint die eintlike Dagboek van L. Trigardt se trek. Wat in die ms. voorafgaan en deur Preller net so opgeneem is, het ek verwyder na 'n aantal Bylaes omdat dit niks te doen het met Trigardt se trek nie.
Die Dagboek begin met 'n relaas van die lotgevalle van die paar man wat onder leiding van L. Trigardt 'n ondersoek gaan instel het na die lotgevalle van die Van Rensburg-Trek.
Volgens Preller (bl. 7, noot) lê Matebie 13 myl oos van die huidige Pietersburg.
valeij: die potloodskrif is baie vaag, maar daar staan beslis 'n klinker tussen *l* en *ij;* dit lyk na *valeij.*

1 Aoug. Na „gereden" is 'n woord of woorde onleesbaar; blykbaar die naam van 'n plek. Waarop slaan „verlies"?

4 Aoug. In „Groot Rivier" sien Preller die Limpopo.

5 Aoug. *Knopneus:* vlgs. Preller word die stam so genoem op grond van tatoeëermerke op voorkop en neus.

10 Aoug. *Matibee Tuijn:* Is hulle nou weer waar hulle begint het? Daar word immers gesê dat hulle teruggetrek het.

11 Aoug. *Surubele:* naam van 'n inboorlingstam.

12 Aoug. *Seretie:* naam van 'n inboorlinghoof.

14 Aiug. *Massouw:* naam van 'n inboorlinghoof.

8 Aoug. Van hier tot 14 Aoug. volg 'n herhaling van wat reeds vermeld is, maar iets breedvoeriger.
Bronkors/Robperts: twee manne van genl. A. H. Potgieter; hulle het familie gehad by die Van Rensburg-Trek en het saam met Trigardt na hulle gaan soek. Dis nie duidelik wat Robperts met die kameelperd wou doen nie. Preller vermoed dat dit moes dien as beloning vir naturelle wat op die plek waar Trigardt omgedraai het, gestuur is om verder ondersoek in te stel na die lotgevalle van die Van Rensburg-Trek.
Sybrand: hierdie Sybrand Bronkors was by die Van Rensburg-Trek en was 'n broer van die reeds genoemde Bronkors. Kyk Preller.
Die spelling *Bronkors* gee 'n uitspraak weer wat vandag nog in beskaafde mond bestaan.

9 Aoug. *gebleven:* beteken dit „dood"? Kyk Glos.

12 Aoug. *den anderen dagh:* kyk Glos. o. *ander.*

14 Aoug. *Bap:* Wie is dit? 'n Perd?

16..17 Aoug. Trigardt is terug van die soektog en die volgende dag vertrek die Potgieter-kommissie terug na die huidige Vrystaat. Nadat die Potgieter-kommissie met Trigardt in verbinding gekom het, het hulle verder noordwaarts gery en die dag na Trigardt se terugkoms, vir goed suidwaarts gegaan, terug na hulle laers. Kyk Preller.

na huijs: Telkens gebruik Trigardt in sy Dagboek die wd. *huijs* ter aanduiding van die hartbeeshuise wat die geselskap vir hulle gemaak het tydens hulle verblyf aan Soutpansberg. Selfs toe hulle later weer op trek was na Lorenço Marques word van hulle laer gespreek as hulle huijs.

19 en 20 Aoug. *tind:* hiermee sal die watent bedoel wees.

20 Aoug. *my tind:* let op die vorm *my;* gew. *mijn* (met *-n*).

Bl. 2.

16 Sep. Trigardt se vorm is meestal *Septimber,* soms egter *September;* daarenteë steeds *Novimber* en *Decimber.*
„in een": en een. Hierdie uitspraak v.d. voegw. is gew. in die Dagboek (kyk Glos.) en is nog gew. in Afrikaans; kyk Uwdb. o. *en.*

17 Sep. Preller lees *heef wij;* weglating v.d. vnw. is gewoon in ouer Nederlandse kroniekstyl.
gesteurd: kyk vir *eu* Inl., 10, 8.

20 Sep. Duidelik *gevrekt* in ms.; gew. egter sonder *ge-: vrekt.*

21 Sep. *ge[g]aan;* in ms. staan *gedaan;* glips.

22 Sep. *Kaalkop:* vlgs. Preller 'n Bawenda-hoofman; *Poemlana:* blykbaar 'n veewagter van Trigardt.
bring: die klinker is nie duidelik nie, maar eerder *bring* as *breng* (wat Preller lees). Kyk vir *e* x *i* die Inl., 10, 7. Trigardt het by hierdie ww. deurgaans die stamklinker *i.*

24 Sep. *Saturdag:* die *u* kom meer voor by hierdie woord.

26 Sep. Carolus het 'n watervoor uit die rivier gehaal; hiervan is die spore glo vandag nog te sien.

28 Sep. *an de voor gewerkt:* Soos bekend, is hierdie verswakte vorm van *aan* gewoon in Afrikaans (kyk Uwdb.), maar ook in Nederlands is dit gewoon: vlgs. Van Haeringen *(Gramarie)* word nog vandag „ten noorden van de grote rivieren" *aan* in Nederlands uitgespreek *an.*
wilde bees: misk. te lees *welde* want die stamklinker is 'n duidelike *e* (met ogie) in die ms., maar bo staan 'n punt. In ieder geval kom *welde* dikwels voor in die Dagboek.

1 Oct. Bo die eerste *o* v.d. maandnaam *October* staan in die ms. duidelik 'n punt, wat natuurlik onmoontlik bedoel kan wees. Meermale staan in die ms. 'n punt bo 'n klinker waar dit totaal onmoontlik is. Hoe het die punt daar gekom? Per abuis òf vanself uit die papier met verloop van tyd?
Preller het in sy uitgawe meermale sowel 'n spelling as 'n taalvorm gewysig, en dit sonder iets daaroor te sê.

Bl. 3.

5 Oct. *vaderlantsche:* kyk Glos.
Rammaboyja: vlgs. Preller 'n Bawnda-hoofman en broer van Rossetoe.
zij vrouw: let op die vorm *zij,* wat hier in die ms. weliswaar nie baie duidelik is nie, maar verder in die Dagboek dikwels voorkom in volkome duidelike vorm.

7 Oct. *twee os:* Preller lees *osse;* in ms. staan duidelik *os* en wysiging is ontoelaatbaar. Vgl. Inl., 10, 18.

8 Oct. *twee (honde gebragt):* ek lees so met Preller; in ms. staan duidelik *twee,* maar die res is onleesbaar.
(ge)gaan: in ms. staan *gaan.*
twe tien (=12) en *vier tien* (=14): let op hierdie merkwaardige vorme; kyk Glos.

9 Oct. *n[i]ets:* ms. lees *nets* (*e* met punt daarbo).

10 Oct. *cro(co)dil . . . . lig(g)en:* ms. lees *crodil en ligen.*
Calas/Kalas: wie is dit?

11 Oct. *zijn plaats:* met Preller lees ek *zijn,* maar dis nie duidelik nie. Ten tyde v. Preller se uitgawe was die Dagboek nog nie in 'n band geplak soos tans nie, en die skrif was toe miskien nog duideliker as tans.
gest[e]urd: in ms. staan duidelik *gesturd,* wat Preller oorneem; sonder twyfel verskrywing vir *gesteurd.*

12 Oct. *liggen:* so duidelik in ms., maar Preller lees *leggen.*

13 Oct. In ms. hier geen *l* nie; ook by die volgende twee datums is die *l* baie vaag.

16 Oct. *koeskop:* so lees ek met Preller; ms. hier feitlik onleesbaar. Onthou dat so ver die ms. in potlood geskrywe is.

17 Oct. Let op die *heb/heef* so vlak bymekaar. Is die *heb* onbewus ingegee deur Afr. *het*?

18 Oct. *(roepen):* skrif te dof om te ontsyfer, maar miskien staan daar *roepen* (soos Preller lees), en dit pas hier.

19 Oct. *peijpe:* wel pype vir rook, gemaak van sagte klip; kom ook verder voor.

20 Oct. Ms. lees duidelik *jong lammers,* wat Preller verander tot *jonge lammers.*

22 Oct. *draijen:* nl. van die klippype. Kyk vir *aij* (kort) Inl., 10, 3. Die *e* v. *welde (bees)* is ekstra duidelik in ms.; tog lees Preller *wilde.*

23 Oct. By onderhandelinge is 'n bekende kierie meegegee as egtheidsteken; sodanige kierie is te sien in die Staatsmuseum in Pretoria.

24 Oct. *laaije:* die geweerlaai; kyk Glos. Die laaste gedeelte v.d. optekening onder hierdie datum is te dof vir sekere kontrole, deels selfs onleesbaar. Ek volg Preller. Verskillende woorde ontbreek. Kyk wat die beeste betref, die optekening onder 8 Oct.

26 Oct. *e(e)n:* in ms. staan *en* (punt bo die e): moet die punt bo die *e* miskien verdubbeling v.d. *e* voorstel òf het hy met verloop van tyd vanself uit die papier te voorskyn gekom? Miskien moet gelees word *een,* wat dan = 'n, soos meermale verderop ontmoet sal word.

29 Oct. Tot hier is die ms. in potlood geskrywe; verder in ink, self vervaardig: uit boombas of plantsap. Ook hierdie skrif is dikwels erg dof, erg verbleek.

31 Oct. *stuuren:* let op die stamklinker *uu;* dis gewoonlik *eu.* Kyk Inl., 10, 8.

1 Nov. Volgens Preller (kyk sy aant.) is hier een of meer bladsye uitgesny. Meermale konstateer Preller 'n dergelike feit: hy kon so iets vasstel deurdat hy die ms. in sy oorspronklike vorm geraadpleeg het; vandag is die ms. as bladsye in 'n leerband geplak en is so iets nie meer waar te neem nie.

17 Nov. *Brak spruit:* ms. lees duidelik twee woorde: *Brak spruit,* maar Preller lees *Brakspruit.* Dit is 'n duidelike voorbeeld v. 'n ontoelaatbare verandering aan die kant van Preller: immers, vir Trigardt en die syne sal dit wel stellig 'n spruit gewees het waarvan die water brak is, dus nog nie bloot 'n naam nie. Vlgs. Preller (kyk aant.) lê hierdie lopie vlak by die huidige spoorwegstasie.
So lees Preller ook *naar de Brakspruit* terwyl in ms. duidelik *naa* staan.

18. Nov. *na de vee en de veld:* gelukkig behou Preller hier die *na,* maar *en* (=in) verander hy in *in!*

19 Nov. *omtrind:* die stamvokaal by hierdie woord is steeds *i;* dit kan vandag nog in Afrikaans gehoor word uit beskaafsprekende mond.
vi(e)r . . . osse: ms. lees duidelik *vir,* wat miskien so bedoel was want voor *r* word in die Dagboek meermale geskrywe *i* = ie.

v[r]aagt: ms. lees *vaagt;* glips. Hierdie blad is getand aan die regterkant — wat meermale die geval is in die ms. — en sodoende het van die letters in die slag gebly, soos o.a. met *slagten,* waarvan slegs *sla* duidelik te ontsyfer is.
naa huis: weer verander Preller die duidelike *naa* v.d. ms. in *naar.*

20 Nov. *vier jaar:* ms. lees *dier;* glips. Voor die maandnaam by hierdie en die volgende optekening ontbreek die syfer; voor Dinsdag is slegs iets v.d. 2 te ontsyfer.

23 Nov. *veruijld:* duidelik een *r* in ms.; geen rede om — soos Preller — *rr* te lees nie.

24 Nov. *en gespannen:* duidelik *en* in ms., wat Preller verander tot *in.*
Ging: stamklinker nie duidelik in ms. nie.

28 Nov. Vlgs. Preller (kyk aant.) is hier 'n blad verwyder.

5 Dec. *honderd:* in ms. slegs *hond* aanwesig, maar blad is verteer aan die kant; sodoende het meer woorde op hierdie bl. gely.

Bl. 6.

11 Dec. *zeg(g)en .... weg(g)evoerd:* in ms. in beide gevalle slegs een *g.*
omdat (dat): ms. lees slegs *om dat,* maar tweede *dat* kan maklik uitgeval het.

13 Dec. *zij scherm:* let op die vorm *zij,* wat ons nog dikwels sal ontmoet.
Blouw Bergh: duidelik twee woorde in ms.; vgl. *Brak spruit* o. 17 Nov. en die aant. daar.
R B: staan dit vir *Rammaboija?*
Pretorus: so goed as altoos die spelling.

14 Dec. *kommen:* staan duidelik in ms. en nog gewoon in die Nederlandse spreektaal.

17 Dec. *deur de n(e)usen:* in ms. staan *deur en nusen;* let op die vorm *deur.*
(ge)gaan: ms. lees *gaan.*

19 Dec. *vijhand .... koegel:* kyk Glos.
passeerd: kyk Inl., 10, 13.

Bl. 7. *de andere dag:* kyk Glos. o. *andere.*
en gemoed: kyk vir hierdie *en* — wat dikwels ontmoet word — die Glos.

20 Dec. *en kouij tand:* duidelik *en* in ms., soos meermale verderop; waarskynlik stel dit *'n* voor.

22 Dec. *Wellem:* dikwels *e* in eerste lettergreep; kyk Inl., 10, 7.
Danster een (kreeg): met Preller voeg ek die ww. in, maar in die enkelvoud: die imperfek v. 'n sterk ww. kom by Trigardt nooit in die mv. voor nie.
Carel: so waarskynlik deur elkeen genoem, maar in die ms. gewoonlik *Carolus.*

23 Dec. *zuit ooste weir:* in ms. is beide klinkers v. *weir* taamlik eners, maar die tweede het duidelik 'n punt bo. Die spelling word in ouer Ndl. dikwels ontmoet en stel *i* die verdubbeling v. *e* voor.

25 Dec. *stukkies goed:* eerste wd. nie volkome duidelik nie.

26 Dec. *bokken:* slot v. wd. nie duidelik nie.

27 Dec. *troewel:* let op die *-w-;* kyk Glos.

28 Dec. *gevan(gen):* ms. lees duidelik *gevan* en sonder enige afkortingsteken (wat by Trigardt gew. = is).
schoot: ms. lees duidelik *schoo,* dog nog iets volg maar onduidelik; egter duidelik dat Preller se *schot* onaanneemlik is.

29 Dec. *voor hem gestel:* Preller lees *hom,* maar dit sal drukfout wees want in ms. staan duidelik *hem* en Preller was geen ondersteuner van *hom* nie. Dit sou anders 'n welkome vindplek gewees het, maar Trigardt gebruik die vorm nie.

31 Dec. *avont:* die *t* is nie baie duidelik nie, maar dit sal wel *-t* moet wees en nie *-d* nie omdat 'n slot-*d* by Trigardt so goed as altoos 'n haal aan die bokant kry, in agterwaartse rigting, en daarvan hier niks aanwesig is nie. Hierdie haal is deurgaans die toets of ons

met *d* dan wel *t* te doen het; kyk Inl., 7, 2. Daarom is Preller se *avond* onaanneemlik.

1837, 1 Jan. *kalver:* let op die mv.; kyk Inl., 10, 18. *

2 Jan. *zij zoon* (in ms. staan *zoo*, maar die wd. is bo die rl. ingevul en kan die *-n* maklik agterweë gebly het): kyk vir *zij* Inl., 10, 17.

3 Jan. *vertrokken:* blykbaar „weggeloop".
Vijtje: kyk Glos. o. *IJ*.

Bl. 9.

5 Jan. *weg (ge)streeken:* ms. lees bloot *weg streeken;* wel glips; vgl. *(ge)gaan* o. 17 Dec.

8 Jan. *twee dagen . . . . . hebbe:* baie dof in ms. en moeilik te ontsyfer.

10 Jan. *tieger:* let op die *ie*, waaruit duidelik blyk dat Trigardt se vorm *tier* was. Kyk Inl., 10, 16.
die paarde . . . . . die wolf: let op *die*, dus net soos in Afrikaans.

12 Jan. *troewelweer:* hierdie veel gebruikte koppeling skrywe Trigardt meermale vas. Moet in sy vasskrywe miskien die bewys gesien word dat dit nie meer as twee woorde gevoel is nie maar bloot as 'n bepaalde weerstoestand? As kind het ek in 'n deel gewoon waar mistige weer 'n daaglikse verskynsel was, veral in die winter. Dit was gewoon om te hoor: daar kom die mistige weer; dis al weer mistige weer, wat ek glad nie apart gevoel het nie maar bloot as 'n bepaalde weerstoestand.
en gespannen . . . . en gewees: ten onregte verander Preller hierdie gewone *en* tot *in*. Kyk Glos.

13 Jan. Kort na Trigardt se terugkoms van sy soektog na die Van Rensburg-Trek, verlaat Jan Pretorius, Botha, Scheepers en Albach hom (m.a.w. almal behalwe sy eie familie, die onderwyser Peffer en die familie Strydom) met dieselfde doel: soek na die Van Rensburg-geselskap. Hulle keer na soveel maande terug onder treurige omstandighede. Hierdie skrywe van Trigardt slaan op daardie gebeurtenis.
Hier eindig wat Preller die „Eerste Dagboek" noem, maar wat in werklikheid bloot slegs 'n gedeelte (baie klein) van een en dieselfde geheel was, net soos iemand twee of meer skrifte kan vul met dieselfde werk. Preller sê dat op hierdie plek bladsye verwyder is, waarop miskien optekeninge van tussen 13 en 25 Jan. kan voorgekom het. Uit so 'n ms. as skrif gevou (kyk die Inl.), kon maklik van tyd tot tyd een of meer blaaie verwyder geword het vir een of ander doel (bv. om 'n brief/briefie te skrywe), en op sodanig verwyderde blaaie kan maklik aan die een kant optekeninge gestaan het.
N.B. Sover is slegs een kant v.d. bl. in die ms. beskrywe; van hier af beide kante.

25 Jan. Hierdie brief van Pretorius word vanweë die gebrekkige taal net so afgedruk, behoudens 'n paar vanselfsprekende foute soos *osn* vir *ons* en *nit* vir *niet*.
voor tun: vermoedelik die naam v. 'n plek.
lowies = Lowies; vgl. die Inl., 1, 2.
weij zal Daar om maar: . . . tog/darem maar.

Bl. 10. *Peterus:* nog te hoor in Afrikaans.
P.S. Trigardt teken sy naam hier duidelik *L. Trigard*, dus sonder *t* op end; soms skrywe hy egter wel 'n *t* op die end. Sy voornaam skrywe hy nooit anders as bloot *L.* nie.

B. 11.

30 Jan. *een b[u]l osse:* die klinker van *bul* is onduidelik in die ms.; let op die merkwaardige ekv. *osse;* kyk Inl., 10, 11b.

31 Jan. *sonne scheijn;* na *scheijn* staan in ms. duidelik 'n kommapunt. Dit val op dat Trigardt meermale hierdie leesteken volkome korrek gebruik, terwyl meestal aan sy punktuasie geen tou vas te knoop is nie. Kyk Inl., 8, 1.

ander kand: die bekende haal v.d. slot *-d* van Trigardt bewys dat hy hier *d* en nie *t* geskrywe het nie.

2 Feb. *mes . . . . . wend:* in beide gevalle staan in ms. duidelik *e* (met ogie en sonder punt); tog skrywe sowel Getikte Afskrif as Preller 'n *i*.

dat de beeste: omdat, ens.; kyk Glos. o. *dat*.

Stop Siekte: Kyk Glos.

bl[ij]ve: in ms. bloot *blve;* glips.

3 Feb. *om na de beeste te zien:* Preller lees *twee beeste* en Getikte Afskrif *twee* sonder meer; in ms. staan 'n woord maar *twee* stellig nie.

4 Feb. *stukkend:* duidelik met slot-*d*, soos dikwels verderop. Kyk Glos.

6 Feb. *(avond):* in ms. bloot „die is twee", soos ook in Get. Afs. Met Preller lees ek „Die (avond) is twee". Die skrif v.d. ms. is hier baie dof, veral aan die kant v.d. bl.

10 Feb. *wind . . . . mis bank:* in beide gevalle lees ms. duidelik *i*, met punt bo.

verruij[l]d: ms. lees *verruijd;* glips.

11 Feb. *komd het niet eer te hooren:* die bekende haal bewys duidelik dat hier *komd* staan en nie *komt* nie, soos Preller en Get. Afs. verkeerdelik lees. Uit baie blyk duidelik dat Preller die ms. geraadpleeg het, maar hy vertel ons nie waarop die teks van sy sg. „Tweede Boek" berus nie; het hy moontlik die Get. Afs. as basis geneem?

ander Kaffer: lyk haas na *angder*.

Bl. 12. *hertelijke groetenis:* so lees ms. duidelik en tog lees Preller *hartelijke . . . .* waardeur die bekende afwisseling van *a* x *e* voor *r* in ouer Ndl. verdoesel word.

Tregardt: let op die handtekening; *-dt* is duidelik maar die *e* sou ook *i* kon wees; dit lyk egter na *e* en het in ieder geval geen punt bo nie.

„in een *gad*": ms. lees duidelik *gad* blykens die bekende haal v.d. *d;* Get. Afs. lees ook *gad*, maar Preller lees *gat*.

dik siekte: kyk Glos.

blij: let op hierdie gereduseerde vorm v.d. ww., wat duidelik in die ms. staan en deur Get. Afs. en Preller gelukkig onveranderd gelaat is. Vgl. Inl., 10, 10.

13 Feb. *nam wij voor:* ten onregte lees Preller „nam (ons) voor". Kyk Glos. o. *voornemen*.

destantie: duidelik *des-* in ms., soos ook by Preller; Get. Afs. lees *dis-*.

doot gebeeten: nooit *dood* in ms. nie. Geld dit nie ook van sekere Mnl. tekste nie?

Bl. 13.

14 Feb. *een wijnig helder:* eerder *helderder* te verwag, maar in ms. staan duidelik *helder*.

„*blij* de . . . . getal": weer die vorm *blij*, en nie op die kant v.d. bl. nie, waar letters moontlik in die slag kan gebly het, soos in optekening o. 11 Feb.

16 Feb. *overgebleven:* let op hierdie tipies Afr. betekenis en kyk Glos. s.v.

17 Feb. „dat *hun* osse" (gew. *haar*): kyk Glos. o. *dat*.

juffrow: duidelik so in ms.

drijven: kyk Glos.

19 Feb. *tegens:* geen duidelike *-s* nie, maar die wd. staan aan die kant v.d. bl. sodat die *-s* maklik in die slag kan gebly het. Die vorm kom egter meermale elders voor en was gewoon in ouer Ndl.

Bl. 14.

24 Feb. *stuufte:* so duidelik in ms.

Die [dag] was: so lees ek met Preller, maar in ms. ontbreek *dag*.

w(eg is): ms. onduidelik.

25 Feb. *Na muddag:* duidelik *-u-* in ms. Glips?
na de [vee] gegaan: so lees ek met Preller; in ms. ontbreek die woord.
voed: duidelike *d* met die bekende haal in ms.

26 Feb. *[Nam]:* ms. lees *man.*
„oorlog voeren wil met *hem*": nie duidelik of dit *hem* of *hun* is nie (soos Preller lees), maar dit lyk meer na *hem.*
vrieg: hierdie vorm kom herhaaldelik voor en ook in die Ndl. volkstaal, kyk Inl., 10, 11c; vorm in ms. nie volkome duidelik nie, maar sonder twyfel is *vrieg* bedoel.
staad: duidelik *-d* vanweë die haal. Daar's baie voorbeelde in die Dagboek van *d* vir *t.*

27 Feb. In ms. staan duidelik „*wij* mis wolken" en „is Carolus na de vee *gaan*"; met Preller lees ek soos in teks.

28 Feb. *wegeloope:* duidelik een *g* in ms., wat foneties gehandhaaf kan word.
„na *hun* gereden": duidelik *hun* in ms., soos Preller en Get. Afs. gelukkig ook lees. Kyk Glos. o. *hun.*
eer: kyk Glos.
gelegeste: kyk Glos. o. *gelege.*
de agterste en voorste menschen: met die eerste word die Potgieter-Trek in die huidige Vrystaat bedoel, met die tweede die Van Rensburg-Trek. Trigardt is blykbaar nog nie oortuig dat die Van Rensburg-Geselskap dood is nie.

1 Mrt. *'t oppakken:* Trigardt gebruik weleens *'t,* die verswakte vorm van *het,* maar byna altoos is die artikel by hom *de,* selfs by s.naamwoorde wat as het-woorde bekend is ook aan diegene met baie geringe kennis van Ndl., woorde soos *huis, volk, paard,* Is in hierdie haas konstante *de* Afr. *die* te sien?
ge[r]uijld: ms. lees *geruijd.*
boeskop: kyk Glos.
[vee en]: ms. onduidelik.

Bl. 15.

„Hendrijk .... *zij* kraal": let op *zij.*
vrieg: reeds die vorm gehad.

2 Mrt. *gevraa[g]t:* ms. lees *gevraat.*
ouwe Rinsburg: let op weglating v. *Van* en op *i* in *Rins-.*
Kaffer(s): miskien ten onregte *-s* bygevoeg; kyk Inl., 10, 18.
twee wagen: kyk vir duidelike mv. die vorige.

3 Mrt. *ze[g]t:* ms. lees inderdaad *zigt,* met punt bo die *i;* sal glips wees.
afgeoest: let op die stamklinker en kyk Glos.

4 Mrt. Duidelik *Maard,* met haal. Glips?

6 Mrt. „*dat* zijn been seer was": dat kan voegw. wees (net soos die volgende twee *dat's,* afhanklik van *roepen*= „roep" en „sê"); die eerste *dat* kan egter ook = omdat; kyk Glos.
Rossetoe: ms. lees *Rosse*= (laaste wd. aan kant) *toe* (eerste wd. in volgende rl.). Hierdie afbrekingsteken, nl. = kom dikwels voor in die ms.
huisen (v. inboorlinge): *stroois* word nooit gebruik nie.
dat om mijn: Preller se aanvulling *mijn (entwil)* berus op miskenning v. ouer Ndl.
besneden: Preller se verandering tot *besneden(e)* is soos die vorige.
„daar *ok* heen kon gaan": ms. lees duidelik *ok,* wat Get. Afs. en Preller ten onregte verander tot *ook.*
„hoe of het met ouwe Hannis Rinsburgh [zij]. Z(ei) . . ." Ms. lees slegs een maal *zij,* maar dis duidelik dat die ww. *zij* (Trigardt skrywe die ww. *zei* ook *zij*) hier uitgeval het.

kom [*en*] *ken:* ms. lees *kom* aan die kant (end) en *ken* aan begin v. volgende rl., maar dit lyk of iets volg op die *-m* v. *kom.*
gez[*i*]*en:* ms. lees duidelik *gezeen* (beide *e*'s met ogie); glips.
kruijd: -d duidelik herkenbaar aan die haal.
over weldag: duidelik so in ms.; ten onregte verander Get. Afs. en Preller tot . . . *weldig.* Sodanige *a* uit *i* is nog in Afr. te hoor: kyk *Afr. Fon.*, §260.
„of daar *niet* uitgekomen is": is *niet* = niemand? Kyk Glos.
wagens/wagen: duidelike mv., maar drie maal met *-s* en een maal daarsonder. Is die laaste glips? Dit hoef nie te wees nie: kyk Inl., 10, 18.
„Ik *vrieg*": reeds gehad; kyk Inl., 10, 11.

Bl. 17.

„de *laats* gem.": Get. Afs. en Preller se verandering tot *laatst* is 'n miskenning van ouer Ndl.
„*nie* zoo lang wagten ken": die vorm *nie* staan inderdaad in die ms. en kom 'n paar keer voor; kyk Glos.
„het *doenne* sal": hierdie vergrote vorm v.d. infinitief kom herhaaldelik in die Dagb. voor; kyk Inl., 10, 6.
vertr[*e*]*kken:* ms. lees *vertrokken;* glips (moontlik onder invloed v.d. voorafgaande *vertrokken*). Preller lees tereg *vertrekken,* maar Get. Afs. *vertrokken!*
„Sakanna *zij* volk": let op die *zij,* wat ons reeds herhaaldelik ontmoet het.
vrinden/vrienden: duidelik so in ms. en nog te hoor in Afr.
verdediegen: hierdie *-ie-* nog baie te hoor in Afr.; kyk *Afr. Fon.*, §259.
ombekend: kyk Glos. o. *m* uit *n.*
L. Trigardt: duidelik *-dt,* maar die *i* (wat sonder punt is) kan ook *e* wees.
„*en* de Colonie . . . . . *en* Zuit Affrica": kyk vir hierdie duidelike *en* Glos.

Bl. 18.

8 Mrt. *agter hunne vodden:* kyk vir hierdie tipies Ndl. uitdrukking Inl., 11.
(g)een: so lees ek met Preller; ms. lees *een.*
[*g*]*aan:* ms. lees *aan;* glips.

9 Mrt. *k*[*o*]*mbaarsen:* ms. lees *kambaarsen;* wel glips.
veruij[*l*]*en:* ms. lees *verluijen,* wat Get. Afs. oorneem!
„*dat* hij siek was": omdat, ens. Kyk Glos.
Maard: weer duidelik *d* blykens die haal.

10 Mrt. *andere dengen:* nie uit te maak of die eerste klinker v. „dengen" *e* dan wel *i* moet wees nie want beide presies eners en sonder punt.

11 Mrt. *voorge avond:* duidelik *voorge* in ms.
om strek: glips vir *om streek?*
Anora: skrif v. ms. nie duidelik nie, maar beslis nie *Anna* soos Preller lees nie; Get. Afs. lees Andria.

Bl. 19.

12 Mrt. „Toen ik *hun* bijde gehoord had": kyk *hun* in Glos.
wa[*n*]*t dat:* so lees ek met Preller; ms. lees *wat dat.*
en de vliegen geweest: kyk Glos. o. *vliegen.*
„gedwongen kon *weerde":* Kyk Glos. o. *weerde.*
„de ander *zijn* beeste": so duidelik in ms.; gew. *haar.*

13 Mrt. *een partij Kaffers:* miskien *Kaffer* te lees want slot v. wd. is dof in ms.

Bl. 20.

zoek: ms. baie dof; met Get. Afs. en Preller lees ek *zoek.*

14 Mrt. Hierdie bl. is taamlik beskadig aan die regterkant en die skrif is dof.
„agter aan *zij* kop": let op *zij*.
„een doos . . . . . *in* toe gedekt": kyk Inl., 10, 7b en 10, 9.
„Hannis *zij* kenders": let op *zij*.
„Juffrouw Scheepers *haar* huis": dis duidelik dat Trigardt eers *zijn* geskrywe het en daarna *haar* daaroor heen.

16 Mrt. *vier of 5 Kaffers:* nie duidelik of dit *vier* dan wel *veer* is nie.
enslaanen: kyk Inl., 10, 6.
z(ei) dat hij hem, aan hem: so duidelik in ms. en kan gehandhaaf word; dan is *aan hem* bystelling.
N.B. Aan die kop van 'n nuwe bl. staan in die ms. die naam v.d. betrokke maand, ook wanneer die sin nog nie voltooi is nie. Ek voeg die maandnaam alleen in wanneer tewens 'n nuwe sin beginne.

Bl. 21.

19 Mrt. *troewel weer:* die slot v.d. *-w-* nie baie duidelik nie, maar beslis nie *v* nie: dus *troevel*, soos Get. Afs. en Preller ten onregte lees.
Den(?): nie duidelik wat hier uitgelaat is nie.
mijn (een) mant met piesang: ms. lees bloot *mijn mant* . . . Ten onregte lees Get. Afs. en Preller *piesangs*. Kyk Inl., 10, 18.
„*blij* de beeste getal": let op die vorm *blij* en kyk Inl., 10, 10.
b[ij]: bloot een letter in ms., en dit kan 'n *b* of 'n *6* wees (die twee baie eners in ms.). Daar bly iets ongerymds in die beestetotaal.

20 Mrt. *selfs* = self; gewoon in ouer Ndl.; kyk Glos.
schrywen: duidelik *-w-* in ms.
„*dat* wij bij Carolus zat": terwyl, ens. Kyk Glos. o. *dat*.
af gerokt: kyk Glos.

Bl. 22.

„*niet* gebrag heef": „nie" of „niks"? Kyk Glos.
scherming: so blykbaar in ms.

21 Mrt. *kinder:* duidelik so in ms.; kyk Inl., 10, 18.
verto[f]k: ms. lees *vertok;* kyk Glos.
uit gaa[n]: ms. lees . . . *gaat;* glips.
ook [*een*] *stuk:* ms. lees *ook stuk*.

Bl. 23.

gaa[n]: ms. lees *gaat*.
ik (zei) aan hem: met Preller voeg ek *zei* in.
uitga[a]f: ms. het slegs een *a*.

23 Mrt. *belo[op]:* ms. het afkorting: *bel*^{o}.

24 Mrt. [*ge*]*gaan:* ms. lees *gaan*.
Juffrouw Schepers . . . . . geselschap: ms. onduidelik; miskien woorde uitgeval.

Bl. 24.

braijen: meermale die kort diftong by verskillende woorde; kyk Inl., 10, 3.
„Ouwe Strijdom had voor *hun":* kyk Glos. o. *hun*.

26 Mrt. *was het morgen mis:* is te verstaan „was dit die môre mis" òf „was dit oggendmis"?
deuren: let op die stamklinker *eu* en vgl. Inl., 10, 8.
gesont werden zal: ms. skyn inderdaad *werden* te lees (wat gewoon is in ouer Ndl.) en nie *worden* nie, soos Get. Afs. en Preller lees.
en zijn (wagen spannen kon): wde. tussen hakies is aanneemlike aanvulling van Preller.

Bl. 25.

27 Mrt. *passesier:* duidelik so in ms., soos Get. Afs. ook lees; ten onregte lees Preller *passegier*.
palmiet snijden: ms. lees *schnijden*, soos ook Get. Afs. en Prel-

ler. Stel *sch* „sj" voor, of is dit glips? Hierdie spelling kom egter meer voor in die Dagb.

28 Mrt. *onse geweer:* wel mv., kyk Inl., 10, 18.

29 Mrt. *dr[a]ijen:* die ms. lees *drijen*, soos ook Get. Afs. *veld schoenen*; kyk Glos.

Bl. 26.

Mrt. 31. *draai bank:* ms. lees — net soos Get. Afs. — *draaikamp;* die wd. staan aan die kant en die skrif is dof. Preller se emendasie *draai bank* lyk aanneemlik.

1 Ap. *dat [hij]:* iets het beslis uitgeval.
dat argwaan: so in ms.
driegende: kyk Glos.
op nuwe . . . . . runeeren: duidelik so in ms.; kyk Glos.

Bl. 27.

5 Ap. *zienen/sienen:* kyk Inl., 10, 6.
(ik)kwets: met Preller voeg ek *ik* in.

Bl. 28.

10 Ap. *we[e]r:* ms. lees *wer*. In ouer Ndl. word ook in geslote lettergreep 'n gerekte klinker soms deur 'n enkele letterteken voorgestel, sodat dit nie duidelik is of Trigardt daardie spelling gevolg het dan wel per abuis een letterteken geskrywe het nie. Die sodanige spelling kom egter herhaaldelik voor.
Feijtje: kyk Glos. o. *IJ*. Die vorm *Fytjie* was in my kontrei in my jeug gewoon.
„*zij*, Diederick *zijn* geweer": so in ms.
„*in* wat er in de eerste brief meer volg": vgl. vir *in* Inl., 10, 7.
L. Tregardt: ms. lees duidelik *-e-* met ogie, maar die *-t* op die end is bietjie dof; die voorafgaande *d* het egter geen haal nie, waaruit blyk dat hy nie op die end staan nie, m.a.w. *-dt* te lees is. Onder die naam staan enige letters, maar is onleesbaar.

Bl. 29.

11 Ap. *[o]uwe:* ms. lees *uwe*.

13 Ap. „*mis* te halen": duidelik *mis*, soos in Afr.

14 Ap. „met *hun* spreken zal": kyk Glos. o. *hun*.

Bl. 30.

een uitweeg maken zal: duidelik *uitweeg*.
gaanen zal: kyk Inl., 10, 6.
ik gaf hem tot andwoord: in ms. sluit *and-* die rl. af en het die *d* die bekende haal; *-woord* begin die volgende rl. en weer het *-d* die haal. Dit wys hoe sterk die gebruik by Trigardt was om 'n slot *-d* die haal te gee.
[n]ooijt: dis bekend dat in ouer Ndl. *ooit* en *nooit* deurmekaar loop.
verbelen: kyk Glos.
„die kreupel *osse*": kyk Inl., 10, 11b.

jongetjies kinders/jongetjies: in my jeug was *jongetjie* = „seun/seuntjie" gewoon in my kontrei, bv. twee kinders, 'n *jongetjie* en 'n meisie; vgl. ook *jongetjieskool; seun* is alleen gebruik in *seun van*. Kyk Glos.
en schelt woorden . . . . . voerende: te kere gaande in skelwoorde en dreigemente; ms. lees duidelik *drigementen;* kyk Glos.
komp: ms. skyn inderdaad *komp* te lees, soos ook Get. Afs. en Preller.

15 Ap. *niet ontfangen zal:* is *niet* = „nie" of „niks"?
passeerd: vgl. Inl., 10, 13.
apsoluit: is *ui* = *uu* of *ui?*

twee[de]: ms. lees *twee,* maar wd. staan aan kant en bl. beskadig.

Bl. 32.

17 Ap. „*zij* beste vrouw": let op *zij.*
om hang: vir ons gevoel: *(was) om hang.*
voor, en de vorige gevallen: vantevore, ens.
D.w.: dienswillige.
en . . . . te zeggen: as ek moet sê wat ek dink.
„dat de vrees *hun":* kyk Glos. vir *hun.*
d.w.heid: dienswilligheid, onderdanigheid.
18 Ap. Blad aan regterkant beskadig!

Bl. 33.

18 Ap. *exschuis:* is *ui* =*uu* of *ui?* Vgl. *apsoluit* o. 15 April.
„zoo *laang":* duidelik *aa.*
wel was: blykbaar „tevrede was".
schlag schaap: weer die *sch!*
19 Ap. *ouwe plaas:* laaste wd. aan kant en nie uit te maak of dit *plaats* dan wel *plaas* is nie.
„mag zienen": vgl. o. 5 April.
geng ze na: duidelik *geng* (met ogie).

Bl. 34.

voor zij moeder: let op *zij.*
21 Ap. *Ik vra[a]g an:* kyk vir *an* Glos.
wat maan[d]: kyk Glos. o. *wat.*
22 Ap. *gepeijst [had]:* skrif v. ms. baie verbleek.

Bl. 35.

Swager Sijbrand: hy was by die Van Rensburg-Groep gewees.
Dond. 20ste: slaan op vorige Donderdag.
26 Ap. *hou deur:* duidelik so in ms.
20 B en 3 rds.: waarvoor staan *B?* Preller sê niks. Ek vermoed dat *B* 'n skryffout is vir 13 en die komma tussen 20 en 13 nie ingevul is nie, wat by Trigardt dikwels voorkom. Dan sou die teks lees „20, 13 en 3 rds.", wat sin gee.

Bl. 36.

29 Ap. *de maan die doot is:* let op die tipiese tydsberekening.
30 Ap. *slagt[en]:* ms. lees *slagt,* wat korrek kan wees, maar hoekie v. bl. het verdwyn; daarom veiliger *slagt[en]* te lees.
owe Botha: die vorm *owe* kom meer voor.
rim-ketang: let op die vorm v.d. twee woorddele; kyk Glos.
April zij honden: wie is April? Let op *zij.*

Bl. 37.

3 Meij. „met *zij* twee zoons": *zij* duidelik in ms.
dat zij hem eer: na die *r* v. *eer* skyn iets soos *s* te volg, dus *eers; eer* egter te handhaaf, soos ook Get. Afs.
is ooijt bij mijn geweest: vgl. vir *ooijt* o. 14 Ap.
te ha[len]: hoek v. blad ontbreek.
5 Meij. *de nagt kwam de osse zelf na de kraal: de nagt* is bo die rl. ingevul en na „de osse" is *de nagt* deurgehaal. Sit in die korreksie iets stilisties?
6 Meij. *en halveschoot:* ms. lees duidelik *en* (soos ook Get. Afs. en Preller); wel = 'n; kom herhaaldelik voor.

Bl. 38.

prubeeren: kyk Inl., 10, 12.
van voor een schaap: vir 'n skaap.
7 Meij. *daar in tegen:* duidelik *in* (met punt bo).
„ouwe Strijdom is ook *same* gegaan": *same* is bo die rl. ingevul en daaronder is *mede* deurgehaal. Merkwaardig vir Trigardt se taalgebruik!

Bl. 39.

9 Meij. *(heet) Rasiepa:* met Preller voeg ek *(heet)* in.
omgekeerd heb: laat omdraai het.
klij[n]: wd. staan aan uiterste kant.
„ken *mins* daar te voed komen": duidelik *i* met punt bo. Kyk Glos.

11 Meij. *Pieta draij:* kyk Inl., 10, 3.

Bl. 40.

12 Meij. *gaane wel:* kyk Inl., 10, 6.

13 Meij. „in de *door* van de kraal": ms. lees duidelik *door*, soos ook Get. Afs.; Preller lees *deur*, sonder meer. Vermoedelik is *door* die taal v.d. inboorling en wel Eng. *door*, want 'n Afrikaner sal nooit v.d. „deur" van 'n kraal praat nie maar v.d. *hek*.
en scheld woorde reden voerende: ms. lees *die en* . . . . . ; moet glips wees.
d[o]en: ms. lees *den*.
dat hij het uit rekte: met nadruk verklaar het(?).
kouij[d] smit: sogenaamde smid(?).

Bl. 41.

begos: kyk Inl., 10, 11.
o[u]we: ms. lees herhaaldelik *owe* en miskien so bedoel.
Z(ei) hij . . . . : konstruksie onhelder.
Calidon: rivier in huidige S.O. Vrystaat.

Bl. 42.

ooijen met lammer: kyk Inl., 10, 18.
„*dat* hij die ooij maar houden ken, *dat*": 1ste *dat* is afhanklik v. „sloeg . . . af" en beteken ongeveer „en sê dat"; 2de *dat* beteken „omdat" (kyk Glos.) Sodanige konstruksie kom voor in ouer Ndl.
Hierdie brief van 11 Meij staan in ms. 5 ble. eerder; nie daar te plaas nie.

Bl. 43.

in soort: v. verskillende soort, grootte.
vingerhouden: ou miskien = *oe*.
wat voor produck: blykbaar „voeg by watter produkte ons mag stuur".

14 Meij. *doenen of geven:* kyk Inl., 10, 6.

Bl. 44.

16 Meij. *Zijn moeder:* wie s'n?
wins hem: duidelik *i* (met punt).
niet komd; is dat: teks duister; blad beskadig (getand) aan kant. 'n Verstaanbare lesing sou wees: *dat de Kaffer van S. niet (gekomen) is; dat drie van* . . . . Preller lees soos in Teks.
dat ons dat niet doen . . . . let op *ons*, wat ons nog dikwels sal ontmoet, bv. reeds o. volgende datum.
[ei]nd: ms. onduidelik.

Bl. 45.

17 Meij. „*hun* voor geloop/ging Jan *hun* om/heef wij *hun* laate staan": duidelik telkens *hun:* kyk Glos. o. *hun*.
geng een partij [*op*] *de vlug:* duidelik *geng* (*e* met ogie); *op* ontbreek.

18 Meij. *de* [*morgen*] *vroeg: morgen* ontbreek.
te zi[e]n: ms. lees *zin*.
gekwitste: let op die *i*.
of wij niets: om te sien of, ens.

19 Meij. *vlakke veld:* kyk Glos. o. *vlakke*.

20 Meij. *ow Lowies:* ou Lewies. Kyk Inl., 1, 2.
zoo mit: kyk Glos.
w[ezen]: wd. staan aan kant v. bl. en slegs *w* oor.

Bl. 46.

kouwe: kyk vir die -*w*- Inl., 10, 14.

22 Meij. *koegels:* kyk Glos.
het . . . prubeert: kyk Inl., 10, 12 en 13.

Bl. 47.

23 Meij. *kop[er]:* ms. lees *kop,* maar laaste wd. aan kant en bl. getand.
in lang genoeg: let op *in* (*i* met punt bo). Kyk Glos.
lang genoeg/lank genoeg: Afrikaans loer om die hoek! Kyk Inl., 1, 1.

24 Meij. *dobbetj:* duidelik so in ms. en ook in Get. Afs.; kyk Glos.
(mijn) en A zijn schapen: ms. lees duidelik *men* (*e* met ogie). Moet dit *m'n* (verswakte vorm) voorstel of is dit bloot 'n glips? Waarskynlik die laaste want die swakbetoonde vorm pas hier nie.
passeerd was: kyk Inl., 10, 13.

25 Meij. „het . . . . in mijn *waa* gezet": weliswaar die geradbraakte Afrikaans van Albach, maar stellig tewens bewys van hoe die wind gewaai het.
twee restaal: 2 riksdaalders.
N.B. Die taal v. Albach is presies weergegee soos in ms.

Bl. 48.

gesla(gen): ms. lees *gesla,* maar laaste wd. aan kant.
de Selippe: duidelik *de* in ms.; glips?
De morgen heb . . . . . . Niks volg nie. Die bl. is vir ongeveer een derde onbeskrewe.

26 Meij. *[o]uwe:* ms. lees *uwe;* glips.
dri: duidelik so in ms.; vgl. *twe* en *twee.*
d(aa)r: ms. lees *der.*
optrek[k]en: ms. lees een *k.*
begrijp!: weleens gebruik Trigardt 'n leesteken volkome korrek, soos hierdie uitroepteken.

27 Meij. *Jan zij Boesmans:* duidelik *zij!* Iets verder „Jan en Albach *zij* volk".

Bl. 49.

„*dog* op gekregen": kyk Glos. o. *dog.*
doene moet: kyk Inl., 10, 6.
overhebber: duidelik so in ms.; kyk Glos.
wat nuis: kyk Glos. o. *wat.* Is *ui* = *uu* of *ui?* verskynsel kom meermale voor.

Bl. 50.

„steek het *altoos* doot": kyk Glos. o. *altoos.*

29 Meij. *te voorscheen:* kyk Glos.
weg[gegeven]: ms. lees *wegegen.*
blouwe blommetjies: kyk Glos.
schippeerd is: kyk Inl., 10, 13.
op dat wij: kyk Glos. o. *opdat.*

30 Meij. *aard bees:* kyk Glos o. *aard.*
dog sorgh dragen: kyk Glos. o. *dog:* soos ook 'n vorige keer, lees Preller ten onregte *tog.*

Bl. 51.

„dat hij maar *gaanen* ken": kyk Inl., 10, 6.
taaij: kyk Glos. o. *geweer laaij.*
[e]en schoot: ms. lees *en.*

31 Meij. „de vlakte *over* de rivier": kyk Glos. o. *over.*
N.B. Die skrif v. hierdie bl. is baie verbleek en die bl. is beskadig aan die kant. Van heelwat woorde is slegs 'n deel bewaar.

Bl. 52.

1 Jun. *wanner hij komen zal:* ms. lees duidelik slegs een *e: wanner.* Is dit so bedoel? Die vorm *wanner* is nog gewoon in Afr.; kyk Uwdb.

3 Jun. „Verder *krij* hij": kyk Inl., 10, 10.

4 Jun. *met Jan Stanster:* wie is dit? Preller lees „Jan en Danster"; gee goeie sin, maar geregverdig?

Bl. 53.

„niet alleen *gan* moet": is die spelling *gan* so bedoel? Die klinker v. *gaan/gaat* is dikwels kort in Afrikaans.

13 Jun. *t[w]ee geweers:* ms. lees *tee* en Get. Afs. volg hom sowaar na! Hierdie bl. is aan die kant beskadig.

Bl. 54.

13 Jun. „*voor* zijn maars": gebruik v. *voor* is tipies Ndl.; kyk Glos.

14 Jun. „*rij* te paard na": kyk Inl., 10, 10. Iets verder *weg rij.*
een omslag: kyk Glos.
in Magielie: is „Magielie" die naam v. 'n mens of 'n plek? Indien die eerste, het *in* die bet. „en", soos dikwels in die Dagb.
nam ik voor: kyk Glos. o. *voornemen.*
„*eider* een *tuig*": kyk Glos.

15 Jun. *voor de vogels:* om die aasvoëls weg te hou.
(aan de vel): na die vel te oordeel.

Bl. 55.

niet veel deugden: deugden sal wel ww. wees en die vorm (ekv.) te vergelyk met die Ndl. volkstaal „ik en *hoorden* u niet".
Bloot Kaffers: Kaalkaffers.
loesing met slagen: pak bestaande uit houe.
seer maak: kyk Glos.
„sal *ons* loopen": kyk Inl., 10, 17.
ken[ni]s: ms. lees *kens.*

16 Jun. *kolen gebranden:* let op *gebranden.*
de heele boele: duidelik *boele* in ms.
vloeken en swetsen: swets het verskillende betekenisse in ons land al na die streek. Wat beteken dit hier? Kyk Glos.
„*in* de veld/*en* de veld": so vlak bymekaar die een keer *in*, die ander *en*, en beide = in! Watter gevolgtrekking mag ons maak? Miskien dít: die onbewuste vorm is *en*, die bewuste (by nadink) *in.*
schaap herster: is *herster* ook Ndl.?

Bl. 56.

17 Jun. *door zijn kam:* die kam v.d. eland is tussen sy horings; 'n haarrif; hy is dus te hoog geskiet. Kyk *Fauna en Flora*, nr. 13, 1962: op bl. 37 is 'n afbeelding v.d. eland; by die koedoe is die kam op die skof, kyk ald. bl. 57.
met haar geweer: kyk Inl., 10, 18.
Ik (raapte): met Preller voeg ek *raapte* in.

18 Jun. „is *gloo* niet af": let op *gloo;* kyk Glos.

Bl. 57.

gevan[gen]: ms. lees bloot *gevan;* moet dit wees *gevangen* of *gevang?*

19 Jun. *kerrel:* toon *rr* aan dat die voorafgaande *e* oop is: *ê*, dus *kêrel*, soos algemeen in Afrikaans?
prubeer: kyk Inl., 10, 12.
Ik z(ei) dat hij het niet doen zal . . . : ms. lees bloot „ik dat" en dis duidelik dat 'n ww. uitgeval het, maar wat? Met Preller lees ek *zei.*
een sak piesang: kyk Inl., 10, 18.

20 Jun. „voor *hun* alle": kyk Glos. o. *hun.*

Bl. 58.

„dog *niet* geschooten": is *niet* = niks? Kyk Glos.

21 Jun. „die *rede* van die mensch": *rede* wel = woorde.
Geere: vader/moeder v. mev. Botha.
„ik vraag *wanner*": weer duidelik die vorm.
prubeeren: kyk Inl., 10, 12.

Bl. 59.

22 Jun. *pampoenen:* soos in Afr. Kyk Glos.

Bl. 60.

25 Jun. *verrenneweerd:* duidelik so in ms.
26 Jun. *b[u]ij regen:* ms. lees *beij.*
27 Jun. *voor nimmedal:* onnodig, verniet.

Bl. 61.

zal krij ook: sal óók slae kry.
zol bang . . . . praat: hy sal bang word as ek wil vertel wat met my gebeur het.
zal hoor . . . . ikke: miskien wil A. dît sê: hy sal begryp dat dit in sy belang is wat ek sê; dat dit nie raadsaam is om te dink hy kan weg hardloop v.d. slae nie. Sowaar, ou L., dis reg so; ek sal so maak (d.i. aan hom vertel).
Nuvel: waar is dit? *Nuveld/ Nieuveld?*
te eeten (gegeven): met Preller ingevoeg.
jaagsiekte ooij: 'n siekte waarby die asem vreeslik jaag?

28 Jun. *bij voor branden van de geweer:* Wat moet *voor branden* beteken? Maj. Van Royen van die Weermag gee die volgende verklaring, wat stellig juis is. Hy ken die ww. *voorbrand* nie, maar die pangeweer (Ou Sanna) ken hy goed. By hierdie vuurwapen was daar 'n pannetjie; die is met maklik ontvlambare kruit gevul. Wanneer die haan die vuursteen tref, ontstaan die vlammetjie wat die kruit in die pan laat ontvlam. Hierdie vlammetjie gaan deur die sundgat na die lading in die geweerloop, maar as die sundgat nie skoon is nie (wat van tyd tot tyd gebeur), kan die vlammetjie nie deur die sundgat gaan nie en vind die „ontbranding" net by die begin v.d. sundgat plaas, m.a.w. dit brand „voor". Dan weier die geweer. Soms word vertel in die Dagboek dat ten gevolge van voorbrand misgeskiet is. Dit kom deurdat die sundgat nie behoorlik skoon is nie en daar dus vertraagde ontbranding plaasvind. Deur hierdie vertraagde ontbranding word die skoot vertraag en skiet die persoon mis. Hierdie verklaring is stellig korrek.

Bl. 62.

29 Jun. *draide:* kyk Inl., 10, 3.
30 Jun. *desselboom/disselboom:* in beide gevalle duidelik *e/i.*
voorgebrand: kyk aant. o. 28 Junie.

Bl. 63.

1 Jul. *schellim:* duidelik *-i-.*
zeg weer . . . . regter: dit reggekry het om die regter in sy guns te stem.
„om *hem . . . . ,* dat hij *hem": hem* as refleksief (net soos in Afr.) en twee maal vlak bymekaar, teenoor *zeg* (= sig) 'n paar reëls eerder. Dit val op.

3 Jul. „dog *nie* gekregen": *nie* staan wel aan die kant, maar daar's geen teken van -t nie. Get. Afs. en Preller lees ook so. Het Afr. bo gekom?
„een *heuwel* oor/op de *heuvel":* duidelik *w* x *v;* dit wys hoe Afr. en Ndl. om die beurt opduik: die egte naas die aangeleerde.

Bl. 64.

beantwoord het stil: so Preller, maar Get. Afs. lees . . . . *sleg.* Die wd. staan laaste aan kant en is onduidelik.

4 Jul. *ouwe Botha z(ei) hij:* ou B. het gesê dat hy (B.) dit gedoen het.
hij krijg kouij: weglating v.d. artikel is naturelle-Afr., soos nog vandag.
krijg: blykbaar „gaan haal".

niet een worden: ms. lees *een* (soos ook Get. Afs.); glips vir eens?
hooren (bulk): so lees ek met Preller.

5 Jul. *hij (het) weer: het* afwesig in ms.

Bl. 65.

6 Jul. *toe[gev]en:* ms. lees *gen.*
zienen wel: kyk Inl., 10, 6.

8 Jul. „maar *niet* geschoten": *niet* blykb. = „niks".

9 Jul. *de paarde wij:* d. weiveld v.d. perde. Weer tipies Ndl.!
„een *stoot* aan zijn wang": stamp. Tipies Ndl.!
geslagten heb: soos *gebranden* elders! Hiperkorrek.

Bl. 66.

moe[der]: laaste wd. aan kant en onduidelik.

11 Jul. „een *pek*": duidelik *e* met ogie.
met hem en bragt: is „hem" die naturel en „hij" Carolus? *na hem* sou duideliker gewees het maar ms. lees *met hem.*

12 Jul. *sleepsels:* ms. lees *schleepsels.* Weer die onsekere *sch!*
koolh[o]uijd: ms. lees *-huijd.*

13 Jul. „zijn vee ook bij *mijne* mag gaan": *mijne* selfstandig gebruik maar sonder artikel (net soos in Afr.); kyk Inl., 10, 17.

Bl. 67.

Ribbok . . . . ambeeld: in my Afr. bestaan *reebok* en *aambeeld* nie; vgl. Uwdb.
schawen: let op die *-w-*, net soos in Afr. *skawe.*

14 Jul. *die osse: osse* is ekv. want d. getal (nl. 452, kyk bl. 63, 2 Jul.) bly dieselfde.
„kogel uit *snijden*": ms. lees *schnijden;* weer die *sch!*
„waar wij de vee *leggen* zal": vreemde gebruik v. *leggen.*

16 Jul. „Strijdom *prubeer*": kyk Inl., 10, 12.

17 Jul. *nulap:* kyk Glos. Vir Trigardt duidelik een woord; tog lees Get. Afs. *nu lap* en Preller *nu(we) lap.*
als aan de bergh: behalwe, ens.

Bl. 68.

18 Jul. *opgemelde smids:* beide vorme is merkwaardig; *opgemelde* is tipies Ndl. en die mv. *smids* is vir baie Afrikaners onbekend (bv. vir my) en in Ndl. minder gewoon, kyk WNT o. *smid (I),* kol. 2154.
Mijn heem: my hemel(?).
breek emmers aan stukkend: emmers skyn hier die bet. v. *emmer* te hê, nl. „telkens, steeds", wat in WNT o. *immers* nie gegee word nie, slegs die v. „beslis", wat hier minder goed pas.

19 Jul. *en maken:* insit.

20 Jul. *en mijn presint:* kyk Glos. o. *presint.*
de borsten van de speeken: borsten is onduidelik in ms., maar sal wel korrek wees: dit gee sin en Preller lees ook so. Get. Afs. lees *bouten,* wat geen sin gee nie.

Bl. 69.

21 Jul. *Toen ouwe Botha (terug was):* hier het wde. uitgeval; die tussen hakies pas.
„dat zij het niet zag": omdat, ens.; kyk Glos. o. *dat.*
aan de haar: kyk Glos. o. *haar.*

22 Jul. *Ouwe Albagh stueurd:* is *-ueu-* glips vir die gewone *eu* of moet dit te kenne gee dat *eu = uu* (soos deur my aangeneem)?
dat hij zijn werk maaken moet: blykb. „dat dit hy is wat die werk moet doen.

Bl. 70. Die teks is hier gebrekkig.

26 Jul. *ge[we]ld:* so lees ek met Preller.
O[u]we: ms. lees *owe* en misk. behou.

Bl. 71.

prubeer dan: kyk Inl., 10, 12.
dat voor alle mijn vee niemand had: die afwesigheid v. subjek is gewoon in ouer Ndl.

Wat was de geval? . . . . dan u: die betekenis is nie volkome duidelik nie en passasie verskillend op te vat.
„*als* u moeder": *als* op te vat = „soos" of „indien"; beide gee sin.
en eene rusie: ms. lees *een.*
van jonks af: let op *k* v. *jonks.*

Bl. 72.

en gebreken: in 'n toestand v. hulpbehoewendheid.

27 Jul. *gebranden:* die vorm reeds gehad.
pampoen: weer die vorm, soos in Afr.; dis egter ook Ndl., kyk WNT o. *pompoen.*

28 Jul. *te-sedert:* kyk Glos.
op de werf: „werf" gebruik van 'n pas opgerigte en tydelike kamp; wys watter rol hierdie begrip by die Boer gespeel het.

Bl. 73.

29 Jul. *ge[weer]:* deel tussen hakies ontbreek, maar laaste wd. aan kant.
[ge]ruime tyd: ms. lees slegs *ruime;* kyk Glos.
dat het leuw is: laaste wde. aan kant en ingedruk; lesing nie volkome seker nie.
brand het voor: kyk Glos. o. *voorbrand.*

30 Jul. *geselschap* (twee maal): ms. lees in beide gevalle *geschelschap;* so bedoel of glips?
school . . . . kuiren: die kinders kan beswaarlik skool toe gaan en tegelyk vir Pieta gaan kuier; ms. lees egter so.
geheel(e): laaste wd. aan kant en slot nie seker nie.

Bl. 74.

schoot hij met voor branden mis: kyk aant. by *voor branden* o. 28 Jun.

31 Jul. *vandag* (dus soos in Afr.): duidelik so in ms. en nie *vandaag* soos in Ndl. nie.
L.W. 'n Mens wonder of Trigardt die *-ij* van *Junij/Julij* as *ei* dan wel as *ie* uitgespreek het, maar nêrens is daar enige aanduiding te dien effekte nie.

1 Aoug. Die naam v.d. maand is steeds *Aougus.*
om de wagen te bestelen: wagen waarskynlik mv.; kyk Inl., 10, 18.
kwaad geschied was: geschied is laaste wd. aan kant en vorm nie volkome seker nie.
Pakaan: sit hierin misk. Ndl. *pak aan?*

Bl. 75.

3 Aoug. *voor tijdkorten kuieren:* word *kuieren* in d. Ndl. dan wel Afr. bet. gebruik?
Hij een wijl . . . . z(ei): nadat hy 'n rukkie daar gewees het, sê.
een osse van Jan: osse duidelik ekv., kyk Inl., 10, 11.
zal (vertellen): na „zal" het 'n wd. uitgeval.
zoo kaloop: baie/ver geloop.
kij: kyk.

Bl. 76.

van zelfde: net so.

4 Aoug. *Vija:* kyk o. *IJ.*
dat zij en huis niet had: omdat sy (hulle) niks in d. huis gehad het nie. Kyk o. *dat* en *niet* in Glos.
te suigen: te soog(?).
zoo sleg: baie sleg.

5 Aoug. *To[e]n:* Trigardt lees so dikwels *o* vir *oe* dat 'n mens wonder of hy dit nie so bedoel het nie.
de wind draide: kyk Inl., 10, 3.

Bl. 77.

pampoen: duidelik *pam-;* kyk Glos.

6 Aoug. *schappeerd:* kyk Inl., 10, 13.
Rinsburg: twee maal vlak bymekaar hierdie vorm (sonder „Van" en met *i*).
en dat ouwe Rinsburg: vir ons gevoel ontbreek die ww., maar nie noodwendig vir ouer Ndl. nie; kan uit voorafgaande „is" aangevul word.

Bl. 77.

7 Aoug. „dat de *minschen* die *en* getrokken is": duidelik *minschen* (*i* met punt) en *en getrokken* (*e* met ogie).

Bl. 78.

en eind wees: duid. *en*, wat wel = *'n* sal wees; herhaaldelik reeds gehad.

9 Aoug. „dat *het* voor mijn .... bij is": duidelik *het.*
voor en jonge bulle tand: weer *en* = 'n.
te lang deuren zal: let op die *eu* v. *deuren.*
Sekiti heb, is: blykb, is *heb* vir Afr. *het* en moet *is* d. Ndl. konstruksie voorstel.

10 Aoug. *os[se]:* ms. lees *os=* (laaste wd. aan kant) *van* (eerste wd. v. volgende rl.), dus *osse:* as ekv.; kyk Inl., 10, 11.
dat de leuw braaf blouw: kyk Glos. o. *blouw.*
distantie: die letters *i, i* en *e* lyk volkome eners en sonder punt of ogie.
een ind nader: duidelik *ind.*

Bl. 80.

14 Aoug. *de moe(i)te niet (waard) was:* ms. lees *de moete niet was;* kyk Glos. o. *moete.*
als zij apsint is: en paar rls. eerder *apsent!*
exschuis: is *ui* = *uu* of *ui?* Paar rls. verder *exschuisen.*

Bl. 81.

verloord had: let op die vorm *verloord.*
de keel af te snijden: ms. lees *schnijden!*
die slag van volk: slag is vir my tipies Ndl. Kyk Glos.
vond niet als een: niet = niks. Kyk Glos.
een poos tijd daarna: ms. lees *posoos,* wat Get. Afs. sowaar oorneem.
gaan kon: kon loop. Kyk Glos.

Bl. 82.

17 Aoug. *klijne kind:* kyk Glos.
oude kolonie: kyk Glos.
snoer kalmoes: ms. lees *schnoer.*

18 Aoug. *Hoolriver:* misk. *Hol-/Kool-?*
om draijen: kyk Inl., 10, 3.
Jan zij geweer: let op *zij.*
en end weegs: weer *en* = 'n.

19 Aoug. *aan geroepen:* na hulle geroep (om stil te staan). Vir my tipies Ndl., maar vlgs. *Verkl. Wdb.* is dit ook Afr.

Bl. 83.

20 Aoug. *om gedraid:* let op *ai.*
[b]os: ms. lees *pos;* reeds herhaaldelik verwisseling gehad v. stemlose met stemhebbende konsonant, wat in die Afr. volkstaal voorkom; kyk *Afr. Fon.* §370-372. Is dit so bedoel of bloot glips?
dat het te ver was: omdat; kyk Glos. o. *dat.*
Jeremie zij voed: let op *zij.*

21 Aoug. *met de osse gehaald:* is *osse* ekv.?
[z]ij: ms. lees *hij.;* ook paar rls. verder.
Affrikaanders: let op die vorm.

Bl. 84.

z(ei) van ja. Ik vraag . . . .: na „z(ei)" — wat die laaste wd. aan die kant is — staan 'n paar letters, maar nie uit te maak wat nie.

22 Aoug. *dat wij alsdan:* omdat, ens.; kyk Glos.
na ons wagten zouw: vgl. vir *na* paar rls. eerder.
of wij de weg inslanen zal: kyk Inl., 10, 6.
dat wij met de oppakken: is *dat* objek v. „z(ei)" of bet. dit „omdat"? Die geval kom meer voor.

23 Aoug. *kuijle water . . . . geef: geef* waarsk. = vorm.

Bl. 85.

25 Aoug. *om hun te helpen:* kyk Glos. vir *hun.*
tarmentijn/termentijn: die klinker voor „r" wissel dikwels af in ouer Ndl., maar misk. bloot glips hier.

Bl. 86.

o[u]we Strijdom: ms. lees *owwe.*
niet te vergeten was: so in ms., maar misk. „vergeven" lees?
To[e]n: weer die vorm!
het deurde: let op die *-eu-.*

27 Aoug. *afjag:* kyk Glos.

28 Aoug. *loop wij . . . . renoster op de lijf: renoster* sal mv. wees; kyk Inl., 10, 18.
dat wij . . . . zag: omdat, ens.; kyk Glos. o. *dat.*
o[u]we: ms. lees *owwe.* Staan dit misk. vir *owe?*

Bl. 87.

29 Aoug. *menuiten:* staan *ui* vir *uu* of *ui?* Reeds herhaaldelik die spelling gehad.
dat wij: omdat ons. Kyk Glos.

30 Aoug. *gero[e]p:* ms. lees *gerop.* Weer die spelling!
nuis bringen: weer die *ui!*
Gevraagt hebben: wek kort vir „na gevraagt te hebben".
prubeeren: kyk Inl., 10, 12.

31 Aoug. *swarigheid:* kyk Glos.
dewikken: kyk Glos.
en gerugte: en = 'n; reeds herhaaldelik gehad.

Bl. 88.

2 Sep. *drai:* kyk Inl., 10, 3.
hondert tree van ons wagen: wagen waarsk. mv.; kyk Inl., 10, 18.
zeg[g]en: ms. lees *zegen;* desgelyks paar rls. verder.

3 Sep. *om dat . . . . was:* vir ons gevoel moet die subj. uitgedruk word; afwesigheid daarvan egter gewoon in ouer Ndl.

4 Sep. *weg[g]eloop:* een *g* in ms.
Sekietie zijn veur: let op die *eu* in *veur.*

Bl. 89.

ruisie: let op die *-ui-.*
waar de spek gebleven is: kyk o. *kok.*
gedeurig: let op die *-eu-.*
zij karos: let op die *zij.*

5 Sep. *geweers:* middele van verweer. Kyk Glos.
die met de bul gekomen is: die wat, ens.
en vraag of zij ruilen wel: of = indien.
en vertrokken: ms. lees *ver vertrokken;* misk. te lees *(weer) vertrokken.*
wijsde mijn dan ook zoo wat: het my dan ook die een en ander deur tekens te kenne gegee.
onverduldig: kyk Glos.
eers over . . . . over haar: vir ons gevoel moet daar 'n ww. wees: eers trek ek los. Dis egter nie vir ouer Ndl. nodig nie.

geng zij zetten: lyk na *geng;* duidelik *zetten* (*e* met ogie).
veld schoenen: duidelik *veld.*
kinder(s): ms. lees *kinder;* kan so bedoel wees, kyk Inl., 10, 18.
assegaijen: kyk Inl., 10, 3.
Kaffer: kyk Inl., 10, 18.
vijhand: let op die *h;* reeds gehad.
geweer: middel van verweer.

Bl. 90.

Ik had goed tegenstand bieden: tipies Ndl. Kyk Glos. o. *tegenstand.*
dat hij dagte: sodat, ens.; kyk Glos. o. *dat.*
heleparty: duidelik vas, dus ons *heelparty;* kyk *Wdl.*
loeseerden: tipies *Ndl.*

6 Sep. *met Kaffers:* Kaffers ingesluit.
niet gaan kon: gaan is tipies Ndl.; kyk Glos.

Bl. 91.

gew[ag]: skrif baie verbleek en bl. beskadig.
na die de beeste op pas: na die wat, ens.
ten alle gelukte: so in ms. en ook in Get. Afs. en by Preller. Kyk Glos.

8 Sep. *De (ouwe) tammelde:* ms. nie in haak nie; kyk Glos. o. *tammelen.*
mar een welde bees: duidelik *mar,* wat die swakbeklemde vorm is in Afr. Kyk *Uwdb.* o. *maar.*
d[oot]: blad aan kant erg getand en tot uiterste rand beskryf.
In toen de Bosseman: in = en; baie gewoon, kyk Glos.
daar de Basters . . . . k[on]: blykb.: waar die Basters verantwoordelik voor kon wees.

Bl. 92.

niet en deugte: die dubbele negatief is gew. in die Ndl. volkstaal. Kyk Glos. o. *en* (II).
dat hij gedrage[n] moet: vir ons gevoel ontbreek die refleksief.
Hij verontschuldig hem en alles: kyk vir *en* Glos. en Inl., 10, 6.

9 Sep. Teks bedorwe; woorde en dele v. wde. uitgelaat.
Duivekop: nie vas te stel of ms. *Duive-* dan wel *Duinekop* lees nie; eerste pas hier wel beter.

Bl. 93.

met zoo als: kyk Glos.
draide (twee maal): kyk Inl., 10, 3.
vogelstruis: wel Trigardt se Ndl. vir Afr. *volstruis;* in Ndl. ken ek alleen *struisvogel.*
Als die renoster die . . . .: ellipties vir: sê nou die renoster, ens.

10 Sep. *prubeeren:* kyk Inl., 10, 12.
Ik ten eersten: dadelik sê ek dat . . . .
eindelijk haar geweer: kyk Glos. vir *haar* en *geweer.*

Bl. 94.

11 Sep. *bossies veld:* kyk Glos. o. *bossies.*
gefoelen: kyk Glos.
van voornemens: nog dikwels in Afr. te hoor i.p.v. *van voornemen* òf *voornemens.* Kyk Glos.
in gebreken blijf . . . . helpen: kyk vir *gebreken* Glos.; *helpen* = behelp.
dat wij niet verder: sodat, ens.; kyk Glos. o. *dat.*
aan hem gezeg heb: hom gevra het.

Bl. 95.

in een toekomende: vir ons gevoel haper hier iets: òf „een" vervang deur *de,* òf „geval" invoeg na *toekomende.*
door gehaald: kyk Glos.
of Albag: met die oog op die moontlikheid dat A., ens.

Bl. 96.

Nadat wij en posie: en = 'n.
in versekerd (heijd) . . . . dat: dat = sodat.
trek(k)en: ms. lees *treken;* tog nie gerekte *e* bedoel soos in Mnl. nie!

Bl. 97.

N.B. Van hier af het ek die Fotostaat tot my beskikking gehad, wat 'n groot hulp was: meermale is die teks in die Fotostaat aanmerklik duideliker as in die ms.
begos: kyk Inl., 10, 11.
geen loop heef: onder d. grond verdwyn.
juis een vontijn: presies soos 'n fontein.
dat wij alleen was: sodat, ens.
koer[s]: ms. lees *koer,* maar die laaste wd. aan d. kant.
gemeenlijk: kyk Glos.

Bl. 98.

[*Ik*] *vraag: Ik* is laaste wd. aan kant en onduidelik.
te paijen: kyk Inl., 10, 3.
Dag ik grote werkstalligheid . . . . was: blykb.: ek dag dat dit groot omslag sou meebring en dit daarom beter sou wees om te wag tot S. verby was.
bij die vee: hoek v. bl. ontbreek.
N.B. Bo „Septimber" skyn enige wde. te staan; die Fotostaat het dit ook, maar dis nie uit te maak wat dit moet voorstel nie.

15 Sep. *ver[keer]de:* ms. lees *verde;* met Preller lees ek *verkeerde.*
daar Sekieti: daar waar, ens.
een ind weegs: duidelik *ind.*

Bl. 99.

16 Sep. *Katas:* gew. *Katos.*
Poeskop: kyk Glos. o. *koeskop.*
de veld zeer koud was: misk. glips vir *oud?*

17 Sep. *Met . . . .:* die skrif is te verbleek om vas te stel wat volg. Die blad is erg beskadig aan die kante.

18 Sep. *as nouwelijks:* let op die vorm *as.*

19 Sep. *tot gelukte:* reeds gehad; kyk Glos.
in de twintig Kaffer: duidelik mv.; kyk Inl., 10, 18.

Bl. 100

20 Sep. *andere Kaffer:* wel mv.; kyk Inl., 10, 18.

22 Sep. *en zag:* en kyk.
met onwillige honden . . . .: gewone Ndl. uitdrukking, maar my in Afr. onbekend.
Ik zat de een soldaat: zat vir Ndl. *zette* reeds meer gehad.
J(an): Trigardt gebruik selde bloot die eerste letter v. 'n voornaam.

Bl. 101.

23 Sep. *Gra(a)fwater:* ms. lees *Grafwater;* wel *-aa-* bedoel.
en de sant/en de rivier: duidelik *en* = in; Preller lees in beide gevalle ten onregte *in.* Dis hier waar sy uitgawe misleidend is.

24 Sep. *„hij* voor ons": hierdie oortollige „hij" is in ouer Ndl. gewoon en nog in Afr. ook.
momind: duidelik *-i-* met punt.
(een) schaap: ms. lees duidelik bloot „schaap", maar tog seker nie meer as een skaap gegee nie.
mo(e)s: ms. lees *mos,* maar deurgaans gebruik Trigardt die vorm *moes;* daarom verander ek dit tot *moes.*

26 Sep. *dat zij hem:* omdat, ens.; kyk Glos.

Bl. 102.

27 Sep. *in een weije gad:* let op die vorm *weije* (soos in Ndl. spreektaal ook).

henning: ms. lees *henining;* glips. Die vokalisme *eij/y* so vlak bymekaar val op; die vorm *henning* is nog te hoor in Afr. en misk. is *henning* die spontane vorm, *heijning/hijning* daarenteë die bewuste, aangeleerde.
voorste poten: die Afrikaner sou sê *voorpote.*
weg pakken: maak dat ek uit d. saal kom.
koorn stronken: nat. kafferkoringstronke.
schepsel: kyk Glos.

Bl. 103.

dat zij een schaap . . . . moet: teks bedorwe.
op de mat kwam: kyk Glos. o. *mat.*
kraide de haan: kyk Inl., 10, 3.
o[u]we: ms. lees *owe.*
wat zij doen moes: met instruksies wat, ens.
en kas: kyk Glos. o. *Cas.*
een parig voor: eenparig vooruit.
twee Kaffer: kyk Inl., 10, 18.
stapsvoets: is die eerste *-s-* glips?
Ging wij voor: kyk *voor* paar rls. eerder.
over de kraal: teenoor, ens.; kyk Glos. o. *over.*
[ge]wees: met Preller lees ek *gewees.*
of wij voorbij gaan: asof, ens. Kyk Glos. o. *of.*
dat zij ons te wagten was: omdat, ens. Kyk Glos. o. *dat.*
en gehaal/en de kraal: beide *en*'s het *e* met ogie.
dat de beste . . . . is: dat na my gedagte die beste is.
dat bang is: weglating v. subjek is in ouer Ndl. nie ongewoon nie.

Bl. 104.

dat als wij: sodat, ens.; kyk Glos. o. *dat.*
de moe[ij]te niet wesen zal: kyk Glos. o. *moeijte* en vgl. vir hierdie elliptiese uitdrukking WNT IX, kol. 957.
of wij niet mes had: om te sien of, vir die geval dat, ens.
dat wij hoger is: sodat, ens.
komplot: kyk Glos.
een goede tuig: kyk Glos. o. *tuig.*
Na Jan (vragende): vragende deur my ingevoeg, maar misk. was voorafgaande „Ik vraag" vir Trigardt genoeg.
ruime tijd: kyk Glos. o. *ruim.*
dat wij verstaat: omdat, ens.
voor gereden: waarsk. „voort gery".

Bl. 105.

een jonge osse: osse duidelik ekv.; kyk Inl., 10, 11.
de moe(ij)te niet bedraagt: kyk Glos. o. *moeijte.*
o(u)we Botha: nie uit te maak nie of daar *owe* staan of *ouw.*
de bonte osse: duidelik ekv.; kyk Inl., 10, 11.
voor zij moete: let op *zij.*
Toen de vee bezorg was: let op *be-.*

Bl. 106.

de meer beterste is: gee Trigardt hierdie „Grikwa-Afrikaans" as taal v. Jan óf gebruik hy die uitdrukking spontaan as sy eie? Dit kan natuurlik ook „slang" wees en dan tussen aanhalingstekens te plaas.

30 Sep. *dat het nu:* misplaaste, oortollige *het.*
twee gevangen van hem . . . . geven: ms. lees soos hier, maar daar's verskillende duisterhede: is *gevangen* ww. of s.nw.? *van hen* sou beter sin gee as *van hem;* wat bet. *haar geven?* Preller lees *haar (terug) geven* en laat *haar* op die gevangenes slaan. Dit maak die passasie minder onduidelik, maar helder is hy nog nie.
trappeerde: kyk Glos.

mallers: Preller beskou die wd. as vervorming v. Fr. *malheurs* en dan slaan dit op die veeverliese.
leer boom: kyk Glos.

Bl. 107

1 Oct. *de kinder[s]:* ms. lees *kinder* en misk. te behou, maar darem die minder gewone vorm by Trigardt.
3 Oct. *en liet (de andere) daar:* dis duidelik dat iets ontbreek in die ms.; met Preller voeg ek *de andere* in.
4 Oct. *doenen:* kyk Inl., 10, 6.

Bl. 108.

of hij geen weg bekend is: duidelik *hij* in ms.; *hem* sou natuurliker wees.
dat de Goeverneur: dis die objek v. „vraagte", wat hier die plek v. „zei" inneem.
5 Oct. *mondbehoefdens:* let op *-dens.*
Jan van der Sant: wie is dit? Sover nie genoem nie.
gen.: genant(?).
6 Oct. *en de gaten/en de vlees:* duidelik *en* (*e* met ogie).
kom[s]te: -s- nie duidelik nie.

Bl. 109.

de wagen: mv?
(langs) een: ek voeg die wd. in met Preller.
prinsipaal: kyk Glos.
scheijn: bewys.
wijer: let op die vorm (net soos in Ndl. spreektaal).
overtui[i]gte: laaste wd. aan kant en nie duidelik nie.
en de rekening: in, ens.
wat reg: kyk Glos. o. *wat.*
In de eerste: eerstens.
aan hem twee: aan homself, ens.
Z(ei) Jan: vra Jan.

Bl. 110.

in of die Kaffers: en, ens.
zulle: zullie.
of hij zeggen wil: asof, ens.
(en) door regterlijke: met Preller voeg ek *en* in.
7 Oct. *dat wagten wouw:* afwesigheid v. subjek (soos hier) is nie ongewoon in ouer Ndl. nie.
Is e[e]n: ms. lees *en.*

Bl. 111.

9 Oct. *drai:* kyk Inl., 10, 3.
10 Oct. *leste drai:* kyk vorige.
beter koop: merkwaardig vir 'n Afrikaner; kyk Glos. o. *beter.*
11 Oct. *Snees:* kyk Glos.
baatje: kyk Glos.
voor zijn bek: kyk Glos. o. *voor.*
sprak mijn vrouw: sê, ens. (soos meer in Dagboek).
moo(g)en: laaste wd. aan kant en baie verbleek.
wel geen kwaad . . . . zien: waarsk. „wil nie my skade en moeite in 'n ernstige lig sien nie".
z(ei) de gevallen: vertel, ens.
z(ei ik): het ek vertel van. Kyk paar rls. eerder.

Bl. 112.

14 Oct. *de (weg) beduiden:* ms. lees bloot *de beduiden.*
16 Oct. *ra Gramanis:* wat beteken *ra?*
geelder: let op die *-d-.*
clamaat: kyk Glos.
differint: kyk Glos.

17 Oct. *dereck:* duidelik *de-* (*e* met ogie); nog die gewone uitspraak in Afr.; kyk *Uwdb.*

Bl. 113.

eclip: kyk Glos.

18 Oct. *krokodel:* let op die spelling.
ind weegs: i- met punt.
eer morgen: bet. *eer* „voor" òf „eers, vantevore"?

19 Oct. *ind wegs:* let op *wegs* en kyk enige rls. eerder. Dis natuurlik moontlik dat die *e* hier enkel geskrywe is maar tog =*ee* is, soos meermale in ouer Ndl. gebeur en ook in Dagboek herhaaldelik; maar dis ook heel goed moontlik dat hier werklik *wegs* bedoel is.

Bl. 114.

te lang deuren: -eu- nie baie duidelik nie.

20 Oct. *de leste* (twee maal): wat bet. dit hier?

23 Oct. *met de gras:* vanweë, ens.

Bl. 115.

24 Oct. *of zij van zins was:* asof, ens.
maar dat ik het ook . . . .; dan had ik agterdog: maar dat ek ook die sienswyse toegedaan was; ewenwel het ek getwyfel of, ens.
z(ei) boertende: sê ek by wyse v. 'n grap; subjek nie uitgedruk nie, soos meermale in ouer Ndl.
Carolus z(ei)aan mijn . . . . had: blykb. „C. sê aan my dat dit 'n skade is wat ons gely het", d.w.s. dat dit beter sou gewees het as ons anders gehandel had, nl die vee grotendeels verkoop had.
als (g)ij: ms. lees *als hij.*
en vervolg: vervolgens.

Bl. 116.

zulke dan niets had: die sodaniges, ens.

25 Oct. *nuschierig:* is *u* = „u" in *rus?* Die uitspraak nog in Afr. te hoor.
zoo mooij: kyk Glos. o. *zoo.*

27 Oct. *en Baloela loop:* in, ens.

Bl. 117.

2 Nov. *genog:* laaste wd. aan kant en nie baie duidelik nie; skyn egter die lesing te wees en die uitspraak nog in Afr. te hoor.
niet gezien heb: niet = „niks"?

3 Nov. *krij wij:* kyk vir *krij* Inl., 10, 10.

Bl. 118.

bij ons wagen: wel mv.; kyk Inl., 10, 18.
(was) wij: ms. lees *wij wij;* glips. Preller voeg die ww. ook in, maar in die mv.; Trigardt gebruik die imperfek v.d. sterk ww. nooit in die mv. nie.

4 Nov. *Ik zat Wellem: zat = zette;* reeds gehad!
de roode kouij: ms. lees *kouije.*

5 Nov. *om gedraid: ai* (kort) soos reeds herhaaldelik.

Bl. 119.

het is eene krans: kyk Glos. o. *eene.*
publiek: kyk Glos.
Pieta zijn reden: P. se manier v. praat.
komen mot: mot is gewoon in die Ndl. volkstaal. Of is *e* misk. uitgelaat, dus *moet?* Ook bl. 121, o. 9 Nov.
wat kand: kyk Glos. o. *wat.*
waaragtig (2 maal) = „wragtig" en daarom daarteen beswaar gemaak deur Jan?
daartegen strij en appelleer: let op *strij* (Inl., 10, 10) en kyk Glos.

Bl. 120.

niet wellen weeten: nie wou erken nie.
dat waar om: hierdie oortollige *dat* is gewoon in ouer Ndl.

6 Nov. *dat hij daarom gaan kon:* let op d. bet. v. *daarom:* tog, darem.
lijtouw: was *tou* alleen nog nie gewoon nie of is dit Trigardt se Nederlands?
de drai: let op die *ai*.
te kord gedraid: soos vorige.
en (als) hij . . . . (was) die wagen: met Preller voeg ek *als* en *was* in.

7 Nov. *(tereg kon):* nodig want sin onvoltooid.
wagen (2 maal): wel mv.; kyk Inl., 10, 18.
wij prubeeren: kyk Inl., 10, 12.

Bl. 121.

Ik stemde (h)et hem toe: ms. skyn *met* te lees. Verwarring v. konstruksies?
Mot: laaste wd. aan kant en nie baie duidelik nie; reeds gehad bl. 119.
afgrijselijk nouwte: vir ons gevoel *een* te laat vooraf gaan.
aan die pad gaan: moet gaan.

Bl. 122.

weet hij niet: hy weet dus nie wat hy moet sê/voorstel nie. Afr.: hy weet nie.
dat niet te vinden is: soos reeds meer, kan *niet* = „nie" of „niks".

11 Nov. *nabij:* byna.

13 Nov. *(is, is):* skyn lesing te wees; die wde. is ingedruk aan d. kant.

Bl. 123.

dat wij voor ons vee: sodat, ens. Kyk Glos. o. *dat*.

15 Nov. *dat zij eers:* soos vorige.
(daarentegen): deur my ingevoeg; kan ook wegbly.
gewellig: die 2de klinker is duidelik *e* (met ogie) en die 3de *i* (met punt).
Vrederick: was daar iemand met d. naam of moet dit Diederick wees?
ge[ve]n: ms. lees *gen*.

Bl. 124.

z(ei) om wat te doen: vra, ens.; dis Trigardt wat praat.
genoeg vlees . . . . sterven: onduidelik. Miskien „wat vleis betref, sou hy nie van honger sterwe nie omdat hy nog voldoende had.

17 Nov. *onder (wijl) dat:* ms. lees *onder dat*.
nie zal uithelpen: nie val op en hoewel dit d. laaste wd. aan die kant is, is daar genoeg ruimte vir nog 'n letter. Kom Afrikaans dus hier na bo?
kwam een wolf voor: het 'n wolf daarin gekom.
ik stelde swarigheid: het moeilikheid voorsien.

Bl. 125.

en een slag is gebleven: kyk Glos. o. *gebleven*.

19 Nov. *aan het werk: het* val op want deurgaans *de*.
geweer(s): ms. lees *geweer* en misk. is *-s* onnodig; kyk Inl., 10, 18.
en os gevan(gen): is *en* = „'n" of „een"? ms. lees *gevan*.
als bij nagt: soos snags.

Bl. 126.

veur (2 maal): duidelik *eu*.

22 Nov. *klijn (Jan):* ms. lees *klijn Albag;* glips.
dat ek gaarne schrijven wou: bewys hoe Trigardt die taak van dagboek hou opgevat het!

Bl. 127.

24 Nov. *dat verscheije beeste:* omdat, ens.

Bl. 128.

als wij morgen weer heb: Preller voeg in „mooij"; invoeging nie nodig nie.

29 Nov. *niet aan mankeerd: niet* = „nie" of „niks".
30 Nov. *(mee) bekend: mee* deur my ingevoeg.

1 Dec. *hoedanig . . . . zal:* blykb. „hoe die buikplank en leerbome daardeur te kry is."
dat een klijne: omdat, ens.
dat twee man altoos: kyk Glos. vir *altoos.*

Bl. 129.

af te sakken: kyk Glos.
als wij meschien . . . . zijn: bet. onduidelik; konstruksies het deurmekaar geloop.

Bl. 130.

zon(der): ms. lees *zon.* Bedoeling blykb. „dat die vee sonder pad te maak, deurgeja kon word."
vergte: genoodsaak het.
slapheid: onwilligheid.
doen wou: opwek.
zij verkeerde sijnstima: let op *zij;* kyk Glos. vir *sijnstima.*
verwennen: verhinder, weerhou. Passasie nie volkome duidelik *nie.*
zoodanig gemaakt heef: sodanig voorgestel het.
4 Dec. *wij aan ons pad aan werken:* ms. lees *aan onse ons pad:* sit daar iets in *onse/ons?*
Hij z(ei): hy het gepraat asof.

Bl. 131.

maa[k] . . . . ui[t]: bietjie onduidelik.
ondekken: so lees ms. Is die *-t-* per abuis uitgelaat of onbewus (spontaan) verswyg voor *-d?*
5 Dec. *alle slegte dingen:* allerlei slegs.
dat zij . . . . overtuigde: blykb. „wat hulle met deugdelike bewyse weerlê het".
Wat het was?: Hoe het d. saak inmekaar gesit?
haar eige regtigheid zal doen: blykb. „haar self reg sal verskaf." Is dit háár Afrikaans?
in u gezeg (gezeg) heb: in u teenwoordigheid gesê het. Ms. lees slegs een keer *gezeg.*
dat als de kinders: dat oortollig vir ons gevoel.
Saksewaktie: kyk Glos.

Bl. 132.

dat hij: omdat, waar hy.
zij ketel: zij staan aan uiterste kant en misk. *zijn* te lees; egter reeds heelwat onverdagte *zij*'s gehad.
eerlijk: ongeskonde.
en de plaats: in plaas.
onder malkander: deurmekaar.
dat waar om: dat vir ons gevoel oortollig maar nie vir ouer Ndl. nie.
aan de ouders te zeggen: te vir ons gevoel misplaas maar kom voor in ouer Ndl.
voor een boef rond schindert: as boef beskinder, hom vir boef uitmaak.
dat bij haar regter de wet is: blykb. „dat haar regter die wet is, dat die wet oor haar geval uitspraak sal doen".
schinder: skinderbek, lasteraar. Wat volg, is haas telegramstyl, maar die bet. is duidelik.
6 Dec. *niet en deugde:* dubbele negatief; kyk Glos. o. *en.*

Bl. 133.

dat hij haar berispe wou: toe/omdat, ens. Hierdie gebruik v. *dat* is in ouer Ndl. nie onbekend nie. Die bet. is egter moeilik presies vas te stel.
over het geen gedaan .... had: vir ons gevoel ontbreek die subjek *zij*, maar weglating hiervan is nie ongewoon in ouer Ndl. nie. Reeds heelwat voorbeelde gehad. Dit wys dat Trigardt nie onbekend was met sodanige styl nie.
betalen (2 maal): laat boet(?). Het die 2de vb. v. *betalen* miskien 'n letterlike betekenis?
Mo[et]: die woorde is hier tot op die uiterste rand geskrywe en is nie goed uit te maak nie.
losse loesing: blykb. „ligte loesing".
te vreden we[se]n zal: haar goed sal gedra.
over juf. Schepers: teenoor, in teenwoordigheid van juf. S. Kyk Glos. o. *over.*

7 Dec. *de wagen:* stellig mv. Kyk Inl., 10, 18.

9 Dec. *prubeerd:* kyk Inl., 10, 12 en 13.
het ging knap: dit het moeilik gegaan.

10 Dec. *op nuiws:* is *-s* glips vir -t? *ui* wel = *uu.*
en haar te zeg(g)en: hierdie gebruik nie ongewoon in ouer Ndl. nie.

Bl. 134.

12 Dec. *dat het te denken .... was:* omdat, ens.

13 Dec. *kaput:* kyk Glos.
een grote dertig: grote is tipies Ndl.

14 Dec. *opsent:* erkende vorm in Afr. Ook Ndl.?

Bl. 135.

15 Dec. *dat men de wielen:* sodat, ens.
De eerste keer: hier begin 'n nuwe bl.; verskillende woorde aan die kant is nie volledig aanwesig nie deurdat hulle ingedruk is en die bl. te knap afgesny is. Tog duidelik wat geskrywe was.

19 Dec. *koegels:* kyk Glos.

Bl. 136.

21 Dec. *dat de volk bang of bevrees is:* verskil tussen die twee woorde?
wat mijn gedagten was: nl wat my opvatting v.d. saak is.
mijn gedagte te zeggen: deureenloping van konstruksies; kom meer voor.

23 Dec. *kraijen:* kyk Inl., 10, 3.

Bl. 137.

oog bouijt: v.d. trektou of juk.
door gehaald: kyk Glos.
herenderde mijn: ek het my herinner, dit het my te binne geskiet.
dies: diegene, die volk van; egter laaste wd. aan kant en nie volkome duidelik nie.
wand in de lijf .... ongepermeteerd: Betekenis? Dis tog onaanneemlik om te verklaar: straf mag nie sowel in as op die lyf toegepas word nie. Indien daarenteë verklaar word: by toediening v. lyfstraf mag die liggaam geen wond toegedien word nie, hoe dan in die geval van gesel?
ombarmhartiger: let op *om-*. Kyk Glos. o. *m* uit *n.*

25 Dec. *koegels:* weer *koe-;* straks nog 'n keer. Kyk Glos.
hondurt: voor „r" kan die klinker afwissel in Ndl. en Afr. Die geweer het hom Rrd. 137 gekos. maar was hom Rrd. 200 werd.
dat die geweer weg was: omdat(?).
spreek: moet spreek.
ik maar selfs gaan zal: kyk Glos. o. *zelfs.*
z(ei) ik hem in wijnig: is per abuis woorde uitgelaat?
en te zien: konstruksie reeds gehad.

Bl. 138.

hem better bedroefde: duidelik *bet-: e* met ogie. Kyk Inl., 10, 7.
stelde het in zijn keur: het die beslissing aan hom oorgelaat.
van en haar vierde jaar: en dan sg. 'n vulletjie!
als men doen wel: blykb.: as daar handelend opgetreë kon word.
voor andere toe vallen: m.d.o. op ander gebeurlikhede.
N.B. Het hulle met dit alles skoon vergeet dat 25 Des. Kersdag was?

26 Dec. *stadige regen:* gestadige reent(?).
dat hij een wette kros heb: dat die leier 'n wit karos om het.

Bl. 139.

28 Dec. *kleppen:* kyk Inl., 10, 7.
lank wagen (2 maal): *-k* val op; dis nòg Ndl., nòg Afr.!
de stuk houd beslaan: betekenis? Miskien: die nodige metaal daarop aanbring m.d.o. op die tang en die langwa.
daarom: tog.
N.B. Die ms. lees hier makliker: die ink is minder dof en die reëls is verder vanmekaar.

29 Dec. *gedesterteurde:* gedeserteerde.
Besuidenhoud: die naam nog nie vermeld nie. Miskien 'n voornaam?
begos: kyk Inl., 10, 11.
als 36 koegel: behalwe 36 koeëls. Kyk Inl., 10, 18.

Bl. 140.

31 Dec. *van juf. Schepers 21:* ms. hier bedorwe; ek volg Preller.

Bl. 141.

O(u)we S.: ms. lees *owe.*
voor zijn maars: op sy agterste. Kyk Glos. o. *voor.* Tipies Nederlands.
niet als: slegs.

1 Jan. 1838.

Dit val op dat geen woord gesê word van Kersdag, Oujaar of Nuwejaar nie. Wys dit op Boeresedes van destyds òf was dit die gevolg v.d. omstandighede? Kersdag was egter vir die Boer bloot 'n Sondag.
Vgl. Hertzog-Annale, Jg. 12, nr. 16: die artikels van Nel en Cronjé: Nel: *Vanmelewe in Natal;* Cronjé: *Die Afrikaanse Familievorm.*

1 Jan. *gelegen plaas:* geskikte plek.
exscheus: duidelik *-eu-.*

Bl. 142.

3 Jan. *zoo sterk:* baie sterk.
6 Jan. *deurde:* let op die *-eu-.*
7 Jan. *dat hij geen nag of dag rus heb:* wie is die „hij"? Miskien *zij* lees?
gedeurig: let op die *-eu-.*
8 Jan. *ombeschadig:* let op *om-;* kyk Glos. o. *m* uit *n.*
bij alle gevallen: blykb.: by alle voorkomende gebeure.

Bl. 143.

sturen: duidelik *-u-,* maar paar rls. verder *steuren* en *steurde.* Uit die afwisseling blyk m.i. duidelik dat *eu* bloot 'n spelling voorstel, nie die uitspraak weergee nie.
een wijnig gebeterd: tipies Ndl.
niet aan de haar mis: is *niet* = „nie" of „niks"?

10 Jan. *o(u)we:* ms. lees *owe.*

Bl. 144.

onder die tijd: binne die tyd.
omkeeren: omdraai.

ombekend: let op *om-*.
in stimde: duidelik *i* (met punt) in beide woorde.

11 Jan. *Z(ei) Pieta:* vra P. Reeds meer hierdie betekenis gehad.

Bl. 145.

(heb): die woord nie met sekerheid vas te stel nie; klad/vlek op die blad en ink baie verbleek.

Bl. 146.

14 Jan. *(steuren moet):* teks bedorwe.

16 Jan. *heef wij haar de pad:* ms. lees *„het heef wij haar ....";* merkwaardig! Is miskien eerder *het* te lees? het die natuur bo gekom?

Bl. 147.

17 Jan. *Wiegeland:* ms. lees *Viegeland.*
de kraal over was: kyk vir *over* Glos.
over de kraal: soos vorige.
een tuig genomen: kyk Glos. o. *tuig.*
drie Kaffer: kyk Inl., 10, 18.
de vel in horens .... in de vlees: in beide gevalle duidelik *in* (*i* met punt). Baie voorbeelde reeds gehad; ten onregte lees Preller in beide gevalle *en.*
ik steurde van de Kaffer: kyk vir *Kaffer* aant. paar rls. eerder.
Onder die tijd: vgl. dies. uitdrukking bl. 144.
twee Kaffer: vgl. *drie Kaffer* bo.
vanda(a)n: ms. lees *vandan;* sodanige geval reeds dikwels gehad.

Bl. 148.

over de Captijns moeder: kyk vir *over* Glos.
met de geweers niet uitvoeren ken: niet duidelik = niks.

20 Jan. *Onder dat hij nog sprak:* het *-wijl* miskien uitgeval?

Bl. 149.

vermooren: kyk Glos.
Massouw zij kand: weer duidelik *zij!*
dat ik bij de nagt ook oppassen moet: bij nagt is Nederlands (vgl. Eng. *by night*). Is invoeging van *de* bloot glips of is dit Trigardt se Nederlands?
zijn geweer: zijn slaan slegs op Anthonie; die konstruksie is los.
Ik z(ei) .... de dreigemente: het vertel van, ens. Hierdie ww. reeds herhaaldelik gehad in 'n vryer/ruimer betekenis.

21 Jan. *schuldvel:* duidelik *-u-*. Naas „l" in Afrikaans dikwels geronde i.p.v. ongeronde klinker te hoor. Kyk *Afr. Fon.*, §731.
sprong de bees weerom: weerom is tipies Nederlands.
wij (vond) zijn: ms. lees *wij zijn.* Ten onregte lees Preller (soos meer) die mv. *vonden.*
meschien .... getroffen: ms. lees *getrokken.* Met Preller lees ek *getroffen,* maar die sin bly onhelder. Moet dit beteken: Miskien het hy ook iets meer raak geskiet, nl. 'n mens?

22 Jan. *dat de pad klaar is:* bet. *dat* „omdat" (wat dit meermale beteken, kyk Glos.) of gewoonweg „dat" en moet die voorafgaande opgeneem word as ongeveer „met die boodskap dat"?

23 Jan. *gest(e)urd:* ms. lees *gesturd,* wat opgeneem kan word as verskrywing vir die gewone *gesteurd,* òf as enkel *u* = *uu* ('n spelling wat by ander wde. dikwels in die Dagboek voorkom), dus as = *gestuurd.*

Bl. 150.

25 Jan. *kettang:* let op hierdie vorm en kyk Glos.
omweer: duidelik *om-* in ms. Kyk Glos o. *m* uit *n.*

26 Jan. *ombeschadig:* duidelik *om-;* kyk Glos. o. *m* uit *n.*

27 Jan. *aan te vatten:* kyk Glos.

28 Jan. *niet veel deug bezat:* kyk Glos.
lui genoeg: kyk Glos.
Go(e)staf: ms. lees *Gostaf.* Was misk. *Gus-* bedoel?

29 Jan. *oordeelen:* beoordeel.
niet gewees is: is *niet* = „nie" of „niks"?

Bl. 151.

op een ogenblik: op 'n bepaalde oomblik/tydstip. Duidelik *ogen-* en nie *ogem-* nie (laaste ook in Ndl. die uitspraak!) en tog o.a. *ombarmhartig, ombeschadig.*

31 Jan. *kakken:* besit in ouer Ndl. nie noodwendig die huidige growwe gevoelswaarde nie.
to[e]m: ms. lees *ton;* reeds dikwels hierdie verskynsel gehad, sodat getwyfel mag word of dit werklik 'n verskrywing is.
o(u)we: ms. lees *owe* en misk. so bedoel.
dat zij: sodat, ens.
dat zij met mijn spreken moet: sodat hulle, ens.

Bl. 152.

1 Feb. *op de vel branden:* lett. op te vat of gelyk „slaan"? Kyk WNT o. *branden,* kol. 1081, c.

2 Feb. *spoeöneeren:* so lees ms.
(te vertrekken): dis duidelik dat iets in ms. ontbreek.
dat wij de Captijns vang: omdat, ens.
te (laten) voldoen: laten deur my ingevoeg.

3 Feb. *Ik vraa:* lyk inderdaad na *vraa* want 'n *g* volg maar hiervan is die been deur drie horisontale strepies deurgehaal. Kyk Inl., 10, 10.

Bl. 153.

5 Feb. *he[m]:* ms. lees *hen;* glips.
Pieta zij geweer: let op *zij.*
brand de pankruid: kyk Glos. o. *voorbranden.*
atrappeeren: kyk Glos.
Omtrind een uur: omtrent eenuur.
vrieg: weer die eigenaardige imperfek; kyk Inl., 10, 11.
Legger: gg seker nie uitgespreek nie, dus gelyk aan *Lêer;* desnoods *gg* gelyk aan die *gh* v. *ghoen.*
zij Bosseman: let op *zij.*

Bl. 154.

7 Feb. *omstreek van 3 uur:* het ons hier die s.nw. en is die sin ellipties: in d. omtrek v. 3 uur, of is *omstreek* 'n verskrywing vir *omstreeks?* In d. laaste geval moet *van* vir ons gevoel wegval.
dat wij ons gewassen had: dat = „omdat" of bloot inleiding v.d. sin.
na mij gekomen: duidelik *mij* (en nie die gebruiklike *mijn* nie): is dit glips of het die natuur bo gekom?

8 Feb. *Hoorde hij een bok schreeuwen:* vreemd dat 'n boer praat van 'n bok wat „skree/skreeu". Die ms. lees *pok:* dus stemlose i.p.v. stemhebbende konsonant, 'n verskynsel wat nog te hoor is in Afrikaans (kyk *Afr. Fon.,* §397 en 401) en miskien moes die *p* hier behoue gebly het.
daar over heen: ms. lees duidelik *hien* (*i* met punt); glips.

Bl. 155.

10 Feb. *onpassawel:* kyk Glos.
ging het de schapen om: het slaan blykb. op die sg. leeu.

Bl. 156.

11 Feb. *dat wij niet door kon:* sodat, ens. Kyk Glos. o. *dat.*
appel bier: waar het hulle appels gekry? Stellig een of ander appelvormige wilde vrug, bv. maroela.

12 Feb. *en (ik zei) dat: ik zei* wel uitgeval.
dat ik voor haar slagten zal: die sin is afhanklik v. „gaf", asof

daar *zei* gestaan het. Sodanige konstruksie is in ouer Ndl. nie ongewoon nie.

13 Feb. *was daar nog niet: niet* = niks, niemand. Kyk Glos.

Bl. 157.

vrieg hij mijn: ms. skyn *vreg* te lees.
niet zoo schrijven mog: Hoe? Nie moet verwar met Morokkane of Soekororo nie?
ik moes . . . . in de boek lesen: duister! Of beteken dit „dat ek aan hom moes voorlees wat ek in my boek geskrywe het"?

14 Feb. *(n)ooijt: n* deur my ingevoeg; ms. lees *ooijt*. Miskien *is ooijt* te behou, kyk Glos. o. *ooit*.
geen volk met vee of anders: wat bet. „of anders"? Bet. dit „geen volk hoegenaamd nie"?
trek(ken) moet: ms. lees *trek*. Het Afrikaans bo gekom?

15 Feb. *Bergen Rivier:* die naam herinner aan Bergrivier in die distrik Paarl. Kyk Glos.

Bl. 158.

dikke bossen: so lees ms.; *digte* te verwag.

16 Feb. *blij(f):* wd. staan aan die kant v.d. blad, sodat *f* kan uitgeval het.

17 Feb. *ook een wijnig . . . . uit gevreten:* blykb „ook 'n hoeveelheid wat grotendeels v.d. kalanders gevreet was".
simpele kierie: kierie sonder kop (of enige versiering).

Bl. 159.

nuiwe plek: ui wel gelyk aan *uu* in uitspraak.
op nuiw: die *w* sal gelyk *f* wees in uitspraak, dus gelyk *opnuuf*, wat nog in Afr. voorkom.
wat voor captijn . . . . is: watter kaptein hulle as die beste beskou, met wie hulle bekend is.
l[o]t: so lees ek met Preller; ms. lees *lit*.
te laat deuren zouw: let op *deuren;* kyk Inl., 10, 8.
het zouw niet regen: let op die vorm *regen*.

Bl. 160.

21 Feb. *van (de) bergh: de* afwesig in ms. maar kan uitgeval het want *van* is die laaste wd. aan die kant.
staan (de) water: ms. lees bloot *staan* maar aan uiterste kant.

22 Feb. *verreweerd:* so lees ms.; bet. „verrinneweerd".

Bl. 161.

haar plaas: haar woonplek.

23 Feb. *gedeurt:* let op die *-eu-*.
het reg gemaak heb: haar saak geskik het.
(reg maakte dat): gereël het sodat. Hier het woorde uitgeval.
Men dink: vreemd! Het hy Ndl. *me dunkt* (= dit skyn my toe, ek sou sê dat) in gedagte gehad?
zij vader: let op *zij*.
zijn vader gebleven is: kyk Glos. o. *gebleven*.
(om) aan (mijn) te geven: dis duidelik dat woorde uitgeval het.

Bl. 162.

doenen: kyk Inl., 10, 6.
zonder . . . . zouw: blykb. „sonder iets te ontken van wat hy gedoen het of doen wou".

24 Feb. *eenige tijd zetten:* duidelik *zet-* (*e* met ogie).

26 Feb. *weld bok:* duidelik *e* met ogie; weer lees ms. *pok*. Hierdie verskynsel van stemlose i.p.v. stemhebbende konsonant het ons reeds etlike kere ontmoet in die Dagboek. Is dit werklik 'n verskrywing? Kyk die aant. o. 8 Feb.

Bl. 163.

27 Feb. *omtrind over de leste Kaffers:* kyk Glos. o. *over*.

28 Feb. *neuwe volk:* so skyn ms. te lees. Kyk Glos. o. *nieuw*.

Bl. 164.

wouw het niet en de eerste geloven: kyk Glos. o. *eerste.*

1 Mrt. „had nog een man bij *hem*": ms. lees *hen.*
van over Baloela Kaffers is: kyk Glos. o. *over.*
leg denken: duidelik *leg* (*e* met ogie).
zij belof: kyk Glos. o. *belof.*
hem ook te houden: vir ons gevoel moet *te* wegval, maar nie vir ouer Ndl. nie.
te halen gaan: soos vorige.

Bl. 165.

2 Mrt. *vlakke veld:* in die Ndl. sin van „gelyk veld".
De laagtes: wd. onduidelik in ms.; miskien *leegtes* te lees.
de meeste gedeelte: vir die grootste gedeelte.
en vlijagtig: vir ons gevoel ontbreek 'n werkwood maar dit geld nie vir ouer Nederlands nie.
gevan(gen): ms. lees *gevan.*

3 Mrt. *dat de leuwen in was, niet en krijgen:* duidelik so in ms., d.w.s. „*in* was" x „*en* krijgen", en so vlak by mekaar.
trek schof: ms. lees duidelik *trik* (*i* met punt); wel glips.
ruggens: die bet. is ook Ndl.; kyk Glos. Maar hoe die wd. uit te spreek? Veral in die distrik Caledon word die *gg* en die *n* uitgestoot, maar die voorafgaande *e* genasaleer: *rûens.* Miskien het Trigardt die *gg* uitgespreek soos die *gh* van *ghoen.*
te nemen . . . . te bringen: vir ons gevoel moet *te* in beide gevalle wegval; egter gewoon in ouer Ndl.

4 Mrt. *van de (lager) was: lager* ontbreek.

Bl. 166.

een gelege plek . . . . voor de leeuwen: blykb. „'n geskikte plek *is* . . . . met die oog op die leeus".
staan water: duidelik so in ms, maar wel glips vir *staand/e water. Staand water* is Ndl., kyk WNT o. *staand,* kol. 147, C, 6.
gevan(g) he(e)ft: ms. lees *gevan heft;* beide reeds gehad. Wijs *gevan* op *gevang* (Afrikaans) of *gevangen?*
en os: wel = „'n os"; reeds herhaaldelik hierdie *en* gehad.

5 Mrt. In hierdie een alinea, en binne enkele reëls, staan duidelik drie maal *rivier* (*i* met punt); tog het ons al soveel voorbeelde gehad van *revier* (*e* met ogie) dat veilig aangeneem mag word dat Trigardt se uitspraak v.d. eerste klinker die swakbeklemtoonde sal gewees het, soos algemeen in huidige Afrikaans.

6 Mrt *waterlamoenen . . . . manten:* let op *-la-* en *-t-.* In Afr. is *-la-* nog te hoor, hoewel nie die gewone uitspraak nie; die *-t-* het ons reeds herhaaldelik ontmoet.
boonen die onder de grond draag: herhaaldelik het die geselskap reeds boontjies v.d. inboorlinge ontvang en dit sal wel steeds grondboontjies gewees het. Sal die waterlemoen ons tipe gewees het?
grag: duidelik enkele *a,* wat nog 'n gewone uitspraak in Afr. is; kyk *Uwdb.* o. *graag.*
dat doenen zal: vir ons gevoel *hij* in te voeg, maar nie vir ouer Ndl. nie. Kyk vir *doenen* Inl., 10, 6.
vo[l]k: dit val op hoe dikwels die *l* ontbreek in hierdie en ander woorde.
linkte: hierdie uitspraak is nog in Afr. te hoor naas *lenkte;* in die spelling word alleen *lengte* erken. WNT gee 'n paar voorbeelde van *lenkte* o. *lengte,* kol. 1564, 3 en kol. 1565.

Bl. 167-68.

Hierdie blad is aan die kant beskadig en daardeur is gedeeltes van woorde weg; die skrif het erg verbleek. Wat hier gegee word,

is wat blykbaar oorspronklik daar gestaan het of moes gestaan het. Wat volg na „vraag . . . . kinders" (bl. 167) is nie vas te stel nie, nòg in die ms., nòg in die Fotostaat, wat soms duideliker is as die ms. Ek volg Preller hier, wat die ms. gesien het voor hy in die huidige staat ingeplak is. Ongelukkig sê Preller niks oor die teks nie en motiveer niks.

Bl. 167.

8 Mrt. *troewel weer:* let op die *w* v. *troewel.*

9 Mrt. *dat het zoo lang deurde:* omdat, ens.; let op die *eu* v. *deurde.*
dispuraat: kyk Glos.
dat nie(mand): waarsk. „omdat", ens.
voor nimmedal: kyk Glos.
om klaar: vgl. vir hierdie merkwaardige vorm die Glos.
met zijn vuijs na zijn gezegt: as hy hom raak gestamp het, is „na" vreemd; miskien lomp vir „mik hy 'n stamp na sy gesig".

Bl. 168.

10 Mrt. *over de captijn:* kyk Glos. vir *over.*
Soos reeds gesê, is die ms. hier erg gebrekkig. Ek volg Preller.
(ingaan)en: slegs *en* in ms. Die veronderstelde vorm het ons ewenwel herhaaldelik reeds ontmoet. Kyk Inl., 10, 6.
agter gaan: agteruit gaan(?). Miskien moet ons *agteruit* lees.
aan hem manke(e)rd: blykb. slaan dit op Albach.
dat hij het wis: onduidelik.

15 Mrt. Waarom so baie seekoeie geskiet?

Bl. 169.

18 Mrt. *kalver(s):* die ms. lees *kalver,* maar die mv. is twyfelagtig vir Trigardt.

19 Mrt. *tot over de captijn:* kyk Glos. vir *over.*
Die rivier af . . . . maar . . . .: blykb. „stroom afwaarts (na die mond v.d. rivier toe) . . . . maar tog langs die rivier".

20 Mrt. *tot over de kraal:* kyk Glos. vir *over.*
voor zijn geschink: as geskenk; duidelik *i* met punt. Hierdie uitspraak nog in Afr. te hoor.

Bl. 170.

22 Mrt. *(gegaan):* ontbreek in ms. maar teks toon gebreke.

23 Mrt. *Joeman:* vreemde naam!

25 Mrt. *is ook wat gebleven:* „dood" of bloot „in die slag gebly"?

Bl. 171.

26 Mrt. *moe(ij)te:* kyk Glos.
zoo als Philips Raats: toespeling duister.
Van de beeste getal . . . . nog af: blykb. „van die oorgeblewe beeste gaan verder af".
die de krokodel . . . . blij: duidelik *-del* (*e* met ogie) en *blij.*
Tiegerbergh: stellig die uitspraak *Tierberg* bedoel. Gewoonlik word die naam gegee aan 'n rooi os met wit kolletjies (sprikkels), m.a.w. 'n rooi-skilder. Kyk Inl., 10, 16.
om te zien . . . . dat: om ondersoek in te stel omdat, ens.
dat hij blijven zal: zal bet. „moet", soos meermale in ouer Ndl.
maar hij (zouw): zouw ingevoeg met Preller.

Bl. 172.

dat tegen . . . . woelde: wat sterk gebots het met my sienswyse.
waar te nemen: dop te hou.

30 Mrt. *bloof:* duidelik so in ms.; nog in Ndl. spreektaal te hoor, maar my in Afr. onbekend. Dis merkwaardig dat Ndl. (die ouer taalvorm) soms die korter vorm besit en Afr. die langer een, o.a. ndl. *bloven* (spreektaal) x afr. *beloof, belowe;* ndl. *krant* x afr. *koerant.*

Trigardt: lyk beslis na *i*, hoewel sonder punt; Preller lees ook *i*.
is negen . . . . gebleven: hy vertel eers dat hulle dood is en daarna dat hulle bly staan het (nie verder wou loop nie). Of bet. *staan gebleven* dat hulle daar gelaat is?

April.

L. Trigardt: van die *i* presies dieselfde op te merk as van die vorige.

Bl. 173.

met de water naijers blaf: met hulle gewere in die water skiet(?). Volgens Preller is hier weer 'n paar blaaie uitgeskeur: dit was aan die ms. te sien en Preller het dit in daardie toestand geken, nl. voor dit in die leerband ingeplak is. Moontlik het op die manier ook enige optekeninge verdwyn.

6 Ap. *sekouij schieten:* nie noodsaaklik in die vorm 'n mv. te sien of 'n mv. hier te verwag nie.
ongelegentheid: omstandighede wat nie meegeval het nie.

7 Ap. *st(e)urd:* ms. lees *sturd* (reeds gehad).

Bl. 174.

en vlesje rom: en = 'n; reeds gehad; kyk vir *rom* Glos. en vgl. afr. *Morrie* (vroeër volkstaal) vir „Murray", *bokkie* (tweepersoonsperdekar) vir Eng. „buggy" en *trok* vir Eng. „truck".

8 Ap. *Heb wij na Carolus gewagt:* herhaaldelik reeds hierdie *na* gehad.
gepres(in)teerd: ms. lees *gepresteerd*.
an de Goeverneur: kyk Glos. vir *an*.
mediesijn: let op *-die-*.
presint: duidelik *i* met punt.
hemp naas *hemd* twee reëls eerder: Afrikaans kom bo!
slaapstee: sou hierdie Ndl. woord nog in Trigardt se taal gelewe het?

9 Ap. *manten:* vorm met *-t-* reeds gehad.

Bl. 175.

t' ruilen: duidelik so in ms.

10 Ap. *gedeurig . . . . (d)uinen:* let op die *-eu-*. Dis nie duidelik of dit *tuinen* (soos Preller lees) of *duinen* moet wees nie: eerstens het ons egter reeds meermale *t* gehad vir gewone *d* en uit die verband is tog eerder *duinen* as *tuinen* te verwag.

11 Ap. *zat wij ons goederen af:* herhaaldelik reeds *zat* gehad vir *zette*.
grote mannen: ten opsigte v. liggaamsbou of naam?
Engels: ms. lees *Eengels*.
de vellen en hoorns aan mijn te bringen: die ww. hoef in ouer Ndl. nie hier uitgedruk te word nie.

12 Ap. *zelfs te gaan . . . . St. Maria:* in hierdie twee reëls kry ons drie maal *zelfs* = self. Dit bewys die frekwensie v.d. gebruik. Kyk Glos.
Jik: wel Eng. *Jack*.

Bl. 176.

dat ik het liever ziet: nie duidelik of ms. nie *lievers* lees nie, wat dan gelyk aan die Afr. gebruik sal wees.

13 Ap. *de wagen alle:* duidelik meervoud. Kyk Inl., 10, 18.
Portigiese: vgl. *Portigal* iets verder.
Mosenbiek: duidelik so in ms.
negen wagens meer: nog nege waens bo en behalwe Trigardt se geselskap s'n.

Bl. 177.

complemint: telkens *-mint!*
zij Edelheid: let op *zij*.
z(ei)de: gew. z(ei).

ik geen begeer: ek geen geweers begeer nie.
van onse aan koms: sedert, ens.
zijn wins: duidelik *i* met punt.
Afrecaander: let op *-re-* en *-der.*

Bl. 178.

bijtte mij(n) zoo hard (toe): mijn is laaste wd. aan kant en *-n* onduidelik; egter gewoonlik die vorm. Met Preller voeg ek *(toe)* in. Kyk Glos.
en dat . . . . dreig: blykb. afhanklik v. „rond uit te zeggen".
dat hij bars: in ms. duidelik *pars.* Herhaaldelik het ons reeds ontmoet stemlose vir stemhebbende konsonant, iets wat selfs vandag nog in Afrikaans gehoor word.
graag: vantevore *grag* gehad.
had zoo moij en genomen: blykb. „het dit alles so goed opgevat".
niet wes: niet wis (duidelik *e* met ogie).
14 Ap. *raijen waar de knoop lij:* Blykb. „gis hoe die moeilikheid ontstaan het". Die kort *aij* v. *raijen* val op.
w[eer]: ms. het slegs *w,* maar laaste wd. aan kant.
„en de veld": ms. lees „in en de veld"; merkwaardig: waarskynlik het Trigardt begin met die grammatikaal korrekte *in* te skrywe en vervolgens oorgegaan tot die spontane, onbewuste *en.*
„dag op de Hottentots": die voors. *op* val op.
een man van goed gevoelen: kyk Glos. o. *gevoelen.*
dat het haar gevoelen ook was: hierdie bet. was gew. in my kontrei in my jeug; kyk o. *gevoelen* in Glos.
stimde/stim: kyk vir *i* Inl., 10, 7.
comesaressen: die *e* v.d. voorlaaste letg. het duidelik 'n ogie.
was hij een klijne . . . . man: enigsins vreemde volgorde maar presies so in ms.
zoo ver krijgen: om sy (Trigardt se) sienswyse te deel.
swartje: nie-blanke. Tipies Nederlands. Kyk V. Dale. Trigardt se woord sal dit seker nie gewees het nie.

Bl. 179.

da[t]: ms. lees *da,* maar laaste wd. aan kant; dieselfde geld v. *kru[id], commedan[t]* en *eid[er].*
gewe[e]rs: ms. lees *gewers.*
aan de andere kand: in Fotost. duidelik *kand,* maar in ms. slegs *ka* leesbaar! Dit bewys die waarde v.d. Fotostaat.
15 Ap. *onder die tyd:* kyk Glos. o. *onder.*
geen goed sprak: dat hy ontevrede was.
z(ei) en wijs hij met: kyk Glos. o. *met.*
dre[i]gte: wys dreigend in die rigting van; ms. lees *dregte.*
voor die dreigeme[n]t: blykb. „die gelede skade regverdig nie die dreigement nie".

Bl. 180.

dat hij niet hebben wel: niet blykb. = „niks". Kyk Glos.
„en zijn rijs": *en* = in.
tot zijn verschoning: die werkwoord (iets soos „voerde hij aan") is uit „spraak" aan te vul.
vijne rijs: skrif v.bl. erg verbleek.
in die aard: kyk Glos. o. *aard.*
16 Ap. *van de captijn:* deur, ens.
voor sieke beeste: as beloning.
17 Ap. *pretendeeren:* kyk Glos.
malkander: duideliker in Fotost. as in ms.; dit is meermale die geval.
belasten: kyk Glos.
(wand . . . . trekken): die hakies is v. Trigardt self.
Wintvogel waarso?: Waar is Wintvoël? Dis Albach se Afrikaans!

Bl. 181.

18 Ap. *(Albag geven moet):* met Preller voeg ek dit in.

19 Ap. *de middag dat . . . .: dat* = „toe" of „omdat, aangesien"; kyk Glos.

gehuide: ui wel = *uu;* verskynsel reeds herhaaldelik gehad.

weduwenaar: Strydom is een en die ander: Albach of Peffer?

Christen: meervoud?

Bl. 182.

is schappeerd: vgl. Inl., 10, 13.

Mantatees myden: uit Kaapland meegebring?

20 Ap. *zeven die lij: lij* is = *lei* (verl. tyd v. *liggen, leggen*)? Kyk *Mnl. Gr.*, §248.

bij alle sieke: ms. lees *siekte.*

Donker . . . . goederen: hulle het ooreengekom om vir die hout te betaal met Donker (soort wyn), wat as negosiewaar geld.

21 Ap. *Ik liet de Goeverneur zeggen . . . . en waar: zeggen* = meedeel, vra, soos meer in ouer Nederlands.

begraffenis: die dubbele *f* wys dat die voorafgaande *a* kort is (soos in Afr. *begrafnis*) teenoor ndl. *begrafenis.* Kyk Glos.

Bl. 183.

sleg dinken: slegte hoop hê.

tegen mijn over: teenoor my.

22 Ap. *Kaf[fer]:* ms. lees *Kaf,* maar laaste wd. aan kant.

23 Ap. *wij had . . . . eetwaaren:* is 'n verl. dw. aan te vul, bv. *gekregen/ ontvangen?* òf bet. *wij had . . . . voor* „ons het gestel teenoor", m.a.w. „daarvoor ontvang hout", ens.?

Bl. 184.

gevan(g): ms. lees *gevan.* Misk. *gevan(gen)* te lees.

24 Ap. *o[u]de:* ms. lees *ode.*

herstel(d) mog worden: ms. lees *herstellen . . . .*

Ik (gaf) hem: ww. ontbreek.

25 Ap. *onvergenoeg:* kyk Glos.

over (de) Heer: teenoor, ens.

(is): met Preller ingevoeg.

maa[k] maar: ms. lees *maar maar.*

gerooster(d): ms. lees *gerooster.*

Zij (at): ww. deur my ingevoeg.

plasier: kyk Glos.

corpraal: vorm nie in WNT nie, maar vermoedelik wel in die Ndl. volkstaal; vgl. *krant* uit *courant.*

Bl. 185.

„of zij *haar* niet . . . . krijgen": dus *haar* v.d. manlik!

27 Ap. *bijna:* skrif hier baie verbleek.

28 Ap. *gemeen:* kyk Glos.

paar [paar]de: ms. lees *paar de.*

kuiertjie: my in hierdie bet. in Afr. onbekend.

wou[w]: bl. beskadig aan kant.

Bl. 186.

nagt waake (hield): laaste wde. aan kant en hoek v.bl. ontbreek.

29 Ap. *[O]mtrind:* bl. beskadig en skrif verbleek.

liet mijn roepen dat: het my laat roep om te sê dat, ens., òf *dat* = omdat.

Is ik (gegaan): ms. lees *is ik ging.*

dadelijk: verwarring v. twee konstruksies.

geswil: duidelik *i* met punt.

dronken: kyk Glos.

veragterd: kyk Glos.

gegaa[n]: laaste wd. aan kant en hoek v. bl. weg.

v[ee]/ou(we)/m[og]te: almal aan kant v.bl. en skrif verbleek.

van wegens: duidelik so; vgl. *van voornemens* elders.

de goedheid hebben wel: duidelik *e* met ogie; tog lees Preller *wil.*
Botha: kan hy nog so jonk gewees het?
sw[ak]: laaste wd. aan kant en verbleek.
(aaneen): ms. lees *geen,* wat geen sin gee nie.
da[t]: ms. lees *da.*
zeg[gen]: blad beskadig.

Bl. 187.

30 Ap. *of de schapen . . . .:* asof, ens.
det zag: duidelik *det* (*e* met ogie).
dat hij zoo alleen: omdat, ens.
klijn[de]r: bl. beskadig.
N.B. Weer val dit op dat die Fotost. baie duideliker is as die ms.!

Bl. 188.

verkiesing: kyk Glos.

1 Mei. Bo *Dinsdag* staat *April;* glips.

Hierdie blad is erg beskadig, veral aan die kante; dele is onleesbaar. Die Fotost. is minder gebrekkig, maar leemtes bly. Ek volg Preller, wie se teks in ieder geval vlot lees. Ongelukkig laat Preller so goed as nooit blyk wat hy nog kon ontsyfer (hy het die ms. nog in sy oorspronklike, oningeplakte toestand geraadpleeg!) en wat deur hom self ingevoeg is nie. Die skrif is nog die vaste hand wat ons ken, afgesien van skade aan ms. en verbleking v.d. ink.

Met behulp van Preller en die Fotostaat lees ek soos in die teks.
met vaste vertrouwen in . . . .: gedeelte onleesbaar.
Lijf: duidelik so, maar misk. *Lief* bedoel.
overstilp: duidelik *i* met punt; dit lyk of twee woorde volg, maar nie uit te maak wat nie.

10 Aoug.

Hierdie laaste optekening van L. Trigardt staan in wat Preller die „Eerste Dagboek" noem. Dit wys dat die optekening ingevoeg is waar daar 'n ruimte was, m.a.w. dat gepraat kan word van twee skrifte, maar nie van twee dagboeke nie.

GLOSSARIUM

A

aan met inf., sonder *'t*: aan ons pad *aan* werken; toen wij *aan* werken was; *Jan* was *aan* goed af bringen; ging het *aan* regenen.

aannemen = aanvaar: wouw wij de morgen onse rijs *aannemen* (vgl. hd. *anstehen*). Verskillende voorbeelde v. hierdie gebruik (egter sonder bron) by WNT, bl. 256, c.

aanpresenteeren = aanbied: heef hij hem *aan gepresenteerd* ... te komen. WNT (Supplement) gee verskillende voorbeelde, met die opm.: „In minder beschaafde spreektaal nog zeer gewoon". In my jeug was die betekenis gewoon in my kontrei, nl. Oor-Hexrivier, distrik Worcester.

aanslaan = begin blaf: *sloeg* de honden *aan;* kwam de leuw; wierd de honden haar (*d. inboorlinge*) gewaar en *sloeg aan.* WAT gee hierdie bet. ook vir Afrikaans (kyk I, bl. 28, 14); my in Afr. totaal onbekend; vir my tipies Ndl.

aanstons = dadelik, gou, straks: ik nam *aanstons* een geweer; juf. S. ken *aanstons* hier weesen; was wij met de volk *aanstons* op de been; hij was *aanstons* klaar; liep ik *aanstons* daar op af; wij heb dat (*die wond*) *aanstons* verbonden; hij hed *aanstons* zijn geweer.

In my jeug was ek aan hierdie gebruik v.d. woord in Afrikaans meer gewoond as tans.

Trigardt spelle die woord soos tans in Afr., teenoor ndl. *aanstonds*: word die *a*(= t) egter noodwendig gehoor in die Ndl. volkstaal?

aanvatter = begin: om ons leste tog *aan te vatten.*

In verband met 'n reis/tog vind ek hierdie bet. nie in my Ndl. bronne nie; WAT gee dit egter wel vir Afr. (bl. 35, 5): hulle *vat* more die terugweg *aan.* My in Afr. onbekend.

aanwaaij = onverwags opdaag: kwam juf. B. met haar dogter *aan gewaaijd.* Bet. te vind sowel by WNT as WAT.

aard = goeie soort: om in de *aard* te komen (*nl. v. saad*); dat ik hoop ook van die *aard* te krijgen. Ook by WAT: Hy het van die regte saad om in die *aard* te kom.

aard bees = rasbees: om reden dat hij mijn al lang gevraag heb om een van mijn *aard bees.*

Affrikaander = Afrikaner (as naam vir die Boervolk): bemerk wij dat het *Affrikaanders* moet weesen; de *Africaander* tot soldaat vraag; dat het de *Afrecaander* zijn ongeluk is.

affronteerd (verl. dw.) = beledig, geaffronteerd: dat hij ... zoo *affronteerd* was. Kyk Inl., 10, 12.

In my jeug was dit in my kontrei die gewone woord vir „beledig", veral as verl. dw.; vandag het dit uit my taal verdwyn ten gunste van *beledig.* WNT (Supplement) gee dit ook, met die toevoeging: „In N. Nederl. thans vooral in minder beschaafde kringen in gebruik".

af jag = kort, harde weiering: hij kwam ... om kos vragen; heb ik hem een *af jag* gegeven. In hierdie bet. gee WNT *afjacht.* My in Afr. slegs *afjak* bekend, snw. en ww., maar WAT gee *afjag* ook, dog onder **afjak.** WNT (Supplement) gee onder **afjakkeren** ook die vorm **afjakken,** as gewestelike spraak.

afkom (v. 'n rivier) = begin vloei, sterker vloei, vol word: als die *af komd* dat ek niet door zal komen. Bet. ook gegee in WNT, kol. 1084, b, maar sonder voorbeelde; gew. in Afr.

afloesen = afransel: heef hij Catrijn deftig *af geloest*. WNT (Sup.) gee **afloesen** en verwys na D1.VIII (WNT), kol. 2575; daar word dit gegee as Vlaams, in die bet. soos bo.

afoesten = afoes: tot hij zijn koorn *afgeoest* heb. Is die vorm (vir ndl. *afoogsten*) ook Nederlands?

afrok/ken = deur ompraat iem. van 'n ander weglok: z(ei) juf. S. dat A. gezegt had dat ik Doors van hem *af gerokt* had. WNT (Sup.) gee **afrokkenen** en verwys na d. simpleks *rokkenen* D1. XIII), met verwante betekenis. My in Afr. slegs die vorm *afrokkel* bekend, wat ook die enigste vorm is by WAT.

afsakken (trans.) = te laat sak, neer te laat: om de wagens en goederen *af te sakken*. Hierdie trans. gebruik nie by WNT of WAT nie.

aftijkenen = in tekening bring, 'n tekening van maak: zouw wij de school *aftijkenen*. WNT gee *teikenen* as gewestelike vorm onder **teekenen.**

agterdog maken = suspisie opvat: *maakte* wij *agterdog* dat ...; had ik *agterdog gemaak* of .... Die gebruik met *maken* is my in Ndl. en Afr. nie bekend nie.

draai/drai (sn.) = draai: een *draai*; op de eerste *drai* van de revier; de *drai* van de Baloela: de *Draij* Rivier. Ook figuurlik: dat ken meschien zijn hele drai wesen; hy had ... *draijen* = uitweë.

draaien/draijen (ww.): met dat ... B. zijn kop *draide*; *draide* hij hem zijn rug toe; *draide* de wind. Ook fig.: is hij *om gedraid*; hij *drai* altijd. Sowel by die ww. as die snw. is de vorm met *ai* (kort) die gewoonste; dit is nog die geval in Afrikaans, kyk Uwdb.

aljimmers = telkens, kort-kort: dat de leuw *aljimmers* gaat leggen.

allarim = geraas, lawaai: maak de Knopneusen een *allarim*. Let op die spelling met drie lettergrepe (ndl., afr. *alarm*!) en vgl. Afr. Fon. onder „sillabiese konsonante", §386-87. Hierdie bet. ook in ouer Ndl., kyk WNT s.v.

alle = voltallig: z(ei) hij ... dat de beeste *alle* is.

alle dagen = aldae, steeds, elke keer: kon hij *alle dagen* volk krijgen; ik is *alle dagen* de zelfde dankie te wagten; dat hij *alle dagen* zoo (=dit) hoor; sprak hij *alle dagen* daar over; daar mijn vee *alle dagen* wij.

allemaal = voltallig: heb Carolus en Pieta de beeste getel; zouw het *allemaal* weesen.

als[1] = behalwe: Daar was niets aan stukkend, *als* een leerboom had een kraak.

als[2] = soos: de mis was zoo dik dat wij byna niet zien kon, *als* bij nagt.

als[3] (by komp.): dat het hier beter is als daar; niet verder *als* een halve trek, ens.; baie voorbeelde. Selde kom *dan* voor in die Dagb., bv.: heb eer na een diefstal gelijk *dan* na eits anders. Die gebruik van *als* is gewoon in d. Ndl. spreektaal, kyk WNT II, kol. 246, 2.

altyd = by elke voorkomende geleentheid: mijne (nl. *geweer*) is *altyd* beter.

altoos = in ieder geval, beslis: hij moet terdegen keijken en steek het (nl. *die wurms in d. doringhoutspeke*) *altoos* doot; dat twee man *altoos* een stel met twee wielen daar door ken bringen. Die bet. „elke keer" is hier nie onmoontlik nie (veral in die eerste voorbeeld) maar tog stellig minder aanneemlik. Die bet. soos bo is gewoon in Middelnederlands; kyk Verdam.

aluwe = aalwee: een *aluwe* pergasie. WNT s.v. noem dit 'n „ongewone schrijfwijze voor aloë".

an (verswak uit *aan*): gew. in Dagboek, o.a.: ik vraag *an* Strijdom; een brief *an* de Goeverneur. Nog in d. Ndl. volkstaal vlgs. WNT o. **aan**, kol. 35, maar vlgs. Van Haeringen, Neerlandica, bl. 53 is dit gew. in d. Ndl. spreektaal. V. Haeringen druk hom soos volg uit: „Ieder beschaafd Noordnederlander boven de grote rivieren spreekt (= *spreek uit*) *an* als voorzetsel. Men zit „*an* de tafel, Arnhem ligt *an* de Rijn", enz. Ook als bijwoord is *an* het gewone: je hebt er niet veel *an*". Hy gaan voort met te sê dat ook as eerste deel van 'n werkwoord die vorm *an* die gewone uitspraak is: het eten brandt *an*. As swakbeklemtoonde vorm is *an* gewoon in Afr., kyk Uwdb.

ander = eersvolgende: maar om 10 uur den *anderen* dag was wij nouwelijks klaar; die dag ... is twee ... rammen weg geraak. De *anderen* dag is wij gaan soeken; een dag een weinig beter en de *ander* dag weer slegter, ens., ens.; hope voorbeelde. Kyk Inl., 10. 4.

anderhalf = een en 'n half: een *ander half* uur daar na kwam P.; omtrind een *ander half* uur. Kyk Inl., 10, 5.

ander kand (bw.): souw R. na zijn kind gaan *ander kand* van hem; *anderkand* van de Rooij Kaffers; voors.: dat de Kaffers de osse *ander kand* de kraal... gekregen heb; *anderkant* Dunkaan.

anders = in die teenoorgestelde geval, onder ander omstandighede: *anders* is het geen vrede koms; dat wij het *anders* niet halen ken.

Heelwat voorbeelde met hierdie bet. by WNT, D1, II, kol. 436, III, 1 (blykb. veral in ouer Ndl.); gewoon in Afr., kyk WAT s.v.

Aougus: steeds die naam v.d. maand.

appelleer = teen opkom, beswaar maak: wand als men hem eits... zeg al word hij overtuig, hij nog daartegen strij en *appelleer*.

argwaan = agterdog: terwyl ik de Kaffer kende, stelde ik dat en geen *argwaan* (= het ek geen twyfel gehad nie); ik merkte aanstons dat op ons eenige *argwaan gesteld is*.

Dit skyn ook bn./dw. te wees: ik begon dat *argwaan* op te vatten; nam zij het *argwaan* op.

as (by komp.): hoewel *als* hier die reël is, vind ons tog 'n paar duidelike (wat die teks v.d. ms. betref!) gevalle van *as* (soos in Afr.!): kon wij niet eer *as* Sondag daar weesen (bl. 98, 14 Sep.); daar niets door kon *as* nouwelijks een mens (bl. 99, 18 Sep.).

Hier het Afrikaans dus bo gekom by Trigardt! Soos bekend, word by die komp. in Afrikaans *as* gebruik; kyk WAT s.v. Vgl. ook *als* hier voor.

atrappeeren = vang: om te zien of wij haar (*inboorlinge*) niet *atrappeeren* kon.

WNT (Sup.) gee o. **attrappeeren** etlike voorbeelde van hierdie betekenis uit ouer Nederlands. Dus soos fr. *attraper*.

avond en morgen praatjes = beweringe by verskillende geleenthede, aand- en môrepraatjies: zijn *avond en morgen praatjes* komd niet over een. Ek vind die uitdrukking nie in my Ndl. bronne nie.

B

baatje = baadjie (buitenste bedekkingskleed vir 'n man se bolyf): liep (*d. naturelle-/Boesmanbediende*) nog (*lank na sonop*!) met zijn groote *baatje*.

bafta = growwe linnesoort: een stuk geruit en een halve stukkie blouw *bafta;* twe stukken blouwe *bafta*; 1 stuk blouw *bafta*. Vgl. WAT en Tydskr. vir Volkskunde en Volkstaal, Jg, XIII, bl. 5: *Baftablou*.

banje = baie: *banje* onkoste (taal v. Albach), bl. 96, rl. 20.

beduiden = te kenne gee: A. *beduide* dat daar een grote trop beeste loop.

Hierdie besondere nuanse v. betekenis is gewoon in Afrikaans, kyk WAT s.v., 8. Hierdie presiese nuanse nie by WNT nie, maar Verdam gee heelwat voorbeelde o. **bedieden**, kol. 639, 2.

beginsel = begin: het welk de *beginsel* is van die siekte.

Hierdie bet. sowel by WNT (s.v., A) as WAT; volgens beide is dit minder gebruiklik.

begos (imperf. v. *beginnen*) = begin, het begin: dat het... na bakklijen *begos* te lijken; *begos* tegen zin te krijgen; toen *begos* A. medelijden met hem te krijgen. Kyk Inl., 10, 10.

WAT s.v. noem dit 'n „argaïstiese verl. tyd van begin".

begraffenis: die spelling (*ff*) wys dat die voorafgaande *a* kort is, soos in afr. *begrafnis* teenoor ndl. *begrafenis*. Kort *a* is vir my vir Nederlands nie bekend nie; WNT gee slegs voorbeelde met gerekte *a*.

behandigen = oorhandig: zal het (*d. brief*) ons *behandigen*.

Heelwat voorbeelde van hierdie bet. by WNT, met die toevoeging „thans verouderd".

belasten = beveel: vraag ik wat zij Edelheid mijn te *belasten* heb; dat ik *belasten* zouw waar het (*d. wa*) staan moet.

Heelwat voorbeelde v. hierdie betekenis by WNT, kol. 1678, 8, met d. toevoeging „Thans verouderd".

belof = belofte: ik kon hem niet los laten wand anders was zijn *belof* maar voor niet.

Vlgs. WNT o. **belofte** kom die vorm voor in ouer Nederlands.

Bergen Rivier: tot aan de *Bergen Rivier*.

Vgl. *Bergrivier* in die distrik Paarl. Dáár word ook die vorm *Bêrivier* gehoor, wat ontstaan is uit *Bêrerivier* (=*Bergerivier*), vgl. „die *bêre* van die Kaap".

beter: nog te — = nog te meer: ik ... mijn wel zoude wagten als het van mijn eigen was, *nog te beter* als daar van anderen bij was.

beter koop = goedkoper: dat ik 't aan de Vort veel *beter koop* kon krijgen.

Dis gewone Ndl., kyk WNT o. **beterkoop** en veral D1. V, kol. 365 volg. WAT gee een voorbeeld vir Afrikaans, maar sonder bron; my in Afrikaans onbekend.

bij geval = toevallig: Doors was ook *bij geval* bij ons; daar was *bij geval* nog een passesier; kwam L. Albach *bij geval* bij. In die sin „*bij geval* z(ei) Jan aan mijn" kan dit misk. = by geleentheid.

Verskillende voorbeelde v. hierdie betekenis (d.w.s. die eerste) by WNT o. **bijgeval** en o. **geval** in D1. IV, kol. 1899. WAT het dit nie, wel **per geval** in dies. bet.; kyk o. **geval.**

bij gevolg = gevolglik; derhalwe: dat (= sodat) hij het (*d. getuigskrif*) *bij gevolg* aan alle andere kunnen tonen.

Verskillende voorbeelde v. hierdie betekenis by WNT o. **bijgevolg**; WAT gee ook 'n voorbeeld s.v.

bijzonder = apart, alleen: hoorde wij dat Jan en ouwe Botha ook eider *bijzonder* uit was op de jagt.

bils = uier(?): heb de wolf een kouij ... de *bils* weg gerukt.

Geen sodanige woord by WNT of Verdam nie.

blaasbalk: in de vuur voor de *blaas balk;* heb Carolus de *blaasbalk* opgezit; ouwe Botha werk aan een *blaasbalk*; trok ouwe Strijdom *blaasbalk*.

Dis die enigste vorm in Afrikaans, maar kom ook in Ndl. voor, kyk WNT o. **blaasbalg,** waar ons lees: „vroeger veelal *blaasbalk*, en nu nog algemeen zoo uitgesproken".

blij (ndl. *blijven*): *blij* de beeste getal 21. Die vorm kom herhaaldelik voor, kyk Inl., 10, 9.

blijven = woon: dat hij (*'n naturel*) nu ook bij hem (*'n blanke*) *blijven* zal; dat hij ook bij haar gaan *blijven* wel (= wil).

Trigardt gebruik slegs twee voorbeelde, maar die bet. is duidelik. Hierdie bet. nie by WNT of WAT nie, dog nog baie te hoor in Afrikaans, waar dit beskou word as vertaling uit Eng. *stay* = woon.

blouw = brul (?): dat de leuw braaf *blouw*. Die passasie lees soos volg: De morgen laat Jan mijn vragen of ik ook mee gaan wel om de leuw op te soeken; dat de leuw braaf *blouw* en aljimmers gaat leggen.

Die bet. „brul" sou hier pas, maar is vir die woord nie opgeteken by WNT of Verdam nie; wel die van „slaan", vgl. die bekende rls. uit die Rein (vs. 250–251): Reynaerd die zijn meester was (*nl. v. Haas*), Mochte hi sinen clerc (= leerling) niet *blauwen*? Die wd. kom by WNT ook intrans. voor en sou dit in die sin by Trigardt misk. kan beteken „kap met sy voorpote"?

blouw, blouw = onopgehelder: maar *blouw blouw laate blijven* (nl. *die gebeurtenis*). Die bet. is sowel Ndl, as Afr., kyk WNT II, kol. 2795 en WAT s.v.

blouwe blommetjies = onaanneemlike mededelinge, praatjies: zij (*inboorlinge*) vertelde mijn een hele partij *blouwe blommetjes* die niets beduide.

Hierdie bet. ook by WNT o. **blauw** (kol. 2795), met heelwat voorbeelde, maar nie vergesel v.d. snw. *blommetjes/bloemetjes* nie, maar van ander snwe., o.a. *blaeuwe excusen, – praetjes.*

F. Venter gebruik in sy „Geknelde Land" die uitdrukking *blou blommetjies* in die bet. van Trigardt, maar hy deel my mee dat dit 'n oorname is uit Trigardt se Dagboek en hy dit in die lewende taal nie ken nie.

boerte = grap: hij zei uit *boerte* dat het met hem zoo gaat als ...; z(ei) ik uit *boerte*.

In hierdie bet. in Ndl. nie meer algemeen nie, kyk WNT. III, kol. 187. WAT gee dit vir Afr. as verouderd; my in Afr. onbekend.

boertende = by wyse v. 'n grap opmerk: daarop z(ei ik) *boertende.*

boeskop = bees sonder horings: een *boeskop* vers. Gew. gebruik Trigardt die vorm *koeskop*; kyk s.v.

borsten (v. 'n speek) = die dikker, ovaalvormige gedeeltes: om de *borsten* van de speeken af te trekken.

Boesman, Bosman, Bosseman: die laaste is die gewone vorm by Trigardt; die vorm *Boesman* kom drie maal voor, maar in die mond v. Albach; tog mag ons veilig aanneem dat dit die vorm van Trigardt sal gewees het en dat *Bosseman* sy vernederlandsing sal wees.

bossies veld = blykb. „veld met struikgewas": wand dat het de leste *bossies veld* is die wij krijg en als wij op de kale veld onweer krijg, is wij zonder houd. In die distrik Worcester (na die kant v. Villiersdorp) is van 'n gedeelte in my jeug altoos gepraat as „die Bossiesveld". Hierdie benaming is stellig daaraan te danke dat daardie deel oorspronklik gekenmerk is (misk. nog?) deur struikgewas groter as die gewone bossie, maar kleiner as bome.

bosveld = laer geleë streek met bome begroei: dat het *bosveld* is maar niet vaste bos; de Mageetsie af, dat *bos veld* is; wij had de dag *bos veld.*

bottel: een kalbas rom (= rum) van omtrind tien *bottels*; een mediesijn *bottel.*

bouten (liggaamsdele) = boude: had hij de kogel dwars door zijn *bouten*; de schoot door zijn *bouten.* In Afr. is *boud* (mv. *boude*) en *bout* (mv. *boute*) vandag doeblette: *boud* = boonste deel v. mens se been of dier se agterbeen, *bout* = metaalvoorwerp om in te skroewe. Sou in Trigardt se taal hierdie verskil nog nie bestaan het nie, of is dit maar weer 'n geval van sy Nederlands?

braaf/braf = taamlik, bra, erg: dat gaat met ons *braf* slegt (brief v. Pretorius – wie se geskrewe taal uiters swak is – aan Trigardt); na dat zij 't (*d. laaistok*) *braaf* gebrand en verbrand had; dat de leuw *braaf* blouw; als wij *braaf* (= flink) werken wel; het was *braaf* droog. Die vorm *bra* (die huidige vorm in Afr.) kom nie voor nie.

Die bet. v. afr. *bra* is ook Ndl., kyk WNT o. **braaf,** D1. III, kol. 948 B, volg, maar die vorm *bra* word daar nie gegee nie, dus waarskynlik nie Ndl. nie. WAT sê o. **bra** dat soms ook *braaf* gehoor word, maar dat dit meer Nederlands is. Vir my is *braaf* hééltemal Nederlands en in Afrikaans onbekend.

C

carakter = getuigskrif: M. (*inboorling*) vraag mijn om zijn *carakter.* Onder Transvaalse naturellebediendes kan vandag nog die wd. *character* in hierdie Engelse betekenis gehoor word: „a formal statement of the qualities of a person who has been in one's service or employment" (Chambers Twentieth Century Dictionary). Ons het hier wel met die Eng. woord te doen, wat Trigardt miskien ook kan geken het uit sy omgang met naturelle in Oos-Kaapland.

cas/kas = geval: en *cas* van aanranding; en *kas* van aanranding.

WNT s.v. **cas** gee verskillende voorbeelde van hierdie betekenis, met die toevoeging „thans verouderd". Dis natuurlik die fr. woord *cas,* wat ons ook het in eng. „in *case* of".

cassewiel (uit ndl. *casueel,* fr. *casuel*): terloops, ongeërg: wierd hem *cassewiel* gevraag of hij de Bossemans niet die dag gezien heb.

WNT gee verskillende voorbeelde van hierdie woord o. **casueel.**

clamaat = klimaat: of de *clamaat* dat mee bring. Hierdie uitspraak kan nog in Afr. gehoor word.

condietie = voorwaarde: maar met die *condietie* ik zal hem met mijn eige (nl. *kinders*) op voeden.

Verskillende voorbeelde van hierdie betekenis by WNT o. **conditie.** Die betekenis was gewoon in my jeug in my kontrei, veral in sekere verbindinge.

contrij = streek, gebied, woonomgewing: ik vraag hen wie hier captijn in die *contrij* is.

WNT gee etlike voorbeelde van hierdie gebruik o. **contrei.**

contuluuren = tereg wys, kritiseer, die les lees: Ik z(ei) dat het geen kind betaamt een vader of moeder te *contuluuren.*

In my Ndl. bronne nie te vind nie.

daarom = tog, darem: weij zal *daarom* maar aan trek tot dat heij kom met die osse; maar dat ik *daarom* zien zal wat gebeuren zal.

Kyk vir hierdie tipies Afrikaanse gebruik (om dié rede ook anders gespelle as die gewone *daarom*) van die woord WAT o. **darem**, waar heelwat voorbeelde gegee word. 'n Paar voorbeelde is te vind by WNT, maar slegs in ontkennende verband, o.a. die volgende voorbeeld uit Hooft: Al schey ick van dy, met droevich schreyen, Mijn hart en can *daerom* van u niet scheyen.

dankie = dankerkentlikheid: ik is alle dagen voor mijn leste weldaat de zelfde *dankie* te wagten als voor de eerste.

Verskillende voorbeelde van hierdie gewone gebruik by WAT. Is dit Nederlands? Miskien in die vorm *dank je*. Geen voorbeelde by WNT nie.

dat = 1. sodat: stond de kwagga op en ging voort, *dat* zij hem niet krijgen kon; was de water nog te sterk, *dat* wij niet door kon; wij had de geheele dag regen, *dat* wij niet trekken kon.

Een voorbeeld van hierdie bet. by WAT II, 43, b i. Die betekenis is bekend in ouer Nederlands, kyk Verdam II, kol. 87, 8; WNT III, kol. 2306, 5 en 9. Die betekenis word duidelik as onthou word dat dit ontstaan het uit 'n langer vorm, bv. *op dien dat* = in daardie geval dat. Kyk Mnl. Gr. 191 A, opm. 5.

2. omdat: nam zij van de voorste beeste een partij *dat* zij ook die naam wouw hebben dat; de hoender eijer die zij de avond geleend had ... *dat* zij en huis niet (= niks) had; heb wij ... elanden gekregen maar niet geschoten *dat* het te ver was om het te halen; kwam wij over een die weg in te slaan *dat* wij alsdan buiten gevaar van vliegen (*tsetsevlieë*) is; z(ei) ik aan Carolus dat hij aan een doot kissie moet gaan *dat* ik ziet dat de klijne alle menuiten swakker word, ens. (baie voorbeelde).

Een voorbeeld van hierdie betekenis te vind by WAT II, bl. 43, b iii. Dis egter bekend in ouer en later Nederlands, kyk Verdam II, kol. 87, 7 en WNT III, kol. 2307, 11. Kyk vir d. ontstaan die vorige.

3. toe, terwyl: de na middag kwam juf. S... bij mijn en J. Pretorus *dat* wij bij Carolus zat; op een dag dat Jan Pretorus bij mijn en huis zat, *dat* wij niets had als een kalbas kaffers bier; de agter middag *dat* ik van mijn vee kwam; ik was verwonderd *dat* ik hoorde, ens., ens.; baie voorbeelde.

Baie voorbeelde van hierdie betekenis by Verdam II, kol. 86, 4; 'n paar ook by WNT III, kol. 2308, 14, egter nie so sprekend as by Verdam nie.

4. met die boodskap dat, om te sê dat: kwam de beeste wagter aan loopen *dat* bij de beeste een leuw was. Heelwat voorbeelde van hierdie gebruik in die Dagboek. Hierdie presiese betekenis vind ek nie in my Nederlandse bronne nie.

de = die (relatief of demonstratief): een kapteijn ... *de* seg dat almal vermoor is op ou Hans na; *de* zou uijt wes met een paart; de Kaffer *de* zij bij haar hadden; bij J. zijn vee *de* ver agter was. Ek vind die gebruik nie in my Ndl. bronne nie, maar dit kom so herhaaldelik voor by Trigardt dat dit beswaarlik 'n verskrywing kan wees.

Decimber: steeds die vorm v.d. naam v.d. maand in die Dagboek.

deksel = beskutting, klere: geen voetsel of *deksel* voor haar (*sy familie*).

In hierdie verbinding was dit in my jeug gewoon in my kontrei.

deug = bekwaamheid, betroubaarheid: en de wagter niet veel *deug* bezat, dat een Bosseman was, laat het (*die vee*) lopen.

Hierdie spesifieke betekenis vind ek nie in my Nederlandse bronne nie.

deur (voors.): stokken *deur* de neusen. Hierdie gewone Afrikaanse vorm kom by Trigardt slegs in hierdie voorbeeld voor; anders *door*. In ouer Ndl, is dit 'n gewone wisselvorm van *door*, kyk WNT o. **door**.

deurslag = grond/sand met water deurmeng waarin mens en veral dier vasval: twee beeste ... is en (= in) *deurslag* blijve leggen.

Gewone betekenis in Afr., kyk WAT; hierdie betekenis nie by WNT nie.

dewikken = tipe v. keil: Strijdom heef kolen gebrand en de *dewikken* in de

wiel gezet. Onder **deuwik** gee WAT die volgende definisie van hierdie woord: „driehoekige hoepelplaatjie wat i/d saagsnit op die hoeke van elke twee vellings in 'n wa- of karwiel, met 'n hamer liggies ingeslaan word om die twee vellingoppervlakke gelyk te hou".

Dis dieselfde woord as ndl. **deuvik**, kyk WNT, Halma en Marin; daar egter nie in hierdie bet. nie. Die afleiding is onseker.

dieve = diefstal: een soort van *dieve* of roverij. Kom slegs in hierdie een sin voor en dus nie bo verdenking nie; nie in my Nederlandse bronne nie.

differint = verskil: dat die aard van veld en bossen een grote *differint* is. Nog in Afrikaans te hoor as byvoeglike naamwoord, maar in genoemde sitaat duidelik selfstandige naamwoord.

As selfstandige naamwoord nie in my Nederlandse bronne nie.

digte bij: Trigardt het 'n paar voorbeelde van hierdie langer vorm: *digte bij* waar wij was; *digte bij* ons. Gewoonlik gebruik hy *dig bij*, bv.: *dig bij* de bergh.

WNT gee 'n paar voorbeelde van hierdie langer vorm uit ouer Nederlands, kyk D1. III, kol. 2499; anders *dichtbij*. WAT gee o. **digby** 'n paar voorbeelde van *digteby*. My vorm was in my jeug beslis *digteby*, maar is tans waarskynlik verdring deur *digby* en wel onder Nederlandse invloed.

dikketon = dukaton: voor een *dikketon*. Die waarde blyk nie uit die verband nie. Volgens V. Dale o. **dukaton** was dit 'n Ouhollandse silwermuntstuk ter waarde v. f3,15 (ong. R0.63).

dispuraat = desperaat, radeloos: Carolus gi(ng) *dispuraat* te keer met vloeken op die agter wagens.

dis(s)tansie/desstantie = afstand, distansie: op een *distantie* blijf hij (*d. leeu*) leggen; op een *disstantie*; op een grote *destantie*. In die Dagboek is dit gewoner as *afstand*.

In my jeug was dit in my kontrei baie gewoon, ek sou haas sê gewoner as *afstand*. Dis uit Nederlands *distantie*.

dobbetj = (blykb.) duwweltjies (= bekende onkruid met dorinkies): dat die (*streek*) te veel *dobbetj* heef voor de vee.

Die vorm staan duidelik so in die ms.; miskien verskrywing vir *dobbetjies*? Ek vind die woord nie in my Nederlandse bronne nie en ook nie onder d. wisselvorme v. *dubbeltjie* nie in *Afr. Taalat.*, Afl. 1, nr. 5.

doenen/doene (infin.): kyk Inl., 10, 5.

doenlijk = moontlik, uitvoerbaar: dat het (nl. *hulp teen ander inboorlinge*) alsnu niet *doenlijk* was.

WNT s.v. gee etlike voorbeelde uit ouer en hedendaagse Nederlands. In my jeug was hierdie gebruik gewoon in my kontrei.

dog = tog: heb wij de twee banden *dog* op gekregen; ik moet *dog* sorgh dragen zoo veel als ik ken.

Hierdie gebruik was gewoon in ouer Nederlands; ten onregte verander Preller dit in *tog* in sy uitgawe.

doorhalen = slaan, deurloop: na dat hij haar deftig *door gehaald* had met zijn wandel rottang.

By WNT alleen in minder sterk betekenis, nl. in die van „streng berispe".

doos = dosis: heb wij hem ... kruijd en vlouwe asijn engegeven en daarna een *doos* alewee.

Dit sal wel eng. *dose* wees, kyk Inl., 10, 8.

doot blijven = sneuwel: ik dagt dat de leste man van weer zijden *doot* zoude *blijven*. Trigardt skrywe hierdie bnw. blykbaar steeds met slot-*t*: *doot*.

Van hierdie bet. van ndl. *blijven* gee WNT III, kol. 2855, etlike voorbeelde vir ouer Nederlands.

drai = draai: kyk vir die kort stamvokalisme *ai* onder **aai.**

dreijver = bestuurder v. 'n span trekvee deur middel v. 'n sweep: G. vraagt .. of u hem niet kan helpt met een span os en een *dreijver*.

Dis nie nodig om dit as ontlening v. Eng. *driver* te beskou nie; kyk WNT III, kol. 3359. Kyk ook o. **drijwe** in Glos.

driegement = bedreiging: Pieta z(ei) ... dat de beeste niet veel schade gedaan had

voor (= in vergelyking met) die *dreigement* (nl. *v.d. kant v.d. Portugese eienaar v.d. rysveld*).

Die vokalisme *-ie-*, nl. *driegen*, ook by WNT III, kol. 3276-78, waar o. **dreigen** etlike voorbeelde van *driegen* gegee word, hoewel nie hierdie bepaalde afleiding nie.

drijen = draai: heb Carolus zijn trektouw gesneden en zou hem ook *drijen*.

By WNT III, kol. 3194, 3196, 3199, 3201 kom vyf voorbeelde voor (o. lemma **draaien**) van *dreien/dreyen*.

drijven/drijwen = 'n span vee met 'n sweep bestuur: heb ik Pieta mede gesteurd om juf. Schepers haar wagen te *drijven*; Pieta heef haar wagen *gedrijwen*.

Verskillende voorbeelde v. hierdie betekenis by WNT III, kol. 3343, uit ouer Nederlands en uit Vlaams, waaruit blyk dat afr. *dryf/drywe* en *drywer* in hierdie betekenis nie as uit Engels hoef beskou te word nie.

dronken = duiselig: zij (*L. Trigardt se vrou*) z(ei) aan mijn dat zij zoo *dronken* in haar hoof is (*vanweë malaria*).

Hierdie bet. is te vind by WNT III, kol. 3427, 4, maar blykbaar tans meer tot kinder- en volkstaal beperk; ook in Afrikaans skyn die woord vervang te word deur *duiselig*.

dugten = vrees: begon wij te *dugten* dat wij sleg weg komen zal (later word dies. sin lett. herhaal).

WAT gee etlike voorbeelde v. *dug* in hierdie betekenis; vir my bloot Nederlands.

duintjie = deuntjie: waar zij (*d. inboorlingvroue*) met de handen de *duintje* slaat; zij (d. *inboorlinge*) danste al om de trommels en blaaste onder de dansen op de fluiten; het gaf bijna een *duintje*.

WNT gee die vorm nie, maar WAT gee onder **deuntjie** ook die vorm *duintjie* as gewone vorm in die spreektaal. So is in sommige streke v. d. Afrikaanse spraakgebied ook te hoor *guit* vir „geut", en omgekeerd *reugte* vir „ruigte".

Dunkaan = Dingaan: kom herhaaldelik voor, waaruit blyk dat *-k-* teruggaan op *gh* soos in *ghoen*.

E

e = *i*, o.a. in:–
en = in: *en* spannen; *en* generaal, ens.;
geng = ging;
leggen = liggen;
stel = stil;
venden = vinden;
wel = wil;
weld, -e = wild, -e;
Wellem = Willem, ens., ens.

Kyk vir hierdie baie frekwente klankverskynsel Inl., 10, 6 en *Afr. Taalat.*, Afl. 5, nr. 23.

eclip = eklips, verduistering: sware *eclip* in de maan. Die vorm sonder slot-*s* kom nie in my Ndl. bronne voor nie. Is die *-s* miskien per abuis deur Trigardt weggelaat?

eene = een en al, niks anders nie as: maar en (= in, aan) de ander kand geen een plek daar de vee of wagen af ken; het is *eene* krans.

Die gebruik is gewoon in Afrikaans, kyk WAT. Is dit ook Nederlands?

eennig = enigste: Juf. Schepers zeg haar *eennig* drie osse die zij nog in spannen ken, is daar bij (nl. *bij die wat weg is*).

Hierdie gebruik is in ouer en later Ndl. gewoon naas *enigste*, kyk WNT III, kol. 3831, 3. In Afr. gewoonlik *enigste*, kyk WAT o. **enig** II.

eer = eers, vantevore: om *eer* te zien waar de gelegeste plek weesen zal voor (= om) te leggen; dat hij *eer* moet komen om te hooren.

Volgens WNT III, kol. 3891, 2 is hierdie bet. tans verouderd in Nederlands; my in Afrikaans nie bekend nie en ook nie by WAT nie.

eerlik = bruikbaar, in orde: u ketel (*wat omgeskop was*), als gij het weer op teld en reg zit, is hij weer *eerlijk*, maar als zij het zoo laat, is haar naam voor altoos geschonden.

'n Dergelike betekenis in verband met voorwerpe is te vind by WNT, kol. 3912, 13.

eers = pas: toen ... zag wij het (d. *leeuspoor*) *eers*.

Hierdie bet. van ndl. *eerst* is vlgs. WNT III, kol. 3922, 4 verouderd; in Afr. is dit gewoon, kyk WAT o. **eers**, 5.

eerste: en de – = aanvanklik: maar ons twee soldaten wouw het niet *en de eerste* geloven.

effen = iets, effe: *effen* na middag kwam ouwe A.

Die gebruik kom in Ndl. voor, kyk WNT III, kol. 3955, 10, waar dit beskrywe word as „Niet algemeen en meestal als plat beschouwd". In Afr. is dit gewoon in die vorm *effe*, kyk WAT s.v.

eider = ieder. Dis gewoonlik die vorm by Trigardt; *ieder* kom 'n paar keer voor.

Die vorm *eider* word nie deur WNT gegee nie, maar wel deur WAT, met die toevoeging: „minder algemene, plat geselstaalvorm van *ieder*, veral onder Kleurlinge".

eigeregtigheid: haar eigeregtigheid doen = haar self reg verskaf: z(ei) zij als dan (= onder d. omstandighede) haar *eigeregtigheid* zal doen, want dat het nu reets de tweede keer is dat zij soek haar eer te roven.

Ek vind die gebruik nie by WNT nie.

eimand = iemand: kom paar maal voor.

Nie by WNT nie; ook nie in WAT nie.

eindelijk 1. = op die end, oplaas: is hij *eindelijk* gereden om zijn mielies te halen; is zij dan *eindelijk* vertrokken; *eindelijk* liet zij mijn roepen.

Van hierdie gewone betekenis in Afr. (kyk WAT s.v.) word heelwat voorbeelde gegee in WNT III, kol. 4036.

eindelijk 2. = eintlik, werklik: nam zij haar een bijl af, dat *eindelijk* haar geweer is.

Hierdie bet. kom ook in Nederlands voor. In WNT III, kol. 4037, 6 lees ons: „*Eindelijk* wordt soms onjuist gebruikt voor *eigentlijk*". In Afrikaans is hierdie gebruik v. *eindelik* my onbekend en ook nie in WAT nie.

eits = iets: gewoon in die Dagboek, terwyl *iets* slegs 'n paar maal voorkom. Vgl. *eider* en *eimand*.

Nie by WNT nie; in Afrikaans my onbekend en ook nie in WAT nie.

en = ndl. *te* + infin.: lij hij dig bij de wagen *en* sliep. Die huidige Ndl. konstruksie kom voor by Trigardt: zij lij *te* slapen.

Die konstruksie met *en* is gewoon in Middelnederlands, kyk Mnl. Gr. §352 en vgl. ook Eng. „he lay *and* slept" en Hd. „er lag *und* schlief".

en 1. + nie (dubbele negatief): ik z(ei) aan Albach dat hij met alle de Basters niet *en* deugde; hoorde mijn vrouw dat L. weer wat gesproken had dat niet *en* deugde; maar wij kon hulluij niet *en* krijgen.

Hierdie gebruik van *en* (as lid v. d. dubbele negatief) is gewoon in Middelnederlands, kyk Verdam; dit kom nog voor in die Ndl. volkstaal, bv.: ik *en* weet het nie; ik *en* hoorde u niet.

-en 2. by die afhanklike infinitief: kon hem niet mooij *zienen*; om reden dat wij hem niet goed *sienen* kon; ik zelfs na hem toe *gaanen* zal; dat ik op de jagt *gaane* wel; hij het zelf *doenen* ... ken; dat hij het niet *doene* moet; of wij die weg *inslanen* zal.

Vgl. Inl., 10, 5 en Van Haeringen, *Gramarie*: *Merkwaardige Vormen*. bl. 128.

en 3. (voors.) = in: baie voorbeelde, kyk Inl., 10, 6.

Die gebruik is ook Nederlands, kyk WNT III, kol. 4111, EN (III).

Ek noem hier enige van die tallose voorbeelde uit die Dagboek: Die (nl. *'n rietboek*) heef Carolus *en* de veld laate lig(g)en; heef ... H. twee jonge osse *en* gespannen; 190 beeste *en* getal; zij gaan de vijhand *en* gemoed; *en* plaats dat ek dag; geboren *en* de Colonie ... *en* Zuit Affrica; dat zij hem de kop *en*slaanen zal; omtrind 20 *en* getal; kreupel *en* de blad; *en* tegenwoordigheid van; bij mijn *en* huis; tot bijna *en* zij keel; met een leuw *en* de revier; kinders weer *en* de school gezit; werkte hij *en* de smits winkel; *en* vroeger tijd; een doorn *en* zijn hand; *en* gebroken Engels; tot waar de koedoes *en* een bos ging; zoo veel draien *en* zijn storie, ens., ens.

Die vorm *in* kom by Trigardt ook baie voor, maar *en* lyk gewoner.

entje = klein afstand: is zij (*d. renoster*) weer een *entje* gegaan.

Hierdie gewone Afr. gebruik is ook Nederlands, kyk Van Dale o. **eindje, endje.**

eu = *uu*: dit is reël by die ww. *steuren* en dele daarvan, soos *steur, steurd, steurde, gesteur, gesteurd; sturen* is hoë uitsondering en *gestuurd*; *sturd* en *gesturd* kom voor, maar moontlik is hier 'n *e* (dus *steurd, gesteurd*) òf 'n *u* uitgeval (dus *stuur, gestuurd*). Verder kom dit voor o.a. by *deur* (voors.) en *deuren, deurde, gedeurt; gedeurende; gedeurig;* ook weleens by *veur* = vuur.

Kyk verder vir die spelling *eu* en die vermoedelike uitspraak Inl., 10, 7.

exempel = voorbeeld: hij mag zijn *exempel* aan Magramanie nemen; dat zij haar *exempel* aan de anderen nemen moet.

WNT III, kol. 4317 gee etlike voorbeelde van hierdie verouderde gebruik.

exscheus = ekskuus, verskoning: hij z(ei) dat de Captijn om *exscheus* vraag dat hij geen bier heb.

Hierdie vorm nie by WNT nie. Kyk vir *eu* Inl., 10, 7.

exspres = met die opsetlike doel om: om *exspres* een brief af te vaardigen; dat hij *exspres* gekomen is om mijn 't te zeggen; ik merkte dat hij ons *exspres* gelijd heb om bij M . . . te komen.

WNT III, kol. 4324, B gee etlike voorbeelde van hierdie betekenis; WAT ook, maar sonder iets daarby te sê. Vir my is die gewone vorm in Afrikaans *aspris*, wat by my egter vroeër baie gewoner was as tans. Tans gebruik ek gewoonlik *met opset* en ek het die gevoel dat *aspris* meer voorkom in die volkstaal. Die Wdl. gee *aspres, aspris* en *ekspres* as wisselvorme.

F

flinnij = flennie: 2½ el *flinnij.*

Kyk vir d. stamvokaal *i* Inl., 10, 6 b.

fris: kyk o. **vris.**

G

gaan = loop: dat hij (d. *inboorling*) niet *gaan* kon; dat hij (d. *inboorling*) hem zoo gehouden heb of hij niet *gaan* ken: van de wagen getrap . . . en niet *gaan* ken; maar het (*2 beeste*) kon niet weer *gaan* (*nadat hulle uit d. modder getrek was*); een . . . kouij die niet *gaan* kon.

Soos uit die verskillende voorbeelde blyk, kom hierdie tipies Nederlandse gebruik v.d. ww. *gaan* (kyk WNT IV, kol. 28 volgende) nogal voor in die Dagboek; *lopen* kom voor, maar baie minder frekwent as *gaan*: dat die (*beeste*) kwalik *lopen* kon. Dit val besonder op vir die Afrikaanse boer Trigardt: pleit dit vir sy kennis van Nederlands of het *gaan* = „loop" werklik in sy Afrikaans bestaan? Vir my is *gaan* in hierdie betekenis tipies Nederlands en onbekend in Afrikaans.

gaane/gaanen: een tand gaf ik hem voor zijn terug *gaane* voor mijn. Kyk Inl., 10, 5.

Gawie (persoonsnaam) = Gabriël: heb ik . . . de Knopneus gen. *Gawie* me gesteurd.

Kyk vir hierdie tipies Afrikaanse oorgang van *b* tot *w* Inl., 10, 14; kyk ook Glos. onder *w* uit *b*.

geaffronteerd = beledig: daarop was Carolus *geaffronteerd* en kwaad; was J. zoo veel *geaffronteerd* dat het niet veel scheelde of wij had met hem moeten twisten.

Affronteer was in my jeug in my kontrei die gewone woord vir „beledig, aanstoot gee", veral in die verlede deelwoord, soos hier. Vandag is die woord in my taal verdring deur *beledig*. By WNT word dit slegs in die Sup. gegee o. **affronteeren**, met die toevoeging: „In N-Nederl. thans vooral in minder beschaafde kringen in gebruik".

gebleven = doodgegaan, gesneuwel: daar is de derde paard *gebleven*; z(ei) dat de meeste volk met Magramanie en (= in) een slag is *gebleven*: dat zij nu een wijnig is.

In die Dagboek dus slegs as verl. dw.: *gebleven*. WNT II, kol. 284 2, 4 sê dit

nie, maar kom hierdie argaïstiese bet. van ndl. *blijven* nie ook in Nederlands veral in die verl. dw. voor nie?

gebreken: in gebreken blijf/raak = ongerief ondervind: hij zijne (*bediendes*)... kwijd raak, waar door hij alsdan *ingebreken blijf;* dat hij... de regt heb om het te doen, dat (= sodat) niet verder *in gebreken raak.*

Ek vind hierdie gebruik nie in my Ndl. bronne nie. In Afr. ken ek alleen *in gebreke bly* = nalaat, bv.: *in gebreke bly* om iets te doen.

gedagte 1. = opinie (vgl. Glos, o. **gevoelen**): mijn *gedagte* was dat de leuw de beeste uit de kraal gejaagt heb; dat mijn *gedagte* is, als een kans ziet... geen van alle het laaten zal. Kom herhaaldelik voor.

Dieselfde bet. word gegee by WNT IV, kol. 567, IV, 1 en WAT, III, bl. 59, 4b. In my jeug was die gebruik in my kontrei gewoon.

gedagte 2.: **‚ouw gedagte laten gaan** = oorweeg, oorpeins, oorlê: ik liet mijn **gedagten** gaan waarom de man dus liegen moes.

Hierdie bet. ook by WNT IV, kol. 563 (voet).

gedagten 3. **maak op** = dink aan: toen wij hen die volk deet uit duiden en of zij vee heb, bemerk wij dat het Affrikaanders moet weesen en *maak ons gedagten op* Moolman.

My in Nederlands en Afrikaans nie bekend nie.

gedesterteurde = weggeloopte, gedroste: kwam O. met vier van de *gedesterteurde* Bossemans; kwam de drie *gedesterteurde.*

Gedes(e)rteerde te verwag, v. ndl. *deserteeren*, kyk WNT III, s.v.

gedrest = gekleed: daar was een (nl. *naturel*) die *gedrest* was om te dansen... hij had een band om zijn lijf en omhang van muishond vel touwtjes; aan zijn beenen had hij klijne kalbassies met klijne klippies in.

Van Eng. *dressed*; kyk Inl., 10, 8.

gelege = geskikte: een *gelege* plek voor ons vee.

In Afrikaans ken ek die gebruik alleen vergesel v. 'n bw., bv.: *goed/gunstig geleë.* Kyk vir Nederlands WNT IV, kol. 1107, 2a.

gelegentheid = toestand, gesteldheid: ik vraag haar na de *gelegentheid* van de veld.

Hierdie bet. ook in Nederlands, kyk WNT IV, kol. 1111, II, 1.

gelukte: ten alle gelukte/tot gelukte = gelukkig: is hij en P. te paard gereden... en krijg het (*d. beeste*) *ten alle gelukte*; *tot gelukte* de voor osse de schijen... brak.

Die vorm *gelukte* bevreemd baie en ek vind dit in geeneen van my Ndl. bronne nie. Een keer vind ons *tot geluk*: daar was die dag *tot geluk* een swakke kalf agter gebleven op ons ouwe kraal.

gemeen = gemeenskaplike: kwam zij (*d. olifante*) reg na die Knopneusen die op een *gemeen* boomje zat.

Hierdie bet. was gewoon in ouer Nederlands, en by klassieke skrywers, kyk WNT IV, kol. 1357, I. WAT gee die bet. ook vir Afrikaans, maar my totaal onbekend.

gemeenlijk = gewoonlik: kwam wij laater bij ons vee als *gemeenlijk.*

Hierdie bet. is gewoon in ouer Nederlands; heelwat voorbeelde by WNT IV, s.v., en selfs by J. van Lennep, Bosboom-Toussaint en Kneppelhout. WAT beskou dit ook as Afrikaans en gee een vindplek uit „Die Brandwag" van 1910. Vir my nie oortuigend dat die gebruik ook Afrikaans is nie.

gemoeyd = daarby betrokke, daarmee heengegaan: wij was in een maand tijd niet klaar gekomen met goede dagen in (= en) met onweer was twee maanden *gemoeyd.*

Dis 'n gewone bet. in Nederlands, kyk WNT o. **moeien**, 3.

generaal (snw.) = geheel, as geheel; (bnw.) = gesamentlik: was de getal *en generaal*... (kom herhaaldelik voor); blijf de *generale* getal 484.

Die gebruik is bekend in ouer Nederlands, maar is tans weinig gebruiklik behalwe in vaste uitdrukkinge, kyk WNT IV, kol. 1517. Volgens WAT s.v. kom die byvoeglike en selfstandige gebruik in Afrikaans nog voor in enkele verouderende uitdrukkinge. As student in Stellenbosch (begin v. hierdie eeu) het ek 'n Transvaalse kamermaat gehad wat dikwels gebruik het *in generaal* = oor die algemeen.

genitief: zijn *vaders* goed. Seldsaam.

genoeg = erg: z(ei) dat 't brutaal *genoeg* is dat hij al die beeste doot steken wel; die was luij *genoeg*.

Vir hierdie gebruik as bnw. en bw. kyk WNT IV, kol. 1555 B en kol. 1557 II; ook by WAT.

genoegsaam = voldoende: hij had het *genoegsaam* kunnen zien.

Van hierdie betekenis heelwat voorbeelde by WNT IV, kol. 1569 II, B; ook by WAT. In my jeug was in my kontrei gewoon *genoegsaam* = nagenoeg, bv.: hy het *genoegsaam* geen kos gehad om te eet nie. Ook van hierdie laaste betekenis is etlike voorbeelde te vind by WNT IV, kol. 1569, B2.

genog = genoeg: ook vloog hij (*d. tsetsevlieg*) uit mijn hand, maar ik (had) *genog* gezien dat het van de zelfde is.

Die vorm kom ook in die Nederlandse volkstaal voor, kyk WNT, IV s.v. **genoeg**. WAT o. **genoeg** sê dat *genog* in die „geselstaal" voorkom.

geresolveerd/-veer = beslote: en was *geresolveerd* hem vas te houden; dat ik bijna *geresolveerd* was hem bij de kop te vatten; was hij *geresolveer*.

Van Dale gee die betekenis o. **geresolveerd** en noem dit verouderd. Sewel gee **resolveeren** = to resolve.

gerug/-t = lawaai: dat alle gaar geef een groot *gerugt*; toen . . . was de *gerug* zoo erg; die gevegt geef groot *gerugt* maar weinig wol.

Hierdie bet. ook by WNT IV, kol. 1690, 2 en WAT o. **gerug**, 3.

geruijd/geruit = materiaal van vierkantige blokkies/ruitjies voorsien; geruit; ook as bnw. gebruik: kom herhaaldelik voor in Dagboek.

In my jeug was die woord in my kontrei gewoon in die bet. „geruite materiaal". Kyk WAT s.v.

gerust = veilig, sonder te vrees: z(ei) de Knopneus . . . dat wij *gerust* volk kon steuren.

Van hierdie bet. heelwat voorbeelde in WNT IV, kol. 1698, B 1 en by WAT s.v. III, 2. In my jeug was dit in my kontrei gewoon, maar in my eie taal is dit vandag vrywel verdring deur *veilig*, of iets dergeliks.

geschil = skoor, rusie: S. zegt dat R. twee tien beeste en vier tien bokken . . . van de Captijn . . . genomen heef om dat hij aan hem *geschil* bringen wil.

Kyk vir hierdie bet. WNT IV, kol. 1734.

geval = voorkomende geleentheid, gebeurlikheid: Ik gaf orders wat Pieta doen moes (*met d. vee*) by alle *gevallen*.

My uit my Nederlandse bronne nie bekend nie.

gevoelen/gefoelen = opvatting, opinie, insig: mijn *gevoelen* is dat zij . . . even veel daar aan gedaan heb; en om . . . mijn *gevoelen* daaromtrind te zeggen; als ik mijn *gevoelen* daarover zeggen moet; ik z(ei) dat het mijn *gefoelen* ook is; na mijn *gefoelen*; zij had de zelfde *gevoelen* daar over; een man van goed *gevoelen*.

Hierdie bet. by WNT IV, kol. 1970 C en by WAT o. **gevoel** (2), 6. In my jeug was dit gewoon in my kontrei in die vorm *gevoele;* tans verdwyn uit my taal.

gewag = lawaai: hij maakte aanstons *gewag* (*om d. leeu te laat vlug*), maar te vergeefs.

Hierdie bet. ook by WNT IV, kol. 2004, 1.

geweer = enige middel van verweer behalwe vuurwapens: vraag ik (*aan d. inboorling*) . . . waar zijn *geweers* was. Z(ei) (*d. inboorling*) daar bij zijn vuur; dat ik laate weeten heb . . . dat die bij mijn komd, met lege handen komen moed, of dat ik haar voor vijhand aanmerken zal die met de menste *geweer* komd.

Kyk vir hierdie oorspronklike bet. v.d. woord WNT IV o. **geweer**; in Afrikaans beperk tot 'n paar vasstaande uitdrukkinge, kyk WAT s.v.

geweer laaij = houtgedeelte v. 'n geweer waarin die loop vasgesit is (kyk WAT s.v.): ouwe Botha werk aan een *geweer laaij*; ouwe Botha werk aan zijn *geweer laaij*.

WNT IV gee *geweerlade* in hierdie betekenis.

gezeggen: laten gezeggen (refleksief) = laat oortuig: hij liet hem *gezeg(g)en*.

Hierdie bet. ook by WNT, IV, kol. 2176, 3; ook in Afrikaans in d. vorm „jou laat *gesê/geseg*"; kyk WAT o. **gesê** (2).

gienie = muntstuk ter waarde v. 21/-: had Carolus hem (*homself*) en (= in) zijn been gekapt en de bloed wouw niet op houden als de avond omtrind 10 uur; heb wij daar uitgebrande aluin op gestrouijd en een *gienie* op gelegt.

Die woord is sedert lank algemeen in Afrikaans, met *g* = *gh* in „ghoen"; vermoedelik het Trigardt dit ook so uitgespreek.

In Nederlands bestaan *guinje, guinie, guinee* (met *g* = die in „goed"), kyk WNT o. **guinje**, waar verskillende voorbeelde uit die 18de eeu gegee word. Hierdie muntstuk is die eerste keer geslaan in 1663, uit goud afkomstig van Guinee (WNT aldaar).

gij (pers. vnw. v.d. 2de pers.): kom dikwels voor in die Dagboek en teenoor gelykes en dikwels minderes, selfs inboorlinge; 'n enkele keer afgewissel met *jij* (kyk Glos. oor laaste vorm).

Kyk oor oorsprong en gebruik van die woord *gij* WNT s.v.

gloo = blykbaar: die ding die u zeg dat af is, is *gloo* niet af.

Kyk vir hierdie tipies Afrikaanse woord WAT; baie voorbeelde daar.

goij (snw.): heb Pieta hem (*d. wolf*) twee à drie *goijen* gegeven (*met 'n asgaai*).

Kyk vir hierdie bet. WNT V o. **gooi** (II).

grag = gaarne: dat ik zeer *grag* met vrede trekken wel.

Hierdie uitspraak kom nog voor in Afrikaans naas *graag*. Kyk Uwdb.

grondboontjes: blykens verskillende voorbeelde is dit deur die inboorlinge verbou, veral aan die kant van Lorenço Marques: Doors zijn mijt Sanna brag voor mijn vrouw... een wijnig *gront boontjes*.

H

haar 1.: gemeenslagtige pers. vnw. mv.: nam het (*d. beeste*) weer met geweld van *haar* (*d. hoofman se volgelinge*); Carolus krijg een slaap plek van Doortje en Vijtje... bij een vreetplek van ongedierte; ook een bol leuwe haar, of (= asof) die *haar* daar verteerd heef; gaf ik *haar* (*die Kaffers*) nog een schaap; geen voetsel of deksel voor *haar* (*sy familie*); dat zij *haar* (*d. kinders*) had gevolgd; de avond toen het donker was, kwam twee Kaffers van Rossetoe. Toen zij digbij de huijs was, roep zij. Steurde ik Adonis na *haar* toe.

haar 2. bes. vnw. vr. ekv. en mv. van verskillende geslagte: Rossetoes moeder *haar* Kaffers; juf. Schepers *haar* huis; die natie *haar* eige maaksel; Jan en Pieta *haar* beeste. *Zijn* kom ook voor: de stads menschen *zijn* volk; *haar* skyn egter reël te wees na 'n vroulike snw.

Vgl. vir die bes. vnwe. *haar* en *zijn* Mnl. Gr. §189-190 en WNT V, kol. 1424, o. **haar** (VIII).

haar 3.: **aan/op de haar:** op die uiterlik: *aan de haar* mis zij nog drie of vier (schapen); ik z(ei) aan de beeste wagter dat hij op letten moet of hij geen beeste mis *aan de haar*.

Hierdie besondere betekenis nie in my Nederlandse bronne gevind nie, maar vgl. WNT V, kol. 1413, 3 volgende, waar *haar* gebruik word in die sin v. „kleur".

haar 4. = regter-: S. zijn *haar* agter wiel. Hier gebruik Trigardt die wd. *haar* dus in die Afrikaanse betekenis: in Nederlands beteken *haar* „links" en *hot* „regs", dus net andersom as in Afrikaans; vgl. WNT V, *haar* (IX) en VI o. *hot* (III).

halfaam = halwe aam (bepaalde vat/vaatjie); had ouwe Strijdom van zijn tuijn zes mielies, zes komkommers en tien geele wortels in mijn *half aam* medegebrag.

Op die wingerdplaas (distrik Worcester) waar ek grootgeword het, was dit 'n gewone tipe vat, maar algemeen uitgespreek *alfáám*, en dit is volstrek nie gevoel as gelyk aan 'n halwe aam nie. Die aam het nog voorgekom, maar was so seldsaam dat gespreek is van 'n *tweealfaamsvat* i.p.v. 'n *aam*!!

halfpad = halwerweë: z(ei) hij dat wij nu *halfpad* is; vraag ik aan de Kaffer of de andere water ver is. Z(ei) hij dat wij nu *halfpad* is.

Die samestelling met *pad* is my in Ndl. nie bekend nie, maar vgl. *halfweg* in dieselfde betekenis en vgl. WNT V o. **halfweg.**

hard = vinnig: aan haar spoor kon men zien dat zij (*inboörlinge*) *hard* geloopen had; hij kwam *hard* aangeloopen; liep zij voort zoo *hard* als zij kon.

Vir my gevoel is hierdie betekenis eerder Nederlands as Afrikaans; ek gebruik *hardloop* (= ren) as eenheid.

hare: selfstandig gebruik: kyk Inl., 10, 17.

harlimmer olie = haarlemmerolie (bekende medisyn uit die huisapteek): z(ei) mijn vrouw dat zij een wijnig wagten moed: zal wij hem *harlimmer olie* in geven.

Vgl. vir kort *a* Glos. o. **an.**

hartebees = wildsoort (kyk WAT o. **hartbees**): toen wij uitgespannen was, zag wij een party *hartebeeste;* heb ik, Pieta en Carolus eider een schoot na de *harte beeste* gedaan.

Hart is 'n wisselvorm v. *hert*, kyk WNT o. **hartebeest.**

hartbeeshuis = huis v. pale, dwarslatte, riet en klei: heb Carolus gegaan om houijd te kappen voor de *hartbees huisen* die wij gewoonlijk maak bij die gelegentheid.

Kyk WAT o. **hartbeeshuis.**

heb (ww.) = het: *heb* (ik) de avond daar gebleven; vel die hij geruild *heb* en niet betaald *heb*; die nagt *heb* de groote, swarte kouij gekalf.

Daar's baie voorbeelde in die Dagboek, maar *heef/t* (waarmee dit afwissel) is waarskynlik frekwenter.

Om 'n vorm v. *hebben* te gebruik i.p.v. een v.d. ww. *zijn* (soos in Nieu-Ndl.) was in Middelnederlands gewoon, kyk Verdam III, kol. 200, V volgende (vgl. die eerste voorbeeld bo), bv.: ic *hebbe* gheweest.

Is *heb* as hulpwerkwoord miskien by Trigardt bevorder deur Afr. *het*? Kyk Inl., 10.

heleparty = heelparty (vgl. Wdl.): kwam een *heleparty* mijden.

heeten liegen = tot leuenaar maak; ontken: dat hij het niet ontkennen kon als door *heeten liegen*; dat *heed* zij *liegen* (= ontken hulle); *hied* hij *liegen* dat hij zouw gezegt hebben.

Vgl. *heeten liegen* in dies. betekenis by WNT VI, kol. 408, B 1.

helfte: had wij ons pad over de *helfte* klaar; over de *helfte* v.d. bergh; zijn *helfte.*

Die Nederlandse vorm is gewoonlik *helft* (sonder *-e*), maar in die ouer taal kom daarnaas ook *helfte* voor, kyk WNT o. **helft.** WAT sê o. **helfte** dat soms *helf* voorkom; vir my onbekend. In ieder geval val dit op dat Trigardt die Afrikaanse vorm gebruik.

het (ww.): van hierdie tipies Afrikaanse vorm vind ons slegs een voorbeeld en dit uit die mond v.d. uitlander Albach: hij *het* twee vellingh in mijn waa gezet. Let ook op die vorm *waa*, wat ons anders nie in die Dagboek aantref nie.

Wat Albach hier sê (9 rls.), is sterk geradbraak; daarteenoor is genoemde sin in suiwer Afrikaans. Waarskynlik is dit wat hier gebeur het: Trigardt versaak vir die oomblik sy sogenaamde Nederlands en skrywe sy lewende taal. So gesien, het die twee vorme *het* en *waa* vir ons baie waarde.

het/'t 1. (artikel): in *'t* vuur; in *het* toekomende; aan *'t* oppakken; in *'t* rijden.

Dit val besonder op dat Trigardt selde die artikel *het/'t* gebruik; gewoonlik is dit *de*, selfs by woorde wat as *het*-woorde bekend is ook aan diegene wat baie min van Nederlands weet. So praat hy van: *de* huis, pad, volk, paard!! Moet in hierdie haas konstante *de* die Afrikaanse *die* gesien word?

het/'t 2. (pers. vnw.): ook die pers. vnw. is seldsaam: heef hij *'t ('n olifantstand)* ... gebragt om *het* aan de Captijn te bringen.

heuwel: een *heuwel* over, maar in die volgende reël gebruik Trigardt die Ndl. vorm *heuvel.*

hoender stuitje: *van een – – gevreten heb* = baie stuitig/verspot wees: Ik z(ei) aan Willem waarom hij niet aan mijn kom zeggen heb als hem eits wedervaard; dat hij aan anderen gaat vertellen, dat (= sodat) de praat zoo groot word, meer als alles waard is ... Hij z(ei) dat Neeltje hem daarna gevraagt heb. Ik z(ei) wat dat hij dan nog nodig had haar het te zeggen, of hij dan niet weet dat zij *van een hoender stuitje gevreten* heb.

Die uitdrukking skyn hier eerder te beteken „klets, vergroot", 'n betekenis wat ook deur WAT o. **hoenderstuitjie** gegee word. In my jeug was die uitdrukking gewoon in my kontrei en wel in die bet. gegee aan die begin v. hierdie lemma.

hondvotsig = beroerd: waar niets (nl. *voedsel*) is, gaat het zoo *hondvotsig* toe.

Hierdie presiese bet. nie in my Nederlandse bronne nie. Het die *-s-* van Ndl. *hondsvot* (kyk WNT s.v.) per abuis weggeval? WAT gee *hondsvot*, met die toevoeging „Soms ook hondvots". My is die wd. in Afrikaans onbekend.

honing: deurgaans die vorm by Trigardt en dit kom herhaaldelik voor. Daarnaas 'n enkele keer *honig*, maar die Afr. vorm *heuning* kom nie voor nie, en tog kom hierdie vorm ook in Nederlands voor. Kyk WNT o. **honig**, waar bygevoeg word: „in de spreektaal gewoonlik *honing*".

horen = gehoorsaam: Albach *hoorde* mijn en laat de slagen (=loesing) blijven.

Hierdie bet. is ook Nederlands, kyk WNT VI, kol. 1084. Halma s.v. gee die sin: *hoor* neerstig naar 't geen ik u zeggen zal.

Dis 'n gewone bet. in Afrikaans, vgl. WAT o. **hoor**, 5 en vgl.: As jy nie wil *hoor* nie, moet jy voel.

hotkand = (blykb.) linkerkant, hoewel nie duidelik uit d. verband nie: met dat wij om een groote wal rijd, kwam een hond die uit de wal sprong aan de *hotkand*.

houd = hulle verblyfplek hê (v. diere): ik z(ei) hem (*d. inboorling*) dat de leuw de nag zoo veel kwaad gedaan had. Z(ei) hij dat het twee leuwe is die daar *houd*.

Dis 'n gewone bet. in Afrikaans, kyk WAT o. **hou**, 5. Die bet. is ook Nederlands, kyk WNT VI, kol. 1163, 2.

houwen = hou: ik z(ei) dat ik de geweer bij mijn *houwen* zal.

Naas *houden* kom in die Ndl. volkstaal ook *houwen* voor, kyk WNT o. **houden**, kol. 1138. Kyk ook Inl., 10, 13.

huis: te – krijgen = begryp, uitmaak: ik kon niet *te huis krijgen* wat de schielijke verandering was.

Die samekoppeling *thuis krijgen* kom voor in WNT XVI, kol. 1815, sowel in lett. as fig. betekenis, maar nie in hierdie betekenis nie. Van die standpunt v. Afrikaans gesien, sou 'n mens eerder *bringen* in hierdie samekoppeling verwag.

hulluij 1. (pers. vnw.): wij kon *hulluij* (*d. inboorlinge*) niet en krijgen (nl. *in die bos*); z(ei) Louw dat *hulluij* gezegt heb dat die witte ooij hulle zijn is; dat R. *hulluij* zal laate op soeken. *Ze* kom ook voor: als hij *ze* krijg.

hulluij 2. (bes. vnw.): met *hulluij* aftrekken (= wegtrek); *hulluij* volk.

Dis merkwaardig dat WNT die vorm nie gee nie, maar V. Dale gee dit wel vir die volkstaal en sê dat dit ontstaan het uit *hun lieden*; hierdie afleiding ook by Verdenius, *Studies*. WAT o. **hullie, hullij, hulluij** deel mee dat wyle prof. J. J. Smith dies. afleiding gegee het.

hun: as akk. v.d. pers. vnw.: dat hij oorlog voeren wil met *hun*; is ik en Carolus na *hun* gereden; toen ik *hun* bijde gehoord had; S. had voor *hun* geen houd gekapt; ik z(ei) dat ik met *hun* spreken zal; geloof ik dat de vrees *hun* tot vriendelikheid dwing; heef wij *hun* (nl. *olifante*) laate staan; zoo slegte familie dat zij niet nodig heb *hun* voor baas of meester te erkennen, ens., ens. (heelwat voorbeelde).

In ons land is daar 'n wyd verbreide mening dat ndl. *hun* slegs datief kan wees, wat onjuis is. Kyk vir die gebruik v. hierdie woord in Nederlands Mnl. Gr. par. 186, opm. 9 en veral die literatuur wat daar genoem word.

I

i 1. = ndl. e: *bringen* (deurgaans d. vorm), *dinken, bestimde* tijd, *geschink, ind, grins, instrument*; *Louwrins*, (van) *Rinsburg; regemint, timpees, stim* (snw. en ww.); *Septimber, Novimber, Decimber* (d. laaste twee steeds); *winschen*, ens., ens.

Kyk vir hierdie baie gewone verskynsel Inl., 10, 6.

i 2. = Ndl. *ij; oliwe* pergasie; *oliwe* boom.
Kyk Glos. o. *oliwe.*
i 3. = ndl. *ee: ribbok.*
Kyk Glos. o. *ribbok.*
ie 1. = ndl. *ei*: *driegende/drigende; drigeminten.*
Kyk Glos. o. betrokke woord.
ie 2. = ndl. *ij*: *tieger; Tiegerbergh* (naam v. os).
Kyk die Glos. o. die betrokke woorde en Inl., 10, 16.
ie 3. x i: *vrienden* x *vrinden.*
Kyk die betrokke woord in Glos.
ie 4. = ndl. *uu* (ontronding) *amenietie; Portigees*!
Kyk o. betrokke woorde in Glos.
ieder: gewoonlik egter *eider* (kyk aldaar): voor mijn en Carolus *ieder* een os.
in = ndl. *en*: is een bees vrekt *in* een is blijven leggen; dik *in* lang genoeg; ik gaf hem een schaap om te slagten *in* een bok; Maletie *in* al de anderen.
Die verskynsel is baie gewoon in die *Dagboek,* hoewel *en* ook voorkom. Kyk Inl. 10, 6.
instrumint = penis: z(ei) hij dat zijn *instrumint* tusschen zijn beenen af is.

J

jaagsiekte ooij: gaf ik (*aan d. inboorling*) een *jaagsiekte* ooij, hoewel niet onbruikbaar.
Dis blykbaar 'n siekte waarby die betrokke dier onnatuurlik vinnig asemhaal, waarby die asem dus „jaag". So deel Onderstepoort my mee.
Hierdie betekenis v. *jaag* is gewoon in Afrikaans, kyk Verkl. Wdb. o. **jaag,** waar ook *jaagsiekte* = „soort skaapsiekte" gegee word. Die bet. „vinnig asemhaal" kom ook in Nederlands voor, kyk WNT VII, I, kol. 128, 4.
Jannuarij: die gewone vorm vir die maandnaam. Op een plek *Janwarij* (in brief v. Pretorius), wat wys na die hedendaagse uitspraak *Ja-ne-wa-rie.* Kyk Uwdb. o. **Januarie.**
jij: kom selde voor, o.a.: *jij* (Pretorius tot Albach) moet te vreden wesen; *jij* (Carolus tot Albach) heb de schuld.
Vgl. *gij* en *U* in Glos.
jongetje = seun: de *jongetjes* kinders van ouwe Strijdom; dat zij (*juf. Schepers*) zoo ver met de *jongetjes* alleen loop.
Die vorm en betekenis is ook Nederlands, kyk WNT VII, I, kol. 366 volg.
In my jeug was die woord in my kontrei gewoon vir „seun", bv.: twee kinders, 'n *jongetjie* en 'n meisie; die *jongetjie*skool; *seun* is alleen gebruik in die koppeling „seun van": Jan is die *seun van...*
jonk (predikatief): ik z(ei) aan A. dat hij nog *jonk* ben.
Soos bekend, is *jong* en *jonk* tans streng geskeie in Afrikaans: *jong* is die attributiewe vorm, *jonk* daarenteë die predikatiewe vorm, bv. Piet is 'n *jong* seun van Koos, teenoor: Piet, die seun van Koos, is nog *jonk.*
Trigardt volg soms die Nederlandse gebruik, nl. *jong* sowel predikatief as attributief.
juffer = aansienlike getroude dame: zijn (*v.d. goewerneur*) gemaal,* die een mens lievend *juffer* was.
In my jeug is die woord *juffer* in my kontrei slegs van 'n paar aansienlike getroude dames gebruik, bv. van die vrou v.d. predikant: *juffer* Murray (deur die ouer mense destyds algemeen uitgespreek *Morrie*). Hierdie gebruik v. *juffer* word ook in ouer Nederlands ontmoet, kyk WNT VII, I, kol. 480.
julluij = julle: *julluij* is nog jonk.
Kyk vir die vorme *julluij* en *jij* WNT VII, II, kol. 302 volg. Vgl. ook Verdenius, *Studies.*

---

* Die vorm **gemaal** val op maar so staan dit in die ms.

juts = regter: gaf de *juts* hem zo veel te verstaan.

Natuurlik vervorming v. Eng. *judge*. In my jeug was in my kontrei die gebruik van *juts* = „regter" algemeen, bv.: volgende week sit die *juts* hier in Worcester; die *juts* het hom gevonnis tot 3 jaar harde arbeid.

Kyk Inl., 10, 8.

K

kaaijman = ander naam vir krokodil: ben wij getrokken tot... bij de *Kaaijmans* Gat; heef de krokodil of *kaaijman* een schaap en een bok... gevangen.

In Nederlands kom *kaaiman* in dieselfde betekenis voor, kyk WNT s.v. (breedvoerige bespreking).

In my jeug was die woord *kaaiman* bekend in my kontrei, maar daar het ook iets legendaries aan gekleef, bes moontlik omdat die dier glad nie meer in daardie dele voorgekom het nie. Gewoon was die uitdrukking „soos 'n *kaaiman* op 'n klip" en in die distrik Villiersdorp is daar 'n plaas met die naam *Kaaimansgat*.

kand: aan – maken = doodmaak: heb zij (*vroulike hoof v. 'n naturellestam*) hen (*inboorlinge*) toegelaten die volk *aan kand te maken*; dat van haar door de Kaffers schaap of bok of eits anders is *aan kand gemaak*.

Hierdie bet. bestaan ook in Nederlands, kyk WNT, VII, I, kol. 1332 (voet). In Afrikaans lui die uitdrukking „van kant maak". Kyk Verkl. Wdb. o. **kant.**

kand: aan – raak = wegraak: als van ons eits door de Kaffers *aan kand raak*; dat die bok door de Kaffers niet *aan kand geraakt* is.

kalf = 'n kalf werp: de ... kouij heb van dag *gekalf*; heef de ... kouij ... *gekalf*.

Hierdie gewone Afr. betekenis van *kalf/kalwe* (kyk Verkl. Wdb.) is ook Nederlands, kyk WNT o. **kalven.**

kalvateren = opknap, repareer: wij had veel te *kalvateren* aan ons wagens; toen ik dagte dat zij (*d. medetrekkers*) aan *kalvatere* was.

Ndl. *kalfaten/kalfateren* het dies. betekenis, kyk WNT VII, I, kol. 947, 2.

kapater = gekastreerde bok: nam hij een hamel ... en een *kapater*.

Vgl. WNT o. **kapater.**

kaput = dood: Heb ik de lammerschapen afgebragt, maar daar was een goede deel *kaput*.

Hierdie betekenis ook by WNT o. **kapot**; die vorm *kaput* word ook daar vermeld, maar as Duits bestempel. Die Afrikaanse vorm is *kapot*: in my taal beteken dit slegs „uitgeput", maar Verkl. Wdb. gee dit sowel in die bet. „dood" as in die van „uitgeput".

kassemier = „soort wolstof v.d. hare van 'n bok in Kashmir en Tibet" (Verkl. Wdb.): een mantel van roije *kassemier*.

Vgl. WNT o. **cachemir.**

katel = bed (veral eenvoudige tipe, van hout gemaak en met riempies gemat): heef Pieta ... zijn *katel* in de scherm op gezit en gemat.

Kyk vir die afleiding v. hierdie ontleende woord Et. Wdb.

katswink = flou: heb gij hem met de jukscheij ook aan *katswink* geslagen (vreemd is „aan"!).

Hierdie woord moet wel dieselfde wees as ndl. *katzwym*, wat dies. bet. as die in Afrikaans besit maar ook die van „voorgewende floute"; kyk WNT o. **katzwijm.**

Die verhouding v.d. twee woorde is onbekend; deur my reeds in my proefskrif daarop gewys: kyk *Beschrijvende Klankleer v.h. Afrikaans* (1910).

ken (ww.) = kan (deurgaans Trigardt se gebruik): dat hij lig de bokken van hem wijsen *ken*; dat hij 't ... niet zeggen *ken*; dat hij onder die captijn niet staan *ken*; waarom hij niet helpen *ken*.

Deurgaas gebruik Trigardt die hulpww. *ken*, maar *kan* kom enkele kere voor, bv.: ik z(ei) dat zij heel wel liegen *kan*; waar wij dan de beste aan de revier komen *kan*.

DAGBOEK LOUIS TRICHARDT

Hierdie gebruik van *ken* is nog verbreid in die Afrikaanse volkstaal en kom ook in Nederlands voor, kyk WNT o. **kennen**, kol. 2144, Aanm.

kerrel = kêrel: die ouwe *kerrel*. Die dubbele *r* wys waarskynlik op die huidige Afrikaanse uitspraak met oop *e*: *kêrel*. Hierdie uitspraak kom egter ook in Nederlands voor, kyk WNT o. **kerel** (I), kol. 2226.

kettang = ketting: een *kettang* van Pieta zijn wagen.

Van afr. *ketting* is die uitspraak met *-ang* nog verbreid in Afrikaans, kyk Uwdb. Die vorm met *-ang* vind ek nie in my Ndl. bronne nie, maar naas *keten* gee WNT as aparte lemma die vorm *ketting* en merk hier op, kol. 2564, dat dit „in het Hollandsch en het algemeen beschaafd Nederlands het gewone alledaagsche woord" (is).

keur: in iemands – stellen = jou onderwerp aan iem. se oordeel, hom laat besluit: ik *stelde* het *in zijn keur* (nl. hoe om d. gedroste seuns te agterhaal) en wouw zoo veel bij dragen als ik kon.

Die gebruik is ook Nederlands, kyk WNT, VII, I, kol. 2627 (middel).

keutel = drol: zal u wel een paar harde *keutels* in u hand hebben.

Dis 'n gewone Ndl. woord, kyk WNT s.v. en kom ook in Afrikaans voor hoewel nie deur Verkl. Wdb. opgeneem nie; in my taal totaal onbekend.

klijne goed = kinders, kleingoed: overmits het reeds de vierde keer is dat hij de *klijne goed* van J. weg nemen wel van zijn vee.

Die gebruik is algemeen-Afrikaans (kyk Verkl. Wdb.) en is ook Nederlands, kyk V. Dale s.v.

klijn kind (los of vas) = baba: de nagt was mijn vrouw haar *klijne kind* bijna de geheele nagt door aan een soort van vloute; was mijn *klijn kind* zoo (= baie) sleg ziek.

klijnjong = seun: en z(ei) wat voor schellem *klijnjong* hij is.

Vir my taalgevoel is afr. *kleinjong* 'n „nie-blanke seun", maar ek herinner my goed dat my grootvader ons (sy kleinkinders) as „kleinjong" toegespreek het. Dit was in die neëntigerjare v.d. vorige eeu. Of hy ook *klonkie* gebruik het, kan ek my nie herinner nie, maar ek vermoed dat dit wel die geval sal gewees het, maar dat *kleinjong* en *klonkie* vir hom doeblette sal gewees het: die eerste as „blanke seun", die tweede as „nie-blanke seun".

klijnte: kyk Glos. o. *-te*.

klijn vee = skape, bokke, kleinvee: ons *klijn vee* krijg zoo veel bosluisen.

Die betekenis is algemeen-Afrikaans maar kom ook in Nederlands voor, kyk WNT s.v.

klomp = onbepaalde hoeveelheid mense of diere, trop: een *klomp* beeste; krijg wij een *klompje* kwaggas; een *klomp* (*nl. inboorlinge*): twe... *klompe* koedoes; drie *klompen* elanden; een *klompie* kwaggas.

Hierdie spesifieke Afrikaanse betekenis kom ook in Nederlands voor, kyk V. Dale s.v.: as tweede bet. word daar naamlik gegee „troep, opeengedrongen massa, inz. van mensen en dieren".

knap = moeilik: kwam de wagen aan een grote, onregeerbaarre klip; heb wij de wagen laate staan en de vier osse met de jukken laat uit klimmen. Het ging *knap* dog boven mijn verwagting; ik had gedag dat geen ingespanne osse daar uit klimmen kon.

Die naaste bet. in Nederlands hieraan is die van „nauwelijks, krap" by WNT o. **knap** (I), 3, kol. 4494. In Afrikaans ken ek die bet. ook nie; die naaste is die van „nou": *knap* skoene, en van nouliks, pas": hy was *knap* daar of die rusie het begint.

knap sak = knapsak: een *knap sak* vol (nl. mielies).

Met ons veranderde lewenswyse raak hierdie woord waarskynlik in onbruik en word daardeur deur die jongeres nie meer begryp nie, maar in my jeug was dit in my kontrei nog 'n algemene woord en haas deur iedereen begryp, nl. in die bet. van „vel van skaap of bok, ook wildsbok, wat dig gewerk is en op die rug gedra word, veral deur die veewagter". Soms was die vier kloutjies v.d. betrokke dier nog daaraan vas en kon die knapsak deur middel daarvan maklik om die hals en die lyf vasgebind word.

Die bet. is ook Nederlands, kyk WNT o. **knapsak.**

koegel/kogel = koeël: hierdie twee spellings kom herhaaldelik by Trigardt voor en is sowat ewe frekwent. Van belang is om te weet of *oe* x *o* bloot verskil van spelling is (in ouer Ndl. gewoon) dan wel verskil in uitspraak moet voorstel. Ek vermoed dat in die *Dagboek* dit 'n verskil van uitspraak voorstel.

Dis vreemd dat die spelling *koegel* nie by WNT voorkom nie aangesien verskillende woordeboeke uit die 17de en 18de eeu die vorm prominent vermeld. In Winschooten se *Seeman* (1681) is die lemma **koegel** òf **koogel** (let op die „of") en word etlike voorbeelde gegee met beide vorme. Ek is geneig om te dink dat die woordjie „of" hier eerder verwys na verskil van uitspraak as van spelling.

In hierdie vermoede word ek versterk deur die volgende besonderhede. Marin verwys by **kogel** na **koegel,** waar hy etlike sinne gee en almal met *koegel.* Sewel verwys by **kogel** eweneens na **koegel** en gee ook verskillende sinne maar slegs met die vorm *koegel.*

Halma gee **koegel** as lemma, maar verwys na **kogel,** waar hy etlike sinne en samestellinge gee, almal met die vorm *kogel.*

Dis bekend dat in ouer Nederlands 'n gerekte *o* behalwe deur *oo,* ook deur *oe* voorgestel kon word, sodat sonder meer hier nie uitgemaak kan word of *koegel* x *kogel* slegs op verskil in spelling berus dan wel verskil in uitspraak te kenne gee nie. Op grond van die besonderhede in genoemde Nederlandse bronne genoem, is ek egter van oordeel dat sowel daar as by Trigardt die verskil in spelling duie op verskil in uitspraak, nl. *oo* soos in „brood" en *oe* soos in „goed". Ons het dan in Trigardt se *koegel* die prototipe van afr. *koeël.*

koeskop = bees sonder horings: heef R. de *koeskop* gesteurd; een *koeskop* bulletje; de *koeskop* bul; de *koeskop* kouij.

In Afrikaans word waarskynlik meestal *poenskop* gehoor, maar *koenskop* kom voor. Kyk Verkl. Wdb. o. **poenskop.** Uit my jeug onthou ek vir my kontrei die vorm met *p-* as gewoon en nie die vorm met *k-* nie. Vgl. Etm. Wdb. en ook WNT o. **poesekop** (Dl. XII, kol. 2988).

kok en koks maat = gesworenes: om alsdan *kok en koks maat* ruisie te laate maken, om te zien of ik niet uit venden kon waar de spek gebleven is.

Vgl. Verkl. Wdb. o. **kok,** waar ons lees: „as kok en koksmaat rusie kry, dan hoor jy waar die spek bly".

Hierdie uitdrukking, maar enigsins gewysig, ook by Seeman, nl. so:

„Als de *kok* en de bottelier kijft,

„Dan weet men waar die botter blijft,

waar mede men zeggen wil, dat als de Opperhoofden beginnen oneens te werden, dan hoord de gemeene Man, waar het haaperd".

Die uitdrukking word ook vermeld by WNT VII, II, kol. 5061.

koleur, coleur = kleur: een vraaij *koleur*; blouw van *coleur.*

Hierdie tweelettergrepige vorm *koleur/coleur* (wat nader aan fr. *couleur* is, waaraan dit ook ontleen is) word in ouer Nederlands baie ontmoet en is nog te hoor in sekere Ndl. dialekte, kyk WNT o. **kleur.** Halma, Marin en Sewel gee al drie sowel *kleur* as *koleur,* maar *koleur* is die hooflemma. Met die oog op hierdie feite word Trigardt se gebruik van *koleur/coleur* des te merkwaardiger.

kommetje = kommetjie, ronde bakvormige koppie, gew. sonder oor: die pijn ruk onder zijn bors op tot bijna en zijn keel, dat hij geen adem halen kon en had een brand van binnen. Heb wij een bok de keel af gesneden en de pens mis de water of sop daarvan uit gedrukt en hem *kommetje* en gegeven; de pijn af en de brand was geblust.

Hierdie betekenis is ook Nederlands, kyk V. Dale o. **kommetje.** In my jeug was dit 'n gewone artikel in my kontrei, veral vir die gebruik v. kinders.

komplot = klomp, aantal: meteen zag ik een Kaffer met een kalbas bier. Hij had een goede *komplot* bij hem zonder assegaijen, maar een eider had een goede kierie.

Hierdie vreemde betekenis is ook te vind by WNT o. **komplot,** 2; my in Afrikaans onbekend.

kon = geken/herken het: die twee ooijen die ik goed *kon*; die een die ik niet *kon*; ik *kon* ze (*d. beeste*) niet alle.

Hierdie betekenis is gewoon onder beskaafsprekendes in sekere dele van ons land. Dis ook Nederlands, kyk WNT VII, I, kol. 2161, 5.

kop: **voor de – stooten** = weerspreek; seermaak: om dat hij ouwe Botha niet *voor de kop stooten* wel.

Hierdie betekenis is Nederlands, kyk WNT o. **hoofd** (I), kol. 944. My in Afrikaans onbekend.

korswel (ww.) = grappe maak: als hij zoo ver met haar *gekorsweld* heb.

Dis gewone Afrikaans, kyk Verkl. Wdb. s.v. (snw. en ww.). Dis ook Nederlands, kyk WNT o. **kortswijlen,** kol. 5747.

korswellen (waarsk. snw. mv.) = grappe, vir die grap: hij zal dat uit *korswellen* gezegt hebben; als ik hem vijf en twintig riemslagen ... laat geven ook uit *korswellen.*

Soos onder vorige lemma opgemerk, is dit gewone Afrikaans. Dis ook Nederlands in dies. betekenis, kyk WNT o. **kortswijl.**

kos = voedsel: hij kwam de morgen om *kos* vragen; heb ... H ... mijn om *kos* gevragen.

Soos bekend, is dit algemene Afrikaans. Dis ook Nederlands, kyk WNT VII (II) o. **kost,** kol. 5770.

kouwe (bnw. en snw.) = koue: *kouwe* zuit ooste wind; *kouwe* (snw.).

Die vorm is ook Nederlands, kyk WNT o. **koud** (I). Kyk ook Inl., 10, 13.

krij (ww.) = kry, vind: verder *krij* hij de vrisse spoor.

Kyk vir hierdie gereduseerde werkwoordsvorm Inl., 10, 9.

krijgen 1. = laat boet; uitbetaal: had Diederick aan Wellem Strijdom gezegt Koot oppassen moet, dat hij hem *krijgen* zal; hij sprak van oude dingen en dat hij Pieta wel *krijgen* zal over die stamp die ik hem gegeven heb.

Hierdie algemeen-Afrikaanse betekenis (kyk Verkl. Wdb. o. **kry**: *ek sal jou kry*) is ook Nederlands, kyk WNT VIII (1), kol. 225, 1: ik zal je wel *krijgen.*

krijgen 2.: **onder een – krijgen** = met 'n jukskei slaan: hij had ... alle bij *onder een jukscheij gekregen.*

krokodel/crocodil: krokodil: kwam Carolus zeggen dat een *krokodel* uit de water leg (hierdie vorm kom etlike kere voor); Ook heef de *crocodil* een kalf en een hond gevangen.

Van afr. *krokodil* is die uitspraak *krokkedel* baie verbreid (kyk Uwdb. o. **krokodil**) en die spelling *-del* x *-dil* by Trigardt wys stellig op dieselfde uitspraak. Of ook kort, oop *o* (*krokke-*) by hom voorgekom het, blyk nie uit sy spelling nie, maar mag waarskynlik as seker aangeneem word. Uit die Nederlandse bronne blyk nie of hierdie uitspraak ook vir Nederlands (volkstaal, dialekte) aan te neem is nie.

kwaad = sleg: dog op de zeggen der wijsen dat daar twee *kwade* betaler is: die voor uit en die nooijt betaald.

Kwade betaler is 'n gewone Nederlandse koppeling, kyk WNT o. **betaler,** maar hierdie spreuk vind ek nie in my Nederlandse bronne nie. Hierdie bet. van *kwaad* is my in Afrikaans totaal onbekend.

kwagga = gestreepte sebra-tipe. Kom herhaaldelik voor. Vgl. Etim. Wdb.

kwaje = gevaarlike : de *kwaje* kouij van Pieta.

Hierdie betekenis is ook Nederlands, kyk WNT VIII (1), kol. 634-5, 8. In Afrikaans is die betekenis algemeen, maar die stamvokalisme is kort: kyk Uwdb.

kwansuis = konsuis: die morgen was D. (*'n naturel*) kreupel, *kwansuis* om niet te lijen (= tou te neem); wierd hij *kwansuis* zoo bedroef; z(ei) hij (*d. inboorling*) dat het een presint is die hij mijn brag; ik dankte hem *kwansuis.*

Hierdie betekenis is ook Nederlands, kyk WNT o. **kwansuis.** Kyk vir die twee vorme *konsuis, kwansuis* die Uwdb.; die vorm *kwansuis* is vir my Nederlands.

kween = onvrugbare koei: kwam een Kaffer met een blouw schimmel *kween* voor een veers ruilen; zeven ossen daar een *kween* bij was.

Die bet. is ook Nederlands, kyk WNT o. **kween.** Dis algemeen-Afrikaans, kyk Verkl. Wdb. s.v.

laaij = houtgedeelte v. 'n geweer waarin die loop rus: dat ik de geweer bij mijn houwen zal tot ik de *laaij* daar in gemaakt heb; z(ei) ik dat de *laaij* aan stukkend is.

Die bet. is ook Nederlands, kyk WNT o. **lade,** 4, a. Vgl. ook Glos. o. **geweer laaij.**

laaijstok = lang, dun ysterstang waarmee die lading (kruit, ens.) van 'n voorlaaier vasgestamp is: C. en A. souw een *laaijstok* aan elkander wellen.

Dis ook Nederlands, kyk WNT o. **laadstok.** Dis interessant wat ander ou Nederlandse woordeboeke oor die woord te sê het: Marin gee o. **laadgat** „de laadstok of stamper van een roer, van een geschut". Halma gee ook **laadstok** = „baguette („laaistok") de fusil, de mousquet...". Dit kom ook by Bomhoff voor. Met die verdwyning van daardie tipe vuurwapen het die laaistok in onbruik geraak en vir baie jongeres stellig iets onbekends geword. Miskien ken sommige slegs die figuurlike gebruik v.d. woord, nl. „dit lyk of hy 'n *laaistok* ingesluk het": gesê van iemand wat baie regop loop (kyk Verkl. Wdb.).

lager = versameling waens tydens 'n trek, veral ter verdediging: de morgen met dat de dag brak, liep een kouij de *lager* uit; tegelijk was de leuwen rondom ons *lager* maar kon geen schade meer doen.

Kyk WNT o. **lager** (II) en Etim. Wdb.

lam (ww.) = lam voortbring, lam: een bokooij... die *gelamt* heef.

Bomhoff, Halma, Marin en Sewel gee almal die ww. *lammeren,* V. Dale gee sowel *lammen* as *lammeren.*

lang/lank: die (nl. *laaistok*) was dan... *lang* genoeg; *lank* genoeg gerekt; een half voet *lang*; een week *lang.*

Die huidige skeiding in Afrikaans, nl. *lang* attributief en *lank* predikatief (presies soos *jong* x *jonk*) was dus vir Trigardt nog nie reël nie (*lank* in genoemde voorbeeld is bywoord).

Die vorm *lank* kom voor in Nederlands, kyk WNT o. **lang.**

lank wagen = verbinding onder 'n wa tussen voorste en agterste wielstelsel, langwa; kom 'n paar maal voor.

Langwagen is ook Nederlands, kyk WNT VIII, kol. 1051; vgl. mnl. *lancwagen* (Verdam).

latten = van houtlatte voorsien, lat; heb wij de huisen *gelat.* Die betekenis is ook Nederlands, kyk WNT VIII, 1, kol. 1142, waar ons lees: „**latten,** ww., met latten beslaan, bv. gezegd met betrekking tot een dak en een plafond".

lavooren = van'ivoor: een kruijd hoorn met een **lavooren** kop.

Die gebruik is ook Nederlands, kyk WNT o. **lavoor** (II).

leer/leerboom = opstaande sykant van 'n wa, met bo en onder 'n paal (boom) en daartussen dwarshoute (sporte), sodat dit enigsins aan 'n leer laat dink. Die leerboom kan blykbaar beteken slegs een van die twee bome, maar dit wil voorkom of leer en leerboom hier sinoniem is: was hij gaan houd kappen voor zijn *leer boom* die... met hollen v.d. wagens gebroken was; daar was niets aan stukkend (*nadat 'n wa omgeval het*) als een *leer* had een kraak; als wij de buik en *leeren* (d. twee kon los van mekaar gemaak word) af gooijt; heb wij de tind en *leeren* af gesleep. 'n Goeie voorstelling v.d. leerboom is te kry uit 'n foto v. 'n kakebeenwa in *Geloftekerk,* bl. 97.

Die woord is ook Nederlands, kyk WNT VIII, 1, kol. 1305, 2.

leste = laaste: zijn *leste* pijp (*vir rook*) en mijn *leste;* de *leste* draai; de *leste* steijlte; de *leste* wagens.

Ook selfstandig gebruik met die artikel = almal: laat Jan zijn Bosseman... schapen *de leste* onder die van mijn loopen; ging de *leste* (nl. *naturelle*) die avond van ons op een na; voerd en (= in) scheld woorden uit... dat hij *de leste* doot schieten zal.

Leste is in Nederlands 'n wisselvorm van *laatste*; dis gewoon in ouer Nederlands en kom nog in die Nederlandse volkstaal voor, kyk WNT o. **lest** (I).

Vir sommige Afrikaners is *leste* 'n gewone vorm. Dis die gewone vorm by Trigardt, hoewel *laatste* 'n paar keer voorkom: de *laatste* hoogte.

let = verhinder, belet: z(ei) Jan dat het hem niet veel let of hij neem zijn roer en schiet hem.

Dis 'n gewone Nederlandse gebruik, kyk WNT o. **letten**, kol. 1633, 3.

lig = maklik: want dat hij *lig* de bokken van hem wijsen ken; dat die pad *lig* te maken is.

In Nederlands is hierdie betekenis gewoon, kyk WNT o. **licht** (III), kol. 1949 B.

lij = die tou neem by trekdiere: Gert die haar wagen *lij*.

Hierdie tipies Afrikaanse betekenis v. *lei* kom ook in Nederlands voor, kyk WNT o. **leiden** (I), kol. 1475 (bo).

Kyk vir hierdie gereduseerde vorm v.d. ww. Inl., 10, 9.

lijder/lijer = touleier: zij wagen een *lijder* voor geven, dat (= sodat) u wagen zelfs zonder *lijer* was; maar hij had slegs drie hondert stappen gereden of de osse ging aan glijen op de gras en vervolgens aan hollen; de *lijder* voor weg.

lijtouw = riem om voorosse te lei: de eerste wagen van ouwe Strijdom ging gelukkig door; de tweede was Carolus zijn: had ouwe Strijdom de *lijtouw*.

Eigenaardig dat die boer Trigardt praat van 'n „lijtouw" en nie bloot van „touw" nie, soos algemeen in Afrikaans. Die wd. *leidtouw* word nie in WNT gegee nie. Van „tou" is in hierdie verband by ons geen sprake nie: dis steeds 'n riem.

linkte = lengte: dat hij de maat van zijn naaf, de **linkte** nemen kon.

Van die vorm *lenkte* word 'n paar voorbeelde gegee deur WNT o. **lengte**, kol. 1564 en 1565; die stamvokaal met *i* kom daar nie voor nie, maar die afwisseling van *e* met *i* is nie onbekend in Nederlands nie en veilig mag aangeneem word dat dit in die volkstaal by hierde woord in Nederlands voorkom of voorgekom het. So gesien, is die vorm *linkte* van Trigardt dan ook Nederlands. Wat Afrikaans betref, die volgende: die stamvokaal *i* word gehoor maar nie as algemeen erken nie; die vorm met *k* is algemeen, kyk Uwdb. In die spelling word slegs **lengte** erken.

Kyk ook Inl., 10, 7.

lot = onbepaalde hoeveelheid: Ik kon van mijn eerste *lot* (nl. *skape*) niet aanstons vinden; gaf Carolus een van hem.

Hierdie betekenis is ook Nederlands, kyk WNT o. **lot** (II), kol. 3061, 13. Deur sommige word invloed van Engels by hierdie betekenis aangeneem, maar gelet op die gegewens by WNT, is dit onaanneemlik.

Lowies: so word Trigardt sr. drie maal deur Jan Pretorius aangespreek en herhaaldelik deur Albach. Jan Pretorius se skryfvermoë was swak en Albach was 'n Fransman wat, volgens die staaltjies van sy taal deur Trigardt gegee, Afrikaans erg geradbraak het. Ten spyte van dit alles mag veilig aangeneem word dat Trigardt se voornaam deur familielid en vriend *Lewies* uitgespreek is, wat selfs vandag van beskaafsprekende Afrikaners gehoor kan word. Self teken Trigardt sy voornaam nooit voluit nie, maar bloot „L."

Kyk verder Inl., 1, 2.

luister = gehoorsaam: ik vraag ... waarom hij niet *luister* als een ... mens hem ... eits verbie.

Hierdie betekenis ook by WNT o. **luisteren** (II), kol. 3278, 3. In Afrikaans is dit gewoon, bv.: jy moet nou *luister* of ek sal 'n ander plan moet maak; hy wil ook nooit *luister* nie.

M

m uit **n** veral voor **b**: *ombekend, ombeskadig*; ook *omweer*. Kyk o. hierdie woorde in Glos.

In die uitspraak is hierdie oorgang gewoon in sowel die beskaafde Nederlandse as Afrikaanse spreektaal, hoewel nie in die spelling erken nie. Kyk vir die oorgang *Afr. Fon.* §742-43.

maar = 1. tog, nietemin, kalmpies: ik z(ei) aan hem dat hij *maar* wagten moed; dat hij hem *maar* stil houden moet; z(ei) aan mijn dat ik *maar* voor mijn kon nemen wat voor stuk dat mijn aan staat.

2. liefs: ik z(ei) aan Pieta dat wij *maar* vroeg beginnene moet.
3. slegs: omdat hy *maar* een bees gegeven heb.

Hierdie betekenisse is ook Nederlands, kyk WNT o. **maar** (v) en V. Dale s.v. Dis 'n woordjie waarvan die betekenis dikwels duidelik gevoel maar nie so maklik in woorde uitgedruk kan word nie.

maken = sorg: ik z(ei) dat hij *maken* moet dat hij weg komd.

In hierdie bepaalde sin is die betekenis algemeen in sowel Nederlands as Afrikaans. Kyk WNT o. **maken** (hoewel d. sin nie daar voorkom nie) en Verkl. Wdb. o. **maak.** Bomhoff gee o. **maken** „*maak*, dat gij wegkomt".

met = tegelykertyd: z(ei) en wijs hij *met* en sprak.

Hierdie betekenis is ook Nederlands, kyk WNT o. **met** (III), kol. 619, 28 en 29.

makouw = pluimveetipe v.d. eendsoort, maar groter en logger, mak en wild aangetref, hier nat. wild, wildemakou: Carolus schoot die dag een krokodel, Pieta een *makouw* en Jan ook een.

Kyk vir die oorsprong v.d. woord Etim. Wdb. o. **makou.**

mallers: ik z(ei) dat hij van de schapen voor zijn *mallers* die weg is, ken nemen.

Preller sien in *mallers* 'n vervorming van Fr. *malheurs* wat o.a. „skade, verlies" kan beteken. Hierteen pleit die woorde „die weg is". Kyk die aantekening.

mar = maar: rooij bokken kon hij niet krijgen *mar* een welde bees heef hij mis geschoten.

Die vorm *mar* val op: dis die algemene uitspraak van afr. *maar* wanneer swakbeklem. Kyk Uwdb.

Masoot = Mosoeto (Preller): z(ei) de *Masoot* van Carolus dat hij agter gaan wouw na water.

mat: op de – komen = op heterdaad betrap: dat L. en I... de Kaffers juis *op de mat kwam* dat zij de os zoo doot gestoken had.

Verwante betekenisse te vind in WNT o. **mat** (II), maar nie hierdie presiese nie. Hierdie bet. vind ons egter wel by Winschooten: „op het mat komen = van de selfste beteekenis als: op het slag komen: het welk de Latijnisten noemen supervenire" (wat bet. „verras, oorval"). Ook by Marin: „Iemand op het mat vinden = op de daad betrappen" en Halma: „op het mat koomen = surprendre, prendre à l'improviste" (d.w.s.: verras, onverhoeds betrap). Sewel gee „op 't mat komen = to come in the very nick of time, to surprise".

Dat Trigardt hierdie ongewone Nederlandse uitdrukking gewoonweg gebruik sonder enige besondere aanleiding, is 'n duideliksprekende bewys van sy kennis van Nederlands, hoe hy ook al aan sodanige kennis gekom het. Immers, dis beswaarlik aan te neem dat die uitdrukking deel van sy Afrikaans kan gewees het, net soos bv. ander Nederlandse uitdrukkinge (dikwels glad nie meer begryp nie) algemeen deel geword het van die Afrikaanse taal: ons dink o.a. aan „aanstaande week *en* Vrydag"; „nie *gebore* in staat nie"; „nuuskierige *Agie* (sommige voeg „van Enkhuis" daarby sonder te weet dat sodanige stadjie in Holland bestaan), ou *Agie*".

meer beterste = beste: dat het voor hem dan de *meer beterste* is.

Hierdie „Grikwa-Afrikaans" val besonder op. Gebruik Trigardt dit as „slang" of het dit tot sy taal behoort?

meestergoed = geheime middel, toormiddel, medisyn: laat (Doors) vragen om *meester goed*, dat (= omdat) zijn nek seer is; dat de Kaffer van zijn *meester goed* in zijn koorn bier gestrouijd heb; had hij (*gemelde Kaffer*) zijn *meester goed* nog bij hem; hij zal een ruiker laat komen om de *meestergoed* uit te halen.

men = 'n mens: *men* dag dat het min genoeg was; *men* kon aan hem niets (zien); *men* versekerde mijn; het was, z(ei) *men*, Hendriena.

Vgl. my artikel in *Standpunte*, Jg. XIV, Nr. 4, bl. 55-59: „Die onbepaalde voornaamwoord *'n mens* naas *mens* in Afrikaans".

men (bes. vnw.) = my (ndl. *m'n*): de avond was *men* en Albach zijn schapen door elkander.

Die enigste voorbeeld, maar duidelik in die ms. Trigardt se vorm is anders steeds *mijn*.

mening = bedoeling, plan: wat zijn *mening* is met de Bossemans van hem te nemen; wat zijn *mening* is dat hij die Bossemans niet van hem neemt.

WNT gee heelwat voorbeelde van hierdie betekenis o. **meening,** 1 en 2, met die toevoeging dat dit tans verouderd is.

menuten: **alle** – = ieder oomblik: dat wij *alle menuten* haar laaste snik te wagten was; dat de klijne *alle menuiten* swakker word.

Die spelling *menuut/menuyt* kom ook in ouer Nederlands voor, kyk WNT o. **minuut.** Is *-ui*-monoftongies of diftongies uit te spreek? Dis goed moontlik dat altwee in Nederlands voorgekom het, maar ek vermoed dat dit hier by Trigardt bloot 'n saak van spelling is en die uitspraak monoftongies sal bedoel wees.

Die betekenis v.d. uitdrukking hier is duidelik, maar dis my nie in Nederlands of Afrikaans bekend nie.

met dat = op die oomblik dat: *met dat* ouwe Botha zijn kop draide; *met dat* wij de schapen bij Albach (gebrag had); *met dat* de son onder was. Kom herhaaldelik voor.

Dieselfde betekenis ook in Nederlands, kyk WNT IX, kol. 619, 28. Dis ook Afrikaans, kyk Verkl. Wdb. o. **metdat.**

meteens/meteen = tegelykertyd: ook is ouwe Botha en Carolus gegaan om houd te kappen voor de winkel en Carolus zou *meteens* bas kappen; ben ik, ouwe Botha, Jan Pretorus, Pieta en Willem gereden om te jagten en *met eens* te zien na plek voor ons vee en (= in) de winter; kwam een Kaffer mijn roepen dat ik komen moet om bier te drinken; *met een* zag ik een Kaffer met een kalbas bier.

WNT o. **meteen** gee verskillende voorbeelde van hierdie betekenis, maar slegs onder die vorm *meteen*; die vorm *meteens* kom daar glad nie voor nie. Trouens, vir my het ons hier 'n tipiese vormverskil tussen Nederlands en Afrikaans: Ndl. *meteen* (sonder *-s*) teenoor Afr. *meteens* (mèt *-s*)! Dit geld egter nie vir alle Afrikaanssprekendes nie want Verkl. Wdb. gee *meteen* = tegelykertyd en *meteens* = skielik, terstond. Soos gesê, is die vorm *meteen* vir my uitsluitend Nederlands; *meteens* beteken by my gewoonlik „ineens, skielik", maar kan darem ook „tegelykertyd" beteken, hoewel minder gewoon.

met namen = genaamd: een dogtertje . . . *met namen* Anora.

Hierdie bet. is Nederlands, kyk V. Dale o. **naam.** Aldaar maak V. Dale geen verskil tussen *met name* en *bij name* nie: altwee beteken sowel „geheet" as „naamlik". Verkl. Wdb. gee slegs *by name* en wel in die bet. „met die naam" of „naamlik"; *met name* gee hy glad nie. Vir my gevoel is beide uitdrukkinge slegs Nederlands, nie ook Afrikaans nie.

mets dat = omdat: *mets dat* het te laat was om verder te rijden.

Hierdie bet. kom ook in ouer Nederlands voor, kyk WNT IX o. **mits,** kol. 890, 9. Die vorm *mets* word nie daar gegee nie, maar die afwisseling v. klinker is nietemin ook Nederlands. Hierdie bet. v. *mits* is my in Afrikaans nie bekend nie en word ook nie in Verkl. Wdb. gegee nie.

met zoo als = metdat, juis toe: *met zoo als* ik bij was . . . draide de wind.

midnagt = middernag: het (*d. koors*) deurde tot omtrind *midnagt*; de avond had wij donder weer en wijnig regen tot omtrind *mid nag.*

Heelwat voorbeelde by WNT o. **midnacht,** maar tans verouderd; vgl. Eng. *midnight*. Sou *midnagt* werklik tot Trigardt se taal behoort het of het hy dit uit Nederlands gehad?

mijn 1. pers. vnw. = my. Dis byna altoos die vorm by Trigardt, maar 'n paar keer gebruik hy *mij* (soos vandag in Afrikaans): nam *mijn* voor mij te wagten voor; is zij na *mij* gekomen; hij brag *mij* een olivants tand.

2. bes. vnw. = my. Eweneens die gewone vorm by Trigardt, maar tog vind ons hier ook 'n voorbeeld met *mij*: *mij* voed.

Van die vorm *mijn* sê WNT o. **ik,** kol. 1449 dat die vorm *mijn* nog dikwels voorkom in die daaglikse Nederlandse spreektaal. Uit my jong jare herinner ek my goed dat enige beskaafsprekende Afrikaners uit die distrikte Welling-

ton, Paarl, Franshoek *myn* gebruik het as pers. vnw.; of hulle dit ook as bes. vnw. gebruik het, kan ek nie meer onthou nie. Vgl. Mnl. Gr. §185, opm. 4.

mijne (selfstandig gebruik): kyk Inl. 10, 17.

mins x **mens** = 'n mens: dat huisen op een eyland staad, maar als de water af of laag is, ken *mins* daar te voed komen.

Vgl. Glos. o. **mens** en kyk Inl. 10, 7.

moet + verl. dw.: dat het een oude kraal *moet* gewees hebben; daar zij lang op *moet* gewoond hebben.

Vgl. Afr. Taalst., bl. 47: *Moes* i.p.v. *moet*.

moete = moeite. Aanvanklik het ek hierdie vorm as verskrywing beskou vir *moeite*, maar dit kom so dikwels voor dat dit wel so bedoel moet wees: voor haar/ons *moete*; voor zijn *moete*; de *moete* doenen zal; wat hij voor zijn *moete* genomen heb; *moete* en zorg, ens. (baie voorbeelde, veral in later gedeelte).

Die vorm is ook Nederlands, kyk WNT o. **moete,** kol. 983-84.

moete/moeite/mouijte: de – niet = *nie* die moeite werd nie: dat zij de eene klomp hier en de andere daar en de bossen zal drijven, dat als wij wat bokke krijg, *de moete niet* wesen zal; verder z(ei) Jan ... dat hij hem gezeg heb dat het te min is, dat het *de moete niet* bedraagt; Ik: Gij heb dog wat gekregen. Ja, z(ei) hij, maar het is *de mouijte niet*.

Hierdie uitdrukking is ook Nederlands, kyk WNT o. **moeite,** kol. 907, 3 (voet).

monde: met de – = mondeling (uitvoering gee aan): de ouwe man beloofde ... het *met de monde* alles na te komen en zijn wakend oog op hem te houden.

moijen = lastig val, benadeel: dat het een oud afgeleeft man is wat hij daar aan slaat; hij moet hem niet *moijen*.

Verskillende voorbeelde v. hierdie betekenis by WNT o. **moeien,** 1.

moker op = slaan, beuk: als aan de vee de minste versuimt word, ... *moker* gij *op* de Bosseman.

Die betekenis is ook Nederlands, kyk WNT o. **mokeren,** kol. 1012 (voet); afgelei v. *moker* = kort, swaar hamer.

Verkl. Wdb. gee *moker* in funksie v. sowel snw. as ww.; vir my is slegs die ww. Afrikaans en die snw. bloot Nederlands. Veral uit my jeug onthou ek vir my kontrei die ww. *moker* (van sowel mens as dier) as baie gewoon.

mooi/mooij/moij = goed, gepas: kon hem (*d. renoster*) niet *mooij* zienen; de goeverneur z(ei) dat het niet *mooij* is dat mijn kinders agter de vee is; toen de son *moij* op was.

Hierdie algemeen-Afrikaanse betekenis (egter nie by Verkl. Wdb. nie!) vind ek nie by WNT nie.

mos (ww.) = moes: een beest was beseerd; *mos* wij de keel af snijden. Die vorm *most* is in ouer Nederlands (en waarsk. nog in d. Ndl. volkstaal) nie ongewoon nie, vgl. etlike voorbeelde by WNT o. **moeten (II),** 6 a en b, en 7 b. Sou hierdie vorm werklik tot Trigardt se taal behoort het? Vir my in Afrikaans totaal onbekend.

mot = moet: z(ei) Jan ... dat wij vergeten heb ouwe Botha te vragen waar wij de nek (*v.d. berg*) bij komen *mot*; dat wij die Honing Nes Poord *mot* gaan bezien.

In ouer Nederlands – en vandag nog in die spreektaal – kom *mot* = „moet" dikwels voor.

Van hierdie vorm geld presies dieselfde as van die vorige.

N

neuken = lol, moeilikheid maak: z(ei) Jan dat hij (*d. naturel*) niet *neuken* moet; dat het hem nie veel *let* of hij neem zijn roer en schiet hem.

Hierdie betekenis is algemeen-Afrikaans, kyk Verkl. Wdb. o. **neuk.** WNT gee o. **neuken** 'n verwante betekenis, nl die van „plae, seur, sanik".

nie (negatief) = nie: Rossetoe is *nie* gekomen; heef Carolus een schoot na gedaan dog *nie* gekregen.

Hierdie twee voorbeelde van die Afrikaanse negatief val sterk op omdat dit by Trigardt steeds *niet* is, en uiteraard kom die woordjie tallose kere voor.

Stellig 'n geval waar Afrikaans by Trigardt om die hoek kom loer en hom onverhoeds ontglip het! Kyk Inl., 10, 17. In die geval van 'n taalvorm wat nog nie algemeen erkenning as medium van kultuur ontvang het nie, is so iets nie ongewoon nie. Uit my jeug herinner ek my 'n geval uit my kontrei van 'n man wat dan nie *ons* as pers. vnw. wou gebruik nie as synde onbeskaaf: dit moes konsuis *wy* wees. Natuurlik het hy meermale onverhoeds tog 'n *ons* laat hoor. Dit het hom die bynaam besorg van „Ou Wy".

niet (selfstandig gebruik) = niks: wij liet haar (*d. inboorlinge*) ons geweers dragen, om dat wij wel bewust is dat zij met de geweers *niet* uitvoeren ken; de heer (*'n Portugees*) ... z(ei) dat hij *niet* (*as skadevergoeding naamlik*) hebben wel.

neuwe = nuwe: ik zag de *neuwe* volk alleen voor de wagen.

Dis bekend dat Ndl. *nieuw* in die volksmond verskillende vorme aanneem, o.a. *nuwt, nieuwt* en *neuwe*, kyk **WNT** o. **nieuw.** Die vorm *neuf* = nuut, bv.: dit is *neuf*, het ek meermale in Afrikaanse geskrifte ontmoet en ook hoor gebruik.

nimmedal: voor – = sonder rede (lett. „vir niks"): z(ei) Pieta dat hij (*Carolus*) *voor nimmedal* op de ander menschen vloek.

Ndl. *niemendal* is gewoon, maar dit sal wel tot Trigardt se Afrikaans behoort het want dit word nog in Afrikaans gehoor: Verkl. Wdb. gee *niemendal* = niks.

nintas = bepaalde veesiekte: is vijf schapen ... vrekt aan een soort van *nintas*.

Verder sê Trigardt niks, byvoorbeeld glad nie waaraan die siekte te herken is nie. Uit die omstandigheid dat hy geen besonderhede gee nie, mag seker veronderstel word dat dit 'n vir hom bekende veesiekte was. Onderstepoort deel my mee dat met „nintas" wel sal bedoel wees 'n tipe krimpsiekte, waarby die nek v.d. dier styf trek, linkerkant of regterkant toe, en dat dit wel dieselfde woord sal wees as die Slamaiers se *nenta* in dieselfde betekenis. Hierdie vermoede lyk my baie waarskynlik.

noij = nonna: z(ei) dat de klijn *noijen* (mv.) hem geslagen heb.

Kyk vir die oorsprong v. hierdie woord Etim. Wdb. o. **nôi/nooi.**

nooddrif: uit – = deur dringende behoefte aan: ik ruilde twee stukjes goed (*klerasiegoed*) *uit nooddrif*.

Dieselfde as ndl. *nooddruft*, alleen met ontronding v.d. stamklinker. Kyk WNT s.v.

Novimber = maandnaam: steeds die vorm in die Dagboek, net soos ook *Decimber*.

Kyk Inl., 10, 7.

ns uit **nds:** *aanstons* Natuurlik uit ndl. *aanstonds*, wat dieselfde betekenis het, kyk WNT s.v. Die woord het steeds hierdie vorm by Trigardt en kom dikwels voor. Stellig het dit by hom reeds dieselfde uitspraak gehad as tans in afr. *aanstons*, nl. met die *o* genasaleer (soos in *ons*) en die *n* uitgestoot. Word d. *d* van *aanstonds* algemeen in Nederlads uitgespreek?

nuis: wat – ? = watter nuus is daar?: Toen Doors (*'n naturel*) bij mijn en huis was, vraag ik hem *wat nuis*?

Hierdie partitiewe genitief was gewoon in ouer Nederlands, kyk Verdam o. **wat**, kol. 1796, 3.

Sal die *ui* uitgespreek gewees het soos in „*huis*" of soos in „nuus"? Indien die laaste, dan het die *i* slegs gedien tot rekking (verdubbeling) v.d. voorafgaande *u*, wat in ouer Nederlands 'n gewone spellingmetode was.

nulap = nuwe lap: maak zij weer een *nulap* (nl. vir d. waband); zouw zij de band de lap en zitten; brand zij hem geheel aan stukkend. Maandag maak zij weer een *nulap*.

Ek vind die verbinding nie in my Ndl. bronne nie, maar dis anders 'n bekende woordpatroon, kyk **WNT** o. **nieuw.**

nuschierig = nuuskierig: wij was allemaal *nuschierig* om te weten hoe of zij het (*d. landsgesteldheid met d. oog op 'n pad*) gevonden had.

Wat was die klankwaarde van die *u* v. *nus-*? Dis moontlik dat dit staan vir *uu*, wat dan enkel geskrywe is, soos in ouer Nederlands soms gebeur het ook in 'n geslote lettergreep. Hierdie moontlikheid is darem nie waarskynlik nie.

Dis eerder aan te neem dat die *u* van *nus-* uitgespreek is soos die *e* in bv. *vader*, of soos die *u* v. bv. *put*. Hierdie uitspraak word nie in die Uwdb. gegee nie maar kan vandag nog in Afrikaans gehoor word.

O

o uit die **u** v. bv. Eng. „but": *rom* (= alkohol) kom herhaaldelik in die Dagboek voor. Dis dieselfde oorgang as in *trok* (Eng. *truck*), bokkie (= tweepersoonsperdekar, uit Eng. *buggy*) en *Morrie* (= bekende vroeër uitspraak v.d. Eng. van *Murray*).

of = waaruit blyk dat, asof: Carolus krijg een slaap plek van Doortje en Vijtje ... bij een vreetplek van ongedierte; ook een bol leeuwe haar *of* die haar daar verteerd heef.

Hierdie betekenis is Nederlands; etlike voorbeelde by WNT X, kol. 71, 8.

ogenblik: op de – = oombliklik, dadelik: Ik z(ei) aan Lalie zij en het toekomende niet weer van een kind eits moet zeggen aan andere menschen, maar aan vader en moeder en dat *op de ogenblik*; dat ik niet *op de ogenblik* trekken kan; ik z(ei) dat ik *op de ogenblik* geen vet heb.

Beide betekenisse is ook Nederlands, kyk WNT o. **oogenblik.** Trigardt sal hierdie woord sonder twyfel uitgespreek het „oomblik", soos tans in Afrikaans. Ook die Hollander spreek uit „o-gem-blik".

oliwe = olyf–: de **oliwe** pergasie.

Kyk Glos. onder *w* uit *v* en kyk Inl., 10, 16.

ombarmagtiger = onbarmhartiger; vgl. Glos. onder *m* uit *n* voor „b".

ombekend = onbekend; kyk vorige.

ombeschadig = onbeskadig; kyk voorlaaste.

omkeren = 1. (intrans.) omdraai: de poord daar Carolus is *omgekeerd;* is zij *omgekeerd* na de wagens; dat wij dan liever *omkeeren* moet.

2. (trans) laat omdraai: ik moes hem een olivants tand geeven dat hij zijn baas het wijsen ken dat ik hem *omgekeerd* heb.

Beide betekenisse is Nederlands, kyk WNT o. **omkeeren,** kol. 305, 1 (trans.) en 314, 2 (intrans.).

om klaar = aan d. verkeerde kant v.d. trektou: Raak een os van mijn wagen overtouw; werk Pieta om het reg te maken; was Carolus weer aan praten. Z(ei) Pieta dat hij voor nimmedal op de ander menschen vloek; dat hij die osse (ekv.) zelf *om klaar* geslagen heb.

Die *m* van *om-* wek verbasing; immers *ng* sou voor „k" verwag word. Die vorm met *m*: *omklaar*, was egter die algemene vorm in my kontrei in my jeug in die geval van 'n perd/muil wat met sy poot aan die verkeerde kant v.d. trektou geraak het.

By WNT o. **onklaar** is nie presies hierdie bet. te vind nie, maar wel 'n verwante, nl. die van „nie pluis nie, nie in orde nie, verward". Dit was 'n algemene betekenis, soos o.a. blyk uit die voorbeelde by WNT aldaar; ook by Halma, Marin en Sewel. Dit was blykbaar veral 'n skeepsterm in toepassing op die skeepstoue.

om reden dat = omdat: *om reden dat* hij mijn al lang gevraag heb.

Die woord is my uit my jeug goed bekend vir my kontrei, maar in die vorm *omrede* (sonder „dat"), soos ook gegee deur Verkl. Wdb. V. Dale gee *om reden* = omdat o. **1. reden,** met die toevoeging „thans alleen in onbeschaafde taal".

omslag = ekstra moeite: maakte wij een *omslag* om wild, maar kon niets vinden.

Die betekenis is ook Nederlands, kyk WNT en V. Dale o **omslag.**

omtrind = omtrent: dis steeds die vorm by Trigardt en kom baie voor. Kyk Inl., 10, 7.

Meestal is die bet. „ongeveer", maar die van „in die nabijheid" kom voor, bv.: dat er *omtrind* A. zijn wagen een leuw ... was.

Hierdie bet. is ook Nederlands, kyk WNT o. **omtrent,** kol. 650, 1.

onder alle = onder andere: *onder alle* z(ei) de Knopneus dat Sakana nog bokken heb; *onder alle* vraag Rossetoe mijn; *onder alle* z(ei) hij.

Ek vind hierdie betekenis nie in my Nederlandse bronne nie en in Afrikaans is dit my volkome onbekend; tog kan daar vir Trigardt weens die verskillende voorbeelde nie aan getwyfel word nie.

onderbaatje: een hemd, een *onderbaatje*; een *onder baatje* van swart vruweel.

Soos bekend, is Afr. *onderbaadjie* 'n kledingstuk van dieselfde materiaal as die pak self en sonder moue, en word onder die baadjie (bobaadjie) gedra. WNT gee een voorbeeld v. *onderbaadje,* maar soos daar, asook uit V. Dale, blyk, het dit nie heeltemal die Afrikaanse betekenis nie en verskil wat materiaal betref van die v.d. pak. Waarskynlik kan die Ndl. *onderbaadje* omskrywe word as „'n kledingstuk wat onder die baadjie gedra word, wat van die heupe reik tot aan die hals, met lang moue en nie van dieselfde materiaal as die baadjie nie, maar van linne, wol of flanel". Dit word gew. angeduie deur *boezeroen, buis* of *kiel.*

onder de wijl = intussen: *onder de wijl* had zij en haar dogter niet een op gehouden met keijven.

In Nederlands lui dit gewoonlik *onderwijl,* kyk WNT s.v.

onder die tijd = intussen: Pieta laat de vee *onder die tijd* gaan waar ik hem gezeg had dat water is.

My uit my Nederlandse bronne nie bekend nie en in Afrikaans geheel onbekend.

onderkand (bw.) = onderkant: maar dat aan deze kant van Massouw een weg is die *onderkand* van Baloela door gaat.

Onderkant as bw. en voors. is gewoon in Afrikaans, bv. jy moet *onderkant* staan en hy bokant; *onderkant* die berg loop 'n spruitjie.

In my Nederlandse bronne vind ek *onderkant* slegs as snw.

ondersten boven = onderstebo: viel de wagen *ondersten boven;* zoo als de schoot viel, sloeg zij (*d. inboorlinge*) alle maal *ondersten boven* van schrik.

Onder **onderstboven** sê WNT dat *ondersteboven* in die Ndl. spreektaal gewoner is as die eerste. Die formasie is 'n koppeling van „het onderste boven"; kyk aldaar. Blykbaar het Trigardt die koppeling nog goed gevoel in sy dele, wat volstrek nie geld van die Afrikaner se *onderstebo* nie.

ondeugentheid = slegtheid: wand die saksewaktie die zij van hen ontvang is meer om haar te sterken en (= in) haar *ondeugentheid.*

Hierdie gebruik is ook Nederlands, kyk WNT o. **ondeugend,** kol. 1536 (voet). Deur Trigardt dus gebruik in sy oorspronklike betekenis (kyk WNT aldaar) en nie in die van afr. „stoutheid" nie, wat egter ook Nederlands is; kyk WNT s.v.

ongedierte = lewensgevaarlike wildediere: als daar *ongedierte* bij komt en de osse loop uit elkander; schapen ... die *ongedierte* verscheurd heef.

Hierdie betekenis is ook Nederlands, kyk WNT o. **ongedierte,** kol. 1586, 1.

ongelegentheid = nie-meeval v. omstandighede: viel het ongelukkig uit dat wij met de wind en *ongelegentheid* niet een (nl. *seekoei*) kon schieten.

Hierdie betekenis is ook Nederlands, kyk WNT o. **ongelegenheid,** waarnaas ook voorkom die vorm met *d/t*: *ongelegendheid/ongelegentheid.*

onpassawel = ondeurwaadbaar: was de water (v.d. Baloelarivier) **onpassawel.**

Vgl. vir *w* uit *b* Inl., 10, 14.

Hierdie betekenis v.d. woord is blykbaar algemeen-Afrikaans, kyk Verkl. Wdb. s.v. In my kontrei was dit in my jeug in ieder geval gewoon. Dit het ook wisselvorme gehad waarin die simpleks *passabel* verduister was: ek meen my die vorm *ombesaweld* te herinner.

Die gebruik is ook Nederlands, kyk WNT o. **passabel.**

onregeerbaar = onhanteerbaar: omdat de lijk meschien de anderen dag *onregeerbaar* weesen zal; een grote *onregeerbaarre* klip.

Hierdie betekenis was in my jeug gewoon in my kontrei.

ons = ndl. *wij* (dus as subjek): z(ei) Doors dat *ons* dat niet doen (wel): die (nl. *mielies*) *ons* laate staan heb; overmits *ons* een nagt zonder water slapen moes; z(ei) wij dat *ons* aan de pad werken zal.

Kyk Inl., 10, 16. Veral die laaste voorbeeld is tiperend van hoe Afrikaans om die hoek kom loer by Trigardt: eers *wij* en twee woorde verder *ons.*

ontsaggelijke = van hoë graad: een *ontsaggelijke* holte en steylte.

Hierdie betekenis is Nederlands, kyk WNT o. **ontzaglijk,** wat afgelei is v. *ontzien* = vrees.

In my jeug was hierdie gebruik gewoon in my kontrei; die vorm aan my bekend is *ontsaglik*.

onverduldig = ongeduldig, verlangende na; bevrees; kwaad: wij was *onverduldig* om te hooren wat hij (*Carolus*) voor een uitslag bringen zouw omtrind de weg; ik was *onverduldig* dat wij verliesen zouw (*d. geveg*); zij (*d. inboorlinge*) wijsde mijn dan ook zoo wat maar kon niets begrijpen door die geraas van haar honden; wierd ik *onverduldig*; riep hem (*d. bediende Wintvogel*) om een schaap uit te brengen, maar hij had ook zoo veel tijd dat *onverduldig* wierd en gaf hem een slag voor zijn bek.

Die vorm en betekenisse is ook Nederlands, kyk WNT o. **onverduldig.** Hierdie vir ons vreemde vorm (*-ver-* en nie *-ge-* nie!) en die van Afrikaans afwykende betekenisse is weer 'n bewys van Trigardt se kennis van Nederlands, miskien van Nederlandse elemente in sy Afrikaans.

onvergenoeg = erg ontevrede: Ouwe Botha had ook genoeg weld gezien maar kon ook niet bij komen; zijn vrouw was zeer *onvergenoeg*; ons vrouwen was *onvergenoeg* dat wij de werk staan liet; de morgen was mijn vrouw zoo *onvergenoeg* dat zij geen water krijgen ken zoo veel als zij verlang.

Hierdie betekenis is Nederlands, kyk WNT o. **onvergenoegd.** In my jeug was hierdie woord baie gewoon in hierdie betekenis in my kontrei.

onvergenoegen = erge ontevredenheid: of (= asof) zij eits van de *onvergenoegen* van mijn vrouw bemerkt heb.

Die snw. vind ek nie by WNT nie.

onverstand = onverstandige handelwyse: toen ik hun beide gehoord had, vond ik dat aan alle bijde kanten *onverstand* plaats vond; het was beter dat gij... zeg aan de Ouwe (*d. onderwyser Peffer*) dat gij die hamer zal maken... maar niet stil zwijg tot hij praten moet en dat voor *onverstand* aan merkt.

Die betekenis is Nederlands, kyk WNT o. **onverstand,** B, 1.

oog merk = bedoeling: neemt wij de vrijheid Uwed. te informeren dat in de maand Julij 1836 agt huis houdende menschen van ons getrokken ben, met hunne familie en eigendom... met *oog merk* reg na UwEde. op gemelde baaij.

Kyk vir hierdie betekenis WNT o. **oogmerk,** 2. Hierdie betekenis was gewoon in my jeug in my kontrei.

ooijt geen = nooit een: hij z(ei) dat over de Baloela *ooit geen* volk met vee... gewoond heb.

Hierdie gebruik is Nederlands, kyk WNT o. **ooit,** kol. 3, 1a.

oorsaker = skuldige, hy wat iets veroorsaak het: dat de een de ander... voor de *oorsaker* strafbaar verklaren.

Die gebruik is Nederlands, kyk WNT o. **oorzaker,** afgelei van *oorzaken* = veroorsaak, teweegbring.

op de gang gemaak = aan die gang gesit: heb wij de wagen *op de gang gemaak*.

Die ndl. voorsetsel *op* kan tallose betekenisse hê, kyk WNT o. **op.**

op: kwaad op iemand = kwaad vir iemand: dat zij alle *op mijn kwaat is* geweest; dat ouwe Botha *kwaat* is *op Carolus*.

Die gebruik van *op* in hierdie uitdrukking is Nederlands, nie Afrikaans nie; weer 'n bewys van Nederlandse invloed by Trigardt.

opdat = met die oog daarop dat, in die veronderstelling dat: De morgen kwam R. en D. *op dat* wij die dag vertrekken zouw.

Hierdie tipe voegwoord (nl. voorsetsel + naamval v.d. aanw. vnw. *dat*) neem verskillende betekenisse aan in Middelnederlands en in ouer Nieu-Nederlands, kyk WNT en Verdam o. **opdat.**

opdragend = opdraand: daar is in de bergh een *opdragende* bult daar wij de wielen souw en steken (vantevore was d. agterwiele uitgehaal en d. wa afgesleep).

Hierdie betekenis is ook Nederlands, kyk WNT XI, kol. 468, B, 1.

Die woord neem in Afrikaans in verskillende streke verskillende vorme aan, net soos sy maat *afdraand*.

op les (wisselvorm v. *laas*) = oplaas, op die end, ten laaste: *op les* hoorde ik; was 't *op les* ... goed; dat (= sodat) hij *op les* z(ei). Die groep kom baie voor in die Dagboek.

Die verbinding en betekenis is ook Nederlands, kyk WNT o. *laatst* en *lest* maar het gewoonlik die artikel daartussen: *op 't laatst.*

op nu/nuwe/nuiws = opnuut, by herhaling: heb de ... captijn de reg om de zulke *op nuwe* te beoorlogen; val de berg *op nu* weer onder mis; was ik *op nuiws* ... onweer te wagten; komd het (*d. bosluise*) *op nuiw* weer aan.

Die formasie en betekenis is ook Nederlands, kyk WNT o. **opnieuw/opnieuws.**

opstinaat = obstinaat, beslis: hij sprak zoo *opstinaat* dat ik hem vroeg of het wangunstigheid is.

Dis Nederlands, kyk V. Dale o. **obstinaat.**

osse (ekv.) = os: een sieke kalf ... gaat van de getal af en die *osse* die Carolus van R. zijn moeder gekregen heb, komd bij; blijf de getal op 452; een *osse* van Jan is ook weg; en (= 'n) *osse* van twee jaar; ouwe Botha (krijg) de bonte *osse*: twee: een *osse* en de bulletje.

Kyk Inl., 10, 11.

oude kolonie = eau-de-cologne: om een wijnig *oude kolonie* ... te halen.

Die woord gaan terug op Fr. *eau de Cologne* (lett. „water v. Cologne", d.i. Keulen). WNT gee slegs die vorm *eau de cologne*, maar dis bekend dat die naam van hierdie reukwater in die volksmond verskillende vorme aanneem. Die Afr. spelling is *eau-de-cologne* en die jonger geslag gee hierdie papierbeeld in die uitspraak min of meer weer, maar die oueres het met iets glad anders opgegroei. Ek het begin met *olie-kolonie* en het later oorgeslaan na „oudekeloun" d.i. Engelse uitspraak v. *eau-de-cologne.*

ouw (onverboë)/ **ouwe** = ou: *ouw* Rinsburg; een mes die *ouw* Botha ... gemaakt heb; *ouw* Albach/Botha/Strijdom; *ouwe* Albach/Botha, ens.

Kyk vir die vorm en gebruik Inl., 10, 13. Die *-w-* het as oorgangsklank ontstaan (net soos bv. *kouwe*, kyk aldaar). Die gebruik v.d. woord gaat terug op Nederlands, vgl. bv. ndl. „*oude/ouwe* jongen" as aanspreekvorm, waar glad nie meer die letterlike betekenis gevoel word nie. Kyk WNT o. **oud**, kol. 1526, 6.

Die gevoelswaarde van afr. *ou* is interessant behandel deur wyle prof. J. J. le Roux in *Praatjies oor ons Taal*, bl. 109, volg.

ouwe baas = oubaas: antwoord de Bosseman dat hij bij *ouwe baas* (nl. *L. Trigardt*) blijven wel.

ouwe vrouw = vroedvrou, ouvrou: omtrind 12 uur is mijn vrouw bevallen van een wel geschapen dogter; juffrouw Botha was uit gebrek van *ouwe vrouw* de werk meester.

Of hierdie koppeling ook Nederlands is, weet ek nie, maar die betekenis v. *ouwe* as „ervare" (waarby die lett. bet. verbleek het: die betrokke persoon hoef nie oud te wees nie) is een waarvan verwantes gevind word by WNT o **oud.**

over = teenoor: toen wij omtrind de kraal *over* was; ik vond een Kaffer *over* de kraal; toen wij *over* de captijns moeder was; ben wij getrokken tot *over* de hoek van de bergh, ens.; baie voorbeelde.

Die betekenis is Nederlands, kyk WNT o. **over,** kol. 1598, J. 2.

overblijven = oorbly, vertoef; gasvryheid geniet: kwam Jan Pretorus te paard ... bij mijn ... die dag is Jan Pretorus *overgebleven.*

Die bet. is Nederlands, kyk WNT I, 1 a.

overhebber = (blykb.) leier, aanstoker: want als zij (*d. Boesmanmeid*) de oorsaak of *overhebber* van de loope was, zij nie zelfs had gekomen.

Hierdie bet. vind ek nie in my Nederlandse bronne nie.

overkand (bw.) = oorkant: of wij de poort boven om en *overkand* voorbij ken; hoorde wij schieten *over kand* bij de schapen.

Dis my nie bekend of hierdie bywoordelike gebruik ook Nederlands is nie

overleg/gen maken = oorweeg: *maak* wij *een overleg* om Doors van een kant de bergh op te nemen; wij *maakte* alle *overleggen* hoe wij ... (*nl. in moontlike omstandighede*) sou handel.

Hierdie bet. is Nederlands, kyk WNT o. **overleg,** kol. 1833 (bo).

overmits = omdat: *overmits* dat wij geen behoorlijke verblijf had; wou ... I. zijn beeste uit jagen *overmits* hij die dag een kraal gemaakt had; *overmits* wij geen planken heb (*vir die doodkis*), ens.; baie voorbeelde.

Hierdie voegwoordelike gebruik is Nederlands, kyk WNT o. **overmits,** kol. 1901, C.

overtouw = aan die verkeerde kant v.d. trektou: raak een os van mijn wagen *overtouw*.

Ek vind hierdie presiese koppeling en betekenis nie by WNT nie, maar die samestelling hoort by **touw** (I) aldaar.

owe = ou: die vorm kom so dikwels voor dat dit wel geen verskrywing sal wees vir *ouwe* nie, bv.: *owe* Botha/man/Strijdom. Die stamvokalisme herinner aan afr. *wo* = „wou" in „Wat *wo*"! = daar is geen kwessie van nie, moenie glo nie!

Vgl. *ouw/ouwe*.

P

paard, -e/-en: dit val op dat hierdie woord – wat baie voorkom! – steeds hierdie vorm het en nooit die van die huidige Afr. *perd* nie. Net so vind ons steeds *wagen* en slegs een keer, en dan in die taal v.d. Fransman Albach, d. vorm *wa*.

pagagie = bagasie: zij (*inboorlinge*) had eenige van haar *pagagie* goederen laat vallen.

In ouer Nederlands is *pakkage* gewoon in d. bet. van „bagasie", kyk WNT s.v. Verkl. Wdb. gee *pakkasie* ook in die bet. van „bagasie", maar my alleen bekend in die van „hele boel (ongunstig!), tros". Afgesien v.d. *p-* lyk Trigardt se woord meer op *bagagie* as *pakkagie*; daarom het ons miskien hier die bekende afwisseling van stemhebbende met stemlose eksplosief.

pampoen = ndl. *pompoen*: brag *pampoenen* ... ter ruil. Die vorm kom herhaaldelik voor. Dit is egter ook Nederlands, kyk WNT o. **pompoen.**

pard: voor mijn – = 1. wat my betref: ik *voor mijn pard* stelde wijnig in zijn belofte (etlike voorbeelde);

2. in my plek: *voor mijn pard* beeste oppassen; *voor zijn pard* werken.

Kyk WNT o. **part.** In my taal was vir my *part* in die bet. „wat my betref" vroeër gewoner as tans; dis verdring deur *wat my betref*.

partij = onbepaalde hoeveelheid: is weer een *partij* lammers achtergebleven; een *partij* mijde; nam zij van de voorste beeste een *partij*; een *partij* piesang, ens.; heelwat voorbeelde.

Kyk vir die bet. WNT o. **partij,** kol. 555, VI, 1.

Dikwels kry ons *helepartij* (los of vas) = aansienlike aantal, heelparty. Vgl. Glos. s.v.

passeeren = verbygaan: toen dat *passeerd* was; voordat de paardesterfte *passeerd* is; overmits de sterfte volgens de *passeerde* jaar *passeerd* was.

Hierdie ww. is gewoon in hierdie betekenis in ouer Nederlands, kyk WNT s.v. Kyk ook Inl., 10, 12.

passer = tweebenige, verstelbare meetinstrument: trek het (nl. *die wanaaf*) met de *passer* rond volgens de band en kap het dan rond.

passesier = blykb. „leeglê-naturel": heb hem (*'n naturel wat onwillig was om te werk*) een paar houwen met een kierie gegeven en daar was nog een *passesier* bij; heb ik mee gejaagt.

Die algemene bet. „deurtrekker, passant" is te vind by WNT o. **passagier,** 1 a en b. Die spelling „passesier" gee die uitspraak weer van Afr. *passasier;* kyk Uwdb. s.v.

patatis/patatas/pattattas/patattis: een of ander van hierdie vorme kom herhaaldelik voor en word steeds deur die inboorlinge aan die geselskap gebring. Stellig

word ons bekende *patat/patatta* bedoel, maar op geen van die verskillende plekke word die gewas nader beskrywe nie.

Met die vorme van Trigardt is te vergelyk die by WNT o. **pataat**.

pergasie = lakseermiddel: ging de oliwe *pergasie* an werken die wij hem die voorige avond had ingegeven.

Die betekenis is gewoon in ouer Nederlands, kyk WNT XII o. **purgatie**, die gewone Nederlandse vorm, maar aldaar (kol. 4906) een keer ook *purgasie*. Maar dis veilig aan te neem dat die *t* van die baie voorbeelde daar deur heelwat ook as *s* uitgespreek sal gewees het of word (in d. volkstaal). Ons spelle in Afrikaans *purgasie*, maar die uitspraak *per-* is algemeen.

plaas/plaats = plek; woonplek: zouw het (*nl. d. wa*) af bringen ... van de *plaas* daar hij stond; dat ik de beste *plaas* verkiesen ken waar ik met mijn vee gaan wel; toen wij op de plaats kwam daar ik die nagt blijven zouw; ben wij getrokken tot bij de kraal of *plaas* v.d. Kaffer Comanie; hij nu in zijn vaders *plaas* is gekomen.

Die betekenisse is soms nie te skeie nie; ook gebruik hy meermale die vorm *plek*, kyk Glos. s.v.

plasier = plesier: ik (nl. L. Trigardt) nam het (*d. uitnodiging*) met *plasier* aan.

Die eerste lettergreep v. ndl. *pleizier/plezier* neem verskillende vorme aan in ouer Nederlands, o.a. *plaizier, pleizier*, kyk WNT o. **pleizier** (ontleen aan Fr. *plaisir*). Die vorm *pla-* vind ek egter nie by WNT onder die talryke voorbeelde daar nie. Wou Trigardt miskien *plai-* skrywe en het die *i* per abuis uitgeval?

plek: dat ik *plek* soeken moet voor de vee; kon zij de *plek* niet vinden (*waar nl. die pad moes gemaak word*); toen zij weer op die *plek* kwam, ens.; heelwat voorbeelde.

Plaats/plaas (kyk Glos. s.v.) en *plek* is twee aparte woorde van verskillende oorsprong. In betekenis loop hulle egter deels deurmekaar, in Nederlands meer nog as in Afrikaans.

pluijen = klere: G. had van de Stad kleren gekregen; hij was goed en de *pluijen*.

Ek vind hierdie vorm nie in my Nederlandse bronne nie; die ndl. *plunje* sou hier goed pas, maar verskil sodanig in vorm dat moeilk aan 'n verskrywing kan gedink word.

porsie = deel: presinteerde ik hem vier schapen ... voor zijn *porsie*.

Hierdie bet. te vind by WNT o. **portie**, kol. 3538, B. In my jeug was dit gewoon in my kontrei.

present = aanwesig, teenwoordig: hij moet de 3de dag *present* weesen.

Die gebruik was gewoon in ouer Nederlands, kyk WNT o. **present** (II).

presenteeren = aanbied (soms met **aan**); voorstel: een *aangepresenteerde* dienst; hij *presenteerde* dat wij de captijn een man steuren moet; *presenteerde* Carolus hem zijn paard aan; *presenteerde* hem de schade te betalen. Gewoon in die Dagboek

Die gebruik was gewoon in ouer Nederlands, kyk WNT o. **presenteeren**, kol. 4048. In my jeug was dit in my kontrei gewoon, bv. ek *presenteer* hom toe my ryperd; ek het *presenteer* om sy plek te neem.

presint = teenwoordigheid: en (= in) *presint* van mijn vrouw; z(ei) Carolus en mijn *presint*; moes gij in mijn *presint* uit gemaakt hebben, ens.; verskillende voorbeelde.

Vgl. WNT o. **present** (II), kol. 4041.

presintie = teenwoordigheid: in *presintie* van Diederick.

Presentie is gewone Nederlands.

Kyk vir die *i* Inl., 10, 7.

pretendeeren = regtelik te laat vasstel: De man wouw niets hebben voor de schade. Z(ei) ik dat ik hem een of twee schapen geven zal ... Ik z(ei) ... dat ik voor mijn pard dat ... geef om zijn schade niet te *pretendeeren*.

Vgl. vir hierdie bet. WNT o. **pretendeeren**, 1.

preteurs = portuur, gelyke: dat hij met zijn *preteurs* niet zoo is (d.w.s. nie so veglustig nie).

Dis stellig 'n vervorming van *portuur*, wat in die volksmond verskillende vorme aanneem, kyk WNT o. **portuur** (I). Die vorm in my kontrei was *betuurs*, bv.: hy is nie jou *betuurs* nie: as jy wil baklei, soek dan jou *betuurs*.

prinsipaal = hoofbelanghebbende: wat hij voor zijn moete als *prinsipaal* genomen heb; vraagte hij aan Botha uit wat reg hij, dan als *prinsipaal* over die beeste discuteerde.

Vgl. WNT o. **principaal** (II).

prubeeren = probeer: *prubeer* doet hem kwaat; dat zij het *prubeeren* moet; hij zouw dan *prubeeren*; heb wij *prubeerd*.

Kyk Inl., 10, 11.

publiek = beslis; duidelik, openlik: ik z(ei) dat ik mijn schapen hier niet langer houden ken of ik moet het (*d. skape*) *publiek* in de vliegen laat loopen.

Ek ken hierdie bet. uit my jeug in my kontrei, bv.: jy sou *publiek* sê dat hy nie by sy sinne is nie.

R

raad = 1. raadsliggaam; 2. beraadslaging: Hij (*d. kaptein*) had een lange *raad* (= beraadslaging); Eindelik kwam hij met de pad wijser over een dat hij drie man zou geven. Zij ging met haar *raad* (= raadsliggaam) een wijnig van ons en de andere af zitten en houd met haar een lange *raad*. Toen de commesaressen en comedant bij hem was, had zij een lange *raad* met malkander.

Beide betekenisse is Nederlands, kyk WNT o. **raad**, kol. 20, 6 en 21, B, 1.

redelijk = 1. taamlik: toen wij daar kwam, was het *redelik* laat; was het (*d. hut*) voor de regen *redelijk* digt; 2. taamlik beter: Vrijdag den 20ste was mijn vrouw en alle sieke *redelijk*; vraag ik hem hoe of hij (*d. sieke*) is; z(ei) hij *redelijk*; z(ei) dat ik verblijd was ... dat alle sieke *redelijk* is; de morgen was alle sieken *redelijk*, als alleen een dogter van Albach was nog buiten haar kennis.

Altwee betekenisse is Nederlands; kyk vir 1 WNT o. **redelijk**, kol 870, 9; vir 2 ald., kol. 874, 13. Betekenis 2 was in my jeug algemeen in my kontrei, maar is in my taal tans meer op die agtergrond; betekenis 1 kan as algemeen-Afrikaans beskou word (kyk Verkl. Wdb.).

pers. vnw. as refleksief: dat een broer van M. die regering op *hem* had; had hij (*d. Kaffer*) zijn meester goed nog bij *hem*; Botha heb messen van Juffrouw en *hem* gemaakt; om te zien hoe hij *hem* gedragen zal; juf. Schepers had voor *haar* (*haarself*) een rondawel klaar; dat hij *hem* niet verbeelen moet; de honden. ... die zij bij *hen* hadde, ens.; baie voorbeelde.

Dis bekend dat hierdie gebruik nog vandag in die beskaafde Nederlandse spreektaal voortlewe (bv. hij verbeelde *'em*; zij verbeelde *d'r*), ten spyte van die volgehoue pogings van beswaarmakers, sedert die dae van P. C. Hooft en ander puriste, om *zich* die refleksief te maak. Trigardt gebruik *zig* weleens, maar sy vorm is gew. die pers. vnw.

reg (bw.) = reguit: kwam de eland *reg* na ons kraalen.

Die bet. is Nederlands, kyk WNT o. **recht** (I), kol. 483, g.

rij (dus d. stamvorm): ik en Carolus *rij* te paard; toen ik weg *rij*.

Kyk vir hierdie gereduseerde vorm Inl., 10, 9.

rimkettang: Carolus heb in de smits winkel ... *rimkettang* schaakels ... reggeslagen.

Let op die *i* v. *rim-* en kyk Glos. o. **kettang.** In ouer Nederlands is gewoon *i* vir *e*, vgl. WNT XII o. **remketting,** kol. 2136. In Afrikaans is *rim* te hoor, kyk Uwdb. o. **rem.**

roejen (ndl. *roeien*) = inspanning, gestoei: krijg Lourins de grootste (*naturel*) om de lijf en na veel *roejen*, krijg hij hem op de grond.

Hierdie presiese betekenis is nie by WNT nie, maar verwante betekenisse wel, kyk ald. o. **roeien** (I). In Afrikaans is dit onbekend.

roer = geweer: z(ei) Jan ... dat het hem niet veel let of hij neem zijn *roer* en schiet hem.

Die betekenis is Nederlands, kyk WNT o. **roer** (III), B. Dis dieselfde woord as hd. *Rohr*, dus 'n ander woord as die gewone *roer*, ww. en snw. (bv. v. 'n vaartuig). *Roer* is algemeen-Afrikaans vir „geweer", maar is stellig tans eerder die uitsondering as die reël: dis besig om te verouder.

rom = rum: en (='n) vlesje *rom*; een kalbas *rom*.

Sal *rom* vir Trigardt uit Engels ontleen wees (vgl. *trøk, bogger*, ens. uit Eng. *truck, bugger*) of het hy dit uit Nederlands, waar dit 'n ou ontlening is uit Engels, kyk WNT o. **rum**? Ek vermoed die laaste.

Kyk Glos. o. *o* uit *u*.

rondawel = „ronde eenkamerhuisie" (Verkl. Wdb.): juf. Schepers had voor haar een *rondawel* klaar.

Vgl. vir die oorsprong Etim. Wdb.

rottang: kyk o. **wandelrottang.**

rug = rugvormige heuwel: dat die vier mijden die op de paakwagen zit, de *ruggens* op moet af klimmen; toen wij op de eerste *rug* of hoogte was; klip *ruggen* ... waar wij over is getrokken.

Die bet. is ook Nederlands, kyk WNT o. **rug**, kol. 1595, II, 3.

'n Mens sou graag wil weet hoe Trigardt die *-gg-* v. *ruggens* uitgespreek het: soos die *g* v. „goed" of die *gh* v. „ghoen"? Ek het grootgeword met die uitspr. *rûens* (met uitstoting v. *n* en nasalering v.d. voorafgaande *e* !) vir daardie landsformasies in bv. die distrik Caledon, waar dit baie voorkom.

ruge: in – = globaal: de groot schapegetal *in ruge* beloop 3143.

Is hierdie vreemde vorm *ruge* 'n verboë vorm van ndl. *ruw*, of is dit 'n verskrywing vir *ruig*? Of moet ons *ruig* hier neem in sy oorspronklike vorm, nl. *ruug*? Die woorde *ruw* en *ruig* is van dieselfde stam en by beide kom voor die uitdrukking „in het *ruwe/ruige*" = globaal, kyk WNT o. **ruig** (I), kol. 1644, 10 en o. **ruw,** kol. 1938, 6 en 7.

rugtrekken = met die rûe teenmekaar en die arms ingehaak, om die beurt mekaar oplig: Du Pree had in de veld met een mijsie ... *rug getrokken*; dat hij niets gedaan had als met haar *rug getrokken*.

Dis algemeen-Afrikaans, maar in my Nederlandse bronne vind ek die koppeling nie.

ruim = geruim: na een *ruime* tijd gegaan te hebben; heb wij nog een *ruime* tijd gewagt.

Die gebruik is Nederlands, kyk WNT o. **ruim** (I), kol. 1692, 2.

ruisie = rusie: *ruisie* te laate maken.

WNT o. **ruzie** noem die vorm *ruizie* gewestelik en gee verskillende voorbeelde, ook uit klassieke outeurs.

Trigardt sal die *-ui-* wel volgens die spelling uitgespreek het, dus soos in „huis".

runeeren = ruïneer: de reg om de zulke ... te *runeeren*.

Ek vind die vorm *runeeren* nie in my Nederlandse bronne nie, maar onthou moet word dat die ontbrekende *-i-* maklik hier kan uitval. In Afrikaans neem *ruïneer* in die volksmond ook verskillende vorme aan, so selfs dat *rinneweer* 'n doeblet geword het.

S

sagjes = stadig: dat de beste voor ons is maar *sagjes* voort te trekken.

Hierdie betekenis is ook Nederlands, kyk V. Dale o. **zachtjes**. Verkl. Wdb. gee die bet. nie, maar ek onthou dit vir my kontrei goed uit my jeug, bv.: jy kan maar solank *saggies* aanstap; ek sal jou later inhaal.

saksewaktie: so staan dit duidelik in die ms. in die volgende aanhaling: wand die *saksewaktie* die sij van hen ontfang, is meer om haar te sterken en (= in) haar ondeugentheid als om haar te tugten.

Wat beteken die woord? *Satisfactie* is 'n ou woord in Nederlands (kyk WNT s.v.), met o.a. die bet. „boete" en 'n dergelike betekenis sou hier pas. Waar *satisfactie* egter in Nederlands bekend was en is, en bowendien geen vreemde woord is nie, vra 'n mens jou af waar iemand met die skryfvermoë en beskawing van Trigardt aan die vorm *saksewaktie* kom as dit 'n vervorming van die vorige woord moet wees. Is dit miskien 'n vervorming van die volksmond wat beterwetendes vir die komiese effek gebruik, soos bv. *perfester* vir *professor*?

same: te – maken = ooreenkom, besluit: *maakte* wij *te same* ons vee, met de vrouwen, over te bringen en de wagens te laten staan.

Ek vind hierdie bet. nie in my Nederlandse bronne nie en in Afrikaans is dit my nie bekend nie.

sarsant = sersant: zjj (nl. *d. vee*) had de nagt een tuin van een *sarsant* vertrapt; had ik de kinders gezeg de *sarsant* een schaap te geven.

Die vorm vind ek nie in my Nederlandse bronne nie, maar dit staan na aan afr. *sersant*.

sch: hierdie spelling kom so herhaaldelik voor, en by alledaagse woorde, dat dit beswaarlik as verskrywing vir *sn* beskou kan word (soos aanvanklik deur my gedoen!) maar eerder beskou moet word as die uitspraak „sj" weer te gee: palmiet *schnijden*; de kogel uit *schnijden*; de keel af te *schnijden*; een *schnoer* kalmoes.

Die uitspraak is my vir **sn** in Afrikaans nie bekend nie, maar vgl. op sigself *Afr. Fon.* §636 (ii).

schapperen/schipperen = wegloop: dat Gert en Danster ook die nagt *schippeerd* is; z(ei) dat T.... *schappeerd* is; twee... mijden is *schappeerd*; dat zijne (nl. *bediendes*) ook *schappeerd*; dat ik onrustig is... dat de Bossemans *schapperen* zal; die nagt is Ouwe Jong *schappeerd*.

Ek vind hierdie woord nie in my Nederlandse bronne nie, maar dit gaan ongetwyfeld terug op Ou- Fr. *escaper*, Fr. *échapper* = ontsnap (vgl. Eng. *escape*). Kyk Inl., 10, 12.

schellem = onvertroubaar, niksnuttig: z(ei) wat voor *schellem* klijnjong hij is (*Albach tot sy seun, soos hy meen*).

Vgl. vir hierdie oorspronklike bet. v.d. woord WNT o. **schelm,** 1. Vgl. vir die spelling „schellem" (nl. die *-le-*) Afr. Fon. §386-387.

schellemagtig = skurkagtig, gemeen: hij had de *schellemagtigste* wesen (= voorkome) des werelds.

Hierdie betekenis ook by WNT o. **schelmagtig**, A, 1 a. In my jeug was in my kontrei die vorm *skellemagtig* in presies dieselfde betekenis gewoon en die *-m-* is oorgetrek tot die volgende lettergreep, dus: *skelle-magtig* (met hoofklem op *-mag-*). Dit behoort nie meer tot my taal nie en ek kan nie onthou of ek daarin die agtervoegsel *-agtig* gevoel het nie, maar met *skelm* het ek dit wel verbind.

schepsel = inboorling, nie-blanke: want dat die *schepsels* dat (nl. *onvriendelike behandeling*) bij ons niet verdient heb.

Afr. *skepsel* besit o.a. hierdie betekenis, kyk Verkl. Wdb.

scherming = skerm: z(ei) mijn vrouw... dat de Kaffers na haar wagen ook niet gebrag heef maar wel bij de *scherming* van de volk.

Dis 'n eigenaardige vorm, maar staan duidelik so in die ms.

schilderbont = die grondkleur (gew. rooi) deurspek met wit stippels, veral gebruik met betrekking tot beeste: de *schilderbonte* . . . kouij.

Hierdie tipies Afrikaanse koppeling is my in Nederlands nie bekend nie.

schrywen = huil, grens: gaf Pieta hem een houw of wat over zijn karos; ging hij aan *schrywen*.

So staan dit duidelik in die ms. Is dit miskien 'n verskrywing vir *schreien* of *schreeuwen*? Hierdie twee wwe. is van dieselfde stam, kyk WNT o. **schreeuwen.**

schuins voor = nie reg voor nie: *schuins voor* ons.

In Afrikaans het ons net die vorm met *-s*: *skuins*, maar in Nederlands bestaan die woord sònder en mèt slot -s: *schuin* x *schuins*. Kyk WNT s.v.

seer maak = slaan, afransel: hij z(ei) ik moet volk met hem meesteuren eer ik hem *seer maak*.

Dis 'n gewone betekenis in Afrikaans, kyk Verkl. Wdb. o. **seermaak.** Is dit ook Nederlands?

sekoe water = pleknaam: is wij getrokken tot aan de *sekoe water*. Die naam vir die dier is in Afrikaans *seekoei*, maar vir 'n „diep gat" (bv. in 'n rivier) sê sommige Afrikaners *seekoegat*, ander *seekoeigat*. Die vorm vir my kontrei was in my jeug *seekoegat* en dis nog my uitsluitende vorm; ek voel daarin glad nie die woord *seekoei* nie: dis bloot „'n baie diep gat in water" (gew. in 'n rivier).

simpel = bloot, sonder iets daarby: Hy had vijfensestig man bij hem zonder geweer, als alleen enige had zijn kierie met een kop, andere een *simpele* kierie (d.w.s. sonder enige versiering).

'n Verwante betekenis te vind by WNT o. **simpel** (IV).

sin = plan: of zij (*inboorlinge*) van *sins* was ons te pakken.

sinking = senuweehoofpyn: 't is meschien *sinking* die hem in zijn hoof plaag.

Die betekenis is ook Nederlands, kyk V. Dale o. **zinking.** In Afrikaans neem die woord 'n *-s* op die end: *sinkings* = rumatiese pyne (kyk Verkl. Wdb.).

sijnstema = sisteem, metode, beleid: waar hij (d. *korrelkop Jan Pretorius*) met zij verkeerde *sijnstema* heen wel ons (= om ons) van malkander te maken.

Die vorm *systema* is gewoon in ouer Nederlands, kyk WNT o. **systeem,** maar die vorm met *-n-*, soos hier, vind ek nie in my Nederlandse bronne nie.

sits/zits = sis: katoenstof met bepaalde patroon: een *sits* gaf zijn moe voor mijn vrouw; het was blouw; kwam met een stuk *zits*.

Dis dieselfde as ndl. **sits** (I) by WNT.

slaanen = slaan; kyk Inl., 10, 5.

slag = soort: die *slag* van volk.

Dis 'n bekende woord en betekenis in Nederlands, maar vir my in Afrikaans onbekend; Verkl. Wdb. gee dit egter ook as Afrikaans.

sleg (mèt of sònder **siek**) = erg siek: dat zij vrouw voor mijn *sleg* uit ziet; was mijn klijn kind zoo *sleg siek* dat wij alle menuten haar laaste snik te wagten was (etlike voorbeelde); wand mijn vrouw was zoo *sleg* die morgen dat wij niet dagte dat zij de avond zien zouw.

Die betekenis is Nederlands (kyk WNT o. **slecht,** kol. 1620, g) en Afrikaans (kyk Verkl. Wdb. s.v.).

slik schaaf = waarsk. 'n skaaf om finaal mee glad te maak, Eng. „smoothing-plane": de middag werk Pieta aan jukschijen met Carolus zijn groote *slik schaaf*.

Ek vind die woord nie in my Nederlandse en Afrikaanse bronne nie.

slurp = voedingsorgaan v.d. olifant: ik had twee *slurpen* mede gebrag.

In Nederlands kom *slurp* in hierdie betekenis voor naas die gewone *slurf*, kyk WNT o. **slurp,** kol. 1998, 4. In Afrikaans is my slegs die vorm *slurp* bekend.

smeeëend: heb Pieta twee *smeeëenden* geschoten.

Verkl. Wdb. definieer *smeeëend* as „klein, rooierige eendsoort".

snees = vent, skepsel: die groote *snees* Wintvogel liep nog met zijn groote baatje.

Vgl. WNT o. **snees** (I), uit *Chinees.*

snelder = sneller (v. 'n geweer): lij hij op een kwagga aan en sloeg de *snelder* af.

Ontleen aan hd. *Schneller,* kyk WNT o. **sneller.**

soo en soo = terdeë: toen wouw hy ouwe Botha dan *soo en soo* slaan. Die betekenis is gewone Nederlands, kyk V. Dale o. **zo.**

spad: **de – nemen** = weghardloop, vlug: met dat ik op stond, *nam* hij *de spad; nam* zij (*inboorlinge*) *de spat.*

Die spat neem = weghardloop is gewone Afrikaans, kyk Verkl. Wdb. o. **spat**; vgl. ook **laat spat** = „jou verwyder". WNT o. **spat,** kol. 2616, 7 gee „de/zijn *spat zetten/opnemen*" in d. bet. „vlug".

spek: **waar de – gebleven is** = wie die dief is; kyk o. **kok.**

spoeönеeren = spioneer: de tijd om haar vee af te *spoeöneeren,* wouw wij ons niet gunnen.

Hierdie presiese vorm vind ek nie in my Nederlandse bronne nie, maar ndl. *spionneeren* en *spion* vertoon verskillende wisselvorme, vgl. WNT s.v.

sprikkel = stippels van 'n ander kleur as d. grondkleur: die een ooij heef *sprikkels* aan haar kop.

WNT o. **sprikkel** beskou die woord as 'n wisselvorm van *spikkel* maar verouderd. In my Afrikaans bestaan slegs *sprikkel*; *spikkel* is vir my beslis Nederlands.

staan: **laten –** = agterlaat; staak: was onvergenoeg dat wij de werk *staan liet.* Kom herhaaldelik voor.

Die betekenis is ook Nederlands, kyk WNT o. **staan,** kol. 137, 5b.

stap = (blykb.) tree: ging wij op omtrind 20 *stappen* bij hem; tien of twaalf *stappen* voor; hondert *stappen* van ons huis af. Dit kom dikwels voor en dit tref dat die vorm steeds in die mv. is: *stappen.*

Die woord *tree* kom ook voor, maar aanvanklik minder as *stap*; later wil dit voorkom of beide vorme sowat ewe frekwent is: omtrind een honderd *tree;* op dertig, veertig *tree*; een paar hondert *tree,* ens., ens. Miskien is *tree* vir Trigardt die gewone vorm, *stap* meer die aangeleerde.

Die woord *stap* is Nederlands in hierdie betekenis (kyk WNT s.v., kol. 758, 2) en *trede* eweneens (kyk WNT s.v., kol. 2209, 5 b).

steert = stert: een schaap *steert*; een schaap *steerd.*

Die vorme *steert* en *stert* is wisselvorme in Nederlands, kyk WNT o. **staart.**

stenig = met klippe gooi, onder die klippe steek: heb wij hem (*'n wolf*) met klippen zoo lang *gestenig* tot de volk op les assegaaijen brag.

Volgens WNT o. **steenigen** beteken hierdie woord in Nederlands „met klippe doodgooi". Dit is ook my betekenis v. Afr. *stenig,* wat vir my bloot 'n Bybelterm is. Die laaste tyd word *stenig* egter in Afrikaans meer en meer ook gebruik in die betekenis „onder die klippe steek", moontlik onder invloed van Eng. *stone.*

strij = geneig om te weerspreek: ik z(ei) . . . al word hij overtuig, hij nog daar tegen *strij.*

Die betekenis is ook Nederlands, kyk WNT o. **strijden,** kol. 22, 7. In Afrikaans is die betekenis gewoon.

stuif regen/weer = motreën: de morgen had wij . . . iets meer *stuif regen*; had wij *stuif weer.*

Die gebruik is Nederlands, kyk WNT o. **stuifregen.** Vgl. *Afr. Taalat.,* Afl. 4, nr. 16, waar *stuifreën* gegee word as een v.d. benaminge vir *motreën*; vlgs. d. kaart kom dit veral voor in Oos- en Noordoos-Kaapland, d. oorspr. woonstreek v. Trigardt.

stukkend = gebreek: een ouwe *stukkend* spiegel (ons sou egter verbuig by attributiewe gebruik: *stukkende*).

Die vorm *stukkend* is ook Nederlands, kyk WNT s.v., waar gesê word dat dit sowel attributief as predikatief gebruik word, dus soos in Afrikaans. Kyk vir die slot *-d* ook V. Haeringen, *Neerlandica,* bl. 81. WNT deel s.v. mee dat die gebruik „nog zeer gewoon (is), maar vooral in gemeenzame taal".

Deurgaans gebruik Trigardt die verbinding met voorafgaande *aan*: *aan stukkend*: zoo met (= sodra) hij een mes maak, het *aan stukkend* is; dat de laaij (*v.d. geweer*) *aan stukkend* is; sloeg hij nog twee (*speke*) *aan stukkend,* ens., ens.; baie voorbeelde.

WNT beskou *aan stukkend* as kontaminasievorm van *aan stukken* en *stukkend*; kyk WNT kol 373, 3, Aanm.

stuven (ww) = motreën: de morgen was de lug betrokken en het was zuit ooste wind, en het *stuufte* aan de gebergte.

'n Verwante betekenis van nnl. *stuiven* en mnl. *stuven* is respektieflik te vind by WNT en Verdam s.v., maar met betrekking tot stof, nie reent nie.

swaaijhaak = timmergereedskap: liet ouwe Botha . . . die *swaaijhaak* . . . vragen; . . . heb Carolus hem weer laate halen, dat (= omdat) hij het bij ouwe Strijdom zijn wiel nodig had; z(ei) C . . . morgen . . . heb ik het nodig om de borsten van de speeken af te trekken.

Verkl. Wdb. verklaar *swaaihaak* as „verstelbare hoekmeter van 'n timmerman"; V. Dale definieer *zwaaihaak* as „winkelhaak waarvan de armen ten opzichte van elkaar beweegbaar zijn".

swarigheid = slegte hoop; moeilikheid: ik had *swarigheid* om uit te komen (*nl. de berg*); maakte wij te same (= het ooreengekom) ons vee met die vrouwen over te bringen en de wagens te laten staan. Ik stelde *swarigheid*; hier had men de *swarigheid* de band was te klijn en plaas van te groot; alleen was ons *swarigheid* op wat wijs wij de Kaffer zouw betalen.

Die betekenisse is Nederlands en te vind by Bomhoff, Halma, Marin en V. Dale; dis ook Afrikaans, kyk Verkl. Wdb. In my jeug was altwee betekenisse gewoon in my kontrei; in my eie taal het die bet. „slegte hoop" verdwyn (misk.

het dit nooit tot my woordeskat behoort nie) en die van „moeilikheid" word deur my gewoonlik uitgedruk deur *beswaar*.

swetsen: ging ouwe Strijdom aan vloeken en *swetsen*; wouw Louw met een huis lat slaan.

Dis duidelik dat *vloeken* en *swetsen* nie dieselfde betekenis hier het nie, maar wat bet. *swetsen* nou? M.i. bet. dit hier „uitvaar, uitskel" òf „grootpraat".

My Nederlandse bronne (Bomhaff, Halma, Marin en V. Dale) gee *zwetsen* alleen in die bet. „spog; uitvaar". In Afrikaans ken ek twee betekenisse v.d. woord *swets*, nl. 1. vloek (veral in kras taal); 2. grootpraat; dit behoort vir my tot verskillende dele van die spraakgebied. My betekenis is uitsluitend die van „vloek in kras taal"; Verkl. Wdb. gee beide betekenisse sonder meer.

T

t = *d*: welt *huyten* (=huide v. wildediere); beeste *huiten*.

In verskillende volkstale wissel die stemhebbende eksplosief af met sy stemlose maat en omgekeerd; so ook in Afrikaans, hoewel dit uiteraard teëgewerk word, o.a. in die skool. Vgl. vir Afrikaans *Afr. Fon.* §170 volg.: *Artikulasiebasis v. Afrikaans*, en §406-408, 431-436.

taa = bepaalde veesiekte: een bok die siek van de *taa* scheen. Verder gee Trigardt geen aanduiding v.d. siekte nie, sodat dit blykbaar 'n bekende siekte was.

tammel = talm: Diederick die *tammelde* om te gaan toen men dagte dat hij terug kon wees.

Die vorm is my uit my Nederlandse bronne nie bekend nie. Is dit miskien 'n verskrywing vir *talmen*?

tarmentijn = terpentyn: wij had hem *tarmentijn* engegeven; heb wij hem met *tarmentijn* en vet laate smeeren.

In ouer Nederlands is die vorm *termentijn* nie ongewoon nie: WNT o. **terpentijn** gee etlike voorbeelde en by Verdam is die lemma **termentijn**; verder is afwisseling van *e* x *a* gewoon voor „r".

-te = nnl. *-de*: het was de *vijfte*.

In ouer Nederlands is *-te* gewoon vir die huidige *-de*, kyk WNT o. **-te** (VI).

-te = -heid: om sijn *klijnte* (*van 'n geweer*).

WNT gee o. **kleinte** heelwat voorbeelde van hierdie agtervoegsel; Verkl. Wdb. gee ook die vorm *kleinte*.

tegens = teen: *tegens* de avond; uit gevaren *tegens* haar; *tegens* de dag; *tegens* mijn; *tegens* die tijd. Dit kom heelwat voor by Trigardt en wissel af met *tegen*.

In ouer Nederlands is *tegens* eweneens 'n gewone wisselvorm van *tegen*, kyk WNT o. **tegen,** kol. 1241.

tegenstand: **goed – bieden hebben** = flink teenstand bied, jou standpunt flink verdedig: ik *had goed tegenstand bieden* maar kon hem (*Carolus*) niet tot terug keeren krijgen als na dat ik hem voor verdoemde wintmaker had uitgemaak.

ten eersten (ook sonder **-n**) = dadelik, by die eerste geleentheid; eers : hij brag het *ten eersten* aan haar moeder over; kwam de ouwe het *ten eerste* zeggen; hij nam het (*d. bier*) *ten eersten* en vraag meer; Nouwelijks was ik daar of de Goeverneur laat mijn roepen. Ik ging *ten eersten*; men dag *ten eersten* dat de heele boele en (= in) volle brand was.

Ek vind hierdie betekenis nie in my Nederlandse bronne nie, maar wel by Verdenius, *Studies*, bl. 70, waar hy 'n paar voorbeelde uit d. volkstaal v.d. Nederlandse 17de eeu gee.

ten ondersten boven = onderstebo: viel hij *ten ondersten boven*. Die vorm *ten* het deur verwarring uit *'t, het* ontstaan in *'t/het onderste boven*; kyk WNT o. **onderstboven** (bw.): V. Dale gee **onderst(e)boven,** dus die prototipe v. Afr. *onderstebo*.

terwijl = aangesien: *terwijl* wij de Kaffer kende, stelde ik dat en geen argwaan; ik vraag waarom hij de renoster niet geschoten heb *terwijl* hij zoo dig bij hem was.

Hierdie betekenis is Nederlands (kyk WNT o. **terwyl,** kol. 1703, 5) en ook Afrikaans, bv.: *terwyl* jy hom die daad sien pleeg het, moes jy die polisie daarmee in kennis gestel het.

te sedert = sedert: maar *te sedert* dat zijne (nl. *waband*) aan stukken breek.

Die koppeling is ook Nederlands, vgl. WNT o. **sedert.**

te zeggen = naamlik: en dat hij (*d. kaptein*) hem nu zijn vaders goed af genomen heb, *te zeggen* beeste.

tijding = berig: wij was allemaal neerslagtig voor die *tijding* (nl. 'n foutief aangekondigde siekte onder die vee).

Hierdie betekenis (wat ook Nederlands is, kyk V. Dale s.v.) was algemeen in my kontrei in my jeug, bv.: het jy al *tyding* ontvang omtrent die toestand van die vee?

tijkenen: kyk o. **aftijkenen.**

toebijten = skerp toevoeg: maar hij *bijtte* mijn zoo hard *toe.*

Die gebruik is Nederlands, kyk V. Dale s.v.

toekomende = toekoms: dat hij in het *toekomende* haar niet weer te wagten ken weesen; dat hij in het *toekomende* beter doen moet.

Die gebruik is ook Nederlands, kyk WNT o. **toekomend(e),** kol. 500, b.

tot tijd en wijlen = totdat: *tot tijd en wijlen* de betaling ... komd. Hierdie koppeling was in my jeug te hoor in my kontrei in dies. betekenis in d. vorm *tot tijd* en *wyle;* vandag het dit nagenoeg verdwyn uit my taal en ek het 'n vermoede dat dit reeds in my jeug meer tot die taal van die ouer geslag behoort het.

trappeeren = betrap: de kinders *trappeerde* haar (*d. inboorlinge*) dat zij vee ziet in de gaten en stil swijg.

Die vorm en betekenis is Nederlands, kyk WNT o. **trappeeren,** uit Fr. **attraper.**

trekgoed = trekgereedskap deur middel waarvan trekdiere 'n voertuig of 'n ploeg trek (tuie, jukke, ens.): wij had veel te kalvateren aan ons wagens en *trekgoed*; was ons *trekgoed* te nad om te trekken.

Algemeen in my jeug in my kontrei; ook in Verkl. Wdb.

troewel weer (los of vas) = oordekte, grys lug: dit kom herhaaldelik voor; een maal *troevel weer.*

Kyk vir *w* uit *b* Inl., 10, 14.

trop = kudde: de sieke, swarte kalf van de *trop* beeste; *trop* schapen; *trop* buffels.

Die betekenis is ook Nederlands, kyk V. Dale. In Afrikaans het *trop* behalwe die bet. „kudde" natuurlik ook die van „menigte", maar namate veeteelt wetenskaplik beoefen word, word die woord in die eerste betekenis vervang deur *kudde.*

tuig = teug: wij nam dan eider een *tuig* (*v.d. bier*). Die vorm kom herhaaldelik voor, maar een keer die normale vorm *teug.*

In Afrikaans kan *ui* in die spreektaal gehoor word vir *eu*, bv. *guit* vir *geut; duintjie* vir *deuntjie*; omgekeerd *eu* vir *ui*, bv. *reugte* vir *ruigte.*

tusschentijd: **in die –** = intussen: dat ik mijn *in die tusschentijd* zal gereet maken.

Die uitdrukking is ook Nederlands, vgl. V. Dale o. **tussentijd.**

Die verbinding was in my jeug in hierdie betekenis gewoon; by my is dit min of meer vervang deur *intussen.*

twee tien = twaalf: hierdie merkwaardige vorm word een keer ontmoet: S. zegt dat R. *twee tien* beeste en vier tien bokken ... genomen heef.

Die eerste vorm ken ek nie uit my Nederlandse bronne nie, maar *viertien* is die gewone lemma in Middelnederlands vir *veertien*; kyk Verdam.

U

u: dit neem die plek v. verskillende klinkers in, bv.:–

u uit *e*: Sa*u*rdag, disp*u*raat (= desperaat);

u uit *i*: sch*u*ldvel;

u uit *o*: pr*u*beeren.

Die vorm Sa*u*rdag kom voor by Halma, Marin en Sewel: by Halma en Marin wissel dit af met Sa*t*erdag, terwyl by Sewel slegs Sa*u*rdag gevind word.

u (pers. vnw.) as aanspreekvorm: herhaaldelik gebruik Trigardt teenoor gelykes en selfs minderes die vorm *u; jij* is seldsaam; hy gebruik selfs die vorm *gij.*

ui = *uu* of *ui*?

Die spelling *ui* kom herhaaldelik voor vir gewone *uu* en dis nie met sekerheid uit te maak of *ui* volgens die letter uitgespreek moet word nie dan wel beskou moet word as aanduiding vir *uu*, wat in die ouer Nederlandse spellingsisteem moontlik was: *exschuis, exschuisen*; dat de klijne alle *menuiten* swakker word; *nuis* bringen; wat voor *nuis*; *ruisie*; een *nuiwe* plek; getal der *gehuide* persoonen; *apsoluit.*

uit = volgens: Ik zat (= zette) Wellem die dag bij de schapen en Cornelis van Juffrouw ook, *uit* haar orders.

uitspanplek = plek waar d. trekvee uitgespan word om te rus en te weie: toen wij op die *uitspanplek* kwam; op de *uitspan plek* gekomen zijnde; de *uitspanplaats.*

V

vaderlantsch = van Nederland afkomstig: is twee *vaderlantsche* rammen weg geraak; twee jonge basterd *vaderlandsche* osse.

Hierdie betekenis skuil o.a. nog in *vaarlandswilg.* Dit kan interessant wees om na te gaan hoe lank in Afr. *vaderlands/vaarlands* nog wel „Nederland" gevoel is en nie bloot „'n bepaalde tipe" nie.

valij/falij = moerassige gedeelte met diep watergate: Ben wij getrokken tot aan de twee valijen. Zouw wij voor Macondijn sekouij schieten. Een sprong uit de een *falij* en liep na de ander . . .; De sekouij ging de *valij* in en was vrij.

Vlei beteken vandag in Afrikaans „'n gelyk, waterryk stuk natuurlike weiveld", maar die bet. „moerassige gedeelte met diep watergate/moerassige meer" bestaan ook in Afrikaans. In die distrik Worcester herinner ek my twee sodanige vleie wat – so nie die hele jaar deur nie, dan tog vir 'n groot gedeelte daarvan gevul was met diep water. Hierdie betekenisse het blykbaar in Afrikaans ontwikkel. Kyk Glos. o. **vlij.**

van as „eerste gedeelte van 'n familienaam": *Van* Rensburg. Trigardt laat konstant die *van* weg en die stamklinker stel hy deur *i* voor, dus *Rinsburg.*

Kyk *Afr. Taalst.*, hfst. XII.

van deze (tydsaanduiding) = hierdie: heb ik hem *van deze* morgen een schaap gegeven.

Hierdie gebruik is Nederlands, kyk WNT o. **van** (I), kol. 418, 51. Vgl. Afr. *vandese-/vandeesweek/maand/jaar.*

van voornemens = van plan: dat hij *van voornemens is.* Hierdie misplaaste slot-*s* word in Afrikaans nog dikwels gehoor. Is dit ook Nederlands? Vgl. elders in Dagboek *van wegens* = vanweë.

Die vorm sonder *-s* kom ook voor by Trigardt: : ik was *van voornemen.*

veldschoen = velskoen: Pieta heb . . . een paar *veldschoenen* gemaakt.

Die vorm kom herhaaldelik voor, los (*veld schoen*) of vas (*veldschoen*).

vel en vlees = slagdier: kon hij alle dagen volk krijgen voor *vel en vlees.*

veragterd (ww.) = vertraag word: hoemeer zij haar gemoed met wanhoopen beswaar, haar herstellingen *veragterd.*

Die gebruik is Nederlands, kyk V. Dale o. **verachteren.**

verbeelen (refleksief) = jou verbeel: dat hij hem niet *verbeelen* moet dat ik verpligt is zijn merrie op te passen.

Dis natuurlik ndl. *verbeelden* (refleks.).

vergenoeg = tevrede: daarna was zij weer omtrind *vergenoeg.*

Ndl. *vergenoegd* word in dieselfde betekenis gebruik, kyk V. Dale s.v.. Verkl. Wdb. gee dit ook. In my jeug was in my kontrei gewoon die vorm met *on-, onvergenoeg* = erg ontevrede.

verkand = die ander, d.w.s. ver kant: de ander (*nl. leuw*) was aan de *verkand* (*v.d. rivier*) op de wal.

verkiesing = wat jy graag wil hê: wouw niet hebben dat, als zij (*d. hoof se vrou*) haar *verkiesing* zeggen moet, dat wij bij haar (*d. vrou v. Trigardt*) de nagt waaken zouw.

Die betekenis is Nederlands, kyk V. Dale o. **verkiezing.** Die betekenis was in my jeug gewoon in my kontrei.

verl. dlw. sonder ge- by wwe. op *-eeren*: kyk Inl., 10, 13.

verlegentheid: **de grootste – van de wereld** = baie groot verleentheid: wij was in *de grootste verlegentheid van de wereld* en had de hoop bijna op gegeven.

Die verbinding is Nederlands, kyk WNT o. **van** (I).

vermooren = vermoor, doodmaak: dat de natie ons *vermooren* zal; om de wagters te *vermooren.*

Dis Ndl. *vermoorden,* kyk V. Dale s.v.

vernissel = verguldsel: een dosie van blik, de *vernissel* bijna af gesleeten.

verrenneweerd = verniel: ik zouw ook niet gaarne zien dat mijn gereetschap *verrenneweerd* word; vandat de Bloot Kaffers haar *verrenneweerd* heb; ik z(ei) . . . dat de grins van twee colonies door de swarte natie is *verrenneweerd.*

Volgens WNT o. **ruïneeren,** kol. 1748, 2 is die vorm *reneweeren* tans nog nie ongewoon in die Nederlandse volkstaal nie.

vers = jong koei wat nog nie gekalwe het nie: een **vers** en een jonge bulletje; schoot ik de *vers* (*olifantkoei*). Gewoonlik gebruik Trigardt die vorm *veers;* moet *vers* die Afr. vorm „vêrs" voorstel?

verstrijk = van die trop raak: als die merrie *verstrijk*; dat de os *verstrijken* zal; dat die beeste . . . met de onweer en regen *verstreken* is.

Ek vind hierdie betekenis nie in my Nederlandse bronne nie en is my in Afrikaans onbekend.

vertolk (snw.) = tolk: heb ik . . . door de *vertolk* laate zeggen; z(ei) de *vertolk* aan mijn; om haar door een *vertolk* te vragen.

Hierdie vreemde vorm kom herhaaldelik voor, hoewel *tolk* ook voorkom. Ek vind die vorm nie in my Nederlandse bronne nie.

vijhand: die *-h* kom dikwels voor in ouer Nederlandse geskrifte: dis die oorgangsklank wat deur die volk as *h* gehoor word. Nog gewoon in Afrikaans, kyk *Afr. Fon.* §814-815.

viks = paraat, slaggereed; flink, goed: de geweer was niet *viks*; mijn geweer was niet schoon gemaakt: ging niet *viks* los.

Hierdie betekenis by WNT o. **fiksch,** 2.

vlak = gelyk: een klijn rivier die uit de *vlakke* veld spruit.

Dis die gewone Nederlandse betekenis, terwyl *vlak* in Afrikaans „ondiep" beteken.

vlekken = oopsny en oopsprei: Jan heef de Kaffers gezegt en gewesen voor hem flijs te *vlekken.*

Dis 'n gewone betekenis in Afrikaans, kyk Verkl. Wdb. o. **vlek.** My Nederlandse bronne op Verdam na gee nie hierdie betekenis o. **vlekken** nie. Verdam gee dit wel o. **vlecken.**

vliegen: **en de vliegen** = in 'n streek besmet met tsetsevlieë: so kom dit herhaaldelik voor, maar in die volgende geval skyn dit te beteken „rusie": de meeste van de saak is dat zij *en* (= *in*) *de vliegen* geweest is; toen hij met zijn goede maats *en de vliegen* geraakt was.

vlij: salpeter ken men boven de vontijn en (= in) de *vlijen* . . . rapen.

Kyk Glos. o. **valij.**

vlijs/flijs: hierdie vorm kom herhaaldelik voor maar *vlees/flees* is blykbaar frekwenter. Hoogs waarskynlik was dit by Trigardt soos by baie Afrikaners tot onlangs (deels nog ?), dat die daagliks gebruikte vorm *vleis* beskou word as minder beskaaf.

Die vorm *vleis* kom voor in ouer Nederlands.

vodden: **agter hunne – zijn** = iem. agternasit: was Doors . . . met de agter os sambok *agter hunne vodden.*

Vgl. ndl. „iemand achter de *vodden* zitten" in dieselfde betekenis, kyk V. Dale o. **vod.**

voersits/zits = dun stof (sis) om materiaal mee uit te voer: ik nam een stuk *voersits*; mijn vrouw had . . . een stuk *voersits;* 2¼ elle *voerzits.*

Dis ndl. *sits;* die Afrikaanse vorm is *sis* (kyk Verkl. Wdb.).

volk = nie-blanke arbeiders: bij de scherming (= skerm) van de *volk;* tot de *volk* op les assegaaijen brag; om voor ons *volk* vlijs te schieten.

Die betekenis „arbeider" is nog gewone Nederlands (kyk V. Dale o. **volk**, 7); by ons toegepas op die nie-blanke arbeider.

Hierdie betekenis is gewoon in die Dagboek, maar die algemene, nl. die van „manne, manskappe" kom ook voor: nog voegte hij er bij dat Selippe weer *volk* na hem gesteurd heb.

voor = op: gaf hem een slag *voor* zijn bek.

Hierdie tipies Nederlandse betekenis kom 'n paar maal by Trigardt voor.

voorbranden (v. 'n geweer): door dat mijn geweer niet schoon was, *brand* het *voor.*

Kyk vir hierdie besondere betekenis die aantekening bl. 203, 28 Jun.

voorscheen: te – = te voorskyn: na dat zij het (nl. sekere voorwerpe) *te voorscheen* had gebragt.

Hierdie vorm – wat duidelik so staan in die ms. – is my uit my Nederlandse bronne nie bekend nie.

voortouw = tou om die voorosse mee te lei: z(ei) Botha dat Jan die drie osse die hij hem gegeven heb om te leeren en te drijven, genomen heb ... en zijn *voortouw* en juk ook.

In die tipies Afrikaanse sin v.d. woord (soos hier) vind ek geen voorbeeld in my Nederlandse bronne nie, maar wel 'n verwante betekenis, nl. dié by V. Dale o. **voortouw,** wat hy soos volg omskrywe: „touw waaraan iets, inz. een schip, van voren vastgelegd is of dat naar voren is uitgebracht".

Die merkwaardige van afr. *voortou* is dat dit nooit 'n „tou" is nie (ook nie by die armste nie!) maar 'n flinke riem.

vraa = ndl. *vraag*: ik *vraa* aan ouwe Botha. So staan dit duidelik in die ms. en dis wel geen glips nie, hoewel ons anders steeds *vraag* vind. Wel 'n geval waar Afrikaans om die hoek loer!

Kyk vir hierdie gereduseerde vorm (die stamvorm) Inl., 10, 9.

vrekt (verl. dlw.) = gevrek: is drie schapen *vrekt.* Gewoonlik word *ge-* weggelaat, maar tog: zijn beeste heef nooit *gevrekt.*

Dis ndl. *verrekken,* wat nòg in die bet. „doodgaan" voorkom maar deur V. Dale as „plat" bestempel word. Wat die voorvoegsel *ge-* betref, verskil die taal v. Trigardt van die huidige Afrikaans, waar dit steeds *gevrek* lui.

vris = vinnig: op een *vrisse* galop.

Hierdie bet. is Nederlands, kyk WNT o. **frisch.** Hierdie betekenis ken ek nie in Afrikaans nie; i.v.m. galop is in my kontrei gesê „'n *stywe* galop". WAT gee die bet. „vinnig" slegs as bywoord.

voornemen (ww., soms refleksief) = besluit: *nam* ik *voor* de andere dag te gaan; ik *nam* mijn *voor* om zelfs te zien; *nam* ik *voor* ... door te rijden.

Ndl. *voornemen* is vlgs. V. Dale slegs refleksief en in Afrikaans ken ek dit ook alleen so.

voortang = „houtvurk deur die voorstel van 'n rytuig waaraan die langwa en disselboom geheg is" (Verkl. Wdb.): brak de *voortang* van de oude wagen in de as af (kom herhaaldelik voor).

vrieg = imperf. v. *vragen*: ik *vrieg* aan Doors wat ik tegens hen gesproken heb; *vrieg* wat het was; *vrieg* hij mijn.

Hierdie vorm kom etlike kere voor, maar in die begin v.d. Dagboek en dan weer in die laaste gedeelte; gewoonlik is dit *vroeg* of *vraagte.*

Kyk vir die vorm Inl., 10, 10.

vroeg stuk = ontbyt: heb wij de morgen een *vroeg stuk* genomen; na onse *vroegstuk* genomen te hebben; liet de Goeverneur mijn roepen met hem de *vroegstuk* mede te eeten (Sondag, 22 Ap., bl. 183).

My Nederlandse bronne bevat hierdie koppeling nie, hoewel Nederlands etlike dergelike formasies besit, bv. *vroegkerk, vroegmis.* Winschooten gee egter *vroegkost/vroekost* = „ontbyt".

Volgens Etim. Wdb. o. **vroegstuk** kom dit nog sporadies in Afrikaans voor. Venter gebruik dit in „Geknelde Land", maar hy deel my mee dat hy dit nie in die lewende taal ken nie, maar dit uit Trigardt se Dagboek oorgeneem het vir lokale kleur.

vulletje = vulletjie: dat (nl. d. perd) was... Louw zijn en het was een *vulletje*. Die simpleks *vul* kom ook voor: krijg hij de paarden; was de *vul* weg.

Die Afr. vorm *vul* val op; die Nederlands is gewoonlik *veulen*.

vuurslag = metaalring om by die ou voorlaaiergeweer vuur te slaan op die vuursteen: een versleeten *vuurslag* (deur inboorlinge na L. Trigardt gebring as synde afkomstig van die vermoorde Van Rensburg-Trek).

Die woord is Nederlands, kyk V. Dale o. **vuurslag.**

W

w uit **b**: Gawie, onpassawel, troewel; kyk Glos. o. die verskillende woorde en vgl. *Afr. Fon.* §409-414. In d. „Trigardt-Inventaris" kom selfs *meuwelen* voor (= meubels), my anders onbekend. Kyk *Geloftekerk* bl. 66.

w as oorgangsklank uit **d**: *kouwe, houwen;* kyk Inl., 10, 14.

w uit **f** (Ndl. v): heuwel, oliwe, towerderij; kyk *Afr. Fon.* §594 volg.

waarteken = bewys: de kop (*v. 'n naturel*) ... te bringen tot een *waarteken*; dat zij iets hebben moet tot een *waarteken.*

Die gebruik is Nederlands, kyk V. Dale o. **waarteken.**

wagepad = wapad: hij moes een rook maken boven en (=in) de *wagepad.*

Die vorm bestaan in Afrikaans nog in ou benaminge; so is daar enige myle buite Worcester 'n bekende boerplaas met die naam „Oude Wagendrift".

wagten (refleks.) = jou in ag neem vir: nam mijn voor mij te *wagten* voor de een zoo wel als voor de ander.

Dis gewone Nederlands, kyk V. Dale o. **wachten.** Verkl. Wdb. gee dit ook as Afrikaans, maar vir my gevoel is dit bloot Nederlands.

wandelrottang = rottangkierie: nam hij zij *wandelrottang* en gaf hem daar een houw ... meede; zijn *wandel* of kuijer *rottang.*

Die vorm *rottang* is ook Nederlands, kyk WNT o. **rotan.**

wangunstigheid = afguns: hij sprak zoo opstinaat dat ik hem vroeg of het *wangunstigheid* is; ik z(ei) dat ik mijn schamen zouw voor de gedagte van *wangunstigheid.*

Die woord is Nederlands, kyk V. Dale s.v.

wanner = wanneer: ik vraag hem *wanner* hij komen zal; ik vraag *wanner*?

Hierdie vorm (wat 'n paar keer voorkom, ek meen twee keer) val op: dis die normale uitspraak v. afr. *wanneer* tensy sterk beklemtoon; kyk Uwdb. o. **wanneer.**

wat + gen. = watter: ik vraag *wat jaar* en *wat maand* dat zij geboren is; vraagt hij mijn *wat jaar* dat wij de droogte gehad heb; uit *wat reg* hij ... disputeerde; aan *wat kand*; *wat weg* wij nu zullen en slaan; op *wat wijs*, ens.

Hierdie gebruik kom dikwels voor in ouer Nederlands, kyk Mnl. Gr. §195, opm. 6; sporadies kom dit nog in Afrikaans voor, vgl. *Afr. Taalst.*, bl. 65, nr. 17.

water lemoenen: hij (*'n inboorling*) brag mij ... mielies, bonen, *water lemoenen*; brag my vijftien *waterlemoenen.*

Sou dit ons soort gewees het?

week: schoot Jan hem (*d. leeu*) op de *week.*

V. Dale omskrywe **week** as „het zachte van de buik tussen de ribben en de heupen" (kyk s.v.). Verkl. Wdb. gee die woord ook as Afrikaans, met die bet. „die hol plek aan die rugkant net voor die heupknop"; my is dit onbekend in Afrikaans.

weerde, werden (ww.) = word (mnl. *werden*): dat A ... niet gedwongen kon *weerde;* dat de os weer gesont *werden* zal.

Die oorspronklike vorm van die huidige ndl. *worden* was *werden* (soos algemeen in Middelnederlands), waarnaas *weerden* bestaan het. Kyk Mnl. Gr. §231 en opmerkinge.

weer om = terug: maar hij brag geen *weer om*; ik was verblijd dat ik wat *weerom* krijg; heb ik hem een schaap *weer om* gegeven.

Dis gewone Nederlands, kyk V. Dale o. **we(d)erom.**

wegeluis = weeluis: ik vraag hem (*d. inboorlinghoofman*) de avond waar ik slapen zal. Z(ei) en de huis ... Ik vraag hem of daar *wegeluisen* en is. Z(ei) van ja; en al de huisen is.

Die huidige Ndl. woord is *wandluis*, maar by Bomhoff, Halma en Marin kom die lemma **weegluis** voor, en by Verdam **weechluis** (*weech* = muur).

werk (ww.) = gis: vraag hij of die bier nog niet *gewerk* had.

Ndl. *werken* het o.a. ook hierdie betekenis, kyk V. Dale s.v. In my jeug was dit in my kontrei die algemene werkwoord in verband met mos (druiwesap). Ek kan my nie herinner dat *gis* gebruik is nie.

werkstalligheid = voorbereidings: dag ik grote *werkstalligheid* te maken, maar liever te wagten tot Sondag voorbij was.

Dis 'n wisselvorm van ndl. *werkstelligheid* in verwante betekenis, kyk V. Dale s.v.

wiggen = van wie voorsien: was hij besig om zijn wiel de band te *wiggen*.

Verdam gee *wiggen* = open wrikken, dus 'n verwante betekenis en kan die woord by Trigardt uit Nederlands wees. Of was Eng. *wedge* van invloed?

witte menschen = blankes, witmense: De captijn M. versoek mijn (*L. Trigardt*) aan alle *witte menschen* te zeggen (nl. in die uitgereikte getuigskrif). Die verbinding kom herhaaldelik voor in die betekenis.

Dis my in dié sin nie in Nederlands bekend nie.

IJ

ij uit **i/ie**: *Vijtje* as naam v. inboorlingvrou; die vorm *Vija* kom ook voor. Dis uit die *ie, i* van *Sofie, Sofia.* Die vrouwsnaam *Fytjie* kom voor in Afrikaans.

Z

zal = moet: ik z(ei) dat hij blijven *zal* tot die beeste voor den dag kom of dat ik hem vas maken zal.

Die modale werkwoorde het in ouer Nederlands (veral Middelnederlands) dikwels 'n ander betekenis as tans. Daarvan het ons nog spore oor o.a. in die Tien Geboden: Zes dagen *zult* gij arbeiden en al uw werk doen ...; vgl. ook dieselfde in Engels: Thou *shallt* not... Vgl. verder Verdam en WNT s.v. **zullen, mogen** en **kunnen, konnen.**

zeg/zig = refleksief: dat zij geen geweers bij *zeg* heb; mijn vee voor *zig* nemen ken, Vgl. vir die stamklinker *e* × *i* Inl., 10, 7.

Hierdie refleksief is die uitsondering by Trigardt; gewoonlik gebruik hy daarvoor die pers. vnw., net soos in Afrikaans en in ouer Nederlands.

zelfs = self: waar om hij niet *zelfs* helpen ken; ik *zelfs* na hem toe gaanen zal; ik had ... *zelfs* geloopen, ens., ens.; baie voorbeelde.

Hierdie gebruik is in ouer Nederlands nie seldsaam nie, o.a. by Vondel; vgl. Van Helten, *Vondels Taal.* Dit kom ook in Afrikaans voor, vroeër waarskynlik meer as tans; uit my jeug onthou ek dit vir my kontrei baie goed.

zienen: kyk Inl., 10, 5.

zij = bes. vnw.: Dit kom baie voor hoewel **zijn** stellig oorweeg. Ek noem hier slegs 'n paar voorbeelde: Hannis en *zij* zoon Willem; zeven van *zij* volk. Kyk verder Inl., 10, 17.

zijne: selfstandig gebruik, soos in Afrikaans, teenoor Ndl. *de zijne*: om te zien of het niet alle (nl. bokke) *zijne* is die hij heb; Carolus heef *zijne* (nl. pale) ook ingeplant.

Hierdie gebruik kom baie voor by Trigardt, net soos ook *hare*: dat het *hare* is, en *mijne*: had zij *mijne* (nl. skape) nog niet allemaal door.

Vergelyk verder Inl., 10, 17.

zins: van – = van plan, beslote: of (= asof) zij *van zins* was ons te pakken.

In Afrikaans ken ek die verbinding nie, maar in Nederlands is dit gewoon, kyk V. Dale o. **zin.**

zits: kyk o. **sits.**

zoo = baie: z(ei) hij dat de veld *zoo* mooij is waar zij om gedraid is.

Hierdie gebruik was gewoon in ouer Nederlands (vgl. Verdam) en is nog gewoon in Afrikaans.

zoo = dit: Jan zeg dat hij *zoo* hoor.

Hierdie gebruik is baie gewoon in Afrikaans, maar word deur sommige as anglisisme beskou en gevolglik vermy. Hèt ons dit ewenwel uit Engels? Dit kom in Middelnederlands voor, vgl. Verdam VII, kol. 1443, 16. Natuurlik kan die gebruik in Engels — wat uiters gewoon is — die gebruik in Afrikaans versterk het. By V. Dale vind ek die gebruik nie vermeld nie.

zoo lang = intussen, solank: Ik z(ei) aan D. dat ik niet (= niks) ontfangen zal voor dat de zaak met M. afgedaan is en dat ik de goederen *zoo lang* hier houden zal.

Volgens V. Dale o. **zolang** is die gebruik ook Nederlands; hy gee o.a. die volgende voorbeeld: Ga jij maar *zolang* hiernaast.

zoo met/mit = sodra: z(ei) ouwe Botha tegen hem dat *zoo met* hij een mes maak, het aan stukkend is; *zoo mit* als zij met de osse werk, blijf de osse uit.

Ek vind hierdie verbinding nie in my Nederlandse bronne nie. Dit herinner aan Hd. *somit*, maar die kom – versover my kennis gaan – nie in hierdie betekenis voor nie.

Die vraag kom op of die verbinding *so met/mit* nie miskien ontstaan het uit die verbinding *met dat* (ter aanduiding van gelyktydigheid) versterk deur *zoo* daarvoor te voeg nie? Kyk **WNT** o. **met (III)**, kol. 619, 28.

zoo veel = baie: z(ei) dat hij *zoo veel* elanden gekregen had; dat ouwe Rinsburg *zoo veel* Bloot Kaffers doot geschoten heb.

Hierdie betekenis is baie gewoon in Afrikaans. Ek vind by Koenen een voorbeeld daarvan. Hy gee die sin: „ik ben *zo* blij, dat ik de betrekking heb" en verklaar die *zo* met „erg, in hoge mate".

zoo wat = 'n bietjie: had daar *zoo wat* aan gekapt (nl. aan die wanaaf).

By V. Dale en Koenen word verwante betekenisse van *zowat* gegee, hoewel nie juis hierdie nie.

zulle = ndl. zullie = hulle: dat *zulle* met geen mens in vrede leven ken.

BYLAES

In die eerste gedeelte van Trigardt se Dagboek, vlak by die begin, is heelwat opgeteken wat niks met die eintlike Dagboek te doen het nie: optekeninge rakende die huisapteek, bande met Nederland, algemene wysheid, huishoudelike berigte en familie-aangeleenthede. Omdat dit niks met die eintlike Dagboek te doen het nie, gee ek dit hier – anders as wat Preller in sy uitgawe gedoen het – in die vorm van Bylaes.

Soms is nie uit te maak wat in die ms. staan nie; dit laat ek weg, want dis nie die moeite werd om die leser met allerlei gissinge besig te hou nie, te meer omdat hierdie stof tog niks met die eintlike Dagboek te make het nie. Die saak word verder bemoeilik deurdat sommige van die optekeninge oor die teks heen geskrywe is, 'n gebruik wat in vroeër dae bekend was onder Afrikaners. In stede van 'n nuwe blad te beginne, word oor die reeds geskrewene – maar natuurlik lengtewys – 'n aantal reëls geskrywe. Dis duidelik dat die lees van 'n sodanig geskrewe ms. hierdeur erg moeilik word, te meer as onthou word dat op hierdie stadium die ms. hoofsaaklik in potlood opgestel is.

Dis moeilik om die tydsorde van hierdie optekeninge vas te stel omdat allerlei wat in inhoud niks met mekaar te doen het nie, eenvoudig ingevoeg is waar daar ruimte oop was. Om hierdie optekeninge soveel moontlik tot hulle reg te laat kom, versamel ek dit hier onder verskillende hoofde.

BYLAE I

(*Huisapteek*)

Korte onderrechting van de uitwerking der medecijnen dewelke in het weeshuis tot Halle in 't Maagdenburgsche te bekomen zijn.

Essentia Dulcis

De Essentia Dulcis is een versterkende artzenij. Zij verhelpt en vermeerdert de levens kragten, vervrolijkt de natuur en maakt ze wakker; derhalven men dezelve met dit oogmerk in alle ziektens, zonder onder scheijd, als een algemeen geneesmiddel kan gebruiken; terwijl by alle ziektens de versterkende middelen eensdeels niet, anderdeels nodig zijn, voorname-[n]tlijk zodanige die van de andere kant bij de een of andere ziekte geen nadeel kunnen verwekken; het welk men van deze medicijn nooit heef te vresen.

Daarom is deze artzenij voornamentlijk dienstig voor oude lieden en die zich kragteloos bevinden, wand men heef ondervonden dat het dikwels herhaalde gebruik van deze Essens diergelijke menschen gesterk en behouden heeft. Ook is ze aan de geene van groote baat dewelke door zware ziektens zo ontkragt zijn dat ze nouwelijks . . .

Hierdie „onderrechting" word 'n paar keer begin maar nie voltooi nie. Eindelik word dit wel voltooi, of altans vollediger gemaak, en wat hier gegee word, mag as die beste teks beskou word. Met die woord „nouwelijks" word die aanwysing afgebreek, sodat nie bekend is wat nog moes volg nie.

Dit val op dat die taal van hierdie „onderrechting" van 'n beter gehalte is as die van die Dagboek zelf. Dit kom daardeur dat Trigardt hier weergee wat hy elders gelees het, en wel in korrekte Nederlands.

Dis bekend dat in baie Afrikaanse huisgesinne in die ou dae 'n medisynekissie te vind was met allerlei medisyne wat vir allerlei doeleindes beproef bevind was. Aan hierdie „huisapteek" moet hier gedink word.

Bylae II

(*Band met Nederland*)

Toepassing op „Onse Vader".

Aller Genadigste Koning, Frederik Willem den 1ste, Koning der Nederlanden,
Geëerbidig Vorst en Koning,
Geliefde Koning, een eer zult Gij hebben
Zoo Gij de bedrukte belastinge af schaf.
Wij winschen dat U de beloften weld voldoen,
Waar voor den Hemel U zal zegen.
Wij winschen vervolgens uwe getrouwe onder daanen te blijven.
Als onse bedrukkinge verligt zullen zijn,
Dan zult Gij en den hemel behaaglijk zijn.
Goede Vorst, verlooren handel en scheepvaard geef . . .
Laat ons niet met bedruktheid eete:
Neemt onse ootmoedige gebeeden niet kwalijk;
Verlig onse lotten; bevordert ons handel, op dat wij betaalen kunnen.
Vergeef het volk alle geknevel en lasten.
Maak scheepvaard en handel vrij; dan kunnen wij gedult hebben met . . .
Geëerbiedig Koning, wij bidden U . . .
Jaagt controleurs, specteurs en alle andere onnuttige gespuijs uit 't land . . .
Dat volk past ons niet –
Verhoord ons heden, zoo bekomt U, Koning, . . .
Dan zult Gij dankzeggenge hebben en geëerbidig worden.
O Vorst en Koning, wij hoop en vertrouwen dat ons gebeden verhoord word.

Novimber 15de; aan Souijt Pans Bergh, 1836

Daar is twee tekste van hierdie „Toepassing", met weinig verskil tussen die twee behalwe dat hierdie een 'n datum en pleknaam het.

Dit val dadelik op dat die taal van hierdie Toepassing swakker en meer Afrikaans is as die van die „Onderrechting".

Op die Toepassing volg 'n beryming van die Onse Vader.

Onse Vader
Die daar zijt
In den hemel,
Word U naam geheiligt;
Tot ons komen
Uwe koning rijk;
Uwe welle geschiede,
Gelijk in den hemel
Als ook op aarde.
Geef ons heden
Ons dagelijks broot
En vergeef ons
Onse schulden,
Gelijk wij ook vergeeven
Onse schuldenaars.
Lijd ons niet en versoeking;
Verlost ons van den Boose
Want U is het koningrijk,
De kragt en Heerlikheid
Tot en ewigheid.
Amen.

Net soos in die geval v.d. Toepassing, bestaan daar twee tekste van hierdie beryming: die tweede is baie dof van skrif. Sowel Toepassing as Beryming skyn van dieselfde hand te wees.

BYLAE III

(Spreuke)

Schoonheid is eijdelheid en bevalligheid is bedrog in bewaren.

Een wijse zoon verblijd zijne vader, maar een dwaas is zijn moeders droefheid.
Daar in is . . . groot winst.

Neemt de tugt uws vaders aan en veragt de liefde uwer moeder niet.

Aan een stil en stadig wesen ken een eider met vermaak zedigheid en wijsheid leesene. O, het is een schoone saak.

Een vriend en nood, Een vriend tot in den doot; het is een kostelijke klijn noot.

Hierdie spreuke is tussen ander stof op verskillende afstand ingevoeg. al nadat êrens ruimte was. Preller meen dat van hulle bedoel was as proewe van skoonskrif. In ieder geval is dit bekend dat in die ou dae besonder veel aandag besteë is aan skoonskrif.

BYLAE IV

(Algemeen)

Clat boek[1] van L. Tregardt voor het jaar 1830 van de maand Junij.

C Meijer

Junij 6de. 4 mud gars à 5 rs. per mud. Rs. 20 op twe weeke te batalen.

L.M. C. Meij . . .[2]

Geleend 2 mud en 4 emmer garst.

1831, Maard 31. C. Meijer somma[3] . . . geleend 40 speijkers groot 2½ duim.

1831, Maard 23. Waarde en liefhebbende vrouw, mijn Jan de Lange aan contant geleend rd. 10.

1835, Novimber. Af gegeven voor rekening van Johannes Rinsburgh 23½ lb. tabak, voor een os tegen 24 rd.
9 lb. aan van Wijk.

1. *Clatboek* = ndl. *kladboek*, d.w.s. „aantekeningboek, skrif". So tipeer Trigardt self sy geskrif. Preller – wat d. ms. in sy oorspronklike vorm nog gesien het – meen dat volgens d. vou daarvan, hierdie optekening miskien d. eerste in die Dagboek (geskrif) was.
2. Onleesbaar, maar blykb. „Meijer."
3. Onleesbaar.

Contrarie den regel van drien, omdat men in de regel de voorsten met de middelste multipliceert en met de agterste divideert.

BYLAE V

(Familieberigte)

(Op) den 19de Febriarij is geboren (onze) dogtertje en dezelfde dag over leden, op de plaats gen. de Pla(t).

1830, den 26 Febriarij is gebooren J. J. Tregardt, op de plaats gen. de Plat, en gedoop den 15de October in het zelfde jaar, op de plaats van J. D. Nel, aan Caga,[1] door de eerwaarde heer Georg Morgen.[2]

1832, den 28 ste Novimber, is gebooren Anna Elisabet Tregardt en gedoopt den 26 ste Julij 1833, op de plaats van de veld ct. P. R. Erasmus, aan Caga, door de eerwaarde heer Georg Morgen.

Onder die beryming van die Onse Vader staan:

Petrus Frederik Tregaardt,[3]
Louies[4] zoon.

Deze boeik behoort aan mijn.[5]

1. Die Caga is digby die teenswoordige Bedford (Preller).
2. Morgan, 'n Skotse predikant, het in Jan. 1826 predikant geword van die Ned. Ger. Kerk van Somerset-Oos (Preller).
3. Dit is die „Pieta" v.d. Dagboek.
4. Veilig mag aangeneem word dat met d. spelling „Louies" bedoel word *Lewies*, d. regmatige ontwikkeling v. Fr. *Louis*. Kyk Inl., 1, 2.
5. Die gewone inskrif in 'n familiebybel in die ou dae. In 'n familiebybel vind ek voorin die volgende–

„Dit boek behoort aan ons
A. H. du Toit
A. S. Vandermerwe
de 18 Nofember 1853".

D DAGBOEK VAN LOUIS TRIGARDT

PROF. T. H. LE ROU

PROF. T. H. LE ROUX

Die dagboek van Louis Trigardt